BALIKESİR MEZAR TAŞLARI

Burak Muhammet GÖKLER

Yüksek Lisans Tezi
Sanat Tarihi Anabilim Dalı
Yrd. Doç. Dr. Zerrin KÖŞKLÜ
2017
Her Hakkı Saklıdır

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI

Burak Muhammet GÖKLER

BALIKESİR MEZAR TAŞLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Yrd. Doç. Dr. Zerrin KÖŞKLÜ

ERZURUM 2017

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ BEYAN FORMU

04/07/2017

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "BALIKESİR MEZAR TAŞLARI " adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezim/Raporum sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

☒ Tezimin/Raporumun 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Burak Muhammet GÖKLER

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yrd. Doç. Dr. Zerrin KÖŞKLÜ danışmanlığında, Burak Muhammet GÖKLER tarafından hazırlanan bu çalışma 04/07/2017 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından. Sanat Tarihi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Yrd. Doç. Dr. Zerrin KÖŞKLÜ İmza: .....

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Hüseyin YURTTAŞ İmza: .....

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Nurşen ÖZKUL FINDIK İmza: .....

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 04 /07 / 2017

Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK
Enstitü Müdürü

F-85/01/21.10.2016

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **XI**
ABSTRACT ..... **XII**
KISALTMALAR DİZİNİ ..... **XIII**
FOTOĞRAFLAR DİZİNİ ..... **XIV**
ÇİZİMLER DİZİNİ ..... **XXIX**
ÖRNEK ÇİZİMLER DİZİNİ ..... **XLIV**
HARİTALAR DİZİNİ ..... **XLV**
KROKİLER DİZİNİ ..... **XLVI**
GRAFİKLER DİZİNİ ..... **XLVII**
TABLOLAR DİZİNİ ..... **L**
KARŞILAŞTIRMA FOTOĞRAFLAR DİZİNİ ..... **LI**
ÖNSÖZ ..... **LIV**

GİRİŞ

KONUNUN TANIMI, SINIRLARI, ÖNEMİ, AMACI, YÖNTEMİ ve KAYNAKLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

I. KONUNUN TANIMI ÖNEMİ ve AMACI **2**
II. KAYNAK ve ARAŞTIRMALAR **3**
III. METOD ve DÜZEN **7**

BİRİNCİ BÖLÜM

BALIKESİR'İN COĞRAFYASI ve TARİHİNE GENEL BAKIŞ

1.1. BALIKESİR'İN COĞRAFİ KONUMU **9**
1.2. BALIKESİR'İN TARİHÇESİ **11**

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKLERDE MEZAR ve MEZAR TAŞI GELENEĞİ

2.1. HUN (HYUNG-HİUNG-NU) DÖNEMİ **20**
2.2. GÖKTÜKLER (KÖK-TÜRK) DÖNEMİ **22**
2.3. UYGULAR DÖNEMİ **23**
2.4. KARAHANLILAR DÖNEMİ **24**
2.5. GAZNELİLER DÖNEMİ **25**

2.6. BÜYÜK SELÇUKLULAR DÖNEMİ 26
2.7. ANADOLU SELÇUKLU ve BEYLİKLER DÖNEMİ 26
2.8. AKKOYUNLULAR ve KARAKOYUNLULAR DÖNEMİ 27
2.9. OSMANLI DÖNEMİ 28
2.10. CUMHURİYET DÖNEMİ 31

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
KATALOG

3.1. ALİ ŞUURİ HAZİRESİ 33
3.2. ASRİ MEZARLIĞI 54
3.3. BAŞ ÇEŞME MEZARLIĞI 99
3.4. ŞEYH LÜTFULLAH CAMİİ HAZİRESİ 257
3.5. ZAĞNOS PAŞA CAMİİ HAZİRESİ 512

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
KARŞILAŞTIRMA ve DEĞERLENDİRME

4.1. MEZAR TİPLERİ 663
4.1.1. Toprak Mezarlar 663
4.1.2. Çerçeveli Mezarlar 664
4.1.2.1. Alçak Çerçeveli Mezarlar 664
4.1.2.2. Yüksek Çerçeveli Mezarlar 665
4.1.3. Kapak (Pehle) Taşlı Mezarlar 666
4.1.4. Sandık-Lahit Mezarlar 668
4.2. MEZAR TAŞI TİPLERİ 670
4.2.1. Başlıklı ve Yukarıdan Aşağı Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar 671
4.2.2. Başlıklı Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar 672
4.2.3. Başlıklı ve Yukarıdan Aşağı Doğru Genişleyen Dikdörtgen Prizmal Gövdeli Olanlar 673
4.2.4. Başlıklı, Lale ve Kalp Formunda Gövdeye Sahip Olanlar 674
4.2.5. Başlıklı ve Gövdesi Dalgalı, Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar 675

4.2.6. Başlıksız Yukarıdan Aşağı Doğru Daralan Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar 675
4.2.7. Bitkisel Tepelikli Yukarıdan Aşağı Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar 676
4.2.8. Bitkisel Tepelik ve Gövdesi Dalgalı, Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar 677
4.2.9. Bitkisel Tepelikli ve Gövdesi Lale Formunda Olanlar 678
4.2.10. Güneş Kursu Tepelikli ve Yukarıdan Aşağı Doğru Daralan Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar 679
4.2.11. Sivri Tepelikli, Yukarıdan Aşağı Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar 680
4.2.12. Sivri Kemerli, Yukarıdan Aşağı Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar 681
4.2.13. Üçgen yada Ters ‘’V’’ Tepelikli ve Alınlıklı, Yukarıdan Aşağı Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar 682
4.2.14. Yukarıdan Aşağı Doğru Daralan Silindirik Gövdeli Olanlar 683
4.2.15. Yuvarlak Tepelikli ve Yukarıdan Aşağı Doğru Daralan Prizmal Dikdörtgen Gövdeli olanlar 684
4.2.16. Yuvarlak Kemerli ve Yukarıdan Aşağı Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar 685
4.3. AYAK TAŞLARI 686
4.3.1. Başlıklı ve Yukarıdan Aşağı Doğru Genişleyen Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar 686
4.3.2. Başlıksız ve Kalp Şeklinde Prizmal Gövdeye Sahip Olanlar 686
4.3.3. Bitkisel Tepelikli ve Yukarıdan Aşağı Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar 686
4.3.4. Bitkisel Tepelikli ve Gövdesi Dalgalı Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar 687
4.3.5. Bitkisel Tepelikli ve Lale Formunda Gövdeli Olanlar 687
4.3.6. Çokgen Gövdeli Olanlar 687
4.3.7. Güneş Kursu Tepelikli ve Yukarıdan Aşağı Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gödeli Olanlar 687
4.3.8. Üçgen yada Ters ‘’V’’ Tepelikli ve Alınlıksız, Yukarıdan Aşağı Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörgen Gövdeli Olanlar 688

4.3.9. Sivri Kemerli ve Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar 688
4.3.10. Sivri Kemerli ve Yukarıdan Aşağı Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar 689
4.3.11. Sivri Kemerli ve Yukarıdan Aşağı Doğru Genişleyen Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar 689
4.3.12. Sivri Tepelikli ve Yukarıdan Aşağı Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar 689
4.3.13. Tepeliği yada Başlığı Kırık, Yukarıdan Aşağı Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar 690
4.3.14. Tepeliği yada Başlığı Kırık, Lale Formunda Gövdeli Olanlar 690
4.3.15. Topuz Başlıklı ve Yukarıdan Aşağı Doğru Daralan Üstüvali Gövdeli Olanlar 690
4.3.16. Yukarıdan Aşağı Doğru Daralan Silindirik Gövdeli Olanlar 690
4.3.17. Yuvarlak Tepelikli ve Yukarıdan Aşağı Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar 691
4.4. ERKEK MEZAR TAŞI BAŞLIKLARI 691
4.4.1. Fesler 695
4.4.2. Sarıklar 709
4.4.3. Kavuklar 722
4.5. KADIN MEZAR TAŞI BAŞLIKLARI 740
4.5.1. Hotoz 740
4.5.2. Topuz 745
4.5.3. Tarikat Başlıkları 747
4.5.3.1. Kadiri Tacı 747
4.6. SÜSLEME ÇEŞİTLERİ 752
4.6.1. Bitkisel Süsleme 752
4.6.1.1. Servi/Selvi 752
4.6.1.2. Hurma Ağacı 760
4.6.1.3. Üzüm/Asma 764
4.6.1.4. Lâle 771
4.6.1.5. Gül 776
4.6.1.6. Akant 784

4.6.1.7. Goncagül....789
4.6.1.8. Şükûfe....791
4.6.1.9. Mine....794
4.6.1.10. Küpe Çiçeği....796
4.6.1.11. Havuç....798
4.6.1.12. Palmiye....799
4.6.1.13. Yıldız Çiçeği....800
4.6.1.14. Penç....802
4.6.1.15. Gülbezek....805
4.6.1.16. Zambak....807
4.6.1.17. Askı Çelenk/Bereket Boynuzu/Girland....809
4.6.1.18. Süsen/İris/Su Zambağı....811
4.6.1.19. Bitkisel Rozet....813
4.6.1.20. Palmet....814
4.6.1.21. Karanfil....817
4.6.1.22. Başak....818
4.6.1.23. Soyut/Hayali Yaprak ve Dal....819
4.7. NESNESEL....824
4.7.1. Sorguç....824
4.7.2. Vazo-Kâse....825
4.7.3. Sepet....832
4.7.4. Nişan....833
4.7.5. Püskül....835
4.7.6. Fiyonk/Kurdele....836
4.8. GEOMETRİK SÜSLEME....839
4.8.1. Ay-Yıldız....839
4.8.2. Boyun Kabarası....841
4.8.3. C Kıvrımları....842
4.8.4. Çark-ı felek....844
4.8.5. Güneş Kursu/Madalyon....847
4.8.6. Güneş/Kün....850
4.8.7. Işın Demetleri....852

4.8.8. İstiridye/Deniz Kabuğu 854
4.8.9. Zikzak 857
4.9. MİMARİ 859
4.9.1. Sütunce 859
4.9.2. Camii 860
4.9.3. Ev/Köşk 862
4.9.4.Türbe 863
4.10. MEZAR TAŞLARINDA YAZILAR 866
4.10.1. Başlangıç İfadeleri 866
4.10.2. Fatiha İsteği 868
4.10.3. Kadın ve Erkek İsimleri 871
4.10.4. Ünvanlar ve Meslekler 873
4.10.5. Mezar Şahidelerinde Tarih 875
4.10.6. Akrabalık İlişkileri 875
4.10.7. Sülale İsimleri 877
4.10.8. Ay İsimleri 877
4.10.9. Durum/Sebep Bildirme 879
4.10.10. Allah'tan İstek 888
4.10.11. İnsanlara Uyarı 891
4.10.12. İnsanlardan İstek 892
4.11. YAZI TİPLERİ 892
4.11.1. Sülüs 893
4.11.2. Nesih 894
4.11.3. Tâlik 894
4.11.4. Rik'a 895
4.12. MALZEME ve TEKNİK 896

EKLER 924
SONUÇ 898
KAYNAKÇA 903
ÖZGEÇMİŞ 939

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BALIKESİR MEZAR TAŞLARI

Burak Muhammet GÖKLER

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Zerrin KÖŞKLÜ

2017, sayfa: 939

Jüri: Yrd. Doç. Dr. Zerrin KÖŞKLÜ (Danışman)
Prof. Dr. Hüseyin YURTTAŞ
Prof. Dr. Nurşen ÖZKUL FINDIK

Türk plastik ve estetik sanatının en güzel örneklerinden biri mezar taşlarıdır. Ait oldukları dönemin sanatsal ve sosyo-kültürel anlayışının özelliklerini yansıtması bakımından ehemmiyet arz etmektedir.

"Balıkesir Mezar Taşları" adlı tez çalışmamızda, Balıkesir şehir mezkezinde yer alan; Ali Şuuri Haziresi, Asri Mezarlığı, Baş Çeşme Mezarlığı, Şeyh Lütfullah Camii ve Zağnos Paşa Camii Haziresi olmak üzere 5 farklı yerde tespit edilen 211 mezarın 109'u erkek 87'si kadın 15'inin ise kimliği bilinmemektedir.

İncelediğimiz 211 mezarın 171'inde tarih mevcuttur. Tarihler genel olarak XVII. XVIII. XIX. ve XX. yüzyıllara aittir. Bunlardan 1'i XVII., 25'i XVIII., 85'i XIX., 58'i XX. yüzyıla aitken, 40 mezarın ise tarihleri belirlenememiştir. Mezarlar içerisinde en eski tarihli örnek Zağnos Paşa Camii Haziresi'nde bulunan, 1668 tarihli Sinan Paşa'ya aittir. En geç dönemli mezar 1941 yılına tarihlenen Şeyh Lütfullah Camii Haziresi'ndeki Emine Hanım'ın mezarıdır.

Mezar taşlarında başlıklar, taşı tamamlayan öğe olması bakımından önemlidir. İncelediğimiz eserlerde erkek başlığı olarak 19 farklı serpuş tespit edilirken, kadın başlıklarında 3 farklı örneğe rastlanılmıştır.

Mezar taşlarında ölünün kimliğine belirten, taşların yüzeylerine yazılmış kitabe metinleri bulunmaktadır. Bu metinler içerisinde yakarış, dua, kimlik, dua talebi ve tarih gibi konular belirlenmiştir.

Mezar taşlarında yer alan süsleme programına bakıldığında ise yoğunlukla bitkisel süslemeler, ardından geometrik, nesnesel ve mimari motiflerin geldiği görülmektedir.

Balıkesir'de incelemeye aldığımız mezarların malzeme, işleniş, form, başlık tipleri ve süsleme bakımından başkent İstanbul ile benzer özellikler göstermektedir. Yapıldıkları dönemin sanat özelliklerini taşıyan mezar taşları, Türk sanatının mezar taşına yansıyan bir yönü olması bakımından da önemli bir yere sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Balıkesir, Hazire, Mezar, Mezar Taşı, Süsleme, Şeyh Lütfullah, Zağnos Paşa

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

GRAVESTONES of BALIKESİR

Burak Muhammet GÖKLER

Advisor: Assist. Prof. Zerrin KÖŞKLÜ

2017, page 939

Jury: Assist. Prof. Zerrin KÖŞKLÜ (Advisor)
Prof. Dr. Hüseyin YURTTAŞ
Prof. Dr. Nurşen ÖZKUL FINDIK

One of the most beautiful examples of Turkish plastic and aesthetic art is grave stones. It is important in terms of reflecting the characteristics of the artistic and socio-cultural understanding of the period they belonged to.

Balikesir Tombstones "in our study, in Balikesir city mezkezinde; Ali Cemetery, Ali Cemetery, Asri Cemetery, Baş Çeşme Cemetery, Şeyh Lütfullah Mosque and Zağnos Pasha Mosque Hazirasi are found in 5 different places, 109 of them are male and 87 of them are female and 15 of them are unknown.

History is available on 171 of the 211 graves studied. The dates are in general XVII. XVIII. XIX. And XX. It belongs to centuries. 1 of them XVII., 25 of XVIII., 85 of XIX., 58 of XX. The dates of 40 graves were not determined. The oldest example in the graves belongs to Sinan Pasha in 1668, located in the Zagnos Pasha Mosque Haziresi. The earliest stones is the gravestones of Emine Hanım in the Sheikh Lutfullah Mosque in 1941.

In grave stones, headings are important in that they are elements that complement stone. In our works we have identified 19 different types of male headlines and 3 different examples of female headers.

There are inscriptions on the surface of the stones that indicate the identity of the in gravestones. In these texts, topics like prayer, prayer, identity, prayer request and history are determined.

When you look at the ornamentation program in the grave stones, it is seen that the vegetative ornaments are followed by geometric, objectistic and architectural motifs.

The gravestones we have examined in Balıkesir are similar to the capital city in terms of material, process, form, title types and ornament. The tombstones carrying the artistic characteristics of the period they have made are also important in that the Turkish art is a reflecting aspect bearing grave.

Keyword: Balıkesir, Cemetery, Grave, Gravestones, Ornamentation, Şeyh Lütfullah, Zağnos Pasha

KISALTMALAR DİZİNİ

A : Ali Şuuri Haziresi

AS : Asri Mezarlığı

Aş : Aşağı

B : Baş Çeşme Mezarlığı

Bkz. :Bakınız

Cm : Santimetre

Çev : Çeviren

Dar : Daralan

Dik : Dikdörtgen

Foto : Fotoğraf

Kat. : Katalog

M.Ö. : Milattan Önce

M.S. : Milattan Sonra

No : Numara

Priz : Prizmal

Ş : Şeyh Lütfullah Camii Haziresi

Tep : Tepelik

TDVİA: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi

Vb. : ve Benzeri

Yuk : Yukarı

Z : Zağnos Paşa Camii Haziresi

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

Foto. 1: Ali Şuuri Haziresinin Genel Görünümü 33

Foto. 2: Ali Şuuri Haziresinin Genel Görünümü 34

Foto. 3: Ali Şuuri'nin Baş Şahidesi 37

Foto. 4: Ali Şuuri'nin Ayak Şahidesi 37

Foto. 5: A2'nolu Baş Şahide 40

Foto. 6: Ratibe Hanım Baş Şahide 44

Foto. 7: Ratibe Hanım Ayak Şahidesi 44

Foto. 8: Hasibe Hanım'ın Baş Şahidesi 47

Foto. 9: Süleyman Efendi Baş Şahidesi 50

Foto. 10: Süleyman Efendi Ayak Ş. 50

Foto. 11: Muharrem Şuuri Baş Ş. 53

Foto. 12: Muharrem Şuuri Ayak Ş. 53

Foto. 13: Asri Mezarlığın Genel Görünümü 54

Foto. 14: AS-1 Nolu Mezarın Baş Şahidesi 58

Foto. 15: Fatıma P. Hanım'ın Baş Şahidesi 61

Foto. 16: Fatıma P. Hanım'ın Ayak Şahidesi 61

Foto. 17: AS-3 Nolu Mezarın Baş Ş. 64

Foto. 18: AS-3 Nolu Mezarın Ayak Ş. 64

Foto. 19: AS-3 Nolu Mezarın Kısa Kenar Panosu 64

Foto. 20: AS-3 Nolu Mezarın Uzun Kenar Panosu 65

Foto. 21: Lemi Hanım'ın Baş Şahidesi 69

Foto. 22: Lemi Hanım'ın Ayak Şahidesi 69

Foto. 23: Lemi Hanım'ın Mezarı 69

Foto. 24: H. Mehmed'in Baş Şahidesi 73

Foto. 25: H. Mehmed'in Ayak Ş. 73

Foto. 26: Saire Hanım'ın Baş Şahidesi 76

Foto. 27: Saire Hanım'ın Ayak Şahidesi 76

Foto. 28: Hafız Adil'in Baş Şahidesi 80

Foto. 29: El Hac Yakub'un Baş Şahidesi 82

Foto. 30: Nefise Hanım'ın Baş Şahidesi 84

Foto. 31: AS-10 Nolu Mezarın Baş Şahidesi 86

Foto. 32: Sıdıka Hanım'ın Baş Şahidesi 89

Foto. 33: Muhsin Bey'in Baş Şahidesi 92

Foto. 34: Muhsin Bey'in Ayak Ş. 92

Foto. 35: E. Süleyman Ağa'nın Baş Şahidesi 95

Foto. 36: Muhammed Paşa'nın Baş Şahidesi 98

Foto. 37: Baş Çeşme Mezarlığın Yer Alan Kuvayi Milliye Reisi Mezarı 99

Foto. 38: Mezarlığın Genel Görüntüsü 100

Foto. 39: Ali Rıza Efendi'nin Baş Şahidesi 103

Foto. 40: Ali Rıza Efendi'nin Ayak Şahidesi 103

Foto. 41: Fatma Hatun'un Baş Şahidesi 106

Foto. 42: Fatma Hatun'un Ayak Ş. 106

Foto. 43: Fatma Hatun'un Mezarı 106

Foto. 44: Fatıma'nın Baş Şahidesi 110

Foto. 45: Fatıma'nın Ayak Şahidesi 110

Foto. 46: Fatıma'nın Mezarı 110

Foto. 47: Ahmed Ağa'nın Baş Şahidesi 113

Foto. 48: Mehmed Ağa'nın Baş Ş. 116

Foto. 49: Mehmed Ağa'nın Ayak Ş 116

Foto. 50: H. Yahya Nefi'nın Baş Ş. 118

Foto. 51: Süleyman Efendi Baş Ş. 121

Foto. 52: Süleyman Efendi'nin Ayak Ş. 121

Foto. 53: Abdullah Ağa'nın Baş Ş. 124

Foto. 54: Abdullah Ağa'nın Ayak Ş. 124

Foto. 55: Ş. Hatice Hatun'un Baş Ş. 127

Foto. 56: Ş. Hatice Hatun'un Ayak Ş. 127

Foto. 57: Halil Fevzi'nin Baş Ş. 130

Foto. 58: Vahide Hanım'ın Baş Ş. 133

Foto. 59: Vahide Hanım'ın Ayak Ş. 133

Foto. 60: İsmail Hazık'ın Baş Şahidesi 136

Foto. 61: Ahmed F. Efendi'nin Baş Şahidesi 139

Foto. 62: Ali Bedri'nin Baş Ş. 142

Foto. 63: Ali Bedri'nin Ayak Ş. 142

Foto. 64: B1-15 Nolu M. Baş Ş. 145

Foto. 65: B1-15 Nolu M. Ayak Ş. 145

Foto. 66: Hacı Ali'nin Baş Ş. 148

Foto. 67: Hacı Ali'nin Ayak Ş. 148

Foto. 68: Hacı Ali'nin Mezarı 148

Foto. 69: Ali Molla'nın Baş Ş. 152

Foto. 70: Ali Molla'nın Ayak Ş. 152

Foto. 71: Ganime Hatun'un Baş Ş. 155

Foto. 72: Fatma Hanım'ın Baş Ş. 158

Foto. 73: Fatma Hanım'ın Ayak Ş. 158

Foto. 74: H. Emine Hanım'ın Baş Ş. 161

Foto. 75: H. Emine Hanım'ın Ayak Ş.....161

Foto. 76: B1-21 Nolu M. Baş Ş. 164

Foto. 77: B1-21 Nolu M. Ayak Ş.....164

Foto. 78: H. Kamil Sakman'ın Baş Ş.....167

Foto. 79: H. Kamil Sakman'ın Ayak Ş. 167

Foto. 80: B1-23 No'lu M. Baş Ş. 169

Foto. 81: Hüseyin Ağa'nın Baş Ş.....172

Foto. 82: Hüseyin Ağa'nın Ayak Ş. 172

Foto. 83: Hüseyin Ağa'nın Mezarı 172

Foto. 84: Hasan'ın Baş Şahidesi 176

Foto. 85: Kadir Efendinin Baş Ş. 179

Foto. 86: Zübeyde Hanım'ın Baş Şahidesi 182

Foto. 87: Zübeyde Hanım'ın Ayak Şahidesi.....182

Foto. 88: Mehmed Ağa'nın Baş Şahidesi 184

Foto. 89: Habibe Hanım'ın Baş Şahidesi.....187

Foto. 90: B3-2 No'lu Mezarın Baş Şahidesi 190

Foto. 91: B3-2 No'lu Mezarın Ayak Şahidesi 190

Foto. 92: Şaziye Hanım'ın Baş Şahidesi.....192

Foto. 93: B4-1 Nolu Mezarın Baş Şahidesi 195

Foto. 94: B4-1 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi.....195

Foto. 95: Hacı Mehmed Ağa'nın Baş Şahidesi.....198

Foto. 96: Hacı Mehmed Ağa'nın Ayak Şahidesi 198

Foto. 97: Hatice Hanım'ın Baş Şahidesi.....201

Foto. 98: Hatice Hanım'ın Ayak Şahidesi 201

Foto. 99: Hatice Hanım'ın Mezarı 201

Foto. 100: Zeliha Kadın'ın Baş Şahidesi 205

Foto. 101: Zeliha Kadın'ın Ayak Şahidesi 205

Foto. 102: Mehmed İzzet Efendi'nin Baş Şahidesi..... 208

Foto. 103: Mehmed İzzet Efendi'nin Ayak Şahidesi..... 208

Foto. 104: Sabri Sözen'in Baş Şahidesi..... 211

Foto. 105: Sabri Sözen'in Ayak Şahidesi 211

Foto. 106: B6-3 Nolu Mezarın Baş Şahidesi 215

Foto. 107: B6-3 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi..... 215

Foto. 108: Cibali Ağa'nın Baş Şahidesi..... 218

Foto. 109: Cibali Ağa'nın Ayak Şahidesi 218

Foto. 110: Zarettin'in Baş Şahidesi..... 220

Foto. 111: Hafız Cemal'in Mezarı 223

Foto. 112: Hafız Cemal'in Baş Şahidesi..... 223

Foto. 113: Ali Necip'in Baş Şahidesi..... 226

Foto. 114: Ali Necip'in Ayak Şahidesi..... 226

Foto. 115: Hikmet Bey'in Baş Şahidesi..... 229

Foto. 116: Hikmet Bey'in Ayak Şahidesi 229

Foto. 117: B10-4 Nolu Mezarın Baş Şahidesi 232

Foto. 118: B10-4 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi..... 232

Foto. 119: Havva Hanım'ın Baş Şahidesi..... 234

Foto. 120: B10-6 Nolu Mezarın Baş Şahidesi 236

Foto. 121: Pakize'nin Baş Şahidesi..... 239

Foto. 122: Pakize'nin Ayak Şahidesi..... 239

Foto. 123: Fatma Hatun'un Baş Şahidesi..... 242

Foto. 124: Fatma Hatun'un Ayak Şahidesi..... 242

Foto. 125: Rabia Hanım'ın Baş Şahidesi 245

Foto. 126: Rabia Hanım'ın Baş Şahidesi 245

Foto. 127: Habibe Hanım'ın Baş Şahidesi 247

Foto. 128: Züleyha'nın Baş Şahidesi 250

Foto. 129: Züleyha'nın Ayak Şahidesi 250

Foto. 130: Mustafa Niyazi'nin Baş Şahidesi 253

Foto. 131: Mustafa Niyazi'nin Ayak Şahidesi 253

Foto. 132: Mevzuka Hanım'ın Baş Şahidesi 256

Foto. 133: Mevzuka Hanım'ın Ayak Şahidesi 256

Foto. 134: Şeyh Lütfullah Camii Haziresinin Genel Görünümü 257

Foto. 135: Şeyh Lütfullah Camii Haziresinin Genel Görünümü 258

Foto. 136: Mehmed Efendi'nin Baş Şahidesi 260

Foto. 137: Ş-2 Nolu Mezarın Baş Şahidesi 262

Foto. 138: İsmail'in Baş Şahidesi 264

Foto. 139: Ümmühan Kadın Baş Şahidesi 267

Foto. 140: Ümmühan Kadın Ayak Şahidesi 267

Foto. 141: Abdurrahman'ın Baş Şaidesi 269

Foto. 142: Seyyid Muhammed Ağa'nın Baş Şahidesi 271

Foto. 143: Züleyha Kadın'ın Baş Şahidesi 274

Foto. 144: Züleyha Kadın'ın Ayak Şahidesi 274

Foto. 145: Hasan Ağa'nın Baş Şahidesi 276

Foto. 146: Fadime Kadın'ın Baş Şahidesi 279

Foto. 147: Fadime Kadın'ın Ayak Şahidesi 279

Foto. 148: Fatma Kadın'ın Baş Şahidesi 282

Foto. 149: Fatma Kadın'ın Ayak Şahidesi 282

Foto. 150: Fatma Kadın'ın Mezarı.....282

Foto. 151: Mücevheri'n Baş Şahidesi.....285

Foto. 152: Ahmed Ali'nin Baş Şahidesi.....288

Foto. 153: Ahmed Ali'nin Mezarı.....288

Foto. 154: Hatice Saime Hanım'ın Baş Şahidesi.....293

Foto. 155: Hatice Saime Hanım'ın Ayak Şahidesi.....293

Foto. 156: Hatice Saime Hanım'ın Mezarı.....293

Foto. 157: Vahide Kadın'ın Baş Şahidesi.....297

Foto. 158: Vahide Kadın'ın Ayak Şahidesi.....297

Foto. 159: Muhammed Ali Efendi'nin Baş Şahidesi.....300

Foto. 160: Ş-16 Nolu Mezarın Baş Şahidesi.....303

Foto. 161: Ahmed Çavuş'un Baş Şahidesi.....305

Foto. 162: Mehmed Ali Mustafa Ağa'nın Baş Şahidesi.....308

Foto. 163: Mehmed Ali Mustafa Ağa'nın Ayak Şahidesi.....308

Foto. 164: Mehmed Ali Mustafa Ağa'nın Mezarı.....308

Foto. 165: İsmail Ağa'nın Baş Şahidesi.....312

Foto. 166: İsmail Ağa'nın Ayak Şahidesi.....312

Foto. 167: İsmail Ağa'nın Mezarı.....312

Foto. 168: Hadice'nın Baş Şahidesi.....315

Foto. 169: Hacı Hüseyin'in Baş Şahidesi.....317

Foto. 170: Ahmed Bey'in Baş Şahidesi.....319

Foto. 171: Ahmed Efendi'nin Baş Şahidesi.....321

Foto. 172: Ali'nin Baş Şahidesi.....324

Foto. 173: Ali'nin Ayak Şahidesi.....324

Foto. 174: Emine Manila'nin Baş Şahidesi.....327

Foto. 175: Vahide Hanım'ın Baş Şahidesi.....330

Foto. 176: Vahide Hanım'ın Ayak Şahidesi.....330

Foto. 177: Vahide Hanım'ın Baş Şahidesi.....333

Foto. 178: Mustafa Ağa'nın Baş Şahidesi.....336

Foto. 179: Mustafa Ağa'nın Ayak Şahidesi.....336

Foto. 180: Mustafa Ağa'nın Mezarı.....336

Foto. 181: Emine Hanım'ın Baş Şahidesi.....340

Foto. 182: Hasibe Hanım'ın Baş Şahidesi.....343

Foto. 183: Hasibe Hanım'ın Ayak Şahidesi.....343

Foto. 184: Gümüş Hanım'ın Baş Şahidesi.....346

Foto. 185: Ayşe Hanım'ın Mezarı.....348

Foto. 186: Ayşe Hanım'ın Baş Şahidesi.....348

Foto. 187: Sıdıka Hanım Baş Şahidesi.....352

Foto. 188: Mustafa Ağa'nın Baş Şahidesi.....355

Foto. 189: Mustafa Ağa'nın Ayak Şahidesi.....355

Foto. 190: Mustafa Ağa'nın Mezarı.....355

Foto. 191: Ş-35 Nolu Mezarın Baş Şahidesi.....359

Foto. 192: Ş-35 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi.....359

Foto. 193: Ş-35 Nolu Mezar.....359

Foto. 194: Mustafa Baha'nın Baş Şahidesi.....363

Foto. 195: Mustafa Baha'nın Ayak Şahidesi.....363

Foto. 196: Bahara Hanım'ın Baş Şahidesi.....366

Foto. 197: Hatice Bacı'nın Baş Şahidesi.....369

Foto. 198: Hatice Bacı'nın Mezarı.....369

Foto. 199: Fakı Bey'in Baş Şahidesi.....372

Foto. 200: Fakı Bey'in Mezar 372

Foto. 201: Mehmed Efendi'nin Baş Şahidesi 376

Foto. 202: Ahmed Cezmi'nin Baş Şahidesi 379

Foto. 203: Ahmed Cezmi'nin Ayak Şahidesi 379

Foto. 204: Ahmed Cezmi'nın Mezarı 379

Foto. 205: Mustafa Necmeddin'in Baş Şahidesi 383

Foto. 206: Mustafa Necmeddin'in Ayak Şahidesi 383

Foto. 207: Naciye Hanım'ın Baş Şahidesi 385

Foto. 208: Hatice Hanım'ın Baş Şahidesi 387

Foto. 209: Hafize Hanım'ın Baş Şahidesi 389

Foto. 210: Hacer Hatice Hanım'ın Baş Şahidesi 392

Foto. 211: Hacer Hatice Hanım'ın Ayak Şahidesi 392

Foto. 212: Hacer Hatice Hanım'ın Mezarı 392

Foto. 213: Eşref Efendi'nin Baş Şahidesi 395

Foto. 214 : Mustafa Tevfik Efendi'nin Baş Şahidesi 397

Foto. 215: Emine Sabiha Hanım'ın Baş Şahidesi 400

Foto. 216: Emine Sabiha Hanım'ın Ayak Şahidesi 400

Foto. 217: Suphi Bey'in Baş Şahidesi 404

Foto. 218: Suphi Bey'in Mezarı 404

Foto. 219: Nazife Hanım'ın Baş Şahidesi 408

Foto. 220: Nazife Hanım'ın Ayak Şahidesi 408

Foto. 221: Hatice'nin Baş Şahidesi 411

Foto. 222: Hatice'nin Ayak Şahidesi 411

Foto. 223: Ş-53 Nolu Mezar'ın Baş Şahidesi 414

Foto. 224: Ş-54 Nolu Mezarın Baş Şahidesi 417

Foto. 225: Ş-54 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi 417

Foto. 226: Ş-55 Nolu Mezarın Baş Şahidesi 420

Foto. 227: Ş-55 Nolu Mezar 420

Foto. 228: Emine'nin Baş Şahidesi 423

Foto. 229: Emine'nin Ayak Şahidesi 423

Foto. 230: Emine'nin Mezarı 423

Foto. 231: Fatimetü'z Zehra Hanım'ın Baş Şahidesi 427

Foto. 232: Fatimetü'z Zehra Hanım'ın Ayak Şahidesi 427

Foto. 233: Fatimetü'z Zehra Hanım'ın Mezarının Kısa Kenar Panosu 427

Foto. 234: Fatimetü'z Zehra Hanım'ın Mezarının Uzun Kenar Panosu 427

Foto. 235: Hüseyin'in Baş Şahidesi 431

Foto. 236: İsmail Efendi'nin Baş Şahidesi 433

Foto. 237: Ethem Ağa'nın Baş Şahidesi 435

Foto. 238: Ahmed Efendi'nin Baş Şahidesi 438

Foto. 239: Ahmed Efendi'nin Ayak Şahidesi 438

Foto. 240: Hatice'nin Baş Şahidesi 440

Foto. 241: Yusuf Ziya Efendi'nin Baş Şahidesi 443

Foto. 242: Yusuf Ziya Efendi'nin Ayak Şahidesi 443

Foto. 243: Mustafa'nın Baş Şahidesi 445

Foto. 244: Fevziye Hanım'ın Baş Şahidesi 447

Foto. 245: Hacı Mustafa'nın Baş Şahidesi 450

Foto. 246: Hacı Mustafa'nın Ayak Şahidesi 450

Foto. 247: Hacı Mustafa'nın Mezarı 450

Foto. 248: Mukadder'in Baş Şahidesi 453

Foto. 249: Aişe Hanım'ın Baş Şahidesi 455

Foto. 250: Hacı İslam Ağa'nın Baş Şahidesi 459

Foto. 251: Hacı İslam Ağa'nın Ayak Şahidesi 459

Foto. 252: Hacı Mehmed'in Baş Şahidesi 462

Foto. 253: Hafız Mehmed'in Baş Şahidesi 465

Foto. 254: Hafız Mehmed'in Ayak Şahidesi 465

Foto. 255: Sabiha Hanım'ın Baş Şahidesi 468

Foto. 256: Sabiha Hanım'ın Ayak Şahidesi.....468

Foto. 257: Emine Hanım'ın Baş Şahidesi.....470

Foto. 258: Emine Hanım'ın Ayak Şahidesi 470

Foto. 259: Hacı Mustafa Ağa'nın Baş Şahidesi.....473

Foto. 260: Emine Hanım'ın Baş Şahidesi.....475

Foto. 261: Ali Ağa'nın Baş Şahidesi 478

Foto. 262: Ali Ağa'nın Mezarı.....478

Foto. 263: Mehmed Ağa'nın Baş Şahidesi 482

Foto. 264: Ş-78 Nolu Mezarın Baş Şahidesi.....484

Foto. 265: Hüseyin'in Baş Şahidesi.....486

Foto. 266: Ş-80 Nolu Mezarın Baş Şahidesi.....489

Foto. 267: Ş-80 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi 489

Foto. 268: Ş-81 Nolu Mezarın Baş Şahidesi.....491

Foto. 269: Ş-82 Nolu Mezarın Baş Şahidesi.....493

Foto. 270: Ş-82 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi 493

Foto. 271: Ş-82 Nolu Mezar 493

Foto. 272: İzmir'li Ali Ağa'nın Kerimesi'nin Baş Şahidesi 497

Foto. 273: İzmir'li Ali Ağa'nın Kerimesi'nin Ayak Şahidesi 497

Foto. 274: İzmir'li Ali Ağa'nın Kerimesi'nin Mezarı 497

Foto. 275: El Hacı Mehmed Efendi'nin Baş Şahidesi 501

Foto. 276: El Hacı Mehmed Efendi'nin Ayak Şahidesi.....501

Foto. 277: El Hacı Mehmed Efendi'nin Mezarı 501

Foto. 278: Hacı Yahya Ağa'nın Damadı'nın Baş Şahidesi 504

Foto. 279: Ş-86 Nolu Mezarın Kısa Kenar Panosu.....507

Foto. 280: Ş-86 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi 507

Foto. 281: Ş-86 Nolu Mezar 507

Foto. 282: Hüsna Hanım'ın Baş Şahidesi 511

Foto. 283: Zağnos Paşa Camii Haziresinin Genel Görünümü 512

Foto. 284: Zağnos Paşa Camii Haziresinin Genel Görünümü 513

Foto. 285: Sinan Paşa'nın Baş Şahidesi.....516

Foto. 286: Sinan Paşa'nın Ayak Şahidesi 516

Foto. 287: Rasih Hacı Ahmed Bey'in Baş Şahidesi 519

Foto. 288: Rasih Hacı Ahmed Bey'in Ayak Şahidesi.....519

Foto. 289: Vahide'nin Baş Şahidesi.....521

Foto. 290: Hakkı Bey'in Baş Şahidesi 524

Foto. 291: Hakkı Bey'in Ayak Şahidesi 524

Foto. 292: Ali Bey'in Baş Şahidesi.....526

Foto. 293: Hafife'nin Baş Şahidesi 529

Foto. 294: Hafife'nin Ayak Şahidesi 529

Foto. 295: Vahide Hanım'ın Baş Şahidesi.....531

Foto. 296: Mustafa Ağa'nın Baş Şahidesi 533

Foto. 297: Hacı İlyas Beğ'in Baş Şahidesi 536

Foto. 298: Hacı İlyas Beğ'in Ayak Şahidesi.....536

Foto. 299: İsmail Bey'in Baş Şahidesi.....539

Foto. 300: İsmail Bey'in Ayak Şahidesi 539

Foto. 301: Sinan Paşa'nın Baş Şahidesi.....542

Foto. 302: Hatice Hanım'ın Baş Şahidesi.....545

Foto. 303 : Hatice Hanım'ın Ayak Şahidesi 545

Foto. 304: Ayşe Nazire Hanım'ın Baş Şahidesi 547

Foto. 305: Cafer Bey'in Baş Şahidesi.....550

Foto. 306: Cafer Bey'in Ayak Şahidesi 550

Foto. 307: Hatice Hanım'ın Baş Şahidesi.....552

Foto. 308: Hacı İlyas Bey'in Baş Şahidesi 555

Foto. 309: Hacı İlyas Bey'in Ayak Şahidesi.....555

Foto. 310: Nazende Hanım'ın Baş Şahidesi 558

Foto. 311: Nazende Hanım Ayak Şahidesi 558

Foto. 312: Rabia Kadın'ın Baş Şahidesi 561

Foto. 313: Mehmed Said Galip Paşa'nın Baş Şahidesi.....565

Foto. 314: Mehmed Said Galip Paşa'nın Ayak Şahidesi 565

Foto. 315: Mehmed Said Galip Paşa'nın Mezarı.....566

Foto. 316: Mehmed Said Galip Paşa Mezarının Uzun Kenar Panosu 566

Foto. 317: Süleyman Ağa'nın Baş Şahidesi.....570

Foto. 318: Gülban Hanım'ın Baş Şahidesi 572

Foto. 319: Rabia Hanım'ın Baş Şahidesi.....575

Foto. 320: Rabia Hanım'ın Ayak Şahidesi 575

Foto. 321: İlyas Bey'in Baş Şahidesi.....578

Foto. 322: İlyas Bey'in Ayak Şahidesi 578

Foto. 323 : Halil Efendi'nin Baş Şahidesi.....581

Foto. 324: Halil Efendi'nin Ayak Şahidesi.....581

Foto. 325: Şerife Zeliha Hanım'ın Baş Şahidesi.....584

Foto. 326: Şerife Zeliha Hanım'ın Mezarı.....584

Foto. 327: Ali Efendi'nin Baş Şahidesi 588

Foto. 328: Ali Efendi'nin Ayak Şahidesi.....588

Foto. 329: Ali Sinan Bey'in Baş Şahidesi.....590

Foto. 330: Muhammed Hamdi Bey'in Baş Şahidesi.....593

Foto. 331: Muhammed Hamdi Bey'in Ayak Şahidesi.....593

Foto. 332: Fahri Efendi'nin Baş Şahidesi 596

Foto. 333: Sıddıka Hanım'ın Baş Şahidesi 599

Foto. 334: Talat Bey'in Baş Şahidesi.....602

Foto. 335: Talat Bey'in Ayak Şahidesi.....602

Foto. 336: Talat Bey'in Mezarı.....602

Foto. 337: Hacı Rıfat Efendi'nin Baş Şahidesi 606

Foto. 338: Hacı Rıfat Efendi'nin Ayak Şahidesi 606

Foto. 339: Latife Hanım'ın Baş Şahidesi.....610

Foto. 340: Latife Hanım'ın Ayak Şahidesi 610

Foto. 341: Sıddıka Hanım'ın Baş Şahidesi 613

Foto. 342: Sıddıka Hanım'ın Ayak Şahidesi 613

Foto. 344: Fatıma Nevakmisal Hanım'ın Mezarı 617

Foto. 343: Fatıma Nevakmisal Hanım'ın Baş Şahidesi 617

Foto. 345: Ahmed Efendi'nin Baş Şahidesi.....620

Foto. 346: Ahmed Efendi'nin Ayak Şahidesi 620

Foto. 347: Amine Hanım'ın Baş Şahidesi 623

Foto. 348: Amine Hanım'ın Ayak Şahidesi.....623

Foto. 349: Fatıma Nebahat Hanım'ın Baş Şahidesi.....626

Foto. 350: Fatıma Nebahat Hanım'ın Ayak Şahidesi 626

Foto. 351: Fatıma Nebahat Hanım'ın Mezarı 626

Foto. 352: Mustafa Süreyya Bey'in Baş Şahidesi 630

Foto. 353 : Mustafa Süreyya Bey'in Ayak Şahidesi 630

Foto. 354: Necati Bey'in Baş Şahidesi 633

Foto. 355: Necati Bey'in Mezarının Kenar Panosu 633

Foto. 356: Molla Saibe Hanım'ın Baş Şahidesi 635

Foto. 357: Sinan Bey'in Baş Şahidesi 637

Foto. 358: Mehmed Ağa'nın Baş Şahidesi 640

Foto. 359: Mehmed Ağa'nın Ayak Şahidesi 640

Foto. 360: İsmail Bey'in Baş Şahidesi 643

Foto. 361: İsmail Bey'in Ayak Şahidesi 643

Foto. 362: Ayşe Hanım'ın Baş Şahidesi 645

Foto. 363: Şerife Arife Hanım'ın Baş Şahidesi 647

Foto. 364: Z-47 Nolu Mezarın Baş Şahidesi 650

Foto. 365: Z-47 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi 650

Foto. 366: İsmail Ağa'nın Baş Şahidesi 652

Foto. 367 : Hacı İsmail Efendi'nin Baş Şahidesi 655

Foto. 368: Hacı İsmail Efendi'nin Ayak Şahidesi 655

Foto. 369 : Hacı İsmail Efendi Mezarının Kısa Kenar Panosu 655

Foto. 370: Hacı İsmail Efendi Mezarının Uzun Kenar Panosu 656

Foto. 371: Z-50 Nolu Mezarın Baş Şahidesi 660

Foto. 372: Z-50 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi 660

Foto. 373: Şevket İbrahim Bey'in Baş Şahidesi 662

Foto. 374: Zağnos Paşa Camii Haziresi Toprak Mezarlar 664

ÇİZİMLER DİZİNİ

Çizim 1: Ali Şuuri'nin Baş Şahidesi 37

Çizim 2: Ali Şuuri'nin Ayak Şahidesi 37

Çizim 3: A2' Nolu Ayak Şahide 40

Çizim 4: Ratibe Hanım Baş Şahidesi 44

Çizim 5: Ratibe Hanım Ayak Şahidesi 44

Çizim 6: Hasibe Hanım Ayak Şahidesi 47

Çizim 7: Süleyman Efendi Baş Ş. 50

Çizim 8: Süleyman Efendi Ayak Ş. 50

Çizim 9: Muharrem Şuuri Baş Ş. 53

Çizim 10: Muharrem Şuuri Ayak Ş. 53

Çizim 11: As-1 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi 58

Çizim 12: Fatıma P. Hanım'ın Baş Şahidesi 61

Çizim 13: Fatıma P. Hanım'ın Ayak Şahidesi 61

Çizim 14: As-3 Nolu Mezarın Baş Şahidesi 65

Çizim 15: As-3 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi 65

Çizim 16: As-3 Nolu Mezarın Kısa Kenar Panosu 66

Çizim 17: As-3 Nolu Mezarın Uzun Kenar Panosu 66

Çizim 18: Lemi Hanım'ın Baş Ş. 70

Çizim 19: Lemi Hanım'ın Ayak Ş. 70

Çizim 20: Lemi Hanım'ın Mezarı 70

Çizim 21: H. Mehmed'in Baş Şahidesi 73

Çizim 22: H. Mehmed'in Ayak Şahidesi 73

Çizim 23: Saire Hanım'ın Baş Şahidesi 77

Çizim 24: Saire Hanım'ın Ayak Şahidesi 77

Çizim 25: Hafız Adil'in Ayak Şahidesi 80

Çizim 26: El Hac Yakub'un Baş Şahidesi 82

Çizim 27: Nefise Hanım Baş Şahidesi 84

Çizim 28: As-10 Nolu Mezarın Baş Ş. 86

Çizim 29: Sıdıka Hanım'ın Baş Şahidesi 89

Çizim 30: Muhsin Bey'in Baş Ş. 92

Çizim 31: Muhsin Bey'in Ayak Ş. 92

Çizim 32: E. Süleyman Ağa'nın Baş Şahidesi 95

Çizim 33: Muhammed Paşa'nın Baş Şahidesi 98

Çizim 34: Ali Rıza Efendi'nin Baş Şahidesi 103

Çizim 35: Ali Rıza Efendi'nin Baş Şahidesi 103

Çizim 36: Fatma Hatun'un Baş Şahidesi 107

Çizim 37: Fatma Hatun'un Ayak Ş. 107

Çizim 38: Fatma Hatun'un Mezarı 107

Çizim 39: Fatıma'nın Baş Şahidesi 111

Çizim 40: Fatıma'nın Ayak Şahidesi 111

Çizim 41: Fatıma'nın Mezarı 111

Çizim 42: Ahmed Ağa'nın Baş Şahidesi 113

Çizim 43: Mehmed Ağa'nın Baş Ş. 116

Çizim 44: Mehmed Ağa'nın Ayak Ş. 116

Çizim 45: H. Yahya Nefi'nin Ayak Ş 118

Çizim 46: Süleyman Efendi'nin Baş Ş. 121

Çizim 47: Süleyman Efendinin Ayak Ş. 121

Çizim 48: Abdullah Ağa'nın Baş Şahidesi. 124

Çizim 49: Abdullah Ağa'nın Ayak Şahidesi 124

Çizim 50: Ş. Hatice Hatun'un Baş Ş. 127

Çizim 51: Ş. Hatice Hatun'un Ayak Ş. 127

Çizim 52: Halil Fevzi'nin Ayak Ş. 130

Çizim 53: Vahide Hanım'ın Baş Ş. 133

Çizim 54: Vahide Hanım'ın Ayak Ş. 133

Çizim 55: İsmail Hazık'ın Ayak Şahidesi 136

Çizim 56: Ahmed F. Efendi'nin Ayak Şahidesi 139

Çizim 57: Ali Bedri'nin Baş Ş. 142

Çizim 58: Ali Bedri'nin Ayak Ş. 142

Çizim 59: B1-15 Nolu M. Baş Ş. 145

Çizim 60: B1-15 Nolu M. Ayak Ş. 145

Çizim 61: Hacı Ali'nin Baş Ş. 149

Çizim 62: Hacı Ali Ayak Ş. 149

Çizim 63: Hacı Ali'nin Mezarı 149

Çizim 64 : Ali Molla'nın Baş Ş. 152

Çizim 65: Ali Molla'nın Ayak Ş. 152

Çizim 66 : Ganime Hatun'un Ayak Ş. 155

Çizim 67: Fatma Hanım'ın Baş Ş. 158

Çizim 68: Fatma Hanım'ın Ayak Ş. 158

Çizim 69: H. Emine Hanım'ın Baş Ş. 161

Çizim 70: H. Emine Hanım'ın Ayak Ş. 161

Çizim 71: B1-21 Nolu M. Baş Ş. 164

Çizim 72: B1-21 Nolu M. Ayak Ş. 164

Çizim 73: H. Kamil Sakman'ın Baş Ş. 167

Çizim 74: H. Kamil Sakman'ın Ayak Ş. 167

Çizim 75: B1-23 No'lu M. Ayak Ş. 169

Çizim 76: Hüseyin Ağa'nın Baş Ş. 173

Çizim 77: Hüseyin Ağa'nın Ayak Ş. 173

Çizim 78: Hüseyin Ağa'nın Mezarı 173

Çizim 79: Hasan'ın Ayak Ş. 176

Çizim 80 : Kadir Efendinin Ayak Ş. 179

Çizim 81: Zübeyde Hanım'ın Baş Şahidesi 182

Çizim 82: Zübeyde Hanım'ın Ayak Şahidesi 182

Çizim 83: Mehmed Ağa'nın Ayak Şahidesi 184

Çizim 84: Habibe Hanım Ayak Şahidesi 187

Çizim 85: B3-2 No'lu Mezarın Baş Şahidesi 190

Çizim 86: B3-2 No'lu Mezarın Ayak Şahidesi 190

Çizim 87: Şaziye Hanım'ın Ayak Şahidesi 192

Çizim 88: B4-1 Nolu Mezarın Baş Şahidesi 195

Çizim 89: B4-1 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi 195

Çizim 90: Hacı Mehmed Ağa'nın Baş Şahidesi 198

Çizim 91: Hacı Mehmed Ağa'nın Ayak Şahidesi 198

Çizim 92: Hatice Hanım'ın Baş Şahidesi 202

Çizim 93: Hatice Hanım'ın Ayak Şahidesi 202

Çizim 94: Hatice Hanım'ın Mezarı 202

Çizim 95: Zeliha Kadın'ın Baş Şahidesi 205

Çizim 96: Zeliha Kadın'ın Ayak Şahidesi 205

Çizim 97: Mehmed İzzet Efendi'nin Baş Şahidesi 208

Çizim 98: Mehmed İzzet Efendi'nin Ayak Şahidesi 208

Çizim 99: Sabri Sözen'in Baş Şahidesi 212

Çizim 100: Sabri Sözen'in Ayak Şahidesi 212

Çizim 101: B6-3 Nolu Mezarın Baş Şahidesi 215

Çizim 102: B6-3 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi 215

Çizim 103: Cibali Ağa'nın Baş Şahidesi 218

Çizim 104: Cibali Ağa'nın Ayak Şahidesi 218

Çizim 105: Zarettin'in Ayak Şahidesi 220

Çizim 106: Hafız Cemal'in Mezarı 223

Çizim 107: Hafız Cemal'in Ayak Şahidesi 223

Çizim 108: Ali Necip'in Baş Şahidesi 226

Çizim 109: Ali Necip'in Ayak Şahidesi 226

Çizim 110: Hikmet Bey'in Baş Şahidesi 229

Çizim 111: Hikmet Bey'in Ayak Şahidesi 229

Çizim 112: B10-4 Nolu Mezarın Baş Şahidesi 232

Çizim 113: B10-4 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi 232

Çizim 114: Havva Hanım'ın Ayak Şahidesi 234

Çizim 115: B10-6 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi 236

Çizim 116: Pakize'nin Baş Şahidesi 239

Çizim 117 : Pakizenin Ayak Şahidesi 239

Çizim 118: Fatma Hatun'un Baş Şahidesi 242

Çizim 119: Fatma Hatun'un Ayak Şahidesi 242

Çizim 120: Rabia Hanım'ın Baş Şahidesi 245

Çizim 121: Rabia Hanım'ın Ayak Şahidesi 245

Çizim 122: Habibe Hanım'ın Baş Şahidesi 247

Çizim 123: Züleyha'nın Baş Şahidesi 250

Çizim 124: Züleyha'nın Ayak Şahidesi 250

Çizim 125: Mustafa Niyazi'nin Baş Şahidesi 253

Çizim 126: Mustafa Niyazi'nin Ayak Şahidesi 253

Çizim 127: Mevzuka Hanım'ın Baş Şahidesi 256

Çizim 128: Mevzuka Hanım'ın Ayak Şahidesi 256

Çizim 129: Mehmed Efendi'nin Baş Şahidesi 260

Çizim 130: Ş-2 Nolu Mezarın Baş Şahidesi 262

Çizim 131: İsmail'in Baş Şahidesi 264

Çizim 132: Ümmühan Kadın Baş Şahidesi 267

Çizim 133: Ümmühan Kadın Ayak Şahidesi 267

Çizim 134: Abdurrahman'ın Baş Şahidesi 269

Çizim 135: Seyyid Muhammed Ağa'nın Baş Şahidesi 271

Çizim 136: Züleyha Kadın'ın Baş Şahidesi 274

Çizim 137: Züleyha Kadın'ın Ayak Şahidesi 274

Çizim 138: Hasan Ağa'nın Ayak Şahidesi 276

Çizim 139: Fadime Kadın'ın Baş Şahidesi 279

Çizim 140: Fadime Kadın'ın Ayak Şahidesi 279

Çizim 141: Fatma Kadın'ın Baş Şahidesi 283

Çizim 142: Fatma Kadın'ın Ayak Şahidesi 283

Çizim 143: Fatma Kadın'ın Mezarı 283

Çizim 144: Mücevher Baş Şahidesi 285

Çizim 145: Ahmed Ali'nin Baş Şahidesi 289

Çizim 146: Ahmed Ali'nin Mezarı 289

Çizim 147: Hatice Saime Hanım'ın Baş Şahidesi 294

Çizim 148 : Hatice Saime Hanım'ın Ayak Şahidesi 294

Çizim 149: Hatice Saime Hanım'ın Mezarı 294

Çizim 150: Vahide Kadın'ın Baş Şahidesi 297

Çizim 151: Vahide Kadın'ın Ayak Şahidesi 297

Çizim 152: Muhammed Ali Efendi'nin Ayak Şahidesi 300

Çizim 153: Ş-16 Nolu Mezarın Baş Şahidesi 303

Çizim 154: Ahmed Çavuş'un Baş Şahidesi 305

Çizim 155: Mehmed Ali Mustafa Ağa'nın Baş Şahidesi 309

Çizim 156: Mehmed Ali Mustafa Ağa'nın Ayak Şahidesi 309

Çizim 157: Mehmed Ali Mustafa Ağa'nın Mezarı 309

Çizim 158: İsmail Ağa'nın Baş Şahidesi 313

Çizim 159: İsmail Ağa'nın Ayak Şahidesi 313

Çizim 160: İsmail Ağa'nın Mezarı 313

Çizim 161: Hadice'nın Baş Şahidesi 315

Çizim 162: Hacı Hüseyin'in Baş Şahidesi 317

Çizim 163: Ahmed Bey'in Baş Şahidesi 319

Çizim 164: Ahmed Efendi'nin Baş Şahidesi 321

Çizim 165: Ali'nin Baş Şahidesi 324

Çizim 166: Ali'nin Ayak Şahidesi 324

Çizim 167: Emine Manila'nın Baş Şahidesi 327

Çizim 168: Vahide Hanım'ın Baş Şahidesi 330

Çizim 169: Vahide Hanım'ın Ayak Şahidesi 330

Çizim 170: Vahide Hanım'ın Baş Şahidesi 333

Çizim 171: Mustafa Ağa'nın Baş Şahidesi 337

Çizim 172: Mustafa Ağa'nın Ayak Şahidesi 337

Çizim 173: Mustafa Ağa'nın Mezarı 337

Çizim 174: Emine Hanım'ın Baş Şahidesi 340

Çizim 175 : Hasibe Hanım'ın Baş Şahidesi.....343

Çizim 176: Hasibe Hanım'ın Ayak Şahidesi.....343

Çizim 177: Gümüş Hanım'ın Baş Şahidesi.....346

Çizim 178: Ayşe Hanım'ın Mezarı.....349

Çizim 179: Ayşe Hanım'ın Baş Şahidesi.....349

Çizim 180: Sıdıka Hanım'ın Baş Şahidesi.....352

Çizim 181: Mustafa Ağa'nın Baş Şahidesi.....356

Çizim 182: Mustafa Ağa'nın Ayak Şahidesi.....356

Çizim 183: Mustafa Ağa'nın Mezarı.....356

Çizim 184: Ş-35 Nolu Mezarın Baş Şahidesi.....360

Çizim 185 : Ş-35 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi.....360

Çizim 186: Ş-35 Nolu Mezar.....360

Çizim 187: Mustafa Baha'nın Baş Şahidesi.....363

Çizim 188: Mustafa Baha'nın Ayak Şahidesi.....363

Çizim 189: Bahara Hanım'ın Baş Şahidesi.....366

Çizim 190: Hatice Bacı'nın Baş Şahidesi.....369

Çizim 191: Hatice Bacı'nın Mezarı.....369

Çizim 192: Fakı Bey'in Baş Şahidesi.....373

Çizim 193: Fakı Bey'in Mezarı.....373

Çizim 194: Mehmed Efendi'nin Baş Şahidesi.....376

Çizim 195: Ahmed Cezmi'nin Baş Şahidesi.....380

Çizim 196: Ahmed Cezmi'nin Ayak Şahidesi.....380

Çizim 197: Ahmed Cezmi'nin Mezarı.....380

Çizim 198: Mustafa Necmeddin'in Baş Şahidesi.....383

Çizim 199: Mustafa Necmeddin'in Ayak Şahidesi.....383

Çizim 200: Naciye Hanım'ın Ayak Şahidesi.....385

Çizim 201: Hatice Hanım'ın Ayak Şahidesi.....387

Çizim 202: Hafize Hanım'ın Ayak Şahidesi 389

Çizim 203: Hacer Hatice Hanım'ın Baş Şahidesi.....393

Çizim 204 : Hacer Hatice Hanım'ın Ayak Şahidesi 393

Çizim 205: Hacer Hatice Hanım'ın Mezarı 393

Çizim 206: Eşref Efendi'nin Ayak Şahidesi.....395

Çizim 207: Mustafa Tevfik Efendi'nin Baş Şahidesi 397

Çizim 208: Emine Sabiha Hanım'ın Baş Şahidesi 401

Çizim 209: Emine Sabiha Hanım'ın Mezarı.....401

Çizim 210: Suphi Bey'in Baş Şahidesi.....405

Çizim 211: Suphi Bey'in Ayak Şahidesi 405

Çizim 212: Nazife Hanım'ın Baş Şahidesi 408

Çizim 213: Nazife Hanım'ın Ayak Şahidesi 408

Çizim 214: Hatice'nin Baş Şahidesi 411

Çizim 215: Hatice'nin Ayak Şahidesi.....411

Çizim 216: Ş-53 Nolu Mezar'ın Baş Şahidesi.....414

Çizim 217: Ş-54 Nolu Mezarın Baş Şahidesi 417

Çizim 218: Ş-54 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi.....417

Çizim 219: Ş-55 Nolu Mezarın Baş Şahidesi 420

Çizim 220: Ş-55 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi.....420

Çizim 221: Emine'nin Baş Şahidesi 424

Çizim 222 : Emine'nin Ayak Şahidesi.....424

Çizim 223: Emine'nin Mezar.....424

Çizim 224: Fatimetü'z Zehra Hanım'ın Baş Şahidesi 428

Çizim 225: Fatimetü'z Zehra Hanım'ın Ayak Şahidesi 428

Çizim 226: Fatimetü'z Zehra Hanım'ın Mezarının Kısa Kenar Panosu.....428

Çizim 227: Fatimetü'z Zehra Hanım'ın Mezarının Uzun Kenar Panosu 429

Çizim 228: Hüseyin'in Baş Şahidesi 431

Çizim 229: İsmail Efendi'nin Baş Şahidesi 433

Çizim 230: Ethem Ağa'nın Baş Şahidesi.....435

Çizim 231: Ahmed Efendi'nin Baş Şahidesi 438

Çizim 232: Ahmed Efendi'nin Ayak Şahidesi.....438

Çizim 233: Hatice'nin Baş Şahidesi 440

Çizim 234: Yusuf Ziya Efendi'nin Baş Şahidesi 443

Çizim 235: Yusuf Ziya Efendi'nin Ayak Şahidesi 443

Çizim 236: Mustafa'nın Baş Şahidesi 445

Çizim 237: Fevziye Hanım'ın Baş Şahidesi 447

Çizim 238: Hacı Mustafa'nın Baş Şahidesi 451

Çizim 239: Hacı Mustafa'nın Ayak Şahidesi.....451

Çizim 240: Hacı Mustafa'nın Mezarı 451

Çizim 241: Mukadder'in Ayak Şahidesi.....453

Çizim 242: Aişe Hanım'ın Baş Şahidesi 455

Çizim 243: Hacı İslam Ağa'nın Baş Şahidesi.....460

Çizim 244: Hacı İslam Ağa'nın Ayak Şahidesi 460

Çizim 245: Hacı Mehmed'in Baş Şahidesi 462

Çizim 246: Hafız Mehmed'in Baş Ş. 465

Çizim 247: Hafız Mehmed'in Ayak Ş. 465

Çizim 248: Sabiha Hanım'ın Baş Şahidesi 468

Çizim 249: Sabiha Hanım'ın Ayak Şahidesi 468

Çizim 250: Emine Hanım'ın Baş Şahidesi 471

Çizim 251: Emine Hanım'ın Ayak Şahidesi 471

Çizim 252: Hacı Mustafa Ağa'nın Baş Şahidesi 473

Çizim 253: Emine Hanım'ın Baş Şahidesi 475

Çizim 254: Ali Ağa'nın Baş Şahidesi 479

Çizim 255: Ali Ağa'nın Mezarı 479

Çizim 256: Mehmed Ağa'nın Baş Şahidesi 482

Çizim 257: Ş-78 Nolu Mezarın Baş Şahidesi 484

Çizim 258: Hüseyin'in Baş Şahidesi 486

Çizim 259: Ş-80 Nolu Mezarın Baş Şahidesi 489

Çizim 260: Ş-80 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi 489

Çizim 261: Ş-81 Nolu Mezarın Baş Şahidesi 491

Çizim 262: Ş-82 Nolu Mezarın Baş Şahidesi 494

Çizim 263: Ş-82 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi 494

Çizim 264: Ş-82 Nolu Mezar 494

Çizim 265: İzmir'li Ali Ağa'nın Kerimesi'nin Baş Şahidesi 498

Çizim 266 : İzmir'li Ali Ağa'nın Kerimesi'nin Ayak Şahidesi 498

Çizim 267: İzmir'li Ali Ağa'nın Kerimesi'nin Mezarı 498

Çizim 268: El Hacı Mehmed Efendi'nin Baş Şahidesi 502

Çizim 269: El Hacı Mehmed Efendi'nin Ayak Şahidesi 502

Çizim 270: El Hacı Mehmed Efendi'nin Mezarı 502

Çizim 271: Hacı Yahya Ağa'nın Damadı'nın Baş Şahidesi 504

Çizim 272: Ş-86 Nolu Mezarın Kısa Kenar Panosu 508

Çizim 273: Ş-86 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi 508

Çizim 274: Ş-86 Nolu Mezar 508

Çizim 275: Hüsna Hanım'ın Baş Şahidesi.....511

Çizim 276: Sinan Paşa'nın Baş Şahidesi 516

Çizim 277: Sinan Paşa'nın Ayak Şahidesi.....516

Çizim 278: Rasih Hacı Ahmed Bey'in Baş Şahidesi.....519

Çizim 279: Rasih Hacı Ahmed Bey'in Ayak Şahidesi 519

Çizim 280: Vahide'nin Baş Şahidesi 521

Çizim 281: Hakkı Beyin Baş Şahidesi.....524

Çizim 282: Hakkı Beyin Ayak Şahidesi 524

Çizim 283: Ali Bey'in Baş Şahidesi 526

Çizim 284: Hafife'nin Baş Şahidesi 529

Çizim 285: Hafife'nin Ayak Şahidesi.....529

Çizim 286: Vahide Hanım'ın Baş Şahidesi 531

Çizim 287: Mustafa Ağa'nın Baş Şahidesi.....533

Çizim 288: Hacı İlyas Beğ'in Baş Şahidesi.....536

Çizim 289: Hacı İlyas Beğ'in Ayak Şahidesi 536

Çizim 290: İsmail Bey'in Baş Şahidesi 539

Çizim 291: İsmail Bey'in Ayak Şahidesi.....539

Çizim 292: Sinan Paşa'nın Baş Şahidesi 542

Çizim 293: Hatice Hanım'ın Baş Şahidesi 545

Çizim 294: Hatice Hanım'ın Ayak Şahidesi.....545

Çizim 295: Ayşe Nazire Hanım'ın Baş Şahidesi.....547

Çizim 296: Cafer Bey'in Baş Şahidesi 550

Çizim 297: Cafer Bey'in Ayak Şahidesi.....550

Çizim 298: Hatice Hanım'ın Baş Şahidesi 552

Çizim 299: Hacı İlyas Bey'in Baş Şahidesi.....555

Çizim 300: Hacı İlyas Bey'in Ayak Şahidesi 555

Çizim 301: Nazende Hanım'ın Baş Şahidesi.....558

Çizim 302: Nazende Hanım Ayak Şahidesi.....558

Çizim 303: Rabia Kadın'ın Baş Şahidesi.....561

Çizim 304: Mehmed Said Galip Paşa'nın Baş Şahidesi 567

Çizim 305: Mehmed Said Galip Paşa'nın Ayak Şahidesi 567

Çizim 306: Mehmed Said Galip Paşa'nın Mezarı 568

Çizim 307: Mehmed Said Galip Paşa Mezarının Uzun Kenar Panosu.....568

Çizim 308: Süleyman Ağa'nın Mezarı 570

Çizim 309: Gülban Hanım'ın Baş Şahidesi 572

Çizim 310: Rabia Hanım'ın Baş Şahidesi 575

Çizim 311: Rabia Hanım'ın Ayak Şahidesi.....575

Çizim 312: İlyas Bey'in Baş Şahidesi 578

Çizim 313: İlyas Bey'in Ayak Şahidesi.....578

Çizim 314: Halil Efendi'nin Baş Şahidesi 581

Çizim 315: Halil Efendi'nin Ayak Şahidesi 581

Çizim 316: Şerife Zeliha Hanım'ın Baş Şahidesi 585

Çizim 317: Şerife Zeliha Hanım'ın Mezarı 585

Çizim 318: Ali Efendi'nin Baş Şahidesi.....588

Çizim 319: Ali Efendi'nin Ayak Şahidesi 588

Çizim 320: Ali Sinan Bey'in Baş Şahidesi 590

Çizim 321: Muhammed Hamdi Bey'in Baş Şahidesi 593

Çizim 322: Muhammed Hamdi Bey'in Ayak Şahidesi 593

Çizim 323: Fahri Efendi'nin Baş Şahidesi.....596

Çizim 324: Sıddıka Hanım'ın Baş Şahidesi.....599

Çizim 325: Talat Bey'in Baş Şahidesi 603

Çizim 326: Talat Bey'in Ayak Şahidesi 603

Çizim 327: Talat Bey'in Mezarı 603

Çizim 328: Hacı Rıfat Efendi'nin Baş Şahidesi 606

Çizim 329: Hacı Rıfat Efendi'nin Ayak Şahidesi 606

Çizim 330: Latife Hanım'ın Baş Şahidesi 610

Çizim 331: Latife Hanım'ın Ayak Şahidesi 610

Çizim 332: Sıddıka Hanım'ın Baş Şahidesi 613

Çizim 333: Sıddıka Hanım'ın Ayak Şahidesi 613

Çizim 334: Fatıma Nevakmisal Hanım'ın Mezarı 617

Çizim 335: Fatıma Nevakmisal Hanım'ın Baş Şahidesi 617

Çizim 336: Ahmed Efendi'nin Baş Şahidesi 620

Çizim 337: Ahmed Efendi'nin Ayak Şahidesi 620

Çizim 338: Amine Hanım'ın Baş Şahidesi 623

Çizim 339: Amine Hanım'ın Ayak Şahidesi 623

Çizim 340: Fatıma Nebahat Hanım'ın Baş Şahidesi 627

Çizim 341: Fatıma Nebahat Hanım'ın Ayak Şahidesi 627

Çizim 342: Fatıma Nebahat Hanım'ın Mezarı 627

Çizim 343: Mustafa Süreyya Bey'in Baş Şahidesi 630

Çizim 344 : Mustafa Süreyya Bey'in Ayak Şahidesi 630

Çizim 345 : Necati Bey'in Baş Şahidesi 633

Çizim 346: Necati Bey'in Mezarının Kenar Panosu 633

Çizim 347: Molla Saibe Hanım'ın Ayak Şahidesi 635

Çizim 348: Sinan Bey'in Baş Şahidesi 637

Çizim 349: Mehmed Ağa'nın Baş Şahidesi 640

Çizim 350: Mehmed Ağa'nın Ayak Şahidesi 640

Çizim 351: İsmail Bey'in Baş Şahidesi 643

Çizim 352: İsmail Bey'in Ayak Şahidesi 643

Çizim 353: Ayşe Hanım'ın Baş Şahidesi 645

Çizim 354: Şerife Arife Hanım'ın Baş Şahidesi 647

Çizim 355: Z-47 Nolu Mezarın Baş Şahidesi 650

Çizim 356: Z-47 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi 650

Çizim 357: İsmail Ağa'nın Baş Şahidesi 652

Çizim 358: Hacı İsmail Efendi'nin Baş Şahidesi 656

Çizim 359: Hacı İsmail Efendi'nin Ayak Şahidesi 656

Çizim 360: Hacı İsmail Efendi Mezarının Kısa Kenar Panosu 657

Çizim 361: Hacı İsmail Efendi Mezarının Uzun Kenar Panosu 657

Çizim 362: Z-50 Nolu Mezarın Baş Şahidesi 660

Çizim 363: Z-50 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi 660

Çizim 364: Şevket İbrahim Bey'in Ayak Şahidesi 662

ÖRNEK ÇİZİMLER DİZİNİ

Örnek Çizim 1: Osmanlı Mezar Taşının Anatomisi (Mahmut Ökçesiz'den).....31

Örnek Çizim 2: Paşalı Kavuğu Çizim(N.İşli'den).....723

HARİTALAR DİZİNİ

Harita 1: Ali Şuuri Haziresinin Konumu 33

Harita 2: Asri Mezarlığın Konumu 54

Harita 3: Baş Çeşme Mezarlığının Konumu 99

Harita 4: Şeyh Lütfullah Camii Haziresinin Konumu 257

Harita 5: Zağnos Paşa Camii Haziresinin Konumu 512

KROKİLER DİZİNİ

Kroki 1: Ali Şuuri Haziresi ve Mezarların Konumu 34

Kroki 2: Asri Mezarlığı ve Mezarların Konumu 98

Kroki 3: Baş Çeşme Mezarlığı ve Mezarların Konumu 100

Kroki 4: Şeyh Lütfullah Camii Haziresi ve Mezarların Konumu 258

Kroki 5: Zağnos Paşa Camii Haziresi ve Mezarların Konumu 513

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 1: Mezar Tipleri 670

Grafik 2: Serpuş/Başlık Tipleri 749

Grafik 3: Başlıkların Dağılımı 749

Grafik 4: Servi Motifi 759

Grafik 5: Hurma Motifi 764

Grafik 6: Asma/Üzüm Motifi 770

Grafik 7: Lale Motifi 776

Grafik 8: Gül Motifi 784

Grafik 9: Akantus Motifi 789

Grafik 10: Goncagül Motifi 791

Grafik 11: Şükûfe Motifi 794

Grafik 12: Mine Motifi 795

Grafik 13: Küpe Çiçeği Motifi 797

Grafik 14: Havuç Motifi 799

Grafik 15: Palmiye Motifi 800

Grafik 16: Yıldız Çiçeği Motifi 802

Grafik 17: Penç Motifi 805

Grafik 18: Gülbezek Motifi 806

Grafik 19: Zambak Motifi 809

Grafik 20: Askı Çelenk Motifi 811

Grafik 21: Süsen Motifi 812

Grafik 22: Bitkisel Rozet 814

Grafik 23: Palmet Motifi 816

Grafik 24: Karanfil Motifi 818

Grafik 25: Başak Motifi 819

Grafik 26: Soyut Yaprak Motifi 823

Grafik 27: Sorguç Motifi 825

Grafik 28: Vazo Motifi 831

Grafik 29: Kâse Motifi 831

Grafik 30: Sepet Motifi 833

Grafik 31: Nişan Motifi 835

Grafik 32: Püskül Motifi 836

Grafik 33: Fiyonk Motifi 838

Grafik 34: Ay-Yıldız Motifi 841

Grafik 35: Boyun Kabarası 842

Grafik 36: C Kıvrımlar 844

Grafik 37: Çark-I Felek Motifi 847

Grafik 38: Güneş Kursu Motifi 850

Grafik 39: Güneş Motifi 851

Grafik 40: Çeyrek Işın Motifi 853

Grafik 41: Yarım Rozet/Işın Motifi 854

Grafik 42: İstiridye Kabuğu 857

Grafik 43: Zikzak Motifi 858

Grafik 44: Sütunce 860

Grafik 45: Camii 862

Grafik 46: Ev/Köşk 863

Grafik 47: Türbe 864

Grafik 48: Mezar Şahidelerinde Bulunan Süslemelerin Yüzdelik Dağılımı 865

Grafik 49: Başlangıç İfadeleri 868

Grafik 50: Fatiha İsteği....871

Grafik 51: Mezar Şahidesi Kimlik Dağılımı....873

Grafik 52: Ünvan ve Meslekler....874

Grafik 53: Mezar Şahidelerin Yüzyıllara Göre Dağılımı....875

Grafik 54: Akrabalık İlişkileri....876

Grafik 55: Ay İsimleri....878

Grafik 56: Yazı Tipleri....896

Grafik 57: Mezar Taşlarının Malzeme Dağılımı....897

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1: Mezarlarda Görülen Başlık Tipleri.....751

Tablo 2: Mezar ve Şahidelerinin Genel Durumu.....924

Tablo 3: Mezar Şahidelerinin Tipleri ve Süsleme Özellikleri.....932

KARŞILAŞTIRMA FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

Karş. Foto. 1: II. Mahmud Türbesi Haziresi 665

Karş. Foto. 2: II. Mahmud Türbesi'nde Yüksek Çerçeveli Mezar 666

Karş. Foto. 3: II. Mahmud Türbesi Haziresi Kapak Taşlı Mezar 668

Karş. Foto. 4: II. Mahmud Türbesi Sandık-Lahit Mezar 670

Karş. Foto. 5: Boyabat Mezar Taşlarında Şahide Formu 672

Karş. Foto. 6: Batılılaşma Dönemi Rize Mezar Taşlarından Şahide Formu 673

Karş. Foto. 7: Batılılaşma Dönemi Rize Mezar Taşlarından Şahide Formu 674

Karş. Foto. 8: Kadıköy Taşköprü Caddesi Mezarlığı'ndan Şahide Formu 675

Karş. Foto. 9:İstanbul Selimiye Cami Haziresi'nden Şahide Formu 677

Karş. Foto. 10: İstanbul Selimi Camisi Haziresi'nden Şahide Formu 678

Karş. Foto. 11: E. Sultan Mezarlığı'ndan Şahide Formu 679

Karş. Foto. 12: Vefa Cami Haziresinden Şahide Formu 680

Karş. Foto. 13: Şeyh Vefa Camisi Haziresi'nden Şahide Formu 681

Karş. Foto. 14: Sinop Arkeoloji Müzesi'nden Şahide Formu 682

Karş. Foto. 15: Ayazma Camii Haziresi'nden Şahide Formu 683

Karş. Foto. 16: Şeyh Vefa Camisi Haziresinden Şahide Formu 684

Karş. Foto. 17: Şeyh Vefa Camii Haziresinden Şahide Formu 685

Karş. Foto. 18: Sinop Arkeoloji Müzesi'nden Şahide Formu 686

Karş. Foto. 19: İstanbul Selimiye Camii Haziresi'nde Mahmudi Fes 699

Karş. Foto. 20: İstanbul Üsküdar'da Bir Grup Cami Haziresi, Mahmudi Fes 699

Karş. Foto. 21: Rize Mezar Taşlarından Azizi Fes 703

Karş. Foto. 22: Kastamonu Ferhat Paşa Camii Haziresi'nden Azizi Fes 703

Karş. Foto. 23: Kadıköy Taşköprü Caddesi Mezarlığı'ndan Hamidi Fes 706

Karş. Foto. 24: Kastamonu Ferhat Paşa Camii Haziresi'nden Hamidi Fes 706

Karş. Foto. 25: İstanbul Yavaşça Şahin Haziresinden Sarıklı Fes 708

Karş. Foto. 26: Giresun Sahil Şeridindeki Osmanlı Mezar Taşlarından Sarıklı Fes 708

Karş. Foto. 27: Kastamonu Atabey Gazi Camii Haziresinden Dalfes 709

Karş. Foto. 28 : Giresun Sahil Şeridindeki Osmanlı Mezar Taşlarından Örfi Destarlı Sarık 711

Karş. Foto. 29: Aydın Koçarlı Cihanoğlu Cami Haziresinden Örfi Destarlı Sarık 711

Karş. Foto. 30: Giresun Mezar Taşlarından İlmiye Sarığı 714

Karş. Foto. 31: Boyabat Mezar Taşlarından İlmiye Sarığı 714

Karş. Foto. 32: İstanbul Şeyh Vefa Cami Haziresinden Ağabani 715

Karş. Foto. 33: Giresun Mezar Taşlarından Ağabani 715

Karş. Foto. 34: Bursa Mezar Taşlarından Kuka 717

Karş. Foto. 35: İzmir Urla Merkezde Bulunan Cami Haziresinden Kuka 717

Karş. Foto. 36: İstanbul Yavaşça Şahin Mezarlığından Dardağan 720

Karş. Foto. 37: Sinop Arkeoloji Müzesinden Dardağan 720

Karş. Foto. 38: Boyabat Mezar Taşlarından Ulema Sarığı 722

Karş. Foto. 39: Edirne Üç Şerefeli Camii Haziresinden Ulema Sarığı 722

Karş. Foto. 40: Edirne Gazi Mihal Camii Haziresinden Paşalı 725

Karş. Foto. 41: Eceabat'a Bağlı Bazı Merkezlerde Bulunan Taşlardan 41 Paşalı 725

Karş. Foto. 42: İstanbul Üsküdar'da Bulunan Camii Hazirelerinden Katibi Kavuk 729

Karş. Foto. 43 : Giresun Mezar Taşlarından Katibi Kavuk 729

Karş. Foto. 44: Giresun Mezar Taşlarından Nezkeb 731

Karş. Foto. 45: Hattat Râmi Efendi'nin Mezar Şahidesi'ndeki Nezkeb 731

Karş. Foto. 46: Bosna Hersek'ten Osmanlı Mezar Taşı Mücevveze 734

Karş. Foto. 47: Sakarya İli Gevaş İlçesi Osmanlı Mezar Taşlarından Mücevveze 734

Karş. Foto. 48: Hüseyin Karacaahmet Mezarlığı'ndaki Selimi Kavuk 736

Karş. Foto. 49: İstanbul Üsküdar'da Bir Grup Cami Haziresi'nden Selimi Kavuk 736

Karş. Foto. 50: Edirne Gazi Mihal Camii Haziresinden Serdengeçti 738

Karş. Foto. 51: Batılılaşma Dönemi Rize Mezar Taşlarından Serdengeçti 738

Karş. Foto. 52: Giresun Mezar Taşlarından Destarlı Kubbeli Kalafat.....740

Karş. Foto. 53: Aydın Koçarlı Cihanoğlu Camii Haziresinden Destarlı Kubbeli Kalafat.....740

Karş. Foto. 54: Osmanlı Dönemi Ortakent Başlıklı Mezar Taşlarından Hotoz 1 743

Karş. Foto. 55: Osmanlı Dönemi Taraklı Mezar Taşlarından Hotoz 1 743

Karş. Foto. 56: İstanbul Selimiye Camii Haziresinden Hotoz 2 (Mantar).....745

Karş. Foto. 57: Kadıköy Taşköprü Caddesi Mezarlığından Hotoz 2 (Mantar)..745

Karş. Foto. 58: İstanbul Selimiye Camii Hazireisnden Topuz 747

Karş. Foto. 59: Kadiri Tâcı 748

ÖNSÖZ

İnsanoğlu varoluşundan itibaren ölüm gerçeğini kabullenmiş, inançları ve geleneklerine göre ölümü bazen yeni bir hayatın başlangıcı bazen de yok oluşun bir nedeni olarak görmüşlerdir.

İlk Çağ'dan günümüze kadar dünya üzerinde bulunan bütün medeniyetler ve kültürler de ölüm için çeşitli törenler yapılıp ölen kişi için ya mezar kazmışlar ya da mezar anıtları inşa etmişlerdir. Ölen kişi için yapılan bu tören ve mezarlar, aslında o medeniyetin kültürünü, sosyal yapısını, mimarisini, maddi-manevi değerlerini, inançlarını ve sanat anlayışını yansıtmaktadır. Mezarlar, onların dünya üzerinde varolduklarını, yaşadıklarını ve onların bu hayattaki ölümsüzlüklerinin yansıması olarakta kabul edilebilir.

Bu konuyu seçmemde ve çalışmamda büyük yardımlarını gördüğüm, birikimleri ve tecrübeleri doğrultusunda öneri ve desteklerini esirgemeyerek beni yönlendiren değerli danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Zerrin KÖŞKLÜ'ye, her zaman yanımda olan ve kitaplığını bana açan Prof. Dr. Hüseyin YURTTAŞ'a, Prof. Dr. Haldun ÖZKAN'a, Yrd. Doç. Dr. Gül GEYİK KARPUZ'a, desteğini hiçbir zaman esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Demet OKUYUCU YILMAZ'a, Arş. Gör. Esra HALICI'ya ve Arş. Gör. Raziye Çiğdem ÖNAL'a en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Öğrencilik yıllarımdan beri yanımda olan değerli kardeşlerim Arş. Gör. Özgür GÜLBUDAK ve Arş. Gör. Erdal OKUMUŞ'a teşekkür ederim. Son olarak bütün eğitim-öğretim hayatım boyunca bana maddi ve manevi destek veren anneme ve babama en içten sevgilerimi iletiyorum.

Asırlık belge niteliğinde olan mezar şahidelerimizin gereken saygıyı görmesi, bulundukları yerlerde korunması ve sağlıklı bir şekilde restore edilerek gelecek kuşaklara aktarılması temennisiyle…

Erzurum 2017 **Burak Muhammet GÖKLER**

GİRİŞ

Geçmişten günümüze kadar mezar anıtları ve mezar taşları, toplumların dini inançları çerçevesinde kendilerinin ifade tarzlarına göre birçok medeniyette ve çeşitli coğrafyalarda varlığını sürdürmüştür. Türklerde de hem İslam öncesi hem de İslam sonrasında ölüme ve mezar yapımına önem verilmiştir. Çünkü mezarlar sadece cansız bedenlerin toprakla bütünleştiği yer değil, aynı zamanda toplumların geçmişle olan bağlantısının ayakta tutulduğu anıtlardır.

Mezarlıklar ve mezar taşları milletler için yaşanılan yerin müzesi, tapusu ve tarihi arşivi konumundadır. Tarihte yaşamış birçok önemli kişiyle ilgili bilgiler mezar taşı kitabelerinden öğrenilmektedir.

Türk kültürünün plastik ve estetik değerlerini, yüzyıllar boyunca devam ettirerek kuşaktan kuşağa aktarılmasında önemli bir rol üstlenen mezar taşları, kültürümüzün taş üzerine yansımış halidir.

Anadolu'nun her bölgesinde mezar taşları ile karşılaşılmaktadır. Balıkesir şehir merkezinde yapmış olduğumuz araştırmalar sonucunda beş farklı yerde toplam 211 tane mezar taşı tespit edilmiştir[1].

Balıkesir'de incelediğimiz mezar tipleri, formları, başlık türleri ve süsleme çeşitleri bakımından oldukça zengin olup, özellikle mezar şahidelerinde bulunan başlık tiplerinin Osmanlı'nın kendine has nitelikleri yansıtan en önemli unsurlar arasında yer almaktadır. Tespit ettiğimiz şahideler bütün özellikleriyle katalog kısmında değerlendirilmiş, karşılaştırma ve değerlendirme bölümünde ise Anadolu'daki benzer örnekleriyle kıyaslanarak Sanat Tarihi içerisindeki yeri tespit edilmeye çalışılmıştır.

[1] Balıkesir şehir merkezindeki Ali Şuuri Haziresi, Asri Mezarlık, Baş Çeşme Mezarlığı, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi ve Zağnos Paşa Camii Haziresindeki mezar taşlarıdır.

KONUNUN TANIMI, SINIRLARI, ÖNEMİ, AMACI, YÖNTEMİ ve KAYNAKLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

I. KONUNUN TANIMI ÖNEMİ ve AMACI

Türk kültürünün plastik ve estetik açıdan en güzel örneklerden biri olan, Anadolu'nun her bölgesinde karşımıza çıkan mezar şahideleri, bulunduğu şehirlerin tarihine ve kimliğine ışık tutmaktadır.

Orta Asya'dan başlayarak günümüze kadar çeşitli kültür ve birikimler sayesinde uzun senelere mâl olarak gelen mezar taşları, tarihi bir belge ve bizim geçmişle olan bağlantımızı sağlayan birer sanatsal unsurdur.

Günümüzde gün geçtikçe bilinçli veya bilinçsiz olarak; kamulaşma, yol açma ve halk tarafından farklı yapılarda kullanılma amacıyla tahrip edilen mezar şahidelerimiz aynı zamanda kültürümüzün, kimliğimizin, sanatsal değerlerimizin de yok olmasına sebebiyet vermektedir. Özellikle son yıllarda mezar şahideleriyle ilgili yapılan çalışmaların artmasıyla birlikte mezar şahideleri ilim alemine tanıtılmaya başlanılmış ve bu sayede az da olsa mezarların korunması sağlanmıştır.

Tez konusu olarak Balıkesir'i seçmemiz, Balıkesir şehir merkezinin çalışılmamış olması, bölgenin Batı Anadolu'da bulunması ve özellikle Osmanlı başkentlerine yakın olması dolayısıyla hem İstanbul örneklerine benzer olması hem de gerek malzeme gerek süsleme ve gerekse de başlık tipleri anlamından çok farklı çeşitleri bir arada bulundurması bölgeyi çalışmamızda önemli bir etken olmuştur.

"Balıkesir Mezar Taşları" adlı çalışmamızda Balıkesir şehir merkezinde yer alan Ali Şuuri Haziresi, Asri Mezarlığı, Baş Çeşme Mezarlığı, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi ve Zağnos Paşa Camii Haziresinde bulunan mezar taşları ele alınmıştır. İncelenen şahideler XVII. yüzyıldan XX. yüzyıla kadar geniş bir bir dilim içerisindedir. Bu çerçevede 5 farklı yerde tespit edilen mezar şahideleri önce hazirenin veya mezarlığın isimleri göz önüne alınarak alfabetik olarak sıralanmıştır. Daha sonra mezarlık ve hazireler kendi içlerinde tarihsel kronolojiye göre oluşturulmuştur. Bu doğrultuda Ali Şuuri Haziresinde 6, Asri Mezarlığında 14, Baş Çeşme Mezarlığında 53, Şeyh Lütfullah Camii Haziresinde 87, Zağnos Paşa Camii Haziresinde 51 olmak üzere toplam 211 mezar taşı tespit edilmiştir. Bunlardan 209'u baş şahidesiyken 118'i ayak şahidesidir ve toplamda 327 taş bulunmaktadır. Baş ve ayak şahidesi olan taşlar bir katalogda

değerlendirilmiştir. Baş şahidesi olmayan sadece ayak şahidesinden veya mezardan olan taşlar için de katalog düzenlenmiştir. 211 mezar şahidesinden 125'i toprak, 34'ü çerçeveli, 12'si yüksek çerçeveli, 31'i kapak-pehleli, 8'i ise sandık-lahit mezar tipine sahiptir.

Mezarlardaki mevcut şahideler, katalog bölümünde hazırlanan gözlem fişleri doğrusunda detaylı bir biçimde irdelenmiştir.

İncelenen mezar taşları bulunduğu hazire veya mezarlığın krokisi çizilerek mezarlık içerisindeki yeri verilmiştir. Bunun yanı sıra kroki üzerinde mezarlar mavi, pembe ve beyaz renge boyanmıştır. Mavi renkte olanlar erkek, pembe renkte olanlar kadın, beyaz renkte olanların ise kimlikleri bilinmemektedir. İncelenen bütün mezar taşlarının daha iyi tanımlanması ve detayların görülebilmesi için Corel Draw x5 programında çizimleri gerçekleştirilerek her kataloğun altına fotoğrafıyla birlikte konulmuştur.

Ayrıca, tüm mezar taşlarının malzemesi, tipi, formu, başlık türleri, süslemele özellikleri kitabeleri ve içerikleri gibi konular ayrı başlıklar açılarak detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Balıkesir'de yaptığımız bu çalışma ile Balıkesir'in şehir tarihine, mezar-mezar taşı gelişimine katkı sağlamak, şehirde yaşamış olan değerleri ortaya çıkararak Türk-İslam kültürünün tespit, tesciline hizmet etmek, varlığımızın ve yokluğumuzun simgesi olan bu güzide eserleri sağlıklı bir şekilde gelecek nesillere aktarmak amaçlanmıştır.

II. KAYNAK ve ARAŞTIRMALAR

Çalışmamızla ilgili literatür taraması gerçekleştirilirken gerekli kaynaklara mümkün olduğu kadar ulaşılmaya çalışılmış ve yararlanılan kaynakların tamamının künyesi alfabetik sıraya göre kaynakça bölümünde verilmiştir. Çalışmamıza yön veren kaynaklara ise bu bölümde değerlendireceğiz.

Öncelikle "Balıkesir Mezar Taşları" adlı çalışmamıza Balıkesir ile ilgili yapılmış Tarih, Coğrafya ve Sanat Tarihi ile ilgili çalışmalar şehirin kent kütüphanesinden, Balıkesir Üniversite Kütüphanesi'den, Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi'nden ve internet üzerinden taramaları yapılarak başlanılmıştır. Daha sonra Türkler'de defin, mezar ve mezar taşı geleneğini takip etmek için Hun, Göktürk, Uygur, Gazneliler, Büyük Selçuklu, Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı Devleti ile ilgili kaynakların taraması üniversite

kütüphanelerinden, yüksek lisans-doktora tezlerinden ve internet üzerinden gerçekleştirilmiştir. Daha sonra mezar taşları ile ilgili yapılmış ve ana kaynak olarak kabul gören eserler toplanıp bununla birlikte şuana kadar mezar şahideleri ile ilgili kitapların ve makalelerin hepsi araştırılarak ulaşılabilenler taranmıştır.

Balıkesir'in coğrafyası ve tarihçesi ile ilgili bölümde; Şermin Tağıl, *Balıkesir Ovası ve Yakın Çevresinin Fiziki Coğrafyası*, Ankara 2004, M. Reşit Kıpçak, *Balıkesir İli Coğrafyası, (*Balıkesir Express Gazetesi Yayınları, İstanbul 2005), *Balıkesir Bir Kentin Kimliği, (*Rotary Kulübü Yayını, Ankara 1997), *Türkiye Cumhuriyetinin 75 Yılında Balıkesir,* (Balıkesir Valiliği, Ankara 1999), Abdulmecit Mutaf, *Salnamelere Göre Karesi (1847—1922)*, (Balıkesir 2003), İsmail Arslan, " Balıkesir Adının Anlamı", (*Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balıkesir*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2007), Halime Hüryılmaz, *Bitek Kent: Balıkesir,(*Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2003), Nahide Şimşir, *Balıkesir Şehri ve Tarihi Araştırmaları, (* IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2013), M. Reşit Kıpçak, *A 'dan Z'ye Balıkesir 'in Dünü, Bugünü ve Yarınına Bakış,* (Balıkesir 2007), Mücteba İlgürel, " Balıkesir" (*TDVİA, C.5,* İstanbul 1992), İbrahim Hakkı Uzunçarşılı, *Karesi Vilayeti Tarihçesi, (* İstanbul 1925), Bekir Özdemir, Zübeyde Yağcı Güneş, *Osmanlıdan Cumhuriyete Balıkesir*, (İstanbul 2007) Arslan, İsmail, " Balıkesir Adının Anlamı", *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balıkesir,* (Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2007) adlı eserler ana kaynak olarak kullanılmıştır.

Türk mezar taşları ve mezar geleneği için referans alınan ana kaynaklar ise; Enver Behnan Şapolyo, ''Türk Mezar Taşları'' (Önasya, (57), İstanbul 1970), Hikmet Tanyu, *Türklerde Taşla İlgili İnançlar*, (Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1968), Nejat Diyarbekirli, "Türklerde Mezar Yapısı ve Defin Merasimleri", (*Türk Kültürü Araştırmaları*, 28(1-2), Ankara 1992), Nejat Diyarbekirli, *Hun Sanatı,* (Milli Eğitim Bakanlığı Kültür Yayınları, İstanbul 1972), Wilhelm Barthold, "Türkler'de ve Moğollar'da Defin Merasimi Meselesine Dair" (Çev: Abdulkadir İnan), *Makalele ve İncelemeler I, (*Ankara 1987), Yaşar Çoruhlu, *Eski Türklerin Kutsal Mezarları Kurganlar,* (Ötüken Yayınları, İstanbul 2016), Yaşar Çoruhlu, *Erken Devir Türk Sanatı İç Asya'da Türk Sanatının Doğuşu ve Gelişimi, (*Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2013), Oktay Belli, "Türklerde Taş Heykel ve Balballar", (Türkler Ansiklopedsisi, C. 3, Ankara 2002), Yaşar Çoruhlu, "Göktürk Sanatı", *Türkler Ansiklopedisi, (*C.4, Ankara 2002), Bahaddin Ögel, *İslamiyet'ten Önce Türk Kültür Tarihi, (*İstanbul 1991), Metin Haseki, *Plastik*

*Açıdan Türk Mezar Taşları, (*İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi, İstanbul 1977), Jean Paul Roux, *Eski Çağ ve Orta Çağda Altay Türklerinde Ölüm*, (Kabalcı Yayınevi, İstanbul 1999), Yaşar Çoruhlu, *Erken Devir Türk Sanatının ABC'si* (İstanbul 1998), Çay, Abdulhalûk, *Anadalu'da Türk Damgası Koç- Heykel Mezar Taşları ve Türklerde Koç Koyun Meselesi,* (Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1983) isimli eserler faydanlılan önemli eserler arasında yer almaktadır.

Mezar taşları ile ilgili yapılmış kitap örneklerinden özellikle; Halit Çal, Gazanfer İltar, *Giresun İli Mezar Taşları,* (Ankara 2011) ve Hans Peter Laqueur, *Hüve'l Baki İstanbul'da Osmanlı Mezarlıkları ve Mezar Taşları*, (Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1993), Halit Çal, Özlem Ataoğuz Çal, *Kastamonu Atabey Gazi Camisi ve Türbesi Hazirelerindeki Mezar Taşları*, (Kastamonu Belediye Başkanlığı, Ankara 2008), Halit, *Boyabat Mezar Taşları,* (Boyabat Belediyesi Kültür Yayınları -1, Ankara 2015), Berk, Süleyman, *Zeytinburnu'nun Tarihi Mezar Taşları Zamanı Aşan Taşlar*, (İstanbul, Zeytinburnu Belediyesi, 2006) gibi eserler faydanılan önemli eserler arasında yer almaktadır.

Mezar şahidelerinde yer alan başlık tiplerinin tasniflendirilmesi ve isimlendirilmesinde ise ana kaynak olarak; Nebi Bozkurt, "Kavuk", *TDVİA, C. 25,* İstanbul 2002, Nebi Bozkurt, "Sarık", (*TDVİA,* C, 36, İstanbul 2002), Jean (Givoanni) Brindesi, *Elbise-i atika Osmanlı Kıyafeletleri,* (Elma Basım Evi, İstanbul, 2013), Halit Çal "İstanbul Eyüp'teki Erkek Mezartaşlarında Başlıklar" (Tarihi Kültürü ve Sanatıyla Eyüpsultan Sempozyumu III Tebliğler, İstanbul Eyüp Belediyesi, 1999), Esin, Emel "Börk", (*TDVİA,* C. 6, Ankara 2006), Necdet İşli, *Osmanlı Serpuşları,* (İstanbul 2009), Necdet İşli, *Yeniçeri Mezar Taşları*, (İstanbul 2006), Mehmet Kökrek, "Osmanlı Serpûşları", *El Sanatları Dergisi,* (S.20, İstanbul 2015), İzzet Kumbaracılar, *Serpuşlar,* (Turing Yayınlar, İstanbul, 1978), Mehmet Zeki Pakalın, *''İlmiye Kıyafeti'', Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimler Sözlüğü*, (C. II, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 1993), Resat Ekrem Koçu, *Turk Giyim, Kusam ve Süslenme Sözlüğü*, (Sumerbank Kultur Yayınları, Ankara 1967) adlı eserler kullanılmıştır.

Süsleme bölümünde kullanılan referans alınan önemli eserler arasında; Azade Akar, ''Tezyini Sanatlarmızda Vazo Motifleri''*, (Vakıflar Dergisi, 8*, Ankara 1969), Mehmet Altan, *Çölden Gelen Şifa Hurma*, (Altın Burç Yayınları, İstanbul 2008), Turhan

Baytop, *İstanbul Lalesi*, (Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1992), A. İnci Birol, Çiçek Derman, *Türk Tezyini Sanatlarında Motifler*, (Kubbealtı, İstanbul 2013), Canan Cimilli, *Osmanlı'da Servi Motifinin İnançla Bağlantısı*, (Sanat ve İnanç I, İstanbul 2004), Ahmet Çaycı, ''Zaman ve Sanat Bağlamında Çark-ı Felek Motifi, (*Uluslararası İslam Medeniyetinde Zaman Sempozyumu 8-11 Ekim*, C. II, Konya 2015), Cevdet Çulpan, *Serviler I*, (İstanbul 1961), Yıldız Demiriz, *Osmanlı Kitap Sanatında Naturalist Üslupta Çiçekler*, (Acar Matbaacılık, İstanbul 1986), Ayla Ersoy, "Geleneksel Süsleme Sanatlarında Kullanılan Bazı Çiçek Motiflerinin İslam İnancı İle İlgisi'', (*Sanat ve İnanç II*, İstanbul 2004), Ayla Ersoy, "Eyüp'teki Mezar Taşlarında Servi Ağacı Kültü", (*Eyüp Sultan Sempozyumu V*, 95), Keskiner, Cahide, Turkish Motifs, (Türk Motifleri)(*Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu*, İstanbul 2006), Cahide Keskiner, Turkish Motifs, (Türk Motifleri) (*Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu*, İstanbul 2006), M. Jack Payne, "Growing Garden Lilies'', (Zambak'ın Büyümesi) (T*he U.S. Department of Agniculture Iowa State University*, 2016), A. Süheyl Ünver, "Türkiye'de Lâle Tarihi", Paul D Sorenson, " Revision of The Genus Dahlia"(Yıldız Çiçeğinin Yeniden İncelenmesi), (*New England Botanic Club*, England 1969) gibi eserler bulunmaktadır.

Karşılaştırma ve değerlendirmede ise şuana kadar yapılmış olan, ulaşabildiğimiz bütün kitap, makale, bildiri, yüksek lisans ve doktora tezleri ile yapılmıştır. Ulaşılan bütün eserler kaynakça bölümünde künyesi verilmiştir.

Yapılan kaynak, araştırma ve incelemelerin ardından mezar taşları üzerine pek çok çalışma bulunmaktadır. Sonuç olarak mezar taşları için tam bir yöntemin oturtulmadığı gözlemlenmiştir ve kesin bir terminoloji oluşturulamadığı anlaşılmıştır. Bu terminoloji özellikle de başlık tiplerinde daha belirgindir. Ancak mezar ve mezar taşı formunda Halit Çal tarafından yapılan tüm eserler ve onun başkanlığında yapılan tez çalışmaları yöntem ve tipolojisi belirlemesi açısından çalışmamıza örnek olmuştur. Ancak başlık tipleri ve tasniflendirilmesi konusunda Necdet İşli, Süleyman Berkli, Mehmet Köker'in eserleri referans alınmıştır.

III. METOD ve DÜZEN

Çalışmamıza öncelikle kütüphanelerde ve internette literatür taraması yapılarak başlanmıştır. Ulaşılan kaynaklar incelenmiş, uygulanan metod ve araştırma teknikler tek tek ele alınıp değerlendirilmiştir. İncelenen metodlara bakıldığında, Halit Çal'ın Boyabat Mezar Taşları adlı kitabında; yeri, fotoğraf no, çizim no, tarihi, kimliği, mesleği, yazı tipi, mezar tipi, baş taşı tipi, ayak taşı tipi, gövde kesit tipi, kitabesi, taş ve mezar ölçüleri şeklinde sıralanmaktadır. Yapılan doktora ve yüksek lisans çalışmaları incelendiğinde ise katalog no, fotoğraf no, çizim no, bulunduğu yer, inceleme tarihi, kimliği, tarihi, boyutları, mezar tipi, malzemesi, işleniş tekniği, yazı türü, kitabesi, kitabe metni, durumu, form ve süsleme özellikleri biçiminde veya sıralamananın değiştirilerek uygulandığı düzenlemeler görülmektedir. Tez çalışmamızda ise hem Halit Çal'ın uyguladığı metod hem de yapılan tez çalışmaları göz önünde bulundurularak genel başlıklar ortaya çıkartılmış ve aşağıdaki metod uygulanmıştır.

Katalog No:

Fotoğraf No:

İnceleme Tarihi:

Çizim No:

Bulunduğu Yer:

Koordinat:

Kimliği:

Tarihi:

Kitabenin Okunuşu:

Yazı Tipi:

Taş Ölçüleri:

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme:

İşleniş Tekniği:

Bugünkü Durumu:

Mezar Tipi ve Formu:

Süsleme Özellikleri:

Bu düzen doğrultusunda Balıkesir'de yer alan mezar taşları önce hazirenin veya mezarın ismine göre önce alfabetik olarak, sonra kendi içlerinde tarihsel sıralamaya göre numaralandırılarak verilmiştir.

Tezin arazi çalışması yukarıda belirtilen fiş doğrultusunda tanımlamaları yapılmıştır. Arazi çalışmasının sonrasında mezarların bulunduğu konumları, kroki çizilerek üzerinde gösterilmiştir. Tespit edilen bütün mezar taşları daha iyi tanımlanması ve detaylarının görülebilmesi için Corel Draw X5 programıyla çizimleri gerçekleştirilmiştir.

Çalışmamızın birinci bölümünde Balıkesir'in coğrafyası ve tarihçesi açıklanıp ikinci bölümde Türk mezar taşı geleneği hakkında bilgiler verilmiştir.

Üçüncü bölüm ise katalogdan ibarettir. Katalog bölümünde bütün mezar taşları yukarıda belirtildiği şekliyle ele alınmıştır.

Değerlendirme ve karşılaştırma bölümünde ise mezar taşlarının belirli özelliklerine göre tasniflendirilmiş; malzeme, teknik, yazı çeşitleri, süsleme, başlık tipleri, meslek, akrabalık bağları, isimleri gibi tipolojilere ayrılarak tek tek istatistikleri yapılıp diğer yapılan eserlerdeki mezar taşları ile karşılaştırılmıştır.

Sonuç bölümünde yapılan çalışmaların neticesinde; mezar tipleri, mezar taşı tipleri, başlık tipleri ve bezeme özellikleriyle birlikte yapılan tespitlere, varılan yargılara, ortaya çıkan sonuçlara göre Balıkesir mezar taşlarının tespiti ve önemi ortaya konulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

BALIKESİR'İN COĞRAFYASI ve TARİHİNE GENEL BAKIŞ

1.1. BALIKESİR'İN COĞRAFİ KONUMU

Balıkesir, Batı Anadolu'da Güney Marmara, İç Batı Marmara ve Ege bölgeleri üzerinde uzanan toplam 14.292 km^2 'ye sahiptir. 39' 06 derece ve 40' 39 derece kuzey enlemleri ile 26' 39 derece ve 28' 58 derece doğu boylamlarında bulunan Balıkesir, Anadolu Yarımadası'nın kuzeybatısında ve önemli bir bölümü Marmara Bölgesi'nin, Güney Marmara bölümünde; diğer küçük bir bölümü ise Ege Bölgesi'nin, asıl Ege bölümünün Kuzey Ege kesimindedir[2]. Batıda Çanakkale, güneyde İzmir ve Manisa, doğuda Kütahya ve Bursa illeri ile komşu olan Balıkesir'in, Marmara ve Ege Denizi'ne kıyıları vardır.

Ege Denizi'ndeki kıyıların uzunluğu 115,5 km. (Ayvalık: 54 km., Gömeç: 17,5 km., Burhaniye: 12 km., Edremit: 32 km.); Marmara denizindeki kıyı uzunluğu ise 175,25 km. (Gönen: 8 km, Erdek: 34,75 km., Marmara: 72,5 km., Bandırma: 60 km.) dir[3].

Balıkesir İli, 18 ilçe ve merkeze bağlı 3 beldeye sahiptir. Bu ilçeler; Merkez İlçesi (1,466 km^2), Savaştepe (425 km^2), Sındırgı (1,433 km^2), Bigadiç (1,007 km^2), Dursunbey (1,906 km^2), Kepsut (894 km^2), Susurluk (601 km^2), Bandırma (599 km^2), Erdek (260 km^2), Manyas (589 km^2), Balya (952 km^2), İvrindi (751 km^2), Havran (559 km^2), Edremit (708 km^2), Burhaniye (426 km^2), Gömeç (181 km^2) ile Ayvalık (266 km^2) ve Marmara (117 km^2)'dır. Bunun dışında Merkez ilçeye bağlı Kocaavşar, Pamukçu ve Şamlı beldeleri bulunmaktadır[4].

İklim bakımından ılıman özelliklere sahiptir. Ovalarla birlikte dağlık kısımları da içeren Balıkesir'in toprakları üzerinde çeşitli iklim özellikleri görülsede merkez ve çevresinde yazlar sıcak ve kurak, kışlar oldukça sert ve soğuk geçer. Kıyı bölgelerinde ise kışlar, merkeze oranla yağışlı ve ılıktır. Bu nedenle Balıkesir'in dağlık bölgelerinde ormana rastlanırken, ovaları daha sığdır[5].

---

[2] *Türkiye Cumhuriyetinin 75 Yılında Balıkesir,* Balıkesir Valiliği, Ankara 1999, 64.
[3] Şermin Tağıl, *Balıkesir Ovası ve Yakın Çevresinin Fiziki Coğrafyası*, Ankara 2004, 13.
[4] M. Reşit Kıpçak, *Balıkesir İli Coğrafyası,*Balıkesir Express Gazetesi Yayınları, İstanbul 2005, 10.
[5] *Balıkesir Bir Kentin Kimliği,* Rotary Kulübü Yayını, Ankara 1997, 96.

Yıllık iklim özellikleri göz önünde bulundurulduğunda en sıcak ayı Temmuz, en soğuk ayı ise Şubat'tır. Yazın gölgede en fazla sıcaklık 39-42 °C arasındayken kışın en soğuk zamanlarda -4 ile -6 °C kadar düşebilmektedir[6].

Balıkesir'in sahip olduğu iklimi dört farklı ürün grubunun yetişmesine olanak sağlamaktadır[7].

Geniş ovaları çevreleyen Balıkesir Dağları, genellikle granitlidir. Kömürlü ve tebeşirli arazisi çok azdır. Verimli arazi yönünden oldukça zengindir. Kapıdağ Yarımadası'nın kuzey sahilleri ile Çanakkale'den geçmekte olan Sarıçay ve Karanlıkdere sularının havzaları en verimli topraklar olarak zikredilir. Bunun dışında Menderes, Tuzla, Koç Çayı havzalarının büyük bir kısmı ve Truva arazisi, Balıkesir'in batısındaki Karadere ve Kazdağı'nın yüksek kısımlarındaki Karabel, Balya, Pazarköy, Müstecap, İvrindi, Avşar Köyleri havalisi ile Bigadiç Ovası'nın doğu tarafı diğer verimli topraklarıdır[8].

Ayrıca Balıkesir İli'nin Gönen, Pamukçu gibi birçok yerinde bulunan sağlığa yararlı ılıca ve kaplıcalar bölgenin volkanik olduğunu göstermektedir[9].

Başlıca yeraltı zenginlikleri ise şöyledir: Maden kömürü çeşitleri, simli kurşun, boraks, manganez, simli altın, bakır, krom, borasit, demir ve somakidir[10].

---

[6] *Bir Kentin Kimliği,* 97-98.
[7] Abdulmecit Mutaf, *Salnamelere Göre Karesi (1847—1922)*, Balıkesir 2003, 23-24.
[8] Kıpçak, 68-71, *Bir Kentin Kimliği,* 86-87.
[9] Mutaf, 19.
[10] Kıpçak, 35-37.

1.2. BALIKESİR'İN TARİHÇESİ

Coğrafi özellikleri ve jeolojik yapısı göz önüne alındığında Türkiye'deki diğer illerden ayrıcalıklı bir konuma sahip olan Balıkesir'in geniş ticari imkanları, verimli toprakları, uygun iklimi, Marmara-Ege denizi sahillerine kıyısı olması ve bölgeler arası geçişi sağlaması sebebiyle tarih öncesi devirlerde çeşitli kökenlere mensup birçok medeniyet için yerleşke yeri veya istila alanı olarak görülmüştür. Bundan dolayı bölge üzerinde birçok medeniyetin varlığını işaret eden izlere rastlanılmıştır.

Balıkesir için tarihte ilk defa bu bölge dolaylarına verilen isim Agiros'dur. Sonraları bu bölgede, bugün Beyköyü yıkıntılarının bulunduğu yerde Hadrianetherai (Hadrianus'un mustahkem şehri) kurulduğu bilinmektedir. İmparator Hadrianus, bu bölgede bir çok mülk edinmiş, birde şato yaptırmış ve Paleo Kastro (Eski Hisar) diye şöhret olmuştur. Sonradan kurulan şehir, bu isimden bozma olarak "Balıkesir" olarak adlandırılmıştır. Balıkesir adının Palea-Kastro kelimesinden geldiği birçok kişi tarafından kabul görmektedir[11]. Şehrin ismi hakkında diğer bir görüş ise Balıkesir adının şehri ele geçiren İranlı devlet adamı Balı-Kisra'dan geldiği veya Polikayseros'dan bozma olduğu söylenmektedir[12].

Bölgeyle ilgili 1936-1980 yılları arasında gerçekleştirilen araştırmalara göre; Balıkesir İli'nin Havran, İvrindi, Manyas ve merkez ilçelerindeki ortaya çıkartılan kalıntılardan hareketle bölgenin kültür tarihi Paleotik Çağ'a kadar uzanmaktadır. Bu çalışmaların ilki 1936 yılında J. Barrington tarafından başlatılmış, daha sonra K. Kökten'nin yüzey ve sondaj çalışmaları izlemiştir[13].

Antik Çağ'da Mysia'da (Küçük Asya) olarak bilinen[14] bölgeye Mysia ismi verilmiştir ve burada yaşayanlara ise Mysiayalılar denilmiştir[15]. Misya'da bulunan ilk kavimler Bitinler, Mizler ve Friglerdir[16]. Tarihçi Heredot, bölgeye M.Ö. 2440 yıllarında yerleştikleri bilinen Mysialılar'ın, Frigler ve Lidyalılar ile aynı soydan geldiğini

---

[11] İsmail Arslan, " Balıkesir Adının Anlamı", *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balıkesir,* Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2007, 25-26.
[12] *Balıkesir İl Yıllığı 1973,* Dizerkonca Matbaası, İstanbul 1973, 3.
[13] Halime Hüryılmaz, *Bitek Kent: Balıkesir,* Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2003, 11.
[14] Balıkesir İlinin bugün üzerinde bulunduğu Mysia, batıda Ege Denizi, güneyde Lydia, kuzeyde Marmara Denizi ile çevrilidir.
[15] Nahide Şimşir, *Balıkesir Şehri ve Tarihi Araştırmaları,* IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2013, 9.
[16] Strabon, *Coğrafya, Kitap XII, 1969, 3-17.*

söylemektedir. Bir başka kaynakta ise (Kâmûsû'l A'lâm) ariyen bir ırk olan Pelagaslar'dan geldiğini ileri sürmektedir[17].

Trak kabilesi olan Mysiayalılar, Batı Anadolu'da daha önceden hakimiyet kuran Bitinler'i yenerek bölgeyi ele zaptedmişler ve bugünkü Balıkesir'in tamamına yakınını, Manisa'nın kuzey kesimlerini, İzmir'in kuzey-batı bölümünü, Bursa'nın güneyini, Kütahya'nın batısını ve Çanakkale'nin doğu bölümlerini kapsayan bir alana yayılmışlardı[18].

Yortan kazılarında elde edilen arkeolojik verilerde, bölgede bilinen ilk yerleşim belirtileri İlk Tunç Çağı'na (M.Ö. 3200) kadar uzanmaktadır[19]. Marmara ve Ege Sahilleri M.Ö 2000'li yıllarda Pelags Kolonilerinin yerleşimi başlamış, Troy Savaşlarında Troylular'ın yanında Mysialılar'ın da yer aldığı ve Helenestik dönemde pek çok şehir devleti kurulmuş olduğu tespit edilmiştir[20].

Ayrıca Balıkesir çevresinde yapılan kazılarda, Havran'da Kalkolitik, Neolitik ve Paleolitik; Kepsut-Burhaniye-Ören'de Bakır Çağı kalıntıları; Ayvalık- Dikili'de Kalkolitik çağa ait kalıntılar; İvrindi-Korucu arkaik devir mezar odası buluntuları ile Necipli Köyü civarında Hititler'e ait izlere rastlanmıştır[21].

Uzun bir süre bölgede bulunan Mysialılar bağımsızlığını ilan edememişlerdir ve Truvalılar, Hititler, Frigler, Lidler, Persler, Büyük İskender, Bergama Krallığı ve Romalılar'ın egemenliği altında kalmıştır. Truva Savaşı'nın ardından M.Ö 546 'ya kadar bölgede Lidyalılar hakimiyet sürdükten sonra Pers istilası ile bölgedeki etkinliği son bulmuştur[22].

Pers Krallığı, Batı Anadolu Bölgesi'ni egemenliği altına aldıktan sonra Mysialılar'ı vergiye bağlamıştır. Sık sık ayaklanan Mysialılar, M.Ö. 334'te Büyük İskender'in bölgeye hâkim olmasıyla bir başka medeniyetin kurallarını kabul etmişlerdir[23].

---

[17] Mutaf, 3.
[18] Kıpçak, 45.
[19] Halime Hüryılmaz, "İçbatı Anadolu Bölgesinde Bulunan Yortan Mezarlık Kültürü'ne Ait Üç Kap" *Belleten, C. LXI/232, 1997, 512.*
[20] M. Reşit Kıpçak, *A 'dan Z'ye Balıkesir 'in Dünü, Bugünü ve Yarınına Bakış,* Balıkesir 2007, 45.
[21] Kıpçak, *A 'dan Z'ye Balıkesir 'in Dünü, Bugünü ve Yarınına Bakış* ,45.
[22] Şimşir, 9.
[23] Mücteba İlgürel, " Balıkesir" *TDVİA, C.5,* İstanbul 1992, *12-14.*

Büyük İskender'in ani ölümüyle devletin toprakları dağılmaya başlamıştır. Mysia Bölgesi'ne M.Ö. 278 yıllarında Galyalılar hakim olmuş, M.Ö. 241'de ise Bergama krallıkları arasında el değiştirmiştir. Bu dönemde Mysia hem ekonomik yönde hem de sosyal açıdan hızlı bir yükseliş yakalamıştır[24].

Bergama kralının ölümünden sonra bölge M.Ö. 129'da Romalılar'ın hakimiyetini kabullenmiştir. Roma, Mysia'yı vergi ve kölelik sistemi uygulayarak uzun dönem bölgeyi sömürmüş ve baskı altında tutmuştur. Bu duruma karşı gelmek isteyen Mysialılar ayaklanmış ve Pontus Kralı'nı destekleyerek bölgenin kısmende olsa egemenlik hakkını geri almıştır. Bu durum M.Ö. 85 yılında tekrar aynı düzene dönerek Romalılar'a tabi olmuştur. M.S. 395'te Roma İmparatorluğu, Doğu ve Batı Roma olarak ikiye bölündükten sonra Mysia, Doğu Roma'nın hakimiyetinde yeni ve uzun bir döneme başlamıştır[25].

Müslüman Araplar'ın, Bizans hakimiyetindeki Anadolu'ya yönelik ilk seferleriyle ilgili bilgiler oldukça sınırlıdır. Ancak Hz. Ömer döneminde Anadolu'ya saldırılmaya başlanıldığı ve uzun sürecek Bizans-Arap mücadelesinin başladığı bilinmektedir[26]. 675 yılında Emevi Halifesi Muaviye'nin emriyle Süfyan bin Avf komutasındaki Arap ordusu ilk defa İstanbul'u kuşatmışlar, bu kuşatmadan dönerken de Mysia'da konaklamışlardır[27]. İkinci kuşatmada ise Bergama'yı alarak Edremit bölgesini yağmalamışlardır[28].

1015 yılında Bizans hâkimiyetindeki Anadolu'da, tarih sahnesine Selçuklular çıkmıştır. Doğu ve İç Anadolu'da fetihleri hızla büyüyen Selçuklular, 1071'deki Malazgirt Zaferi'yle Anadolu'yu yer yer fethettikleri sırada Balıkesir'de Türkler'in eline geçmiştir. Ancak 1096-1099 yıllarındaki I. Haçlı Seferinden sonra bölge tekrar Bizans'ın hakimiyeti altına girmiştir[29].

1206 yılından itibaren Selçuklular'ın uç beyliklerinden olan Türkmenler, Mysia kentlerine ve özellikle Edremit Körfezi'ne akınlar düzenlemişlerdir. Bu akınlara dayanamayan Bizanslılar'ın çoğu bu bölgeyi terk ederek Türkler'e bırakmışlardır. 1260

---

[24] Mutaf, 4.
[25] Şimşir, 9.
[26] W.E. Kaegi, *Bizans ve İslam Fetihleri, (*Çev. M. Özay), İstanbul 2000, 362-364.
[27] İlgürel, 13.
[28] Şahin Uçar, *Anadolu'da İslam-Bizans Mücadelesi,* Bilimsel Araştırma Dizisi 5, İstanbul 1990, 116-118.
[29] Nesimi Yazıcı, *Ocak 1898 Balıkesir Depremi ve Sonrası,* Ankara 2003, 1, İlgürel, 13.

yılında Moğol baskınından kaçan Türk kabileleri, Batı Anadolu ve Marmara bölgelerine gelerek bu topraklar üzerinde yerleşmişlerdir. Bu tarihlerde Selçuklu Devleti'nin iyice zayıflamış olması, merkeze uzak bölgelerin kontrolünü kaybetmesine neden olmuştur[30].

Selçuklu Devleti zamanında bazı Oğuz boyları Anadolu'nun batısına yerleştirmiş ve buralarda "Uç Beylikleri" kurmuşlardır. Uç beylikleri hem Selçuklu sınırlarını koruyorlardı hem de Bizans içlerine akınlar düzenliyorlardı. Bu beyliklerden biri de Küçük ve Büyük Mysia'da XIII. yüzyılın sonlarında kurulmuş Karesi Beyliği'dir. Beyliğin en büyük ismi XI. yüzyılda Orta Anadolu'da bir devlet kuran Melik Danişmend Gazi'dir. 1178 yüzyılda Selçuklular tarafından ortadan kaldırılan Danişmendli ailesine mensup bireyler Selçuklu Devleti'nin hizmetine girmiştir. Bunlardan biriside Karesi Bey'dir[31]. İbn-i Batuta'ya göre şehir Karesi Bey tarafından kurulmuştur. Marmara sahilleri, Çanakkale, Edremit Körfezi ve Kizikos ile sınırlandırılan bu bölge, daha önceleri Selçuklu Devletinin komutanlarından olan Kara İsa ile birlikte Sarı Saltuk ve beraberindeki Horasan erenlerinden oluşan büyük bir Türkmen grubu hâkimiyetine girmiştir[32].

Selçuklu Devletinin yıkılmasından sonra Karesi Bey de bağımsızlığını ilan etmiş ve 1300'lerde Karesi Beyliği'ni kurmuştur[33]. Kendi ismiyle anılan beyliğinin sınırlarını, Sarı Saltuk'un adamlarından faydalanarak daha da genişletmiştir. Karesi Beyliği, merkez yaptığı Balıkesir'den başka; Bergama, Ayvacık, Altınova, Edremit, Burhaniye, Bayramiç, İvrindi, Ezine, Susurluk, Bigadiç ve Sındırgı yerleşim yerlerine de sahiptir[34].

Karesi Bey, Marmara ve Ege kıyılarına sahip olan beyliğinde büyük bir donanma kurarak Rumeli'ye zaman zaman akınlar düzenlemiştir. Karesi Bey'den sonra yerine geçen Aclan Bey zamanında, Osmanlı Beyliği ile çok iyi ilişkiler kurulmuştur. Aclan Bey'den sonra beyliğin başına geçen en büyük oğlu Demirhan Bey ise halkına karşı zulümkâr olmuştur. Bu durumdan şikâyetçi olan halk ve beyliğin ileri gelenleri, Bursa'daki Dursun Bey'i davet etmişlerdir. 1345 yılında Orhan Gazi ile birlikte gelen Dursun Bey, Bergama Kalesi'ne sığınan ağabeyi Demirhan Bey tarafından

---

[30] Ali Sevim, Yücel Yaşar, *Türkiye Tarihi,* Ankara 1989, 53.
[31] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri,* TTK. Ankara 1969, 96-97.
[32] İlgürel, 12-14.
[33] *Balıkesir'de Zaman ve Mekan,* Balıkesir Belediyesi Kent Arşivi Yayınları, Balıkesir 2012, 1-5.
[34] İbrahim Hakkı Uzunçarşılı, *Karesi Vilayeti Tarihçesi,* İstanbul 1925, 6.

öldürülmüştür. Bu duruma üzülen Orhan Gazi, halkın ve ileri gelenlerin isteği üzerine Karesi Beyliği'ni Osmanlı topraklarına katmıştır[35].

Henüz kuruluş döneminde olan Osmanlı Devleti, Karesi Beyliği'nin katılımıyla oldukça güçlenmiştir[36]. Ayrıca Karesi'nin ileri gelen komutanları Evrenos Bey, Hacı İlbey, Ece Halil ve Gazi Fazıl Beyler ile büyük bir askeri güç kazanmıştır. Nitekim bu beyler ve katılan donanma birlikleri ile Osmanlı, Rumeli taraflarında kesin zaferlerle sonuçlanan seferler düzenlemiştir. Büyük bir bölümü Orhan Gazi tarafından alınan Balıkesir'e, İzmit'e atadığı büyük oğlu Süleyman Bey'i getirip Sancak Beyi olarak atayarak, şehri merkeze bağlı hale getirmiştir[37].

Anadolu sahillerinde Bizanslılar'a karşı tutunabilmek için Rumeli sahillerinde de asker bulundurması gerektiğine inanan Orhan Gazi ve oğlu Süleyman Paşa, buraya sefer düzenlemeye karar verirler. Evrenos, Fazıl, Hacı İlbeyi ve Yakup Ece Beyler'le birlikte Rumeli'de ilk defa Çimni (Çimpe) Kalesi'ni 1353'te alarak burada önemli bir üs elde etmişlerdir[38]. Gelibolu ve çevresini fethettikten sonra Tekirdağ, Çorlu ve Malkara taraflarını da Osmanlı topraklarına katmışlardır[39].

Timur'un Anadolu'yu işgaline kadar süren kuruluş dönemi, bu istila ile birlikte duraksamıştır. Yıldırım Bayezid'in 1402'de Ankara'da yenilmesinden sonra Balıkesir ve civarı Timur ordusunun yağmasına maruz kalmıştır. Duraklayan Osmanlı Devleti topraklarında beylikler kurulmaya ve kardeşler arasında taht kavgaları başlamıştır. Bu durum ise Timur'un Anadolu'dan çekilmesine sebep olmuş ve Çelebi Mehmed'in Osmanlı Devleti'ni tekrar toparlamasına kadar sürmüştür. Tekrar eski dirlik ve düzenine kavuşan ülke, yükselme dönemlerinde zaman zaman meydana gelen kıtlık (1502), çekirge istilası (1525), Suhte İsyanı (1572) ve diğer bir takım olumsuz olaylara sahne olmuştur. XVII. yüzyıl sonlarında meydana gelen göç hareketlerinde Balıkesir yöresine çok sayıda Yörük. Türkmen ve Çepni gibi Türk boyları gelip yerleşmiştir. Devam eden süreçte göç problemini halletmek isteyen Osmanlı Devleti, XIX. yüzyılda düzenli bir iskân politikası

[35] Mutaf, 6.
[36] F.M. Emecen, "Beylikten Sancağa Batı Anadolu'da İlk Osmanlı Sancaklarının Kuruluşuna Dair Bazı Mülahazalar",*Belleten, LX227, 1996, 85.*
[37] *Bitek Kent Balıkesir,* 60.
[38] Mutaf, 7.
[39] Uzunçarşılı, *Karesi Vilayeti Tarihçesi,* 96.

izleyerek göçebe haldeki aşiret ve toplulukları uygun yerlere yerleştirerek düzen sağlamayı amaçlamıştır[40].

Osmanlı Devleti idaresi altındaki Karesi, devletin kuruluş ve yükseliş dönemlerinin üzüntü ve sıkıntılarına ortak olmuş ve gerek ülkede gerek bölgede yaşanan ekonomik, siyasi, askeri ve idari gibi pek çok olay karşısında etkilenmiştir. Bu süreç ise Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı ile başlayan yıkılışına kadar devam etmiştir.

I. Dünya Savaşı'ndan sonra Yunanlar, 15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir'i zapt etmişlerdir. Ertesi gün bu haber telgraf ile Balıkesir'e ulaşmıştır[41]. 17 Mayıs günü Balıkesir şehrindeki Alaca Mescit'te toplantı yapılmasına karar verilmiş[42] ve ertesi gün burada Vehbi (Bolak) Bey önderliğinde 41 kişiden oluşan "Balıkesir Redd-i İlhak Cemiyeti" kurulmuştur[43]. Yunan orduları, 29 Mayıs 1919 tarihinde Ayvalık taraflarına küçük bir çıkarma yapmışlardır[44]. 26-31 Temmuz ve 16-22 Eylül tarihlerinde I. ve II. Balıkesir Kongreleri düzenlenmiş ve bölgede Kuvay-i Milliye birlikleri kurulmuştur[45].

22 Haziran 1920 tarihinde Yunan orduları Soma-Akhisar cephesine karşı taarruza geçmiştir[46]. Bu cephenin dağılmasının ardından Yunan orduları, 30 Haziran 1920 tarihinde hem Balıkesir şehrini[47] hem de Bigadiç'i ele geçirmişlerdir[48]. 6 Eylül 1922 tarihinde Balıkesir Yunan işgalinden kurtarılmıştır[49].

1923 yılında bütün sancakların il olmasıyla Karesi İli kurulmuştur. 1926 yılında ilin adı "Balıkesir" olarak değiştirilmiştir[50].

---

[40] Mutaf, 8.
[41] Mutaf, 8
[42] Bekir Özdemir, Zübeyde Yağcı Güneş, *Osmanlıdan Cumhuriyete Balıkesir*, İstanbul 2007, 303.
[43] Mutaf, 17.
[44] Mustafa Turan, *Yunan Mezalimi,* Ankara 2006, 251.
[45] Mücteba İlgürel, *Milli Mücadelede Balıkesir Kongreleri*, Atatürk Araştırma Merkezi, İstanbul 1999, 35.
[46] Kazım Özalp, *1919-1922 Milli Mücadele,* 1, Ankara 1988, 134.
[47] Mediha Akarslan, *Türk Milli Mücadelesi 'nin Balıkesir Cephesi*, Ankara 1998, 61.
[48] Zekeriya Özdemir, *Bigadiç*, Ankara 1993, 99.
[49] M. Orhan Bayrak, *Türkiye Tarihi Yerler Kılavuzu*, İstanbul 1979, 109.
[50] Bayrak, 109.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKLERDE MEZAR ve MEZAR TAŞI GELENEĞİ

Tarih boyunca insanlar; doğumla birlikte yaşamın, sonrasında ise ölümün farkında olup[51] inançları gereği çeşitli tören ve değişik usuller ile ölümü göğüslemeye, acısını dindirmeye çalışmıştır. İnsanlar, ölülerine saygı duymuş ve onları toprağa gömerek, tabuta koyup ağaca asarak, anıtsal mezalara koyarak, yakarak veya bedenlerini yırtıcı hayvanlara bırakarak uğurlamışlardır[52]. Bunun sebebi ise ölümün yeni bir hayatın başlangıcı olduğuna, ölümden sonra yaşama inanmalarına ya da insanın yok oluşunu simgeleştirmek içindir[53].

Eski çağlardan beri dünya üzerinde bulunan medeniyetler, ölen kişinin gömülmesi amacıyla çeşitli mezar anıtları inşa etmişlerdir. Din, gelenek, coğrafya ve etnik özelliklerin etkisiyle birlikte[54] ehram, mastaba, anıt mezar, kaya mezar, mezar, türbe, kurgan ve katakomp gibi mezar yapıları inşa etmişlerdir[55]. Bilinen en eski gömüler günümüzden 80-90 bin yıl önce Mousterien kültürünü yaratan Neanderthal insanına ait olduğu bilinmektedir. Neanderhal insanı ölülerini açıkta bırakmadığı ve gömdüğü Batı Avrupa'dan Orta Asya'ya kadar uzanan geniş bir coğrafyada tespit edilen 36 mezardan ortaya çıkartılmıştır[56].

Ölümün sonucu olarak gelişen terimlerden en dikkat çekici olanı ise mezar ve mezar taşıdır.

Mezar; kaynaklarda ziyaretgâh, ölünün gömülü olduğu çukur olarak geçmekte[57] ve Arapça'da ziyaret kökünde gelmektedir. Yine Arapça'da "ölünün gömüldüğü yer" anlamındaki kabr-kabir ve medfen karşığında; Farça ve Türkçe'de daha yaygın olan

---

[51] Hans Peter Laqueur, *Hüve'l Baki İstanbul'da Osmanlı Mezarlıkları ve Mezar Taşları*, (Çev. Selahattin Dilidüzgün), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1993, 1.
[52] Enver Behnan Şapolyo, ''Türk Mezar Taşları'' Önasya, (57), İstanbul 1970, 10-11.
[53] Laqueur, 1.
[54] Mine Soysal, ''Mezar'' Maddesi, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, II, Yem Yayın, İstanbul 1997, 1212-1216.
[55] *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu, II, İstanbul 1999, 1020.
[56] Soysal, 1212
[57] Hikmet Tanyu, *Türklerde Taşla İlgili İnançlar*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1968, 84,

mezar kelimesinin kullanımında, Kur'an-ı Kerim ve hadisler de "ziyaret" kökünün geçmesi, Müslüman topluluklarda bu ismin oluşmasında etkilidir[58].

Eski Türklerin mezara gasın[59], mezarlarının başuçlarına koydukları mezar taşlarına ise sin diyorlardı[60]. Daha sonra bu kelime "senk" olarak değişmiştir[61]. Yine, Türklerde mezar kelimesini ifade etmek için; Kereksür, kegür, kurgan, oba, bark, türbe ve kümbet gibi bir çok terim ile özdeştirdikleri bilinmektedir[62].

Ölüm, Arapça kökenli ve mezar şahidelerinin teslim levhası üzerinde sıkça karşılaştığımız "mevt" kelimesinin Türkçe karşılığıdır. Bütün canlıların hayatının sonlanması için kullanılan bu terim; vefat, merg ve irtihal kelimeleriylede ifade edilir[63]. Kabir kelimesi ise "ziyaret olunan yer" manasında ölünün defnedilen, üzeri bina ile örtülmemiş çukur anlamındadır[64].

Mezarların toplu olarak bulunduğu yere kabristan ve mezarlık denilmektedir. Mezarların baş veya ayak yönünü işaret eden[65] "Hece Tahtaları", toplumda "mezar tahtası, kabir tahtası baş ve ayak tahtası, mezar tacı gibi isimlerle bilinmektir. Türk sanatındaki taş işçiliği zengin örneklerini yansıtmaktadır[66].

Türklerde mezar ve mezar taşı geleneğini Türklerin İslamiyet'i kabulünden öncesi ve sonrası diye ikiye ayırmak daha uygundur. Çünkü, İslamiyet'in kabulüyle birlikte İslam dininin getirdiği bazı sınırlandırmalar ve kaideler olmuştur.

İslam öncesi Türkler, ölülerini belirli zamanlarda defnetmişlerdir. Yazın ölenleri, otların ve yaprakların sarardığı sonbaharda, kışın ölenleri ise yaprakların yeşillendiği ve ağaçların çiçek açtığı ilkbahar döneminde defnedip üzerlerinde açıklayıcı yazıların

---

[58] Nebi Bozkurt, "Mezarlık" maddesi, *TDVİA*, 29, İstanbul 2004, 519.
[59] Şapolyo, 10, Celal Esad Arseven, "Mezar Taşı" Maddesi, *Sanat Ansiklopedisi*, III, İstanbul 1950, 1318.
[60] Alım Karamürsel, "Türklerde Mezar Geleneği" *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2000, 122-128.
[61] Şapolyo, 10.
[62] Aslı Sağıroğlu Arslan, *Kayseri Zamantı Irmağı Çevresindeki Bezemeli Mezar Taşları,* Kayseri Büyükşehir Belediyesi, Kayseri 2005, 12.
[63] İbrahim Şener, "Türk Edebiyatında Ölüm, Mezar, Fena ve Beka Teamları", *Geçmişten Günümüze Mezarlık Kültürü ve İnsan Hayatına Etkileri Sempozyumu,* İstanbul 1999, 379.
[64] Tanyu, 84.
[65] H. Örcünn Barışta, "Ağaç İşlerinde Bir Tür Hece Tahtalarının Erzurum ve Çevresinde Bazı Örnekler", *IX. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve* Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu, Erzurum 2006, *35.*
[66] Barışta, "Ağaç İşlerinde Bir Tür Hece Tahtalarının Erzurum ve Çevresinde, Bazı Örnekleri" 35.

bulunduğu taş dikmişlerdir[67]. Orta Asya'da gerçekleştirilen Arkeolojik kazılar sonucunda M.Ö. 3 binli yıllardaki cesetlerin bile gömüldüğü tespit edilmiştir. M.Ö. 2000'li yıllarda Andronovo Kültürü'nde[68], bazı bölgelerde cesetlerin yakılma olayının ortaya çıktığı düşünülmektedir. Cesetleri yakmak, M.Ö. 1200-700 yılları arasında Karasuk Kültürü'nde, Minusinsk Havzası'nda yeniden görülmekte, M.Ö. 700 ve 300 yılları arasında Tagar Kültürü'nde de önemli bir yere sahiptir[69]. Bu dönemlerde Altay bölgesinde yapılan kazı çalışlarında İskit ve Hunlarda gömme sırasında mumyalama işleminin yapıldığı da ortaya çıkmıştır[70].

Türkler, tarih boyunca ölülerini toprağa gömmeyi gelenek haline getirmişlerdir. Ancak Orta Asya'da Maniheizm'in tesiriyle ölüleri yaktıkları da görülmüştür[71]. Toprağa gömme adeti Çin, yakma adetinin ise Hint etkili olduğu düşünülmektedir[72]. Şamanlık[73] düşünce ve inançlarına ait ilk bilgiler Çin kaynaklarında yer almaktadır. Ruhların kutsal sayılması ve duyulan derin saygı, Türkler için ölümü anlamlı kılmış, büyük, görkemli defin anlayışının gelişmesine sebep olmuştur[74].

Çin kaynaklarından[75] elde edilen verilere göre; eski Türkler'in defin törenleriyle ilgili usûl ve gelenekleri arasında, "yuğ" adı verilen[76] yas merasiminde, birden fazla ölü gömme, cesetleri mumyalama, eşyaları ve yiyecekleriyle birlikte gömme, mezarların bir köşesine at gömme gibi adetleri bulunmaktadır.

---

[67] Nejat Diyarbekirli, "Türklerde Mezar Yapısı ve Defin Merasimleri", *Türk Kültürü Araştırmaları*, 28(1-2), Ankara 1992, 55, İbrahim Onay, "İslamiyetten Önce Türklerde, Cenaze ve Defin İşlemlerinde Uygulanan Gelenekler ve Bunların Amacı", *International Journal of Social Science*, 6(3), 2013, 479-490.

[68] Nejat Diyarbekirli, "Türk Sanatının Kaynaklarına Doğru", *Türk Sanatı Tarihi Araştırmaları ve İncelemeleri I,* İstanbul 1968, 118, Bahaeddin Ögel, *İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi,* Türk Tarih Kurumu, Beşinci Baskı, Ankara 2003, 11.

[69] Jean Paul Roux, *Eski Çağ ve Orta Çağda Altay Türklerinde Ölüm*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 1999, 218-219.

[70] Nejat Diyarbekirli, *Hun Sanatı,* Milli Eğitim Bakanlığı Kültür Yayınları, İstanbul 1972, 67.

[71] Şapolyo, 10-11.

[72] Necibe Saraçoğlu, *Türk Mezar Taşlarına Dair Araştırma,* İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul 1999, 10.

[73] Michel Perrin, *Şamanizm, İletişim Yayınları, (Çev. Bülent Arıbaş), İstanbul 2003, 16,* Milhaly Hoppal, *Avrasya'da Şamanlar,* Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2014, 19-21, Fuzuli Bayat, *Ana Hatlarıyla Türk Şamanlığı,* Ötüken, İstanbul 2015, 21-31, Mircea Eliade, *Şamanizm,* İmge Kitapevi, (Çev. İsmet Birkan), Ankara 2014, 23-60, Sadettin Gömeç, "Şamanizm ve Eski Türk Dini", *PAU Eğitim Fakültesi Dergisi, (4), Pamukkale 1998, 38-51*, Jean Paul Roux, *Orta Asya Tarih ve Uygarlık*, (Çev: Lale Arslan) Kabalcı Yayınevi, İkinci Basım, İstanbul 2006, 59.

[74] Karamürsel, 122-128.

[75] Tilla Deniz Baykuzu, *Asya Hun İmparatorluğu*, Kömen Yayınları, Konya 2012, 2.

[76] Yıldız Kocasavaş, "Eski Türklerde Yas ve Ölü Gömme Adetleri" *Türkler Ansiklopedisi,* Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, 67-75.

Toprağa gömme; Hunlar'da, Göktükler'de, Oğuzlar'da, Hazarlar'da, Kırgızlar'da, Karluklar'da uygulandığı bilinmektedir[77].

Türk mezar mimarisini incelemeye aldığımızda, bilinen en erken mezar örneklerini Hunlar döneminde görmekteyiz.

2.1. HUN (HYUNG-HİUNG-NU) DÖNEMİ

Bugün Hun Devleti'nin varlığı, Çin kaynakları sayesinde bilinmektedir[78]. M.Ö. 1500-1000 başlarında en eski Türk devleti olarak tarih sahnesine çıkan Hun Devleti, Asya'nın en büyük Hanlığını kurmuş, M.S. 500 yıllarına kadar varlığını sürdümüştür. Bu uzun tarih aralığında insanlara tarih sahnesinden silinmeyecek izler bırakmıştır[79]. Hiç şüphesiz bu izlerin en önemlisi M.Ö. 4-2 yüzyıl arasına verilen "kurgan"lardır[80].

Kurgan; bir mezarın üzerine taş ve toprak yığarak oluşturulan tepe anlamına gelmektedir. Kurgan kelimesi ilk olarak *Codex Cumanicus'ta*[81] karşımıza çıkmaktadır ve mezar tepesi olarak izah edilmiştir[82]. Türkçe bir isim olduğu ve "korumak" fiilinden geldiği kabul edilir. Literatüre ise Rus bilim adamlarının vasıtasıyla girmiş olduğu düşünülmektedir[83]. Barthold'un araştırmalarına göre; Kurgan kelimesi Rusça'ya Kıpçakça'dan geçmiştir[84].

Genellikle Hun prenslerinden veya asil soydan biri öldüğü zaman, cesedini bir müddet çadırda bekletildiğini ve cesedinin kokmaması için iç organlarının çıkarılarak mumlayama işlemine tabi tutulduğu ifade edilmektedir. Çünkü cesedin bekletilmesi, ölünün defnedileceği kurganın inşaa edilmesinin zaman alması, kış şartları ve dini inançlardan kaynakladığı söylenebilir[85]. Bu dönemlere ait ilk örnekleri, Yenisey

---

[77] Wilhelm Barthold, "Türkler'de ve Moğollar'da Defin Merasimi Meselesine Dair" (Çev: Abdulkadir İnan), *Makalele ve İncelemeler I,* Ankara 1987, 534-535.
[78] L. N. Gumilev, *Hunlar,* (çev: D. Ahsen Batur), Selenge Yayınları, İstanbul 2013, 19.
[79] Canan Atalay, "Asya Hun Devletinde Mao-Tun (Metahan) Dönemi", *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi,* (2), 2014, 107-109, Alimcan Ziyai, "Orijinal Çin Kaynaklarına Göre Hun-Türk Tarihi I. Bölüm: Kudretli Büyük Hun Tanrıkutluğu(Türk Halkının Ataları Hunlar ve Hunların Ortaya Çıkışı)", *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 30(3), Ankara 2010, 895-912.
[80] Cengiz Alyılmaz, *İpek Yolu Kavşağının Ölümsüzlük Eserleri,* Atatürk Üniversitesi Yayınları, Ankara 2015, 45, Hakkı Önkal, *Anadolu Selçuklu Türbeleri,* Atatürk Kültür Mezkezi Yayınları, Ankara 2015, 15, ,Barthold, 362-364.
[81] Jale Demirci, "Codex Cumanicus", *Türkler Ansiklopedisi, C. 3, Ankara 2002, 1282-1291.*
[82] Yaşar Çoruhlu, "Hun Sanatı" *Türkler Ansiklopedisi, C.4, Ankara 2002, 56.*
[83] Yaşar Çoruhlu, *Eski Türklerin Kutsal Mezarları Kurganlar*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2016, 22.
[84] Barthold, 365.
[85] Yaşar Çoruhlu, *Erken Devir Türk Sanatı İç Asya'da Türk Sanatının Doğuşu ve Gelişimi,* Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2013, 74.

kıyılarında Alman D.G Messerschmidt tarafından 1720 yılında bir kurgan kazısı gerçekleştirdiği bilinmektedir[86]. Daha sonra Mololistan'ın Altay Dağlarında 1856 yılında Wilhelm Radloff tarafından gerçekleştirilen[87] Arkeolojik kazı çalışmasında Katanda Kurgan'ını, 1925 yılında Kozlof, Noin Ula Kurgan'ını, 1947-48 yıllarında ise Rudenko tarafından Pazırık Kurgan'ı ortaya çıkartılmıştır[88]. Bunların yanısıra Berel, Şibe, Tuyahta, ve Kızart gibi bölgelerde ortaya çıkartılan kurganlar en önemli örnekler arasında yer almaktadır[89].

Kurganlar mezar odası şeklinde olup bazen dikdörtgen, bazen de kare ve oval olarak inşa edilmiştir. Mezar odalarının duvarları birbirine çivisiz olarak geçirilen ahşap kütüklerle desteklenmiştir[90].

M.Ö. 3. yüzyılda yazılmış Çin kaynaklarında verilen bilgiler ışığında; "Hunlar ölülerini tabut içine koymuşlardır. Bu tabut iki katlı olup, iç ve dış tabutlardır. Bu tabutların içi çeşitli süslemeler, altın ve gümüş işlemeli kumaşlar ile örtülmüştür. Tabutla birlikte ölen kişinin atı, ziynet eşyaları, kap ve kacaklarıyla birlikte gömülmüştür[91].

Hunlar, tabut içine koydukları ölüler eğer soylu kimseler ise "kurgan" adı verilen mezar anıtlarına, değilse başucuna "balbal" denilen bir taş parçası koyarak basit mezarlara gömmüşlerdir[92]. İlk bakıldığında itinalı işlenmediği gözlemlenen bu heykel veya taşlarda yüz hatlarının özellikle belirtildiği ifade edilmektedir. Prof. Dr. Kızlasov, bu heykelleri "balbal" olarak kabul etmediği söylemektedir. Çünkü balbal, düşmanları temsil eden taş veya başka maddeler olup üzerlerinde figür bulunmamaktadır. Bundan dolayı bu mezarların; mezarlarının sahiplerini mi, yoksa düşmanlarını mı temsil ettiği tartışma konusudur[93].

---

[86] Herman Parzinger, "Avrupa Steplerindeki Arkeolojik Araştırmalar", Arkeoloji ve Sanat, 83, 1998, 22-27.
[87] Seyfi Başkan, *Başlangıcından Cumhuriyet Dönemine Kadar Türklerde Resim*, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara 2009,10.
[88] Nejat Diyarbekirli, *Hun Sanatı,* Milli Eğitim Basım Evi, İstanbul 1972, 97-100.
[89] Gül Tunçel, "Türklerde Mezar Taşı Geleneğine Kısa Bir Bakış", *Nevruz*, 8, Ankara 1996, 16-18.
[90] Yaşar Çoruhlu, *Erken Devir Türk Sanatının ABC'si*, İstanbul 1998, 48-49.
[91] Ögel, 57. Diyarbekirli, 99-108.
[92] Çoruhlu, "Hun Sanatı", 86, Oktay Belli, "Türklerde Taş Heykel ve Balballar", Türkler Ansiklopedsisi, C. 3, Ankara 2002, 1636-1643, Seyfi Başkan, *Karamanoğulları Dönemi Konya Mezar Taşları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1996, 9.
[93] Tuncer Baykara, " Asya Türk Kültürünün Bir Unsuru Olarak Mezar Taşları" *Vakıf Haftası*, 10, Ankara 1993, 127-128.

Türklerden bazı göçebe kavimler, ölülerin şerefine mezarlara "Taş Nine" adı verdikleri ve ellerinde kadehler tutan heykeller dikmişlerdir[94]. Taş Nine adı verilen bu heykeller, ilk Türk mezar taşlarıdır[95].

Orta Asyadaki Arkeolojik kazı çalışmaları neticesinde, Han, Hakan, devlet büyükleri için beş altı metre yükseklikte kitabeli, resimli, anıtlar dikildiği, halk mezarlarının ise daha sade olduğu, hatta yazısız olduğu görülmektedir[96].

2.2. GÖKTÜKLER (KÖK-TÜRK) DÖNEMİ

Göktükler VI. yüzyılın ortalarında Orhun nehrinin batısındaki Ötügen'de kurulmuş olup Mançurya'dan Karadeniz sahillerine kadar geniş bir alana yayılmış, Türk adını kullanan ilk büyük siyasi bir devlettir[97].

Göktürkler'in menşeisine baktığımızda; Hunlar'ın soyundan geldiği ifade edilmektedir. Hunlar'a dayandırılmasında iki ayrı kayıt bunlunmaktadır. Bunlardan birincisi "Hunlar'ın başka bir kolu, kabilesi" ifadesi, diğeri ise "Hunların kuzey boyu veya Suo ülkesi ki, bu bölge Hunlar'ın kuzeyinde bulunuyordu" şeklinde bildirilmektedir[98].

Göktanrı (şamanizm)[99] inancını benimseyen Göktükler Dönemi'nde de[100] ölüler Hunlar'daki gibi kurganlara gömülmüştür[101]. Kurdıge, Palyonov Üstü ve Yenisey Nehri çevresindeki kurganlar, Göktürkler'in önemli mezar anıtları arasında yer almaktadır[102]. Hunlar'ın devamı olan Göktürkler, kurgan biçimindeki mezarlarının üzerine büyük bir taş "Bengütaş" dikip, etrafına da bu kişinin hayattayken öldürdüğü düşman sayısı kadar

---

[94] Baykara, 127.
[95] Oktay Belli, "Türklerde Taş Heykel ve Balballar", 1236, 1240.
[96] Saraçoğlu, 35.
[97] Yaşar Çoruhlu, "Göktürk Sanatı", *Türkler Ansiklopedisi,* C.4, Ankara 2002, 148, Oktay Aslanapa, *Türk Sanatı,* Remzi Kitapevi, 3. Basım, İstanbul 1993, 7.
[98] Ahmet Taşağıl, *Göktükler I*, Türk Tarih Kurumu, 2. Baskı, Ankara 2003, 9.
[99] Özkan İzgi, *Orta Asya Türk Tarihi Araştırmaları,* Türk Tarih Kurumu, Ankara 2014, 74.
[100] Haldun Özkan, "Kurgandan Kümbete Dönüşen Mezar Geleneğimiz", *Beyazdoğu Dergisi,* S. 6, Erzurum 2006, 35-37, Başkan, 22, Bayat, 65.
[101] Çoruhlu, Erken Devir Türk Sanatı, 173.
[102] Çoruhlu, Eski Türklerin Kutsal Mezarları Kurganlar, 216-220.

"Balbal" adı verilen taşlar dikmişlerdir[103]. Portre karakterindeki bu heykellerinde dairesel olarak sıralandığını, Orhun Yazıtları ile bugünkü kalıntılardan anlaşılmaktadır[104].

En son yapılan kazı çalışmalarında Kıpçaklar'a[105] ait olduğu düşünülen kurganların yanı sıra, Göktürkler'de de kabir taşı olarak kullanılan koç heykelleri ve Kemek/Kıpçaklar kolundan Kırgazlar'ın eseri olarak börklü insan heykelli mezar taşları tespit edilmiştir[106].

XIX. yüzyılın sonlarına kadar taş heykel ve balbalın ne olduğu, kurgan üzerine niçin dikildikleri bilinmemekteydi ve tartışma konusuydu. Ancak 1889 yılında ortaya çıkartılan Orhun Yazıtları'nın çözümlenmesiyle bu bilinmezlik ortadan kaldırılmıştır. Orhun yazıtlarına göre; "*Babam Kağan öldüğünde, heykelini diktik"* cümlesi, heykelin mezar sahibi için yapılmış olduğunun göstergesidir. Balbal için ise şu cümle geçmektedir: *"Kırgız Kağanını öldürdüm, balbalını yaptırdım"*[107].

2.3. UYGULAR DÖNEMİ

Orhun kitabelerinde; ilk defa, 717 yılındaki ayaklanmaları münasebetiyle zikredilen Uygurlar, Çin kaynaklarında isimleri çeşitli biçimlerde anılmıştır: Hoei-ho, Vei-ho, Hui-ho, Hueui-hu, Wei-wu vb. Uygur adının manası, 974 tamamlanan Çince Kiu Wu Tai adlı eserde *"Şahin sür'ati ile dolaşan ve hücum eden"* diye açıklanmaktadır[108].

Göktürkler'den sonra Türk Devleti olarak kurulan Uygular, Hunlar'ın ve Göktürkler'in benimsedikleri Şamanizm'i terkederek, Budizm ve Maniheizm'i benimsemişlerdir[109]. Uygur Devleti'nde de mezar üzerine taş dikme geleneğinin devam ettiği görülmüştür. Uygular'da da mezarların etrafında kadeh tutan heykellerin bulunduğu taşlara "Bengütaş" adını vermişlerdir. Anıtsal görünümündeki bu taşların boyları 5-6 m. oldukları belirtilmekte, en iyi örnekleri, Orta Asya'da Karabalsagun bölgesinde

---

[103] Bahaddin Ögel, *İslamiyet'ten Önce Türk Kültür Tarihi,* İstanbul 1991, 165-166, Abdulkadir İnan, "Altay Dağlarında Bulunan Eski Türk Mezarları", *Belleten,* Ankara 1947, 569-570, Aslanapa, 7-9.
[104] Abdulhalûk Çay, *Anadalu'da Türk Damgası Koç- Heykel Mezar Taşları ve Türklerde Koç Koyun Meselesi,* Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1983, 33.
[105] Yıldız Kocasavaş, "Göktanrı İnancı", *Türkler Ansiklopedisi,* 3, Ankara 2002, 326.
[106] Barthold, 516.
[107] Belli, 910.
[108] İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü,* Ötüken, İstanbul 2010, 125.
[109] İzgi, 75-76.

bulunmaktadır[110]. Uygurlar genellikle Han veya Hakanlar'ın mezarlarına diktikleri taşlarda, mezarda yatanın kısa bir hayat hikayesini, övgü dolu sözlerle yazmışlardır[111].

Hun ve Göktükler'den farklı olarak Uygurlar yerleşik hayatı benimsemişler ve mezar mimarisine önemli katkı sağlamışlardır. Türk Sanatı'nda yayın bir şekilde kabul gören kümbet mimarisinin ilk örnekleri, Uygurlar döneminde ortaya çıkmıştır. "Stupa"[112] adı verilen kubbe ile örtülü[113] bu mezar anıtlarının kalıntıları Hoço ve çevresinde görülmektedir[114]. Hoço Şehri'nin kuzeydoğusundaki Kuş-Gumbaz olarak adlandırılan yapılar, Uygur stupasının en güzel örnekleri arasında yer almaktadır. Türkler'den önce yapılan stupalar, bir dini kişiliğin, kemiklerinin ve eşyalarının konulduğu kubbeli bir yapıdan ibaretti, Türklerle birlikte tamamen mezar anıtı kimliğine sahip olmuştur[115]. Stupalar, ilk kubbeli türbelerin örneği olarak kabul edilebilir ve Selçuklu türbe-kümbetleri ile arasında bir ilişki kurulabilir.

İslam inancına göre, ölen herhangi bir kişi için anıt-mezar yapılması, mezarların yükseltilmesi ve süslenmesi hoş karşılanmamasına[116] rağmen mezar anıtları Abbasiler döneminde ortaya çıkmaya başlamıştır.

2.4. KARAHANLILAR DÖNEMİ

Türklerin İslam dinini benimsemesiyle birlikte, İslam dininin getirdiği kaidelerden dolayı sanat anlayışlarında bazı değişiklikler meydana gelmeye başlamıştır[117]. Ancak, Türkler eski inançlarından bazılarını İslami inanca uyarlayarak geleneklerini devam

---

[110] Metin Haseki, *Plastik Açıdan Türk Mezar Taşları,* İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi, İstanbul 1977, 7.
[111] Saraçoğlu, 35.
[112] Stupa, Hindistana özgü bir yapı tipidir ve önceleri kral mezarlarının üstünde yer alan bir tümülüs olarak yapılırken Uygurlar döneminde Buda'nın röliklerinin korunduğu bir yapıya dönüşmüştür. Sonrasında bir tür tapınak halini almıştır. Metin Sözen, Uğur Tanyeli, *Sanat Kavram ve Terimler Sözlüğü*, Remzi Kitapevi, 14. Basım, İstanbul 2015, 284.
[113] Mustafa Cezar, *Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık,* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 1997, 75.
[114] Gül Tunçel, Batı Anadolu Bölgesinde Cami Tasvirli Mezar Taşları, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989, 6.
[115] Çoruhlu, *Erken Devir Türk Sanatının ABC'si*, 111-112.
[116] Savaş Yıldırım, " Tarsus Arkeoloji Müzesi'ndeki Osmanlı Dönemi Mezar Taşları", *Tarih Araştırma Dergisi, 32(53) Ankara 2013, 304.*
[117] Haldun Özkan, "Erzurum Mezarları ve Mezar Taşları", *Beyazdoğu Dergisi,* S. 15, Erzurum 2007, 47-51, Yunus Berkli, *Erzurum ve Erzincan Çevresinde Görülen Koyun, Koç ve At Biçimli Mezar Taşları ve Sanat Tarihindeki Yer,* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Erzurum 2007, 58, Önkal, 13-14.

ettirmişlerdir. İslam dinini kabul eden ilk Türk devleti Karahanlılar'ın mezar anlayışlarında da bazı değişiklikler olmuştur.

Kur'an-ı Kerim'de mezarlar ile ilgili açık ve kesin bir hüküm bulunmamasına karşılık yüksek, süslü ve dikkat çekici mezarların yapılması hoş görülmemiştir[118]. Fakat Hz. Muhammed'in *"Kabirlerin hayırlısı çökmüş, yıkılmış, izi kalmamış olanıdır*" (En güzel mezar, kaybolmuş mezardır) Hadis-i Şerifi'ne dayanarak Türkler, bir süre mezarlara önem vermemişlerdir[119]. Hz. Muhammed, oğlu İbrahim'in kabrini düz olarak kapattırmış ve üzerine çakıl koydurup su dökmüştür. Hz. Muhammed'in, Hz. Ebubekir'in Hz. Ömer'in kabrini gören İbrahim Nihai'nin nakline göre; mezarların yerden biraz yüksek, üzerine beyaz mermer parçaları konulmuş, hafif birer toprak yığını olduklarını ifade etmektedir[120].

İlk Müslüman Türk devleti Karahanlılar dönemine ait mezar taşları ile ilgili yeterli bilgi bulunmamaktadır[121]. Ancak bu dönemde çadırlar artık taş veya tuğla malzemeyle kümbet biçimine dönüşmüş, balbal taşları da abidevi mezar anıtları biçiminde şekillenmeye başlamıştır. Bu mezar taşları figürlü ve figürsüz yazı karakterli olarak gelişimini sürdürmüştür[122].

Karahanlılar Dönemi'nden mezar anıtlarına dair kalan en önemli örnek; kare planlı ve kübik gövde biçiminde inşa edilen Ayşe Bibi ve Arap Ata Türbeleri'dir[123].

2.5. GAZNELİLER DÖNEMİ

İslami gelenekleri çok fazla benimsemiş olan Gazneliler Dönemi'nde mezar anıtlara olarak türbe mimarisi fazla gelişmemiştir[124]. Bu da bize ölen kişilerin daha çok yukarıda belirttiğimiz İslam kurallarına uygun olarak defnediliği işaret eder. Bu sebepten dolayı Gazneliler Dönemi'nden günümüze ulaşan ve önemli kişiler için inşa edilen türbeler dışında, sıradan insanların gömüldüğü mezarları işaret eden taşlar günümüze kadar gelememiştir.

---

[118] Beyhan Karamağralı, *"Ahlat Mezar Taşları",* Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1992, 1.
[119] Celal Esad Arseven, *Türk Sanatı Tarihi, Menşeinden Bugüne Kadar Mimari, Heykel, Resim, Süsleme ve Tezyini Sanatlar,* Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1956, 453
[120] Karamağralı, 1.
[121] Başkan, 11.
[122] Berkli, 58.
[123] Başkan, 11.
[124] Aslanapa, 46.

Gazneliler'den günümüze kadar mezar anıtı olarak gelen en önemli örnekler; Ravza'daki Sultan Mahmud Türbesi (11.yüzyıl), Sebüktegin'in sanduka biçimindeki mermer mezarı ve Sangbest'teki Arslan Cazip Türbesi'dir (11. yüzyıl)[125].

2.6. BÜYÜK SELÇUKLULAR DÖNEMİ

Karahanlılar ile başlayan Gazneli ile devam eden mezar anıtları Büyük Selçuklu Dönemi'nde de kendisini geliştirerek devam etmiştir.

Türbe-Kümbet Selçuklular Dönemi'nde de önemli devlet adamları ya da soylu kişiler için yapılırken halk, yerleşme alanına yakın yerlerdeki mezarlıklara gömülmüşlerdir. Obalar halinde yaşayan Oğuzlar, Müslüman olmalarına rağmen, hala Hun Dönemi'nden başlayarak mezarlar üzerine dikilen "balbal" geleneğini sürdümüşlerdir[126].

Büyük Selçuklular Dönemi'nde türbe mimarisi bir hayli gelişmiş ve önemli eserler verilmiştir. Sultan Sencer Türbesi, Mümine Hatun Türbesi, Kümbet-i Surh gibi mezar yapıları, türbe mimarisinin güzide örnekleri arasında gösterilebilir. Bu yapılar üzerinde yer alan zengin geometrik ve bitkisel süslemeler daha sonra Anadolu taş ve çini süsleme sanatının gelişimine katkı sağlamışlardır[127].

2.7. ANADOLU SELÇUKLU ve BEYLİKLER DÖNEMİ

Türkler Anadolu'ya yerleştikten sonra Anadolu'ya gelene kadar biriktirmiş oldukları mezar geleneğini yeni bir ifade biçimi kazandırmışlardır[128]. Mezar şahideleri de diğer sanat eserleri gibi maddi-manevi inançların, kültürlerin, tarihinin ve sosyal durumun ortak ürünüdür[129].

Anadolu topraklarında görülen en eski mezar şahidesinin İznik'te olduğu ileri sürülmektedir[130]. Bulunan bazı parçaların XI. yüzyıla ait olup daha sonrakiler, XII. ve XV. yüzyıllar arasında Ahlat ve Van Gölü çevresindeki mezar taşlarıdır[131].

---

[125] Çoruhlu, *Türk İslam Sanatının ABC'si,* 29.
[126] Başkan, 11.
[127] *Büyük Selçuklu Mirası,* Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, Selçuklu Belediyesi, C.2-3, İstanbul 2013, 28-318-333.
[128] Haseki, 7.
[129] Başkan, 13.
[130] Demet Karaçağ, *Bursa'da 14. ve 15. yy. Mezar Taşları,* Övendire Danışmanlık, Ankara 1994, 8.
[131] H. Kamil Biçici, "Yazılı Araştırmalar Işığında Türkiye Mezar Taşlarına Toplu Bir Bakış", *Akev Akademi Dergisi,* 26, Erzurum 2006, 176.

Ahlat, M.S. XII. ve XV. yüzyıllara ait mezar taşlarını kapsayan Türk mezar taşı geleneğinin olumlu sentezlerini barındırması bakımından önemli bir yerleşim merkezidir. Burada bulunan mezar şahideleri, hiçbir İslami mezar taşlarında rastlanılmayan büyüklükte, kitabelerinin içeriği, geometrik, bitkisel ve ejder motifli süslemeleri ile adeta Orhun Anıtları'nın İslamiyet'ten sonraki devamı niteliğindedir[132]. Bu şahidelerin diğer önemli bir özelliği ise sanatçıları ile ilgili kitabelerinin varoluşu, onlara ait imzaların, monogramların bulunması ve bu ustaların Ahlat'ta ve Anadolu'da yer alan birçok kümbet ve mimari yapıya katkı sağlamış olmalarıdır[133].

Form itibariyle Anadolu Selçuklu dönemi mezar taşları, sanduka ve şahide olmak üzere iki tipte ele alınmıştır. Sandukalar genelde mermerden yapılmış olup üst üste kademeli prizmatik, bazen de boyuna kesilmiş yarım silindir şeklindedir. Selçuklu Dönemi şahidelerine baktığımızda ise dilimli yuvarlak ve sivri kemerli bir formda yapılmış, yanlarında burmalı sütuncelerin bulunduğu mihrap şeklinde tasarlanmıştır. Süsleme unsuru olarak ise geometrik bezemenin yoğunluğunun yanı sıra bitkisel ve figürlü motiflerde kullanılarak şahide üzerinde estetik bir görünüm sağlamışlardır[134].

XIII. yüzyılın ortalarında İlhalılar'ın egemenliği altına giren Anadolu Selçuklular, XIV. yüzyılın başlarında ortadan kaldırılmıştır. İlhanlı Devleti'nin yıkılmasıyla, daha önce var olan ve Selçuklu kültürünün parçasını oluşturan beylikler, tamamen bağımsız hale gelmiştir. Bu süre zarfı içerisinde de mezar taşı geleneğinin sürdüğü görülmektedir[135]. Beylikler Dönemi mezar anıtlarının Anadolu Selçuklu Dönemi mezar anıtlarından tek farkı; daha sade bir süslemeye sahip olmasıdır[136].

2.8. AKKOYUNLULAR ve KARAKOYUNLULAR DÖNEMİ

Anadolu'daki koç ve koyun mezar taşlarının bilhassa Doğu Anadolu Bölgesi'nde çok sayıda karşılaşılmaktadır. Batı Anadolu'da ise çok az sayıdadır. XIII. yüzyıldan itibaren Karakoyunlu ve Akkoyunlu Türkmenlerini'nin hakim oldukları alanlarda görülmeleri bu tip şahidelerin Akkoyunlu ve Karakoyunlu Türmenleri'ne ait olduğu kabul

---

[132] Haseki, 8.
[133] Karamağralı, 86.
[134] Sahure Çınar, *Üsküdar'da Yer Alan Bir Grup Cami Haziresindeki Mezar Taşları, (*Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Erzurum 2015, 27.
[135] Haseki, 8.
[136] Çınar, 127.

edilmektedir[137]. Fakat at heykellerinin hangi boya ait olduğu tartışma konusudur. Ancak, Tiflis'te bulunan at şeklindeki bir mezar taşında atın sol ayağının yan tarafındaki Alayuntluğ damgası, at heykellerinin Alayuntluğ boyuna ait olduğunu düşüncesini oluşturmuştur[138].

Koç-koyun heykellerinin yanı sıra at heykellerine, hem Orta Asya Türk mezarlarında hem de Doğu Anadolu'da Bitlis, Erzurum, Diyarbakır, Kars, Tunceli ve Van illerinde sıkça rastlanmaktadır. Bu tarz heykeller genellikle ayakta veya dizlerinin üzerine çökmüş bir vaziyette yapılırken süsleme açısından sade bırakılmış, bazılarının ise üzerlerinde çeşitli kabartmalara ve hayvan figürlerine işlenilmiştir[139].

2.9. OSMANLI DÖNEMİ

Beylikler Dönemini erken Osmanlı, özellikle de Bursa üslûbu izlemektedir[140]. Osmanlı mezar şahideleri, Selçuklu ve Beylikler devrine göre daha sade ve net bir formdadır[141]. En güzel örnekleri; Bursa, İznik, Kırklareli, Gelibolu ve İstanbul'da görülmektedir[142].

İlk Osmanlı mezar örnekleri mermerden tabut şeklinde yapılmış ve üzerlerine ayetler yazılmıştır. Ancak, yatan kişinin hüviyetini ve ölüm tarihine ait bir kayıta yer verilmemiştir. Bundan sonra gelen sandukaların da yine üstleri âyetli, fakat baş ve ayak alınlıklarında isim ve ölüm tarihini gösteren yazıtlar bulunmaktadır[143].

Osmanlı'nın Bursa'da bulunan erken dönem mezar taşları genellikler mermer malzemeden yapılmıştır. İnce, uzun, prizmatik şekilli sandukaların baş ve ayak uçlarında, sivri ya da yuvarlak kemerli birer taş vardır. Bu mezar taşları üzerinlerinde İslamiyet'e bağlılığın bir göstergesi olarak figürlü süslemelere yer verilmezken, dönemin en çok tercih edilen bitkisel bezemesi palmet ve rumiler kullanılmıştır[144].

---

[137] Çay, 36-37.
[138] Karamağralı, 38-39.
[139] Haldun Özkan, "Erzincan ve Çevresinde Orta Asya Türk Geleneğini Sürdüren Bezemeli Mezar Taşları", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi,* 15, Erzurum 2000, 33.
[140] Haseki, 8.
[141] Aslı Arslan Sağıroğlu, *Kayseri Zamantı Irmağı Çevresindeki Bezemeli Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 2003, 15.
[142] Haseki, 8-9.
[143] F. İsmail Ayanoğlu, "Fatih Devri Ricali Mezar Taşları ve Kitâbeleri", *Vakıflar Dergisi*, IV, Ankara 1958, 193.
[144] Başkan, 69.

İznik'in erken dönem Osmanlı mezar taşları; sivri kemerli veya dilimli, mukarnaslı taç kısmı rumi yada hatayiler ile süslü, bazen ortasında kandil, rozet, madalyon, bazen de yalnızca yazı olan değişik boyutlardaki mermer şahidelerdir. Bu mezar taşları Selçuklu ve Beylikler Devri'nden Osmanlı Sanatı üslûbuna geçiş döneminin bir özelliği olan eklektisizm örneğidir[145].

Asıl Osmanlı motifleri XVI. yüzyılın ortaları ile XVIII. yüzyılın ortaları arasında kendine özgü bir karaktere ulaşmıştır. Mimari üslûplara ve toplumsal yapıya paralel bir gelişim gösteren Osmanlı mezar taşları başlangıçta sade, öz ve nettir. Klasik Devrin taşları ağır başlı bir anlatım içerisindedir. Bunu çiçek motifleriyle süslü Lâle Devri mezar taşları izlemektedir[146]. Bu dönemde başlayan ve 1839 Tanzimat Fermanı'ndan sonra daha da hızlanan Batı etkileri, bu dönem toplum yapısına olduğu kadar, Türk Sanatı'na da yeni bir karakter kazandırmıştır. Barok, Rokoko ve Ampir gibi Batı akımları, Osmanlı'nın Klasik Dönemi'nden sonra hem mimari alanda hem süsleme alanında hem de diğer alanlarda etkilemiştir. Süsleme bakımından ise Barok karakterli kıvrımlı dallar, çiçekli dolgular, hurma ağacı, akant yapraklar, istiridye, stilize selvi motifleri, vazodan çıkan dallar, çelenkler, "S"-"C" kıvrımları, sembolik bir takım işaret ve damgalar, kurdeleler, sarılmış güller, nar, limon, üzüm, armut, elma vb. süsleme unsurlarıyla Türk Sanatı'nı etkilemiş ve bu unsurlar mezar şahideleri üzerinde de görülmeye başlanılmıştır[147].

Motiflerin yanı sıra Osmanlı mezar taşlarında en çok göze çarpan özelliklerinden biri ise toplumda yaşayan kişilerin; sınıfını, mesleğini veya konumunun bir göstergesi olarak kullanılan ve gelenek haline getirilmiş serpuşlarıdır[148].

Osmanlı'nın erken dönemlerindeki mezar taşlarında çok fazla rastlanılmayan başlık tiplerine 1500'lü yıllara gelindiğinde kavukların(Mücevveze, Selimi, Katibi vs) ve sarıkların (İlmiye, Ağabani, Ulema, Örfi vs) taşlar üzerinde yerini almaya başlanıldığı gözlemlenmiştir. Erken dönem mezar taşları üzerinde başlıklara yer verilmemiş olması halkın ve sultanın başlık giymediği anlamına gelmemektedir. Türkler tarih boyunca başlarını hem coğrafi, iklim koşullarından hem de güvenlik, askeri açıdan örtme

---

[145] Başkan, 69.
[146] Haseki, 10.
[147] Hacer Kara, Şerife Danışık, *Konya Mezarlıkları ve Mezar Taşları,* Meram Belediyesi Kültür Yayınları, Konya 2005, 14-15.
[148] Şerife Tali, "Kayseri\Gesi Mezarlığı Mezar Taşları Üzerine Bir Değerlendirme", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi,* 49, Erzurum 2013.

gereksinimi duymuşlardır. Bunun en önemli göstergesi günümüze kadar sağlam bir şekilde ulaşan Kültiğin Kağan büstünde bulunan serpuşdur.

Osmanlı'nın Batılılaşma dönemiyle birlikte sarık ve kavukların dışında umumi olarak kullanılan fesler ön plana çıkmıştır. Osmanlı donanması ilk XVI. yüzyılda fes ile tanışmıştır. 1829 yılında resmi başlık olarak giyilen fes, aynı biçimde mezar taşları üzerinde de kendisini göstermiştir.

Osmanlı'da dört sultan adına izafeten (Sultan II. Mahmud, Sultan Abdulmecid, Sultan Abdulaziz, Sultan Abdulhamid) fes üretilmiştir.

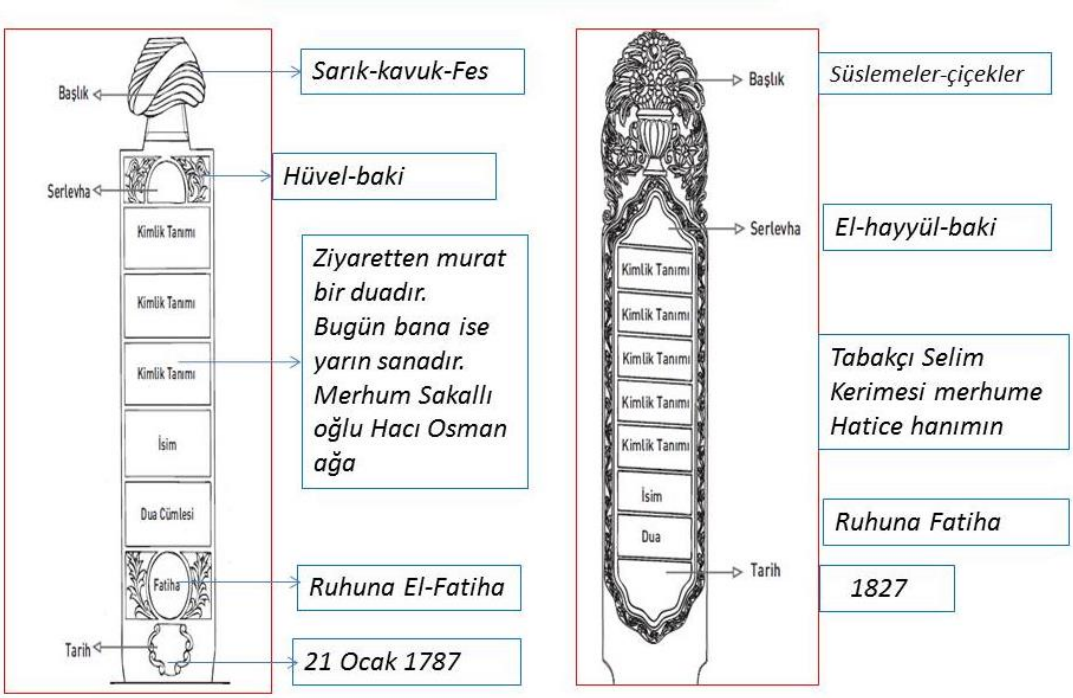
Kadın mezar taşı başlıkları ise erkeklerinki kadar çeşitli değildir. Kadın mezarları üzerine işlenilen gerdanlık, broş, çiçek, duvak gibi süsleme motifleriyle birlikte hotoz olarak isimlendirdiğimiz serpuşlar kadınlara ait mezar taşları üzerinde görülmektedir[149].

Osmanlı mezar şahideleri üzerindeki serpuşlardan haraketle taş üzerindeki kitabeyi okumadan ölen kişinin kadın mı, erkek mi olduğu, hangi dönemde yaşadığı, hangi tarikata mensup olduğu, mesleğini ve mevkisinin ne olduğunu tahmin edilebilir.

Osmanlı ve öncesinden günümüze kalan mezarlar; döneminde ortaya konulan mezar şahideleri dönemin kültürünü, sanatını, sosyal yapısını ve toplum hakkında bilgiler vermektedir. Bu sunulan bilgiler sayesinde toplumun geçirdiği kültür safhalarını izlememizi mümkün kılmaktadır.

Osmanlı mezar taşlarının genel özelliğine baktığımızda şahidenin ön yüzünde şu şekilde bir sıralama görülmektedir; başlık, serlevha satırı, kimlik tanımı, durum veya sebep bildirimi, dua ve tarihten oluşmaktadır.

[149] Cevdet Çağdaş, "Kıbrıs'ta Osmanlı Devri Mezarlıkları Mezar Taşları ve Bu Taşlardaki Sanat", *Milletlerarası I. Kıbrıs Tetkikleri Kongresi,* Ankara 1971, 337, Sedat Veyis Örnek, *Anadolu Folklorunda Ölüm*, Ankara 1979, 71-72.

Örnek Çizim 1 : Osmanlı Mezar Taşının Anatomisi (Mahmut Ökçesiz'den)

2.10. CUMHURİYET DÖNEMİ

Cumhuriyet döneminde de baş ve ayak şahideli mezar geleneğini devam etmiştir. Günümüzde ise mezar taşı geleneğinden kalan tek kural, ölünün yerinin belirtilmesi ve baş tarafının kıble yönüne çevrilmesidir. Biçiminde, süslemesinde ve boyutlarında bir kural söz konusu değildir. Mezar sahiplerinin sosyal ve ekonomik durumu mezarda kullanılan malzemeyi belirlemektedir. Malzemede kalıcılık dikkate alınmamaktadır. Amaç, o an için manevi tatmin ve çevreye göre görkemli mezar yapmaktadır[150].

Son yıllarda ise mermer mezar şahideleri üzerine ölen kişinin resimleri işlenmektedir.

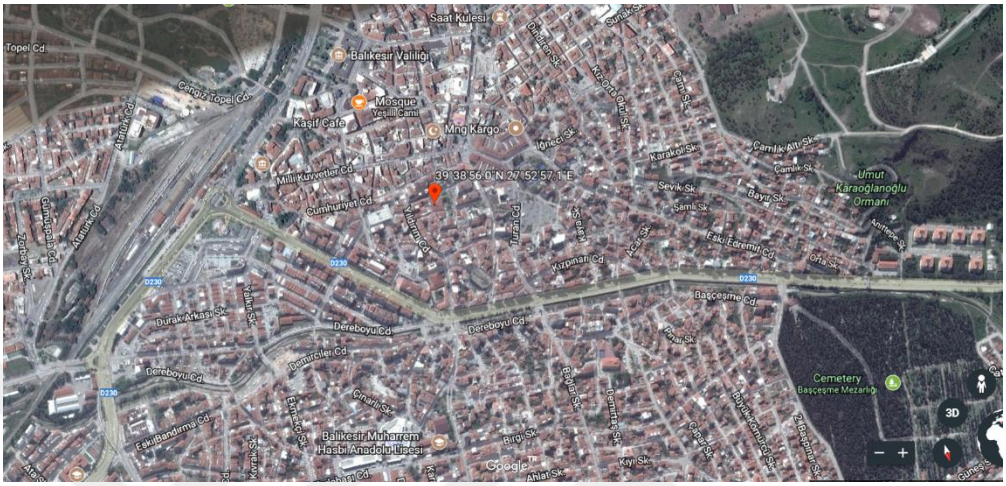
[150] Haseki, 34.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KATALOG

3.1. ALİ ŞUURİ HAZİRESİ

Ali Şuuri Haziresi, Balıkesir şehir merkezinde Hisariçi Mahallesi, Alaca Sokakta yer almakta olup Ali Şuuri İlk Öğretim okulunun hemen yanındadır. İki farklı yerde toplam da 6 mezar taşı tespit edilmiştir.

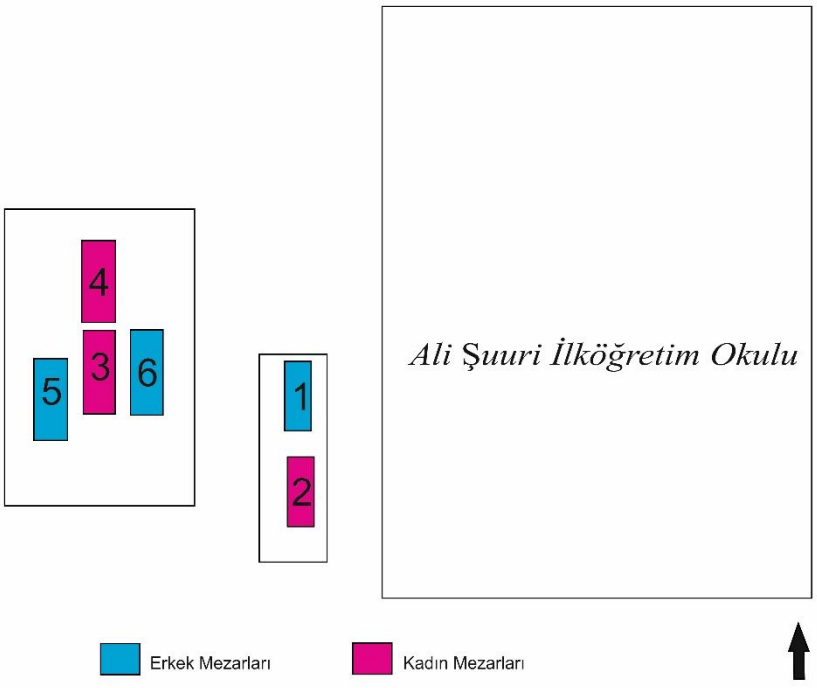

Harita 1: Ali Şuuri Haziresinin Konumu

Foto. 1: Ali Şuuri Haziresinin Genel Görünümü

Foto. 2: Ali Şuuri Haziresinin Genel Görünümü

Kroki 1: Ali Şuuri Haziresi ve Mezarların Konumu

Katalog No: A-1

Fotograf No: 3-4

İnceleme Tarihi: 9.12.2015

Çizim No: 1-2

Bulunduğu Yer: Ali Şuuri Haziresi

Koordinat: x-39.648681 y-27.882623

Kimliği: Ali Şuuri Efendi

Tarihi: 1281 (H) 1864 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Ah Mine'l Mevt	اه منل موت
Çün ecel geldi ana olmaz aman	چون اجل كلدي الماز امان
Cürmüni afv eyle ya rabb-el mennan	جرمني عفو ايله يا رب ا لمنان
Mağfiret kıl olsun hali yaman	مغفرت قيل اولسون حالي يمان
Mazhar nûr-i şefaat kıl her zaman	مظهر نوري شفاعت قيل هر زمان
Merhum hasan...müfti ali şuuri	مرحوم حاسن ..مفتي عاي شعوري
Efendi'nin ruhu içün fatiha	افندينكين روحنه فاتحه
Sene 1211 muharrem	سنه ١٢١١ محرم

Yazı Tipi: Nesih

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
120 cm	**Alt:** 34.5cm	**Üst:** 34.5cm	3 cm	103 cm	**Alt:** 24 cm	**Üst:** 30 cm	6 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Kısa Başlıklı, Yatay Dilimli, Çapraz Şeritli Oval Sarık.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde kısa bir boyun bölümünden sonra başlıkla tamamlanmıştır.

Ayak şahidesi, sivri kemerli bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan sekiz satırlık kitabesi nesih hat ile yazılmıştır. Şahide, gövdeye kısa bir boyun ile bağlanan sarıkla sonlandırılmıştır.

Ayak şahidesinin iç yüzünde selvi (servi) ağacı motifi işlenmiştir.

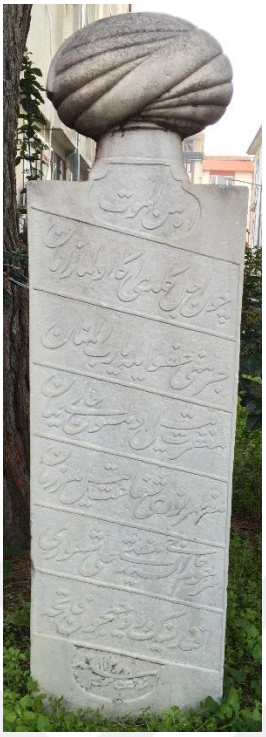
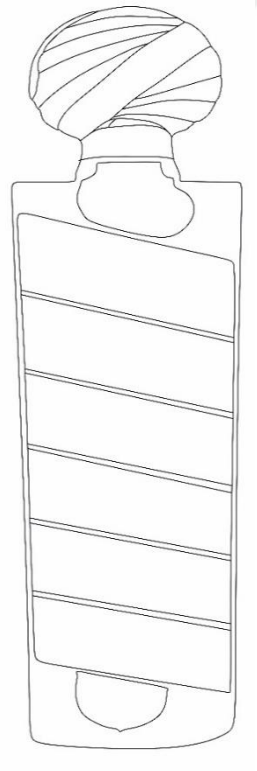

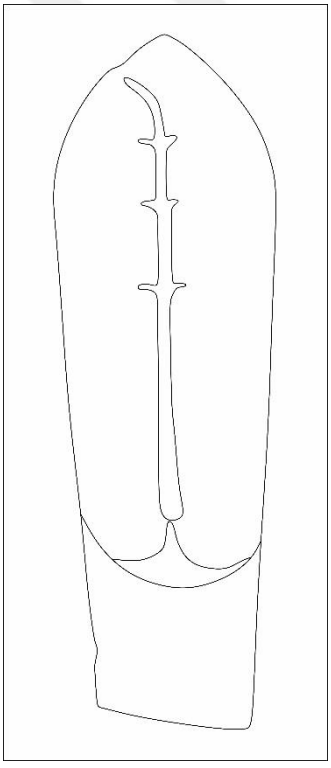
Foto. 3: Ali Şuuri'nin Baş Şahidesi

Foto. 4: Ali Şuuri'nin Ayak Şahidesi

Çizim 1: Ali Şuuri'nin Baş Şahidesi

Çizim 2: Ali Şuuri'nin Ayak Şahidesi

Katalog No: A-2

Fotograf No: 5

İnceleme Tarihi: 9.12.2015

Çizim No: 3

Bulunduğu Yer: Ali Şuuri Haziresi

Koordinat: x-39.648692 y-27.882526

Kimliği: Hasibe Hanım ?

Tarihi: 1303 (H) 1885 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU

Türkçe	Osmanlıca
Hüve'l Bâki	هول باقي
Nevcefani fehabili sureyledi mektabanın	نوجفانی فهابیلی سوریلدی مکتابانین
Nefsi gibi enhahını setr etti imhal	نفسی کیبی نهاهینی ستر ایتدي ایمهال
.....	.....
……..	.....
……..	.....
Bir muhim afiyet eyled imarı meyyithal	بیر موهیم افییت یلد ایماری میییتهال
……	.....
Mesken geldi hayratı ve rahmeti	مسکن کلدی هایراتی وه راهمتي
El merhum Balıkesir müftüsünün	ال مرحوم بالیکسیر موفتوسونون
Zevcesi Hasibe Hanım'ın ? Ruhu içün Fatiha	ظوجسی حاسیبه حانیم'ین ? روهو ایچون فاتحه
Sene 1302	صنه ۱۳۰۲

Yazı Tipi: Nesih

TAŞ ÖLÇÜLERİ

Baş Taşı				Ayak Taşı			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
129 cm	**Alt:** 28 cm	**Üst:** 28 cm	4 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yuvarlak bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve kare bir kaide üzerine yerleştirilmiştir.

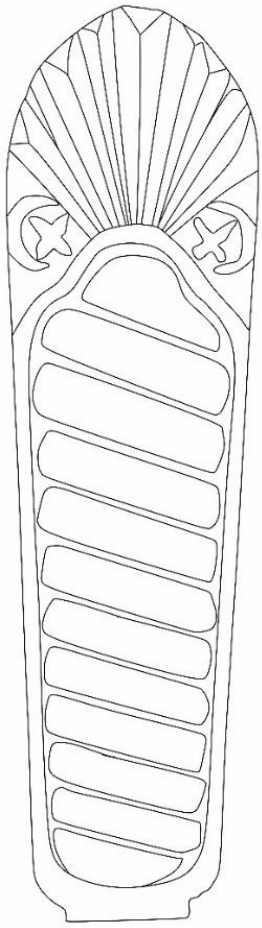
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan on iki satırlık kitabesi nesih hat ile yazılmıştır. Kitabe, üst bölümde dilimli kemerle sınırlandırılmış, kemer boşlukları ayyıldız motifi ile doldurulmuştur. Şahidenin tepelik bölümü ise yarım daire biçimindeki ışınsal motifler kullanılarak geometrik bir komposizyon oluşturulmuştur.

Foto. 5: A2’nolu Baş Şahide

Çizim 3: A2’ Nolu Ayak Şahide

Katalog No: A-3

Fotograf No: 6-7

İnceleme Tarihi: 9.12.2015

Çizim No: 4-5

Bulunduğu Yer: Ali Şuuri Haziresi

Koordinat: x-39.648711 y-27.882557

Kimliği: Hafız Ratibe Hanım

Tarihi: 1311 (H) 1893 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU

Türkçe	Osmanlıca
Ah Mine'l Mevt	اه منل موت
Hazan erdi nihal-i ömrüne devr-i baharında	حزان ايردى نحال عمرنه دورى بحارنده
Koyup gitti yazık üç gonca semin-i muhabbet diyarında	قويوب كتدى يازق اوچ غنجه سمنني محبت ديارنده
Hü ya ey olan mevt ve hayatın Hâlık'ı Allah	حزا اى آولان موت و حياتك حالقى آلله
Bunu kıl gülşen-i haldeberinde nail-ül hevah	بونى قيل كلشنى حلدبرينده نايل ألحواه
Vefatı saliye çıktı kalmadı cevrin-i avaz	وفاتي ساليه چيقدي قلمدي جورن آواز
Ratibe-i hafıza fani kısraz eyledi sevaz	رطيبه حافظ فاني قصرض ايلدي سواز
Karasi müftüsü El Hac Süleyman	قره سي مفتيسى ال هآج سليمان
Efendinin kerimesi ve Hafız Nasuh	افنديڭ كريمسي و حافظ نصوح
Efendinin zevcesi Hafız Ratibe Hanım	افنديڭ كريمسي و حافظ رطيبه حانم
Ruhuna lillah-il Fatiha	روحنه آلله الفاتحه
Fi 2 zilkade sene 1311	في زلقاده سن ١٣١١

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
158 cm	**Alt:** 33 cm	**Üst:** 35 cm	6 cm	143 cm	**Alt:** 31.5cm	**Üst:** 33 cm	7 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezar.

Baş ve ayak şahidesi, bitkisel bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan on iki satırlık tâlik hatlı kitabesi sağdan sola doğru eğimli ve birbirine paralel olan silmeler ile ayrılmıştır. Bu kitabe dıştan, içerisinde çiçek motifi ile bezenmiş dalgalı bir kenar suyu ile çerçeve içerisine alınmıştır. Şahidenin boyun kısmında birbirlerine kenetlenmiş olan akant yaprakları hem tepelik kısmını oluşturup aşağı doğru kıvrılmakta hem de omuz bölümüne doğru uzanıp kıvrılarak üstten gelen uzantısıyla birleşmektedir. Şahidenin bitkisel tepeliği üçlü gül motifi ve bu bezemeyi saran stilize yapraklardan oluşmaktadır.

Ayak şahidesinin dikdörtgen gövdesinin iç yüzünde tek kaideli ve gövdesi dilimli bir vazodan çıkan tek dallı ‘’S’’ biçimindeki kıvrımlı asma dalı üzerinde, asma yaprakları ve üzüm motifi işlenerek bitkisel bir komposizyon oluşturulmuştur. Bu süsleme, içerisinde çiçek motifi ile bezenmiş dalgalı bir kenar suyu ile çerçeve içerisine alınmıştır. Şahidenin boyun kısmında birbirlerine kenetlenmiş olan akant yaprakları hem tepelik

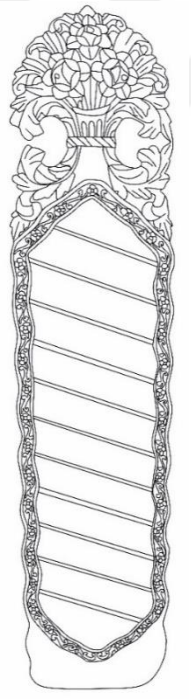
kısmını oluşturup aşağı doğru kıvrılmakta hem de omuz bölümüne doğru uzanıp kıvrılarak üstten gelen uzantısıyla birleşmektedir. Şahidenin bitkisel tepeliği üçlü gül motifi ve bu bezemeyi saran stilize edilmiş yapraklardan oluşmaktadır.

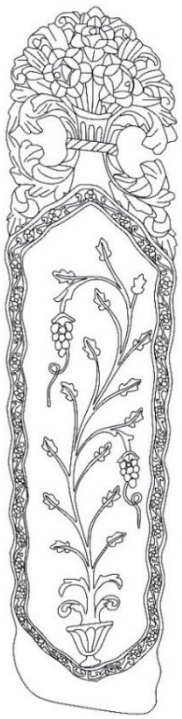
Foto. 6: Ratibe Hanım Baş Şahide

Foto. 7: Ratibe Hanım Ayak Şahidesi

Çizim 4: Ratibe Hanım Baş Şahidesi

Çizim 5: Ratibe Hanım Ayak Şahidesi

Katalog No: A-4

Fotograf No: 8

İnceleme Tarihi: 9.12.2015

Çizim No: 6

Bulunduğu Yer: Ali Şuuri Haziresi

Koordinat: x-39.648714 y-27.882544

Kimliği: Hasibe Hanım

Tarihi: 1312 (H) 1894 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Ah Mine'l Mevt	اه منل موت
Hazan-ı mevt erdi ömrümün fasl-ı ser barında	حزانى موت ايردي عمرنك فصلى سر بارنده
Bu bi çare kadın hâk-i fenaya göçtü pek erken	بو بى چاره قادن حاكي فنيا كوچدي پك ايركن
Gönülden koptu tarihi vefat fertarafetle	كوكلدن قوپدي تارحي وفات فرطرفتله
Hasibe hanıma mevli habali eylesin mesken	حسيبه حانمه مولي حبالي ايلسون مسكن
Yeni köylü el hac Süleyman efendi	يني كويلي ال حاج سليمان افندي
Kerimesi ve Tayyib Efendi zevcesi	كريمسي و طيب افندي زوجسي
Hasibe Hanım'ın ruhuna lillahil Fatiha	حسيبه حانمك روحنه الله فاتحه
Fi 1 muharrem sene 1312	في محرم سن ١٣١٢

Yazı Tipi: Tâlik

Baş Taşı			TAŞ ÖLÇÜLERİ	Ayak Taşı		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
146 cm	**Alt:** 33 cm	**Üst:** 35 cm	6 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, bitkisel bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

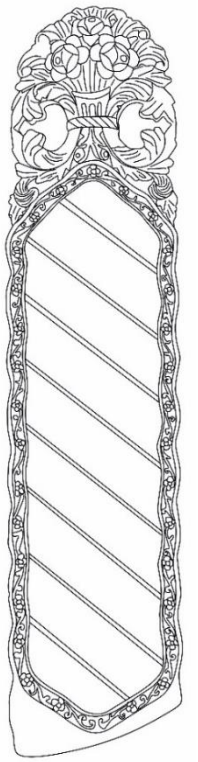
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan on iki satırlık tâlik hatlı kitabesi sağdan sola doğru eğimli ve birbirine paralel olan silmeler ile ayrılmıştır ve bu kitabe dıştan, içerisinde kır çiçeği motifi ile bezenmiş dalgalı bir kenar suyu çerçevesi ile sınırlandırılmıştır. Şahidenin boyun kısmında birbirlerine kenetlenmiş olan akant yaprakları hem tepelik kısmını oluşturup aşağı doğru kıvrılmakta hem de omuz bölümüne doğru uzanıp kıvrılarak üstten gelen uzantısıyla birleşmektedir. Şahidenin bitkisel tepeliği üçlü gül motifi ve bu bezemeyi saran stilize yapraklardan oluşmaktadır.

Foto. 8: Hasibe Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 6: Hasibe Hanım Ayak Şahidesi

Katalog No: A-5

Fotograf No: 9-10

İnceleme Tarihi: 9.12.2015

Çizim No: 7-8

Bulunduğu Yer: Ali Şuuri Haziresi

Koordinat: x-39.641767 y-27.882546

Kimliği: Hacı Süleyman Efendi

Tarihi: 1316 (H) 1898 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Hayyül Bâki	حول حيل باقي
Balıkesri müftisi ve Nakıbu'l Eşraf	باليكسري مفتيسي و نقيبول اشراف
Kaimmakamı mütfi-i esbak Ali Şuuri	قاعنقامي متفي آسبق علي شوعري
Efendi damadı Ağabeyzâde	افندي دامادي اغابك زاده
Faziletlü El Hac Süleyman Efendi'nin	فزيلتلي ال حاج سليمان افنديكين
Ruhuiçün El-Fatiha	روحيچون ال فاتحه
Sene 1316	سن ١٣١٦

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
97 cm	**Alt:** 34 cm	**Üst:** 34 cm	5 cm	87 cm	**Alt:** 28 cm	**Üst:** 28 cm	8 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Kısa Başlıklı, Yatay ve Çapraz Eğimde Dilimli, Çapraz Şeritli Sarık

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde kısa bir boyun bölümünden sonra başlıkla sonlandırılmıştır.

Ayak şahidesi, yuvarlak bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri :

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan yedi satırlık kitabesi tâlik hat ile yazılmıştır. Şahide, gövdeye kısa bir boyunla bağlanan sarık ile tamamlanmıştır.

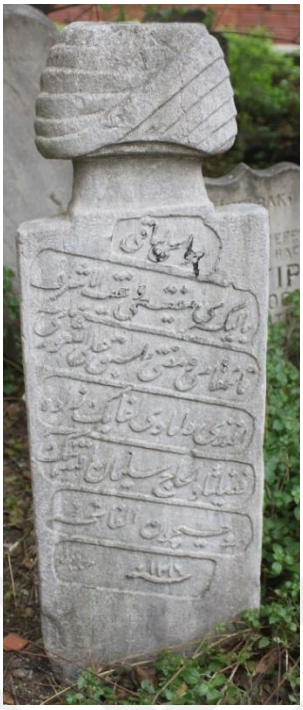
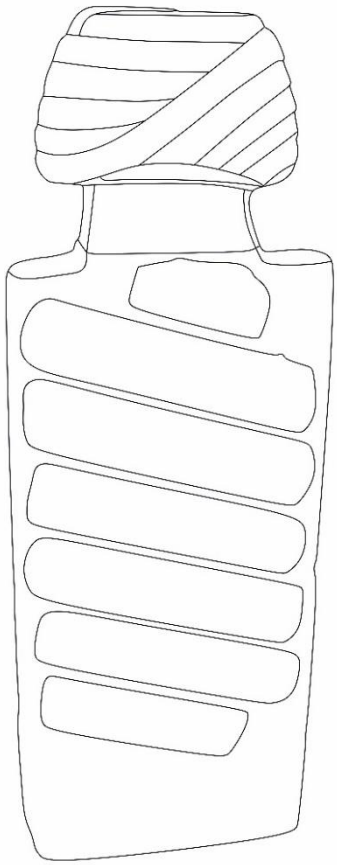

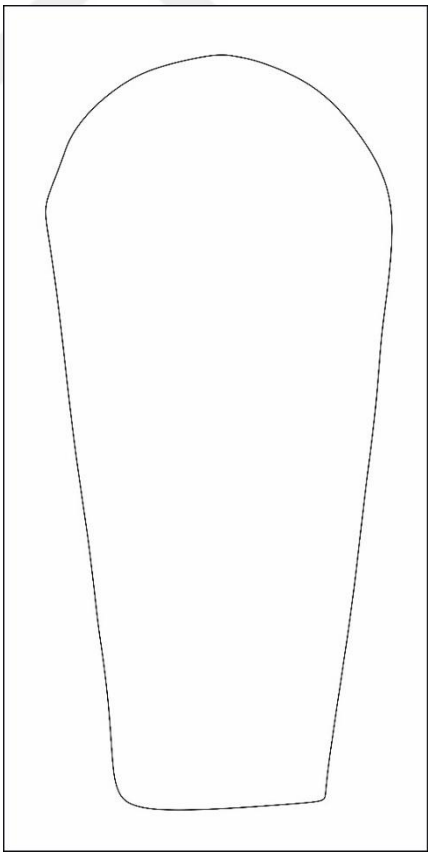
Foto. 9: Süleyman Efendi Baş Şahidesi

Foto. 10: Süleyman Efendi Ayak Ş.

Çizim 7: Süleyman Efendi Baş Ş**.**

Çizim 8: Süleyman Efendi Ayak Ş.

Katalog No: A-6

Fotograf No: 11-12

İnceleme Tarihi: 9.12.2015

Çizim No: 9-10

Bulunduğu Yer: Ali Şuuri Haziresi

Koordinat: x-39.648607 y-27.882564

Kimliği: Sabahaddin Muharrem Şuuri

Tarihi: 1320 (H) 1902-1903 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Bakî	حول باقي
Merhum Balıkesir müftüsü	مرحوم باليكسري مفتيسي
Hacı Süleyman Efendi	حاجي سليمان انفندي
Mahdumu ahvad-ı şuuriden	محدومى آحفادي شعوريدن
Sabahaddin Muharrem Şuuri	صباحادين محرم شعوري
Efendi ruhuna Fatiha	افندي روحنه فاتحه
Receb 15 Sene 1320	رجب ١٥ سن ١٣٢٠

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
122 cm	**Alt:** 29.5cm	**Üst:** 31 cm	8.5 cm	115.5 cm	**Alt:** 28 cm	**Üst:** 28 cm	8 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Kısa Başlıklı, Yatay ve Çapraz Eğimde Dilimli, Çapraz Şeritli Sarık

Kullanılan Malzeme: Mermer

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma

Bugünkü Durumu : Sağlam

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezar

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde kısa bir boyun bölümünden sonra başlık ile bitirilmiştir.

Ayak şahidesi, sivri kemerli bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen gövdelidir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan sekiz satırlık sülüs hatlı kitabesi kartuşlar içerisine alınmıştır. Şahihe, gövdeye kısa ve silindirik bir boyun ile bağlanan sarıkla tamamlanmıştır.

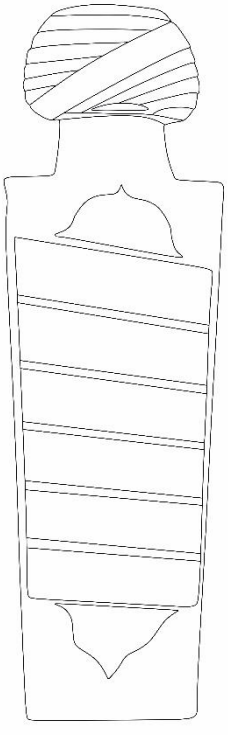
Ayak şahidesinin iç yüzünde dekoratif bir vazodan çıkan ve tepelik bölümüne kadar uzanan ‘’S’’ biçimindeki tek dal üzerinde gül, lale ve yaprak motiflerinin bir araya getirilmesiyle şükûfe komposizyonu oluşturulmuştur.

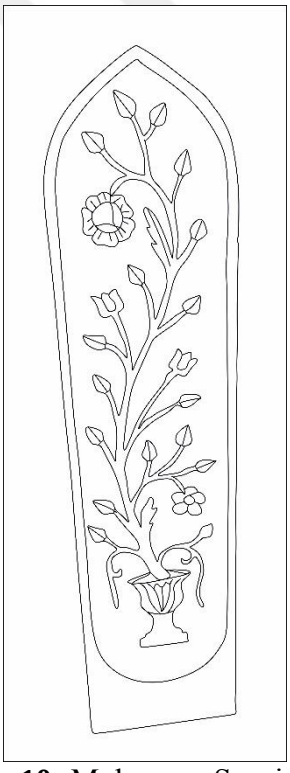
Foto. 11: Muharrem Şuuri Baş Ş.

Foto. 12: Muharrem Şuuri Ayak Ş.

Çizim 9: Muharrem Şuuri Baş Ş.

Çizim 10: Muharrem Şuuri Ayak Ş.

3.2. ASRİ MEZARLIĞI

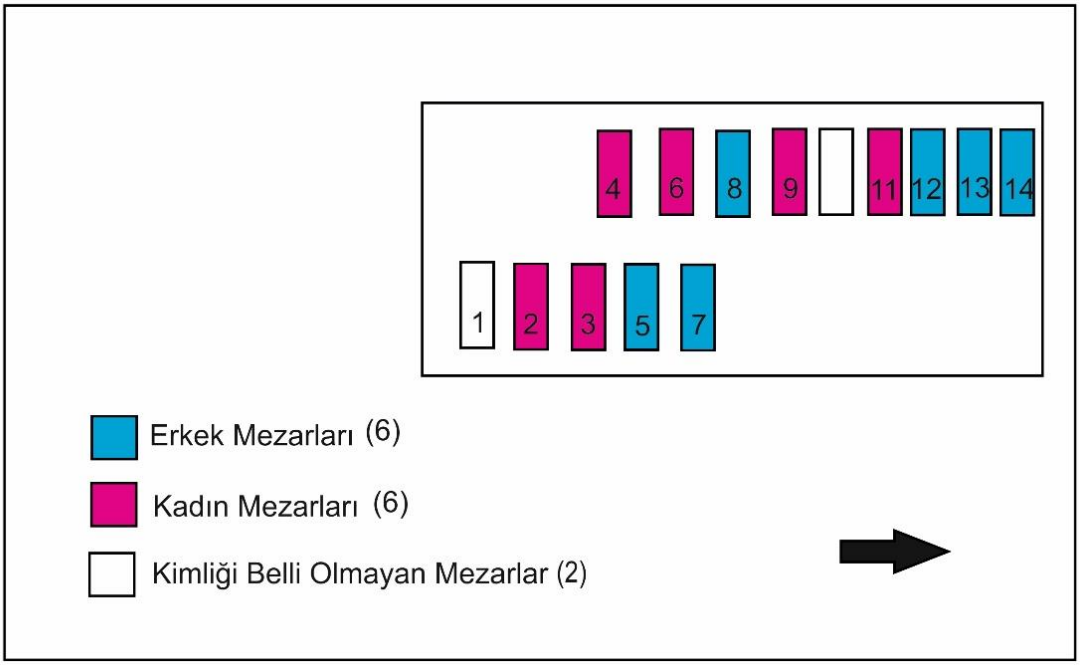
Balıkesir'de Atatürk Mahallesinde Uruz Bey Caddesinde yer alan Asri Mezarlığı, Şehitler Parkı olarak da bilinmektedir. Mezarlıkta 14 mezar bulunmaktadır.

Harita 2: Asri Mezarlığın Konumu

Foto. 13: Asri Mezarlığın Genel Görünümü

Kroki 2: Asri Mezarlığı ve Mezarların Konumu

Katalog No: AS-1

Fotograf No: 14

İnceleme Tarihi:10.12.2015

Çizim No: 11

Bulunduğu Yer: Asri Mezarlığı

Koordinat: x-39.659595 y-27.894929

Kimliği:

Tarihi:1251 (H) 1835 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüvel Hallâk-ul Baki	هول حللقل بآقی
Saki oğlu	ساقی اغلو ال
El-Hac İbrahim Ağa'nın	حاج ابرحیم اغانك
Mahdumu cennetmekan	محدومو جنت مكان
Merhum ve mağfurleh	مرحوم و مغفور له
….? ruhuna Fatiha	....روحنه فاتحه
Sene 1351	سن ۱۳۵۱

Yazı Tipi:Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
97 cm	**Alt:**23.5cm	**Üst:** 24.5cm	3 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Mahmudi Fes

Kullanılan Malzeme: Mermer

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde kısa, silindirik bir boyun bölümünden sonra fes ile sonlandırılıp doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

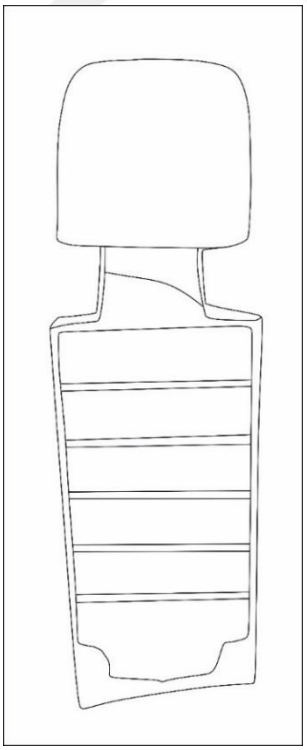
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan yedi satırlık sülüs hat ile yazılmış kitabesi yatay eksende birbirine paralel silmeler ile ayrılmıştır. Şahide, gövdeye kısa ve silindirik boyun ile bağlanan Mahmudi tipi fes ile sonlandırılmıştır.

Foto. 14: AS-1 Nolu Mezarın Baş Şahidesi

Çizim 11: AS-1 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi

Katalog No: AS-2

Fotograf No: 15-16

İnceleme Tarihi: 10.12.2015

Çizim No: 12-13

Bulunduğu Yer: Asri Mezarlığı

Koordinat: x-39.65 y-27.89

Kimliği: Fatıma Perlenen Hanım

Tarihi: 1297 (H) 1879 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU

Türkçe	Osmanlıca
Hüvel Hallakûl Baki	هول حللقل باقي
Kadematı vüzerayı azâm saltanat-ı	قداماتي وزرايي عظام سلطنتى
Seniyeden olup bin iki yüz	سنييدن اولوب بيك ايكييوز
Yetmiş bir senesi cemaziyel ahirinin	يتمش بر سنسي جمازيل آهرينك
On beşinci Perşembe günü Kırımda	اون بشنجي پرشمبه كوني قرمد ه
Gözlevede Rusya Muharebesinde	كوزلوده روسي محاربسندى
Şehiden irtihal-i dar-ı beka eden	شهيدن ارتحالي داري بقا ايدن
Balıkesirli Geridi Zade	باليكسري كريدي زاده
Es-seyid Muhammed Paşa Merhumunun	اسسييد محمّ پاشا مر حو منك
Halile-i muhteremsi Fatıma Perlenen	حاليليي محترمسي فاطمه پرلنن
Hanımın ruhuiçün rızaen lillahi	حانمك روحيچون رضاالله
El Fatiha sene 1297	ال فاتحه سن ١٢٩٧

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**Çap**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**Çap**		**Kalınlık**
137 cm	**Alt:** 78 cm	**Üst:** 98 cm	-	103 cm	**Alt:** 67 cm	**Üst:** 80 cm	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş ve ayak şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan silindirik bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

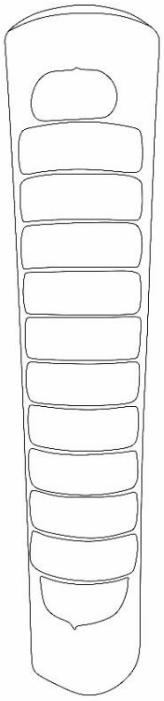
Baş şahidenin silindirik gövdesinin dış yüzünde bulunan on iki satırlık tâlik hatlı kitabesi kartuşlar içerisinde verilmiştir.

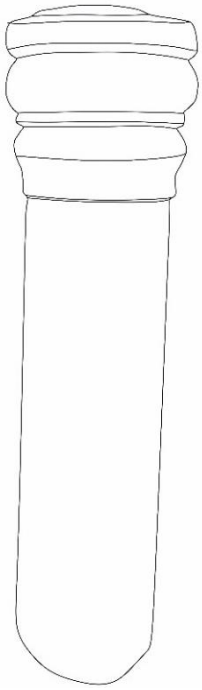
Foto. 15: Fatıma P. Hanım'ın Baş Şahidesi

Foto. 16: Fatıma P. Hanım'ın Ayak Şahidesi

Çizim 12: Fatıma P. Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 13: Fatıma P. Hanım'ın Ayak Şahidesi

Katalog No: AS-3

Fotograf No: 17-18-19-20

İnceleme Tarihi: 10.12.2015

Çizim No: 14-15-16-17

Bulunduğu Yer: Asri Mezarlığı

Koordinat: x-39.659661 y-27.894997

Kimliği: Zeliha Hanım

Tarihi: 1308 (H) 1890 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Baki	هول باقي
Bin iki yüz yetmiş bir senesinin cemaziyel ahirinin	بيك ايكيوز يتمش بر سنسينك جمازييل احيرنك
On beşinci Perşembe günü Kırım'da Gevleve	اون بشينجي پرشمب ه كبني قرمده كولوده
Rusya muharabesinde şehiden irtihali beka	روسيه محاربسنده شهيدك ارتحالي بقا
Ederek hal cami'i cebhesinde medfun	ايدرك حان جامعي جبهسنده مدفون
Vüzerayı fehamın eşcayı' Balıkesirli Geride	وزرايي فحامك اشجعي باليكسري كريده
Zade gazi-i tesyid Muhammed Paşa merhumun	زاده غازي اسيد محمد پاشا مرحومك
Büyük halile-i muhteremesi ve Medine-i münevvere	بيوك حاليلي مهترمسي و مديني منوره
Muhafız esbakı mütekaidinden ferik esseyid	محافظ اسباقي متقاعدن فريق اسسييد
Seyyid Zeliha Hanımefendi merhumenin	سييد زليحا حانم افندي مرهومنك
Ruhu için rızaen lillahi el-Fatiha	روحو ايچن رضاالله ال فاتحه
Fi 5 cemaziyel evvel sene 1308	في ٥ جمازييل اول سن ١٣٠٨

Yazı Tipi: Tâlik

Baş Taşı			TAŞ ÖLÇÜLERİ	Ayak Taşı		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
-	**Alt:** -	**Üst:** -	-	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	198 cm	**En**	87 cm	**Yükseklik**	86 cm

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam

Mezar Tipi ve Formu : Sandık mezar tipinde olup altta dikdörtgen bir kaide üzerine oturmaktadır.

Baş ve ayak şahidesi, alt kısımda yuvarlak bir altlık üzerinde, yukarıdan aşağı doğru daralan silindirik bir gövdeye sahiptir ve mezar kapak taşında bulunan oyuklar üzerine dikilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Mezarın uzun ve kısa kenar panoları üzerinde köşelerde çeyrek ışın demetleri, ortada ise güneş kursu motifi işlenmiştir.

Baş şahidenin silindirik gövdesinin ön yüzünde bulunan on üç satırlık kitabesi tâlik hatlıdır ve her satır kartuşlar içerisine alınmıştır.

Baş ve ayak şahidesinin alt bölümünde 10 cm. yükseklikteki akant yapraklarına yer verilerek yüzey hareketlendirilmiştir.

Foto. 17: AS-3 Nolu Mezarın Baş Ş.

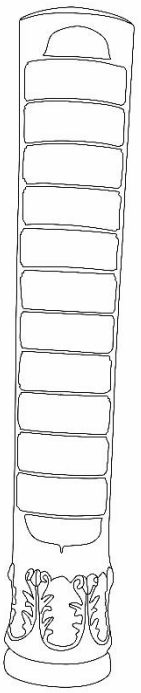
Foto. 18: AS-3 Nolu Mezarın Ayak Ş.

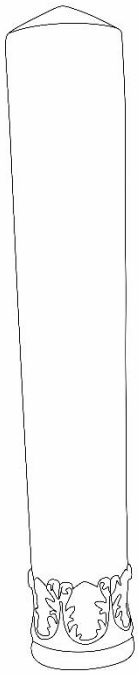
Foto. 19: AS-3 Nolu Mezarın Kısa Kenar Panosu

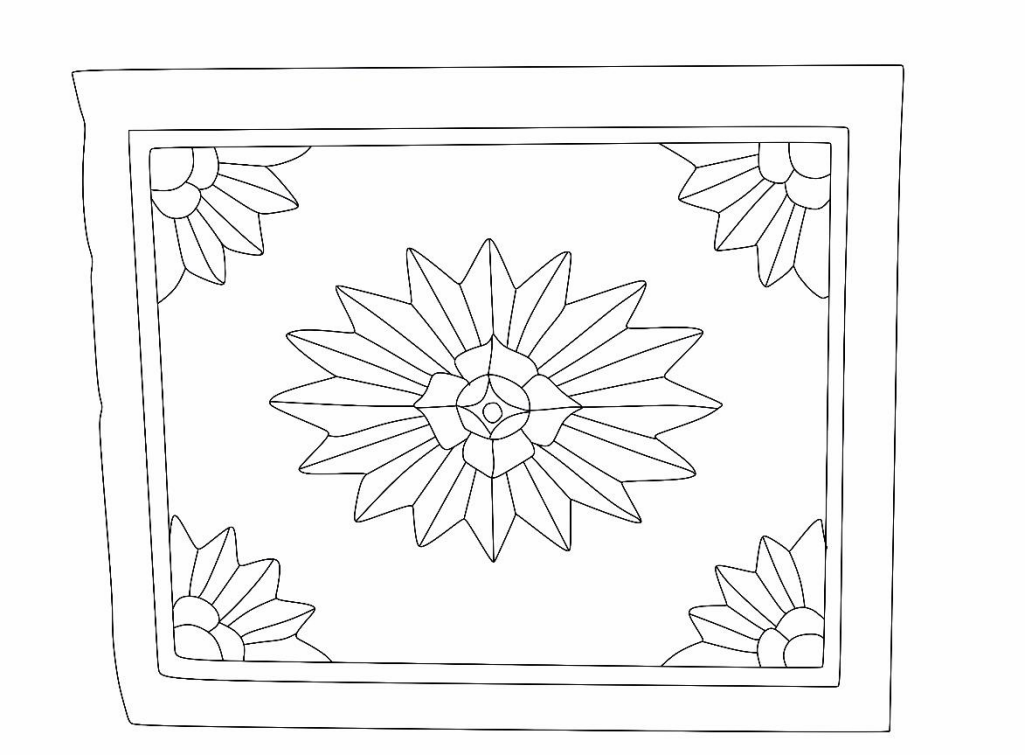
Foto. 20: AS-3 Nolu Mezarın Uzun Kenar Panosu

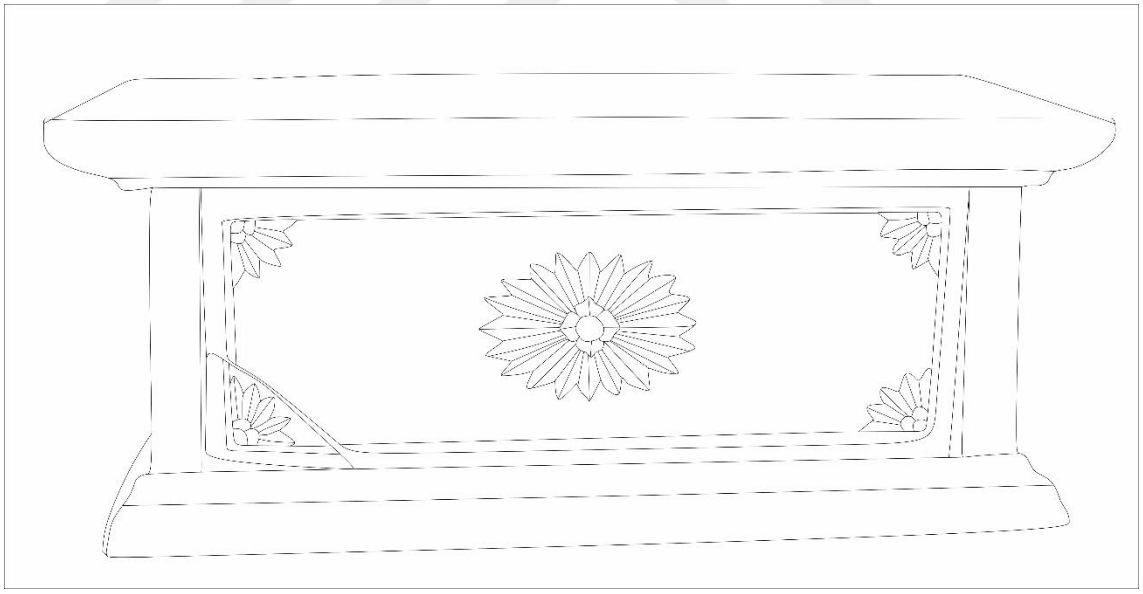
Çizim 14: AS-3 Nolu Mezarın Baş Şahidesi

Çizim 15: AS-3 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi

Çizim 16: AS-3 Nolu Mezarın Kısa Kenar Panosu

Çizim 17: AS-3 Nolu Mezarın Uzun Kenar Panosu

Katalog No: AS-4

Fotograf No: 21-22-23

İnceleme Tarihi: 10.12.2015

Çizim No: 18-19-20

Bulunduğu Yer: Asri Mezarlığı

Koordinat: x-39.659814 y-27.895047

Kimliği: Lemi Hanım

Tarihi: 1316-18 (H) 1898 1901 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüvel Baki	هول باقي
Bin iki yüz yetmiş bir senesi	بيك ايكيوز يتميش بر سنسي
Cemaziyel ahirinin on beşinci	جمازيال احرينيك اون بشينجي
Perşembe günü Kırım’da	پرشمبه كوني قرمده
Gövlevede Rusya muharebesinde	كولوده رسيا محاربسنده
Şehiden vefat eden Balıkesirli	شهيدن وفات ايدن باليكسرلي
Geridi Zade Muhammed Paşa’nın büyük	كريدي زاده محمّد پاشانك بويوك
Kerimesi Lemi Hanım Ruhuna Fatiha	كريمسي لمي حانم روحنه فاتحه
Fi… sene 1316 ve fi 11 şevval sene 1318	في...سن ١٣١٦ وه في شول سن ١٣١٨

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
135 cm	**Alt:** 34 cm	**Üst:** 26 cm	18 cm	154 cm	**Alt:** 31 cm	**Üst:** 26 cm	18 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	214.5 cm	**En**	110 cm	**Yükseklik**	86 cm

Başlık Tipi: Topuz

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Mezar kapak taşının bir bölümü kırıktır.

Mezar Tipi ve Formu : Dikdörtgen bir kaide üzerinde yükselen sandık mezar tipindedir.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde topuz başlık ile sonlandırılmıştır. Başucu şahidesi, mezar üzerinden düştüğü için toprağa konulmuştur.

Ayak şahidesi, alt bölümde dikdörtgen bir kaide üzerine oturup yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde kandın başlığı ile tamamlanmıştır. Şahide, mezar kapak taşının üzerine yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Sandık mezarın uzun kenar panoları yüzeylerinde sağda ve solda selvi ağacı arasında üç adet güneş kursuna (madalyonu) yer verilerek geometrik bir komposizyon oluşturulmuştur. Bu komposizyon dışardan tek dilimli küçük diziler tarafından hem çerçeve içerisine alınmış hem de sınırlandırılmıştır. Benzer uygulama sandık mezarın kısa kenar panoları üzerinde de görülmektedir. Mezar kapak taşının uzun ve kısa kenarları sprial burmalı olarak işlenmiştir.

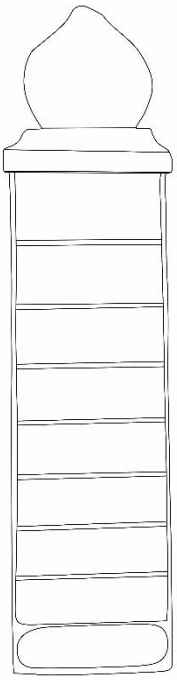
Foto. 21: Lemi Hanım'ın Baş Şahidesi

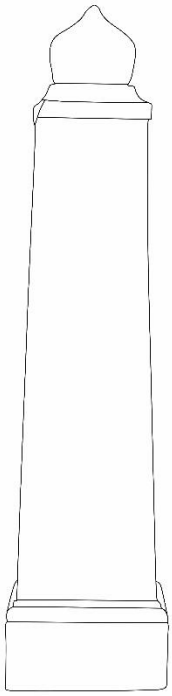
Foto. 22: Lemi Hanım'ın Ayak Şahidesi

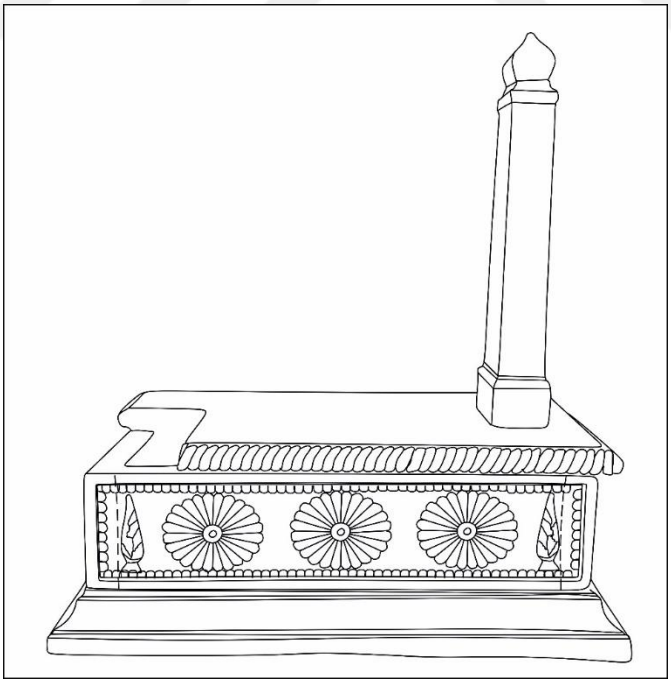
Foto. 23: Lemi Hanım'ın Mezarı

Çizim 18: Lemi Hanım'ın Baş Ş.

Çizim 19: Lemi Hanım'ın Ayak Ş.

Çizim 20: Lemi Hanım'ın Mezarı

Katalog No: AS-5

Fotograf No: 24-25

İnceleme Tarihi: 10.12.2015

Çizim No: 21-22

Bulunduğu Yer: Asri Mezarlığı

Koordinat: x-39.659604 y-27.894893

Kimliği: Hacı Mehmed Efendi

Tarihi: 1336 (H) 1908 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
……..	....
Balıkesri eşrafından	باليكسري اشرافندن
……zade	...زاده
Hacı Mehmed Efendi	حاجي محمد افندي
Ruhu içün Fatiha	رو حو ايچن فاتحه
Sene 1326	سن ١٣٢٦

Yazı Tipi: Rik’a

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
64 cm	**Alt:** 31 cm	**Üst:** 32 cm	8.5 cm	63 cm	**Alt:** 27 cm	**Üst:** 28 cm	7 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Baş ve ayak taşının üst bölümleri kırıktır.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş ve ayak şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Başucu şahidesinin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan altı satırlık Rik'a hatlı kitabesinin serlevha satırı yarım yuvarlak, diğer satırlar ise dikdörtgen kartuşlar içerisinde yer almaktadır.

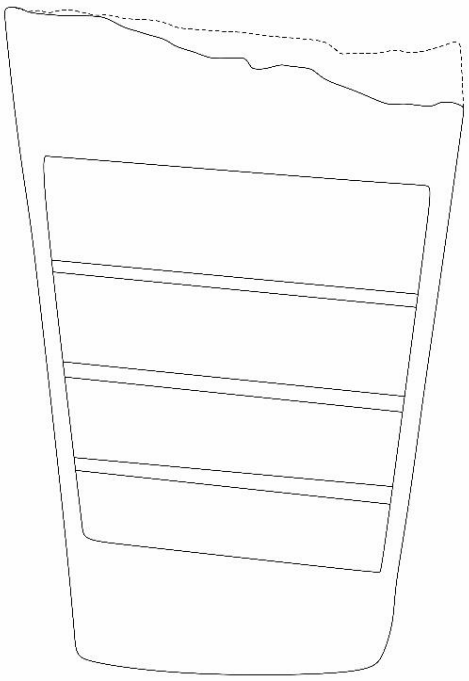
Ayak şahidesinin iç yüzünde tek kaideli, dilimli gövdeli ve iki kulplu dekoratif bir vazodan çıkan ''S'' biçimindeki kıvrımlı tek dal üzerinde gül ve yaprak motifleri işlenerek bitkisel bir komposizyon oluşturulmuştur.

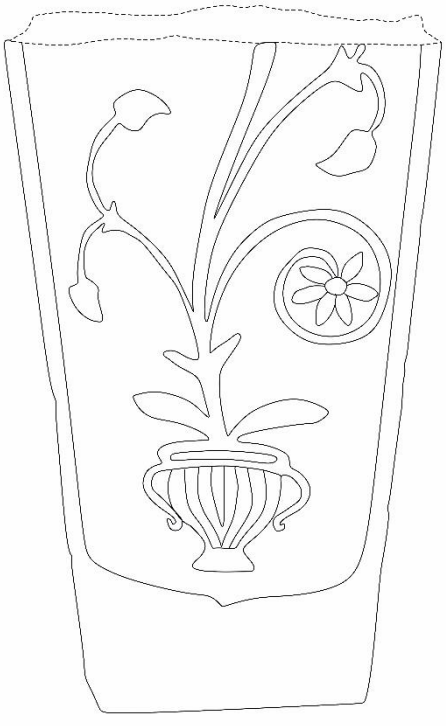
Foto. 24: H. Mehmed'in Baş Şahidesi

Foto. 25: H. Mehmed'in Ayak Ş**.**

Çizim 21: H. Mehmed'in Baş Şahidesi

Çizim 22: H. Mehmed'in Ayak Şahidesi

Katalog No: AS-6

Fotograf No: 26-27

İnceleme Tarihi: 10.12.2015

Çizim No: 23-24

Bulunduğu Yer: Asri Mezarlığı

Koordinat: x-39.659615 y-27.895020

Kimliği: Saire Hanım

Tarihi: 1339 (H) 1920 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
…….	.....
Balıkesri eşrafından…..	باليكسري اشرافندن
Rahmi efendi refikası Saire hanım	رحمى افندي رفيقسي سعيره حانم
Ruhuna Fatiha Sene 1339 Ramazan 22	رحونه فاتحه سن ١٣٣٩ رمضان ٢٢
Pazar irtesi	پزر ايرتسي

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
40.5 cm	**Alt:** 26 cm	**Üst:** 28 cm	6 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	181 cm	**En**	80 cm	**Yükseklik**	38 cm

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Başucu şahidesi gövdesinin ortasından itibaren kırıktır.

Mezar Tipi ve Formu : Kapak taşlı mezar tipindedir. Mezarın üzerideki kapak taşı dikdörtgen ve yüksek bir kaide üzerindedir.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve mezar kapak taşı üzerinde açılan oyuk içerisine yerleştirilmiştir.

Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

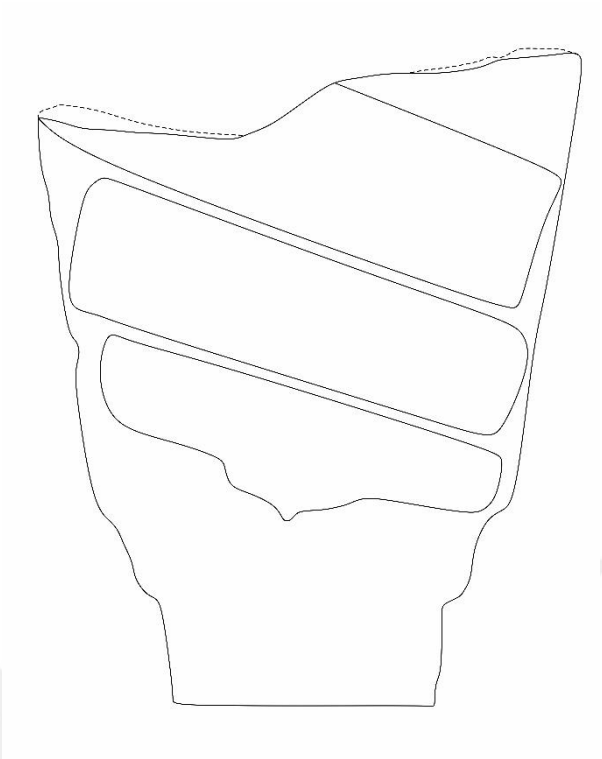
Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan üç satırlık kitabesi tâlik hat ile yazılmıştır.

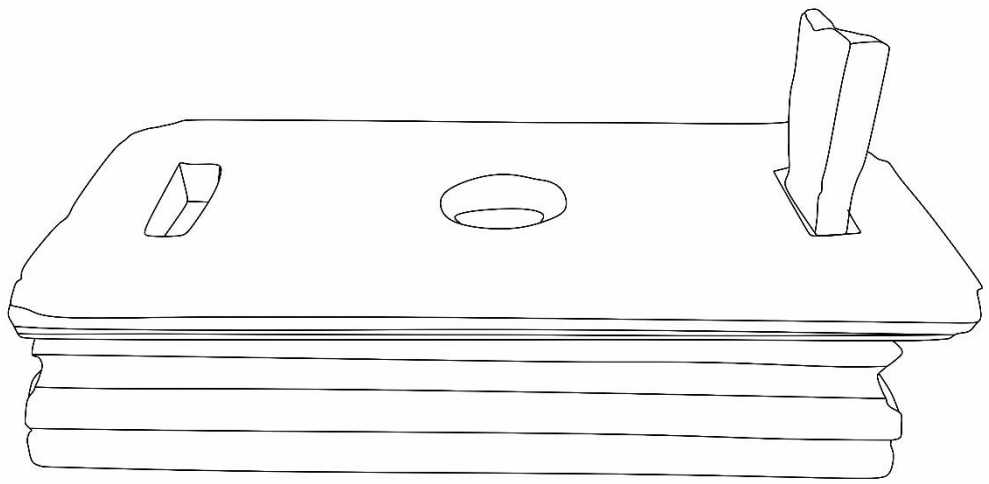
Foto. 26: Saire Hanım'ın Baş Şahidesi

Foto. 27: Saire Hanım'ın Ayak Şahidesi

Çizim 23: Saire Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 24: Saire Hanım'ın Ayak Şahidesi

Katalog No: AS-7

Fotograf No: 28

İnceleme Tarihi: 10.12.2015

Çizim No: 25

Bulunduğu Yer: Asri Mezarlığı

Koordinat: x-39.659660 y-27.899943

Kimliği: Hafız Adil

Tarihi:

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Baki	هول باقى
Hafız idi ismi de Adil idi	حافظ آيدي اسميده عادل ايدي
Kardana muktedir âkıl idi	كرادنا مقتدر عاقل ايدي
Hak mürşidi hakkı eylerdi penah	حاق مرشدي حقي ايلردي پناه
Nur-u hakka kabri olsun cilvegah	نورو حقّه قبري اولسون جلوكله
İrca-i fermanı geldikte cihan	ارجيعي فرماني كلدكده جيحان
Ruh-i paki cennete kıldı revan	روهي پاكي جنّت قيلدي رون
Hacı Yakub Ağa Zade Hafız Adil	حاجي يعقوب آغا زاده حفظ عادل
Efendi Ruhuna Fatiha	افندي روحنه فاتحه

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
102 cm	**Alt:** 28 cm	**Üst:** 30 cm	8 cm	-	**Alt:** - **Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	**-**	**En**	**-**	**Yükseklik**	**-**

Başlık Tipi: Sarıklı Fes.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde kısa bir boyun bölümünden sonra erkek başlığıyla tamamlanarak doğrudan toprak üzerine dikilmiştir.

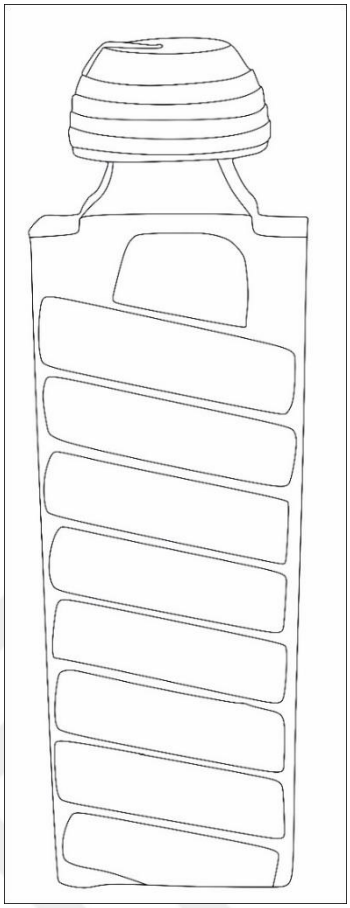
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan dokuz satırlık tâlik hat ile yazılan kitabesi sağdan sola doğru eğimli dikdörtgen kartuşlar içerisindedir. Şahide, gövdeye kısa ve silindirik bir boyunla bağlı Sarıklı Fes ile sonlandırılmıştır.

Foto. 28: Hafız Adil'in Baş Şahidesi

Çizim 25: Hafız Adil'in Ayak Şahidesi

Katalog No: AS-8

Fotograf No: 29

İnceleme Tarihi: 10.12.2015

Çizim No: 26

Bulunduğu Yer: Asri Mezarlığı

Koordinat: x-39.659711 y-27.894998

Kimliği: El Hac Yakub

Tarihi:

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüvel Baki	هول باقي
Olucak ferman hak ister icabet davete	اوليجق فرمان حق استر اجابت دوته
Emrine- muti’ olan cümle ererler izzete	اميرنه مطيع اوان جمله ايررلر عزته
Azmedip gitti beka mülküne bir merdi sahi	عزمايدوب كيتدي بقا ملكنه بر مردي سحى
El çeki fani cihanan erdi karib-i rahmete	ال چكدي فاني جهانك اردي قبري رحمته
Hayatında ruz-u şeb ikram ederi duada	هياتنده روزو شب اكرام ايدردي دعاده
Hanesinde nica kimseler sunardı nimete	حانسينك نيجه كمسلر صناردي نمته
…merhum El hac Yakub	...مرحوم ال حاج ياقوب

Yazı Tipi:Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
80 cm	**Alt:** 24 cm	**Üst:** 25 cm	3 cm	-	**Alt: -** **Üst: -**	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Şahidenin başlığı kırıktır.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde silindirik, kısa bir boyun kısmına sahiptir.

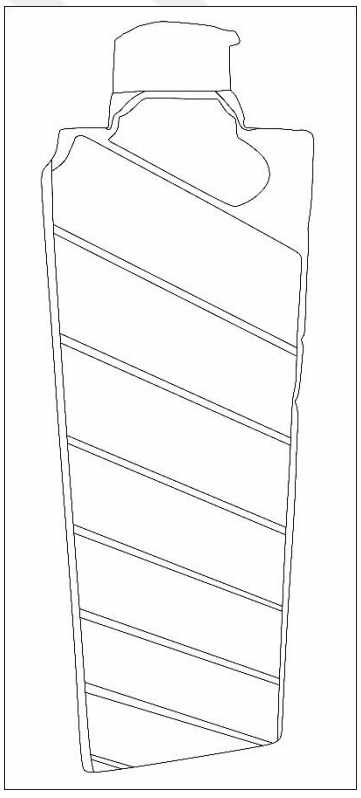
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan sekiz satırlık tâlik hatlı kitabesinin serlevha satırı kartuş içerisinde verilirken, diğer satırlar sağdan sola doğru eğimli ve birbirine paralel olan silmeler bölümlendirilmiştir.

Foto. 29: El Hac Yakub'un Baş Şahidesi

Çizim 26: El Hac Yakub'un Baş Şahidesi

Katalog No: AS-9

Fotograf No: 30

İnceleme Tarihi: 10.12.2015

Çizim No: 27

Bulunduğu Yer: Asri Mezarlığı

Koordinat: x-39.659775 y-27.895169

Kimliği: Hacı Nefise Hanım

Tarihi:

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Hayy	هول حی
Merhum ve mağfur	مرحوم و مغفور
Kerimi zade	كريمي زاده
Mehmed Paşa Kerimesi	محمّد پاشا كريمسي
Hacı Nefise Hanım	حاجي نفيسه حانم
Ruhuna El Fatiha	روهونا ال فاتحه

Yazı Tipi: Nesih

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
97.5 cm	**Alt:** 37 cm	**Üst:** 37.5cm	8.5 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği: Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezar.

Baş şahidesi, bitkisel bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprak üzerinden yükselmektedir.

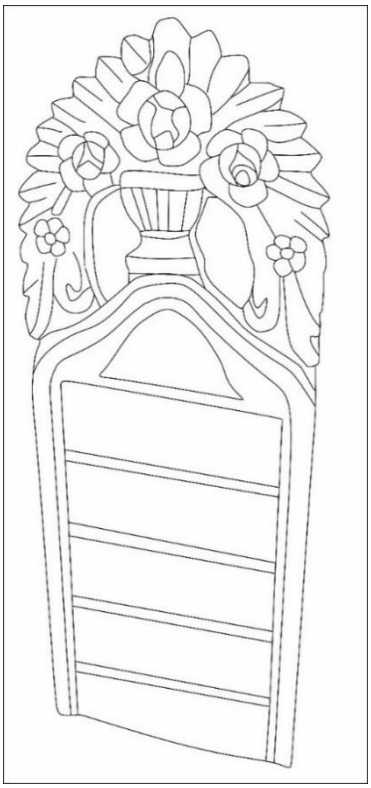
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan altı satırlık nesih hatlı kitabesinin serlevha satırı yarım yuvarlak, diğer satırlar ise dikdörtgen kartuşlar içerisindedir. Ancak, Kitabenin bir bölümü toprak altında kalmıştır. Şahidenin tek kaideli ve dilimli gövdeli vazo şeklindeki boyun kısmından çıkan stilize yaprak motifleri yukarıya, yana ve omuz kısımlarına kadar uzanarak üçlü gül çiçeği motifini sarmaktadır. Omuz kısımlarına kadar uzanan yapraklar üzerinde ise birer kır çiçeği motifi işlenmiştir.

Foto. 30: Nefise Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 27: Nefise Hanım Baş Şahidesi

Katalog No: AS-10

Fotograf No: 31

İnceleme Tarihi: 10.12.2015

Çizim No: 28

Bulunduğu Yer: Asri Mezarlığı

Koordinat: x-39.659654 y-27.894863

Kimliği:

Tarihi:

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Baki	هول باقى
Hayfa Vâli-i Silistre vezir-i zişan	حيف والي سلستره وزيري زشان
Tecelliye? Yaptı olunca bu cihandan nâ-bûd	تجلييه ياپدي اولنجه بو جهاندن نابود
Tecelli-i dünyadan… geçti…ide	تجلييه دنيادن ....كچدي ...ايده
Pertev ömrünü ikbalini Mevla memdûd	پرتو عميرنو اكباي موله ممدود
Yerler altında o yattıkça bu alemda heman	يرلر آلتنده او يتتقچه بو المده حمان
Valideyne sabr ide kerem Rabb u…	واليدينه صبر ايده كرم راب

Yazı Tipi: Rik'a

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
58 cm	**Alt:** 29 cm	**Üst:** 30 cm	3 cm	-	**Alt:** - **Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk		**En**		**Yükseklik**	

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Baş şahidenin başlığı kısmı kırıktır.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde kısa, silindirik bir boyun bölümü bulunmaktadır. Şahide, doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzeyinde bulunan yedi satırlık kitabesi Rik'a hat ile yazılmış olup serlevha satırı kartuş içerisindeyken, diğer satırlar yatay eksende birbirine paralel silmeler ile ayrılmıştır.

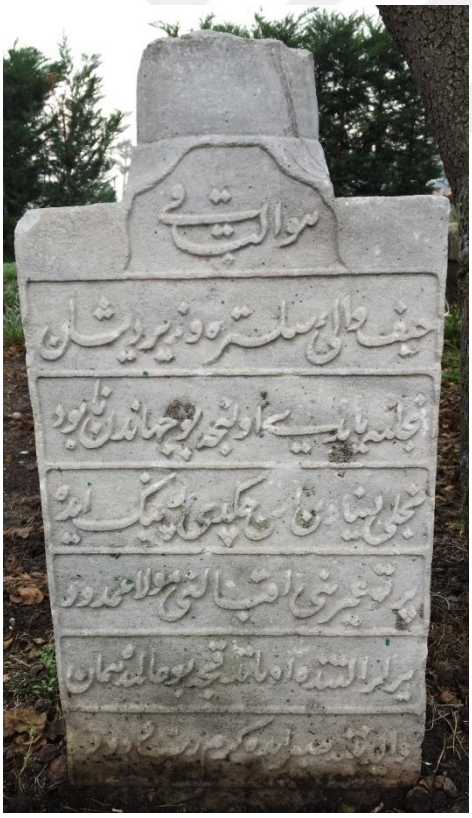
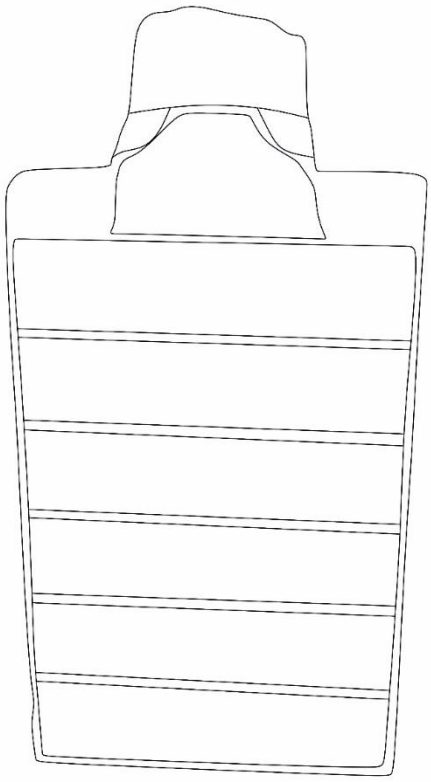

Foto. 31: AS-10 Nolu Mezarın Baş Şahidesi

Çizim 28: AS-10 Nolu Mezarın Baş Ş.

Katalog No: AS-11

Fotograf No: 32

İnceleme Tarihi: 10.12.2015

Çizim No: 29

Bulunduğu Yer: Asri Mezarlığı

Koordinat: x-39.659569 y-27.894958

Kimliği: Sıdıka Hanım

Tarihi:

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Baki	هول باقي
Zevce-i Adil efendi yani Sıdıka Hanım	زوجي عادل افندي يغني صديقا حانم
Eyledi bir dertli dermanla dünyadan güzar	ايلدي بر دردلي درمانله دنيادن كزر
Akrabası ile evladını koyup zar-ı hazin	اقرباسي ايله اولاديني قويوب زاري حزين
İrca-yı fermanına kıldı feryadı can ve ser	ارجع فرمانته قيلدي فريادي جن و سر
Mazhariyetle ilahi rahmet ve gufaranına	مزحرييتله الهي رهمت و غفرنكه
Eyledi onu gülşen-i saray uryanda kâmur	ايلدي اوني كلشنى سري اورينده قامر
Nikadlı çıktı kılmadan hasb-ı tarihi vefat	نيكدلي چكدي قيلمدن حاسبي ترهي وفت

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
91 cm	**Alt:** 27 cm	**Üst:** 29 cm	7.5 cm	-	**Alt:** - **Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, bitkisel bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve toprak üzerinden yükselmektedir.

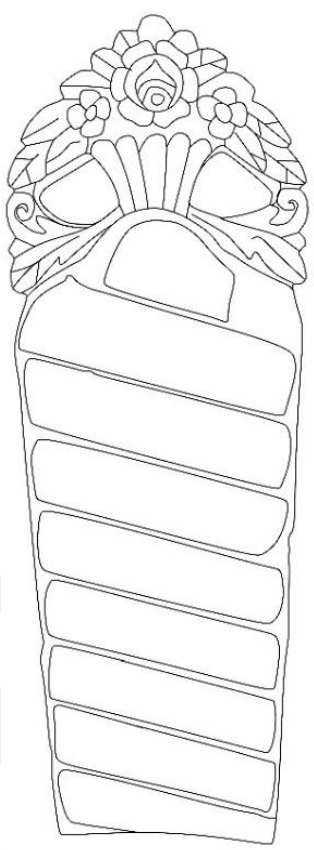
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan dokuz satırlık tâlik hatlı kitabesinin serlevha satırı yarım yuvarlak, diğer satırlar ise dikdörtgen kartuşlar içerisindedir. Şahidenin omuz kısımlarında tepelik bölümüne doğru kıvrılan stilize yaprak ve akant motifleri bulunmaktadır. Mezar taşının boyun kısmı soyut dilimler ile oluşturulurken, bitkisel tepelik üzerinde üçlü gül ve yaprak motifleri uygulanmıştır.

Foto. 32: Sıdıka Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 29: Sıdıka Hanım'ın Baş Şahidesi

Katalog No: AS-12

Fotograf No: 33-34

İnceleme Tarihi: 10.12.2015

Çizim No: 30-31

Bulunduğu Yer: Asri Mezarlığı

Koordinat: x-39.659705 y-27.895108

Kimliği: Muhsin Bey

Tarihi:

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüvel Hayyül Baki	هول حيل باقى
Kıldı dünyadan otuz sal-i hayatında sefir	قيلدي دنوادن اوتوز سال ى حياتينده سفر
Rahmet ve irfan ile olsun ilahi kâmur	رحمت و عرفان ايله اولسن ايلهي قمور
Nur-u rahmetle mezarı ravza-i cennet ola	نوري رحمتله مزاري روضهي جنت اوله
Saye-i tuba riyaz-ı cüryan olsun makarrı	سايي طوبه رياض جوريان اولسون مقري
Nakta olsun göz yaşıyla hasbi tarihi vefat	نقطه السون كوز ياشيله حاسبي تارحي وفات
Etti firdevs Necib Zade Bey Muhsin Beyindir.	اتدي فردوس نجيب زاده بك موحسين بكيندير

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
81.5 cm	**Alt:** 34.5cm	**Üst:** 36.5cm	9.5 cm	57 cm	**Alt:** 30.5cm	**Üst:** 31 cm	9 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Baş şahidenin başlığı kırılmış durumdadır.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahisi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

Ayak şahidesi, sivri kemerli bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprak üzerine dikilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan yedi satırlık tâlik hatlı kitabesinin serlevha satırı kartuş içerisinde verilirken, diğer satılar yatay eksende birbirine paralel silmeler ile ayrılmıştır. Kitabe dışarıdan içerisinde soyut dalların ve yaprakların işlendiği kenar suyu ile çerçeve içerisine alınmıştır.

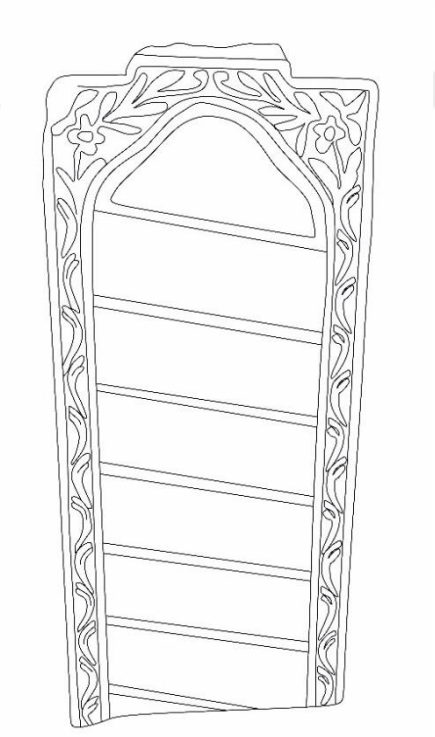
Ayakucu taşının iç yüzünde ‘’S’’ biçimindeki kıvrımlı tek dal üzerinde lale, gül ve yapraklar işlenerek şükufe komposizyonu oluşturulmuştur.

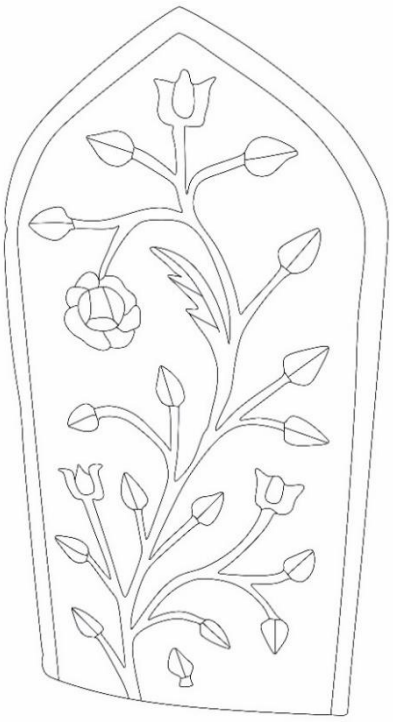
Foto. 33: Muhsin Bey'in Baş Şahidesi

Foto. 34: Muhsin Bey'in Ayak Ş.

Çizim 30: Muhsin Bey'in Baş Ş.

Çizim 31: Muhsin Bey'in Ayak Ş.

Katalog No: AS-13

Fotograf No: 35

İnceleme Tarihi:9.12.2015

Çizim No: 32

Bulunduğu Yer: Asri Mezarlığı

Koordinat: x-39.659666 y-27.894906

Kimliği: Esseyyid Süleyman Ağa

Tarihi:

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Bâki	هول باقي
Balıkesri mütessellimi	باليكسري متسلمي
Girid'li oğlu merhum	كريدلي اوغلو مرحوم
Ve mağfurleh cennet mekan	و مغفورله جنت مكان
Firdevs-i aşiyan	فردوس اشيان
Esseyyid Süleyman	ال سّيد سليمان
Ağanın ruhuna	اغانك روهنحه
Rızaullah-ı	رضاءًلله
Teala Fatiha	تعلا فاتحه

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
84.5 cm	**Alt:** 28 cm	**Üst:** 30 cm	3 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	–

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	**-**	**En**	**-**	**Yükseklik**	**-**

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Başlığı kırıktır.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, aşağıdan yukarıya doğru genişleyen prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprak üzerinden yükselmektedir.

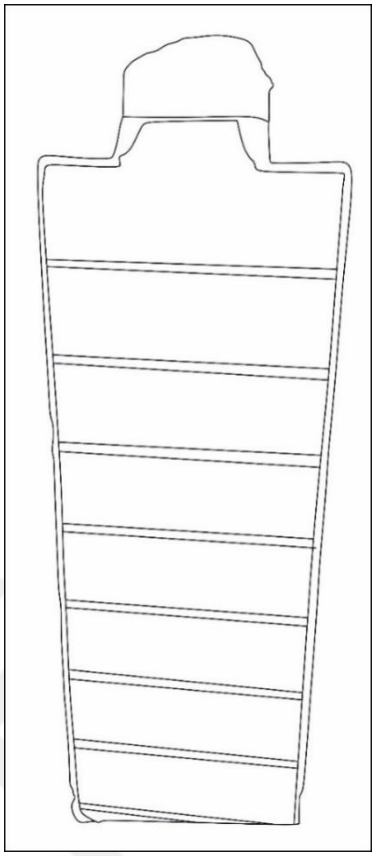
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan dokuz satırlık sülüs hatlı kitabesi yatay eksende birbirine paralel silmeler ile ayrılmıştır.

Foto. 35: E. Süleyman Ağa'nın Baş Şahidesi

Çizim 32: E. Süleyman Ağa'nın Baş Şahidesi

Katalog No: AS-14

Fotograf No: 36

İnceleme Tarihi: 9.12.2015

Çizim No: 33

Bulunduğu Yer: Asri Mezarlığı

Koordinat: x-39.659766 y-27.895062

Kimliği: Muhammed Paşa

Tarihi:

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Ah Mine'l Mevt	اه منل موت
Çak Çak etdi keribanım benim dest-i ecel	چاك چاك ايتدي كريبنم بنم دستي اجل
Gençliğimde âh kim oldu bana dünya haram	كنچليكمده اه كم اولدي بانا دنيا هرام
Dimesin bir kimse kâm oldum fena-i dünyada ben	ديمسون بر كمسه قام اولدم فناي دنيادن
Dönmedimi dönmez yine eyvah felek üzere meran	دونمدي دونمز بينه ايواه فلك اوزهره مران
Yana yana mahşere dek göz yaşı döksün ağlasun	يانه يانه محشره دك كوز ياشي دوكسون اغلسون
İştiyakı firkatimle validini her subh-u şam	اشتيياق فرقاتمله واليدني هر سبح شام
Balıkesirli meteveffa geridi zade Muhammed Paşa	باليكسرلي متوفا كريدي زاده مهمد پاشا

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
70 cm	**Alt:** 35 cm	**Üst:** 42 cm	10 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	**-**	**En**	**-**	**Yükseklik**	**-**

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan sekiz satırlık kitabesi tâlik hat ile yazılmış olup serlevha satırı yuvarlak kartuş içerisinde verilirken, diğer satırlar yatay eksende birbirine paralel silmeler ile ayrılmıştır. Kitabenin serlevha satırını ve birinci satırını çevreleyen iç ve dış bükey olan ‘’C’’ kıvrımları aşağı doğru düz çubuk silmeler halinde devam ederek, kitabeyi çerçeve içerisine alarak sınırlandırmıştır.

Foto. 36: Muhammed Paşa'nın Baş Şahidesi

Çizim 33: Muhammed Paşa'nın Baş Şahidesi

3.3. BAŞ ÇEŞME MEZARLIĞI

Balıkesir'de Sakarya Mahallesinde Zafer Sokakta yer alan Baş Çeşme Mezarlığının 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 10. ve 11. paftalarında yer alan 53 mezar tespit edilmiştir. Balıkesir'in en büyük mezarlığı olması bakımından önemli bir yere sahiptir.

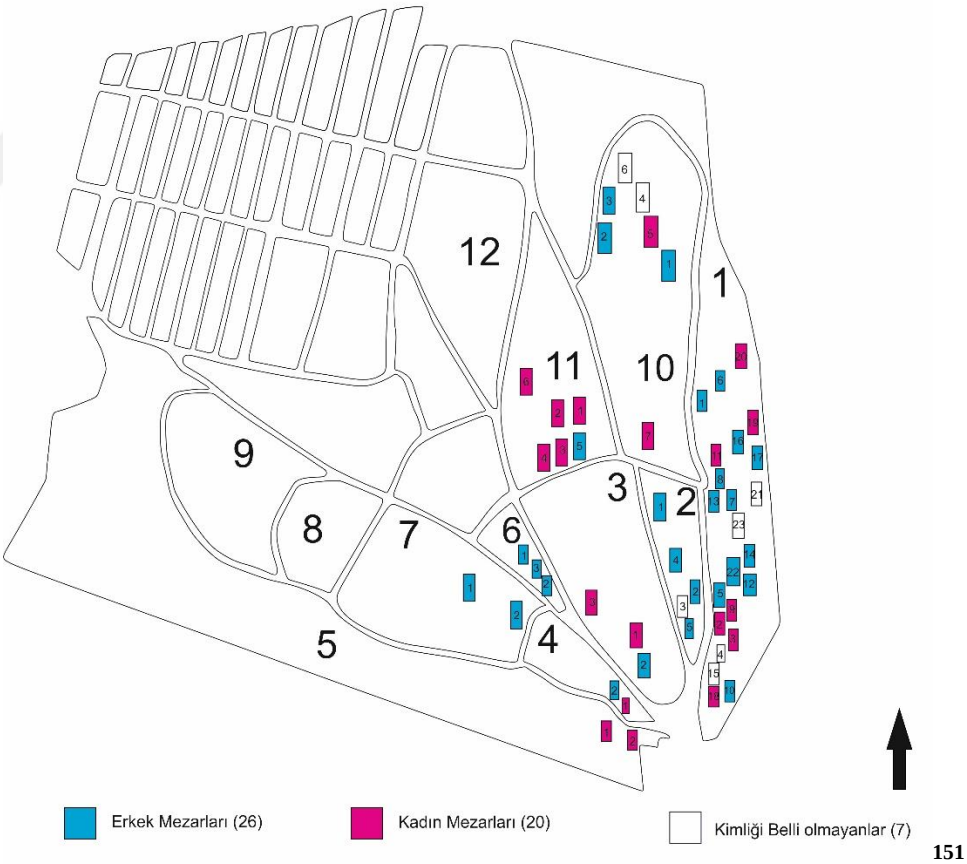

Harita 3: Baş Çeşme Mezarlığının Konumu

Foto. 37: Baş Çeşme Mezarlığı Girişinde Yer Alan Kuvayi Milliye Reisi Mezarı

Foto. 38: Mezarlığın Genel Görüntüsü

[151]

Kroki 3: Baş Çeşme Mezarlığı ve Mezarların Konumu

[151] Balıkesir Mezarlıklar Genel Müdürlüğü.

Katalog No: B1-1

Fotograf No: 39-40

İnceleme Tarihi: 8.12.2015

Çizim No: 34-35

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39.655446 y-27.874633

Kimliği: Alî Rıza Efendi

Tarihi: 329 (H) 947 (M) (1329-1911)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Hayy	هول هي
Rahmetin deryâsı bî-pâyândır	رحمتيك درياسي بي پاياندر
Halk kapunda sâil-i gufrândır	حلق قپوكده سايل غفراندر
Kıl Beni Yâ-Rabb be-hakkı Mustafâ	قيل بني يا ربّ حقي مصطفا
Rûz-ı mâhşer dâhil bezm-i rızâ	روزي محشر داحل بزمي رضا
Karaoğlan mahallesi eşrâfından	قره اوغلان محلسي اشرافندن
İranlı Derici Alî Rıza Efendi	ايرانلي دريجي على رضا افندي
Rûhu içün Fatiha sene 339	روهيچون فاتحه سن ٣٣٩
Teşrîn-i sânî Pazartesi	طشرين-ى سآني پازارتسي

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
96 cm	**Alt:** 30 cm	**Üst:** 30 cm	8 cm	73 cm	**Alt:** 25 cm	**Üst:** 25 cm	6.5 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	**-**	**En**	**-**	**Yükseklik**	**-**

Başlık Tipi: Hamidi Fes

Kullanılan Malzeme: Mermer

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam

Mezar Tipi ve Formu : Çerçeveli mezar tipindedir.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde kısa bir boyun bölümünden sonra serpuş ile sonlandırılmıştır.

Ayak şahidesi, sivri kemerli tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir. Baş ve ayak şahideleri mezar çerçeve taşının üzerine yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan tâlik hatlı sekiz satırlık kitabesinin serlevha satırı yarım yuvarlak, diğer satırlar ise sağdan sola doğru eğimli dikdörtgen kartuşlar içerisinde verilmiştir. Şahide, gövdesine kısa bir boyunla bağlanan Hamidi tipi bir fes ile tamamlanmıştır.

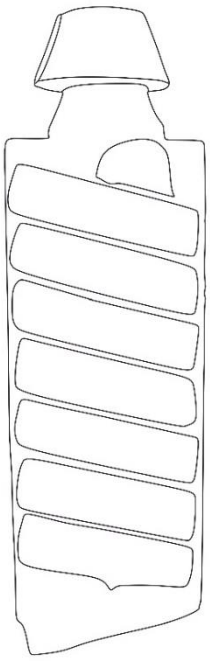
Ayak şahidesinin iç yüzünde orta eksene dikey olarak yerleştirilen tek dal üzerinde lale ve yaprak motifleri işlenerek bitkisel bir komposizyon oluşturulmuştur.

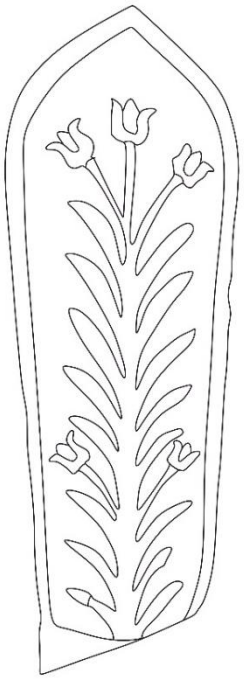
Foto. 39: Ali Rıza Efendi'nin Baş Şahidesi

Foto. 40: Ali Rıza Efendi'nin Ayak Şahidesi

Çizim 34: Ali Rıza Efendi'nin Baş Şahidesi

Çizim 35: Ali Rıza Efendi'nin Baş Şahidesi

Katalog No: B1-2

Fotograf No: 41-42-43

İnceleme Tarihi: 7.12.2015

Çizim No: 36-37-38

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39.653385 y-27.874376

Kimliği: Fatma Hatun

Tarihi: 1207 (H) 1792 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Fenâdan bekaya eyledi rıhlet	فنادن بقايا ايبلدي رحلت
İde kabrini Hakk ravza-i cennet	ايد قبريني هاق روضي جنت
Merhume Fatma Hâtun	مرحوم فاطما حاتون
Bint Hacı İbrahim Ruhuna	بنت حاجي ابراحم روحونه
Fatiha sene 1207	فاتحه سنه ١٢٠٧

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
66 cm	**Alt:** 29 cm	**Üst:** 35 cm	4 cm	64 cm	**Alt:** 17 cm	**Üst:** 24 cm	7.5 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	150 cm	**En**	65 cm	**Yükseklik**	42.5 cm

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam

Mezar Tipi ve Formu : Yüksek çerçeveli mezar tipindedir.

Baş ve ayak şahidesi üçgen bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve mezar çerçevesinin kısa kenarları üzerinde açılan oyuklar içerine dikilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış (batı) yüzünde bulunan sülüs hatlı altı satırlık kitabesinin tarih satırı kartuş içerisinde, diğer satırlar yatay eksende birbirine paralel silmeler ile ayrılmıştır. Kitabenin ilk satırı sağ ve soldan, iç ve dış bükey ekseninde stilize yaprak motiflerinin bulunduğu ‘’C’’ kıvrımları içerisindedir. Şahidenin sivri tepeliği gövdeden ince bir silme ile ayrılmıştır ve üzerinde iç ve dış bükey ‘’C’’ kıvrımlarının oluşturduğu motifler işlenmiştir.

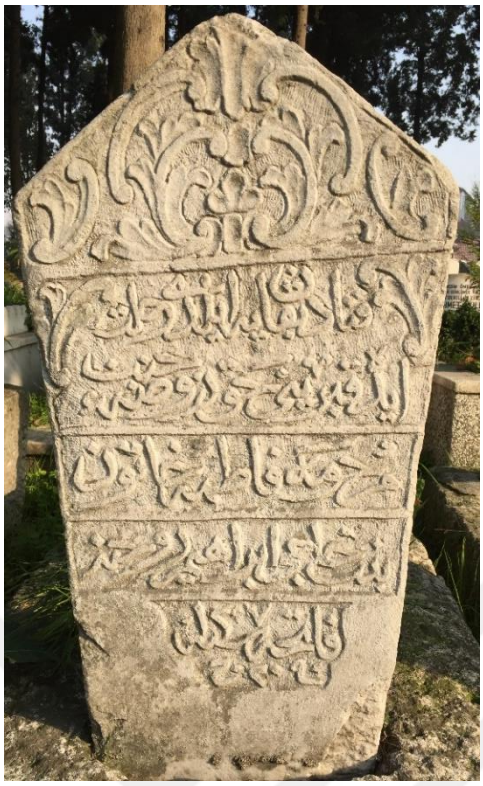

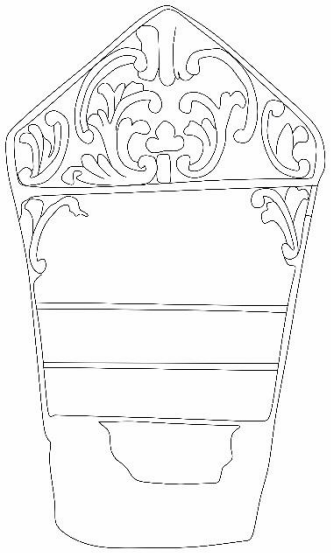
Foto. 41: Fatma Hatun'un Baş Şahidesi

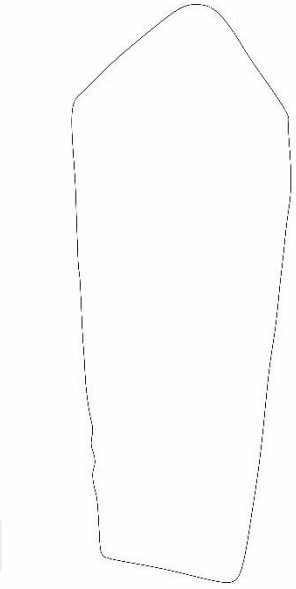
Foto. 42: Fatma Hatun'un Ayak Ş.

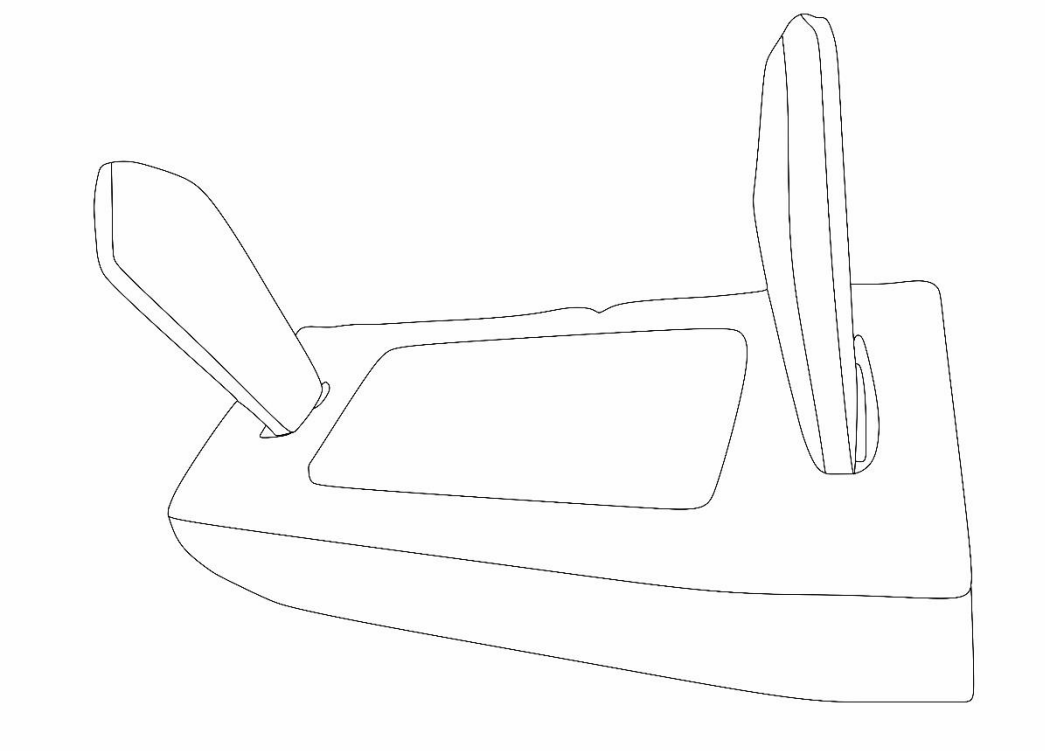
Foto. 43: Fatma Hatun'un Mezarı

Çizim 36: Fatma Hatun'un Baş Şahidesi

Çizim 37: Fatma Hatun'un Ayak Ş.

Çizim 38: Fatma Hatun'un Mezarı

Katalog No: B1-3

Fotograf No: 44-45-46

İnceleme Tarihi: 7.12.2015

Çizim No: 39-40-41

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39.653252 y-27.874518

Kimliği: Fatıma

Tarihi: 1219 (H) 1804 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Ah Mine'l Mevt	اه منل موت
Milli oldu bana şehadet	ميللي اولدو بكا شهادت
İlahi sen nasib eyle saadet	الهي سن نصيب ايله سعادت
Bulmaz naki rasul-u kedir şefaat	بولمز ناكي رسولو كدير شفاعت
Hacı Musa kerimesi merhume	حاجي موسا كريمسي مرهومه
Fatıma ruhuna Fatiha	فاطيما روحنه فاتحه
Sene 1219	سنه ١٢١٩

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
97.5 cm	**Alt:** 27 cm	**Üst:** 34 cm	5 cm	35 cm	**Alt:** 29,5cm	**Üst:** 31 cm	4 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma

Bugünkü Durumu : Sağlam

Mezar Tipi ve Formu : İki kademeli bir kaide üzerine oturtulmuş olan yüksek çerçeve mezar tipindedir.

Baş ve ayak şahidesi üçgen yada ters ‘’V’’ biçimindeki bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve mezar çerçeve taşının kısa kenar panoları üzerinden yükselmektedir.

Süsleme Özellikleri

Mezarın uzun kenar panoları üzerinde dikdörtgen bir kartuşun sağ ve sol yanına gül, kısa kenar panolarında da selvi ağacının sağ ve sol tarafına gül motifi yerleştirilerek bitkisel bir komposizyon oluşturulmuştur.

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış (batı) yüzünde bulunan ve üst bölümde yuvarlak kemer içerisine alınan sülüs hatlı altı satırlık kitabesinin serlevha satırı yarım yuvarlak, diğer satırlar sağdan sola eğimli dikdörtgen kartuşlar içerisinde verilmiştir. Kemer köşe boşlukları palmet motifi ile doldurulmuştur. Üçgen tepelik orta eksene yerleştirilmiş olan tek şerefeli, silindirik gövdeli ve barok külahlı minare ile iki alana ayrılmıştır. Minarenin sağ tarafında âlemli ve dilimli kubbe ile örtülü bir cami ve bir türbe yer almaktadır. Caminin üzerinde yarım ay ve çam ağaçları ile bir arka fon oluşturulmaya çalışılmıştır. Minarenin sol yanında ise cennet bahçelerini sembolize eden gül, lale, tomurcuk ve stilize yaprak motifleri ile bezenerek bitkisel bir komposizyon oluşturulmuştur.

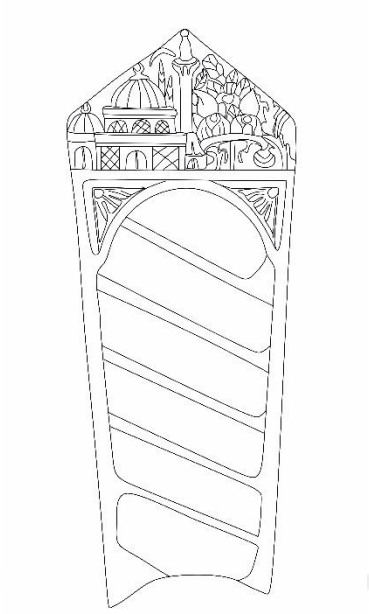
Foto. 44: Fatıma'nın Baş Şahidesi

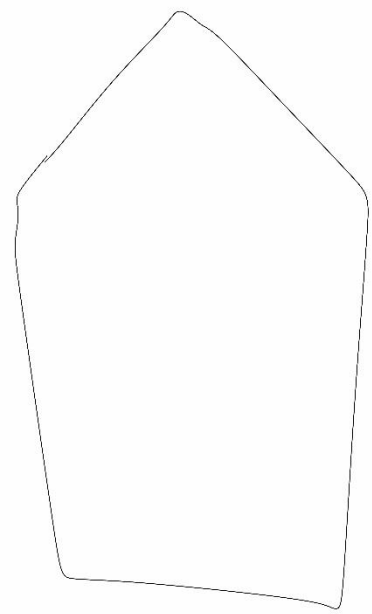
Foto. 45: Fatıma'nın Ayak Şahidesi

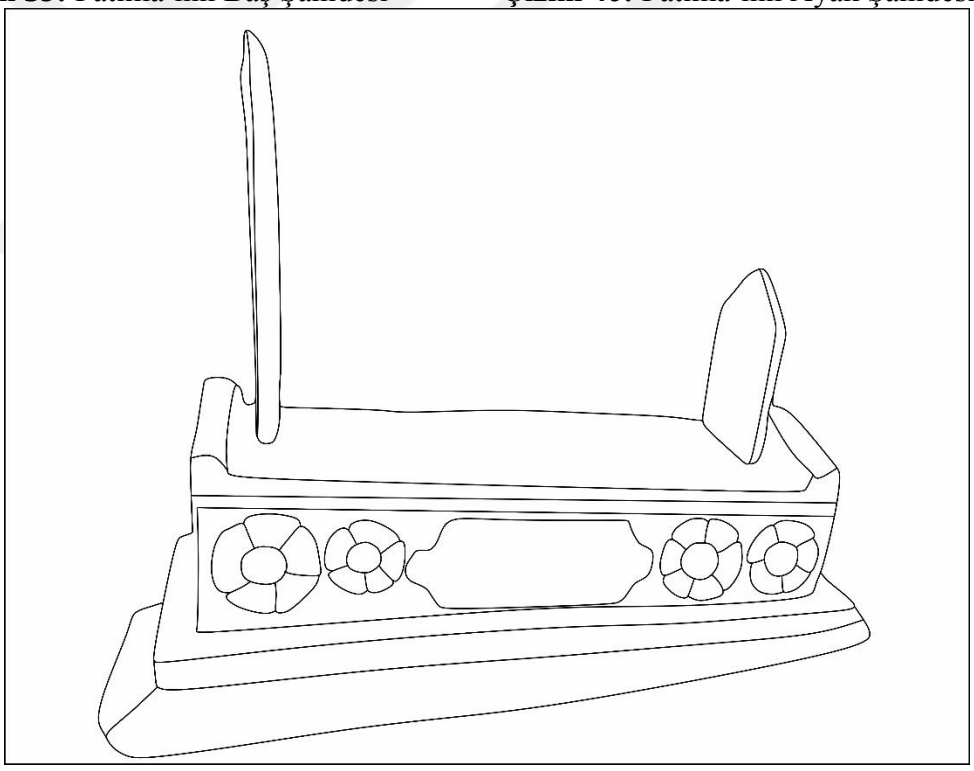
Foto. 46: Fatıma'nın Mezarı

Çizim 39: Fatıma'nın Baş Şahidesi

Çizim 40: Fatıma'nın Ayak Şahidesi

Çizim 41: Fatıma'nın Mezarı

Katalog No: B1-4

Fotograf No: 47

İnceleme Tarihi: 7.12.2015

Çizim No: 42

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39.653234 y-27.874469

Kimliği: Ahmed Ağa

Tarihi: 1237 (H) 1822 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Merhum ve mağfur	مرحوم و مغفور
Eskici Osman Ağa	ايسكجي عسمان اغا
Oğlu Ahmed ağa ?	اوغلو احمد اغا
Ruhu içün Fatiha	روحو ايچون فاتحه
Sene 1237	سن ١٢٣٧

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
43 cm	**Alt:** 18.5 cm	**Üst:** 18.5cm	2.5 cm		**Alt:** **Üst:**	

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	165 cm	**En**	60 cm	**Yükseklik**	35 cm

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu: Baş şahidenin gövdesi üzerinde tahribatlar vardır ve başlığı kırıktır.

Mezar ve Şahide Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

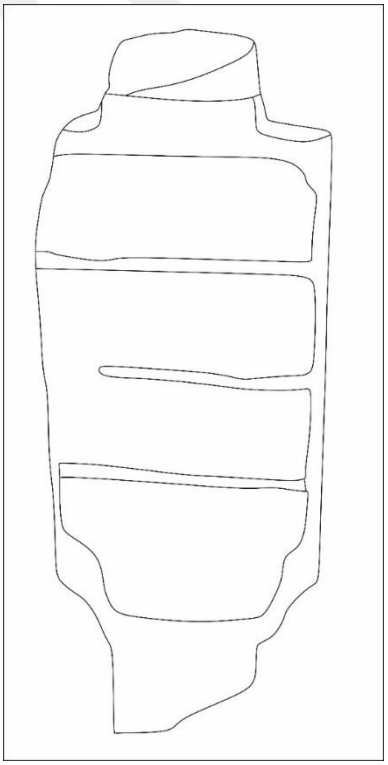
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin gövdesinin batı yüzünde bulunan sülüs hatlı beş satırlık kitabesi yatay eksende birbirine paralel silmeler ile ayrılmıştır.

Foto. 47: Ahmed Ağa'nın Baş Şahidesi

Çizim 42: Ahmed Ağa'nın Baş Şahidesi

Katalog No: B1-5

Fotograf No: 48-49

İnceleme Tarihi: 7.12.2015

Çizim No: 43-44

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39.653361 y-27.874465

Kimliği: Mehmed Ağa

Tarihi:1237 (H) 1821 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Mühürdâr oğlu	مهردار اغلو
Merhum ve mağfur leh	مرحوم و مغفورله
Muhammed Ağa'nın	محمّد اغانك
Ruhu içün Fatiha	روحيچون فاتيحه
1237	سنه ١٢٣٧

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
77 cm	**Alt:** 23 cm	**Üst:** 23 cm	3 cm	64 cm	**Alt:** 24 cm	**Üst:** 24 cm	2.5 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Katibi Kavuk.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşlenişTekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Yüksek çerçeveli mezar tipindedir.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde uzun, silindirik boyun bölümünden sonra bir serpuş ile sonlandırılmıştır. Şahide, mezar çerçeve taşının üzerine dikilmiştir.

Ayak şahidesi, yuvarlak tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve mezar çerçeve taşının üzerine yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

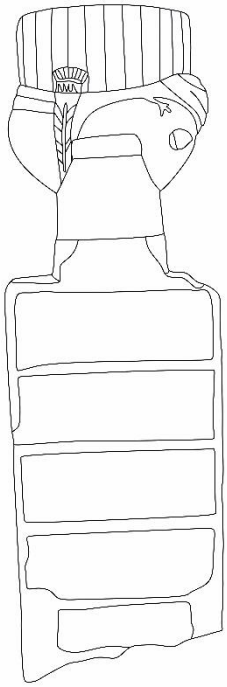
Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış (batı) yüzünde bulunan beş satırlık sülüs hatlı kitabesi dikdörtgen kartuşlar içerisine alınmıştır. Şahide, gövdeye uzun ve silindirik bir boyun ile bağlanan Katibi Kavukla tamamlanmıştır. Serpuşun alt bölümünde sorguç motifi, üst bölümünde ise düşey yivler bulunmaktadır.

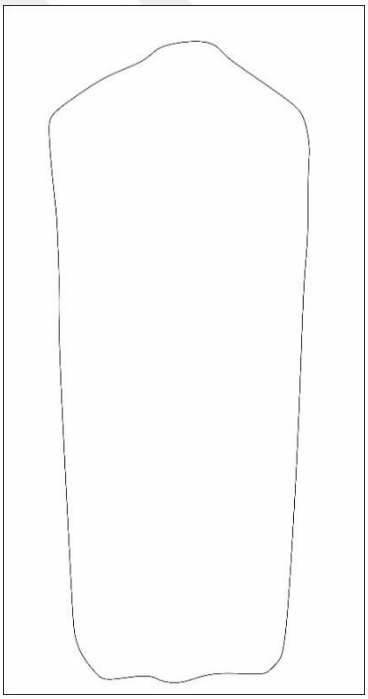
Foto. 48: Mehmed Ağa'nın Baş Ş.

Foto. 49: Mehmed Ağa'nın Ayak Ş

Çizim 43: Mehmed Ağa'nın Baş Ş.

Çizim 44: Mehmed Ağa'nın Ayak Ş.

Katalog No: B1-6

Fotograf No: 50

İnceleme Tarihi: 8.12.2015

Çizim No: 45

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39.655950 y-27.874405

Kimliği: Hacı Yahya Nef'î

Tarihi: 1258-1337 (H) 1842-1919 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hayatının altmış beş senesi fî semilillâh	حياتنك التمش بش سنسي فى سميل الله
Ulûm ve fünûn-ı âliye neşr ve tedrisin ve bil hâssa tefsir	علوم و فونوني عاليي نشر و تدرسين و بل حاصه تفسير
Ve hadisi şerif takrîri ile geçiren ve Abacılar	و حديسي شريف تقريري ايله كچيره ن و عباجيلر
Kethüdâsı ulemâdan Hacı Mehmed Efendi oğlu eâzımı ulemâyı	كتحداسي ا ولمادن حاجي محمد آفندي اوغلو عاظمي علمايي
İslamiyyeden Hacı Yahya Nef'i Efendi hocası hazretler ruhuna Fatiha	اسلامييدن حاجي يحيا نفعي افندي حوجاسي حضرتلر روحونه فاتحه
Tevellüdü 1258 İrtihali 1337 Hicri Receb 5	تولدي ١٢٥٨ ارتحالي حجري ١٣٣٧ رجب ٥

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
101.5 cm	**Alt:** 31 cm	**Üst:** 37 cm	22 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	**-**	**En**	**-**	**Yükseklik**	**-**

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Taş ve mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve üst bölümde pramidal olarak sonlandırılıp doğrudan toprak üzerinden yükselmektedir.

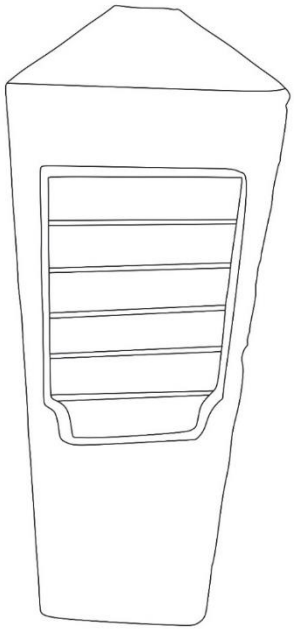
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde beyaz mermer üzerine işlenen tâlik hatlı altı satırlık kitabesi dikdörtgen kartuşlar içerisinde verilmiştir.

Foto. 50: H. Yahya Nefi'nın Baş Ş.

Çizim 45: H. Yahya Nefi'nin Ayak Ş

Katalog No: B1-7

Fotograf No: 51-52

İnceleme Tarihi: 7.12.2015

Çizim No: 46-47

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39.654205 y-27.874684

Kimliği: Terzi Süleyman Efendi

Tarihi: 1359 (H) (1940)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Nazar eyle kabrimin taşına	نظار ايله قبريمك تاشنه
Gafil isen aklını al başına	غافيل ايسك عقلني ال باشنه
Bende bir gün salınıp gezerdim bak ne geldi başıma	بنده بر كون صالينوب كزرديم بق ن كلدي باشيما
Âkıbet terâb oldum....	.... عاقبت تراب اولدم
Taş dikildi başıma	تاش ديقيلدي باشما
Terzi Süleyman Efendi	ترزي سليمان افندي
Ruhu içun El-Fatiha	روحيچون ال فاتحه
Sene 1359 Hicri 26 Receb-i Şerif	سن ١٣٥٩ هجري ٢٦ رجبي شرف

Yazı Tipi: Nesih

TAŞ ÖLÇÜLERİ					
Baş Taşı			**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**	**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**

80 cm	**Alt:** 38,5 cm	**Üst:** 40 cm	12 cm	70 cm	**Alt:** 32 cm	**Üst:** 35 cm	13 cm
MEZAR ÖLÇÜLERİ							
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-		

Başlık Tipi: Dalfes

Kullanılan Malzeme: Mermer ve taş

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma

Bugünkü Durumu : Sağlam

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde bir boyun bölümünden sonra başlık ile sonlandırılmıştır.

Ayak şahidesi, üçgen bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir.

Baş ve ayak şahideleri doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidesnin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde mermer üzerine yazılmış nesih hatlı sekiz satırlık kitabesi dikdörtgen kartuşlar içerisinde verilmiştir. Serlevha satırının hemen üzerinden başlayan dallar omuzun alt bölümünde gül olarak sonuçlanmaktadır. Şahide gövdesine, yukarı doğru daralan kısa bir boyun aracığıyla bağlanan Dalfes ile sonlandırılmıştır.

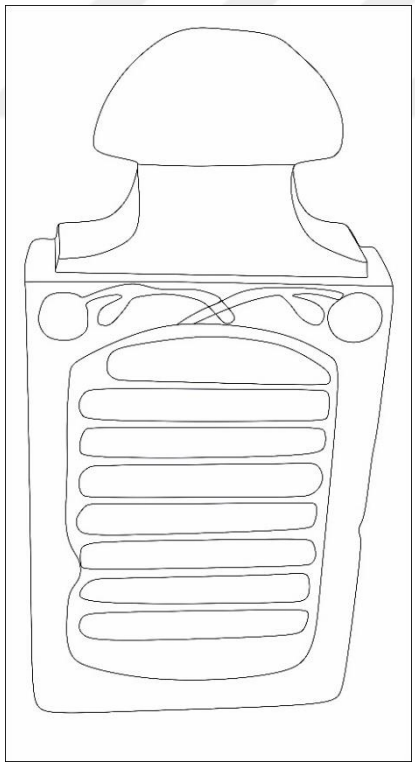
Ayak şahidesinin üç yüzünde servi (selvi) ağacı motifi işlenmiştir.

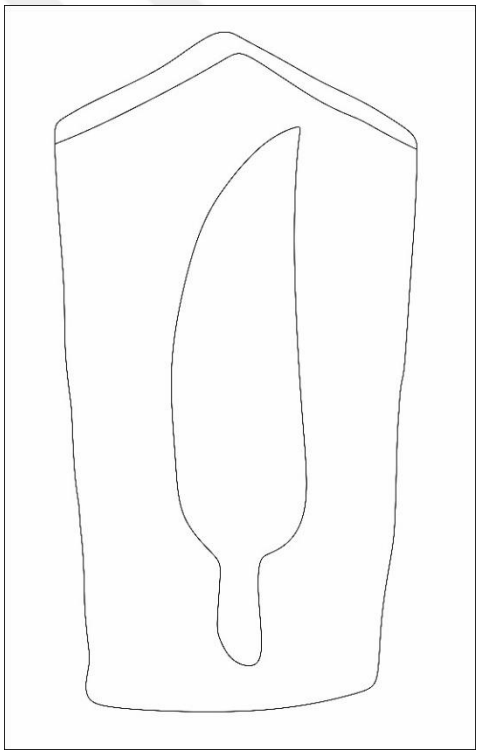
Foto. 51: Süleyman Efendi Baş Ş.

Foto. 52: Süleyman Efendi'nin Ayak Ş.

Çizim 46: Süleyman Efendi'nin Baş Ş.

Çizim 47: Süleyman Efendinin Ayak Ş**.**

Katalog No: B1-8

Fotograf No: 53-54

İnceleme Tarihi: 7.12.2015

Çizim No: 48-49

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39.654258 y-27.874720

Kimliği: Abdullah Ağa

Tarihi: 1283 (H) (1866)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Hayyu'l Bâki	هول حيل باقى
Merhum ve mağfur leh	مرحوم و مغفورله
Hacı Hafız	حاجي هافظ
Ahmedzâde Hacı	احمد زاده حاجي
Abdullah Ağa ruhuna	ابدالله اغا روحنه
Fatiha sene 1283	فاتحه سن ١٢٨٣

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
102 cm	**Alt:** 25 cm	**Üst:** 25 cm	2 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Kısa Başlıklı, Yatay Dilimli, Çapraz Şeritli Oval Sarık.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde silindirik bir boyun bölümünden sonra başlık ile sonlandırılmıştır.

Bitkisel bir tepelik altında aşağı doğru daralan ayak şahidesi prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir.

Baş ve ayak şahidesi doğrudan toprak üzerinden yükselmektedir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan sülüs hatlı altı satırlık kitabesi dikdörtgen kartuşlar içerisinde verilmiştir. Şahide, gövdesine uzun ve silindirik bir boyun ile bağlanan sarıkla tamamlanmıştır.

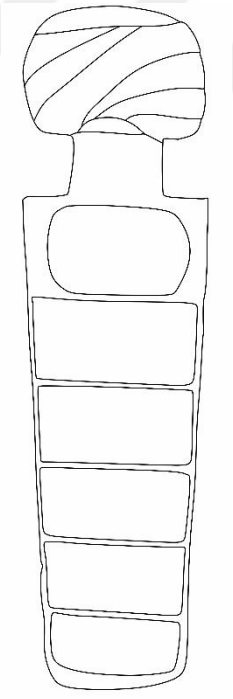
Ayak şahidesinin tepelik bölümü gövdeden kıvrımlı bir silme ile ayrılmıştır ve tepelik tamamen stilize yaprak motifleri ile bezenmiştir.

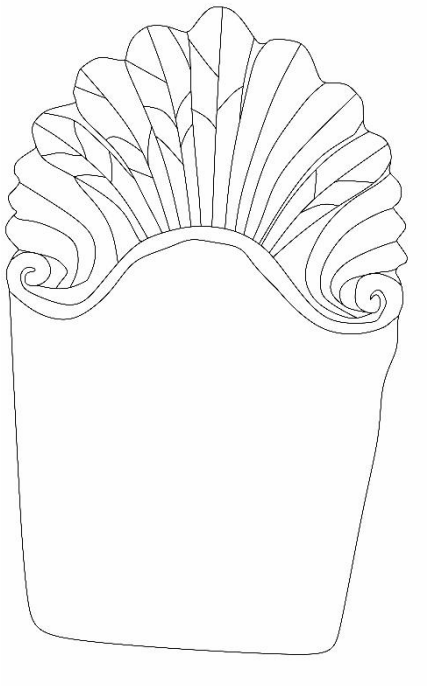
Foto. 53: Abdullah Ağa'nın Baş Ş.

Foto. 54: Abdullah Ağa'nın Ayak Ş.

Çizim 48: Abdullah Ağa'nın Baş Şahidesi.

Çizim 49: Abdullah Ağa'nın Ayak Şahidesi

Katalog No: B1-9

Fotograf No: 55-56

İnceleme Tarihi: 7.12.2015

Çizim No: 50-51

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39.653252 y-27.874533

Kimliği: Şerife Hatice Hatun

Tarihi: 1311 (H) 1893 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Bâki	هول باقي
Fenâdan bekaya eyledi rıhlet	فنادن بقايا ايلدي رحلت
İde karini ravza-i cennet	ايده قبريني روضيي جنت
Orhan Emir oğlu	اورهان امير اوغلو
El-Hâc Seyyid İsmail'in	ال حاج سيد اسمايك
Kerimesi merhume Şerife Hatice	كريمسي مرحومه شريفه حديجه
Hatun ruhuna Fatiha	حاتون روحونه فاتحه
Sene 1311	سن ١٣١١

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
73 cm	**Alt:** 23 cm	**Üst:** 24 cm	3 cm	70 cm	**Alt:** 19.5 cm	**Üst:** 27 cm	5 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	171 cm	**En**	68 cm	**Yükseklik**	50 cm

Başlık Tipi: Hotoz

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Yüksek çerçeveli mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir; bu form üzerinde uzun, ince ve silindirik bir boyun bölümünden sonra başlıkla tamamlanıp şahide, mezar çerçeve taşının kısa kenar panoları üzerinde açılan oyuklar içerisine dikilmiştir.

Sivri tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahip olan ayakucu şahidesi mezar çerçeve taşının üzerine yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

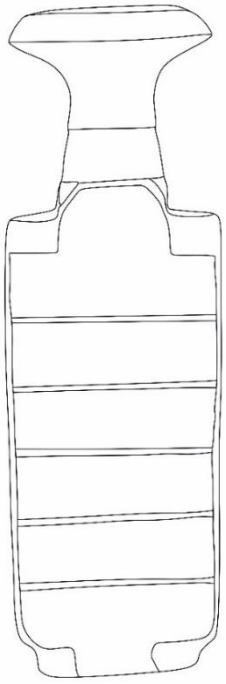
Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış (batı) yüzünde bulunan yedi satırlık sülüs hatlı kitabesi yatay eksende birbirine paralel silmeler ile ayrılmıştır. Şahide, gövdesine uzun, ince ve silindirik bir boyun ile bağlanan Hotoz tipi kadın başlığıyla sonlandırılmıştır.

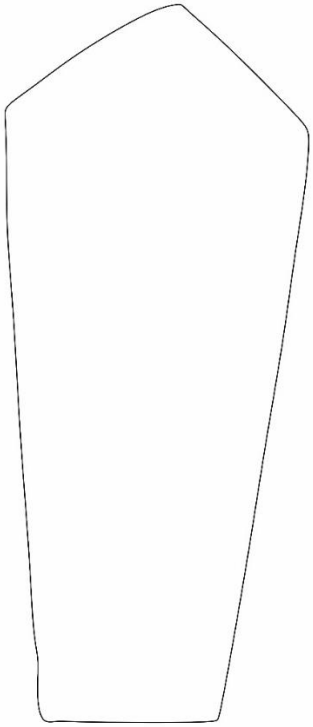
Foto. 55: Ş. Hatice Hatun'un Baş Ş.

Foto. 56: Ş. Hatice Hatun'un Ayak Ş.

Çizim 50: Ş. Hatice Hatun'un Baş Ş.

Çizim 51: Ş. Hatice Hatun'un Ayak Ş.

Katalog No: B1-10

Fotograf No: 57

İnceleme Tarihi: 7.12.2015

Çizim No: 52

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39.653281 y-27.874412

Kimliği: Halil Fevzi

Tarihi: 1322 (H) 1904 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüvel Baki	غول باقي
Camcızâde Hoca Menşur Halil Fevzi	جامجيزاده حوجا منشور حاليل فوزي
Kûrsî-i ukbâya itdi bağı dünyadan güzer	كرسي اوقبايا ايتدي باغي دنيادن كزر
İktidârıyla müsevvidlikde olmuşdu binâ’	اقتداريله مسوللده ولمشدي بينا
Tâlibin ilm fazlından iderdi behreden	تاليبين علم فزلندان ايدردي برهدن
Kıl onu Ya Rabb be hakkı Şâfi-i rûz-i cezâ	قيل اوني يا رب حقي شفي روزي جزا
Rahmet ve gufrânla bağ-ı hûriyân şeba ü ter	رهمت و غفرانله باغي هرييان شبا او تر
Noktalı itdi kalemden nasb-ı tarihi zuhûr	نقطلي ايتي قلمدن نصبي تاريهي ظوهر
Camzızâde ..... encâm cennete kıldı sefer	جامجى زاه ....انجام جنته قيلدي سفر
Ruhu içün El- Fatiha Sene 1322	روحيچون ال فاتجه سن ١٣٢٢

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
112 cm	**Alt:** 34 cm	**Üst:** 35 cm	5cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Kısa Başlıklı, Yatay ve Çapraz Eğimde Dilimli, Çapraz Şeritli Sarık.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Mezar Tipi ve Formu : Kapak taşlı mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde ince, silindirik bir boyun bölümünden sonra başlık ile sonlandırılmıştır.

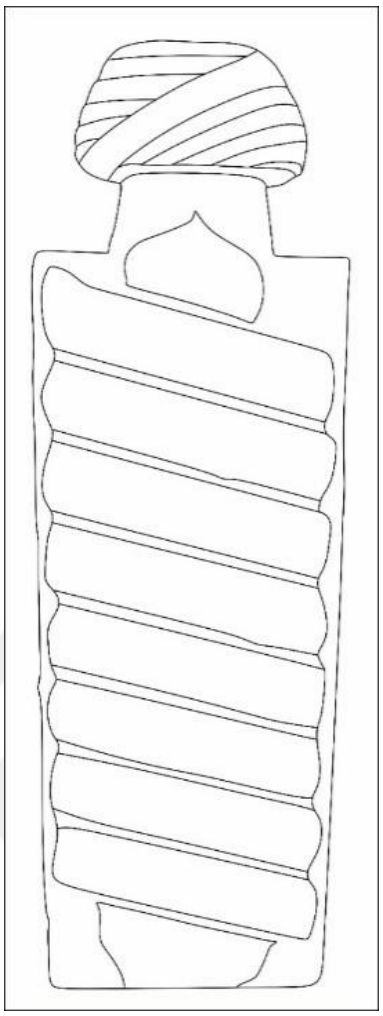
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidesinin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan on satırlık tâlik hatlı kitabesi kartuşlar içerisinde verilmiştir. Şahide, gövdesine kısa ve silindirik bir boyun ile bağlanan sarıkla tamamlanmıştır.

Foto. 57: Halil Fevzi'nin Baş Ş.

Çizim 52: Halil Fevzi'nin Ayak Ş.

Katalog No: B1-11

Fotograf No: 58-59

İnceleme Tarihi: 7.12.2015

Çizim No: 53-54

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39.654619 y-27.874557

Kimliği: Hafize Vahide Hanım

Tarihi: 1324 (H) 1906 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Bâki	حول باقي
Bursa pazarcık	بروس پازرجيق
Kasabasından çerakise	قصبسندان چراكسه
Eşrafından Bekir zâde	اشرافندان بكر زاده
İsmail Efendi	اسميل افندكن
Kerimesi Hafize Vahide	كريمسي هافظه واهيد
Hanım ruhuna el-Fatiha	حانم روحنه فاتحه
Sene 1324	سن ١٣٢٤

Yazı Tipi: Nesih

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
86 cm	**Alt:** 28.5 cm	**Üst:** 29 cm	8 cm	84 cm	**Alt:** 24 cm	**Üst:** 27 cm	8 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu: Kapak taşlı mezar tipindedir.

Baş ve ayak şahidesi sivri tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve kapak taşı üzerine yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

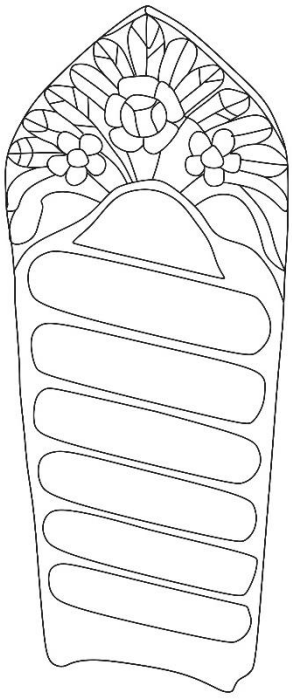
Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan nesih hatlı yedi satırlık kitabenin serlevha satırı yarım yuvarlak, diğerleri ise dikdörtgen kartuşlar içerisinde yer almaktadır. Şahidenin tepeliği üzerinde bulunan üçlü gül motifi ve bu bezemeyi tamamlayan yaprak motifleri işlenerek bitkisel bir komposizyon oluşturulmuştur.

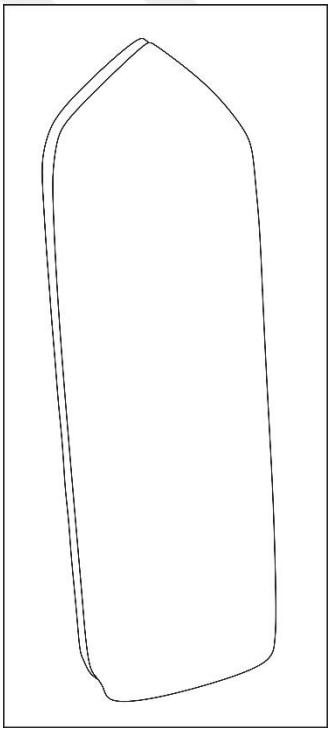
Foto. 58: Vahide Hanım'ın Baş Ş.

Foto. 59: Vahide Hanım'ın Ayak Ş.

Çizim 53: Vahide Hanım'ın Baş Ş.

Çizim 54: Vahide Hanım'ın Ayak Ş.

Katalog No: B1-12

Fotograf No: 60

İnceleme Tarihi: 7.12.2015

Çizim No: 55

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39.653439 y-27.874588

Kimliği: İsmail Hâzık

Tarihi: 1325 (H) 1907 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Ah Mine'l Mevt	اه منول موت
Mâlik-i hâzık mahâretdir tabâbetden bu zât	ماليكي حزق محاردير طبابدتن بو زات
Hüsn-i ahlâkıyla vâsıl oldu evc-i izzete	حسني احلاقييله واصل اولدي اوجي عزته
Tam otuz yıl itdi icrâ-ı tabâbet şevkle	تام اوتوز ييل ايتدي ايجراي طبابت شوقله
Sît-i âli saldı nâmı şân-ı insâniyete	صيتي عالي صالدي نامي شاني اينسانيته
Bir çıkarsa mecd-i mücevher böyle târihi lâtif	بر چقارسا مجدي مجوحر بويله طارحي لطف
Rûh-i İsmail Hâzık uçdu sahn-ı cennete	روحي اسميل حازق آوچضي صحني جنته
Sene 1325	سن ١٣٢٥

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
115 cm	**Alt:** 27 cm	**Üst:** 29 cm	7 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	**-**	**En**	**-**	**Yükseklik**	**-**

Başlık Tipi: Azizi Fes.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Kapak taşlı mezar tipindedir.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde kısa bir boyun bölümünden sonra başlık ile tamalanıp şahide, kapak taşı üzerine yerleştirilmiştir.

Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış (batı) yüzünde bulunan sekiz satırlık tâlik hatlı kitabesi kartuşlar içerisinde verilmiştir. Şahide, gövdesine kısa bir boyun ile bağlanan Azizi tipi fesle sonlandırılmıştır.

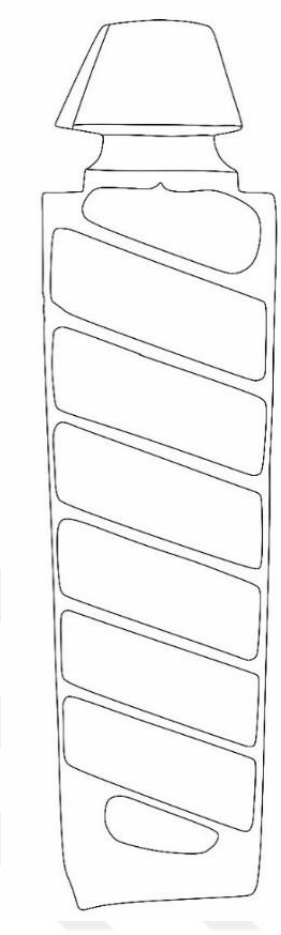

Foto. 60: İsmail Hazık'ın Baş Şahidesi **Çizim 55:** İsmail Hazık'ın Ayak Şahidesi

Katalog No: B1-13

Fotograf No: 61

İnceleme Tarihi: 7.12.2015

Çizim No: 56

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39.654204 y-27.874383

Kimliği: Ahmed Faîz Efendi

Tarihi: 1325 (H) 1907 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Ah Mine'l Mevt	اه منل موت
Rahmetin deryâsı bi pâyândır	رحمتيك درياسي بى پاياندر
Halk kapunda sâil-î gufrândır	حلق قپونكده سايل غفراندير
Kıl beni yâ Rabbi hakkı Mustafâ	قيل بني يا ربي جاقي مصتافه
Rûz-ı mâhşer bezm-i rıza	روزي ماشر بزمي رضا
Balıkesir eşrafından merhum	بالكسر اشرفندان مرهم
Kocabıyık Ahmed Efendinin	كوجه بييك احمد افنديڭ
Mahdûmu Ahmed Faîz Efendi	محدومو احمد فايز آفندي
Ruhuna El Fatiha	روحونه ال فاتح
Sene 1325 Rebî'ül Evvel	سن ١٣٢٥ ربيول ول

Yazı Tipi: Nesih

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
137 cm	**Alt:** 29 cm	**Üst:** 29 cm	9 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	**-**	**En**	**-**	**Yükseklik**	**-**

Başlık Tipi: Azizi Fes.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Kapak taşlı mezar tipindedir.

Baş şahidesi, prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde kısa bir boyun bölümünden sonra başlık ile bitirilmiştir. Şahide kapak taşının üzerinden yükselmektedir.

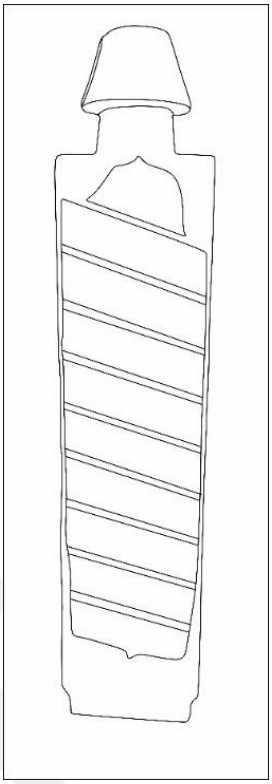
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan dokuz satırlık sülüs hatlı kitabesinin serlevha satırı kartuş içerisinde bulunurken, diğer satırlar sağdan sola doğru eğimli birbirine paralel silmeler ile ayrılmıştır. Şahide, gövdesine kısa bir boyun ile bağlanan Azizi tipi fesle tamamlanmıştır.

Foto. 61: Ahmed F. Efendi'nin Baş Şahidesi

Çizim 56: Ahmed F. Efendi'nin Ayak Şahidesi

Katalog No: B1-14

Fotograf No: 62-63

İnceleme Tarihi: 7.12.2015

Çizim No: 57-58

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39.653494 y-27.874778

Kimliği: Ali Bedri

Tarihi: 1328 (H) 1910 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Âh Mine'l Mevt	اه منل موت
Hasretimle vâlideynim dursun(?) kan ağlasun	حسرتيمله واليدينم درسون قان اغلسون
Genç yaşıma doyamadım her an bana ağlasun	كنچ ياشمه طويمادوم هر ان بانا اغلاسون
Hâcı Abdülselâmzâde Cemil Efendi	حاجي عبدولسلام زاده جميل افندي
Mahdûmu Ali Bedri'nin ruhuna Fatiha	محدومو على بدرينيك روحونه فاتحه
Sene 1328 Ramazân 14	سن ١٣٢٨ رمضان ١٤

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
75 cm	**Alt:** 24 cm	**Üst:** 25.5cm	6 cm	76 cm	**Alt:** 23.5 cm	**Üst:** 26 cm	6 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Azizi Fes.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde kısa boyun bölümünden sonra bir başlık ile sonlandırılıp şahide doğrudan toprak içerisine dikilmiştir.

Ayak şahidesi, sivri kemerli tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin prizmal dikdörtgen gövdesinin dış (batı) yüzünde bulunan sülüs hatlı kitabesi sağdan sola doğru eğimli dikdörtgen kartuşlar içerisindedir. Şahide, gövdesine kısa bir boyunla bağlanan Azizi tipi fes ile tamamlanmıştır.

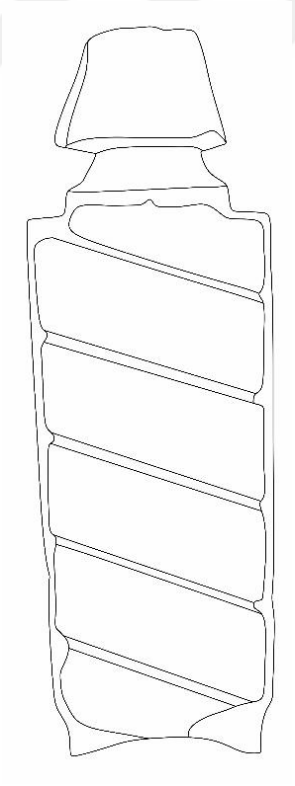
Ayak şahidesinin iç yüzünde tek kaideli, iki kulplu ve gövdesi dilimli dekoratif bir vazodan çıkan ‘’S’’ biçimindeki kıvrımlı tek dal üzerinde lale ve yaprak motiflerinden oluşan bitkisel bir komposizyon işlenmiştir.

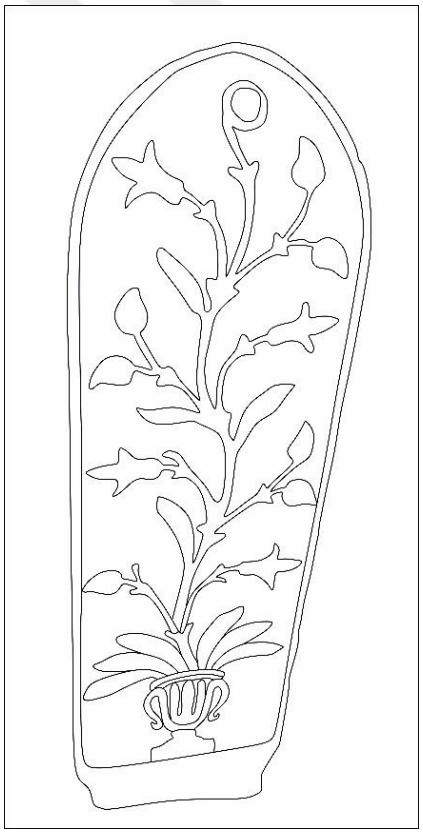
Foto. 62: Ali Bedri'nin Baş Ş.

Foto. 63: Ali Bedri'nin Ayak Ş.

Çizim 57: Ali Bedri'nin Baş Ş.

Çizim 58: Ali Bedri'nin Ayak Ş.

Katalog No: B1-15

Fotograf No: 64-65

İnceleme Tarihi: 7.12.2015

Çizim No: 59-60

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39.653310 y-27.874455

Kimliği:

Tarihi: 1330 (H) 1911 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Bâkî	هول باقي
Çün ecel geldi olmaz eman	چون اجل كلدي اولمز امان
Cürmüm afv eyle Ya Rabbe-l Mennân	جرمومو عفوايله يا ربّل منّان
Mağfiret kıl olmasın hali yaman	مغفرت قيل اولمسون حالي يمان
……..kıl her zaman	..... قيل هر زمان
……	.....
……..	.....
Sene 1330	سن ١٣٣٠

Yazı Tipi: Nesih

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
106 cm	**Alt:** 27 cm	**Üst:** 30 cm	8 cm	74cm	**Alt:** 20 cm	**Üst:** 22 cm	8 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	**-**	**En**	**-**	**Yükseklik**	**-**

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam**.**

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, sivri tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir.

Ayak şahidesi, sivri kemerli tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdelidir.

Baş ve ayak şahideleri doğrudan toprak üzerinden yükselmektedir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin batı yüzünde bulunan nesih hatlı sekiz satırlık kitabenin serlevha satırı yarım yuvarlak, diğer satırlar ise sağdan sola doğru eğimli dikdörtgen kartuşlar içerisinde verilmiştir. Şahidenin tepelik bölümü gövdeden ince bir silme ile ayrılmıştır. Serlevha satırının hemen üzerinden yükselen stilize yaprak motifleri bitkisel tepeliği oluşturmaktadır.

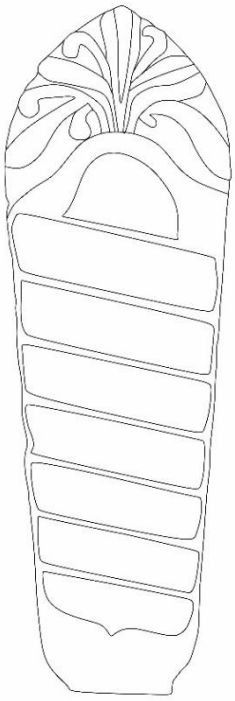
Ayak şahidesinin iç yüzünde ‘’S’’ biçimindeki kıvrımlı tek dal üzerinde gül, lale ve yaprak motifleri işlenerek şukufe komposizyonu meydana getirilmiştir.

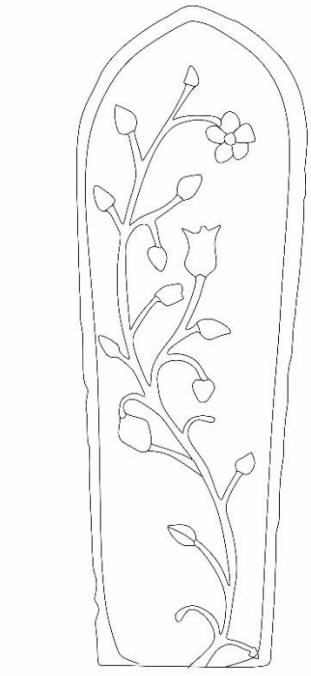
Foto. 64: B1-15 Nolu M. Baş Ş.

Foto. 65: B1-15 Nolu M. Ayak Ş.

Çizim 59: B1-15 Nolu M. Baş Ş.

Çizim 60: B1-15 Nolu M. Ayak Ş.

Katalog No: B1-16

Fotograf No: 66-67-68

İnceleme Tarihi: 7.12.2015

Çizim No: 61-62-63

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39.654845 y-27.874690

Kimliği: Hacı Ali

Tarihi: 1332 (H) 1914 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Bâki	هول باقي
Çün ecel geldi olmaz eman	چون آجل كلدي اولماز امان
Cürmü afv eyle Ya Rabbe'l Mennân	جرمي عفوايله يا ربّل منّان
Mağfiret kıl olmasın hali yaman	مغفرت قيل اولمسون حالي يمان
Mazhar nur-u şefaat kıl her zaman	مظهر نوري شفاعت قيل هر زمان
Pabuççu Hacı Ali	پابوچجى حاجي على
Ağanın ruhuna Fatiha	اغانك روحنه فاتحه
Sene 1332	سن ١٣٣٢

Yazı Tipi: Nesih

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
137 cm	**Alt:** 37 cm	**Üst:** 37 cm	10 cm	127 cm	**Alt:** 30 cm	**Üst:** 30 cm	6 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Hamidi Fes.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Dikdörtgen bir kaide üzerine yerleştirilmiş kapak taşlı mezar tipindedir.

Baş şahidesi, prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde kısa bir boyun bölümünden sonra başlık ile tamamlanmıştır.

Ayak şahidesi, sivri kemerli tepelik altında prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir.

Baş ve ayak şahideleri kapak taşı üzerinde açılan oyuklar içerisine dikilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan nesih hatlı sekiz satırlık kitabesinin serlevha ve tarih satırı yarım yuvarlak kartuşlar içerisinde verilirken, diğer satırlar yatay eksende birbirine paralel silmeler ile ayrılmıştır. Kitabe, üç taraftan içerisi soyut dallarla oluşturulan bir çerçeve ile sınırlandırılmış, üst bölümde ise çerçeve lale motifleri ile belirlenmiştir. Şahide, gövdesine kısa ve silindirik boyun ile bağlanan Hamidi fesle sonlandırılmıştır.

Ayak şahidesinin iç yüzünde orta eksene dikey olarak yerleştirilen tek dal üzerinde lale ve yaprak motiflerinden oluşan bitkisel bir bezeme bulunmaktadır.

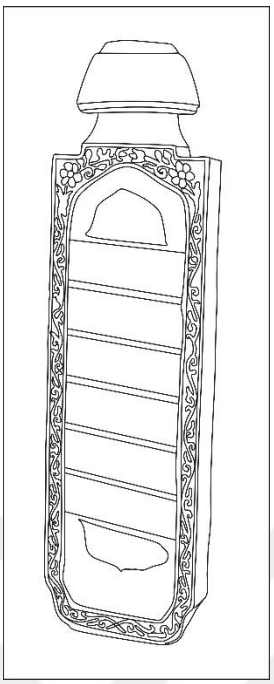

Foto. 66: Hacı Ali'nin Baş Ş.

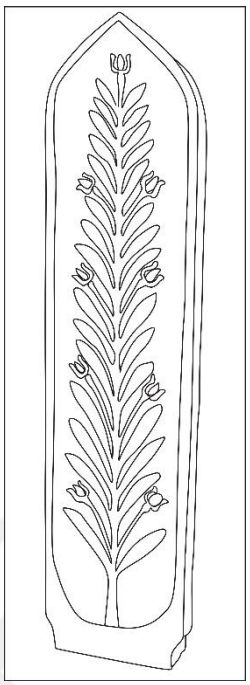
Foto. 67: Hacı Ali'nin Ayak Ş.

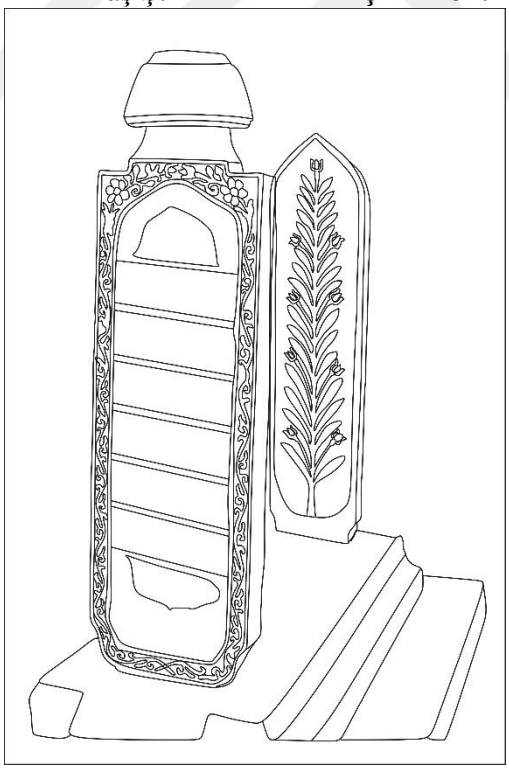

Foto. 68: Hacı Ali'nin Mezarı

Çizim 61: Hacı Ali'nin Baş Ş.

Çizim 62: Hacı Ali Ayak Ş.

Çizim 63: Hacı Ali'nin Mezarı

Katalog No: B1-17

Fotograf No: 69-70

İnceleme Tarihi: 7.12.2015

Çizim No: 64-65

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39.654268 y-27.874684

Kimliği: Ali Molla

Tarihi: 1338 (H) 1920 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Bâki	هول باقى
El-merhum el mağfur	ال مرحوم و المغفور
Mirzabey mahallesinden	ميرزا بك محلسيندن
Akçakoyun aşîretinden	و آقچه قيون عشيرتندن
Türidi Süleyman Bey	توريدي سليمان بك
Birâderi Alî Molla rûhuna	برادري علي ماله روحنه
Fatiha sene 1338 Receb 27	فاتحه سنه ١٣٣٨ رجب ٢٧

Yazı Tipi: Nesih

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
80 cm	**Alt:** 26 cm	**Üst:** 27 cm	8 cm	60 cm	**Alt:** 23 cm	**Üst:** 24.5cm	7 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Kısa Başlıklı, Yatay ve Çapraz Eğimde Dilimli, Çapraz Şeritli Sarık.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Kapak taşlı mezar tipindedir.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde kısa boyun bölümünden sonra bir başlık ile sonlandırılıp şahide, kapak taşı üzerinde açılan oyuklar içerisine konulmuştur.

Ayak şahidesi, sivri tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve kapak taşı üzerine yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

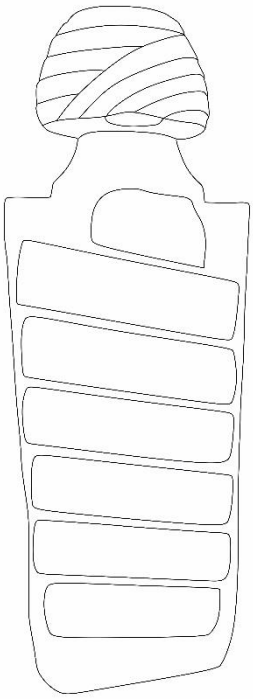
Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan nesih hatlı yedi satırlık kitabesinin serlevha satırı yarım yuvarlak, diğer satırlar ise dikdörtgen kartuşlar içerisindedir. Şahide, gövdesine kısa bir boyun ile bağlanan sarıkla tamamlanmıştır.

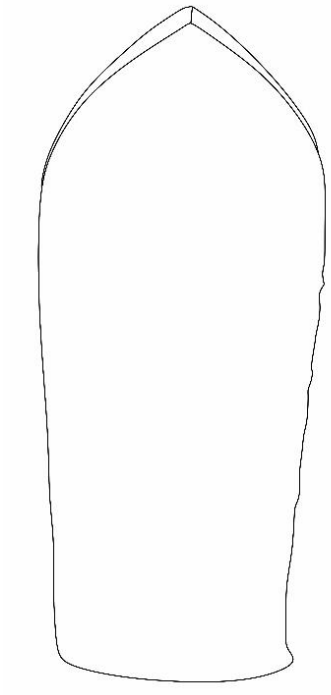
Foto. 69: Ali Molla'nın Baş Ş.

Foto. 70: Ali Molla'nın Ayak Ş.

Çizim 64 : Ali Molla'nın Baş Ş.

Çizim 65: Ali Molla'nın Ayak Ş.

Katalog No: B1-18

Fotograf No: 71

İnceleme Tarihi: 7.12.2015

Çizim No: 66

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39.653335 y-27.874414

Kimliği: Hâfize Ganime Hanım

Tarihi: 1345 (H) 1926 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Bâki	هول باقى
Aldanma bizden ibret al	آلدانمه بزدن عبرت ال
Beka Allah'a mahsusdur	بقا آلله محصوصدر
Eyle tedâriki rıhlete	ايله تدارك رحلته
Ecel her lahza melhûzdur	آجل هر لحظا ملحوظدر
Debbağ Koç Abdullah Ağa	ضباغ قوچ عبدالله اغا
Zevcesi Hâfize Ganime Hanım	زوجسي حافظه غنيمه حانم
Ruhuna Fatiha Sene 1345	روحنه فاتحه سنه ١٣٤٥

Yazı Tipi: Nesih

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
88 cm	**Alt:** 23 cm	**Üst:** 27 cm	6.6 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	**-**	**En**	**-**	**Yükseklik**	**-**

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Çerçeveli mezar tipindedir.

Baş şahidesi, sivri tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve mezar çerçeve taşının üzerine yerleştirilmiştir.

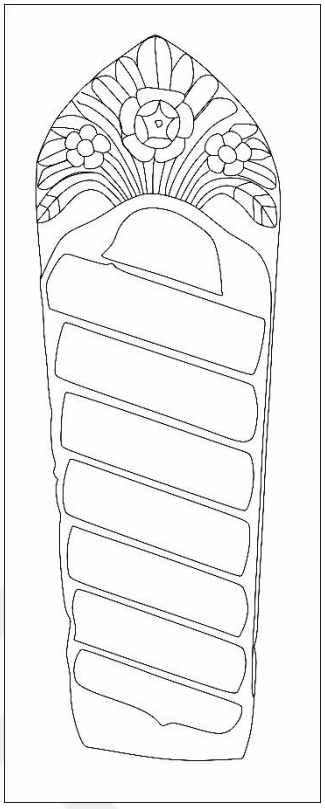
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidesinin batı yüzünde bulunan sekiz satırlık nesih hatlı kitabesinin serlevha satırı yarım yuvarlak, diğer satırlar ise sağdan sola doğru eğimli dikdörtgen kartuşlar içerisinde bulunmaktadır. Şahidenin tepelik bölümü gövdeden bir silme ile ayrılmıştır. Serlevha satırının hemen üzerinden yükselen barok tarzındaki akant yaprakları üçlü gül motifine zemin oluşturarak bitkisel bir tepelik oluşturmuştur.

Foto. 71: Ganime Hatun'un Baş Ş.

Çizim 66 : Ganime Hatun'un Ayak Ş.

Katalog No: B1-19

Fotograf No: 72-73

İnceleme Tarihi: 7.12.2015

Çizim No: 67-68

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39.655506 y-27.874514

Kimliği: Fatma Hanım

Tarihi: 1349 (H) 1930 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Hayy	حول حي
Bozöyüklü Hakkı Bey Zevcesi	بوذاويوكلى حقى بك ذوجاسى
Fatma Hanım ruhu içün	فاطمه حآنم روحىچون
El Fatiha sene 930 Teşrîn-i evvel	اك فاتحه سن ٩٣٠ تشرين اول
Sene 1349 Hicrî	سن ١٣٤٩ حجري

Yazı Tipi: Nesih

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
107.5 cm	**Alt:** 25 cm	**Üst:** 31 cm	9 cm	104 cm	**Alt:** 23 cm	**Üst:** 31 cm	6.5 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Çerçeveli mezar tipindedir.

Baş şahidesi, bitkisel sivri tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve mezar çerçeve taşının kına kenar panoları üzerine dikilmiştir.

Ayak şahidesi, sivri kemerli tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve mezar çerçeve taşının üzerine yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan nesih hatlı beş satırlık kitabesi kartuşlar içerisinde bulunmaktadır. Şahidenin bitkisel tepeliği üzerinde stilize yaprak motiflerinin çevrelediği üçlü gül motifi işlenmiştir.

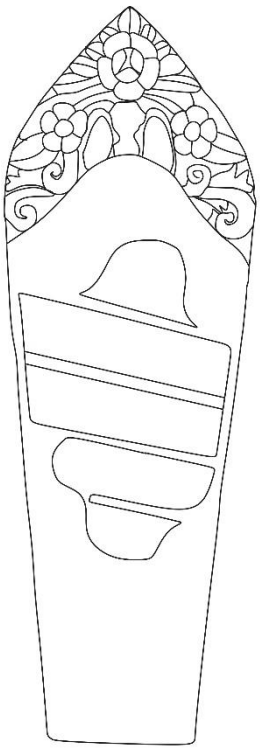
Ayak şahidesinin iç yüzünde ‘’S’’ biçimindeki kıvrımlı tek dal üzerinde bulunan gün çiçeği, gül ve yaprak motifleri bir araya getirilerek şukufe komposizyonu meydana getirilmiştir.

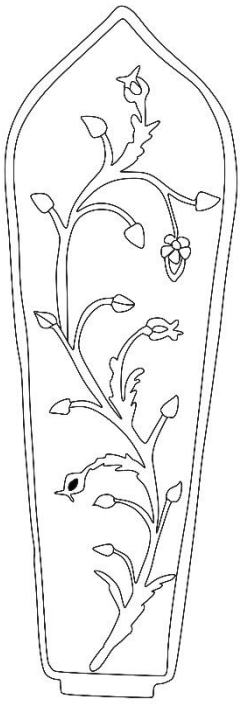
Foto. 72: Fatma Hanım'ın Baş Ş.

Foto. 73: Fatma Hanım'ın Ayak Ş.

Çizim 67: Fatma Hanım'ın Baş Ş.

Çizim 68: Fatma Hanım'ın Ayak Ş.

Katalog No: B1-20

Fotograf No: 74-75

İnceleme Tarihi: 8.12.2015

Çizim No: 69-70

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39.655888 y-27.874534

Kimliği: Hafız Emine Hanım

Tarihi: 1349 (H) 1930 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Bâki	هول باقى
Sâlihat ve sâbiratdan Emine Hafız Hanım	صالحات و صابراتدن امينه حانم
Genç iken oldu cihândan âzim-i seviyy cinân	كنچ ايكن اولدي جحاندن عزيمي سويى جينان
Derd-i tâkatsüze düçâr olmuş idi niçe sâl	دردي طاقتسوزه ضوچار اولمش ايدي نچه سال
Ravza-i rıdvânda olsun hûrilerle kâm-rân	روضء رضوانده اولسون حوريلرله كام ران
Sarıfakilerzâde Sabri Efendi	صاريفقيلرزاده صبري افندي
Zevcesi Hafız Emine Hanım Ruhuna Fatiha	زوجسي حافظ آمينه حانم روحنه فاتحه
Sene 1349 Cemâziye'l evvel	سن ١٣٤٩ جمزييل اول

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
88 cm	**Alt:** 30 cm	**Üst:** 31 cm	7 cm	79 cm	**Alt:** 25 cm	**Üst:** 29.5cm	6.5 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Kapak taşlı mezar olan mezarın büyük bir bölümü toprak altında kalmıştır.

Baş şahidesi, bitkisel bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve kapak taşı üzerinde açılan oyuklar üzerindedir.

Ayak şahidesi, sivri kemerli tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve mezar kapak taşı üzerine yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan tâlik hatlı dokuz satırlık kitabesinin serlevha satırı yarım yuvarlak, tarih satırı yuvarlak, diğer satırlar ise dikdörtgen kartuşlar içerisine alınarak çevçevelenmiştir. Serlevha satırının hemen üzerinden yükselen barok tarzdaki akant yaprakların çevrelediği tek gül motifi şahidenin tepelik bölümünü oluşturmaktadır.

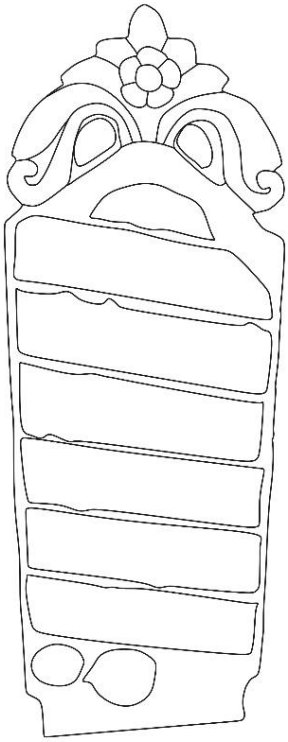
Ayak şahidesinin iç yüzünde orta eksene dikey olarak yerleştirilen tek dal üzerinde yaprak ve gül motiflerinden oluşan bitkisel bir komposizyon uygulanmıştır.

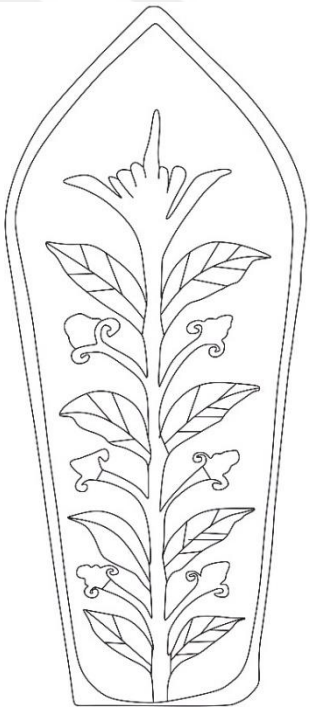
Foto. 74: H. Emine Hanım'ın Baş Ş.

Foto. 75: H. Emine Hanım'ın Ayak Ş.

Çizim 69: H. Emine Hanım'ın Baş Ş.

Çizim 70: H. Emine Hanım'ın Ayak Ş.

Katalog No: B1-21

Fotograf No: 76-77

İnceleme Tarihi: 7.12.2015

Çizim No: 71-72

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39.654153 y-27.874656

Kimliği:

Tarihi: 1350 (H) 1931 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Hayy	هول حي
.....	.....
.....	.....
....	....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

Yazı Tipi: Nesih

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
81 cm	**Alt:** 31 cm	**Üst:** 35 cm	8 cm	84 cm	**Alt:** 31 cm	**Üst:** 35 cm	8 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, bitkisel ve sivri tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprak üzerinden yükselmektedir.

Ayak şahidesi, sivri kemerli bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa dikilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan nesih hatlı altı satırlık kitabenin serlevha satırı yuvarlak, diğer satırlar ise sağdan sola doğru eğimli dikdörtgen kartuşlar içerisine alınmıştır. Şahidenin sivri tepelik kısmında üçlü gül motifine yer verilmiştir. Bu bezemeyi stilize olan ve şahidenin omuz kısımlarına kadar uzanarak gövde ile birleşip boyun bölümünün sağında ve solunda boşluklar oluşturan yaprak motifleri çevrelemektedir.

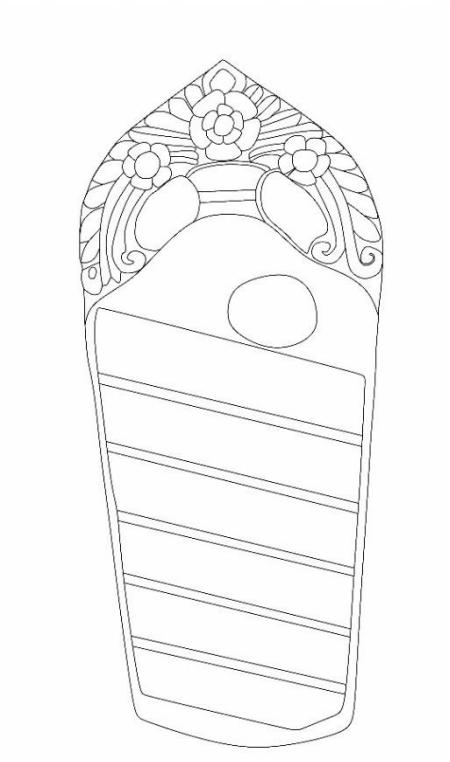
Ayak şahidesinin iç yüzünde ‘’ S’’ biçimindeki kıvrımlı tek dal üzerinde şahidenin bütün yüzeyini dolduracak şekilde gül, lale ve yaprakların bir araya getirilmesiyle elde edilen şukufe komposizyon görülmektedir.

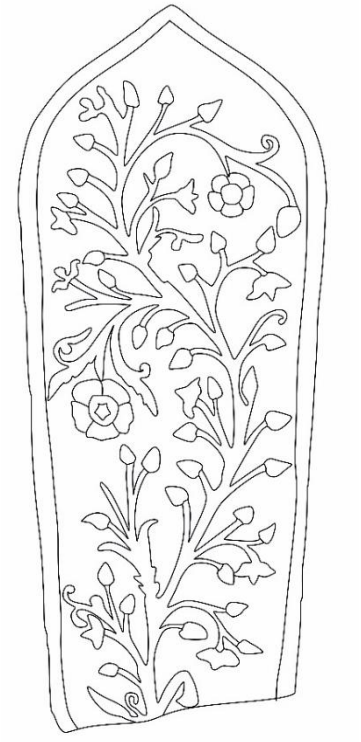
Foto. 76: B1-21 Nolu M. Baş Ş.

Foto. 77: B1-21 Nolu M. Ayak Ş

Çizim 71: B1-21 Nolu M. Baş Ş.

Çizim 72: B1-21 Nolu M. Ayak Ş.

Katalog No: B1-22

Fotograf No: 78-79

İnceleme Tarihi: 7.12.2015

Çizim No: 73-74

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39.653501 y-27.874800

Kimliği: Halil Kâmil Sakman

Tarihi: 1354 (H) 1935 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Bâki	هول باقى
Ahdinde sâdık	عحدينه صادق
Re'yinde sâbit ahlâk	رايىده صابت احلق
Hüsniyye Mâlik Abdülselâm	حسنيي مالك عبدلسّلام
Oğullarından Halil Kâmil	اوغللرندن حليل كامل
Sakman ruhuna Fatiha	صاقمان روحنه فاتحه
Sene 1324 Zilhicce 12	سن ١٣٢٤ زيلحجه ١٢

Yazı Tipi: Nesih

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
101 cm	**Alt:** 25 cm	**Üst:** 28 cm	6 cm	104 cm	**Alt:** 22 cm	**Üst:** 24 cm	5 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Kısa Başlıklı, Yatay Dilimli, Çapraz Şeritli Oval Sarık.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir, bu form üzerinde kısa ve silindirik boyun bölümünden sonra bir başlık ile sonlandırılmıştır.

Ayak şahidesi, üçgen bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir.

Süsleme Özellikleri

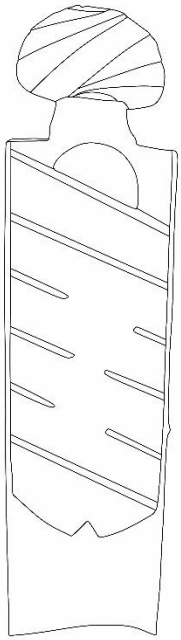
Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış (batı) yüzünde bulunan nesih hatlı yedi satırlık kitabesinin serlevha satırı yarım yuvarlak kartuş içerisinde verilirken, diğer satırlar sağdan sola doğru eğimli birbirine paralel silmeler ile ayrılmıştır. Şahide, gövdesine kısa bir boyun ile bağlanan ve üzerinde soldan sağa doğru eğimli dilimlerin olduğu sarıkla tamamlanmıştır.

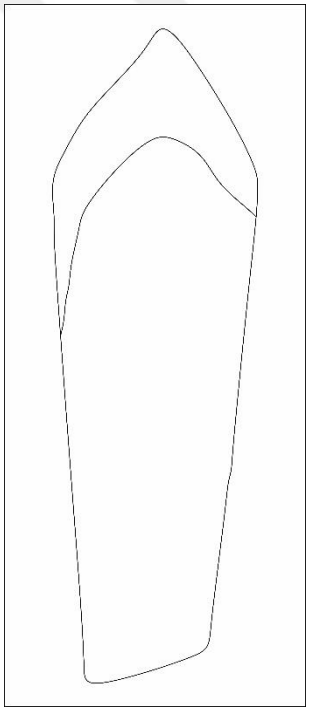
Foto. 78: H. Kamil Sakman'ın Baş Ş.

Foto. 79: H. Kamil Sakman'ın Ayak Ş.

Çizim 73:H. Kamil Sakman'ın Baş Ş.

Çizim 74: H. Kamil Sakman'ın Ayak Ş.

Katalog No: B1-23

Fotograf No: 80

İnceleme Tarihi: 7.12.2015

Çizim No: 75

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39.653890 y-27.874596

Kimliği:

Tarihi:

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Melik-ül mülk kâime fevk-ül abad…	مالكل ملك قايمه فوقولعباد ...
Mülk senin izzet senin rahmet senin irfan senin	ملك سنيك عزءت سنيك رحمت سنيك عرفان سنيك
Şanına ne düşerse onu kıl hemşireme	شانكه ن دوشرسه اوني قيل همشيرمه

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
63 cm	**Alt:** 34 cm	**Üst:** 35 cm	7,5 cm	-	**Alt:** - **Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, sivri tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprak içerisine dikilmiştir.

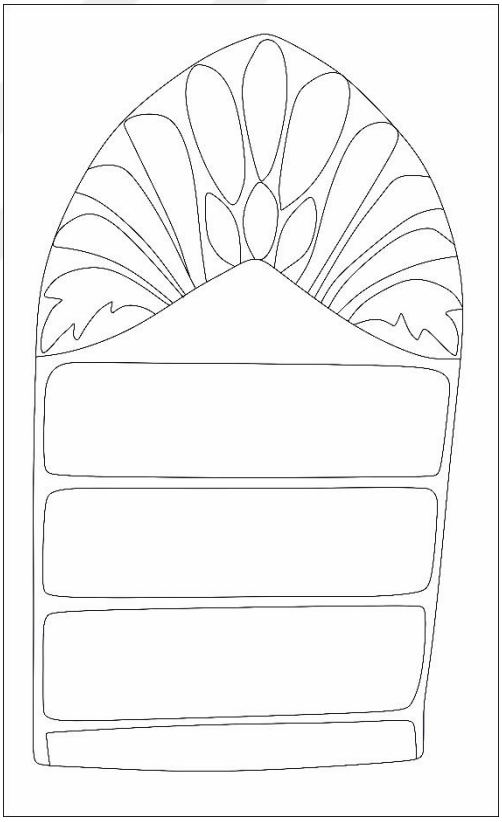
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan dört satırlık tâlik hatlı kitabesi dikdörtgen kartuşlar içerisinde verilmiştir. Şahidenin tepelik bölümü gövde kısmından üçgen bir alınlık ile ayrılmıştır. Sivri tepelik üzerinde soyut yapraklarla bitkisel bir komposizyon oluşturulmuştur.

Foto. 80: B1-23 No'lu M. Baş Ş.

Çizim 75: B1-23 No'lu M. Ayak Ş.

Katalog No: B2-1

Fotograf No: 81-82-83

İnceleme Tarihi: 9.12.2015

Çizim No: 76-77-78

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39.654377 y-27.874146

Kimliği: Hüseyin Ağa

Tarihi: 1191 (H) 1777 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Bakmayın çeşm-i tebsîriyle mezârım	بقمايين چشمي تبصيريله مزارم
Taşına bilme ol halim .....?	..... طاشنه بلمه اول حاليم
Gelmeyince başıma....Çilingârzâde	كلميينجه باشما ... چلينكر زاده
Merhum El-Hac Hüseyin Ağa ruhuna	مرحوم ال حاج حسين اغا روحنه
El Fatiha	ال فاتحه
Sene 1191	سنه ١١٩١

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
125 cm	**Alt:** 29.5cm	**Üst:** 30 cm	2.5 cm	113.5 cm	**Alt:** 19 cm	**Üst:** 34 cm	6 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	151 cm	**En**	64 cm	**Yükseklik**	50.5 cm

Başlık Tipi: Yuvarlak Başlıklı, Çapraz Eğimde Dilimli Sarık.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Yüksek çerçeveli mezar tipindedir.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir, bu form üzerinde uzun ve silindirik bir boyun bölümünden sonra bir başlık ile sonlandırılan şahide, mezar çerçeve taşının kına kenar panoları üzerine yerleştirilmiştir.

Ayak şahidesi, üçgen tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve mezar çerçeve taşının kına kenar panoları üzerinden yükselmektedir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan beş satırlık sülüs hatlı kitabesinin tarih satırı yarım yuvarlak, diğer satırlar ise dikdörtgen kartuşlar içerisinde bulunmaktadır. Şahide, gövdesine uzun ve silindirik bir boyun ile bağlanan sarıkla sonlandırılmıştır. Başlık alt ve üst olarak iki bölümden oluşmaktadır. Alt bölümde çapraz atılan dilimler bulunurken, üst bölümde kumaşın sıkılmasından dolayı meydana gelen üçgen, dikey ve yatay silmeler görülmektedir.

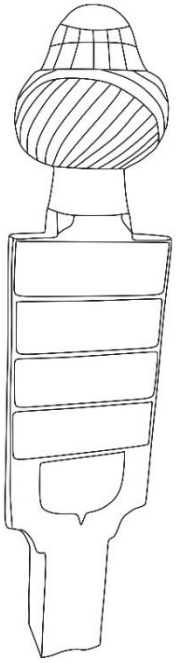
Foto. 81: Hüseyin Ağa'nın Baş Ş.

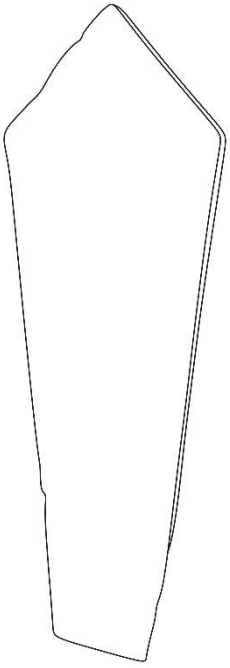
Foto. 82: Hüseyin Ağa'nın Ayak Ş.

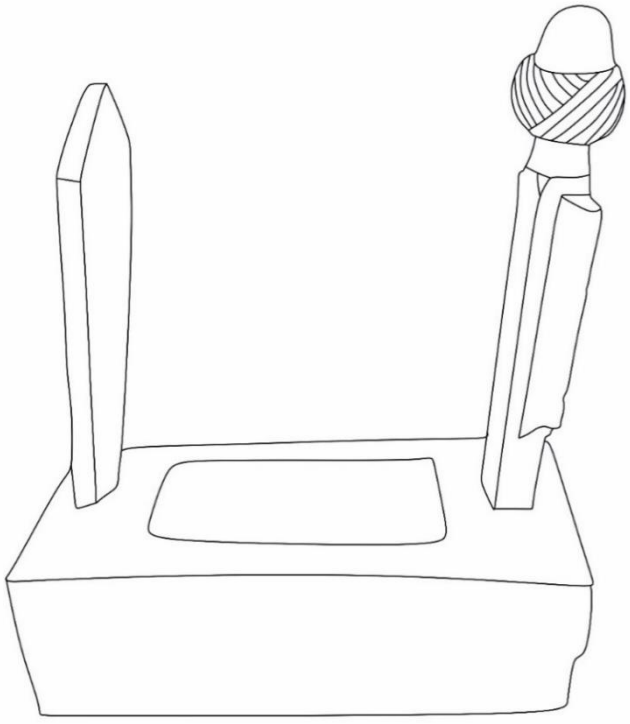
Foto. 83: Hüseyin Ağa'nın Mezarı

Çizim 76: Hüseyin Ağa'nın Baş Ş.

Çizim 77 : Hüseyin Ağa'nın Ayak Ş.

Çizim 78: **Hüseyin Ağa'nın Mezarı**

Katalog No: B2-2

Fotograf No: 84

İnceleme Tarihi: 9.12.2015

Çizim No: 79

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39.653967 y-27.874047

Kimliği: Hasan Bin İsmail

Tarihi: 1273 (H) 1857 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Âh Mine'l Mevt	اه منل موت
Emr itdi hûdâ eyledi ferman	امر ايتدي حدا ايلدي فرمان
İrişdi ecel virdi Emân	ايرشدي اجل ويرمدي امان
Nefs Balıkesir sahn-ı hisar	نفس باليكسري صحني حصار
Mahallesinden Helvacı Hacı İsa	محلّسندن حلواجي حاجي عسي
Zâde merhum Hasan bin	زاده مرحوم حسن بن
İsmail ruhu içün Fatiha	عسمايل روهو ايچون فاتحه
Sene 1273 Safer 15	سن ١٢٧٣ صفر ١٥

Yazı Tipi: Nesih

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
66 cm	**Alt:** 24 cm	**Üst:** 24 cm	2 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	**-**	**En**	**-**	**Yükseklik**	**-**

Başlık Tipi: Hamidi Fes.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Başucu şahidesinin sağ üst kısmı tahrip olmuştur.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde kısa, silindirik bir boyun bölümünden sonra bir başlık ile sonlandırılmıştır.

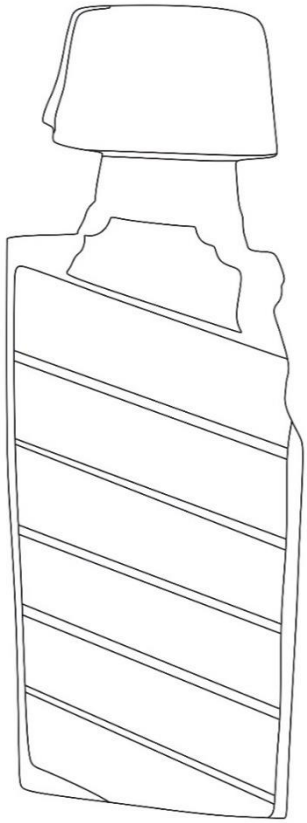
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan yedi satırlık nesih hatlı kitabesinin serlevha satırı kartuş içerisinde, diğer satırlar ise sağdan sola doğru eğimli birbirine paralel silmeler ile ayrılmıştır. Şahide, gövdesine kısa ve silindirik bir boyun ile bağlanan Hamidi fesle sonlandırılmıştır.

Foto. 84 : Hasan'ın Baş Şahidesi

Çizim 79: Hasan'ın Ayak Ş.

Katalog No: B2-3

Fotograf No: 85

İnceleme Tarihi: 9.12.2015

Çizim No: 80

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39.654377 y-27.874146

Kimliği: Hoca Kadir Efendi

Tarihi: 1320(H) 1902 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Bâki	هول باقى
Kabza-i hükmünde de olsa cihan	قبضء حكمونده ده اولسه جيحان
Akıbet sen de olursun bi-nişan	عقبت سن ده اولورسون بي نشان
Bakma bağ-ı bi karar-ı âleme	باقمه باغي بي قراري علمه
Varır encâmında tufân-ı hazân	وارور انجامندن طوفاني حزان
El merhum ve mağfur askeri	ال مرحوم و مغفور عسكري
Tabur katibi mütekaidelerinden	تابور كاتيبي متاقايدلرندن
Hoca Kadir Efendinin	حوجا قدير افنديڭ
Ruhuna Fatiha	روحنه فاتحه
Sene 1320	سن ١٣٢٠

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
120 cm	**Alt:** 27 cm	**Üst:** 28 cm	8 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	**-**	**En**	**-**	**Yükseklik**	**-**

Başlık Tipi: Sarıklı Fes.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir, bu form üzerinde kısa boyun bölümünden sonra bir başlıkla tamamlanıp şahide doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

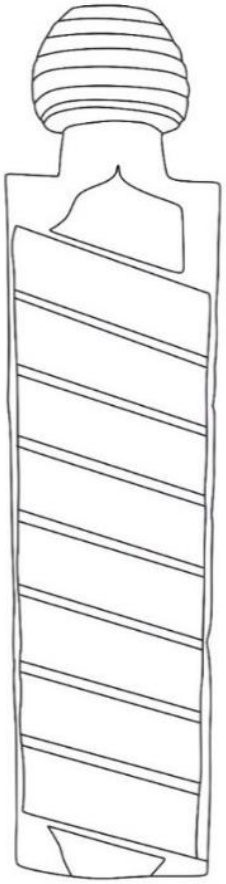
Ayak Şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin iç yüzünde bulunan on satırlık tâlik hatlı kitabesinin serlevha ve tarih satırı kartuşlar içerisinde, diğer satırlar ise sağdan sola doğru eğimli birbirine paralel silmeler ile ayrılmıştır. Şahide, gövdesine kısa ve silindirik bir boyun ile bağlanan üzerinde yatay dilimler bulunan Sarıklı Fes ile bitirilmiştir.

Foto. 85 : Kadir Efendinin Baş Ş.

Çizim 80 : Kadir Efendinin Ayak Ş.

Katalog No: B2-4

Fotograf No: 86-87

İnceleme Tarihi: 9.12.2015

Çizim No: 81-82

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39.653991 y-27.874248

Kimliği: Zübeyde Hanım

Tarihi: -

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Âh Mine'l Mevt	اه منل موت
Beni kıl mağfiret Ey Rabb-i yezdân	بني قيل مغفرت اى ربّي يزدان
Be hakkı arş-ı a'zam nur-u Kur'an	ب حقّي عرشي عظم نورو قوران
Gelüb kabrim ziyaret iden ihvân	كلوب قابريمي زيارت ايدن ايحوان
İdeler ruhuma bir Fatiha ihsân	ايدلر روحمه بر فاتحه ايحسن
Umur çavuşzâde Pabuşçu	عمر چاوش زاده پابوشجي
Hacı Mehmed zevcesi	حاجي مهمد زوجسي
Zübeyde Hanım	زوبيده حانم

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
99 cm	**Alt:** 27 cm	**Üst:** 29 cm	5 cm	86 cm	**Alt:** 28 cm	**Üst:** 30 cm	8.5 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: -

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, bitkisel bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdelidir ve doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

Ayak şahidesi, sivri tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprak içerisine dikilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan sekiz satırlık tâlik hatlı kitabesinin serlevha satırı yarım yuvarlak, diğer satırlar ise dikdörtgen kartuşar içerisine alınmıştır. Şahinin boyun bölümü üzerinde birbirine kenetlenmiş yaprak motifleri omuz kısımlarına kadar uzanarak yukarı doğru kıvrılmaktadır. Şahidenin bitkisel tepeliği üzerinde üçlü gül motifini çevreleyen yaprak motifleri omuz kısmındaki yapraklarla birleşerek bitkisel bir komposizyon oluşturmaktadır.

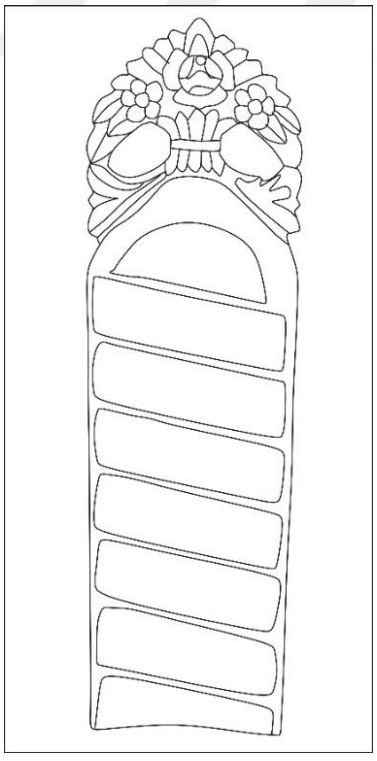
Ayak şahidesinin iç yüzünde hurma ağacı motifi işlenmiştir.

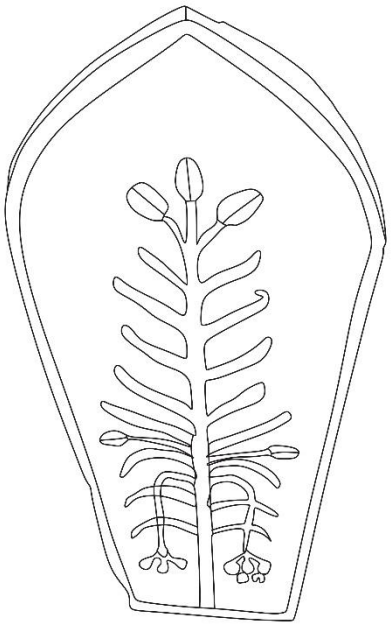

Foto. 86: Zübeyde Hanım'ın Baş Şahidesi

Foto. 87: Zübeyde Hanım'ın Ayak Şahidesi

Çizim 81: Zübeyde Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 82: Zübeyde Hanım'ın Ayak Şahidesi

Katalog No: B2-5

Fotograf No: 88

İnceleme Tarihi: 9.12.2015

Çizim No: 83

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39.653989 y-27.874285

Kimliği: Mehmed Ağa

Tarihi: -

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Bâki	هول باقي
Emr-i Hakk'la dolu emrâz	امري حقله دولو امراض
Geldi benim tenime bulmadı sıhhat	كلدي بنم تنيمه بولمادي صحّت
Vücudum sebeb oldu mevtime	وجودم سبب اولدو موتيمه
Sipâhizâde el-hâc	سپاهي زاده ال حاج
Mehmet Ağa rûhu içun	محمد اغا روحچون
El Fatiha ?	ال فاتحه

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
76 cm	**Alt:** 24 cm	**Üst:** 25 cm	2 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk		**En**		**Yükseklik**	

Başlık Tipi: Oval Başlıklı Sarık.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde kısa bir boyun bölümünden sonra başlık ile tamamlanan şahide, doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

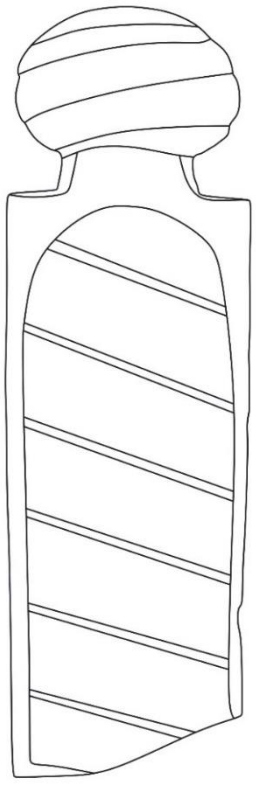
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin iç yüzünde bulunan altı satırlık sülüs hatlı kitabesi sağdan sola doğru eğimli birbirine paralel silmeler ile ayrılmıştır. Şahide, gövdesine kısa ve silindirik bir boyunla bağlanan sarık ile tamamlanmıştır.

Foto. 88: Mehmed Ağa'nın Baş Şahidesi

Çizim 83: Mehmed Ağa'nın Ayak Şahidesi

Katalog No: B3-1

Fotograf No: 89

İnceleme Tarihi: 9.12.2015

Çizim No: 84

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39.653807 y-27.872823

Kimliği: Habibe Hanım

Tarihi: 1347 (H) 1928 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Hayy	هول حی
Çün Ecel geldi olmaz emân	چون اجل كلدي اولماز آمان
Cürmünü afv eyle Ya Rabb'el Mennân	جرمني عفو ايله يا رابّلمنّان
Mağfiret kıl olmasun hâli yaman	مغفرت قيل اولمسون حالي يمان
Mazhar nûr u şefaat her zaman	مظحر نورو شفاعت قيل حر زمان
Birinci Mülâzım Hüseyin Avni Efendi	برينجى ملازم حسين عوني افندي
Refikası Habibe Hanım ruhuna Fatiha	رفيقسي حبيبه حانم روحنه فاتحه
Sene 1347 receb 14 Yevm'ül Perşembe	سن ١٣٤٧ رجو ١۴ يومول پرشمبه

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
86 cm	**Alt:** 24 cm	**Üst:** 27 cm	6 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	**-**	**En**	**-**	**Yükseklik**	**-**

Başlık Tipi: -

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, bitkisel sivri bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprak üzerinden yükselmektedir.

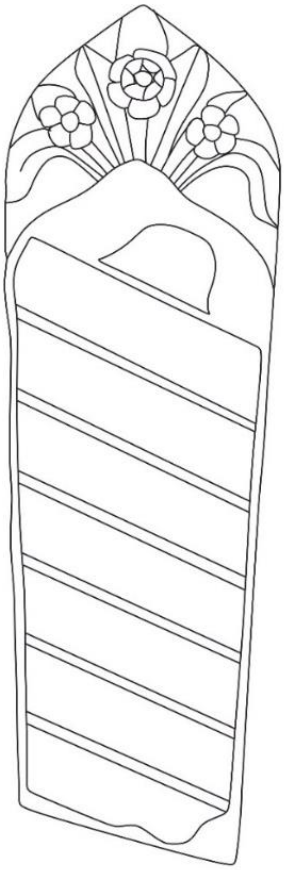
Ayak şahidesi bulunmamaktadır

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan tâlik hatlı sekiz satırlık kitabesinin serlevha satırı yarım yuvarlak kartuş içerisinde verilirken, diğer satırlar sağdan sola doğru eğimli birbirine paralel silmeler ile ayrılmıştır. Şahidenin tepelik bölümünde üçlü gül motifi ve yaprak motifleriden oluşan bitkisel bir bezeme bulunmaktadır.

Foto. 89: Habibe Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 84: Habibe Hanım Ayak Şahidesi

Katalog No: B3-2

Fotograf No: 90-91

İnceleme Tarihi: 9.12.2015

Çizim No: 85-86

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39.65 y-27.87

Kimliği:

Tarihi:

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
86 cm	**Alt:** 24 cm	**Üst:** 27 cm	6 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Sarıklı Fes.

Kullanılan Malzeme: Taş.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Çerçeveli mezar tipindedir

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde yukarı doğru daralan boyun bölümünden sonra bir başlık ile bitirilmiştir. Şahide, mezar çerçeve taşının kına kenar panoları üzerine yerleştirilmiştir.

Ayak şahidesi, sivri tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve mezar çerçeve taşının kına pano kenaları üzerinden yükselmektedir.

Süsleme Özellikleri

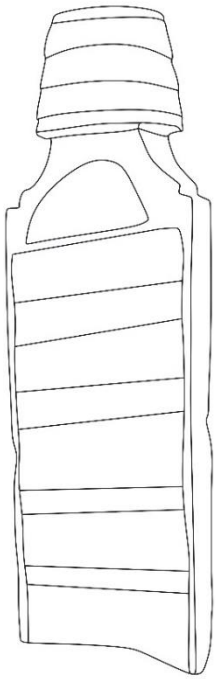
Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan altı satırlık sülüs hatlı kitabesinin serlevha satırı yarım yuvarlak kartuş içerisinde verilirken, diğer satırlar birbirine paralel silmeler ile ayrılmıştır. Şahide, gövdesine yukarı doğru daralan kısa bir boyunla bağlanan Sarıklı Fes ile sonlandırılmıştır.

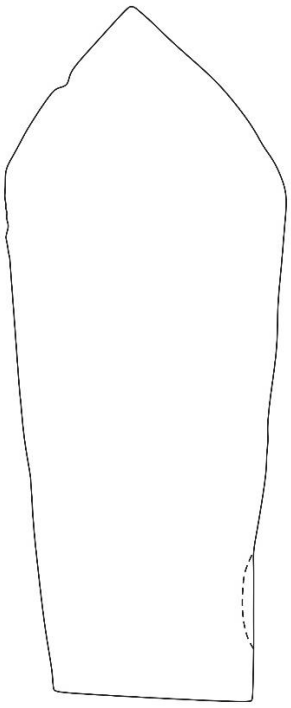
Foto. 90: B3-2 No'lu Mezarın Baş Şahidesi

Foto. 91: B3-2 No'lu Mezarın Ayak Şahidesi

Çizim 85: B3-2 No'lu Mezarın Baş Şahidesi

Çizim 86: B3-2 No'lu Mezarın Ayak Şahidesi

Katalog No: B3-3

Fotograf No: 92

İnceleme Tarihi: 9.12.2015

Çizim No: 87

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39.65 y-27.87

Kimliği: Şaziye Hanım

Tarihi:

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Hayy	هول حي
Rahmetin deryası bi payandır	رحمتك درياسي بي پاياندر
Halk kapunda sâil-i gufrândır	حاق قپوكده سايل غفراندر
Kıl beni yâ Rabb-be hakkı Mustafa	قيل بني يا ربّب حقّي مصطفا
Rûz-ı mâhşer dahil bezm-i rızâ	روزي محشرد ضاحل بزمي رضا
Merhum Urgancı Ali Usta	مرحوم اورغانجي علي اوسته
Zevcesi Şaziye Hanım ruhuna Fatiha	زوجسي شازيي حانم روحنه فاتحه

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
86 cm	**Alt:** 24 cm	**Üst:** 27 cm	6 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: -

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Mezar Tipi ve Formu : Çerçeveli mezar tipindedir.

Baş şahidesi; sivri, bitkisel bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve mezar çerçeve taşının üzerine dikilmiştir.

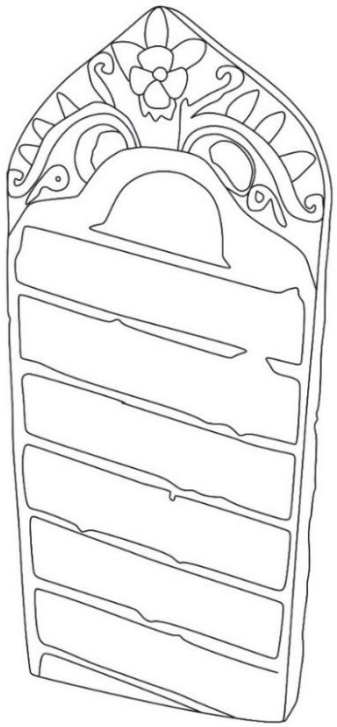
Ayak şahidesi, sivri bir tepelik altıda aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve mezar çerçeve taşının kısa kenarları üzerindedir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan yedi satırlık sülüs hatlı kitabesinin serlevha satırı yarım yuvarlak, diğer satırlar ise dikdörtgen kartuşlar içerisinde bulunmaktadır. Şahidenin bitkisel tepeliği üzerinde stilize yaprakların çevrelediği tek gül motifine yer verilmiştir.

Foto. 92: Şaziye Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 87: Şaziye Hanım'ın Ayak Şahidesi

Katalog No: B4-1

Fotograf No: 93-94

İnceleme Tarihi: .12.2015

Çizim No: 88-89

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39.653141 y-27.873885

Kimliği:

Tarihi: 1338 (H) 1919 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Hayy	حول حی
Yok dünyada rahat gören	يوق دنياده راحت كورن
On altı yaşında kıldım terk-i cihan ?	اون التي ياشنده قيلدم تركي جيحان
Validem eylesinler….	واليدم ايلسينلر.....
Bana mağfiret kıl ya ilahi	بنا مغفرت قيل يا ايلحي
…hacı mihraca	.... حاجي محراجا
… hanım ruhuna Fatiha	.... حانم روحنه فاتحه
Sene 1320	سن ١٣٢٠

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
78 cm	**Alt:** 28 cm	**Üst:** 28 cm	7 cm	63 cm	**Alt:** 23 cm	**Üst:** 23 cm	7 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	**-**	**En**	**-**	**Yükseklik**	**-**

Başlık Tipi: -

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Çerçeveli mezar tipindedir.

Baş şahidesi, sivri ve bitkisel bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahip olup mezar çerçeve taşının üzerine konulmuştur.

Ayak şahidesi, sivri bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve mezar çerçeve taşının üzerine yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan yedi satırlık tâlik hatlı kitabesinin serlevha satırı yarım yuvarlak, diğer satırlar ise dikdörtgen kartuşlar içerisinde verilmiştir. Şahidenin bitkisel tepeliği üzerinde barok tarzdaki akant yaprakların çevrelediği tek gül motifiyle tamamlanan bitkisel bir bezeme görülmektedir.

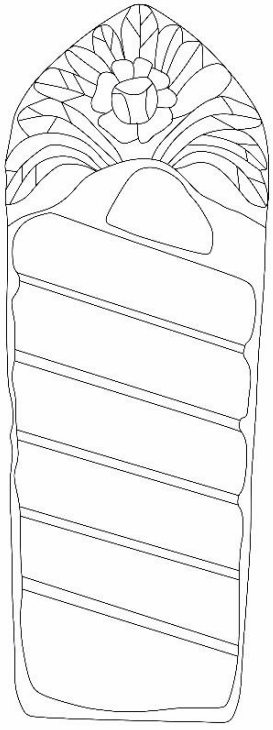
Ayak şahidesinin iç yüzünde lale ve yaprak motiflerinden oluşturulan bir süsleme programı bulunmaktadır.

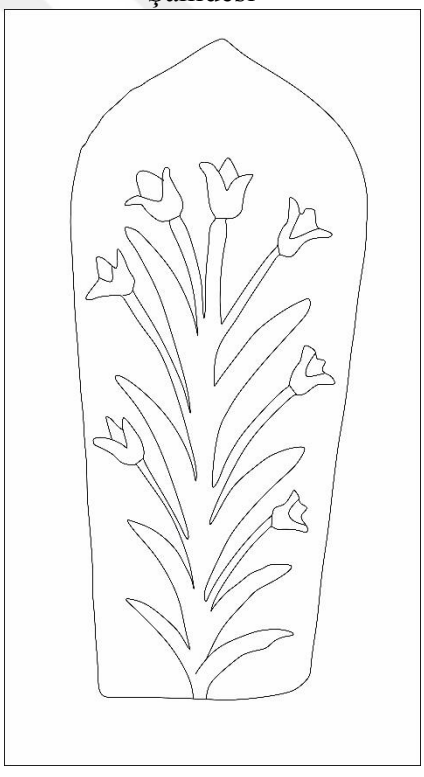
Foto. 93: B4-1 Nolu Mezarın Baş Şahidesi

Foto. 94: B4-1 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi

Çizim 88: B4-1 Nolu Mezarın Baş Şahidesi

Çizim 89: B4-1 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi

Katalog No: B4-2

Fotograf No: 95-96

İnceleme Tarihi: 8.12.2015

Çizim No: 90-91

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39.653238 y-27.873885

Kimliği: Kal'ali Hacı Mehmed Ağa

Tarihi: 1342 (H) 1924 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Hâyyü'l Bâki	هول حيل باقي
Nâ-gehân bir derde düşdüm bulamadım asla devâ	نكحان بر درده دوشدم بولمادم اصلا دوا
Kimse me'mül etmesun budur fâniden vefâ	كيمسه مامول ايتمسون بودر فانيدن وفا
Rıhlet etdim mülk-i fâniden beka gül-zârına	رحلت ايدم ملكي فانيدن بقا كل زاينه
Lütf idüb ihsân ide emrin cenâb-ı kibriyâ	لطف ايدوب ايحسان ايده امرين جنابي كبريا
Burhaniye'den Kal'alı Hacı Mehmed Ağa	برحانييدن قلعلي حاجي محمد آغا
Ruhu içün El-Fâtiha	روهىچون ال فاتحه
Sene 1342 Şevvâl 13	سن ١٣٤٢ شول ١٣

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
123 cm	**Alt:** 30,5cm	**Üst:** 33,5cm	8 cm	106 cm	**Alt:** 28 cm	**Üst:** 32 cm	8 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Sarıklı Fes.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde kısa boyun bölümünden sonra bir başlıkla bitirilip şahide, doğrudan toprak içerisine dikilmiştir.

Ayak şahidesi, sivri kemerli bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin iç yüzünde bulunan sekiz satırlık tâlik hatlı kitabesinin serlevha satırı tam yuvarlak, tarih satırı yarım yuvarlak, diğer satırlar ise dikdörtgen kartuşlar içerisine alınmıştır. Şahide, gövdesine kısa bir boyunla bağlanan ve üzerinde yatay şeritler olan Sarıklı Fes ile tamamlanmıştır.

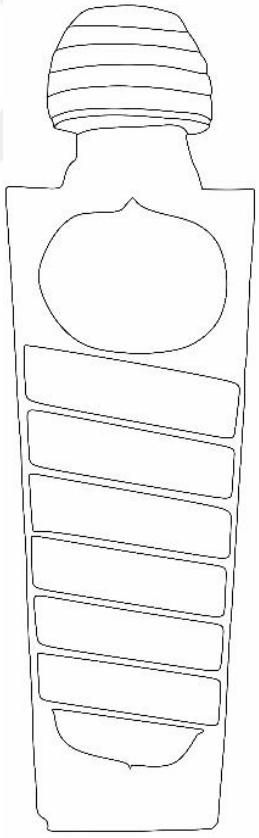
Ayak şahidesinin dikdörtgen gövdesinin iç yüzünde ‘’S’’ biçimindeki kıvrımlı dallar üzerinde yaprak, gül ve lale motifleri bir araya getirilerek şukufe komposizyonu oluşturulmuştur.

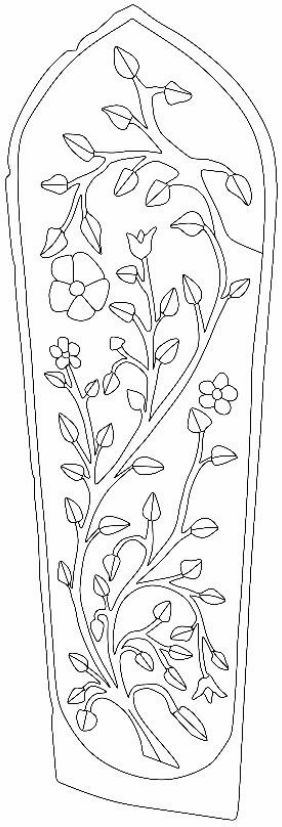
Foto. 95: Hacı Mehmed Ağa'nın Baş Şahidesi

Foto. 96: Hacı Mehmed Ağa'nın Ayak Şahidesi

Çizim 90: Hacı Mehmed Ağa'nın Baş Şahidesi

Çizim 91: Hacı Mehmed Ağa'nın Ayak Şahidesi

Katalog No: B5-1

Fotograf No: 97-98-99

İnceleme Tarihi: 9.12.2015

Çizim No: 92-93-94

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39.653124 y-27.874035

Kimliği: Hatice Hatun

Tarihi: 1209 (H) 1794 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Bâki	هول باقی
Bu cihan bağına geldim bir mürüvvet	بو جحان باغنه كلدم بر مروّت
Görmedim derdime derman	كورمدم دردیمه درمان
Aradım bir ilâc bulamadım	ارادم بر علاج بولمدم
Abdülgânizâde Halil	عبدا لغنيزاده حليل
Ağa'nın zevcesi merhume Hatice	آغانك زوجسي مرهومه حديجه
Hatun ruhuna Fatiha	حاتون روحنه فاتحه
Sene 1209	سن ١٢٠٩

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
104 cm	**Alt:** 31 cm	**Üst:** 31 cm	3 cm	81 cm	**Alt:** 21 cm	**Üst:** 27 cm	5 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	167 cm	**En**	61 cm	**Yükseklik**	31 cm

Başlık Tipi: Hotoz

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Yüksek çerçeveli mezar tipindedir.

Baş şahidesi, prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde ince, uzun ve silindirik bir boyun bölümünden sonra bir başlık ile sonlandırılıp şahide, mezar çerçeve taşının üzerine yerleştirilmiştir.

Ayak şahidesi, üçgen yada ters ‘’V’’ biçimindeki tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdelidir ve mezar çerçeve taşının üzerinden yükselmektedir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan sülüs hatlı sekiz satırlık kitabesinin tarih satırı yarım yuvarlak kartuş içerisinde, diğer satırlar ise yatay eksende birbirine paralel silmeler ile ayrılmıştır. Kitabe üst bölümde yuvarlak bir kemer içerisine alınmıştır. Serlevha satırının hemen üzerinde üç dilimli stilize yaprak motifleri işlenirken, kemer köşe boşluklarında iki yapraklı gün çiçeği bulunmaktadır. Şahidenin boyun bölümünde üç farklı bitkisel bezeme görülmektedir. Alt bölümde mine çiçeği motifleri birbirine kenetlendirilmiş olarak, orta bölümde stilize üç dilimli yapraklar, üst bölümde ise üç adet gün çiçeği motifi Hotoz tipi başlığın altına kadar uzatılıp bitkisel bir komposizyon oluşturulmuştur.

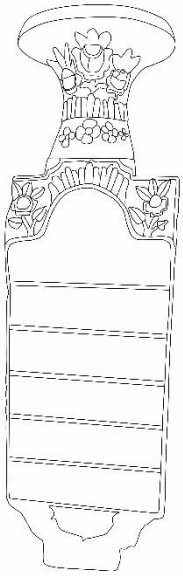
Foto. 97: Hatice Hanım'ın Baş Şahidesi

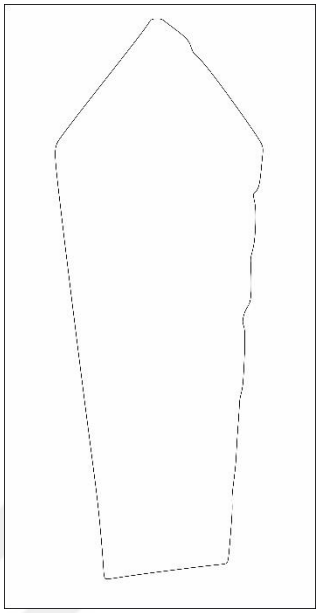
Foto. 98: Hatice Hanım'ın Ayak Şahidesi

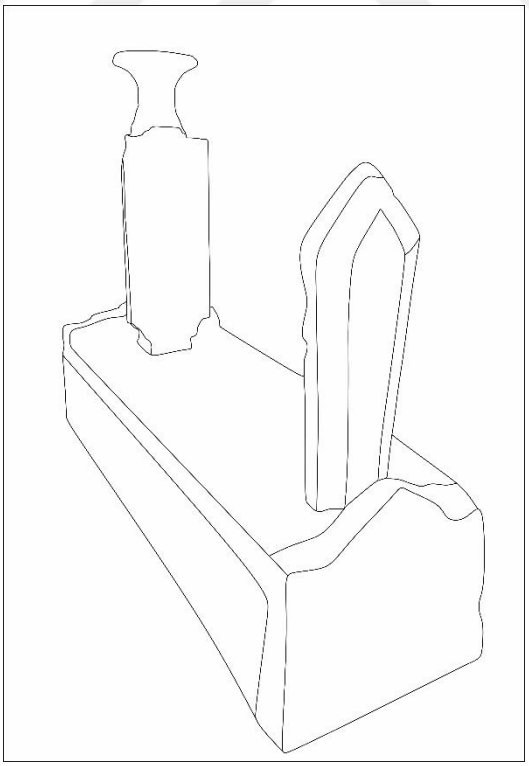

Foto. 99:Hatice Hanım'ın Mezarı

Çizim 92: Hatice Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 93:Hatice Hanım'ın Ayak Şahidesi

Çizim 94:Hatice Hanım'ın Mezarı

Katalog No: B5-2

Fotograf No: 100-101

İnceleme Tarihi: 9.12.2015

Çizim No: 95-96

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39.652931 y-27.874418

Kimliği: Zeliha Kadın

Tarihi:

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Nar-ı fenadan bekâya	ناري فنادن بقايه
Rıhlet eyledin	رحلت ايلدن
Merhum ve mağfure	مرحوم و مغفوره
Mühürdar? ağa kızı	مهردار اغا قزي
Zeliha Kadın	زليحه قادن

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
82 cm	**Alt:** 25 cm	**Üst:** 31 cm	6 cm	87 cm	**Alt:** 22 cm	**Üst:** 30 cm	4,5 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	167 cm	**En**	61 cm	**Yükseklik**	31 cm

Başlık Tipi: -

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

Ayak şahidesi, üçgen yada ters ‘’V’’ biçimindeki tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprak üzerinden yükselmektedir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan sülüs hatlı beş satırlık kitabesi dikdörtgen kartuşlar içerisindedir. Şahidenin alınlık bölümünde yarım daire içerisine alınmış ışınsal demet motifi bulunmaktadır.

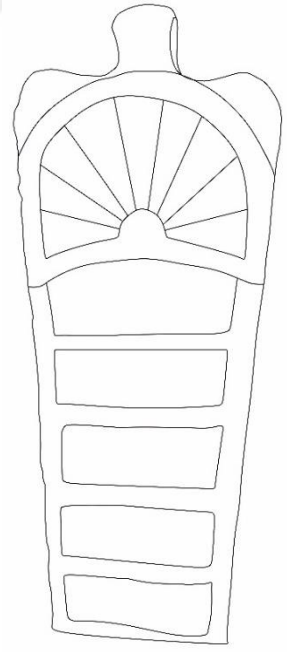
Ayak şahidesinin iç yüzünde orta eksende selvi ağacı ve bu ağacın iki yönünde içe ve dışa doğru kıvrımlı akant yaprak motifleri ile oluşturulan bir komposizyona yer verilmiştir.

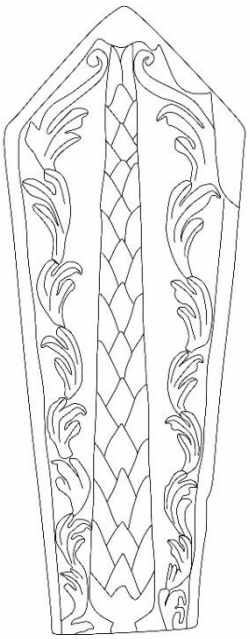
Foto. 100: Zeliha Kadın'ın Baş Şahidesi

Foto. 101: Zeliha Kadın'ın Ayak Şahidesi

Çizim 95: Zeliha Kadın'ın Baş Şahidesi

Çizim 96: Zeliha Kadın'ın Ayak Şahidesi

Katalog No: B6-1

Fotograf No: 102-103

İnceleme Tarihi: 9.12.2015

Çizim No: 97-98

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39.654002 y-27.873229

Kimliği: Mehmed İzzet Efendi Hoca

Tarihi: 1318 (H) 1900 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Hayy	حول حى
Balıkesri ulema-i dersiâmından	بليكسري علاماي درسيعامندن
Tarikat-ı Aliyye-i halidiyye hulefa-i	تارعتي ولييه حاليديّ حلفاي
Kirâmından meclisi idare-i liva	كيرامندن مجليسي ايداريي لوا
A'za-yı benâmından Hacı	عضايي بنامندن حاجي
Ali Medresesi Müderrisi el-hac	علي مودرسي ال حاج
Mehmet İzzet Efendi Hoca	محمد عزّت انفندي حوجا
Ruhuna Fatiha 1318	روحنه فاتحه سن ١٣١٨

Yazı Tipi: Nesih

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
95 cm	**Alt:** 26 cm	**Üst:** 27 cm	8 cm	62 cm	**Alt:** 27 cm	**Üst:** 29 cm	8

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Kısa Başlıklı, Yatay ve Çapraz Eğimde Dilimli, Çapraz Şeritli Sarık.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdelidir ve bu form üzerinde kısa boyun bölümünden sonra bir başlık ile tamamlanıp şahide, doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

Ayak şahidesi, sivri kemerli bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprak içerisine dikilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan sekiz satırlık nesih hatlı kitabesinin serlevha satırı yarım yuvarlak, diğer satırlar ise sağdan sola doğru eğimli dikdörtgen kartuşlar içerisinde verilmiştir. Şahide, gövdesine kısa bir boyun ile bağlanan sarıkla bitirilmiştir.

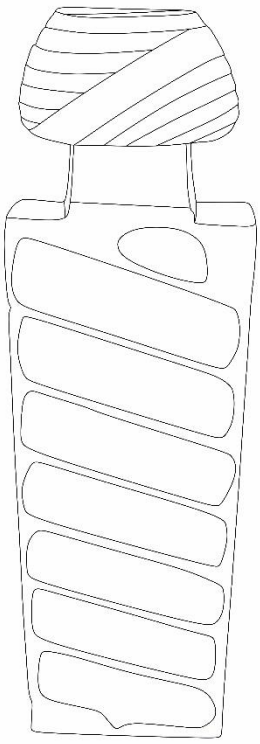
Ayak şahidesinin iç yüzünde hurma ağacı motifi işlenmiştir.

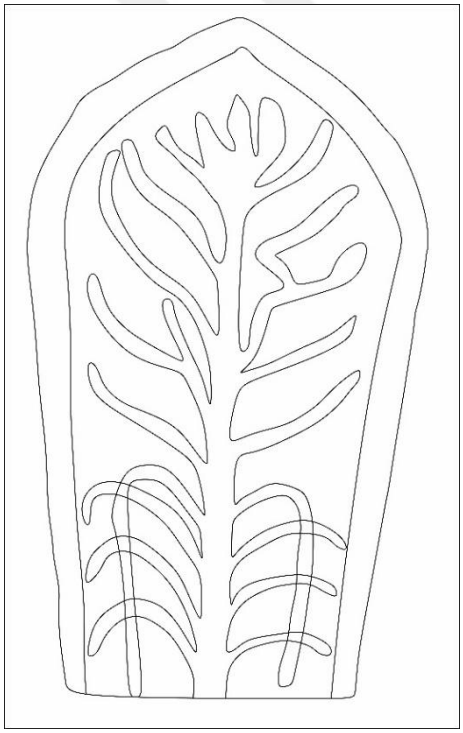
Foto. 102: Mehmed İzzet Efendi'nin Baş Şahidesi

Foto. 103: Mehmed İzzet Efendi'nin Ayak Şahidesi

Çizim 97: Mehmed İzzet Efendi'nin Baş Şahidesi

Çizim 98: Mehmed İzzet Efendi'nin Ayak Şahidesi

Katalog No: B6-2

Fotograf No: 104-105

İnceleme Tarihi: 9.12.2015

Çizim No: 99-100

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39.654025 y-27.873389

Kimliği: Sabri Sözen

Tarihi: 1360 (H) 1941 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Yühyillezi La Yemût	حول يوهييللزى لا يموت
Din ile irfân ile Sabri Sözen Meşhur idi	دين ايل عرفن ايله صبري سوزن مشحور ايدي
Gıbta bahş olmuştu ahlakı ile akrânına	غبطا بحش اومشدي احل اقي ايل اقرنيك
Millete hizmetle ömrü yetmişe ermiş idi	ملته هزمتله عمري يتميشه ايرمش ايدي
Saçdı envâr-ı maârif ümmetin vicdânına	صاچدي نوار معارف آمطك وجضني
El feyz ve ma'rifet binlerce şâkirdânı var	آل فيض و معفرت بيكلرجه شاكرداني وار
Hepsi hürmet eyliyor üstâd-ı âli şânına	هپسي هرمت ايليور استاد علي شانه
Çıkdı din-i tarihi mecdid fevtine mağfürul	چيقدي دين تاريهي مجديد فوتينه مغفرول
Bir işaretdir bu nâil oldu hakk gufrânına	بر ايشارتدر بو نايل اودي حق غفرانن
Sene 1360	سن ١٣٦٠

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
122 cm	**Alt:** 42 cm	**Üst:** 52 cm	11 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	180 cm	**En**	78 cm	**Yükseklik**	40 cm

Başlık Tipi: -

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu: Çerçeveli mezar tipindedir.

Baş şahidesi, üçgen bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve mezar çerçeve taşının üzerine yerleştirilmiştir.

Ayak taşı bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin iç yüzünde bulunan onbir satırlık tâlik hatlı kitabesi alçak kabartma tekniği ile işlenmiştir.

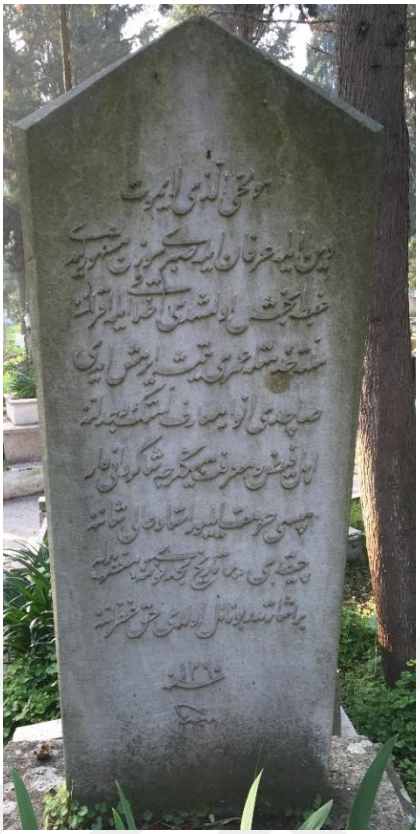
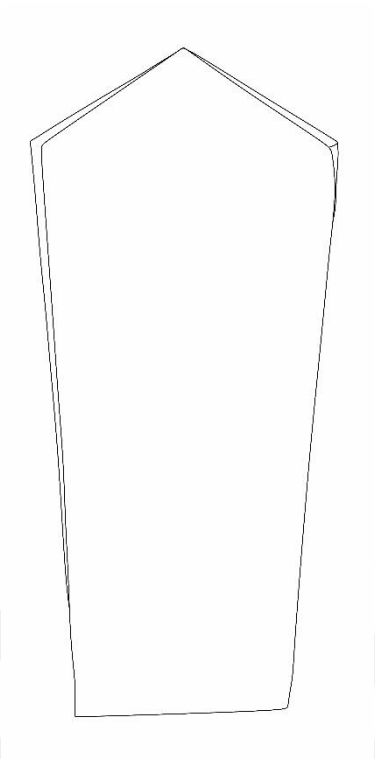

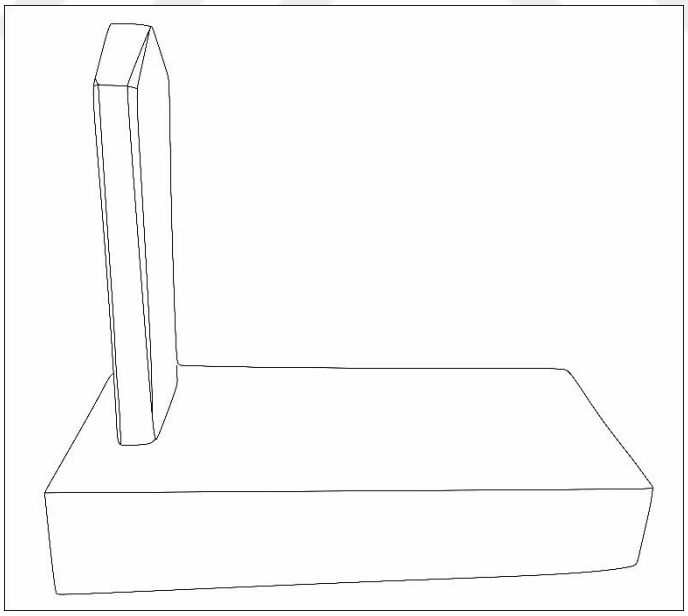
Foto. 104: Sabri Sözen'in Baş Şahidesi

Foto. 105: Sabri Sözen'in Ayak Şahidesi

Çizim 99: Sabri Sözen'in Baş Şahidesi

Çizim 100: Sabri Sözen'in Ayak Şahidesi

Katalog No: B6-3

Fotograf No: 106-107

İnceleme Tarihi: 9.12.2015

Çizim No: 101-102

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39. 653963 y-27. 873245

Kimliği:

Tarihi:

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
105 cm	**Alt:** 35 cm	**Üst:** 36 cm	10 cm	98 cm	**Alt:** 34 cm	**Üst:** 36 cm	8,5 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Kısa Başlıklı, Yatay ve Çapraz Eğimde Dilimli, Çapraz Şeritli Sarık.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir. Bu form üzerinde kısa ve silindirik boyun bölümünden sonra bir başlık ile sonlandırılıp şahide, doğrudan toprak içerisine dikilmiştir.

Ayak şahidesi, sivri kemerli tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan on satırlık tâlik hatlı kitabesinin serlevha satırı yarım yuvarlak kartuş içerisindeyken, diğer satırlar sağdan sola doğru eğimli birbirine paralel silmeler ile ayrılmıştır. Şahide, gövdesine kısa ve silindirik bir boyun ile bağlanan sarıkla sonlandırılmıştır.

Ayak şahidesinin dış yüzeyi şukufe motifi işlenerek hareketlendirilmiştir.

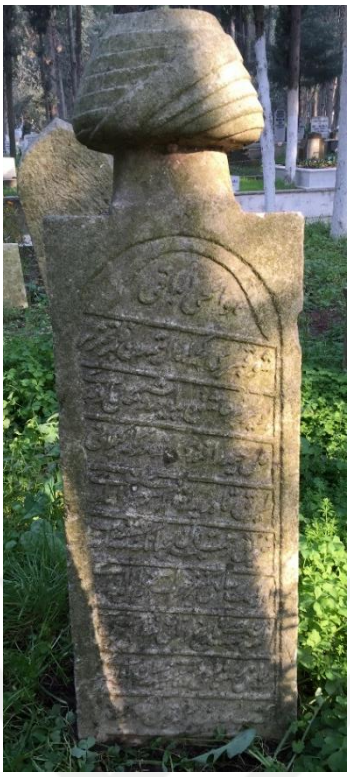
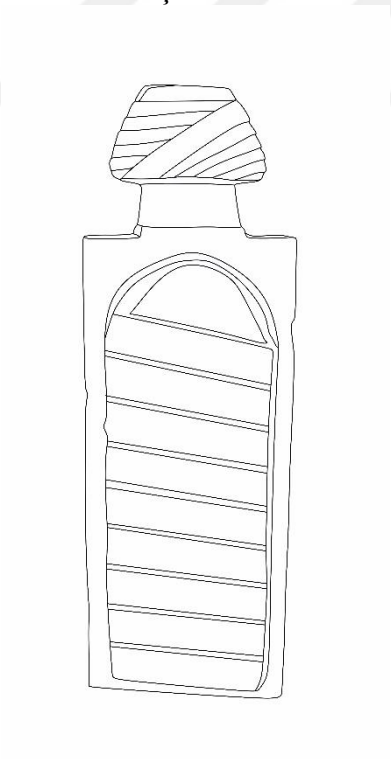

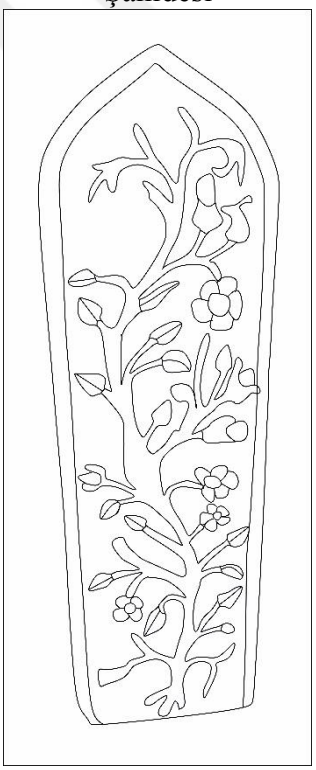
Foto. 106: B6-3 Nolu Mezarın Baş Şahidesi

Foto. 107: B6-3 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi

Çizim 101: B6-3 Nolu Mezarın Baş Şahidesi

Çizim 102: B6-3 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi

Katalog No: B7-1

Fotograf No: 108-109

İnceleme Tarihi: 9.12.2015

Çizim No: 103-104

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39. 653842 y-27. 873150

Kimliği: Cibali Ağa

Tarihi: 1240 (H) 1825 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Âh Mine'l Mevt	اه منل موت
Aldanma bizden ibret al	الدنما بزدن بزدن عبرت ال
Beka Allah'a mahsusdur	بقا آلله محسوصدر
Eyle detarik rıhlete	ايله تدارك رحلته
Ecel her lahza melhuzdur	آجل حر لحظه ملحوظدر
Karesili Bezzaz Cibali Ağa	قرسيلي بزاز جبالي آغا
Ruhûçün el- Fatiha	روحيچون ال فاتحه
Sene 1340	سن ١٣٤٠

Yazı Tipi: Nesih

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
78 cm	**Alt:** 24 cm	**Üst:** 25 cm	7 cm	78 cm	**Alt:** 17 cm	**Üst:** 21 cm	6 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Hamidi Fes.

Kullanılan Malzeme: Mermer

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Çerçeveli mezar tipindedir.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdelidir ve bu form üzeinde kısa bir boyun bölümünden sonra başlık ile sonlandırılıp şahide, doğrudan toprak üzerinden yükselmektedir.

Ayak şahidesi, sivri kemerli bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan nesih hatlı sekiz satırlık kitabesi sağdan sola doğru eğimli dikdörtgen kartuşlar içerisine alınmıştır. Şahide, gövdesine kısa bir boyun ile bağlanan Hamidi fesle tamamlanmıştır.

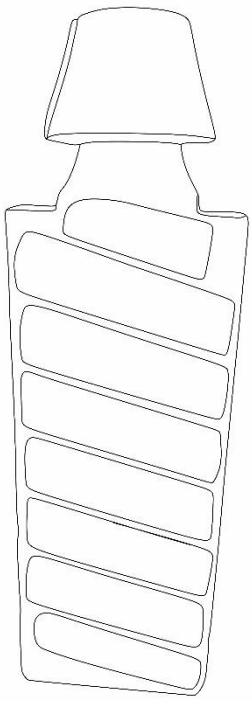
Ayak şahidesinin iç yüzünde alt bölümden başlayarak tepeye kadar kıvrılarak uzanan ‘’S’’ biçimindeki tek dal üzerinde yaprak ve gül motifleri görülmektedir. Şahide sonradan yeşile boyanmıştır.

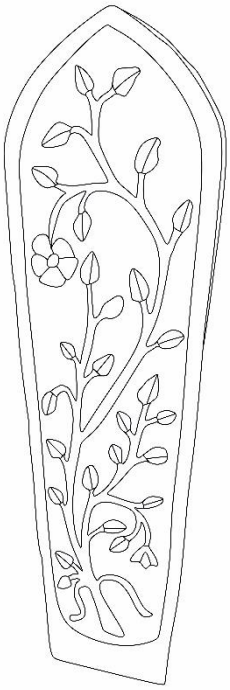
Foto. 108: Cibali Ağa'nın Baş Şahidesi

Foto. 109: Cibali Ağa'nın Ayak Şahidesi

Çizim 103: Cibali Ağa'nın Baş Şahidesi

Çizim 104: Cibali Ağa'nın Ayak Şahidesi

Katalog No: B7-2

Fotograf No: 110

İnceleme Tarihi: 9.12.2015

Çizim No: 105

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39. 653842 y-27. 873150

Kimliği: Zarettin Bin Ali

Tarihi: 1328 (H) 1910 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Bakî	هول باقي
Kırım muhacirlerinden	قيرم محاجرلريندن
Zarettin Bin Ali	ظراتدين بن علي
Ruhuna Fatiha	روحونآ فاتحه
1328	١٣٢٨

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
79 cm	**Alt:** 32 cm	**Üst:** 33 cm	9 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Sarıklı Fes.

Kullanılan Malzeme: Taş.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Çerçeveli mezar tipindedir.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdelidir ve bu form üzerinde kısa, dikdörtgen boyun bölümünden sonra bir başlık ile sonlandırılmıştır.

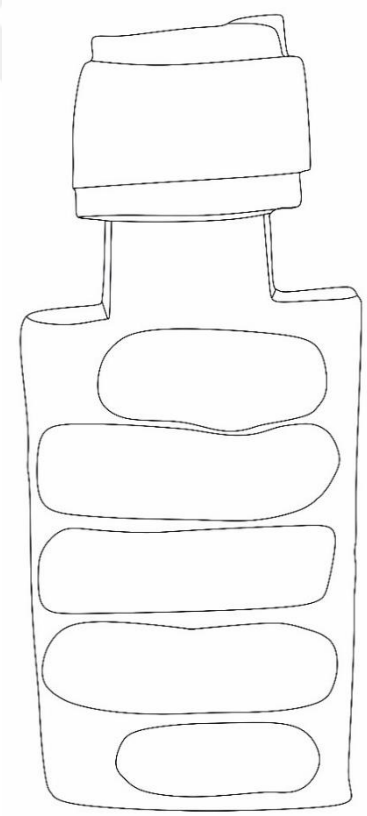
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin iç yüzünde bulunan sülüs hatlı beş satırlık kitabesi dikdörtgen kartuşlar içerisine alınmıştır. Şahide, gövdesine kısa ve dikdörtgen bir oyun ile bağlanan Sarıklı olarak isimlendirdiğimiz fesle sonlandırılmıştır.

Foto. 110: Zarettin'in Baş Şahidesi

Çizim 105: Zarettin'in Ayak Şahidesi

Katalog No: B10-1

Fotograf No: 111-112

İnceleme Tarihi: 10.12.2015

Çizim No: 106-107

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39.653497 y-27.873948

Kimliği: Hafız Cemal

Tarihi: 347 (H) (959) (1347-1929)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hû	حو
Katib Hakkı	كاتب حقي
Efendi mahdumu	افندي محدومي
Hafız Cemal	حافظ جمال
Efendi Ruhuna	آفندي روحنه
Fatiha	فاتحه
18 Şevval 347	شول ١٨ ٣٤٧

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
80 cm	**Alt:** 28,5 cm	**Üst:** 31 cm	8 cm	-	**Alt: -**	**Üst: -**	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	182 cm	**En**	80 cm	**Yükseklik**	30 cm

Başlık Tipi: Dalfes.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Kullanılan Malzeme: Taş.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Mezar Tipi ve Formu : Dikdörtgen bir kaide üzerine yerleştirilmiş olan çevçeveli mezar tipindedir.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir.Bu form üzerinde kısa boyun bölümünden sonra bir serpuş ile tamamlanan şahide, mezar çerçeve taşının üzerine yerleştirilmiştir.

Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

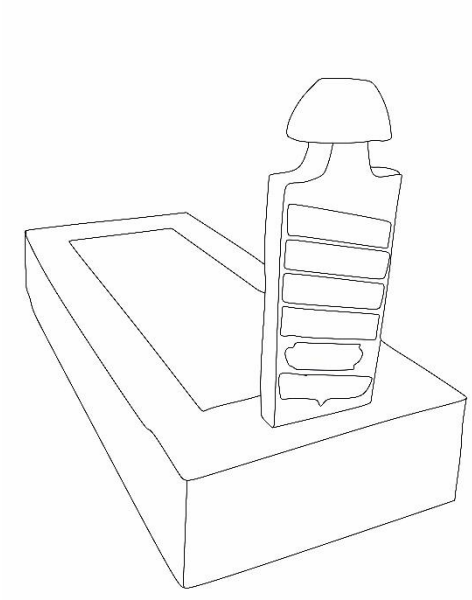
Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan yedi satırlık sülüs hatlı kitabesinin serlevha satırı yarım yuvarlak, diğer satırlar ise dikdörtgen kartuşlar içerisinde verilmiştir. Şahide, gövdesine kısa bir boyunla bağlanan Dalfes ile sonlandırılmıştır.

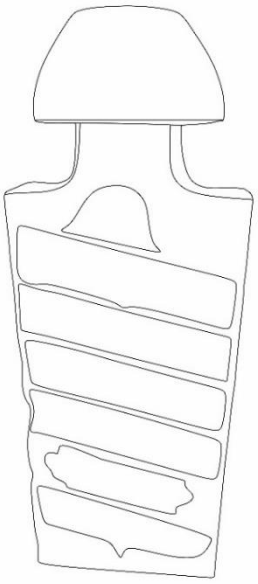
Foto. 111 : Hafız Cemal'in Mezarı

Foto. 112: Hafız Cemal'in Baş Şahidesi

Çizim 106: Hafız Cemal'in Mezarı

Çizim 107: Hafız Cemal'in Ayak Şahidesi

Katalog No: B10-2

Fotograf No: 113-114

İnceleme Tarihi: 10.12.2015

Çizim No: 108-109

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39.655907 y-27.873552

Kimliği: Ali Necip Beyfendi

Tarihi: 1327 (H) 1910 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Bâki	هول باقي
Ya Rabbi beni affına mahzar kılıveresin	يا ربّي بني عوفينه مظحر قيليورسيك
Kim hail olur kudretine kadir-i mutlak	كيم حايل اولور قدرتيكه قادري مطلق
Elbette senin mağfiretin mücrim içindir	البته سنك مغفرتك مجرم ايچوندر
Bağışla ...emân bendeki ya Hakk	باغشله ...امان بندكي يا حق
El merhum Balıkesir eşraf ve muteberanından	آل مرحوم باليكسري اشاف و متبارندن
Belde-i reisi izzetlü Ali Necip	بلدي رعسي عزتلو علي نجيب
Beyefendi ruhuna El Fatiha	بكافندي روحنه ال فاتحه
Sene 1327..	سن ١٣٢٧

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
134 cm	**Alt:** 35 cm	**Üst:** 37 cm	10 cm	123 cm	**Alt:** 32 cm	**Üst:** 33.5cm	10 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ

Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Hamidi Fes.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Kapak taşlı mezar tipindedir.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerindeki boyun bölümünden sonra bir başlık ile sonlandırılmıştır. Şahide, mezar kapak taşı üzerine konulmuştur.

Ayak şahidesi, sivri kemerli bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve mezar kapak taşı üzerinden yükselmektedir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan dokuz satırlık tâlik hatlı kitabesinin tarih satırı kartuşlarla verilirken, diğer satırlar birbirine paralel silmeler ile ayrılmıştır. Kitabe, içerisinde çiçek başı motifiyle bezeli olan kenar suyu ile çerçeve içerisine alınmıştır. Şahide, gövdesine kısa bir boyunla bağlanan Hamidi tipi fes ile sonlandırılmıştır.

Ayak şahidesinin iç yüzünde alt bölümde tek kaideli ve gövdesi dilimli dekoratif bir vazodan çıkarak tepelik kısmına kadar uzanan tek dal üzerinde lale ve stilize yaprak motifleri işlenerek bitkisel bir bezeme uygulanmıştır.

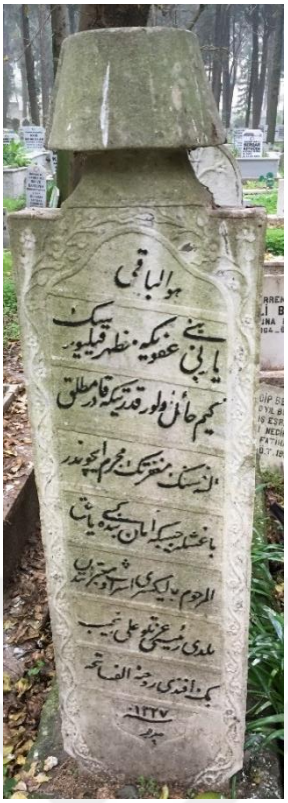
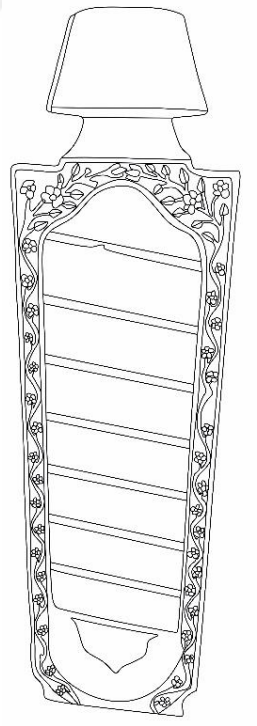

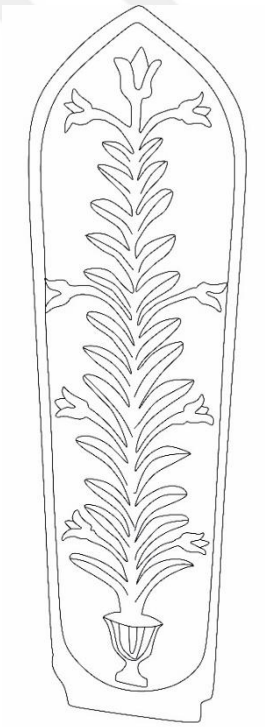
Foto. 113: Ali Necip'in Baş Şahidesi

Foto. 114: Ali Necip'in Ayak Şahidesi

Çizim 108: Ali Necip'in Baş Şahidesi

Çizim 109: Ali Necip'in Ayak Şahidesi

Katalog No: B10-3

Fotograf No: 115-116

İnceleme Tarihi: 10.12.2015

Çizim No: 110-111

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39.656120 y-27.873641

Kimliği: Hikmet Bey

Tarihi: 1342 (H) 1924 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Hayyü'l Ebedi	هول احيل ابدي
Necip Bey zâde Hikmet Bey	نجيب بك زاده حكمت بك
Henüz devr-i şebabında	هنوز دوري شبابنده
İki can pare bir zevce	اكى جان پاره بر زوجه
Bıraktı gitti dünyadan	بيراقدى كيتدى دنيدن
Diyanetkâr, nezahsezar	ديانتكار نزاسزار
Olan bu bendeni Ya Rabb	اوللن بو بندهكي يا رب
Emin kıl hevl-i ukbâdan	امين قيل هولي اوقبدان
Eşrâftan Necip Bey mahdumu	عشرافدن نجيب بك ماحدمو
Hikmet Bey ruhuna Fatiha	حيكمت بك روحونه فاتحه
Sene 1342	سن ١٣٤٢

Yazı Tipi: Nesih

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
110 cm	**Alt:** 31 cm	**Üst:** 31 cm	8 cm	77 cm	**Alt:** 30.5cm	**Üst:** 31 cm	8 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Hamidi Fes.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Kapak taşlı mezar tipindedir. Mezarın büyük bir bölümü toprak altında kalmıştır.

Baş şahidesi, prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerindeki boyun bölümünden sonra bir başlık ile tamamlanan şahide, kapak taşı üzerinde açılan oyuklar içerisine yerleştirilmiştir.

Ayak şahidesi, sivri kemerli bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve kapak taşı üzerinde açılan oyuklar içerisine konulmuştur.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan on bir satırlık nesih hatlı kitabesi sağdan sola doğru eğimli dikdörtgen kartuşlar içerisinde verilmiştir. Şahide, gövdesine kısa bir boyunla bağlanan Hamidi tipi fes ile sonlandırılmıştır.

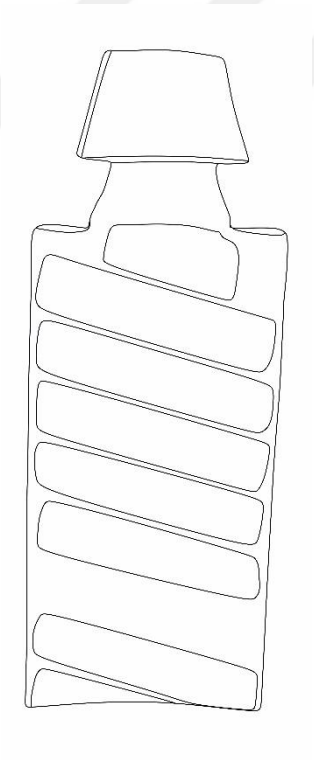
Ayak şahidesinin iç yüzünde selvi (servi) ağacı motifi işlenmiştir. Şahide sonradan yeşile boyanmıştır.

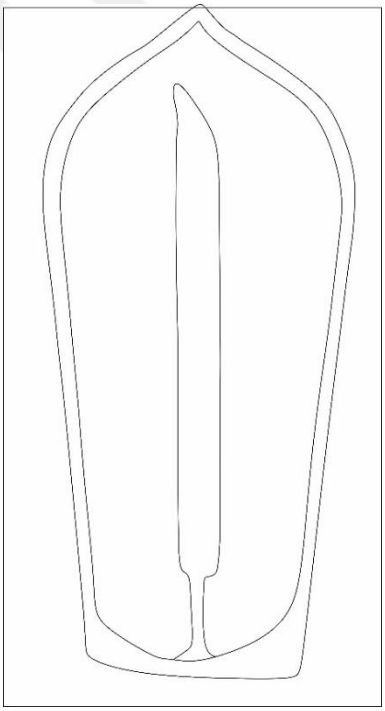

Foto. 115: Hikmet Bey'in Baş Şahidesi

Foto. 116: Hikmet Bey'in Ayak Şahidesi

Çizim 110: Hikmet Bey'in Baş Şahidesi

Çizim 111 : Hikmet Bey'in Ayak Şahidesi

Katalog No: B10-4

Fotograf No: 117-118

İnceleme Tarihi: 10.12.2015

Çizim No: 112-113

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39.656131 y-27.873852

Kimliği:

Tarihi:

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Bâkî	حول باقي
….	….
…..	…….
……	…….
…..	…….
……	…….

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
91 cm	**Alt:** 28 cm	**Üst:** 32 cm	6 cm	73 cm	**Alt:** 27 cm	**Üst:** 30 cm	8.5 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Taş.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, bitkisel bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve toprak içerisine dikilmiştir.

Ayak şahidesi, sivri kemerli bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve toprağa yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan dokuz satırlık tâlik hatlı kitabesinin serlevha satırı yuvarlak, diğer satırlar ise sağdan sola doğru eğimli dikdörtgen kartuşlar içerisinde bulunmaktadır. Şahidenin tepelik bölümü üzerinde üçlü gül motifiyle oluşturulan bitkisel bir bezeme görülmektedir.

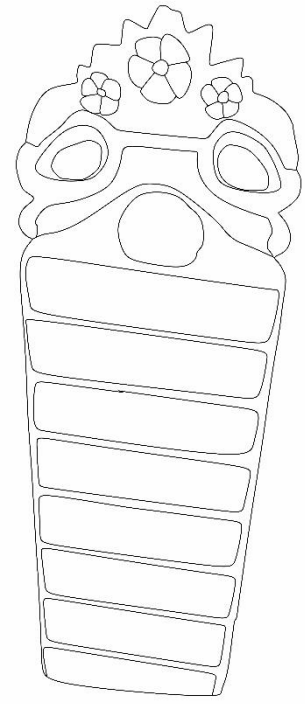
Ayak şahidesinin iç yüzünde ‘’S’’ biçimindeki kıvrımlı tek dal üzerinde gül, lale ve yaprak motifleri bir araya getirilerek oluşturulan şukufe komposizyonu işlenmiştir.

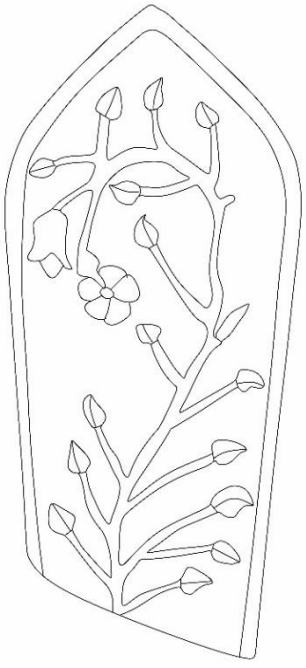
Foto. 117: B10-4 Nolu Mezarın Baş Şahidesi

Foto. 118: B10-4 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi

Çizim 112: B10-4 Nolu Mezarın Baş Şahidesi

Çizim 113: B10-4 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi

Katalog No: B10-5

Fotograf No: 119

İnceleme Tarihi: 10.12.2015

Çizim No: 114

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39.655689 y-27.873709

Kimliği: Havva Hanım

Tarihi: 1353 (H) 1934 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Melek zade Hacı Hafız	ملك زاده حاجي حفظ
Ali Vehbi Efendi zevcesi	علي وحبي افندي زوجسي
Havva Hanım ruhuna Fatiha	حوا حانم روحنه فاتحه
Sene 1353	سن ١٣٥٣

Yazı Tipi: Nesih

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
106 cm	**Alt:** 25 cm	**Üst:** 30 cm	8 cm	-	**Alt:** - **Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, geometrik bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin iç yüzünde bulunan dört satırlık nesih hatlı kitabesi kartuşlar içerisinde yer almaktadır. Şahidenin tepelik bölümü güneş kursu ile oluşturulmuştur. Tepelik ile gövde arasındaki bağlantı dışa dönük ‘’C’’ kıvrımlarıyla belirlenmiştir.

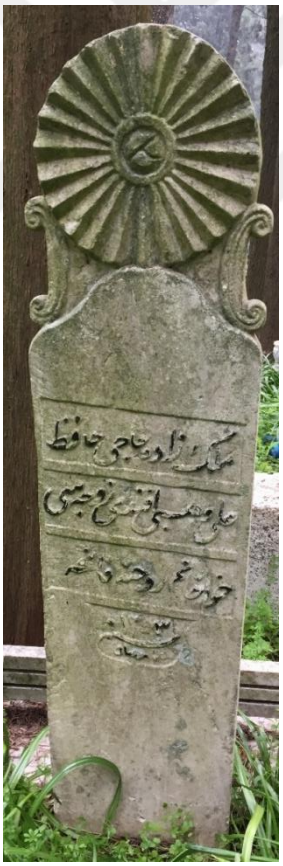
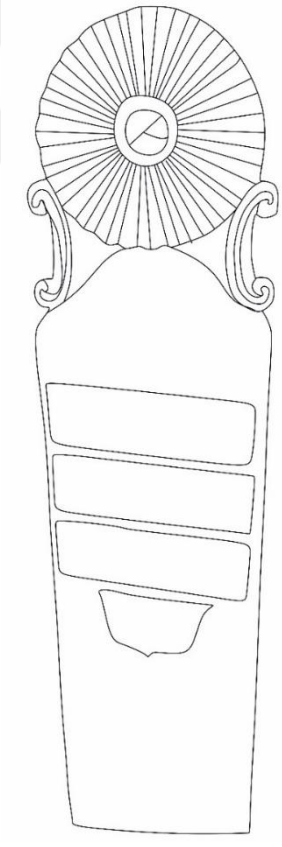

Foto. 119: Havva Hanım’ın Baş Şahidesi

Çizim 114: Havva Hanım’ın Ayak Şahidesi

Katalog No: B10-6

Fotograf No: 120

İnceleme Tarihi: 10.12.2015

Çizim No: 115

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39.656287 y-27.873657

Kimliği:

Tarihi:

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Hay	حول حى
Nev civânım uçtu cennet bağına	نو جيوانم اوچدي جنت باغنه
Firâkı kaldı mâderinin canına	فراقي قالدي مادرينك جاننه
……..	.....

Yazı Tipi: Nesih

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
37 cm	**Alt:** 23 cm	**Üst:** 23 cm	8 cm	-	**Alt:** - **Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Hamidi Fes.

Kullanılan Malzeme: Taş.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdelidir ve bu form üzerinde yukarıya doğru daralan boyun bölümünden sonra bir başlık ile tamamlanıp şahide, doğrudan toprağa dikilmiştir.

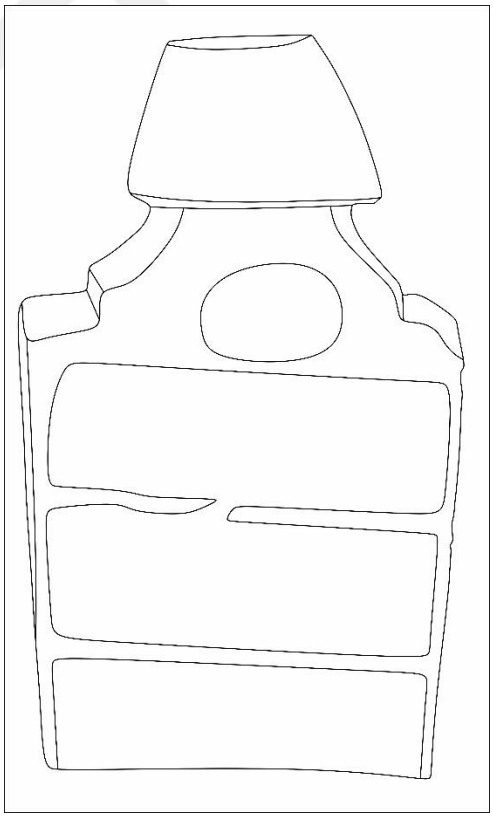
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan dört satırlık nesih hatlı kitabesinin serlevha satırı yuvarlak, diğer satırlar ise dikdörtgen kartuşlar içerisinde ele alınmıştır. Şahide, gövdesine yukarı doğru daralan bir boyunla bağlanan Hamidi tipi fes ile bitirilmiştir.

Foto. 120: B10-6 Nolu Mezarın Baş Şahidesi

Çizim 115: B10-6 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi

Katalog No: B10-7

Fotograf No: 121-122

İnceleme Tarihi: 10.12.2015

Çizim No: 116-117

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39.65 y-27.87

Kimliği: Pakize

Tarihi:

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüvel Hayyül Bedi’	هول حي اللبدى
Sengel Eşrafından Adem zevcesi Pakize	سنكل اشرافندن ادم زوجسي پاكيزه
Elli beş yaşında oldu âzm-i sev canan	الي بش ياشنده اولدو عامزمي سو جنان
İftirak-ı zevç ile pek muzdarib bu zaman	افتراقي زوچ ايل پك مضطرب بو زمان
Berde… derdi geldi başına hem nagehan	برده ..دردي كلدي باشنه هم ناكحان
Ömrünü hakka ibadet ile imrar eyledi	عمريني حقه عبادت ايله امرار ايلدي
Barucarı olsun ….	.....باروجاري اولسون
……	.....

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
77 cm	**Alt:** 30 cm	**Üst:** 32 cm	8 cm	81 cm	**Alt:** 27 cm	**Üst:** 29 cm	8 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş ve ayak şahidesi, üçgen bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan yedi satırlık tâlik hatlı kitabesinin serlevha satırı yarım yuvarlak kartuş içerisinde verilirken, diğer satırlar sağdan sola doğru eğimli birbirine paralel silmeler ile ayrılmıştır. Şahidenin üçgen tepeliği üzerinde barok tarzdaki akant yapraklarının arka fon oluşturduğu üçlü gül motifi işlenerek bitkisel bir komposizyon oluşturulmuştur.

Ayak şahidesinin iç yüzünde stilize asma ve üzüm motiflerinden oluşan bir komposizyon izlenmektedir.

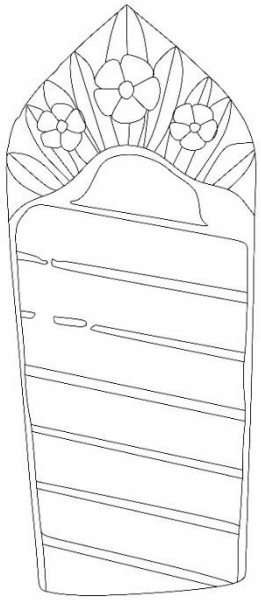
Baş ve ayak taşları sonradan yeşile boyanmıştır.

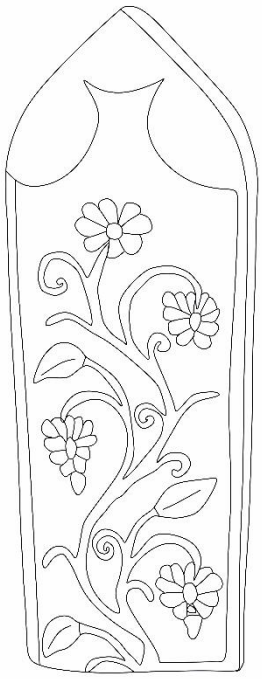
Foto. 121: Pakize'nin Baş Şahidesi

Foto. 122: Pakize'nin Ayak Şahidesi

Çizim 116: Pakize'nin Baş Şahidesi

Çizim 117 : Pakizenin Ayak Şahidesi

Katalog No: B11-1

Fotograf No: 123-124

İnceleme Tarihi: 8.12.2015

Çizim No: 118-119

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39 .654721 y-27.873351

Kimliği: Fatma Hatun

Tarihi: 1309 (H) 1891 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Ah Mine'l Mevt	اه منل موت
Muhâcirin Çerâkiseden	مهاجرين چراكسدن
Paşmak Ağa kerimesi	پشماق اغا كريمسي
.....Ebu Mekteb-i Rüşdiyesi	ابو مكتبي رشديّسي....
Muallim-i evveli Mustafa Efendi	معلليمي اوّلي مصطفا افندي
Zevcesi Fatma Hanım ruhuna	زوجسي فاطمه حانم روحنه
El Fatiha sene 1309	ال فاتحه سن ١٣٠٩

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
94 cm	**Alt:** 33 cm	**Üst:** 34 cm	6 cm	76 cm	**Alt:** 30 cm	**Üst:** 32 cm	4 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş ve ayak şahidesi, yuvarlak tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan yedi satırlık sülüs hatlı kitabesi dikdörtgen kartuşlar içerisinde bulunmaktadır. Şahidenin yuvarlak tepeliğinin alınlığı üzerine stilize yaprak motifleri, üçlü gül motiflerinden oluşan bitkisel bir bezeme işlenmiştir.

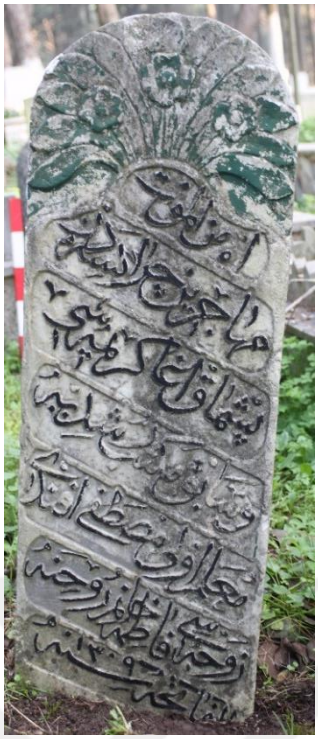
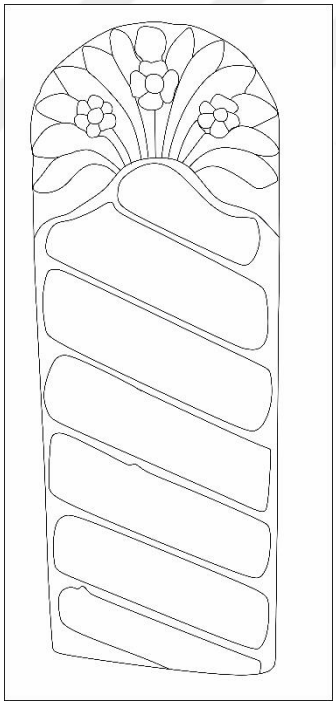

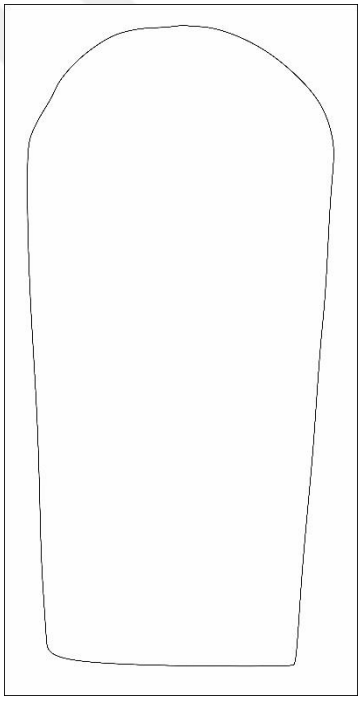
Foto. 123: Fatma Hatun'un Baş Şahidesi

Foto. **124:** Fatma Hatun'un Ayak Şahidesi

Çizim 118: Fatma Hatun'un Baş Şahidesi

Çizim 119: Fatma Hatun'un Ayak Şahidesi

Katalog No: B11-2

Fotograf No: 125-126

İnceleme Tarihi: 8.12.2015

Çizim No: 120-121

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39 .654650 y-27.873388

Kimliği: Rabi'a Hanım

Tarihi: 1309 (H) 1891 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Ya Bâki	يا باقي
Hak eylesin kabrin	حق ايلسين قبرين
Ravzatü mezbariz-üş cennet	روضتو مضبرز اوش جنّت
Okçu kara mahallesi müezzini	اوقچي قرا محلّسي موعزني
Halil efendinin kerimesi merhume	حاليل افندي كريمسي مرحومه
Ve mağfure Rabi'a Hanım'ın ruhuna	و مغفوره رابع حانمن روحنه
Fatiha sene 1309	فاتحه سن ١٣١٣٠٩

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
121,5 cm	**Alt:** 40 cm	**Üst:** 40 cm	4 cm	110 cm	**Alt:** 35 cm	**Üst:** 40 cm	4 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: -

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Kapak taşlı mezar tipindedir.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde bir tepelik ile tamamlanıp şahide, mezar kapak taşı üzerinde açılan oyuklar içerisin dikilmiştir.

Ayak şahidesi, yuvarlak kemerli bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve mezar kapak taşı üzerine yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan yedi satırlık sülüs hatlı kitabesi kartuşlar içerisinde verilmiştir. Şahidenin omuz kısımlarından yükselen akant yaprakları güneş madalyonunun (kursu) işlendiği tepeliği desteklemektedir.

Ayak şahidesinin iç yüzü hurma ağacı motifiyle süslenmiştir.

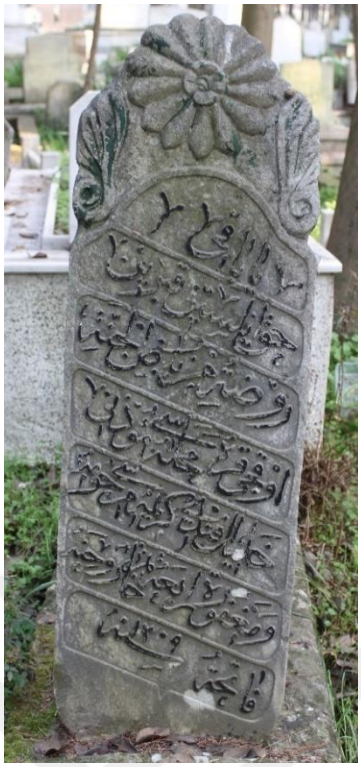
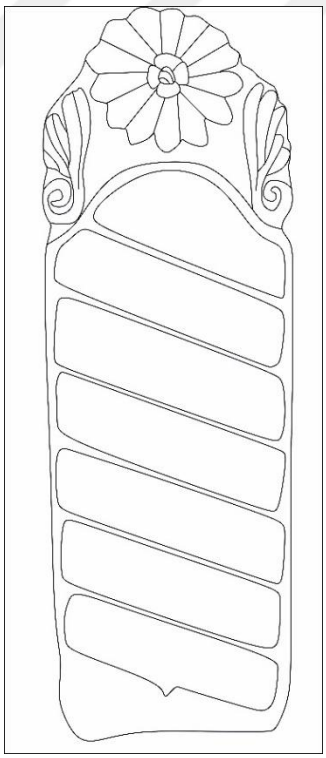

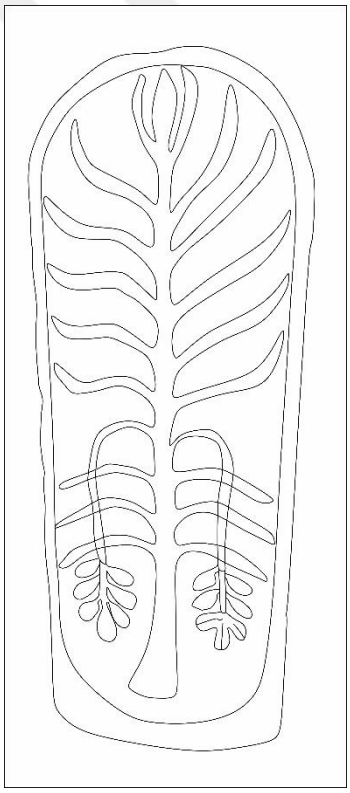
Foto. 125: Rabia Hanım'ın Baş Şahidesi

Foto. 126: Rabia Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 120: Rabia Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 121: Rabia Hanım'ın Ayak Şahidesi

Katalog No: B11-3

Fotograf No: 127

İnceleme Tarihi: 8.12.2015

Çizim No: 122

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39 .6546001 y-27.873152

Kimliği: Habibe Hanım

Tarihi: 1311 (H) 1893 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Bâki	حول باقى
Hûda eylesin kabrin	حدا ايلسين قبرك
Ravzatü min riyazil...	روضتو من ريازل جنّته
Müezzin Halil Efendi zevcesi	موعزن حاليل افندي زوجسي
Habibe Hanım ruhuna El-Fatiha	حابيبه حانم روحنه ال فاتحه
Sene 1311 Zilkade	سن ١٣١١ زلقده

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
84 cm	**Alt:** 38 cm	**Üst:** 38 cm	6 cm	-	**Alt:** - **Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: -

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Çerçeveli mezar tipindedir.

Baş şahidesi, yuvarlak bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve mezar çerçeve taşının üzerine yerleştirilmiştir.

Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan altı satırlık sülüs hatlı kitabesi kartuşlar içerisinde ele alınmıştır. Şahidenin serlevha satırının üzerinden yükselen akant yaprakları sağ ve sola doğru, uçları volütlü olarak biten stilize yapraklar ise yukarı doğru uzanarak bitkisel bir tepelikle tamamlanmıştır.

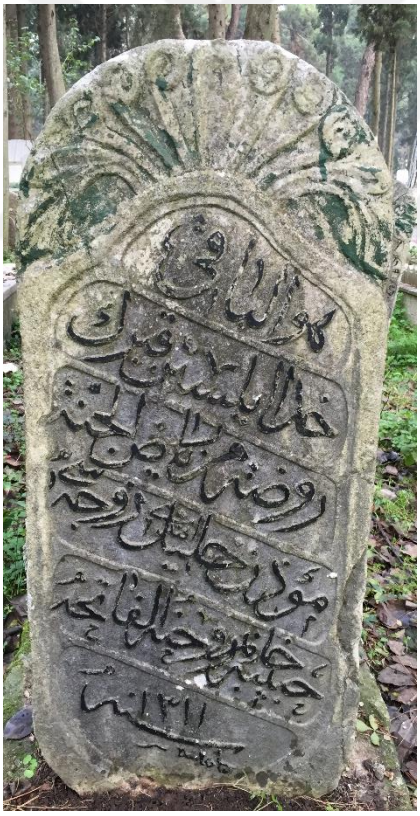
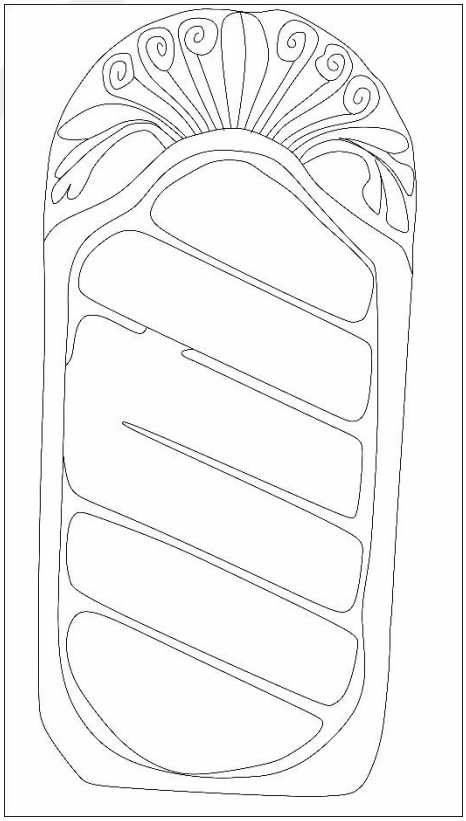

Foto. 127: Habibe Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 122: Habibe Hanım'ın Baş Şahidesi

Katalog No: B11-4

Fotograf No: 128-129

İnceleme Tarihi: 8.12.2015

Çizim No: 123-124

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39 .65 y-27.87

Kimliği: Züleyha

Tarihi: 1314 (H) 1896 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Ya Bâki	يا باقي
Bu züleyha kulunu mağfure kıl	بو زليحا قولوكي مغفوره قيل
Hazreti Yusuf'u Züleyha hürmeti	حضرتي يوسفو زوليها حرمتي
Cennet ve … kıl	جنّت و....قيل
Hazret-i Yasin ve Taha hürmeti	حضرتي يسين و طحه حرمتي
Okçu kara mahallesi cami'	اوقچي قرا محلّسي جاميع
Şerifi müezzini Halil Efendinin	شريفي موعزني حاليل افندينك
Kerimesi Züleyha Hanım'ın ruhuna Fatiha	كريمسي زوليحا حانمك روحنه فاتحه
12…sene 1314 h Zilkade Pazar günü	سن ١٣١٤ زلقده پزر كونو ١٢

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
163 cm	**Alt:** 40 cm	**Üst:** 45 cm	5 cm	154 cm	**Alt:** 37 cm	**Üst:** 38 cm	5 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: -

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Kapak taşlı mezar tipindedir.

Baş şahidesi, bitkisel bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve mezar kapak taşı üzerinden yükselmektedir.

Ayak şahidesi, sivri kemerli bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizma dikdörtgen gövdelidir ve mezar kapak taşı üzerine konulmuştur.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan dokuz satırlık sülüs hatlı kitabesi dikdörtgen kartuşlarla çerçevelenmiştir. Şahidenin serlevha satırının hemen üzerinde bulunan vazo biçimindeki boyun kısmından çıkan stilize yaprak motifleri şahidenin omuz kısımlarına kadar uzanarak üçlü gül motifleri ile birlikte bir tepelik oluşturmaktadır.

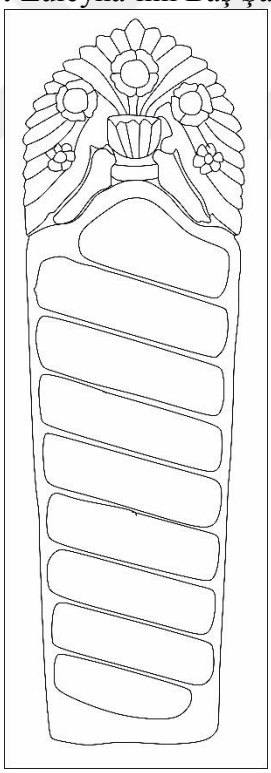
Ayak şahidesinin iç yüzünde, tek kaideli bir vazodan çıkan ‘’S’’ biçimindeki kıvrımlı tek dal üzerinde gün çiçeği, lale ve yaprak motifleriyle oluşturulan şukufe komposizyona yer vverilmiştir.

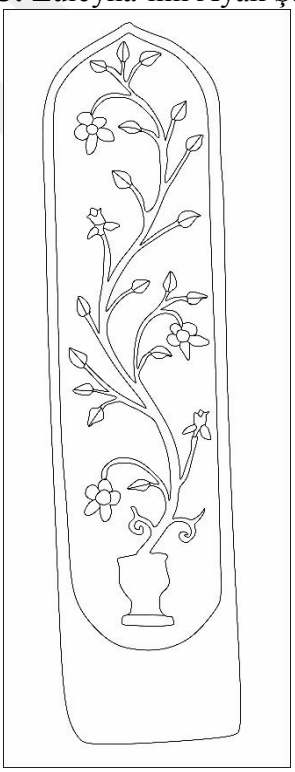
Foto. 128: Züleyha’nın Baş Şahidesi

Foto. 129: Züleyha’nın Ayak Şahidesi

Çizim 123: Züleyha’nın Baş Şahidesi

Çizim 124: Züleyha’nın Ayak Şahidesi

Katalog No: B11-5

Fotograf No: 130-131

İnceleme Tarihi: 8.12.2015

Çizim No: 125-126

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39 .65 y-27.87

Kimliği: Mustafa Niyazi

Tarihi: 1327 (H) 1909 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Baki	هول باقى
… İçinde nail gufran i'lan	ايچنده نايل قفران الان
Hazreti Hoca Niyazi yani..	حزرتي حوجا نييازي ياني ....
Kendisinden yok gibidir hiç talim etmemiş	كنديسنين يوق كيبيدر هچ تعلم ايتممش
İş bu davanın Kur'anı nice şakird şadi	اشبو دعوانك قراني نيجه شاكرد شادي
Hazret-i Feyyaz mutlak ırak benim rahmet edip	حزرتي فياض مطلق يراق بنم رحمت ايدوب
Dar-ı rızvanda muazzez eylesin bu cahdi	داري رضواندي معزز ايلسون بو جاحدي
Tarik-i halidi ser halifesi ve ketb-i	طارقي حاليدي سر حاليفسي و كتبي
İ'dadi muallimi Sesalhayı ümmeten Hoca Mustafa	اعددي معلمي سصاحايي امتّن حوجا مصطفا
Naziyazı Ruhuna Fatiha sene 1328	نازييازي روحنه فاتحه سن ١٣٢٨

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
117cm	**Alt:** 31 cm	**Üst:** 31 cm	9 cm	100 cm	**Alt:** 27 cm	**Üst:** 28.5cm	7.5 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	**-**	**En**	**-**	**Yükseklik**	**-**

Başlık Tipi: Kısa Başlıklı, Yatay ve Çapraz Eğimde Dilimli, Çapraz Şeritli Sarık.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Kapak taşlı mezar tipindedir.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde kısa bir boyun bölümünden sonra başlık ile tamamlanıp şahide, mezar kapak taşı üzerinde açlan dikdörtgen oyuklar içerisinden yükselmektedir.

Ayak şahidesi, sivri kemerli bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve mezar kapak taşı üzerinde açılan dikdörtgen oyuk içerisine yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan on satırlık tâlik hatlı kitabesi dikdörtgen kartuşlar içerisinde bulunmaktadır. Şahide, gövdesine kısa bir boyun ile bağlanan sarıkla tamamlanmıştır.

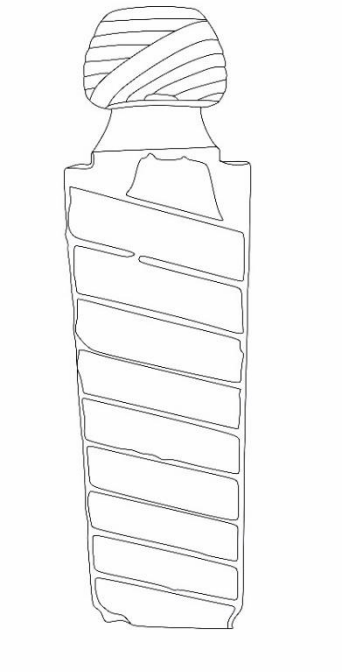
Ayak şahidesinin iç yüzünde hurma ağacı motifi taşın iç yüzeyini kaplayacak bir biçimde süslenerek hareketlendirilmiştir.

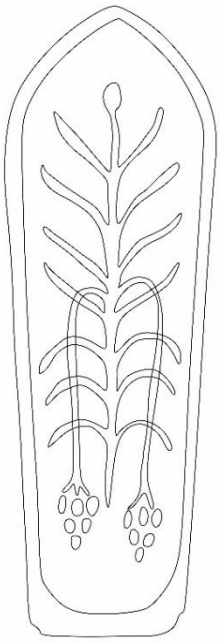
Foto. 130: Mustafa Niyazi'nin Baş Şahidesi

Foto. 131: Mustafa Niyazi'nin Ayak Şahidesi

Çizim 125: Mustafa Niyazi'nin Baş Şahidesi

Çizim 126: Mustafa Niyazi'nin Ayak Şahidesi

Katalog No: B11-6

Fotograf No: 132-133

İnceleme Tarihi: 8.12.2015

Çizim No: 127-128

Bulunduğu Yer: Baş Çeşme Mezarlığı

Koordinat: x-39 .65 y-27.87

Kimliği: Mevzuka Hanım

Tarihi: 1344 (H) 1926 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüvel Hayy-ül Bâki	هول باقي
Sene 1344	سن ١٣٤٤
Cennet olsun ruhuna …	جنّت اولسون روحنه....
Genç iken gitti canana intikal	كنچ ايكن كيتدي جانانه اينتقل
Can verirdi dinine…	جان ويرردي دينينه....
……	.....
…..oku bir Fatiha	اوقو بر فاتحه
Ücretini versin cenab-ı…	اوجرتي ويرسن جنابي....
Kasap Recep Efendi zevcesi	قاصاپ رجو افندى زوجسي
Mevzuka Hanım'ın ruhuna Fatiha	موزوقا حانمك روحنه فاتحه

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
156 cm	**Alt:** 57 cm	**Üst:** 30 cm	7 cm	100 cm	**Alt:** 57 cm	**Üst: -**	6 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	**-**	**En**	**-**	**Yükseklik**	**-**

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Ayakucu şahidesinin gövdesinin üst bölümünden itibaren kırıktır.

Mezar Tipi ve Formu : Kapak taşlı mezar tipindedir.

Baş şahidesi, lale biçiminde tasarlanmış bir forma sahiptir ve bu form üzerinde bitkisel bir tepelikle sonlandırılarak mezar kapak taşı üzerine dikilmiştir.

Ayak şahidesi, lale şeklinde tasarlanmış bir görünüme sahiptir ve mezar kapak taşı üzerinden yükselmektedir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin gövdesinin iç yüzünde bulunan on satırlık tâlik hatlı kitabesinin serlevha ve tarih satırı yuvarlak kartuşlar içerisinde bulunurken, diğer satırlar yatay eksende birbirine paralel silmeler ile ayrılmıştır. Şahide gövdesinin oturtulduğu kaidenin üzerinde akant yaprakları, ters biçimde yerleştirilerek lale ve yapraklar ile bezenmiştir. Şahide kitabesi, kaide kısmının üzerine düz bir biçimde yerleştirilmiş olan bir lalenin sağından ve solundan başlayarak üst bölümde buluan tarih satırına kadar uzanan akant yaprakları ile çevrelenmiştir. Şahidenin omuz kısımları ‘’C’’ kıvrımları ile süslenmiştir ve bu kıvrımların içerisinden çıkan bitkisel zincirler ile askı çelenk motifiyle süslenmiştir. Bu süsleme, bu kıvrımlar içerisinden çıkan lale motiflerinin boyun kısmına doğru uzatılmasıyla tamamlanmıştır. Şahide, gövdesi üzerinde birbirine kenetlenmiş dilimli yapraklı bir boyun bölümü ile dört güllü ve etrafı yapraklar ile çevrelenmiş bitkisel bir tepelikle sonlandırılmıştır.

Ayakucu şahide gövdesinin oturtulduğu kaidenin üzerinde akant, bitkisel yapraklar, ters ve gövdeye doğru düz biçimde yerleştirilen lale ile bezenmiştir. Düz bir biçimde yerleştirilen lale üzerinden çıkan ‘’S’’ biçimindeki iki dal üzerinde birbiri içerisinden çıkan lale motifleri ve yapraklarla bir komposizyon oluşturulmuştur. Bu kıvrımlı

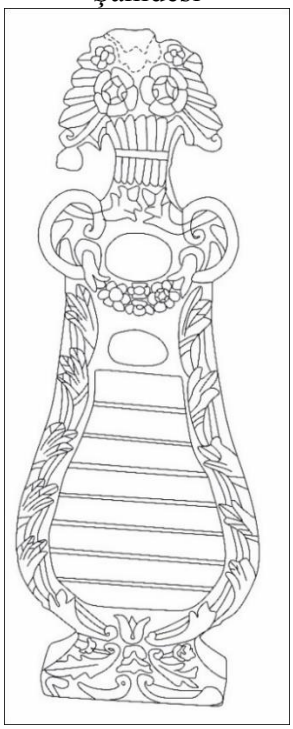
dallardan çıkan ve içe doğru kıvrılan yapraklardan aşağı doğru sarkan üç güllü bir bezeme dikkat çekmektedir. Bezemenin etrafı akant yaprakları ile sınırlandırılmıştır.

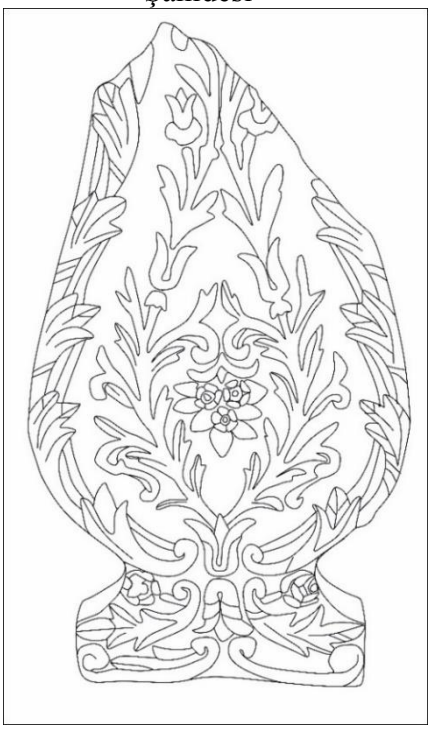

Foto. 132: Mevzuka Hanım'ın Baş Şahidesi

Foto. 133: Mevzuka Hanım'ın Ayak Şahidesi

Çizim 127: Mevzuka Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 128: Mevzuka Hanım'ın Ayak Şahidesi

3.4. ŞEYH LÜTFULLAH CAMİİ HAZİRESİ

Balıkesir şehir merkezinde Yıldırım Mahallesinde yer alan Şeyh Lütfullah Camii Haziresinde 87 mezar şahidesi tespit edilmiştir.

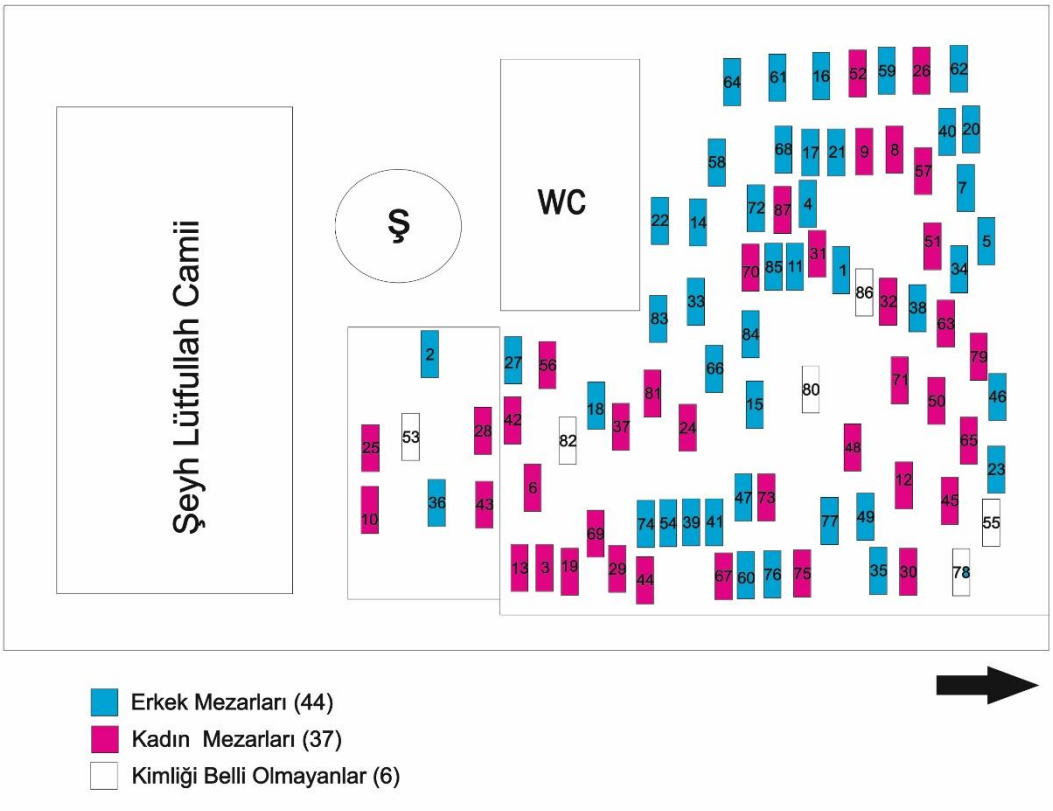

Harita 4: Şeyh Lütfullah Camii Haziresinin Konumu

Foto. 134: Şeyh Lütfullah Camii Haziresinin Genel Görünümü

Foto. 135: Şeyh Lütfullah Camii Haziresinin Genel Görünümü

Kroki 4: Şeyh Lütfullah Camii Haziresi ve Mezarların Konumu

Katalog No: Ş-1

Fotograf No: 136

İnceleme Tarihi: 5.12.2015

Çizim No: 129

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648085 y-27.886542

Kimliği: Mehmed Efendi

Tarihi:1125 (H) 1714 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Merhum	مرحوم
Mehmed Efendi	محمد افندي
Ruhuna Fatiha	روحنه فاتحه
Sene 1125	سن ١١٢٥

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
77 cm	**Alt:** 11.5 cm	**Üst:** 11.5cm	11 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Baş şahidenin serpuşu kırıktır.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

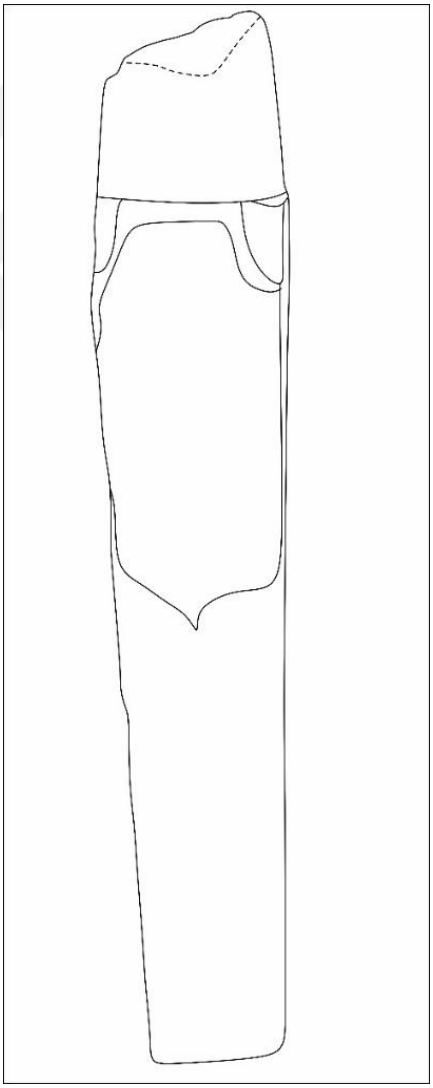
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin gövdesinin doğu yüzünde bulunan beş satırlık sülüs hatlı kitabesi dikdörtgen bir çerçeve ile sınırlandırılmıştır.

Foto. 136: Mehmed Efendi'nin Baş Şahidesi

Çizim 129: Mehmed Efendi'nin Baş Şahidesi

Katalog No: Ş-2

Fotograf No: 137

İnceleme Tarihi: 4.12.2015

Çizim No: 130

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648194 y-27.886331

Kimliği:

Tarihi: 1170 (H) 1756 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Merhum	مرحوم
Mağfurlehu	مغفورلحو
……	...
……	....
Ruhuiçün	روحيچون
Fatiha hicri	فاتحه حجري
Sene 1170	سن ١١٧٠

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
106 cm	**Alt:** 17 cm	**Üst:** 19 cm	13 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Paşalı Kavuk.

Kullanılan Malzeme: Taş.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Şahide ortadan iki ayrılmış vaziyettedir.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağıya doğru daralan prizmal dikdörtgen gövdelidir ve kısa bir boyun bölümünden sonra başlık ile tamamlanarak şahide, doğrudan toprak üzerine dikilmiştir.

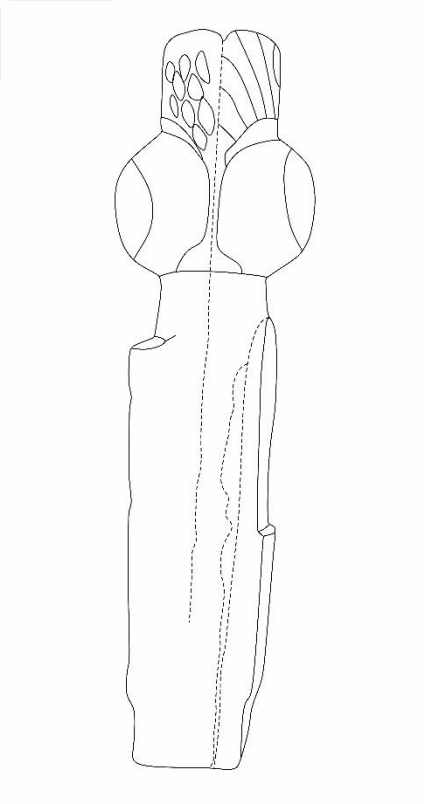
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Şahidenin ön yüzünde altı satırlık sülüs hatlı kitabesi bulunmaktadır. Şahide, gövdesine silindirik ve kısa bir boyun ile bağlanan Paşalı Kavukla bitirilmiştir.

Foto. 137: Ş-2 Nolu Mezarın Baş Şahidesi

Çizim 130 : Ş-2 Nolu Mezarın Baş Şahidesi

Katalog No: Ş-3

Fotograf No: 138

İnceleme Tarihi: 4.12.2015

Çizim No: 131

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Camii Haziresi

Koordinat: x-39.648110 y-27.886447

Kimliği: İsmail

Tarihi: 1181(H) 1767 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Merhum	مرحوم
Ve mağfur	و مغفور
İsmail	اسماعیل
1181	١١٨١

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
44 cm	**Alt:** 16.5cm	**Üst:** 17 cm	1.5 cm	-	**Alt: -**	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Baş şahidenin serpuşu kırıktır.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağıya doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir. Bu form üzerinde ince, uzun ve silindirik boyun bölümünden sonra şahide, doğrudan toprak içerisinden yükselmektedir.

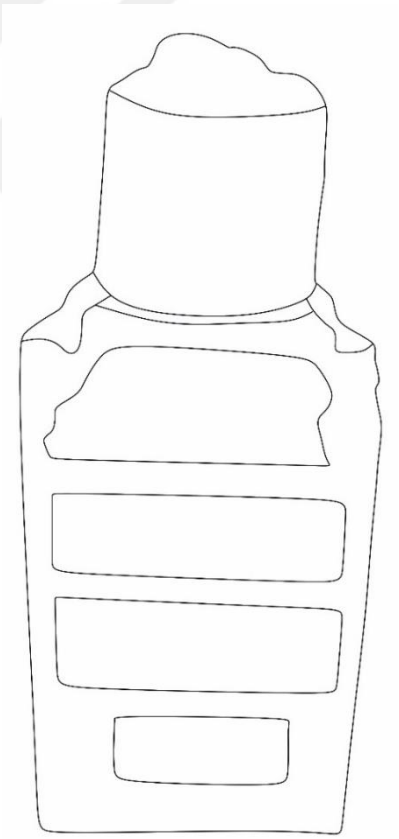
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidesinin dikdörtgen formdaki dış yüzünde yer alan dört satırlık sülüs hatlı kitabesi dikdörtgen kartuşlar içerisinde verilmiştir.

Foto. 138: İsmail'in Baş Şahidesi

Çizim 131: İsmail'in Baş Şahidesi

Katalog No: Ş-4

Fotograf No: 139-140

İnceleme Tarihi: 2.12.2015

Çizim No: 132-133

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x 39,648090 y 27,886578

Kimliği: Ümmahan Kadın

Tarihi: 1195 (H) 1780 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Hallâkü'l Bâki	هول حالقول باقی
Bu merkade her kim ederse dua	بو مرقاده هر کم ایدرسه دعا
Ede Mahşerde şefaât-i müctebâ	ایده محشرده شفاعت مجتبا
Merhume Hacı Hüseyin kızı	مرحومه حاجي حسيين قزي
Ümmühan Kadın ruhuna Fatiha	امهان قادن روحنه فاتحه
Sene 1195 Ramazan	سن ۱۱۹۵ رمضان

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
102 cm	**Alt:** 36.5cm	**Üst:** 36.5cm	3 cm	61 cm	**Alt:** 26.5cm	**Üst:** 26.5cm	8 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Baş şahidenin tepelik bölümü tahrip olmuştur.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, sivri bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

Ayak şahidesi, sivri kemerli bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen gövdelidir ve toprak içerine dikilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Başucu şahide gövdesinin dış yüzünde sülüs hatlı altı satırlık kitabesi soldan sağa doğru eğimli birbirine paralel silmeler ile ayrılmıştır. Kitabe dıştan üç yönde zikzak motiflerinin bulunduğu kenar suyu ile çerçevelenmiştir. Çerçevenin üst köşe boşluklarında ise kademeli üçgenler içerisinde stilize yaprak motifleri işlenmiştir. Gövde ile tepelik ince yatay bir silme ile ayrılmıştır. Üçgen yada ters ‘’V’’ biçindeki tepeliğin alınlığında mimari ve bitkisel motiflere yer verilmiştir. Alınlığın sağ tarafında iki adet ağaç motifinin yanında iki katlı ve üzerinde âlemli kubbesi olan cami vardır. Caminin yanlarında üç sivil mimari örneği görülmektedir. Mimari yapıların arka kısımlarında komposizyona derinlik kazandırılması amacıyla palmiye ve çam ağaçları motifinin yanı sıra güneş motifi işlenmiştir.

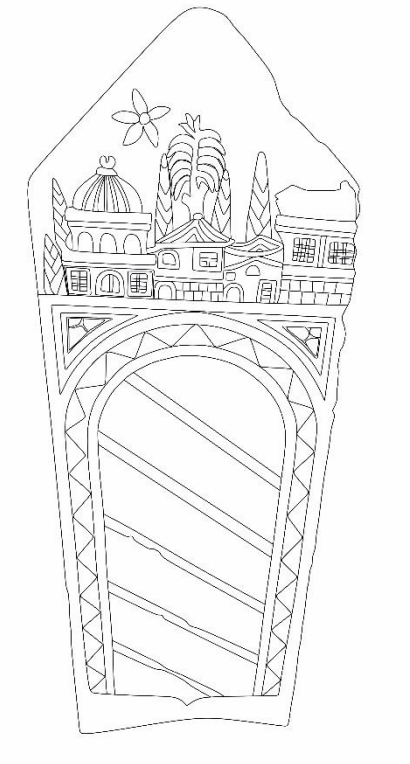
Ayak şahidesinin gövdeninin dış yüzünde kıvrımlı tek dal üzerinde bulunan lale, gül ve yaprakların aynı komposizyonda yer verilerek şukufe bezemesi oluşturulmuştur. Bu komposizyon üst bölümde sivri kemerle sonlanan bir çerçeve içerisine alınmıştır.

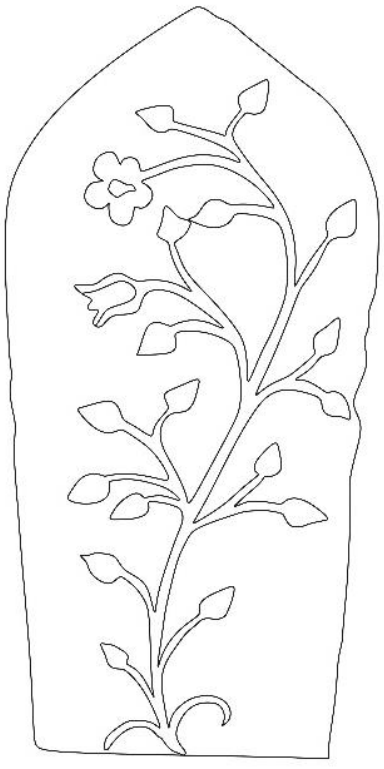
Foto. 139: Ümmühan Kadın Baş Şahidesi

Foto. 140: Ümmühan Kadın Ayak Şahidesi

Çizim 132: Ümmühan Kadın Baş Şahidesi

Çizim 133: Ümmühan Kadın Ayak Şahidesi

Katalog No: Ş-5

Fotograf No: 141

İnceleme Tarihi: 5.12.2015

Çizim No: 134

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat:x-39.647972 y-27.886232

Kimliği: Abdurrahman

Tarihi: 1196 (H) 1782 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Âh Mine'l Mevt	اه منل موت
Okuya bir Fatiha Rahmetil Âlemin	اوقويا بر فاتحه رحمتيل والمين
Durağı cennet ola makamı.....	طوراغي جنّت اوله مقامي....
Merhum ve mağfur Hüseyin efendi	مرحوم حسين افندي
Oğlu küçük Abdurrahman	اوغلو كچك عبدرحمن
Ruhuna Fatiha 1196	روحنه فاتحه سن ١١٩٦

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
105 cm	**Alt:** 25 cm	**Üst:** 25 cm	3.5 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Destarlı Kubbeli Kalafat.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru genişleyen prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde üste doğru daralan silindirik bir boyun bölümünden sonra başlık ile sonlandırılan şahide, doğrudan toprak içerisine yerleştirilmiştir.

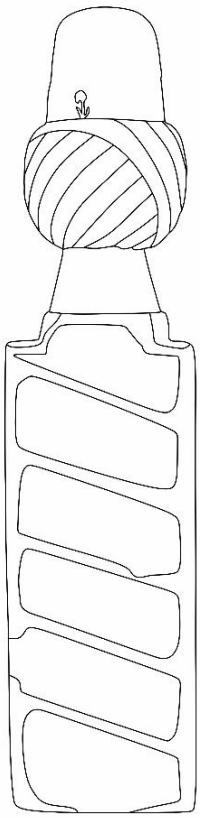
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin batı yüzünde bulunan altı satırlık sülüs hatlı kitabesi kartuşlar içerisinde verilmiştir. Şahide, gövdesine yukarı doğru daralan silindirik bir boyun bölümü ile bağlanan Destarlı Kubbeli Kalafat tipi bir başlıkla tamamlanmıştır. Serpuşun kubbe bölümü üzerine baklava dilimi bulunmaktadır.

Foto. 141: Abdurrahman'ın Baş Şaidesi

Çizim 134: Abdurrahman'ın Baş Şahidesi

Katalog No: Ş-6

Fotograf No: 142

İnceleme Tarihi: 5.12.2015

Çizim No: 135

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39648156 y-27.886298

Kimliği: Seyyid Muhammed Ağa

Tarihi:1202 (H) 1787 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Ziyaretten murâd bir duadır	زییارتدن مراد بر داعدر
Bugün bana ise yarın sanadır	بوکون بنا ایسه یارن ساندر
Safranbolu'lu Hacı Bekir	صفرانبوللي حاجي بکير
Oğlu merhum ve Seyyid Muhammed Ağa	اوغلو مرحوم و سیّد محمّد اغا
Ruhuna Fatiha	روحنه فاتحه
Sene 1202	سن ۱۲۰۲

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
98 cm	**Alt:** 26.5 cm	**Üst:** 26.5cm	4 cm	-	**Alt:** - **Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Serdengeçti.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Çerçeveli mezar tipindedir.

Baş şahidesi, prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde uzun, silindirik boyun bölümünden sonra bir başlık ile tamamlanarak doğrudan toprak üzerinden yükselmektedir.

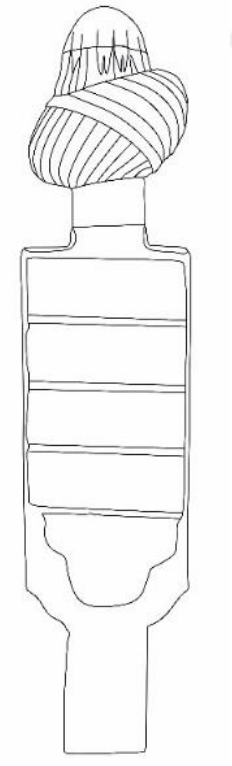
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidesinin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan sülüs hatlı beş satırlık kitabesinin tarih satırı kartuşlar ile verilirken, diğer satırlar yatay eksende birbirine paralel silmeler ile ayrılmıştır. Şahide, gövdesi üzerine uzun ve silindirik bir boyun ile bağlanan iki bölümlü Serdengeçti başlığıyla tamamlanmıştır. Sarığın üst bölümü yuvarlak tepelikli olup kumaşın iplerinin sıkılmasından dolayı büzülme izleri ve üçgenler oluşturulmuştur. Alt bölümde ise soldan sağa ve sağdan sola doğru eğimli dilimlere yer verilmiştir.

Foto. 142: Seyyid Muhammed Ağa'nın Baş Şahidesi

Çizim 135: Seyyid Muhammed Ağa'nın Baş Şahidesi

Katalog No: Ş-7

Fotograf No: 143-144

İnceleme Tarihi: 4.12.2015

Çizim No: 136-137

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648028 y-27.886519

Kimliği: Züleyha Kadın

Tarihi: 1210 (H) 1796 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Mülk	هول ملك
Fenadan bekaya eyledi rıhlet	فنادن بقايا رحلت ايلدي
İdüb ruhu ravza-i cennet	ايدوب روحو روضاي جنّت
.....	.....
Ehl-i Ömer Ağa'nın kerimesi	اهلي عمر اغانك كريمسي
Merhume Züleyha Kadın ruhuna	مرحومه زليحا قادن روحنه
Fatiha sene 1210	فاتهه سن ١٢١٠

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
90.5cm	**Alt:** 26.5cm	**Üst:** 26.5cm	3 cm	88 cm	**Alt:** 21cm	**Üst:** 30.5cm	7.5 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Hotoz

Bugünkü Durumu : Baş şahidesinde erimeler vardır..

Kullanılan Malzeme: Mermer

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Mezar Tipi ve Formu : Çerçeveli mezar tipindedir.

Baş şahidesi, prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahip olup bu form üzerinde ince, uzun bir boyun bölümünden sonra bir hanım başlığı ile tamamlanıp şahide, doğrudan toprak içerisine yerleştirilmiştir.

Ayak şahidesi, sivri bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprak içerisine dikilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidesinin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünün üst bölümünde yuvarlak bir kemer içerisine alınan sülüs hatlı yedi satırlık kitabesinin serlevha satırı yarım yuvarlak, diğer satırlar dikdörtgen kartuşlar içerisinde verilmiştir. Kemerin üst köşe boşluklarında stilize yaprak ve çiçek bezemelerine yer verilmiştir. Ancak, taş üzerindeki erimelerden dolayı süsleme net olarak seçilememektedir.

Şahide gövdesinin üzerinde bulunan ince ve uzun silindirik boyun üç bölüme ayrılmıştır. Alt bölümde tekli ve birbirine yapışık dilimler, orta bölüm bezemesiz, üst bölümde ise yaprak motifi ve boyun kabarası bulunmaktadır. Şahide, boyun bölümünün üzerindeki Hotoz ile tamamlanmıştır.

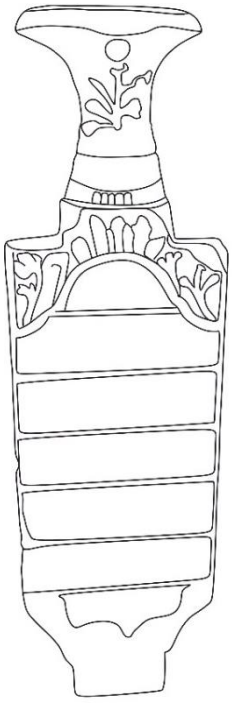
Ayak şahidesinin dış yüzünde selvi (servi) ağacı motifi işlenerek gövde hareketlendirilmiştir.

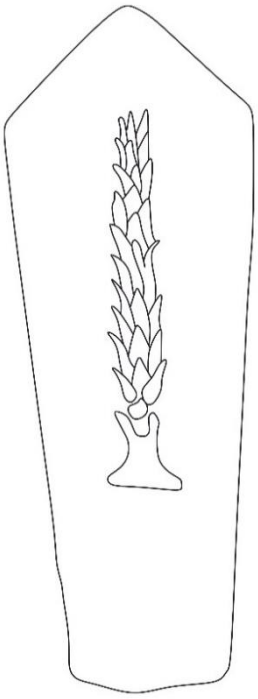
Foto. 143: Züleyha Kadın'ın Baş Şahidesi

Foto. 144: Züleyha Kadın'ın Ayak Şahidesi

Çizim 136: Züleyha Kadın'ın Baş Şahidesi

Çizim 137: Züleyha Kadın'ın Ayak Şahidesi

Katalog No: Ş-8

Fotograf No: 145

İnceleme Tarihi: 5.12.2015

Çizim No: 138

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648222 y-27.886250

Kimliği: Hasan Ağa

Tarihi: 1212 (H) 1798 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Hayy	حول حی
Merhum ve Mağfur	مرحوم و مغفور
Aldı himmetü'l Gâfur	آلدي حمّتول قفور
Kaval oğlu	قاوال اغلو
Hasan Ağa'nın	حسان اغانك
Ruhuna Fatiha	روحنه فاتحه
Sene 1212	سن ١٢١٢

Yazı Tipi: Nesih

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
88 cm	**Alt:** 26cm	**Üst:** 26cm	6 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Hamidi Fes.

Kullanılan Malzeme: Taş.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde yukarı doğru daralan bir boyun bölümünden sonra başlık ile bitirilerek doğrudan toprak içerisine dikilmiştir.

Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin batı yüzünde bulunan yedi satırlık nesih hatlı kitabesi kartuşlar içerinde verilmiştir. Şahide, gövdesine kısa bir boyun ile bağlanan Hamidi tipi fesle sonlandırılmıştır.

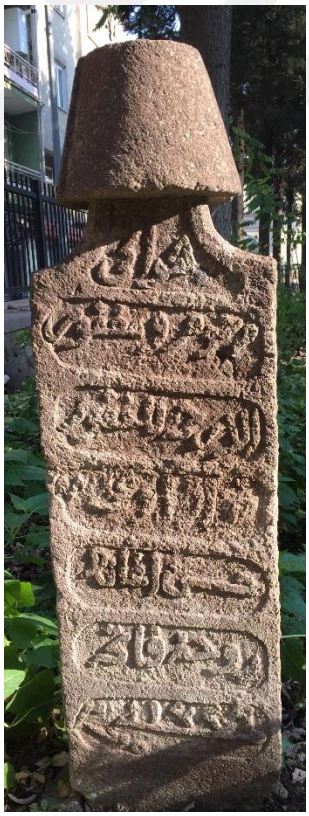
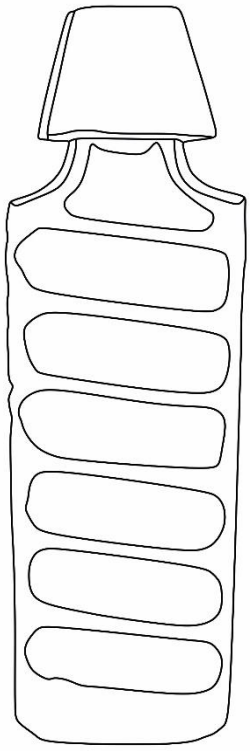

Foto. 145: Hasan Ağa'nın Baş Şahidesi

Çizim 138: Hasan Ağa'nın Ayak Şahidesi

Katalog No: Ş-9

Fotograf No: 146-147

İnceleme Tarihi: 5.12.2015

Çizim No: 139-140

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648098 y-27.886223

Kimliği: Fadime Kadın

Tarihi:1212 (H) 1797 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Bâki	حول باقى
Ziyaretten murad olan duâdır	زياردن مراد اولان دعادر
Bugün bana ise yarın sanadır	بوكون بنا ايسه يارين سكادر
Merhum Sinan Beyzâde Emin Ağa'nın	مرحوم سنان بك زاده اميك اغانك
Kerimesi ve Alemdar zade Ali Ağa'nın zevcesi	كريمسي و علمدار زاده على آغانك زوجسي
Merhum ve mağfur Fadime kadın	مرحوم و مغفور فاديمه قادين
Ruhu için Fatiha sene 1212 Safer	روحو ايچون فاتحه سنه ١٢١٢ صفر

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
120 cm	**Alt:** 34 cm	**Üst:** 40 cm	6 cm	120 cm	**Alt:** 25 cm	**Üst:** 32 cm	6.5 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Yüksek çerçeveli mezar tipindedir.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve mezar çerçeve taşının kına kenar panoları üzerine yerleştirilmiştir.

Ayak şahidesi, üçgen yada ters ‘’V’’ biçiminde bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen gövdeye sahiptir ve mezar çerçeve taşının kına kenar panoları üzerinden yükselmektedir.

Süsleme Özellikleri

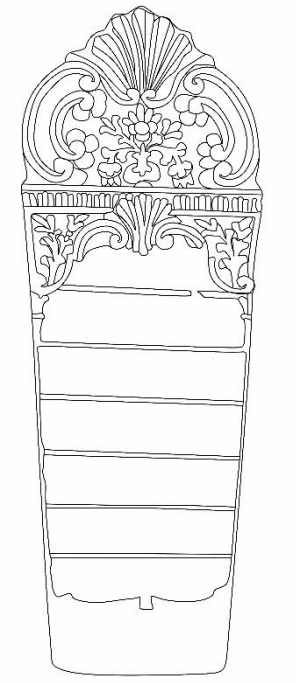
Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin batı yüzünde yer alan yedi satırlık sülüs hatlı kitabesi yatay eksende birbirine paralel silmeler ile ayrılmıştır. Serlevha satırının üzerinde sütuncelere oturan ‘’S’’ ‘’C’’ kıvrımlarıyla ve bitkisel yaprakların birbirine kenetlenmesiyle oluşturulan istidye kabuğuyla kitabe çerçeve içerisine alınmıştır. İstiridye kabuğunun köşe boşlukları ise lale motifleriyle değerlendirilmiştir. Tepelik, şahidenin gövde kısmından, içerisinde üç dilimli soyut yaprakların işlendiği bir bordür ile ayrılmıştır. Tepelik bölümünde iç içe geçmiş ‘’C’’ kıvrımları ve üst bölümdeki istiridye kabuğunun oluşturduğu çerçeve içerisinde tek kaideli ve gövdesi şişkin olan, ağız bölümüne doğru daralan dekoratif bir vazo içerisinde çıkan peygamber çiçeği ve lale motifiyle bitkisel bir komposizyon oluşturulmuştur.

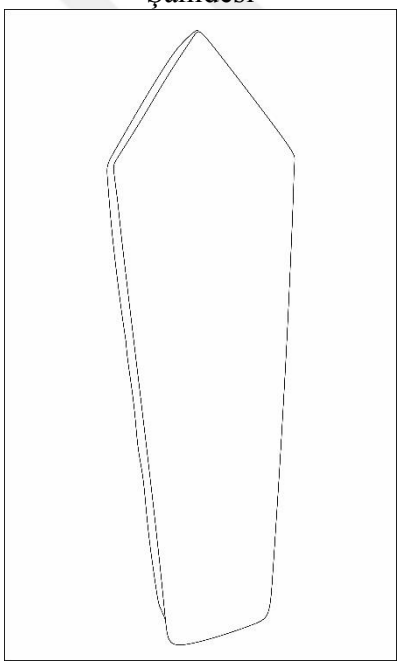
Foto. 146: Fadime Kadın'ın Baş Şahidesi

Foto. 147: Fadime Kadın'ın Ayak Şahidesi

Çizim 139: Fadime Kadın'ın Baş Şahidesi

Çizim 140: Fadime Kadın'ın Ayak Şahidesi

Katalog No: Ş-10

Fotograf No: 148-149-150

İnceleme Tarihi: 5.12.2015

Çizim No: 141-142-143

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648205 y-27.886166

Kimliği: Fatma Kadın

Tarihi: 1212 (H) 1797 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Bâki	حول باقی
Ziyaretten murâd bir duadır	زیاردن مراد اولان دعادر
Bugün bana ise yarın sanadır	بوکون بنا ایسه یارین سکادر
Çavuşzade İbrahim Ağa'nın kerimesi	چاوش زاده ایبراحیم آغانك کریمسي
Ve Alemdar zade Muhammed Ağa'nın Zevcesi	و علمدار زاده محمّد اغانك زوجسي
Merhum ve mağfur Fatma kadın	مرحوم و مغفور فاطما قادین
Ruhu için fatiha sene 1212	روحو ایچن فاتحه سن ١٢١٢

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
131 cm	**Alt:** 31.5 cm	**Üst:** 37.5cm	8 cm	120 cm	**Alt:** 20cm	**Üst:** 31cm	7.5 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	110 cm	**En**	60 cm	**Yükseklik**	30 cm

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Yüksek çerçeveli mezar tipindedir.

Baş ve ayak şahidesi üçgen yada ters ‘’V’’ biçimindeki bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve mezar çerçeve taşının üzerine yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidesinin prizmal dikdörtgen gövdesinin batı yüzünde yedi satırlık sülüs hatlı kitabesi yatay eksende birbirine paralel silmeler ile bölünmüştür. Kitabe, yan kısımlarda sütuncelere oturan ve üst bölümde üç dilimli soyut yapraklar ile oluşturulmuş bir çerçeve içerisine alınmıştır. Çerçevenin köşe boşluklarında ise dört yapraklı stilize gül motifine yer verilmiştir. Şahidenin tepelik bölümü gövdeden silmeler ile ayrılmıştır. Tepeliğin merkezinde ‘’C’’ kıvrımlarının çevrelediği istiridye kabuğu işlenirken, tepe bölümünde üç dilimli soyut yapraklar ile bezenmiştir.

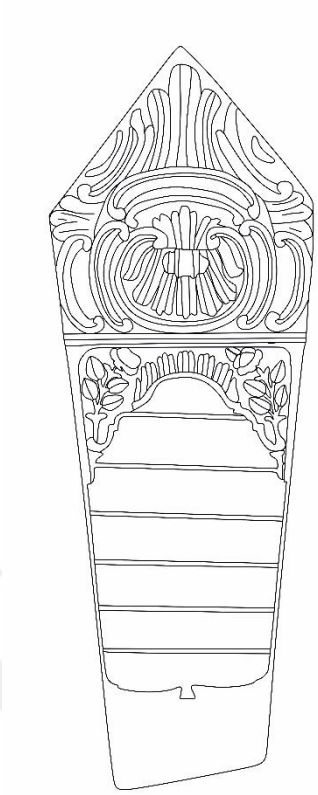
Foto. 148: Fatma Kadın'ın Baş Şahidesi

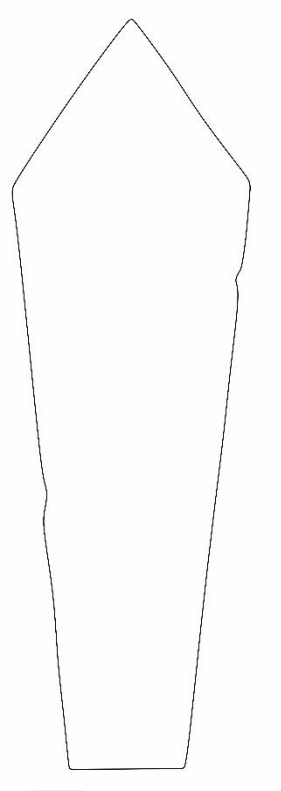
Foto. 149: Fatma Kadın'ın Ayak Şahidesi

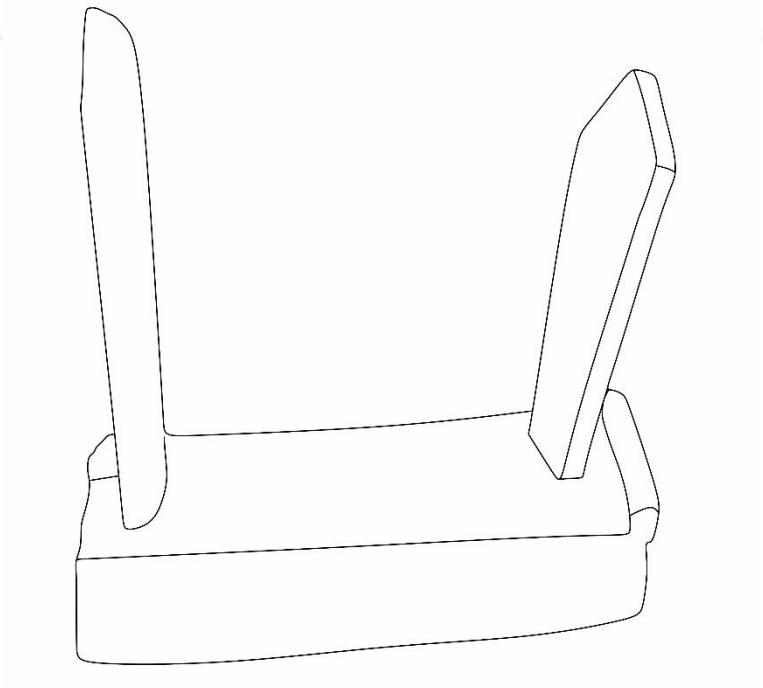
Foto. 150: Fatma Kadın'ın Mezarı

Çizim 141: Fatma Kadın'ın Baş Şahidesi

Çizim 142: Fatma Kadın'ın Ayak Şahidesi

Çizim 143: Fatma Kadın'ın Mezarı

Katalog No: Ş-11

Fotograf No: 151

İnceleme Tarihi: 5.12.2015

Çizim No: 144

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648072 y-27.886562

Kimliği: Hafız Mücevher

Tarihi: 1212 (H) 1798 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Âh Mine'l Mevt Sene 1212	اه منل موت
Kıldı mağfiret ya Rabbü'l Yezdân	قيلدي مغفرت يا ربّول يزدان
Bi hak arş-ı âzam nur-u Kur'an	بي حقّ عرشي عظم نورو قران
Temebbil oğlu Hacı Muhammed Ağa'nın	تمبّل اوغلو حاجي محمّد آغانك
Kerimesi Hafız Mücevher ruhuna Fatiha	كريمسي حافظ مجوحرح روحنه فاتحه

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
103 cm	**Alt:** 30 cm	**Üst:** 37 cm	5 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, bitkisel bir tepelik altında aşağıya doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprak içerisine dikilmiştir.

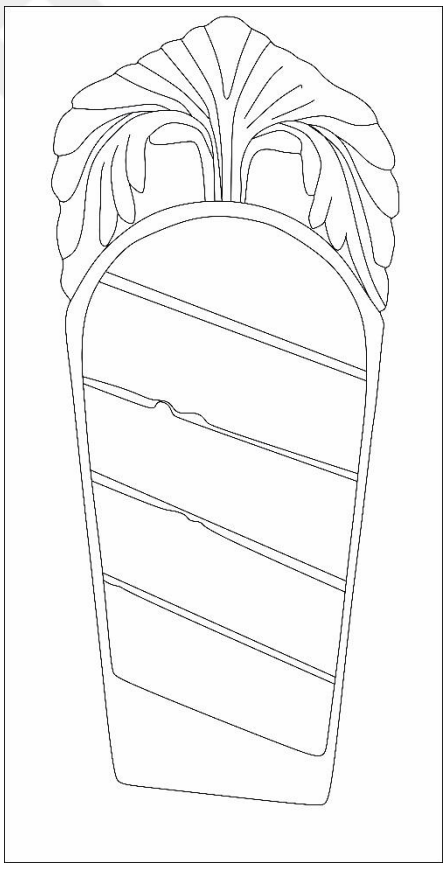
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidesinin batı yüzünde bulunan beş satırlık sülüs hat yazılı kitabesi sağdan sola doğru eğimli birbirine paralel silmeler ile birbirinden ayrılmıştır. Kitabe üst bölümde yuvarlak kemer içerisine alınmıştır. Şahidenin tepelik bölümünde serlevha satırının hemen üstünden çıkan barok karakterdeki akant yaprakları üst kısma doğru ve kıvrılarak omuz kısımlarına kadar dökülmektedir.

Foto. 151: Mücevheri'n Baş Şahidesi

Çizim 144: Mücevher Baş Şahidesi

Katalog No: Ş-12

Fotograf No: 152-153

İnceleme Tarihi: 4.12.2015

Çizim No: 145-146

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat:x-39.648182 y-27.886384

Kimliği: Ahmed Ali İbn-i Halil

Tarihi:1212 **(**H) 1798 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Merhum ve	مرحوم و
Mağfurlardan	مغفورلردن
Ahmed Ali İbn-i	احمد علي ايبني
Halil ruhu için	حاليل روحو ايچن
El-Fatiha Sene 1212	ال فاتحه سن ١٢١٢

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
79 cm	**Alt:** 24 cm	**Üst:** 23 cm	3.5 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	146 cm	**En**	61 cm	**Yükseklik**	35 cm

Başlık Tipi: Yuvarlak Başlıklı, Çapraz Eğimde Düşey Dilimli Sarık.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Baş şahidesinin gövdesi üzerinde tahribat vardır.

Mezar Tipi ve Formu : Yüksek çerçeveli mezar tipindedir.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru genişleyen prizmal dikdörtgen gövdeli olup bu form üzerinde kısa boyun bölümünden sonra bir erkek başlığı ile tamamlanmıştır. Şahide, mezar çerçeve taşının kına kenar panoları üzerinde bulunan dikdörtgen oyuklar içerisinden yerleştirilmiştir.

Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

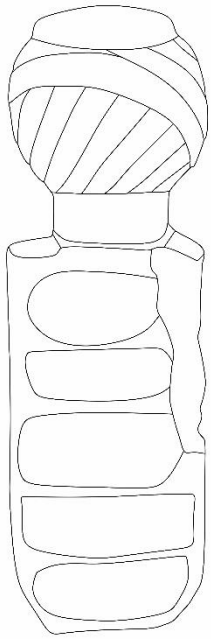
Baş şahidesinin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan beş satırlık sülüs hatlı kitabesi kartuşlar içerisinde verilmiştir. Şahide, gövdeye kısa bir boyun ile bağlanan sarıkla tamamlanmıştır.

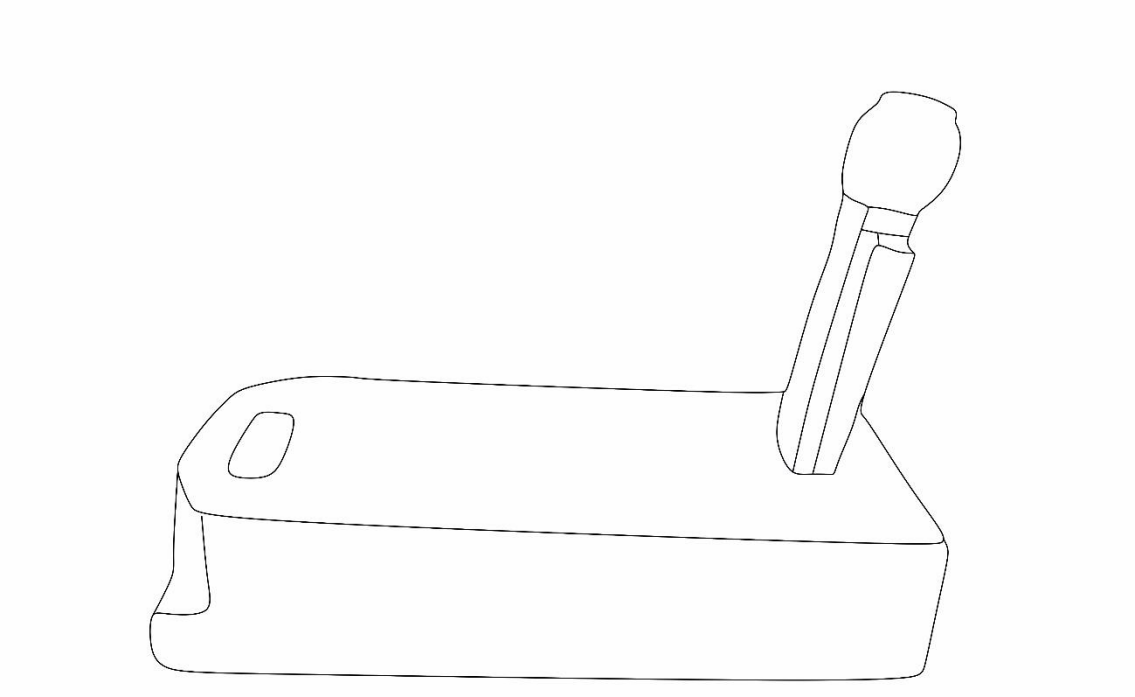
Foto. 152: Ahmed Ali'nin Baş Şahidesi

Foto. 153: Ahmed Ali'nin Mezarı

Çizim 145: Ahmed Ali'nin Baş Şahidesi

Çizim 146: Ahmed Ali'nin Mezarı

Katalog No: Ş-13

Fotograf No: 154-155-156

İnceleme Tarihi: 2.12.2015

Çizim No: 147-148-149

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648384 y-27.886539

Kimliği: Hatice Saîme Hanım

Tarihi: 1215-1311 (H) 1801- 1893 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Âh Mine'l Mevt	اه منل موت
Karesi orman ser müfettişi	قرهسي اورمان مفتشي
Hüsnü Beyin Kerimesi	حسني بكين كريمسي
Hatice Saîme Hanım'ın	حاديجه ساعره حانمك
Ruhu için El-Fatiha	روحي ايچون ال فاتحه
Vefatı 1215 Veladeti 20 Ramazan Sene 1311	وفت ١٢١٥ ولدتي ٢٠ رنضن سن ١٣١١

Yazı Tipi: Nesih

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
65 cm	**Alt:** 35 cm	**Üst:** 20 cm	6.5 cm	55 cm	**Alt:** 34.5cm	**Üst:** 20 cm	6.5 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	95.5 cm	**En**	50 cm	**Yükseklik**	38 cm

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer ve taş.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Ayak şahidesinin bitkisel tepeliğinin bir bölümü kırık vaziyettedir.

Mezar Tipi ve Formu : Sandık mezar tipindedir. Dört blok panodan oluşan mezar iki kademeli dikdörtgen bir kaide üzerinde yükselmektedir.

Baş ve ayak şahidesi lale formunda tasarlanmış bir gövde yapısına sahiptir ve bitkisel tepelik ile son bulmaktadır. Şahideler, sandık mezar taşlarının kısa panoları üzerinden yükselmektedir.

Süsleme Özellikleri

Mezarın iki kademeli kaidesinin kısa ve uzun kenar yüzlerinde palmet motifi işlenmiştir. Mezarın uzun kenar panoları üzerinde; orta eksen üzerinde düz ve ters biçimde yerleştirilmiş stilize dişli yaprak motiflerinin arasına iç kısımları birbirine bakar vaziyette ‘’C’’ kıvrımları görülmektedir. Üst kısma düz olarak yerleştiren iri dişli yaprak motifinden çıkan sarmaşıklar üzerinde stilize yaprak motifleri bulunmaktadır. Bütün bu komposizyon dikdörtgen bir çerçeve içerisine alınmıştır. Mezarın kısa kenar panoları üzerinde ise kare çerçeve içerisine alınmış olan, alt kısımda düz bir kaide üzerine oturan ve gövdesi dilimli bir vazodan çıkan üçlü gül demeti ve yaprak motifleri yüzeye estetik bir görünüş kazandırmıştır.

Baş şahidenin gövdesinin dış yüzünde altı satırlık nesih hatlı kitabesi yatay eksende birbirine paralel silmeler ile ayrılmıştır. Bu kitabeyi, altta merkeze yerleştirilen zambak motifinin yanlarından başlayarak serlevha satırına kadar uzanan akant yaprakları kitabeyi çerçeve içerisine alarak kuşatmıştır. Birinci satır ve üst bölümde bu çerçeve basık bir silme olarak devam etmiştir. Serlevha satırının hemen üzerinde yükselen boyun üzerinde birbirlerine kenetlenmiş üç stilize yaprak, teslim levhası üzerine doğru yerleştirilirken, diğer stilize edilmiş yapraklar şahidenin omuzlarına ve üst bölüme doğru yayılmaktadır. Boyun üzerine yerleştirilen tepelik, dörtlü çiçek demeti ve bu motifi tamamlayan yapraklarla bir araya getirilirken, bu yapraklar omuz kısımlarındaki stilize yapraklar ile birleşerek boyun ile yapraklar arasında bir boşluk oluşturmuştur.

Ayak şahide gövdesinin dış yüzünde tek kaide üzerine oturan, alttan geniş başlayıp ağız kısmına doğru daralan dekoratif bir vazodan çıkan dallar üzerinde ikili ve üçlü stilize

yaprak motifleri işlenerek yüzey hareketlendirilmiştir. Bu komposizyon alttan kıvrımlı olarak başlayan ve bu kıvrımlar arasına zambak motifinin bulunduğu akant yaprakları, gövdenin orta kısmına kadar gelmektedir. Üst bölümde ise dalgalı ve basık bir silme ile bezeme çerçeve içerisine alınmıştır. Üst çerçevenin hemen üstünde yükselen boyun kısmının alt bölümünde birbirlerine kenetlenmiş üç stilize yaprak silmeye doğru düşey vaziyette yerleştirilirken, diğer stilize yapraklar şahidenin omuzlarına ve üst bölüme doğru yayılmaktadır. Boyun üzerinde yer alan tepelik, dörtlü çiçek motifi ve bu motifi tamamlayan yapraklarla sarılmıştır, bu yapraklar omuz üzerindeki stilize edilmiş yapraklar ile birleşerek boyun ile yapraklar arasında bir boşluk meydana getirmiştir.

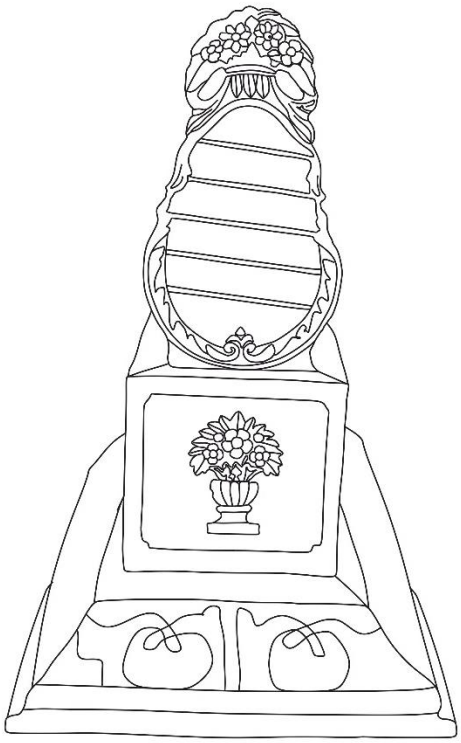
Foto. 154: Hatice Saime Hanım'ın Baş Şahidesi

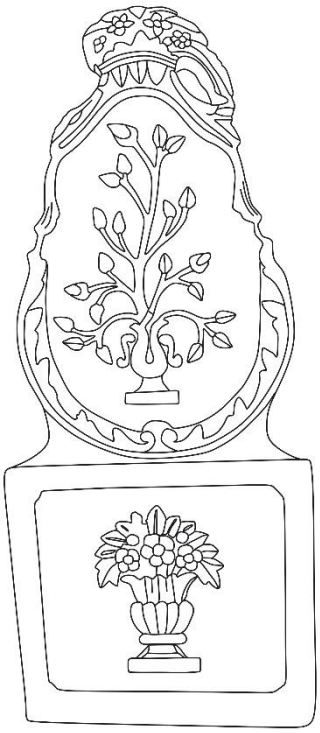
Foto. 155: Hatice Saime Hanım'ın Ayak Şahidesi

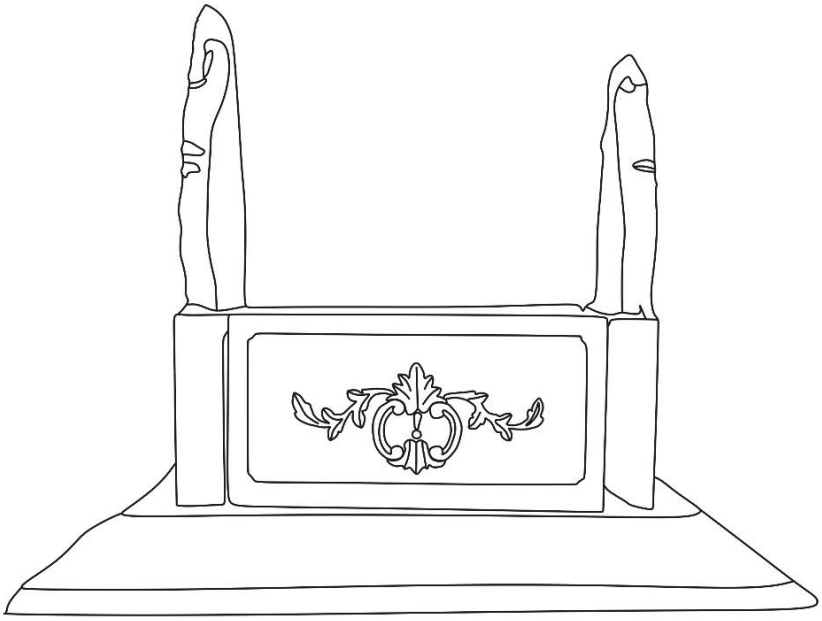
Foto. 156: Hatice Saime Hanım'ın Mezarı

Çizim 147: Hatice Saime Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 148 : Hatice Saime Hanım'ın Ayak Şahidesi

Çizim 149: Hatice Saime Hanım'ın Mezarı

Katalog No: Ş-14

Fotograf No: 157-158

İnceleme Tarihi: 2.12.2015

Çizim No: 150-151

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39,648140 y-27,886514

Kimliği: Vahide Kadın

Tarihi: 1217 (H) 1802 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Baki	هول باقي
Toyulmayub gençliğine çünki	طويولميب كنچلكنه چونكي
Oldu na murâd rahmeti Mustağrak	آلودي نا مراد رحمتي مستغرق
Edüb Ânı Rabbü'l ibâd-ı imâm	ايدوب اني رابل ايباد ايمام
Zade hacı İsmail Ağa	زاده حاجي اسمايل اغا
Kerimesi Vahide Kadı	كريمسي واحده كادين
Ruhuna Fatiha	روحونا فاتحه

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
115 cm	**Alt:** 32cm	**Üst:** 33 cm	6 cm	119 cm	**Alt:** 30 cm **Üst:** 30 cm	10 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Sene 121 N129 صنه ١٢١ ن١٢٩

Başlık Tipi: -

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Baş şahidenin tepelik kısmında ve süslemelerde erimeler vardır.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen gövdelidir ve bu form üzerinde bitkisel bir tepelikle tamamlanarak, şahide doğrudan toprak üzerinden yükselmektedir.

Ayak şahidesi, sivri kemerli tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidesinin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde sekiz satırlık sülüs hatlı kitabesinin tarih satırı yarım yuvarlak kartuş içerisinde, diğer satırlar ise yatay eksende birbirine paralel silmeler ile bölümlenmiştir. Şahidenin serlevha satırı üzerinde yaprakların birleştirilmesiyle oluşturulan istiridye, iç ve dış bükey‘’ C’’ kıvrımlarıyla birleşip kenarlarda sütuncelere oturararak kitabeyi üst bölümde çerçeve içerisine almıştır. İstiridye çerçevenin köşe boşluklarında üç yaprak ve gül bezemesi ile doldurulmuştur. Tepelik ile gövde, içerisinde geometrik kartuşların bulunduğu bordür ile ayrılmıştır. Tepelik bölümünün orta ekseninde tek kaideli ve alt kısımda geniş olarak başlayıp ağız kısmına doğru daralan dekoratif vazo içerisinden çıkan üç yapraklı gül motifi komposizyonu bulunmaktadır. Bu bitkisel komposizyon dışarıdan ‘’C’’ kıvrımları ve stilize yaprak motiflerin birleştirilmesi ile oluşturulmuş istiridye kabuğuyla bir dıştan sınırlandırılmıştır.

Ayak şahide gövdesinin dış yüzünde ‘’S’’ biçimindeki kıvrımlı tek dal üzerinde üzüm salkımı ve yapraklarında oluşan bir bezeme görülmektedir. Bu komposizyon alt bölümde yuvarlak üst bölümde ise sivri kemer ile kuşatılmıştır.

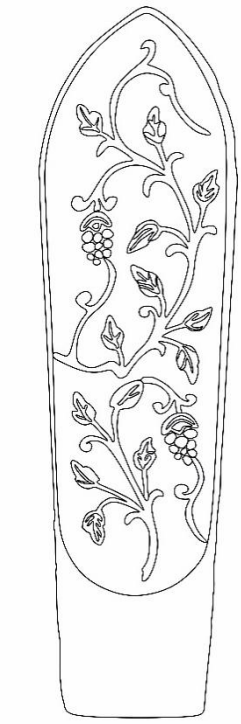
Foto. 157: Vahide Kadın'ın Baş Şahidesi

Foto.158: Vahide Kadın'ın Ayak Şahidesi

Çizim 150: Vahide Kadın'ın Baş Şahidesi

Çizim 151: Vahide Kadın'ın Ayak Şahidesi

Katalog No: Ş-15

Fotograf No: 159

İnceleme Tarihi: 5.12.2015

Çizim No: 152

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.647973 y-27.886387

Kimliği: Muhammed Ali Efendi

Tarihi: 1217 (H) 1803 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Kûll-i Nefsin Zâikâtü'l Mevt	كل نفسين زايقتيل موت
.....turceûn…..	...ترجعون...
Beni kıl mağfiret ey Rabbi Yezdân	بني قيل مغفرت اي ربّي يزدان
Bi Hak-ı guruşu izam Nur'û Kur'an	بي حق غرش اعظم نورو قران
Gelub kabrim ziyaret eden ihvan	كلوب قبرمي زييارت ايدن احوان
Ede ruhuma Fatiha ihsan	ايد روحومه فاتحه احسان
Mezar-ı sîn-i kiramından Osman	مزري سيني كرامندن عسمان
Efendi'nin oğlu merhum el-hac	افنديك اوغلي مرحوم ال حاج
Muhammed Ali Efendi'nin	محمّد علي افنديك
Ruhu içun el-Fatiha	روحو ايچون ال فاتحه
Sene 1217	سن ١٢١٧

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
109 cm	**Alt:** 29 cm	**Üst:** 30 cm	2 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	**-**	**En**	**-**	**Yükseklik**	**-**

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Serpuşu kırıktır.

Mezar Tipi ve Formu : Kapak taşlı mezar tipindedir.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru genişleyen prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

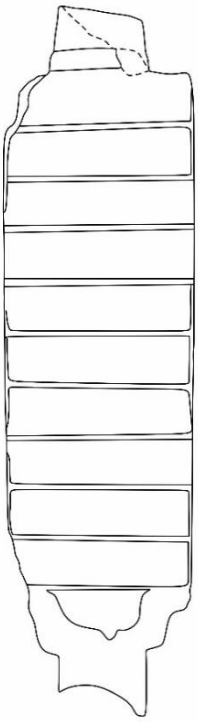
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin batı yüzünde bulunan sülüs hatlı onbir satırlık kitabesinin tarih satırı yarım yuvarlak, diğer satırlar ise dikdörtgen kartuşlar içerisinde verilmiştir.

Foto. 159: Muhammed Ali Efendi'nin Baş Şahidesi

Çizim 152: Muhammed Ali Efendi'nin Ayak Şahidesi

Katalog No: Ş-16

Fotograf No: 160

İnceleme Tarihi: 3.12.2015

Çizim No: 153

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.645143 y-27.886484

Kimliği:

Tarihi: 1219(H) 1804 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Binbaşı	بنباشی
Hüve'l Bâki Sene 1219	حول باقی سن ۱۲۱۹
Kâbz-ı Ahkâmında olsa cihan bî- karar	قبضی احکمکده اولسه جحان بي قرار
Akıbet hükmü kader eyler senide bî-nişan	عاقیبت حکمو قدار ایلر سنیده بي نشان
.....Râbb-i Mağfur	...ربّي مغفور

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
79cm	**Alt:** 31.5 cm	**Üst:** 33 cm	9.5 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Hamidi Fes.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahip olup bu form üzerinde kısa, silindirik bir boyun bölümünden sonra serpuş ile tamamlanıp şahide, doğrudan toprak içerisine dikilmiştir.

Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

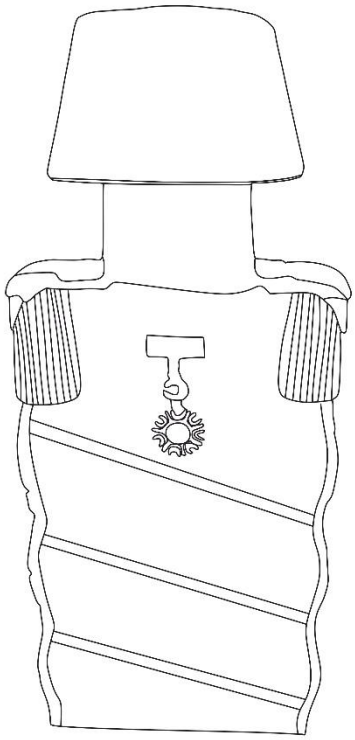
Baş şahidesinin dikdörtgen gövdesinin kenarları dalgalı olarak ele alınmıştır. Bu dalgalı forum, iç kısımda yer alan ve soldan sağa doğru eğimli birbirine paralel silmeler ile ayrılmış olan tâlik hatlı dört satırlık kitabeyi sınırlandırmaktadır.

Binbaşına ait olan şahidenin boyun kısmına takılı ayyıldız motifinin ucundan sarkan nişan rozetine yer verilirken omuz kısımlarında düşey çizgili püsküller bulunmaktadır.

Şahide, gövdesi üzerinde yer alan kısa ve silindirik bir boyunla bağlanan Hamidi tipi bir fes ile tamamlanmıştır.

Foto. 160: Ş-16 Nolu Mezarın Baş Şahidesi

Çizim 153: Ş-16 Nolu Mezarın Baş Şahidesi

Katalog No: Ş-17

Fotograf No: 161

İnceleme Tarihi: 5.12.2015

Çizim No: 154

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648075 y-27.886273

Kimliği: Ahmed Çavuş

Tarihi: 1222 (H) 1808 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Hay …Ahmed Çavuş ruhu İçin Fatiha 1222	هول حی احمد .. چاوش رو حي چون فاتهه ١٢٢٢

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
67 cm	**Alt:** 20.5 cm	**Üst:** 22 cm	9.5 cm	-	**Alt:** - **Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Sarıklı Fes

Kullanılan Malzeme: Taş.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde yukarı doğru daralan kısa bir boyun bölümünden sonra başlık ile tamamlanmıştır.

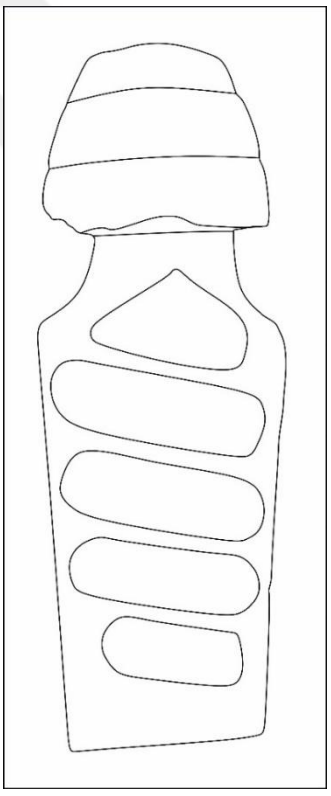
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan beş satırlık sülüs hatlı kitabesinin serlevha satırı üçgen, diğer satırlar ise dikdörtgen kartuşlar içerisindedir. Şahide, gövdesine yukarı doğru daralan kısa bir boyunla bağlanan Sarıklı Fes ile bitirilmiştir.

Foto. 161 : Ahmed Çavuş'un Baş Şahidesi

Çizim 154: Ahmed Çavuş'un Baş Şahidesi

Katalog No: Ş-18

Fotograf No: 162-163-164

İnceleme Tarihi: 5.12.2015

Çizim No: 155-156-157

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648121 y-27.886300

Kimliği: Mehmed Ali Mustafa Ağa

Tarihi: 1223 (H) 1808 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Hallâk-ul Bâki	هول حاللقول باقى
Müyesser oldu bana şehadet	ميسّر اولدي بكا شهادت
İlahi sen nasip eyle saadet	ايلحي سن نصيب ايله سعدت
Olmaz taki söyledi resülunden şefaât	اولمز تاكي سويلدي رسولندن شفاعت
Molla Alemdar eda merhumuna	ملا علمدر ادا مرحومنه
Mehmed Ali Mustafa Ağa	محمد علي مصطفا اغا
Ruhuna Fatiha sene 1223	روحنه فاتحه سن ١٢٢٣
Ramazan hicri 15	رمضان حجري ١٥

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
120 cm	**Alt:** 32 cm	**Üst:** 32 cm	3 cm	69 cm	**Alt:** 28 cm	**Üst:** 31 cm	4 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	165 cm	**En**	55 cm	**Yükseklik**	39 cm

Başlık Tipi: Katibi Kavuk.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Yüksek çerçeveli mezar tipindedir.

Baş şahidesi, prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde kısa bir boyun bölümünden sonra başlık ile tamamlanan şahide, mezar çerçeve taşının kına kenar panoları üzerinden yükselmektedir.

Ayak şahidesi, üçgen bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve mezar çerçeve taşının üzerine yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidesinin prizmal dikdörtgen gövdesinin batı yüzünde bulunan yedi satırlık sülüs hat yazılı kitabesi sağdan sola doğru eğimli kartuşlar içerisinde bulunmaktadır. Şahide, gövdesine kısa ve silindirik bir boyunla bağlanan Katibi Kavuk ile sonlandırılmıştır. Kavuğun üst bölümü düşey yivler ile hareketlendirilirken, alt bölümde sarmal yivler ve bir gül motifi yer almaktadır.

Ayak şahidesinin batı yüzünde orta eksende işlenen selvi (servi) ağacının kuzey ve güney yönünde karanfil motifine yer verilmiştir.

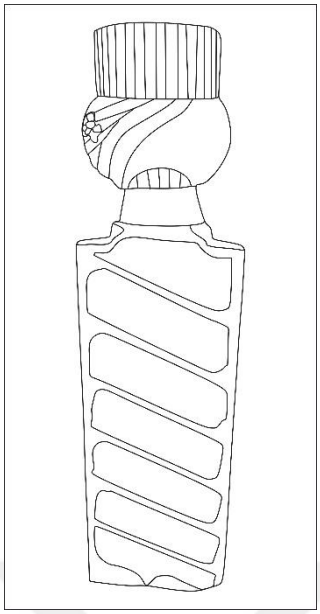
Foto. 162: Mehmed Ali Mustafa Ağa'nın Baş Şahidesi

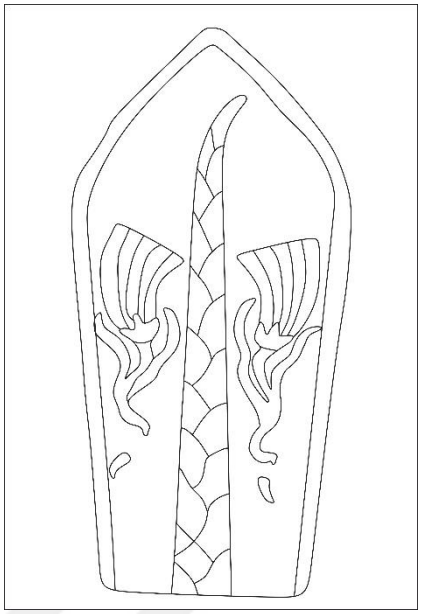
Foto. 163: Mehmed Ali Mustafa Ağa'nın Ayak Şahidesi

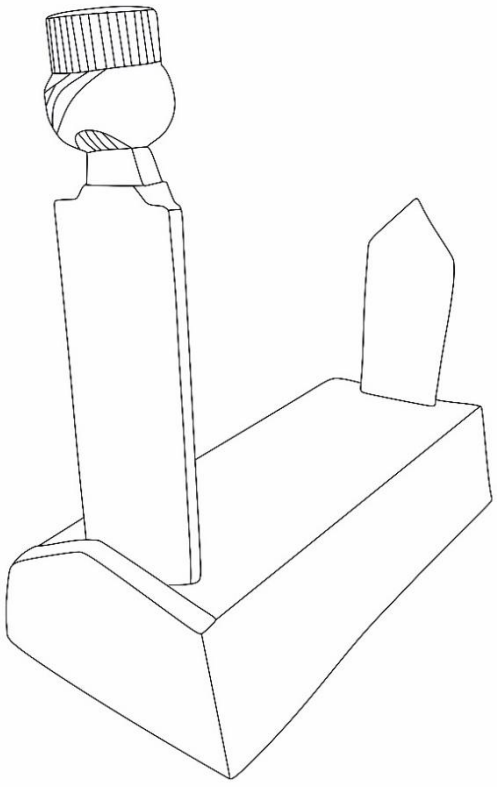
Foto. 164: Mehmed Ali Mustafa Ağa'nın Mezarı

Çizim 155: Mehmed Ali Mustafa Ağa'nın Baş Şahidesi

Çizim 156: Mehmed Ali Mustafa Ağa'nın Ayak Şahidesi

Çizim 157: Mehmed Ali Mustafa Ağa'nın Mezarı

Katalog No: Ş-19

Fotograf No: 165-166-167

İnceleme Tarihi: 3.12.2015

Çizim No: 158-159-160

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648157 y-27.886552

Kimliği: İsmail Ağa

Tarihi: 1225 (H) 1810 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Bâki	هول باقی
Merhum ve Mağfur	مرحوم و مغفور
Nur debbâğ el-hac	نور دبّاغ ال حاج
İsmail Ağa Ruhuna Fatiha	ایمعیل آغا روحنه
Sene 1225	ال فاتحه سن ١٢٢٥

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
81 cm	**Alt:** 28 cm	**Üst:** 28 cm	3.5 cm	79 cm	**Alt:** 22 cm	**Üst:** 26.5cm	6 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Serdengeçti.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Ayak şahidesinin gövdesinin üst bölümünden kırılmıştır.

Mezar Tipi ve Formu : Yüksek çerçeveli mezar tipindedir.

Baş şahidesi, prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde silindirik bir boyun bölümünden sonra erkek başlığı ile bitirilip şahide, toprağa konulmuştur.

Ayak şahidesi, aşağıdan yukarıya doğru genişleyen prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve mezar çerçeve taşının kına kenar panosu üzerine yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidesinin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde beş satırlık sülüs hatlı kitabesi dikdörtgen kartuşlar içinde bulunmaktadır. Şahide, gövdesine silindirik bir boyun ile bağlanan Serdengeçti tipi başlıkla sonlandırılmıştır.

Ayak şahidesinin iç yüzünde ‘’S’’ biçimindeki kıvrımlı tek dal üzerinde üzüm salkımı ve yaprak motifleriyle bitkisel bir komposizyon oluşturulmuştur. Komposizyon altta yuvarlak bir silme ile kuşatılmıştır.

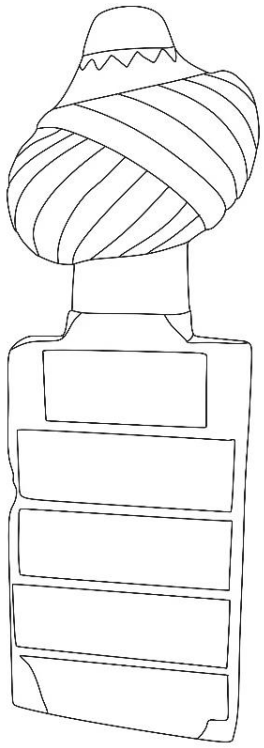
Foto. 165: İsmail Ağa'nın Baş Şahidesi

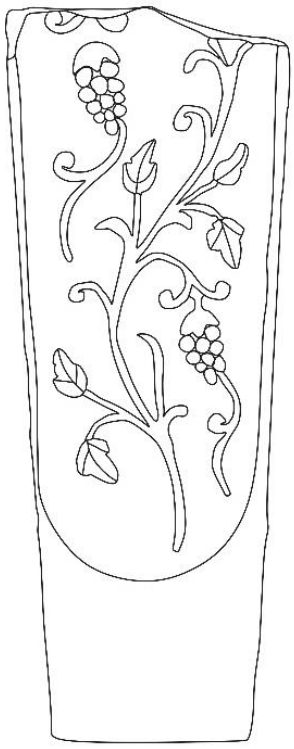
Foto. 166: İsmail Ağa'nın Ayak Şahidesi

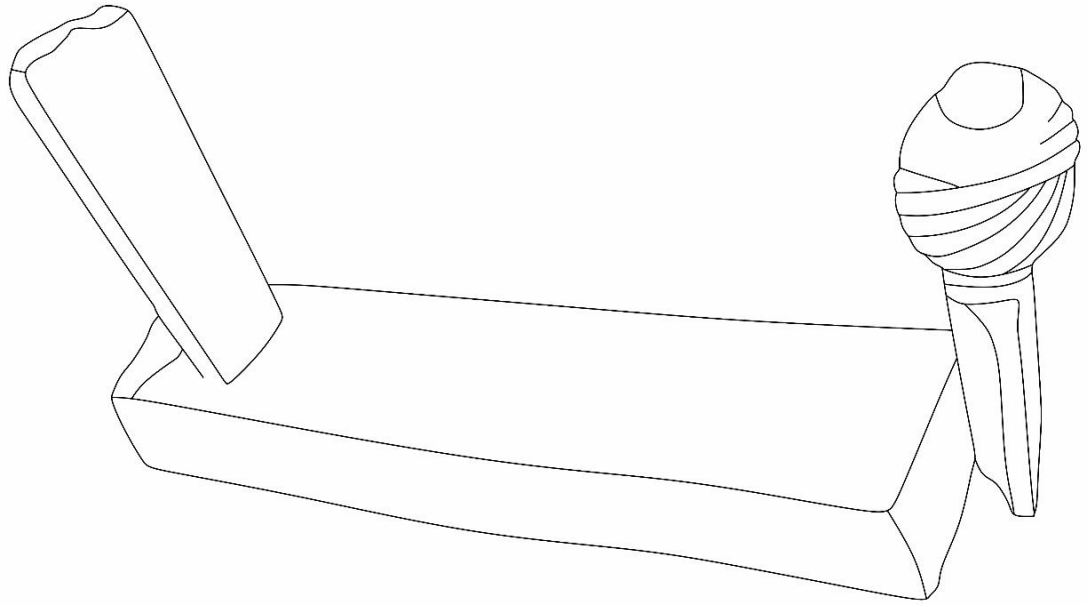
Foto. 167: İsmail Ağa'nın Mezarı

Çizim 158 : İsmail Ağa'nın Baş Şahidesi

Çizim 159: İsmail Ağa'nın Ayak Şahidesi

Çizim 160: İsmail Ağa'nın Mezarı

Katalog No: Ş-20

Fotograf No: 168

İnceleme Tarihi: 2.12.2015

Çizim No: 161

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x- 39,648181 y-27,886751

Kimliği: Hadice

Tarihi: 1226 (H) 1812 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Mu'in	هول موعين
Bu Merkade her kim ederse dua	بو مرقاده هر كيم ايدرسه دعا
Ede Mahşerde Şefaât Muhibbina	ايده محشرده شفعات محيبّنه
Sülal Kerimesi	.....سولال كريمسي
Hadice Ruhuna Fatiha	حاديجه روحنه فاتحه
Sene 1226	سن ١٢٢٦

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
92 cm	**Alt:** 29 cm	**Üst:** 30 cm	3 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Hotoz.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir. Bu formun üzerinde ince ve silindirik bir boyun bölümünden sonra bir kadın başlığı ile bitirilip şahide doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

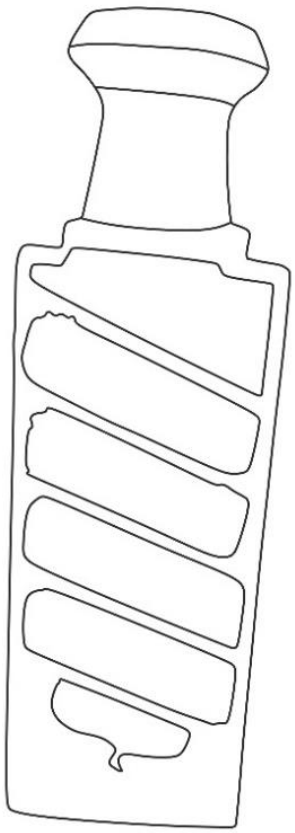
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin gövdesinin dış yüzünde sülüs hat yazılı altı satırlık kitabesi bulunmaktadır. Serlevha satırı asimetrik dikdörtgen, tarih satırı yarım yuvarlak, diğer satırlar ise dikdörtgen kartuşlar içerisine alınarak birbirinden ayrılmıştır. Şahide, prizmal dikdörtgen gövdenin üzerine ince, silindirik bir boyunla bağlanan Hotoz tipi başlık ile tamamlanmıştır.

Foto. 168: Hadice'nın Baş Şahidesi

Çizim 161: Hadice'nın Baş Şahidesi

Katalog No: Ş-21

Fotograf No: 169

İnceleme Tarihi: 5.12.2015

Çizim No: 162

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat:x-39.648117 y-27.886224

Kimliği: Hacı Hüseyin

Tarihi: 1230 (H) 1814 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Hâyyu'l Bâki Sene 1230	هول حىول باقى سب ١٢٣٠
Bu merkade her kim ederse dua	بو مرقاده هر كيم ايدرسه دعا
Ede mahşerde Şefaât-ı Mûctebâ	ايده محشرده شفاعت مجتبا
Abdurrahman damadı	عبدرحمان دامادي
Hacı Hüseyin ruhuna Fatiha	حاجي حسيين روحنه فاتحه

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
90 cm	**Alt:** 24 cm	**Üst:** 26 cm	3 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Yuvarlak Başlıklı, Çapraz Eğimde Düşey Dilimli Sarık.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde kısa, silindirik boyun bölümünden sonra bir başlık ile tamamlanmış olup doğrudan toprak üzerinden yükselmektedir.

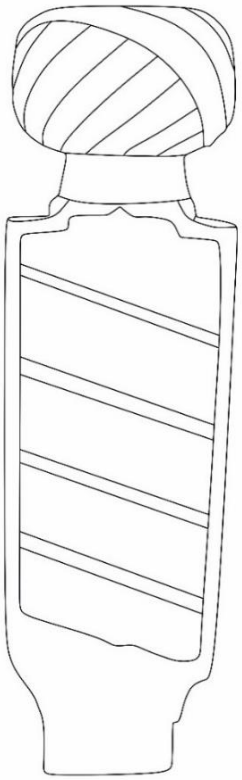
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin batı yüzünde bulunan sülüs hatlı beş satırlık kitabesi sağdan sola doğru eğimli birbirine paralel silmeler ile ayrılmıştır. Şahide, gövdesine kısa ve silindirik bir boyunla bağlanan sarık ile tamamlanmıştır.

Foto. 169: Hacı Hüseyin'in Baş Şahidesi

Çizim 162: Hacı Hüseyin'in Baş Şahidesi

Katalog No: Ş-22

Fotograf No: 170

İnceleme Tarihi: 5.12.2015

Çizim No: 163

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648157 y-27.886263

Kimliği: Ahmed Bey

Tarihi: 1238 (H) 1822 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Mu'în	هول موعين
İlahi ruhuna zaîran eyle makamın	الهي روحنه ضيران ايله مقامك
Zağnos Muhammed Paşa	زغنوس محمّد پاش
Olanlarından hacı	اولانلرندن حاجي
Osman Ağa mahdumu Ahmed Bey'in	عسمان آغا محدومي احمد بكين
Ruhuna Fatiha sene 1238	روحنه فاتحه سن ١٢٣٨

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
80.5 cm	**Alt:** 25 cm	**Üst:** 25 cm	3 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	163 cm	**En**	47 cm	**Yükseklik**	27

Başlık Tipi: Katibi Kavuk.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Yüksek çerçeveli mezar tipindedir.

Baş şahidesi, prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir. Şahide, gövdesi üzerinde kısa ve silindirik bir boyun bölümünden sonra serpuş ile tamamlanmış olup mezar çerçeve taşının üzerine yerleştirilmiştir.

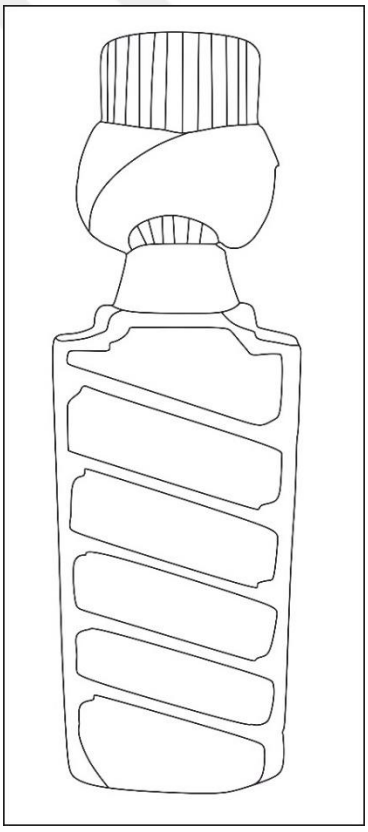
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidesinin prizmal dikdörtgen gövdesinin batı yüzünde bulunan altı satırlık sülüs hatlı kitabesi sağdan sola doğru eğimli dikdörtgen kartuşlar içerisinde yer almaktadır. Şahide, gövdesine kısa ve silindirik bir boyun ile bağlanan Katibi Kavuk ile bitirilmiştir.

Foto. 170: Ahmed Bey'in Baş Şahidesi

Çizim 163: Ahmed Bey'in Baş Şahidesi

Katalog No: Ş-23

Fotograf No: 171

İnceleme Tarihi: 5.12.2015

Çizim No: 164

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648262 y-27.886237

Kimliği: Ahmed Efendi

Tarihi: 1246 (H) 1830 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Bâki	هول باقي
Merhum ve Mağfur leh	مرحوم و مغفورله
Ahmed Efendi'nin	احمد افندينك
Ruhu için	روحيچون
Rızâ-i Lillah	رضاء الله
Fatiha	فاتحه
Sene 1246	سن ١٢٤٦

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
121 cm	**Alt:** 28 cm	**Üst:** 27,5cm	2 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Yıldız Desenli Başlıklı, Kısa Sarıklı Kavuklar.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağıya doğru genişleyen prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde kısa bir boyun bölümünden sonra erkek başlığıyla sonlandırılarak şahide, doğrudan toprak içerisine dikilmiştir.

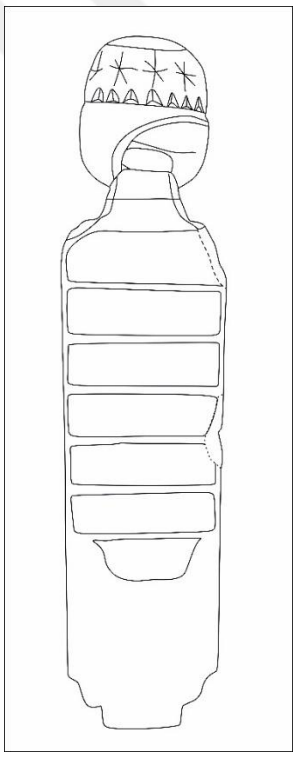
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahide gövdesinin batı yüzünde bulunan sülüs hatlı yedi satırlık kitabesinin tarih satırı yarım yuvarlak, diğer satırlar dikdörtgen kartuşlar içerisinde verilmiştir. Şahide, gövdesina kısa ve silindirik bir boyun ile bağlanan kavukla sonlandırılmıştır. Başlığın üzerinde kumaşın sıkılmasından dolayı yıldız şeklindeki bezemeler oluşturulmuştur.

Foto. 171 : Ahmed Efendi'nin Baş Şahidesi

Çizim 164: Ahmed Efendi'nin Baş Şahidesi

Katalog No: Ş-24

Fotograf No: 172-173

İnceleme Tarihi: 3.12.2015

Çizim No: 165-166

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648261 y-27.886483

Kimliği: Ali

Tarihi: 1251(H) (1836)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Mû'in	هول معين
İlahi ente rahmeti	الهي انته رحمتي
Ricamın gûfranı	رجامنك غفراني
Velâ tehâz bi'sâyan'î	ولا تاحز بعصياني
.....oğlu Mehmed'in	اوغلو محمدك.....
Mahdûm ve merhum Ali	رمحدوم مرحوم علي
Ruhuna Fatiha	روحنه فاتحه
Sene 1251	سن ١٢٥١

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
94cm	**Alt:** 25.5cm	**Üst:** 25.cm	2.5cm	88 cm	**Alt:** 28 cm	**Üst:** 28cm	6cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Oval Başlıklı Sarıklar.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi aşağıdan yukarıya doğru genişleyen prizmal dikdörtgen gövdelidir. Bu form üzerindeki boyun bölümünden sonra bir erkek başlığı ile tamamlanmıştır.

Ayak şahidesi, sivri kemerli tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen sahiptir.

Baş ve ayak şahideleri toprak üzerinden yükselmektedir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidesinin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde yer alan sülüs hat yazılı sekiz satırlık kitabesinin tarih satırı; aşağı doğru sivrilen yarım yuvarlak, diğer satırlar ise dikdörtgen kartuşlar içerisindedir. Şahide, gövdesine kısa ve silindirik boyun ile bağlanan yatay dilimli ve üzerinde gül motifinin yer aldığı sarıkla tamamlanmıştır.

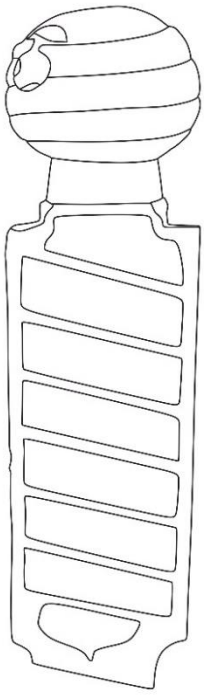
Ayak şahidesinin iç yüzünde sivri kemerli çerçeve içerisine alınmış ‘’S’’ biçimindeki tek dal üzerinde gonca motiflerinden oluşan bezeme uygulanmıştır.

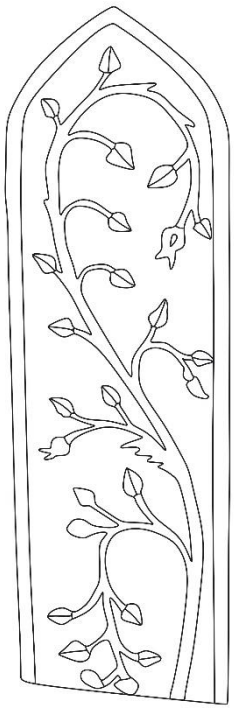
Foto. 172: Ali'nin Baş Şahidesi

Foto. 173: Ali'nin Ayak Şahidesi

Çizim 165: Ali'nin Baş Şahidesi

Çizim 166: Ali'nin Ayak Şahidesi

Katalog No: Ş-25

Fotograf No: 174

İnceleme Tarihi: 3.12.2015

Çizim No: 167

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648173 y-27.886457

Kimliği: Emine Manila

Tarihi: 1253 H. 1837 M.

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Âh Mine'l Mevt	اه منل موت
.....gitti cennet bağına	.....كيتدي جنّت باغينه
Koydu firkât Vildân-ı canına	قويدو فرقت ولدني جاننه
El- Hac Mehmet Ağa Kerimesi Emine Manila	ال حاج محمد آغا كريمسي آمينه منلا
Fatiha	فاتحه

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yüksek**	**En**		**Kalınlık**
70 cm	**Alt:** 23 cm	**Üst:** 27.5cm	4 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, üçgen yada ters ‘’V’’ biçimindeki tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

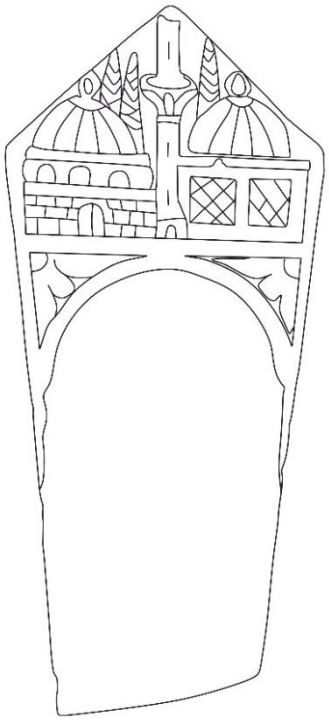
Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde yuvarlak kemer içerisine alınmış sülüs hatlı dört satırlık kitabesi bulunmaktadır. Kemer köşeliklerinde palmet motifi görülmektedir

Şahidenin üçgen alınlığı, gövde bölümünden bir silme ile ayrılmıştır. Alınlığın orta ekseninde yer alan kare kaide üzerinde yükselen, üzerinde aydınlatma pencereleri olan silindirik gövdeli ve tek şerefeli minarenin sağ tarafında dilimli kubbeli ve âlem kısmı olan cami işlenirken sol tarafında kubbeli ve pencereli, muhtemelen türbe yapısı bulunmaktadır.

Foto. 174: Emine Manila'nin Baş Şahidesi

Çizim 167: Emine Manila'nın Baş Şahidesi

Katalog No: Ş-26

Fotograf No: 175-176

İnceleme Tarihi: 5.12.2015

Çizim No: 168-169

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648006 y-27.886628

Kimliği: Vahide Hanım

Tarihi: 1261 (H) 1845 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Sene 1261	سن ۱۲۶۱
Hüve’l Bâki	هول باقى
Hasretâ kim bu fenada gençliğe doymadım	حسيرتا كيم بو فناده كنچلكيمه تويمادم
Muhabbet-i âlide her kez bir murada ermedim	محبّتي عاليده حر زمان بر مراده ايرمدم
Sundu mevtin canı ol bâki yer-û ezel	صوندو موتك جاني اول باقى يرو ازل
İcadım oldu hakkı teslim leyli zuhur kanmadım	ايجدم اولدو حقّي تسليم ليلڭ زوهر قانمدم
Tenbilzade Hacı Muhammed Ağa’nın kerimesi merhume	تنبيل زاده حاجي محمّد اغانك كريمسي مرحومه
Vahide Hanım’ın ruhu için Fatiha	واحيده حانمك روحو ايچون فاتهه

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
102 cm	**Alt:** 31 cm	**Üst:** 34 cm	4 cm	74.5 cm	**Alt:** 29 cm	**Üst:** 30 cm	5 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	**-**	**En**	**-**	**Yükseklik**	**-**

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, bitkisel bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprak içerisine dikilmiştir.

Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

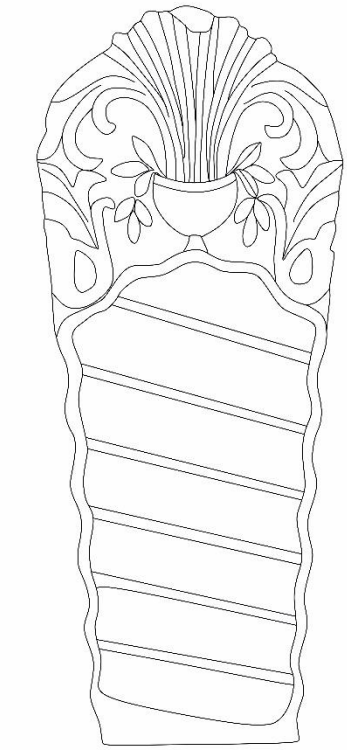
Baş şahidesinin dikdörtgen gövdesinin batı yüzünde yedi satırlık sülüs hatlı kitabesi sağdan sola doğru eğimli birbirine paralel silmeler ile bölünmüştür ve kitabe sağ, sol ve üst bölümde dalgalı bir silme ile sınırlandırılmıştır. Serlevha satırının hemen üzerinde tek bir kaide üzerine oturan ve geniş gövdeye sahip olan dekoratif bir kase içerisinden çıkan barok karekterli akant yaprakları tepelik bölümüne kadar uzanmakta ve kıvrılarak yan kısımlara dökülmektedir. Şahidenin omuz kısımlarında kıvrımlı olarak başlayan akantlar üst bölümden gelen yapraklar ile birleşerek orta kısımdaki kaseye bitkisel bir çerçeve oluşturmaktadır.

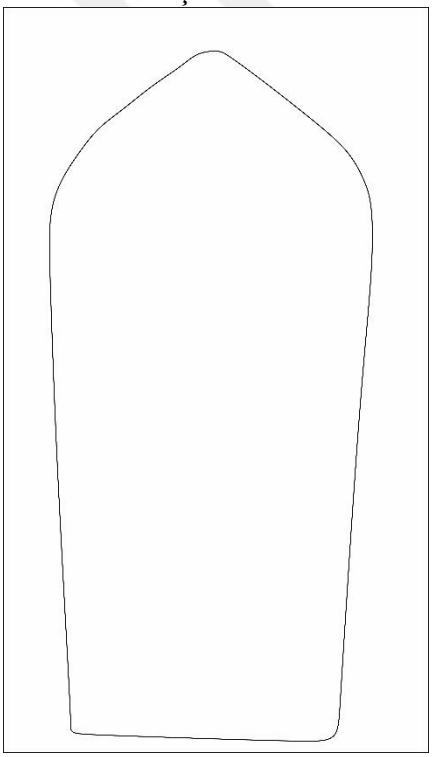
Foto. 175: Vahide Hanım'ın Baş Şahidesi

Foto. 176: Vahide Hanım'ın Ayak Şahidesi

Çizim 168: Vahide Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 169: Vahide Hanım'ın Ayak Şahidesi

Katalog No: Ş-27

Fotograf No: 177

İnceleme Tarihi: 5.12.2015

Çizim No: 170

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648180 y-27.886162

Kimliği: Vahide Hanım

Tarihi: 1272 (H) 1856 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Bâki	هول باقى
Bekâya rıhlet etti Vahide Hanım sefer etti	بقايه رحلت ايتدي واحده حانم صفر اتيدي
Cihan'ı terk edip gitti viraya bakmadı asla	جهاني ترك ايدوب كتدي ورايي باقمدي اصلا
İşitti ırcî-i emri Cenab-ı Kuddûs-ü Mevladan	اشتدي ارجعي امري جنابي قدسو مولادن
Tevakkûf etmedi ruhu … melak sima	توقّف ايتمدي روح..... ملك سيما
Değil gam gittiği beyt-ül haraptan kurtulup şimdi	دكل قم كيتكي بيتول حرابدن قورتلوب شمدي
Şehitlerin meskeni firdevs-i â'la eyleyüp Mevla	شهيدلرك مسكني فردوسي ا على ايليوب مولا
Felek Bâ'ı fanide önünde kaddini bükmedimi	فلك باغ فانيده اونكده قدّني بوكمدمي
Şefi' olsun ona Ahmed-i mu'in ol Hari bina	شفيع اولسون اونه آحمدي معين اول حاري بينا
Oku bir Fatiha İhlas ile rüşdü bulup tarih	اوقو بر فاتحه ايحلاص ايله رشدو بولوب تاريح
Her daim makam olsun mekân-ı cennet-i âli	حر دايم ماقام اولسون مكاني جنّتي علي
Sene 1272	سنه ١٢٧٢

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
108 cm	**Alt:** 28 cm	**Üst:** 35 cm	3.5 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, bitkisel bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

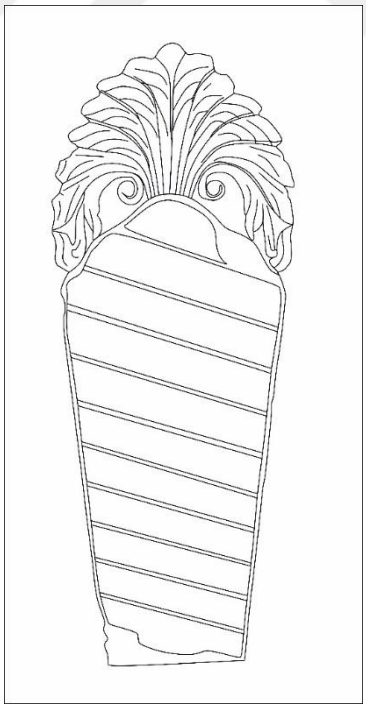
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahide gövdesinin batı yüzünde bulunan onbir satırlık tâlik hat yazılı kitabesinin serlevha satırı yarım yuvarlak kartuş içerisinde verilirken, diğer satırlar sağdan sola doğru eğimli birbirine paralel silmeler ile ayrılmıştır. Şahidenin serlevha satırı üzerinden yükselen barok karakterdeki akant yaprakları bitkisel bir tepelik oluşturmaktadır.

Foto. 177: Vahide Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 170: Vahide Hanım'ın Baş Şahidesi

Katalog No: Ş-28

Fotograf No: 178-179-180

İnceleme Tarihi: 4.12.2015

Çizim No: 171-172-173

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648137 y-27.886481

Kimliği: Mustafa Ağa

Tarihi: 1268 (H) 1852 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Sene 1268	سن ۱۲۶۸
Çaldı gûs rıhletî cama can etti bana	چالدي كوس رحلتي جامه جان ايتدي بنا
Terk-i diyar eyleyib el-hac Mustafa Ağa bu kim	تركي ديار ايليوب ال حاج مسطفا اغا بو كم
Da-î akran idi bu bağda bu içtiba	داري اقران ايدي بو بغدا بو ايچتبا
Bırağmadı görmedi layıkân-ı çâhr-ı felek	برغمادي كورمدي لاقان چرحي فلك
Mesken-i bostan-ı cennet eyledi şimdi ilah	مسكني بستان جنّت ايلدي شمدي ايلاه
Hala merhutân-ı hoş dimiş aceb tarihi	هالا مرحوتني هوش دميش اجب تارحي
Okundu ruhunda son rahmet duası	اودودو روحنده صك رحمت دوعاسي

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
144 cm	**Alt:** 29.5cm	**Üst:** 33.5cm	3cm	146 cm	**Alt:** 27cm	**Üst:** 32cm	3cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ

Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Ağabani (Tüccar Sarığı).

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Kapak taşlı mezar tipindedir.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir. Şahide, yukarı doğru daralan silindirik boyun bölümünden sonra bir erkek başlığı ile tamamlanarak kapak taşı üzerinde açılmış olan oyuk içerisine dikilmiştir.

Ayak şahidesi, üçgen yada ters ‘’V’’ biçimindeki bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve kapak taşı üzerinden yükselmektedir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde yer alan dokuz satırlık tâlik hatlı kitabesinin serlevha satırı yuvarlak, diğer satırlar ise dikdörtgen kartuşlar içerisinde bulunmaktadır. Şahide, gövdesine kısa ve yukarı doğru daralan bir boyunla bağlanan üzerinde yatay şeritleri bulunan Ağabani(Tüccar) Sarığı ile sonlandırılmıştır.

Ayak şahidesinin iç yüzünde orta eksene yerleştirilen selvi ağacını dairesel sarmaşıklar ile saran üzüm yaprakları ve sakımları işlenerek bitkisel bir komposizyon oluşturulmuştur.

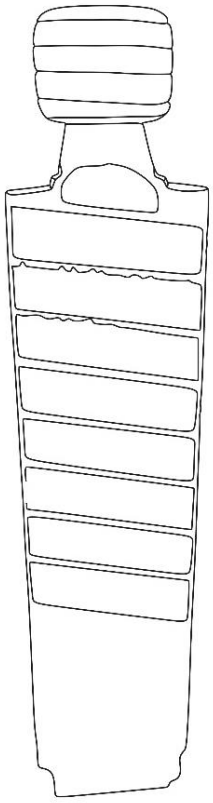
Foto. 178: Mustafa Ağa'nın Baş Şahidesi

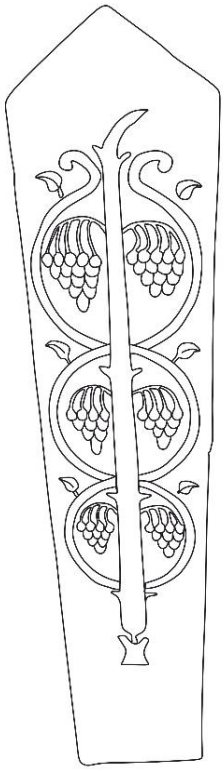
Foto. 179: Mustafa Ağa'nın Ayak Şahidesi

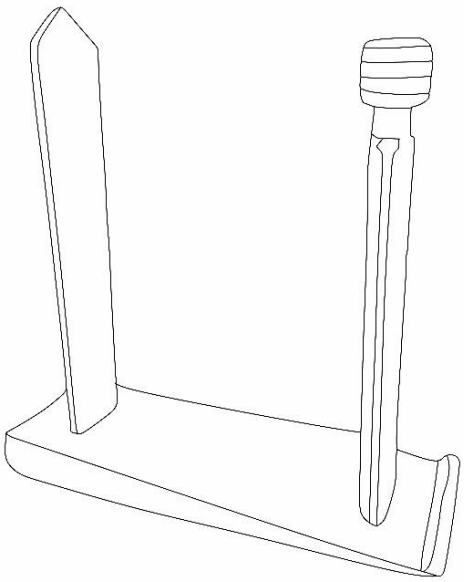
Foto. 180: Mustafa Ağa'nın Mezarı

Çizim 171: Mustafa Ağa'nın Baş Şahidesi

Çizim 172: Mustafa Ağa'nın Ayak Şahidesi

Çizim 173: Mustafa Ağa'nın Mezarı

Katalog No: Ş-29

Fotograf No: 181

İnceleme Tarihi: 5.12.2015

Çizim No: 174

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648076 y-27.886527

Kimliği: Emine Hanım

Tarihi:1268 (H) 1851 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Bâki	هول باقى
Taze niyanım gitti cennet bağına	تازه نينم كتدي جنّت بغنه
Firâk-ı kaldı validesi canına	فراقي قالدي واليدسي جاننه
Oku ihlasın ile bir Fatiha kıl	اوقو احلاصن ايله بر فاتحه قيل
Ecel bir kimsenin kalmaz yanına	اجل بر كمسهنك قلمز ياننه
Girid-i zade Mehmed Paşa Hazretinin	كريدي زاده محمد پاشا حزرتلرنيك
Çiftlik nazırı Muhammed Dilaver	چتفلك ناظري محمّد دلاور
Kerimesi Emine Hanım	اغانك كريمسي آمينه حانم
Ruhu şerifine Fatiha sun	روحو شرفينه فاتحه سون
Sene 1268	سن ١٢٦٨

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
93 cm	**Alt:** 25 cm	**Üst:** 26 cm	2 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	**-**	**En**	**-**	**Yükseklik**	**-**

Başlık Tipi: Hotoz.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen gövdelidir. Bu form üzerinde ince, uzun ve silindirik boyun bölümünde sonra kadın başlığı ile sonlandırılmış olup doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

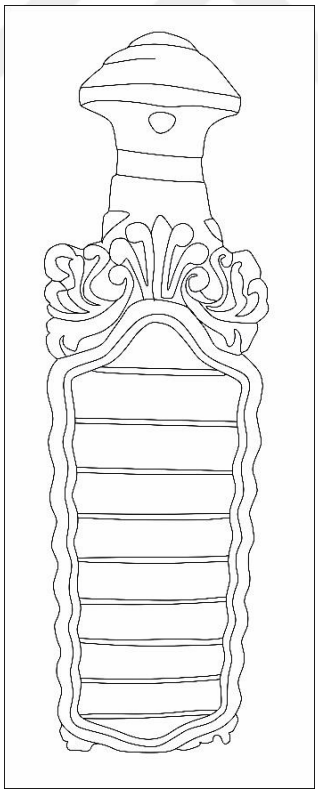
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin batı yüzünde bulunan on satırlık tâlik hatlı kitabesi yatay eksende birbirine paralel silmeler ile bölünmüştür. Kitabe dıştan dalgalı dikdörtgen bir çerçeve içerisine alınmıştır. Serlevha satırının ve şahidenin omuz kısımlarının üzerinde kıvrımlı, stilize yaprak motifleri kullanılmıştır. Şahide, gövdesine üzerinde kabarası olan silindirik ve uzun bir boyun ile bağlanan Hotoz tipi kadın başlığıyla bitirilmiştir.

Foto. 181 : Emine Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 174: Emine Hanım'ın Baş Şahidesi

Katalog No: Ş-30

Fotograf No: 182-183

İnceleme Tarihi: 2.12.2015

Çizim No: 175-176

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x- 39.648222 y-27.856541

Kimliği: Hasibe Hanım

Tarihi: 1285 (H) 1868 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Âh Mine'l Mevt	اه منل موت
Edub Terk-i masivayı bugün azm-i beka eyledim	ايدوب تركي ماسوايي بوكون عزمي بقا ايلديم
Ecel canın edub nuş-u mekanında canan ettim	اجل جانك ايدوب نوشومقانكده جانان ايديم
Bu dünyanın bekâsı yok bilirken âkıbet-i fani	بو دنينك بقاسي يوق بيلوركن عاقيبتى فاني
Giyub cennet libâsını fenai terk edub gittim	كييوب جنّت لباسني فناي ترك ايدوب كيتدم
Hacı Yakub zade Hacı Hasan Ağa'nın	حاجي يغعوب زاده حاجي حسان اغانك
Kerimesi merhume ve mağfurlehu Hasibe Hanımın	كريمسي مرحومه و مغفروفله حسيبه حنميك
Ruhuna rızaen lillahi teala Fatiha	روحنه رضا الله تعالي فاتحه
Fi 18 yevm-ü Perşembe Şaban sene 1285	في ١٨ يومو پرشمبه شبن سن ١٢٨٥

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
102 cm	**Alt:** 32 cm	**Üst:** 34 cm	8 cm	108 cm	**Alt:** 28 cm	**Üst:** 31 cm	8.50 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ

Uzunluk	178 cm	**En**	50 cm	**Yükseklik**	28 cm

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu :Baş şahidesinin serpuşu kırıktır.

Mezar Tipi ve Formu : Alt bölümde geniş olarak başlayan ve üst bölüme doğru daralan yüksek çerçeveli mezar tipindedir.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir.

Ayak şahidesi, bitkisel tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen gövdelidir.

Baş ve ayak şahideleri mezar çerçeve taşının üzerine dikilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Başucu şahide gövdesinin dış yüzünde dokuz satırlık nesih hatlı kitabesi soldan sağa doğru eğimli birbirine paralel silmeler ile ayrılmıştır. Kitabe dıştan, alt bölümde yuvarlak üst bölümde ise köşeleri pahlanmış dikdörtgen bir çerçeve içerisine alınmıştır ve çerçevenin üst köşe boşluklarında istiridye kabukları işlenerek gövde yüzeyi hareketli hale getirilmiştir. Şahidenin boyun kısmını kaideli ve gövdesi dilimli bir vazo oluşturmaktadır.

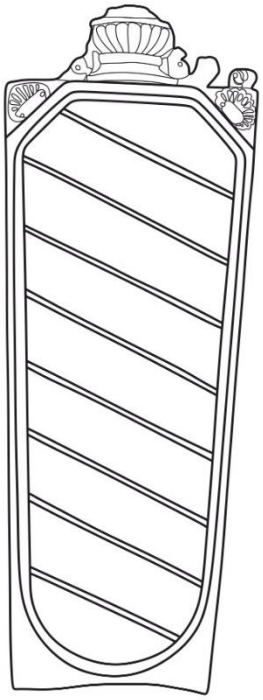
Ayak şahidesinin sahip olduğu prizmal dikdörtgen gövdesinin iç yüzeyinde dikey eksende hurma ağacına yer verilmiştir. Bu bezeme alt kısımda yuvarlak, üst bölümde dalgalı bir silme ile sınırlandırılmıştır. Üst bölümdeki silmelerin hemen üstünde lotus motifi bulunurken, bu süslemenin sağ ve sol bölümlerine yerleştirilen ‘’C’’ kıvrımları, tepeliğin orta ekseninde bulunan iki gül ve bu bezemenin üstünde yer alan yaprak motiflerini destekleyerek gövde ile bağlantısını sağlamaktadır.

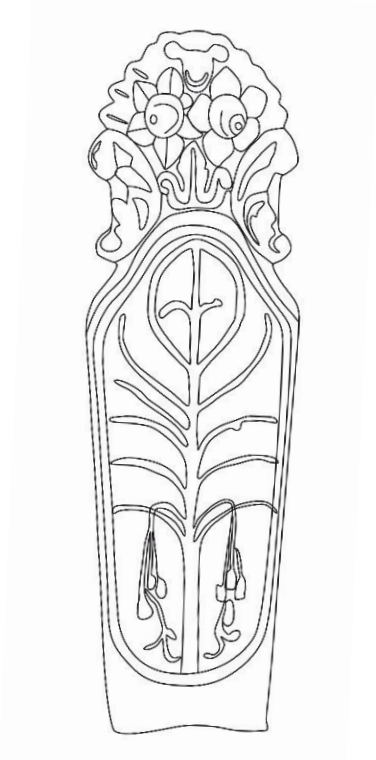
Foto. 182 : Hasibe Hanım'ın Baş Şahidesi

Foto. 183 : Hasibe Hanım'ın Ayak Şahidesi

Çizim 175 : Hasibe Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 176 : Hasibe Hanım'ın Ayak Şahidesi

Katalog No: Ş-31

Fotograf No: 184

İnceleme Tarihi: 3.12.2015

Çizim No: 177

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648146 y-27.886552

Kimliği: Gümüş Hanım

Tarihi: 1290 (H) 1873 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Âh Mine'l Mevt	اه منل موت
Zevce-i Bekrî Efendi'nin ve Gümüş Hanımın	زوجي بكري افندنك و كومش حانمك
Hak-î sâr etti ecel-î endamı simm-û zineti	حاكسار ايتدي اجلي اندام سيمو زنّتي
Goncasın kıldı yeti gülzâr-ı fanide felek	غنجاسي قيلدي يتي كلزاري فانيده فلك
Tâ ciğerden dilleri tandırdı sûz-i firkatî	تا جكردن دلري تاندردي سوزي فرقتي
Çün gülü terkin-i şehide eyledi senc-i verem	چون كلو تركني شحيده ايلدي سنجي ورم
Ol devasız derde kâr eyler mi lokman şerbeti	اول دواسز درده كار ايلرمي لوقمان شربتي
Hazreti Aişe'ye ..... olup…	حزرتي عايشه .....اولوب....
hüryanı alil içinde tuttu…	حوريني عليل اچينده توتدي....
Daderi Elim yazıp tarih cevher hanımın	دادري الم يازوب تارح جوحر حانمكن
Tuttu mesken Aişe gülzar sahanı cenneti	توتدي مسكن عايشه كلزار صهني جنّتي
Fi 26 Muharrem Sene 1290	في محرم سن ١٢٩٠

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
120 cm	**Alt:** 29 cm	**Üst:** 36 cm	8.5 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	**-**	**En**	**-**	**Yükseklik**	**-**

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, bitkisel bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprak içerisine yerleştirilmiştir.

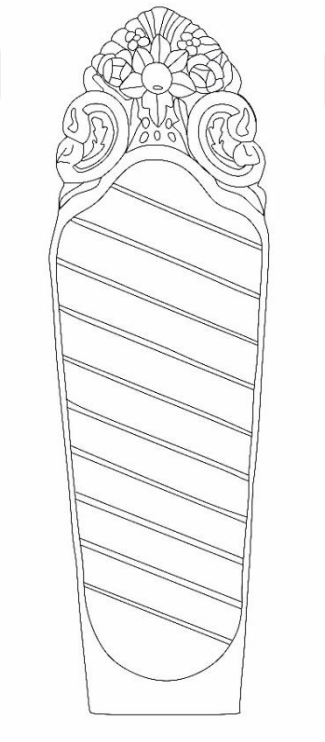
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde onbir satırlık tâlik hat yazılı kitabesi soldan sağa doğru eğimli birbirine paralel silmeler ile ayrılmış olup dıştan, alt bölümde yuvarlak üst bölümde dalgalı bir silme ile çerçeve içerisine alınmıştır. Şahidenin omuz kısımlarında dışa doğru olan ‘’C’’ kıvrımları içerisinde stilize yaprak motifleri işlenmiştir. Serlevha satırının üstünde; tepelik bölümünde orta eksende büyük bir gül ve bu bezemeyi saran yaprakların yanı sıra üst bölümde iki adet çiçek başı, sağ ve sol bölümünde ise daha küçük güller ile çevrilerek bitkisel bir komposizyon oluşturulmuştur.

Foto. 184: Gümüş Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 177: Gümüş Hanım'ın Baş Şahidesi

Katalog No: Ş-32

Fotograf No: 185-186

İnceleme Tarihi: 4.12.2015

Çizim No: 178-179

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.645211 y-27.886639

Kimliği: Ayşe Hanım

Tarihi: 1290 (H) 1873-74 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Baki	هول باقى
Balıkesir Nâzal Ağa	باليكسري نزل اغا
Sının Kerimesi Hacı Köse	سنك كريمسي حاجي كوسه
Oğlu Ahmed'in zevcesi	اوغلي احمدك زوجسي
Merhum ve mağfirlerinâ	مرحوم و مغفورنه
Ayşe Hanım'ın ruhuna Fatiha	ايشه حانمك روحنه فاتحه
Sene 1290 Hicri 15 b	سن ١٩٠ حجري ١٥ ب

Yazı Tipi: Rik'â

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
93cm	**Alt:** 22cm	**Üst:** 31cm	5 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	194.5 cm	**En**	90 cm	**Yükseklik**	20 cm

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam

Mezar Tipi ve Formu : Çerçeveli mezar.

Baş şahidesi, sivri kemerli tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve mezar çerçeve taşının üzerinden yükselmektedir.

Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

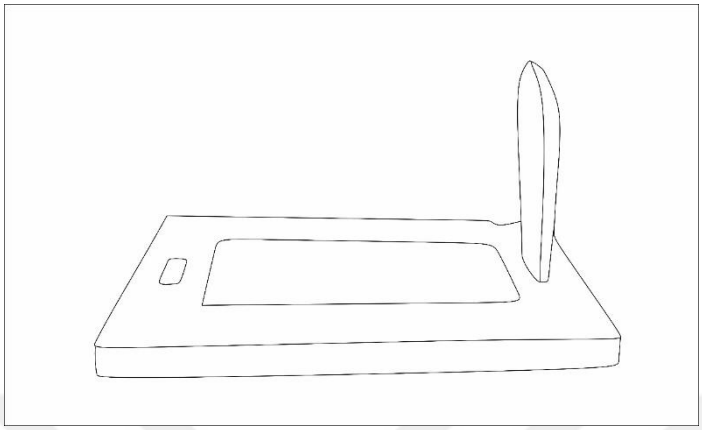
Baş şahidesinin dikdörtgen gövdesinin iç yüzünde yedi satırlık rik'â hatlı kitabesinin tarih satırı kartuş içerisinde verilirken, diğer satırlar sağdan sola doğru eğimli birbirine paralel silmeler ile ayrılmıştır.

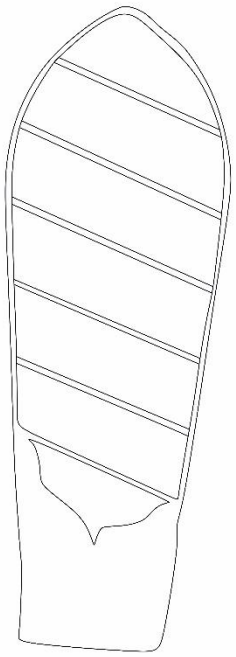
Foto. 185: Ayşe Hanım'ın Mezarı

Foto. 186: Ayşe Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 178: Ayşe Hanım'ın Mezarı

Çizim 179: Ayşe Hanım'ın Baş Şahidesi

Katalog No: Ş-33

Fotograf No: 187

İnceleme Tarihi: 5.12.2015

Çizim No: 180

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648212 y-27.886421

Kimliği: Sıdıka Hanım

Tarihi:1290 **(**H) 1874 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU

Türkçe	Osmanlıca
Muhammed (s.a.v) Ali(r.a)	محمّد (س.ا.و) علي (را)
Taşım bahrin açtı felek bir taze rağ	تاشمه بحرن اچتي فلك بر تازه راغ
Âleme çıkdı siyah nagiham kaldı ırağ	عالمه چكدي سياه ناكحم قالدي اراغ
Ağlasun derdli anam ta mahşere kim	عغلاسون دردلي انام تا محشرده كيم
Tâ bu ömür kısmet imiş Fani-...	تا بو عمور قسمت ايمش فاني...
....ide olup bir gece uykum rahat-ı fevt	...ايده اولوب بر كجه تسليم ايلديم دحري وداغ
Kabz-î hâk olup teslim eyledim dehr-i vedağ	قبضي حق اولوب تسليم ايلديوم دحري وداغ
On iki yaşımda beni felek-i cevr-i çürüttü	اون ايكي ياشمده بني فلكى جوري چورتّو
Tarîk-i nazenin fukarasından Süleyman Beyin	طريقي نازنيك فقارسيندن سليمان بكين
Kerimesi ve Musa Beyin Baldızesi Sıdıka Hanım	كريمسي و موسا بكين بالديزي سيقا حانم
Ruhu içun	روحو اچون
Sene 1290	سن ١٢٩٠

Yazı Tipi: Tâlik

Baş Taşı			TAŞ ÖLÇÜLERİ	Ayak Taşı			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
118 cm	**Alt:** 39 cm	**Üst:** 40cm	8 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme : Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, üçgen bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Üçgen tepelik altında aşağı doğru daralan baş şahidesinin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde on iki satırlık tâlik hatlı kitabenin serlevha satırı daire, tarih satırı yarım yuvarlar, diğer satırlar ise yatay eksende birbirine paralel silmeler ile ayrılmıştır.

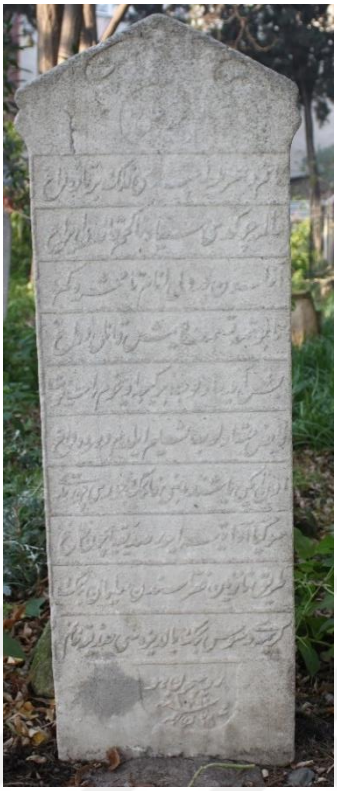
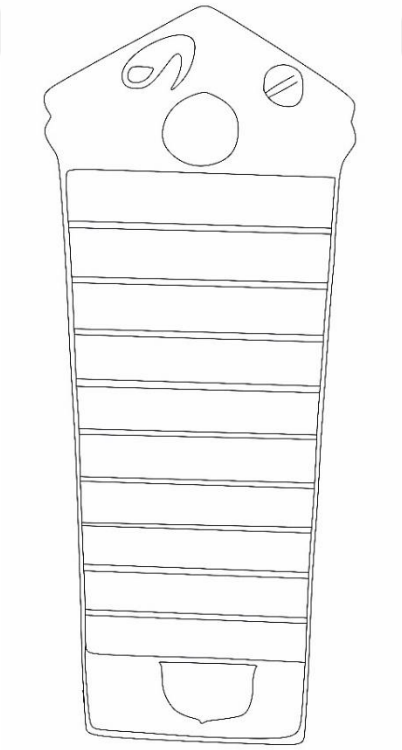

Foto. 187: Sıdıka Hanım Baş Şahidesi

Çizim 180: Sıdıka Hanım'ın Baş Şahidesi

Katalog No: Ş-34

Fotograf No: 188-189-190

İnceleme Tarihi: 4.12.2015

Çizim No: 181-182-183

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648304 y-27.886221

Kimliği: Mustafa Ağa

Tarihi: 1293 (H) 1876 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Bâki	هول باقى
Handân-ı helvacı Hacı Mustafa	حاندان حلواجي حاجي مصطفا
Canını verdi bahây-ı cennete	جانني ويردي باحيي جنّه
Etmedi fani cihana	اتمدي فاني جيحنه....
Daim eyledi bekây-ı cennete	دايم ايلدي بقايي جنّه
Vasıl oldukça sadây-ı ırciî	واسل اولدقچه صدايي ايجيع
Buyurun zevk-i sefâi cennete	بويورك زوقي صفاي جنّته
Fevzi tam tarihi hatif söyledi	فوزي تام تارحي حاتف سويلدي
Azimim Gülşen-i Serây-ı Cennete	عزيمم كلشني سراي جنّته
El mağfur..... El-hac Mustafa	المغفور....ال حاج مصطفا
Ağanın ruhu için Fatiha	اغانك روحو ايچون فاتحه
Sene 1293	سن ١٢٩٣

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
126 cm	**Alt:** 37 cm	**Üst:** 38 cm	8 cm	130 cm	**Alt:** 26 cm	**Üst:** 32.5cm	8 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	193 cm.	**En**	58 cm.	**Yükseklik**	50 cm.

Başlık Tipi: Oval Başlıklı Sarık.

Bugünkü Durumu : Sağlam

Kullanılan Malzeme: Mermer

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Mezar Tipi ve Formu : Yüksek çerçeveli mezar tipindedir.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde kısa bir boyun bölümünden sonra başlık ile sonlandırılmıştır. Şahide, mezar çerçeve taşının kısa kenar panosu üzerine yerleştirilmiştir.

Ayak şahidesi, sivri kemerli tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve mezar çerçeve taşının kısa kenar panosu üzerine dikilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidesinin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan tâlik hatlı on iki satırlık kitabesinin serlevha ve tarih satırı yarım yuvarlak, diğer satırlar ise soldan sağa doğru eğimli birbirine paralel silmeler ile ayrılmıştır. Şahide, gövde bölümüne kısa bir boyun ile bağlanan ve üzerinde yatay dilimler olan sarıkla tamamlanmıştır.

Ayak şahidesinin iç yüzünde, alt bölümde fiyonk ile bağlı ‘’S’’ biçimindeki tek dal üzerinde peygamber (gün) çiçeği ve yaprak motifleri işlenerek bitkisel bir komposizyon oluşturulmuştur.

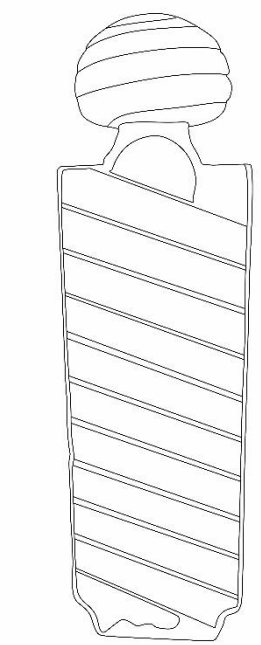
Foto. 188: Mustafa Ağa'nın Baş Şahidesi

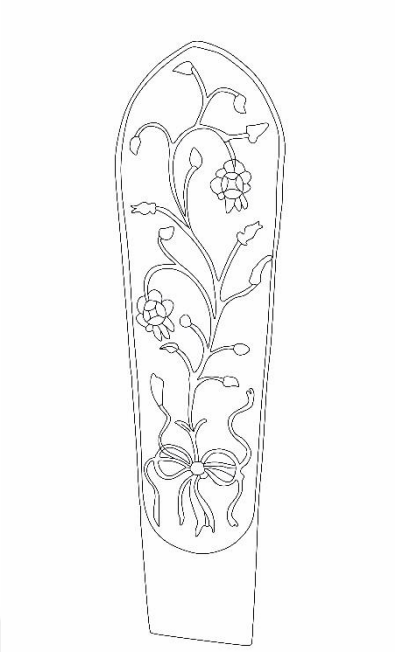
Foto. 189: Mustafa Ağa'nın Ayak Şahidesi

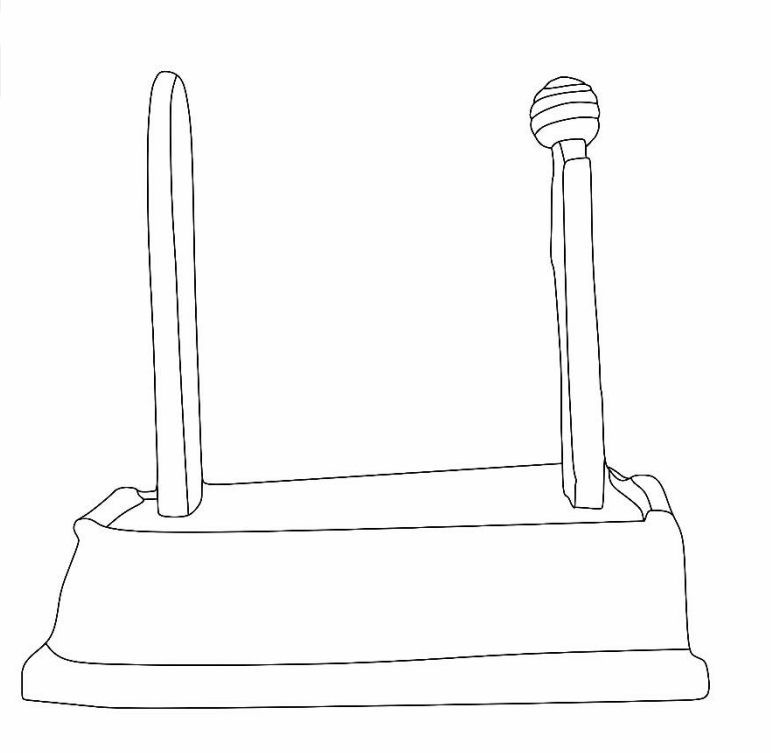
Foto. 190: Mustafa Ağa'nın Mezarı

Çizim 181: Mustafa Ağa'nın Baş Şahidesi

Çizim 182: Mustafa Ağa'nın Ayak Şahidesi

Çizim 183: Mustafa Ağa'nın Mezarı

Katalog No: Ş-35

Fotograf No: 191-192-193

İnceleme Tarihi: 5.12.2015

Çizim No: 184-185-186

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648234 y-27.886352

Kimliği:

Tarihi: 1293(H) 1877 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Min.....	من.....
Fakat sât-ı şehide	فقت صاتي شهيده
Karesi Sancağı muhasebecisi	قرهسي سنجاغي محاسبجيسي
Tevfik Mahmud Efendi'nin Harim-i	توفق محمد افندنك حارمي
Şerif-i ..... ruhu	شريفي.....روحو
İçin Rızâ en lillah El Fatiha	ايچن رضاعن الله ال فاتحه
Sene 1293 Safer	سن ١٢٩٣ صفر

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
105 cm	**Alt:** 22 cm	**Üst:** 26cm	6.5 cm	85 cm	**Alt:** 22cm	**Üst:** 26cm	6.5 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	163 cm	**En**	58 cm	**Yükseklik**	43 cm

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Yüksek çerçeveli mezar tipindedir.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde bir tepelik ile sonlandırılmıştır. Şahide, mezar çerçeve taşının üzerinden yükselmektedir.

Ayak şahidesi, sivri tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve mezar çerçeve taşının üzerine yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidesinin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan yedi satırlık sülüs hat yazılı kitabesi sağdan sola doğru eğimli birbirine paralel silmeler ile bölünmüştür. Tepelik, gövde kısmından bir silme ile ayrılmıştır. Serlevha satırının hemen üzerinde stilize yapraklar dizisi bulunmaktadır. Şahidenin omuz kısımlarında, uçlarında sitilize gül motifleri ile başlayan akant yaprakları üst bölüme doğru kıvrılarak güneş kursu tepeliği desteklemektedir.

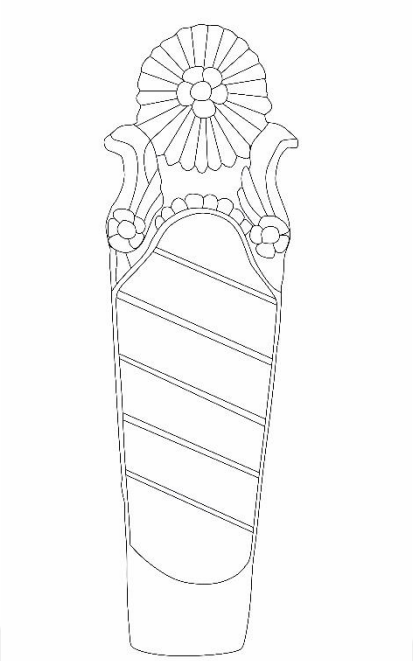
Foto. 191: Ş-35 Nolu Mezarın Baş Şahidesi

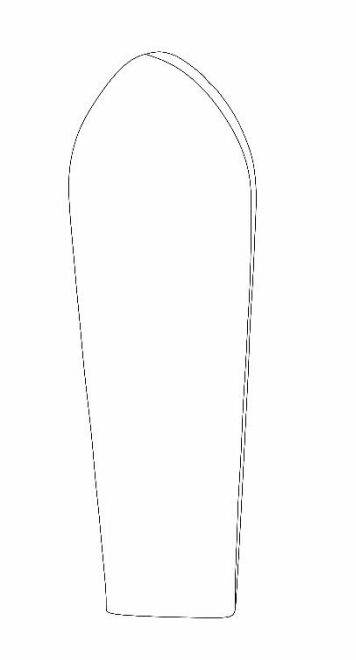
Foto. 192: Ş-35 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi

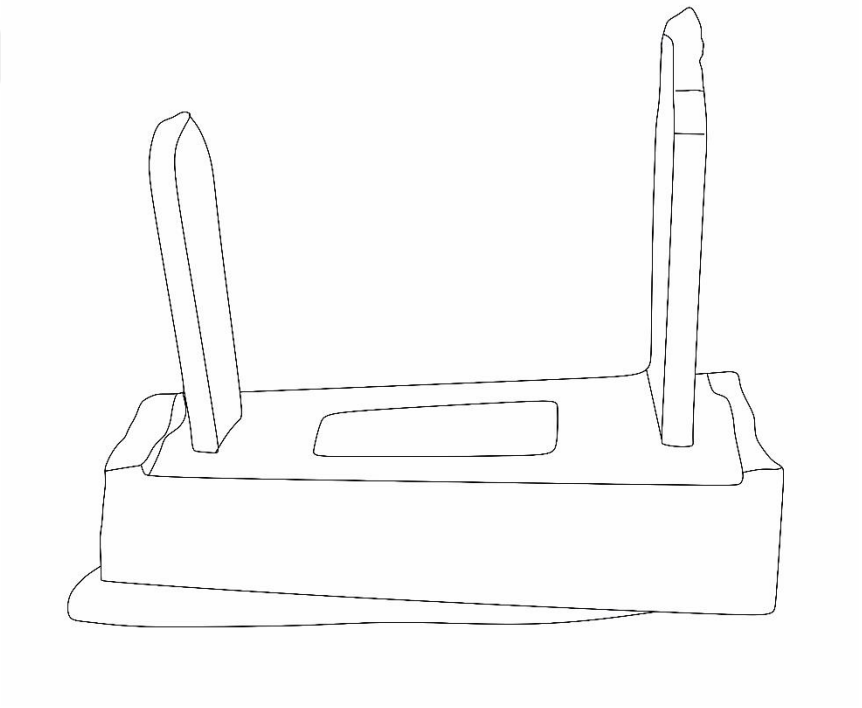
Foto. 193: Ş-35 Nolu Mezar

Çizim 184: Ş-35 Nolu Mezarın Baş Şahidesi

Çizim 185 : Ş-35 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi

Çizim 186: Ş-35 Nolu Mezar

Katalog No: Ş-36

Fotograf No: 194-195

İnceleme Tarihi: 3.12.2015

Çizim No: 187-188

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.64222 y-27.886760

Kimliği: Mustafa Baha

Tarihi: 1295 (H) 1878 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Ya Hû	يا هو
Balıkesir Sancağı	باليكسري سنجاغي
Evkâf muhasebecisi	اوقاف محاسبه جسي
İzzetli Kemal Bey'in	عزتلو كمال بكيك
Mahdûmu Mustafa Baha	محدومي مصتفا بها
Bey'in Ruhuna Fatiha	بكيك روحنه فاتحه
Sene 27 Muharrem 1295	سن ٢٧ محرم ١٢٩٥

Yazı Tipi:Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yüksek**	**En**		**Kalınlık**
74 cm	**Alt:** 23 cm	**Üst:** 25 cm	7 cm	75 cm	**Alt:** 21 cm	**Üst:** 22 cm	6 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Hamidi Fes

Bugünkü Durumu : Sağlam

Kullanılan Malzeme: Mermer

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Mezar Tipi ve Formu : Kapak taşlı mezar tipindedir. Mezarın büyük bölümü toprak altında kalmıştır.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru genişleyen prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde yukarı doğru daralan silindirik boyun bölümünden sonra bir başlık ile sonlandırılmıştır. Şahide kapak üzerine dikilmiştir.

Ayak şahidesi, sivri tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve kapak taşı üzerinden yükselmektedir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin iç yüzünde sülüs hatlı yedi satırlık kitabesi yer almaktadır. Kitabenin serlevha ve tarih satırı yarım yuvarlak, diğer satırlar ise dikdörtgen kartuşlar içerisinde verilmiştir. Şahide, gövdesine kısa ve silindirik bir boyun ile bağlanan Hamidi tipi bir fesle tamamlanmıştır.

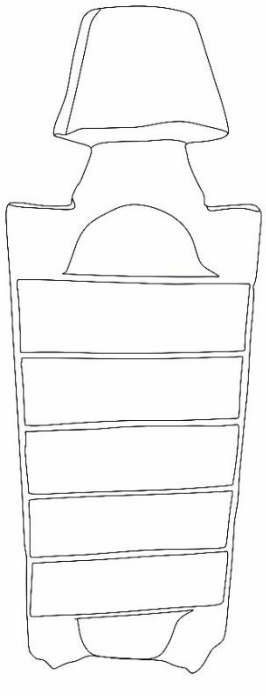
Ayak şahidesinin sivri tepelikli alınlığının üzerinde gül demeti ve stilize edilmiş yaprak motifleri işlerenek bitkisel bir tepelik oluşturulmuştur.

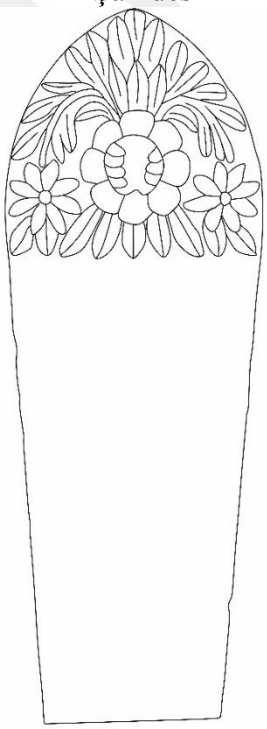
Foto. 194: Mustafa Baha'nın Baş Şahidesi

Foto. 195: Mustafa Baha'nın Ayak Şahidesi

Çizim 187: Mustafa Baha'nın Baş Şahidesi

Çizim 188: Mustafa Baha'nın Ayak Şahidesi

Katalog No: Ş-37

Fotograf No: 196

İnceleme Tarihi: 5.12.2015

Çizim No: 189

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648039 y-27.880552

Kimliği: Bahara Hanım

Tarihi:1298 (H) 1881 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Ah Mine'l Mevt	اه منل موت
Aba ne kan eylemekte çeşm-i iman zuhur	ابا نه قان ايلمكته چشمي عيمام ظحور
Sanki ateştir ederse şa zamanda zuhur	صانكي اتشتر ادرسه شا زامندر ظحور
Hasreti dağ derunum gün be gün afzun eyleyüb	حسرتي داغ درونم كون ب كون افزون ايليوب
….feryadı-ı hazan dema demden zuhur	فريادي حزن دما دمدن زحور....
Kalbim istila eden ah ve figandır sert ser	قالبم ايتلا ايدن اه و فغاندر سرت سر
Mazhar-ı… eden hep vech-i adamdan zuhur	مظحري....ايدن حپ وجحي ادمدن ظحور
Etme…. Sabır ve tevekkül çaresi	ايتمه....صبر و توكل چارهسي
….İliştirib ahkamdan zuhur	ايشتريب احقامدن ظحور....
Nura gark olsun ciğerparem kerimem bahara	نورا غرق اولسون جيكر پارم كريمان باحره
Eylesin Hak'da şefaat fahr-i alemden zuhur	ايلسون حاقّده شفاعت فاحري علمدن ظحور
… Yahya Abdullah efendinin Bahara Hanım Ruhu için Fatiha	....يحيه عبدالله انفدينك باحره حانم روحو ايچن فاتحه

Yazı Tipi: Sülüs

Baş Taşı			TAŞ ÖLÇÜLERİ	Ayak Taşı		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
94 cm	**Alt:** 27.5 cm	**Üst:** 29 cm	6 cm	-	**Alt:** - **Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, bitkisel bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

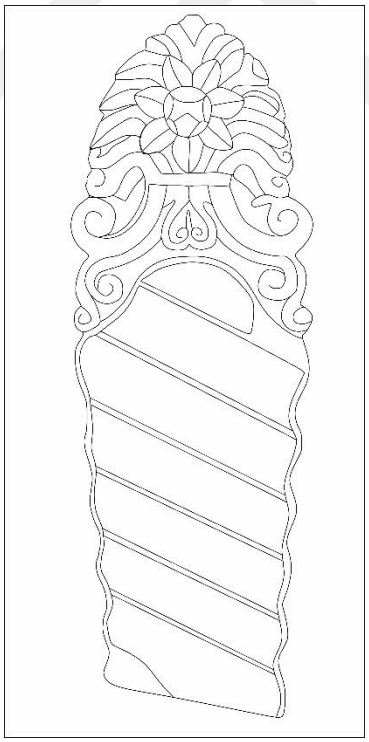
Süsleme Özellikleri

Baş şahidesinin batı yüzünde bulunan yedi satırlık tâlik hatlı kitabesinin serlevha satırı yarım yuvarlark kartuş içerisinde, diğer satırlar ise sağdan sola doğru eğimli birbirine paralel silmeler ile ayrılmıştır. Şahide gövdesinin kenarları dalgalı olarak ele alınmıştır.

Bitkisel tepelikli başlığın merkezinde yer alan tek gül motifinin etrafı yapraklar ile doldurulmuştur. Şahidenin boyun kısmında birbirine kenetlenmiş olan stilize yaprak motifleri kıvrılarak omuz kısımlarına ve tepelikteki yapraklara doğru uzanarak birleştirilmiştir.

Foto. 196: Bahara Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 189: Bahara Hanım'ın Baş Şahidesi

Katalog No: Ş-38

Fotograf No: 197-198

İnceleme Tarihi: 3.12.2015

Çizim No: 190-191

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648017 y-27.886349

Kimliği: Hatice Bacı

Tarihi: 1299 (H) 1881 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU

Türkçe	Osmanlıca
Âh Mine'l Mevt	اه منل موت
Bi devadır deldin yanımı	بير دوادير دلدك يانمي
Matem eylerdi duyan efgânımı	ماتم ايلردي ضويان افغانمي
Hasret koyup ağlattın evladım felek	حسرت قويوب اغلتدك اولدم فلك
Şimdi söndürdün çırâğı canımı	شمدي سوندیردك چراغي جانمي
Men Dûhanın emriyle geldim ırci-î raziyeten	من دوهنك امريله كلدم ارجيي رضيتن
Fatiha Tefrîh eder kulliye-i ahzânımı	فاتحه تفريح ايدر كليه احزانمي
Sevkiye virdin bilub söyledim tarihi lâfz	سوكيا وردك بيلوب سويلدم تاريحي لفظ
Bin iki yüz doksan dokuzda eyleye Hafiye Hanımı	بيك ايكيوز طقسان طقوزده ايليه حافييه حانمي
Karesi Jandarma Alayı Mülazımlarından izmirli	قرهسي ژندرما الايي ملازملرندن ازمرلي
Ali Ağa'nın validesi Hatice Bacı ruhuna Fatiha	عاي اغانك والده سي حاديجه باجي روحنه فاتحه
Sene 1299	سن ١٢٩٩

Yazı Tipi: Tâlik

Baş Taşı			TAŞ ÖLÇÜLERİ	Ayak Taşı		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
135 cm	**Alt:** 30.5cm	**Üst:** 34.5cm	5 cm	21.50 cm	**Alt:** 25.5 cm	**Üst:** 25.5cm	5 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: -

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Kapak taşının sol üst bölümü, ayak şahidesinin gövdesi kırıktır.

Mezar Tipi ve Formu : Kapak taşlı mezar tipindedir.

Baş şahidesi, bitkisel bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve kapak taşı üzerine yerleştirilmiştir.

Ayak şahidesi dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve kapak taşı üzerinden yükselmektedir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidesinin dikdörtgen gövdesinin dış yüzeyinde bulunan oniki satırlık tâlik hat yazılı kitabesinin serlevha satırı yuvarlak, tarih satırı yarım yuvarlak, diğer satırlar ise soldan sağa doğru eğimli dikdörtgen kartuşlar içerisinde yer almaktadır.

Tamamen bitkisel komposizyondan oluşan tepeliğin üzerinde stilize yaprak motifleriyle çevrelenen üçlü gül motifi işlenmiştir. Stilize yaprak motifleri boyun kısmından omuz bölümüne kadar uzanmaktadır.

Foto. 197: Hatice Bacı'nın Baş Şahidesi

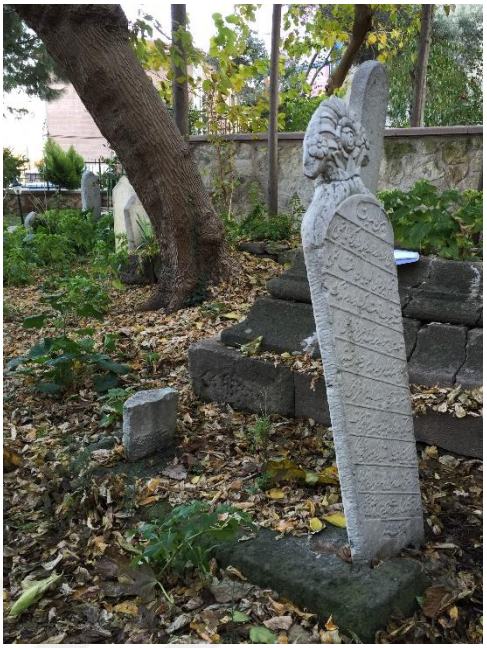
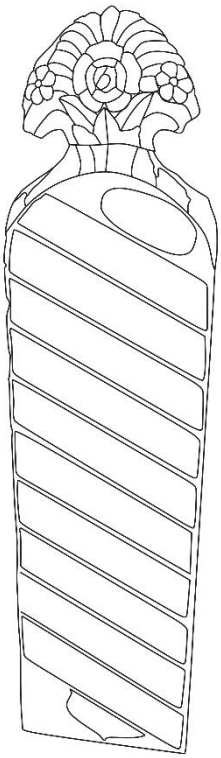
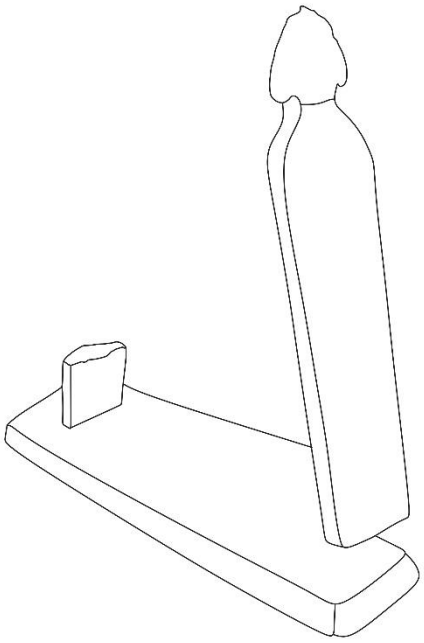

Foto. 198: Hatice Bacı'nın Mezarı

Çizim 190: Hatice Bacı'nın Baş Şahidesi

Çizim 191: Hatice Bacı'nın Mezarı

Katalog No: Ş-39

Fotograf No: 199-200

İnceleme Tarihi: 5.12.2015

Çizim No: 192-193

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648094 y-27.886619

Kimliği: Fâkı Bey

Tarihi:1299 (H) 1882 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Yâ Muhammed Yâ Ali	يا محمّد يا علي
.....ecel çekdi.....	.....اجل چكدي.....
Vermedi aman adlı canım nâgah	ويرمدي امان عدلي جانم ناكاه
Yavrum buldu yaşın .... hasret	ياوروم بولدو ياشين ...حسرت
Masum iken.... hak-î siyah	مصوم ايكن ...حقي سياه
Tarik-i nazenin fukarasından karesi	طرقي نزنين فقرسيندن قره سي
Jandarma Miralayı Musa Bey'in	ژندرما مر الايي موسا بكيك
Mahdumu Fâkı Beyin Ruhuna Hû	محدومو فاقي بيكيك روحنه حو
Sene 1299	سن ١٢٩٩

Yazı Tipi: Rik'a

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
81 cm	**Alt:** 26 cm	**Üst:** 26cm	2.5 cm	-	**Alt:** - **Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	121 cm	**En**	48 cm	**Yükseklik**	23 cm

Başlık Tipi: Kadiri Tâcı

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Yüksek çerçeveli mezar tipindedir.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde yukarı doğru daralan silindirik boyun kısmından sonra serpuş ile sonlandırılmıştır. Şahide, mezar çerçeve taşının kısa kenar panosu üzerine dikilmiştir.

Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

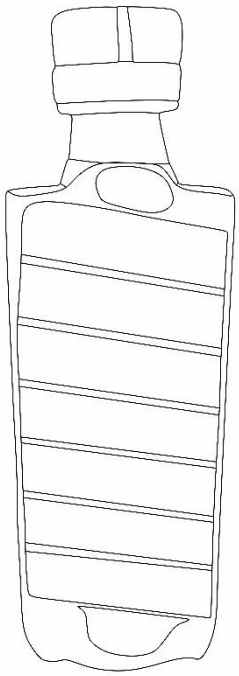
Baş şahidesinin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde dokuz satırlik rik'a hatlı kitabenin serlevha satırı yuvarlak, tarih satırı yarım yuvarlak kartuş içerisinde verilirken, diğer satırlar sağdan sola doğru eğimli birbirine paralel silmeler ile ayrılmıştır. Şahide, gövdesine kısa ve silindirik bir boyunla bağlanan Kadiri Tâcı ile bitirilmiştir.

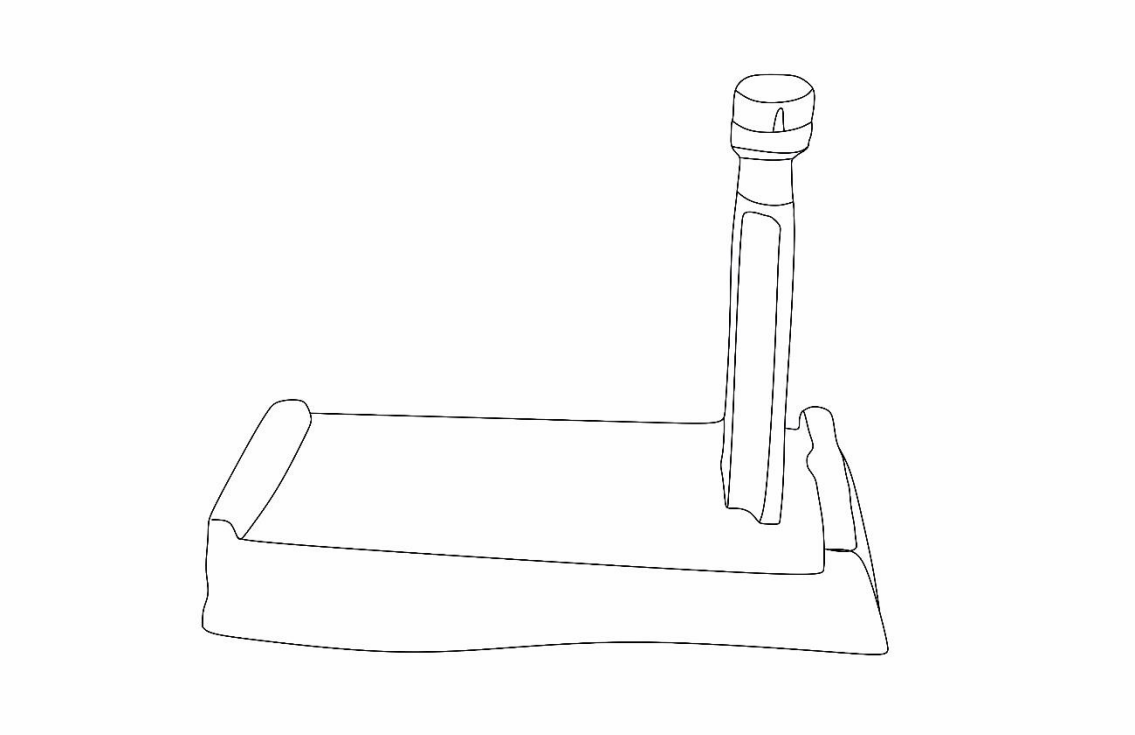
Foto. 199: Fakı Bey'in Baş Şahidesi

Foto. 200: Fakı Bey'in Mezar

Çizim 192: Fakı Bey'in Baş Şahidesi

Çizim 193: Fakı Bey'in Mezarı

Katalog No: Ş-40

Fotograf No: 201

İnceleme Tarihi: 2.12.2015

Çizim No: 194

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.647996 y-27.886585

Kimliği: Mehmed Efendi

Tarihi: 1300 (H) 1883 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Hallâkû'l Bâki	هول حللقل باقي
Çaresi yokdur gelince Hâk'dan emri ırci-î	چاره سي يوقدر كلنجه حقدن امري ارجعي
Kıl bunu mürûr-u şefî Yâ Râb bî hâkkı kiriyâna	قيل بوني مرورو شفع يا ربّي حقّي كريانه
Gözyaşıyla dayısı Ahmed yazıp tarihin	كوز ياشيله داييسي احمد يازوب تارحين
Fazlın etti Muhammed Azmi firdevsî'l ûlâya	فظلن ايتدي محمّدنازمي فردوسيل العيه
Balıkesir Redif Yüzbaşlarından Yahya Efendi	باليكسري رديف يوزبشلرندن يحيي آفندي
Mahmudu Mehmed Efendi'nin ruhu için Fatiha Sene 1300 Safer	محدومو محمد افندينك روحو ايچن

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
60 cm	**Alt:** 20.50cm	**Üst:** 21.50cm	7 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	**-**	**En**	**-**	**Yükseklik**	**-**

Başlık Tipi: Hamidi Fes

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağıya doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir. Bu form üzerine kısa boyun bölümünden sonra bir serpuş ile sonlandırılmıştır. Şahide doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

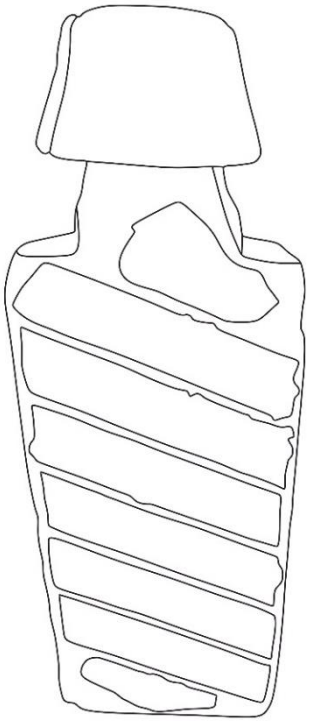
Süsleme Özellikleri

Baş şahidesinin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde sekiz satırlık sülüs hatlı kitabesinin serlevha ve tarih satırı kartuş içerisinde verilirken, diğer satırlar soldan sağa doğru eğimli dikdörtgen kartuşlar içerisine alınmıştır.

Gövdenin üzerine kısa bir boyunla bağlanan Hamidi tipi bir fes ile tamamlanmıştır.

Foto. 201: Mehmed Efendi'nin Baş Şahidesi

Çizim 194: Mehmed Efendi'nin Baş Şahidesi

Katalog No: Ş-41

Fotograf No: 202-203-204

İnceleme Tarihi: 5.12.2015

Çizim No: 195-196-197

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648076 y-27.886153

Kimliği: Ahmet Cezmi

Tarihi:1301 (H) 1883 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Hayyu'l La Yemût	هول حىللىموت
Ey Karındaş bir nazar kıl işte bu	اي قرنداش بر نظر قيل اشته بو
... bu sene etti hanedanlık çok zaman	....بو سن ايتدي حاندنلق چوك زمان
...yeni Kovan zade Ahmed Bey Efendi	...قوان زاده احمد بي افندي
Emr-i Takdir böyle yazılmış çare yok	امري تقدير بويله يازلمش چاره يوق
Çıl sene bu beldede ikamet-i âli şân	چيل سن بو بلدده ايقامتي علي شان
Cümle ihvân fatiha yâd ile eylesin	جومله ايحوان فاتحه ياد ايله ايلسون
Fırka-i rahmet ide dâim Cenab-ı müsteân	فرقاي رحمت ايده دايم جنابع مستعن
Vird-i kitaptan ettim mahreç tarihi	وردي كتپدن ايتدم محرچ تارحي
Olsun Ahmet Cezmi Bey'e Cennetü'l Firdevs mekan	اولسون احمد جزمي بكه جنّتول فردوس مكان
Sene 1301	سن ١٣٠١

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**Çap**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**Çap**		**Kalınlık**
129 cm	**Alt:** 61cm	**Üst:** 68 cm	-	118 cm	**Alt:** 60 cm	**Üst:** 67 cm	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	**-**	**En**	**-**	**Yükseklik**	**-**

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Çerçeveli mezar tipindedir.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağıya doğru daralan silindirik bir gövdeye sahiptir ve mezar çerçeve taşının üzerine yerleştirilmiştir.

Ayak şahidesi, yukarıdan aşağıya doğru daralan silindirik bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde bir tepelik ile sonlandırılmıştır. Şahide, mezar çerçeve taşının üzerine konulmuştur.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidesinin üstüvali gövdesinin batı yüzünde bulunan tâlik hatlı on iki satırlık kitabesi kartuşlar içerisinde verilmiştir.

Ayak şahidesinin batı yüzünün alt bölümde fiyonk motifi ile bağlı ‘’ S’’ biçimindeki tek dal üzerinde peygamber çiçeği ve yaprakları motifi işlenerek bitkisel bir komposizyon oluşturulmuştur. Bu komposizyon beyzi bir kartuş içerisine alınmıştır. Şahide gövdesinin üzerinde yukarı doğru daralan kısa bir boyun bölümünden sonra üzerinde sarmal yivleri bulunan Topuz başlık ile tamamlanmıştır.

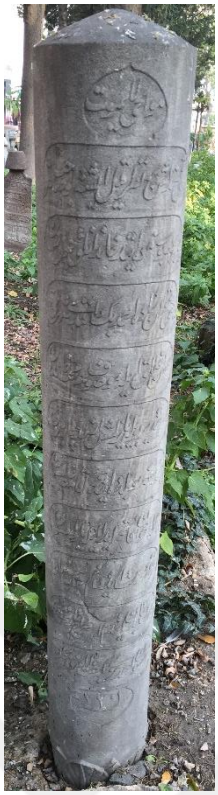

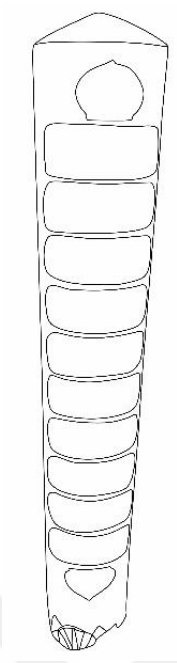
Foto. 202: Ahmed Cezmi'nin Baş Şahidesi

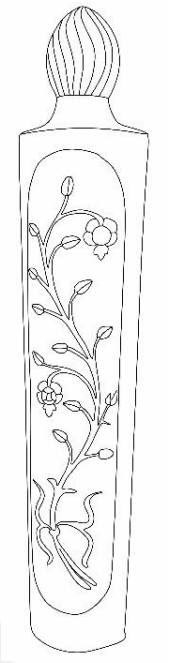
Foto. 203: Ahmed Cezmi'nin Ayak Şahidesi

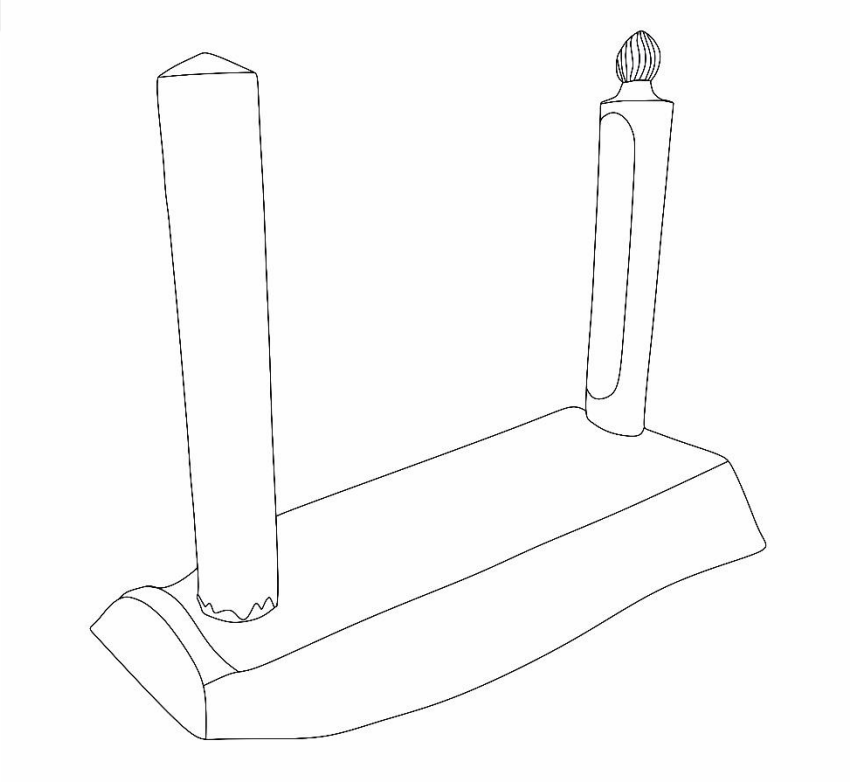
Foto. 204: Ahmed Cezmi'nın Mezarı

Çizim 195: Ahmed Cezmi'nin Baş Şahidesi

Çizim 196: Ahmed Cezmi'nin Ayak Şahidesi

Çizim 197: Ahmed Cezmi'nin Mezarı

Katalog No: Ş-42

Fotograf No: 205-206

İnceleme Tarihi: 2.12.2015

Çizim No: 198-199

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648145 y-27.886523

Kimliği: Mustafa Necmeddin

Tarihi: 1307 (H) 1889 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Bâki	هول باقي
Irci-î emri edince cânib-i hâkdan	ارجعي امري ايدنجه جانبي حقدن
Zuhuru goncalık halinde mahmî oldu	ظهوري غنجالق حالينده محمي اولدي
Ravân-ı ukbâ'ya gözyaşıyla yazı tarihin	رواني عقبايهكوز ياشيله يازي طاريحين
Mücevher aldı nuru didem tuttu şefaât de	مجوهر الدي نورو ديدم توتدو شفاعتده
Mekanı Tirelizade Mehmed Efendi'nin mahdumu	تيره لي زاده محمد افنديڭ محدومو
Mustafa Necmeddin'in ruhiçin Fatiha	مصطفا نجمدنيك روحيچون فاتحه
Sene 1307	سن ١٣٠٧

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
82 cm	**Alt:** 29 cm	**Üst:** 26 cm	6.5 cm	88 cm	**Alt:** 21.5cm	**Üst:** 23.5cm	8 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Azizi Fes.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağıya doğru genişleyen prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde kısa, silindirik boyun bölümünden sonra bir erkek başlığı ile sonlandırılmıştır.

Ayak şahidesi, bitkisel bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahisinin prizmal dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde sülüs hatlı sekiz satırlık kitabesinin serlevha satırı yarım yuvarlak kartuş içerisinde verilirken, diğer satırlar alt alta yazılmıştır. Şahide, gövdeye kısa ve silindirik bir boyunla bağlanan Azizi tipi fes ile sonlandırılmıştır.

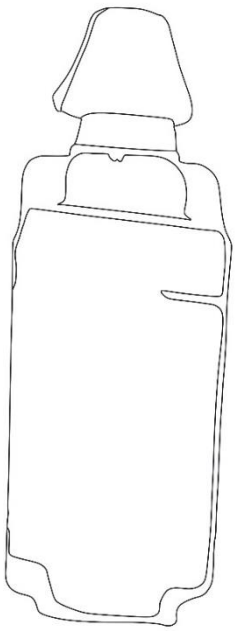
Ayak şahidesinin dikdörtgen gövdesi üzerinde bir merkezden çıkan ışınsal demetler yarım rozet oluşturarak geometrik bir tepelik ile son bulmuştur.

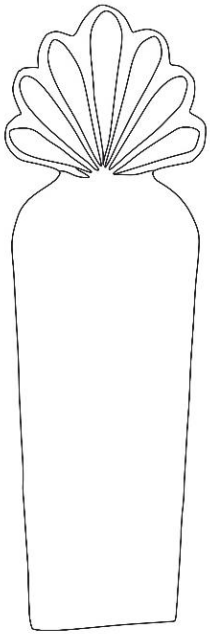
Foto. 205: Mustafa Necmeddin'in Baş Şahidesi

Foto. 206: Mustafa Necmeddin'in Ayak Şahidesi

Çizim 198: Mustafa Necmeddin'in Baş Şahidesi

Çizim 199: Mustafa Necmeddin'in Ayak Şahidesi

Katalog No: Ş-43

Fotograf No: 207

İnceleme Tarihi: 4.12.2015

Çizim No: 200

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648142 y-27.886495

Kimliği: Naciye Hanım

Tarihi: 1307 (H) 1889 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Âh Mine'l Mevt	اه منل موت
Âh ile zâr kılarak tazelime doymadım	اه ايله زار قيلرق تازليكمه طويمدم
Çün ecel semasına dolmuş murad almadım	چون اجل سماسنه طولمش مراد الامدم
Hasrete fani Cihanda tulû ömür sürmedim	حسرتا فاني جحنده تلو اعمر سرمدم
Fırkatâ takdir bu imiş ta ezelden bilmedim	فرقاره تقدير بو ايمش تا ازلدن بلمديم
Kasaba mahallesinin Emin oğlu Hacı	قصابه محلّسندن امين اوغلو حاجى
Mehmed Ağa kerimesi Naciye Hanım ruhuna Fatiha	م حمد آغا لريمسي ناجييه حانم روحنه
Sene 1307	فاتحه سن ١٣٠٧

Yazı Tipi: Rik'a

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
82 cm	**Alt:** 29.5cm	**Üst:** 33cm	8 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yuvarlak bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

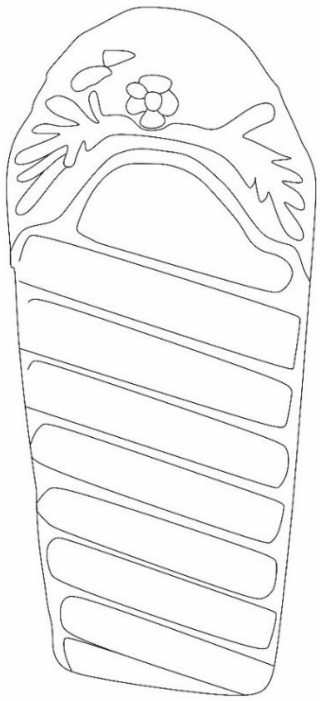
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde yer alan sekiz satırlık rik'a hatlı kitabenin serlevha satırı yarım yuvarlak, diğer satırlar ise dikdörtgen kartuşlar içerisinde yer almaktadır. Serlevha satırının hemen üzerinde yatay olarak düzenlenen ve omuz kısımlarına kadar uzanan dalın orta bölümünde gül motifi omuz kısımlarında ise stilize yaprak motifleri işlenerek bitkisel bir tepelik meydana getirilmiştir.

Foto. 207: Naciye Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 200: Naciye Hanım'ın Ayak Şahidesi

Katalog No: Ş-44

Fotograf No: 208

İnceleme Tarihi: 5.12.2015

Çizim No: 201

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648077 y-27.886552

Kimliği: Hatice Hanım

Tarihi:1307 (H) 1889 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Ah Mine'l Mevt	اه منل موت
Mekanım dağlar başı sahraya icabet kalmadı	مكانم داوشر باشي صحرايه ايجابت قالمادي
İçtim ecel şerbetini lokmana hacet kalmadı	ايچتم اجل شربتينى لوقمانه حاجت قالمادي
Giridli zade Muhammed Paşa'nın	كريدلي زاده محمّد پاشانك
Çiftlik nazırı Dilaver Ağa'nın	چفتلك ناظري دلاور اغانك
Zevcesi Hatice Hanım ruhuna Fatiha	زوجسي حديجه حانم روحونه فاتحه
Sene 1307	سن ١٣٠٧

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
98 cm	**Alt:** 27.5 cm	**Üst:** 31.5cm	5 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağıya doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu from üzerinde bir tepelik ile sonlandırılan şahide doğrudan toprak üzerine yerleştirilmiştir.

Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

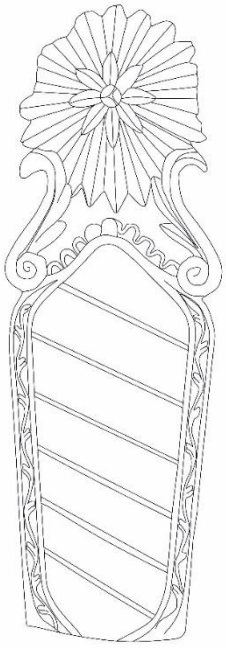
Süsleme Özellikleri

Baş şahidesinin batı üzerinde bulunan tâlik hatlı yedi satırlık kitabesi sağdan sola doğru eğimli silmeler ile ayrılmıştır. Kitabeyi güney ve kuzey yönünde soyut yaprakların işlenildiği kenar suyu ile çevrelenmiştir. Serlevha satırının hemen üzerinde stilize dilimli yapraklar ile oluşturulan dizi görülmektedir.

Şahidenin omuz kısımlarından volütlü olarak başlayan barok karakterdeki akantus yaprakları kıvrılarak güneş kursu tepeliği desteklemektedir.

Foto. 208: Hatice Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 201: Hatice Hanım'ın Ayak Şahidesi

Katalog No: Ş-45

Fotograf No: 209

İnceleme Tarihi: 3.12.2015

Çizim No: 202

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648846 y-27.886544

Kimliği: Hafize Hanım

Tarihi: 1313 (H) 1895 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Bâki	هول باقي
Rahmetin deryası bi payandır	رحمتيك درياسي بى پاياندر
Hak Kapunda Sail-î gufrândır	حلق قپنكده صايل غفراندر
Kıl beni Yâ Rab bî-hak Mustafa	قيل بنى يا ربّي حقّى مصطفا
Rûz-î mahşerde hal-i bezm-i rızâ	روزي محشرده حالي بزمي رضا
Kuyumcu zade Ahmed Ağa'nın zevcesi	قويمجي زاده احمد اغانك زوجسي
Hafize Hanımın ruhuna Fatiha	حافيظه حانمك روحنه فاتحه
Sene 1313 Muharrem	سنه ١٣١٣ محرم

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
91 cm	**Alt:** 30.5cm	**Üst:** 31 cm	4 cm	81 cm	**Alt:** 26cm	**Üst:** 31cm	8 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yuvarlak bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprak içerisine dikilmiştir.

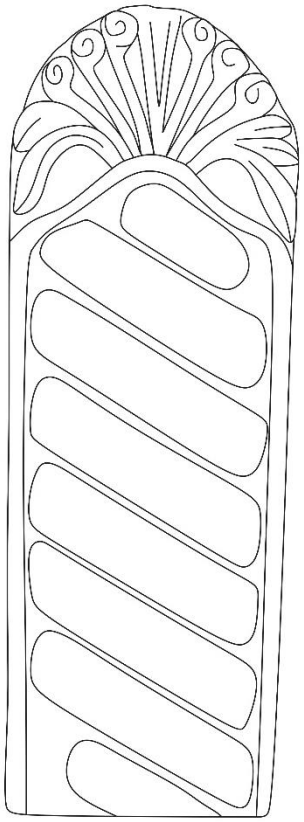
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidesinin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde yer alan sekiz satırlık sülüs hatlı kitabesi dikdörtgen kartuşlar içerisine alınmıştır. Üzerinde yaprak motiflerinin işlenildiği tepelik bölümü, gövdeden dalgalı bir silme ile ayrılmıştır.

Foto. 209: Hafize Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 202: Hafize Hanım'ın Ayak Şahidesi

Katalog No: Ş-46

Fotograf No: 210-211-212

İnceleme Tarihi: 3.12.2015

Çizim No: 203-204-205

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648295 y-27.886363

Kimliği: Hacer Hatice Hanım

Tarihi: 1313 (H) 1895 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Bâki	هول باقى
Karesi Orman	قره سي اورمان
Müfettişi Hüsnü	مفتّيشي حسني
Beyin validesi Hacer	بكين واليدسي حاجر
Hatice hanımın ruhuna Fatiha	حديجه حانمك روحنه فاتحه
Sene 1313	سن ١٣١٣ محرمول حرام يومي جما
Muharrem'ül Haram Yevm-i Cuma	في ١٩
Fi 19	هول باقى

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
121cm	**Alt:** 44cm	**Üst:** 31 cm	8cm	110 cm	**Alt:** 20cm	**Üst:** 31cm	8 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	165 cm	**En**	71 cm	**Yükseklik**	20 cm

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Alt bölümde dikdörtgen bir kaide üzerine oturtulan ve gövdesi kademeli silmelerle hareketlendirilen, üzerine kapak taşı yerleştirilmiş olan sandık mezar tipindedir.

Baş ve ayak şahideleri bitkisel bir tepelik lale biçiminde tasarlanmış bir gövde yapısına sahiptir ve mezar taşları kapak taşı üzerinden yükselmektedir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidesinin dış yüzünde bulunan altı satırlık sülüs hatlı kitabesinin serlevha satırı yuvarlak bir kartuş içerisinde verilirken, diğer satırlar yatay eksende birbirine paralel ince silmeler ile bölünmüştür. Başucu şahidesinin kitabe bölümü, alt kısımdan başlayarak boyun kısmına kadar uzanan akant yaprakları tarafından sarılmıştır. Şahidenin ince ve dikdörtgen boyun kısmı üzerinde birbirine kenetlenmiş palmet motifleri, üç güllü bitkisel tepelik bölüme bir vazo görevi üstlenmiştir.

Ayak şahidesinin dış yüzünde ‘’S’’ biçimindeki bir dal üzerinde salkım ve asma yaprakları işlenirken, bu komposizyon dıştan içerisinde stilize kıvrımlı dalların olduğu kenar suyu ile sınırlandırılmıştır. Şahidenin boyun kısmında stilize , uzun, tek dilimli yapraklar, tek güllü bitkisel tepeliğe altlık oluşturmaktadır.

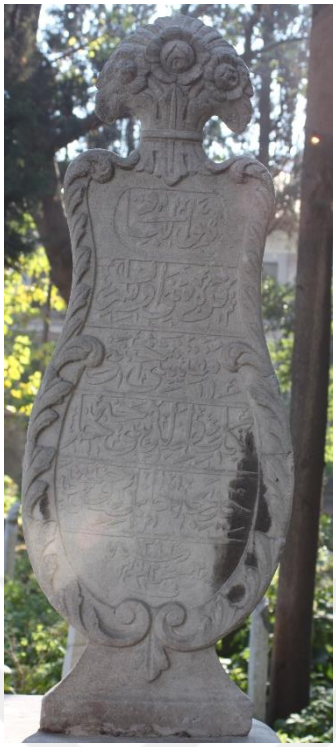

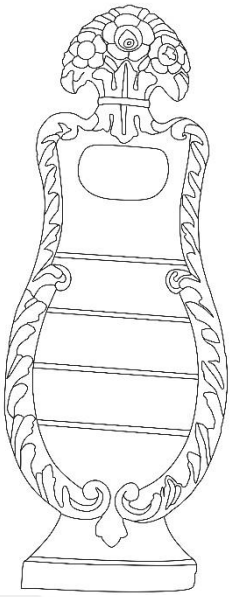
Foto. 210: Hacer Hatice Hanım'ın Baş Şahidesi

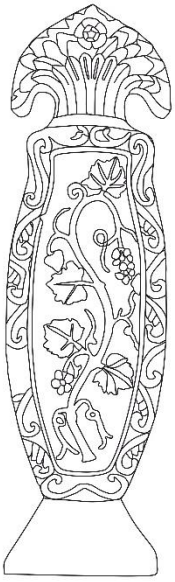
Foto. 211: Hacer Hatice Hanım'ın Ayak Şahidesi

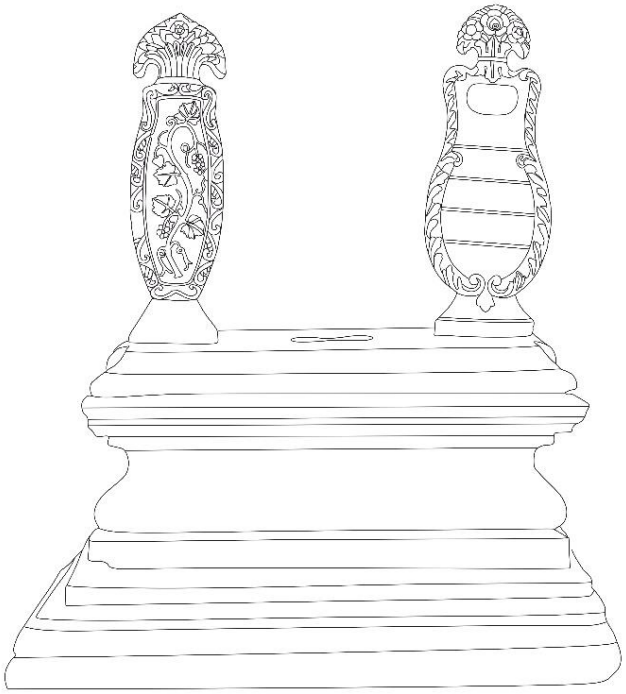
Foto. 212: Hacer Hatice Hanım'ın Mezarı

Çizim 203: Hacer Hatice Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 204 : Hacer Hatice Hanım'ın Ayak Şahidesi

Çizim 205: Hacer Hatice Hanım'ın Mezarı

Katalog No: Ş-47

Fotograf No: 213

İnceleme Tarihi: 3.12.2015

Çizim No: 206

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648287 y-27.886508

Kimliği: Eşref Efendi

Tarihi: 1315 (H) 1898 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Bâki	هول باقى
Sabîk Bigadiç	سَابق بيغادچ
Hâl-i gâdirî Edirneli	حالي غديري ادرنلي
Eşref Efendi'nin	اشرف افندنك
Ruhu içun Fatiha	روحو ايچون فاتحه
2 Zilhicce Sene 1315	زلحجه سن ١٣١٥ ٢

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
93cm	**Alt:** 32.5cm	**Üst:** 32.5cm	8cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Hamidi Fes

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşlenişTekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerindeki boyun bölümünden sonra serpuş ile tamamlanıp şahide, doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

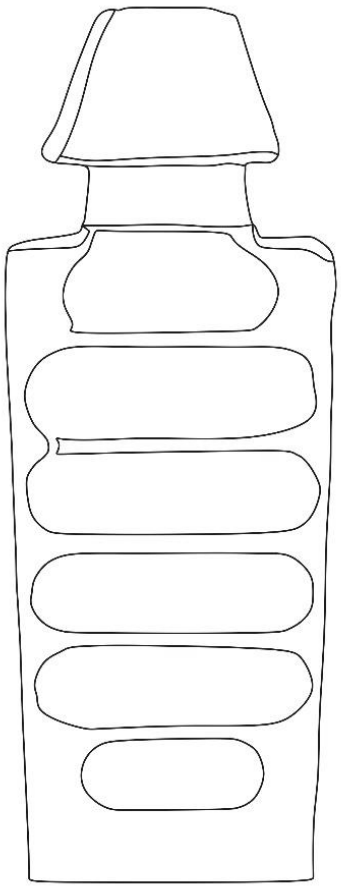
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidesinin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde sülüs hatlı altı satırlık kitabesi dikdörtgen kartuşlar içerisindedir. Şahide, gövdesine kısa ve silindirik bir boyun ile bağlanan Hamidi tipi bir fesle tamamlanmıştır.

Foto. 213: Eşref Efendi'nin Baş Şahidesi

Çizim 206: Eşref Efendi'nin Ayak Şahidesi

Katalog No: Ş-48

Fotograf No: 214

İnceleme Tarihi: 2.12.2015

Çizim No: 207

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648162 y-39.648162

Kimliği: Mustafa Tevfik Efendi

Tarihi: 1317 (H) 1899 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Bâki	حول باقى
Balıkesir naibi iken âzimi	باليكسري نايبي ايكن عازمي
Dârü'l İslam olan merhum	دارال صسلام آولان مرحوم
Mağfur Firdevs-i aşîyân	و مغفور فردوس اشيان
Üsküdar-ı kadı zade	اسكداري قاضي زاده
Mustafa Tevfik Efendi'nin	روحنه رضأ الله فاتحه
Ruhuna rizâ-en-lillah Fatiha	سن ١٣١٧ ربيعل اول
Sene 1317 Rebiü'l evvel	حول باقى

Yazı Tipi: Nesih

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
112 cm	**Alt:** 31 cm	**Üst:** 31 cm	4 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Kısa Başlıklı, Yatay ve Çapraz Eğimde Dilimli, Çapraz Şeritli Sarık.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma ve Alçak Kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar ve Formu : Kapak taşlı mezar tipindedir.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru genişleyen prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir. Bu form üzerinde kısa bir boyun kısmından sonra başlık ile bitirilerek şahide, kapak taşı üzerinden açılan oyuk içerine konulmuştur.

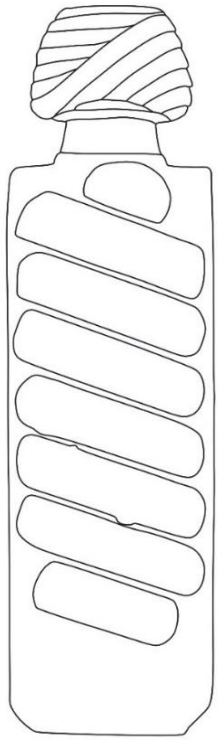
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidesinin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde sekiz satırlık nesih hatlı kitabesi bulunmaktadır. Serlevha satırı yuvarlak, diğer satırlar ise dikdörtgen kartuşlar içerisinde yer almaktadır. Gövde üzerine kısa ve silindirik boyun ile bağlanan yatay ve çapraz dilimli sarıkla tamamlanmıştır.

Foto. 214 : Mustafa Tevfik Efendi'nin Baş Şahidesi

Çizim 207 : Mustafa Tevfik Efendi'nin Baş Şahidesi

Katalog No: Ş-49

Fotograf No: 215-216

İnceleme Tarihi: 2.12.2015

Çizim No: 208-209

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648382 y-27.886537

Kimliği: Emine Sabiha Hanım

Tarihi: 1317(H) 1899 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Âh Mine'l Mevt	اه منل موت
Karesi orman ser müfettişi	قره سي اورمان مفتشي
Hüsnü Beyin Kerimesi Emine	حسني بكيك كريمسي امينه
Sabiha Hanım'ın ruhuna Fatiha	صبيحا حانمك روحنه فاتحه
Sene 1317 Ramazan	سن ١٣١٧ رمضان

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
51 cm	**Alt:** 17.5 cm	**Üst:** 23.5 cm	6 cm	-	**Alt:** - **Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	138 cm	**En**	63 cm	**Yükseklik**	27 cm

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Baş şahidesinin serpuşu kırıktır.

Mezar Tipi ve Formu : Altta dikdörtgen bir kaide üzerine oturtulan kapak taşlı mezar tipindedir.

Baş şahidesi, aşağıdan yukarıya doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve mezar çerçeve taşının üzerine yerleştirilmiştir.

Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Mezarın kısa ve uzun kenarlarında iri yapraklı palmet motifleri görülmektedir.

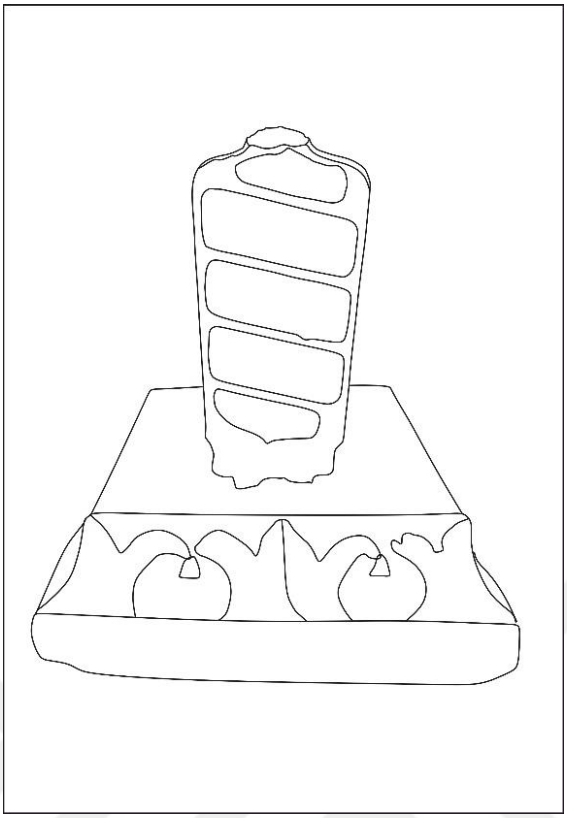
Baş şahidesinin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde beş satırlık tâlik hatlı kitabesinin serlevha ve tarih satırı yarım yuvarlak, diğer satırlar ise dikdörtgen kartuşlar içerisine alınarak birbirlerinden ayrılmıştır.

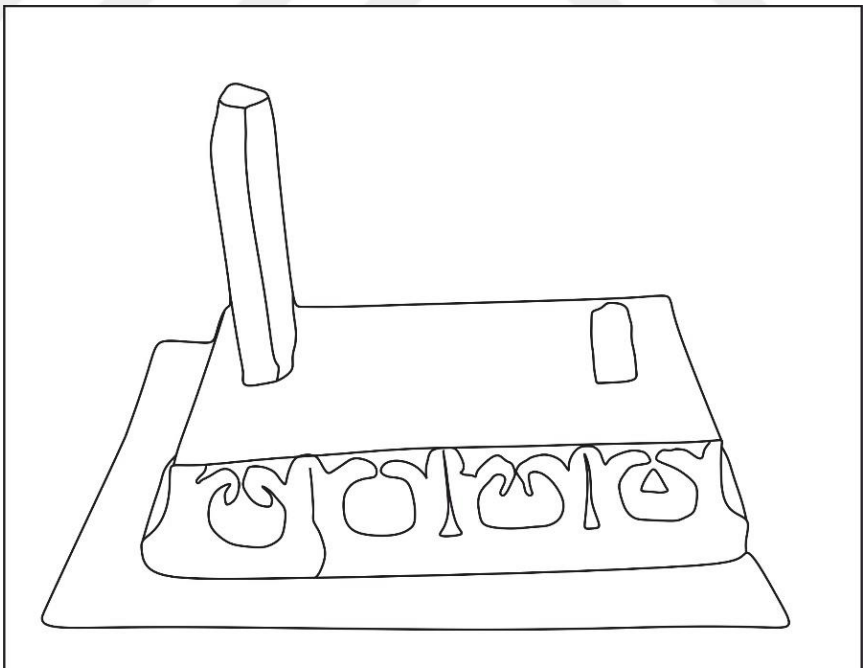
Foto. 215: Emine Sabiha Hanım'ın Baş Şahidesi

Foto. 216: Emine Sabiha Hanım'ın Ayak Şahidesi

Çizim 208: Emine Sabiha Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 209: Emine Sabiha Hanım'ın Mezarı

Katalog No: Ş-50

Fotograf No: 217-218

İnceleme Tarihi: 2.12.2015

Çizim No: 210-211

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648297 y-27.886536

Kimliği: Suphi Bey

Tarihi: 1318 (H) 1901(M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Âh Mine'l Mevt	اه منل موت
Karesi orman ser müfettişi	قره سي اورمان سر مفتشي
Mir Hüsnü Bey'in mahdumu Ahmed	حسني بكيك محدومو احمد
Suphi Bey'in ruhuna Fatiha	صبحي بكين روحنه فاتحه
Sene 1318 Sâfer	سن ١٣١٨ صفر

Yazı Tipi: Nesih

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
65 cm	**Alt:** 18.5cm	**Üst:** 23 cm	6 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	111 cm	**En**	61 cm	**Yükseklik**	25 cm

Başlık Tipi: Hamidi Fes

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Kapak taşlı mezar tipindedir.

Baş şahidesi yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir. Bu form üzerinde kısa bir boyun bölümünden sonra erkek başlığı ile sonlandırılmıştır. Şahide, kapak taşı üzerine yerleştirilmiştir.

Ayak şahidesi kırıktır.

Süsleme Özellikleri

Mezarın kısa ve uzun kenarları üzerinde iri yapraklı palmet motifleri işlenilmiştir.

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde beş satırlık nesih hatlı kitabesi bulunmaktadır. Serlevha ve tarih satırı yarım yuvarlak, diğer satırlar ise dikdörtgen kartuşlar içerisinde yer almaktadır. Şahide, gövdesine bir boyun ile bağlanan Hamidi tipi bir fesle sonlandırılmıştır.

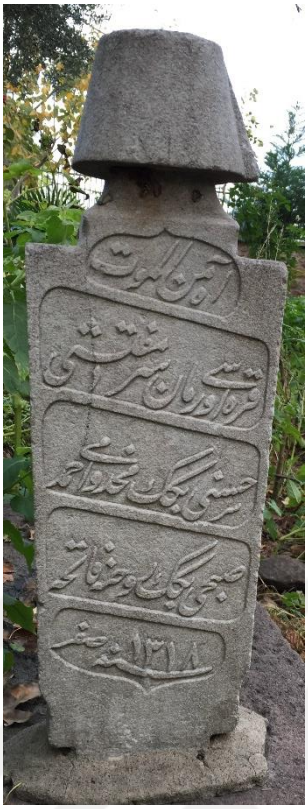
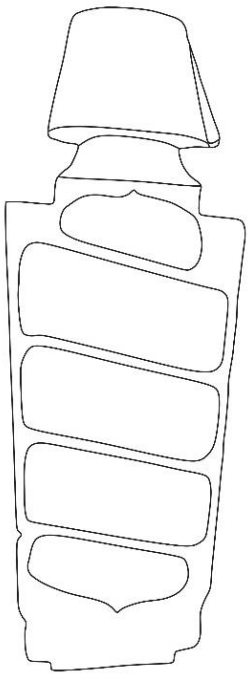

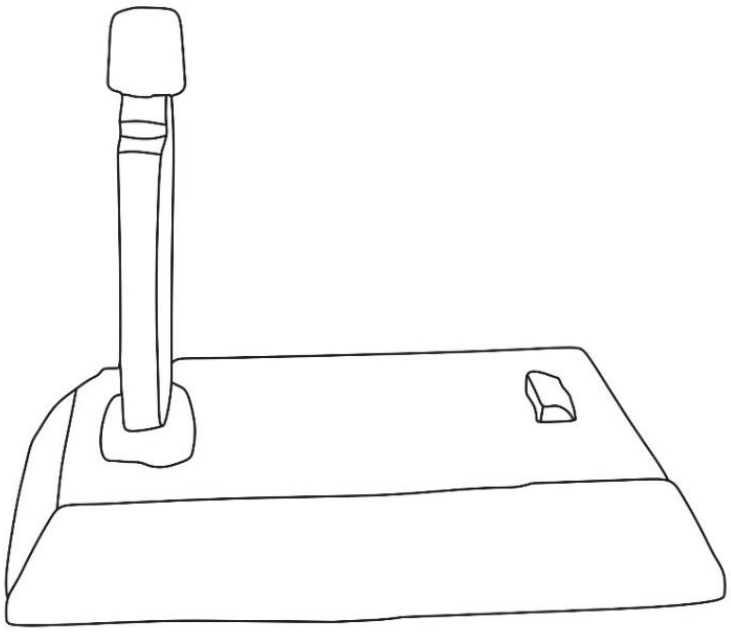
Foto. 217: Suphi Bey'in Baş Şahidesi

Foto. 218: Suphi Bey'in Mezarı

Çizim 210: Suphi Bey'in Baş Şahidesi

Çizim 211: Suphi Bey'in Ayak Şahidesi

Katalog No: Ş-51

Fotograf No: 219-220

İnceleme Tarihi: 5.12.2015

Çizim No: 212-213

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat:x-39.648203 y-27.886276

Kimliği: Nazife Hanım

Tarihi: 1320 (H) 1902 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Yâ Hû	يا حو
Emr etti Hûda eyledi ferman	امر ايتدي حدا ايلدي فرمان
Erişti ecel vermedi emân	ايرشتي اجل ويرمدي مان
Dünyada tazeliğe doymadım hemân	دنياده تازلغه تويمدم همان
Ahirette muradım Halîk-ı Yezdân	احيرته مرادم حالق يزدان
Yumurtacı oğlu Mustafa Kerimesi	يومرتاجو اوغلو مصطفا كريمسي
Nevşehirli Mehmet Efendi zevcesi	نوشهيرلي محمد افندي زوجسي
Nazife hanım ruhuna fatiha	نظيفه حانم روحنه فاتحه
Sene 1320	سن ١٣٢٠

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
83 cm	**Alt:** 28 cm	**Üst:** 30cm	9.5 cm	89 cm	**Alt:** 22 cm	**Üst:** 25 cm	8cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Taş.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar tipindedir..

Baş ve ayak şahidesi, sivri tepelik altında aşağa doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprak içerisine dikilmiştir.

Süsleme Özellikleri

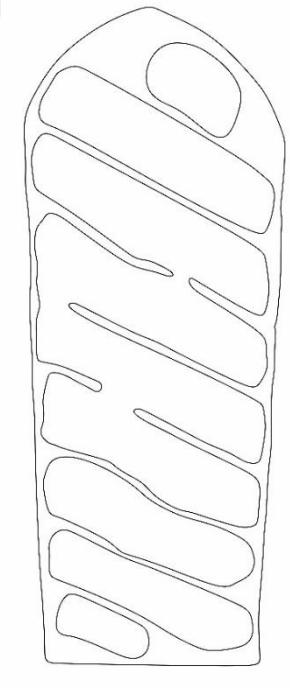
Baş şahidenin prizmal dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan tâlik hatlı dokuz satırlık kitabesinin serlevha satırı yarım yuvarlak, tarih satırı yuvarlak, diğer satırlar ise sağdan sola doğru eğimli dikdörtgen kartuşlar içerisinde bulunmaktadır.

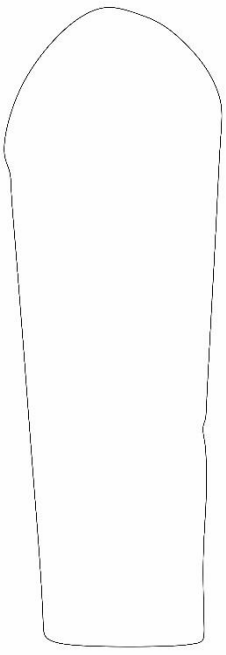
Foto. 219: Nazife Hanım'ın Baş Şahidesi

Foto. 220: Nazife Hanım'ın Ayak Şahidesi

Çizim 212: Nazife Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 213: Nazife Hanım'ın Ayak Şahidesi

Katalog No: Ş-52

Fotograf No: 221-222

İnceleme Tarihi: 5.12.2015

Çizim No: 214-215

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648085 y-27.886199

Kimliği: Hatice

Tarihi:1320 (H) 1902 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Bâki	هول باقى
Mahalle-i Şeyh Lütfulla	محلّي شيح لتفله
Lazoğlu İsmail	لظ اوغلي آسمعل
Zevcesi Hatice	زوجسي حتيجه
Ruhuna Fatiha	روحنه فاتحه
1320	١٣٢٠

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
79 cm	**Alt:** 19.5 cm	**Üst:** 22.5cm	9 cm	76 cm	**Alt:** 17 cm	**Üst:** 22 cm	8 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Taş.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş ve ayak şahidesi, sivri tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

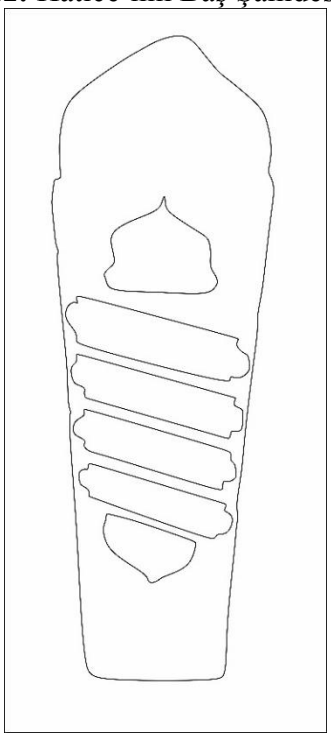
Baş şahidesinin dikdörtgen gövdesinin batı yüzünde bulunan altı satırlık sülüs hatlı kitabesi kartuşlar içerisine alınarak birbirinden ayrılmıştır.

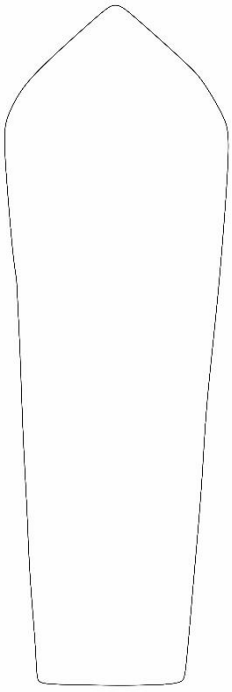
Foto. 221: Hatice'nin Baş Şahidesi

Foto. 222: Hatice'nin Ayak Şahidesi

Çizim 214: Hatice'nin Baş Şahidesi

Çizim 215: Hatice'nin Ayak Şahidesi

Katalog No: Ş-53

Fotograf No: 223

İnceleme Tarihi: 5.12.2015

Çizim No: 216

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.647722 y-27.886353

Kimliği:

Tarihi:1320 (H) 1903 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Baki	هول باقى
.. eyub birdir debi dermana ba hükm ala	...ايوب بردر دبي درمانه با حكم اله
Bedir halinde rihin-i ithaf oldu bu ah	بدر حالنده رحيني ايتحاف اولدي بو اه
Olmadan geçin amal-i bağ alemden henüz	اولمدن كچين امالي باغ عل لمدن هنوز
Aclegahı gülşen ukbaya kıldı azmi ah	اجلكنهي كلشن عقبايه قيلدي عزمي اه
Gerçi hicran ederle gözleri giryan idi	كروچي حجران ايدرله كوزلري كريان ايدي
Nişve-i ismetle kalbi şad idi bi iştibah	نشوه عصمتله قلبي شاد ايدي بي اشتيباه
Mazhariyetiyle kemal-i lütfuna kıl kâm-yab	مظحرتيله كمالي لطفكه قيل كامي ياب
Ey olan dergah-ı lütfü cümle mahluka penah	اي اولان دركاهي لتفي جمله محلوقه پناه
Noktalandı göz yaşıyla hasbi tarih-i vefat	نقطلندي كوز ياشيله حسبي تارحي وفات
Genç iken bediye kıldı bağ adeni çaygâh	كنچ ايكن بديي قيلدي باغ عدني چايكاه
Sene 1320	سن ١٣٢٠

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
103 cm	**Alt:** 43 cm	**Üst:** 22 cm	8 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	**-**	**En**	**-**	**Yükseklik**	**-**

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, lale şeklinde tasarlanmış gövde biçimine sahiptir ve bu form üzerinde bitkisel bir tepelikle sonlandırılıp doğrudan toprak içerisine dikilmiştir.

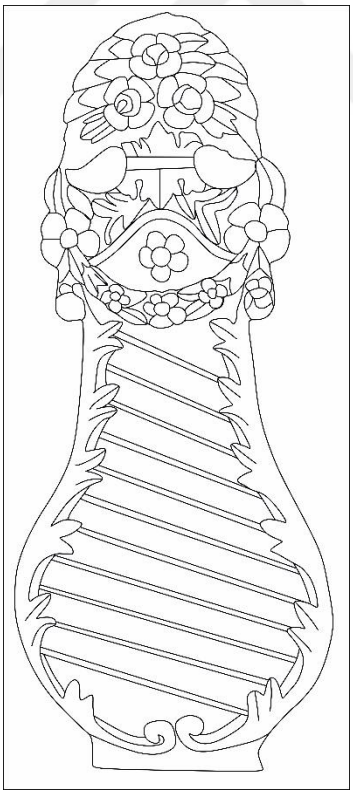
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahide gövdesinin dış yüzünde bulunan on iki satırlık tâlik hat yazılı kitabesi sağdan sola doğru eğimli birbirine paralel silmeler ile ayrılmıştır. Bu kitabeyi, alt kısımdan kıvrımlı olarak başlayıp kitabenin başlangıç kısmına kadar uzanan akant yaprakları tarafından sınırlandırılmıştır. Şahidenin omuz bölümünü oluşturan akant ve gül bezemesinden çıkan bitkisel bir askı çelenk motifi serlevha satırına doğru sarkmaktadır. Şahide, gövdesine birbirine kenetlenmiş palmet motifi ile bezeli bir boyun bölümüyle bağlanan ve üzerinde üç güllü bitkisel bezemenin bulunduğu tepelikle sonlandırılmıştır.

Foto. 223: Ş-53 Nolu Mezar'ın Baş Şahidesi

Çizim 216: Ş-53 Nolu Mezar'ın Baş Şahidesi

Katalog No: Ş-54

Fotograf No: 224-225

İnceleme Tarihi: 2.12.2015

Çizim No: 217-218

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648256 y- 27.886455

Kimliği:

Tarihi: 1321 (H) 1903 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Hây	هول حى
12 yaşında bu şemm-i hayat	اون ايكي ياشنده بو شمع حيات
Olmadan söndü cihandan behrever	اولمدن سوندو جحندن بهره ور
Ömrünün subh-u baharında henüz	عمرينك صبحو بحارنده حنوز
Kuş gibi firdevse açtı bal-û per	قوش كبي فردوسه اچدي باو پر
Etti kal ile idrâk-ı bütün	ايتدي قل ايله ايدراكي بتون
İrtihal-i işkirizân-i keder	ارتحالي اشكريزاني كدر
Çıktı tarihi kalemden noktalı	چيقدي طاريحي قالمدن نقطلي
Dilinde ukbâya bezm-î nazm-ı sefer	ديلده عقبايا بزمي نطمي سفر
Sene 1321	سن ١٣٢١

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
78 cm	**Alt:** 20 cm	**Üst:** 24 cm	10 cm	87 cm	**Alt:** 22 cm	**Üst:** 23 cm	8 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Hamidi Fes.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Mezar Tipi ve Formu : Kapak taşlı mezar tipindedir. Kapağın büyük bir bölümü toprak altında kalmıştır.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir. Bu form üzerinde ince ve silindirik boyun kısmından sonra bir erkek başlığı ile tamamlamıştır. Şahide, kapak taşı üzerinden yükselmektedir.

Ayak şahidesi, sivri kemerli bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve kapak taşı üzerinde açılan oyuk içerisine dikilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahide gövdesinin dış yüzünde on satırlık nesih hatlı kitabesinin serlevha satırı yarım daire kartuş içerisinde verilirken, diğer satırlar yatay eksende birbirine paralel silmeler ile ayrılmıştır. Şahide, gövdesi üzerine kısa bir boyun ile bağlanan Hamidi tipi fesle tamamlanmıştır.

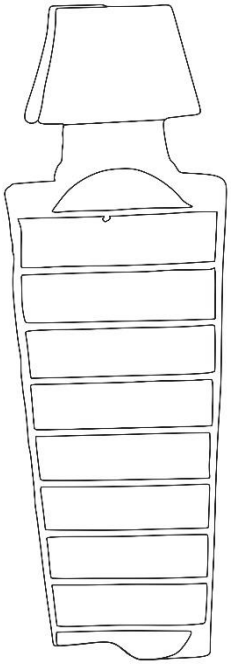
Ayak şahidesinin prizmal dikdörtgen gövdesinin iç yüzeyinde dört dal üzerinde havuç, çiçek ve yaprakları işlenmiştir. Bu dallar alt bölümde bir fiyonkla bağlanmıştır. Komposizyon dıştan, alt kısımda yuvarlak üst bölümde sivri kemer ile kuşatılmıştır.

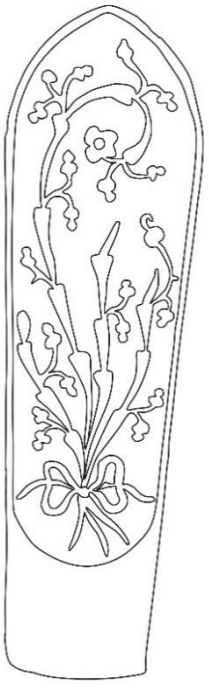
Foto. 224: Ş-54 Nolu Mezarın Baş Şahidesi

Foto. 225: Ş-54 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi

Çizim 217: Ş-54 Nolu Mezarın Baş Şahidesi

Çizim 218: Ş-54 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi

Katalog No: Ş-55

Fotograf No: 226-227

İnceleme Tarihi: 3.12.2015

Çizim No: 219-220

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648253 y-27.886562

Kimliği:

Tarihi: 1321 (H) 1903 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Bâki	هول باقى
Şu küçük kabir ki ibret nümûn zaîran oldu	شو كوچك قبركي عبرت نمون زائران الدى
Derununda anın bir gonca-î ismet şân oldum	درونده انك بر غنجاي عصمت شان اولدم
Henüz üç sale varmıtı bu gülzâr-ı fanide	حنوز اوچ ساله وارمتي بو كلزاري فانيده
Gelub hükmü kader üftadei hakê gufran oldu	كلوب حكم قدر افتاده حاكه غفران اولدي
Kalemden çıkdı tarihi vefatı....	.....قلمدن چقدي تاريحي وفاتي
Yemine zaîr-i Gülşen-i raî Huriyân oldu	يمينه زاير كلشني راع حورييان الودي
Sene 1321	سن ١٣٢١

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
82 cm	**Alt:** 20.5 cm	**Üst:** 22 cm	6 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	108 cm	**En**	54.5 cm	**Yükseklik**	20 cm

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu: Kapak taşlı mezar tipindedir.

Baş şahidesi, sivri tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve kapak taşı üzerine yerleştirilmiştir.

Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

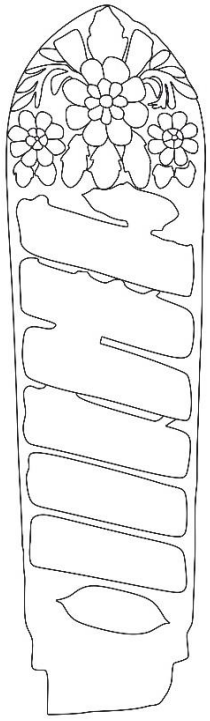
Baş şahidesinin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde yer alan sekiz satırlık tâlik hatlı kitabesinin serlevha ve tarih satırları beyzi, diğer satırlar ise dikdörtgen kartuşlar içerisinde ele alınmıştır. Şahidenin sivri tepeliğinin alınlığı içerisinde stilize yapraklar tarafından sarılmış üçlü gül motifi bulunmaktadır.

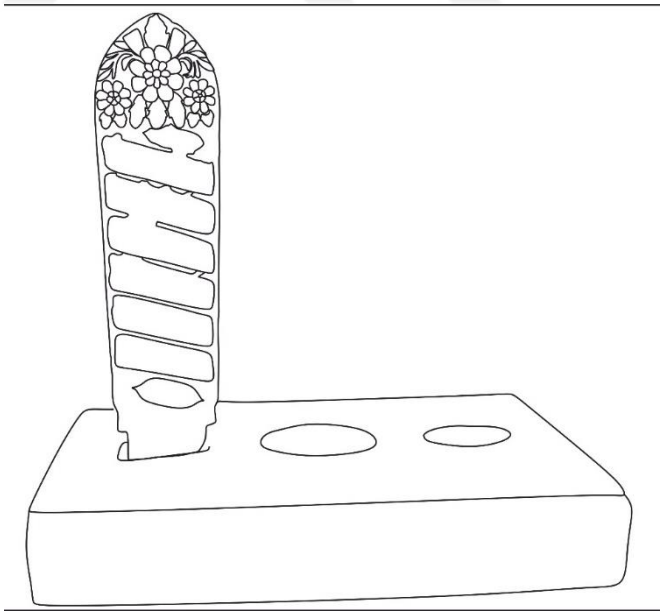
Foto. 226: Ş-55 Nolu Mezarın Baş Şahidesi

Foto. 227: Ş-55 Nolu Mezar

Çizim 219: Ş-55 Nolu Mezarın Baş Şahidesi

Çizim 220: Ş-55 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi

Katalog No: Ş-56

Fotograf No: 228-229-230

İnceleme Tarihi: 4.12.2015

Çizim No: 221-222-223

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648183 y-27.886486

Kimliği: Emine

Tarihi: 1322 (H) 1904(M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Âh Mine'l Mevt	اه منل موت
Karesi ceza reisi	قره سي جزا رايسي
Ekinli Muhsin Efendi'nin	اكينلي محسين آفندينك
Kerimesi Emine mahdumu	كريمسي امينه محدومو
Sene 1322	صن ١٣٢٢

Yazı Tipi: Nesih

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
61.5 cm	**Alt:** 24 cm	**Üst:** 24cm	8cm	67cm	**Alt:** 22.5cm	**Üst:** 24cm	8cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	150 cm	**En**	56cm	**Yükseklik**	14 cm

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Mezar tahrip olmuştur.

Mezar Tipi ve Formu : Yüksek çerçeveli mezar tipindedir.

Baş şahidesi, bitkisel bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve mezar çerçeve taşının kısa kenarları üzerinden yükselmektedir.

Ayak şahidesi, sivri kemerli tepelik altında aşağı doğru genişleyen prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve mezar çerçeve taşının kısa kenarları üzerine yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidesinin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde yer alan nesih hat yazılı beş satırlık kitabesi kartuşlar içerisinde bulunmaktadır. Serlevha satırının hemen üstünden çıkan akant yaprakları, omuz ve tepe kısmına doğru yayılarak orta eksene yerleştirilmiş olan gül motifine zemin hazırlamıştır.

Ayak şahidesinin dış yüzeyinde bulunan ters ‘’S’’ biçimindeki kıvrımlı tek dal üzerinde gül ve yaprak motifleri dıştan sivri kemerli bir çerçeve içerisine alınmıştır.

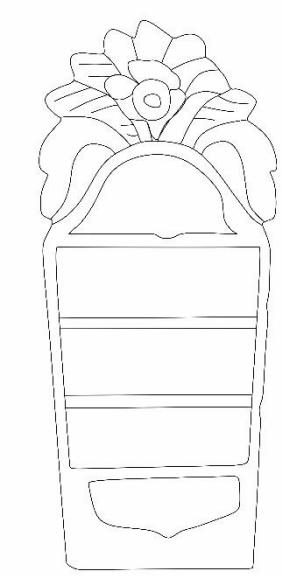
Foto. 228: Emine'nin Baş Şahidesi

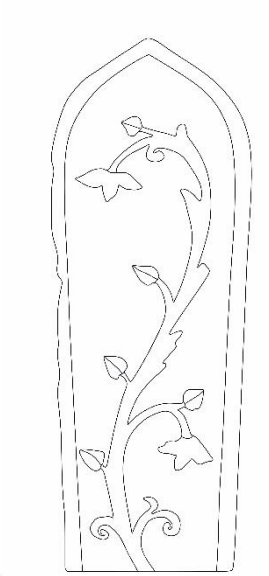
Foto. 229: Emine'nin Ayak Şahidesi

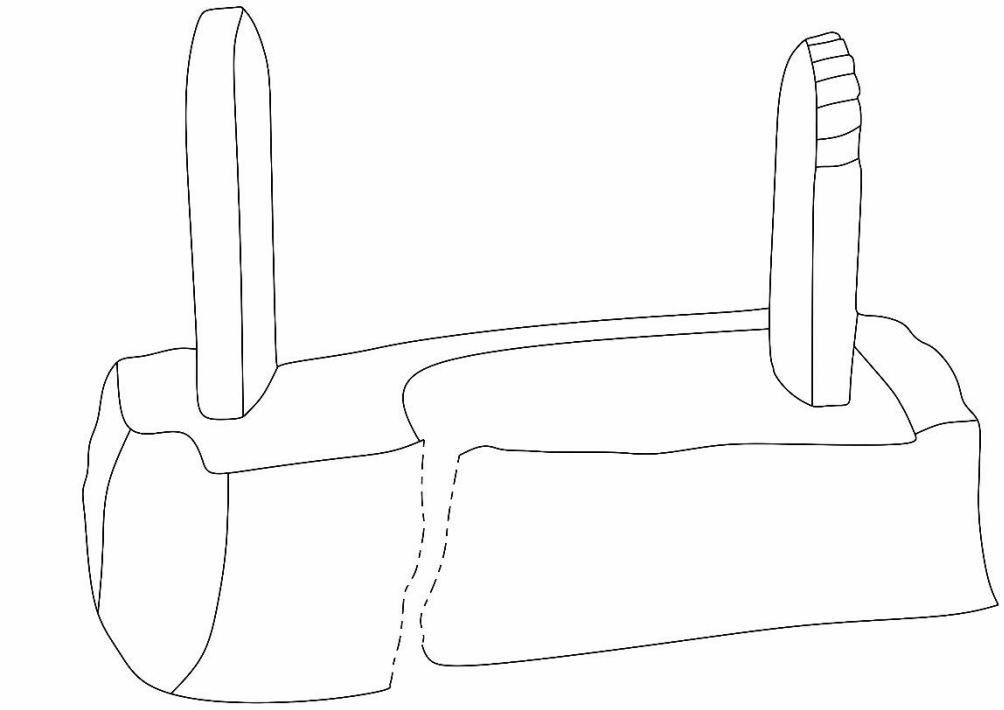
Foto. 230: Emine'nin Mezarı

Çizim 221 : Emine'nin Baş Şahidesi

Çizim 222 : Emine'nin Ayak Şahidesi

Çizim 223: Emine'nin Mezar

Katalog No: Ş-57

Fotograf No: 231-232-233-234

İnceleme Tarihi: 5.12.2015

Çizim No: 224-225-226-227

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648227 y-27.886225

Kimliği: Fatimetü'z Zehra Hanım

Tarihi: 1322 (H) 1904 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
.....	....
Şehidâ	شهيدآ
Trabzoni Hacı	طرابزوني حاجى
Mehmed Paşa Kerimesi	محمد پاشا كريمسي
Ve Karesi defter Hakanı	و قره سي دفتر حاقانى
Memur-u neyyarı	مٰامورو نيّارى
Beyi Harem'ül Hâce	بكي حرمل حاجا
Fatimetü'l Zehra Hanım'ın	فاتمتول زهرا حانمك
Ruhuna Fatiha	روحنه فاتحه

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
145 cm	**Alt:** 31 cm	**Üst:** 27 cm	18 cm	145 cm	**Alt:** 29 cm	**Üst:** 24 cm	15 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Topuz.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam

Mezar Tipi ve Formu : İki kademeli bir kaide üzerine oturan sandık mezar tipindedir.

Baş ve ayak şahideleri; alt bölümde dikdörtgen bir kaide üzerine oturan, aşağıdan yukarıya doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir. Bu form üzerinde, üst bölümde bir tepelik ile sonlandırılmıştır. Şahideler, sandık mezarın kapak taşı üzerine oturmaktadır.

Süsleme Özellikleri

Mezar sandukasının kuzey ve güneyindeki uzun kenar panolarının ortasında bulunan madalyon içerisinde bir merkezden ışınsal olarak dağılan stilize yaprak bezemeleri kıvrımlı olarak sonlandırılmıştır. Bu bezeme, köşelerinde çeyrek ışınsal demetlerin yer aldığı dikdörtgen bir çerçeveyle sınırlandırılmıştır.

Mezarın doğu ve batısındaki kısa kenar panolarında bir merkezden ışınsal olarak çıkan stilize yapraklar kıvrımlı olarak tamamlanmıştır. Bu bitkisel süsleme köşelerinde çeyrek ışınsal motiflerin yer aldığı kare bir çerçeve ile kuşatılmıştır.

Baş şahidesinin güney yüzünde bulunan dokuz satırlık sülüs hat yazılı kitabesi yatay eksende birbirine paralel silmeler ile bölünmüştür. Şahidenin dikdörtgen gövdesi üzerinde bulunan Topuz bir başlık ile bitirilmiştir.

Ayak şahidesinin dikdörtgen gövdesinin güney yüzünde ‘’S’’ şeklindeki kıvrımlı tek dal üzerinde lale, gül ve yaprakların bir araya getirilmiyile şukufe bezemesi meydana getirilmiştir. Bu komposizyon beyzi bir kartuş içerisine alınmıştır. Şahidenin dikdörtgen gövdesi üzerinde bulunan Topuz tipi bir başlık bulunmaktadır.

Foto. 231: Fatimetü'z Zehra Hanım'ın Baş Şahidesi

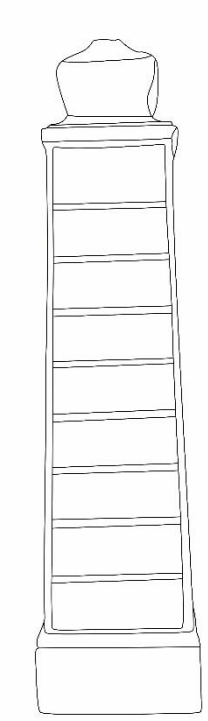
Foto. 232: Fatimetü'z Zehra Hanım'ın Ayak Şahidesi

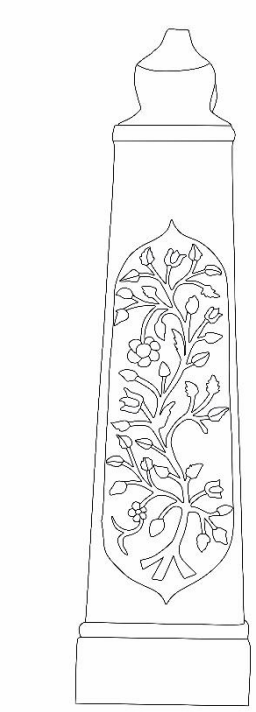
Foto.233: Fatimetü'z Zehra Hanım'ın Mezarının Kısa Kenar Panosu

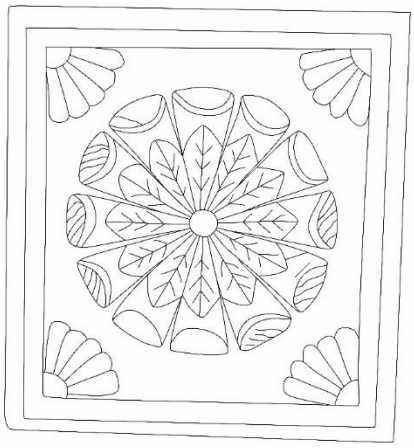
Foto. 234: Fatimetü'z Zehra Hanım'ın Mezarının Uzun Kenar Panosu

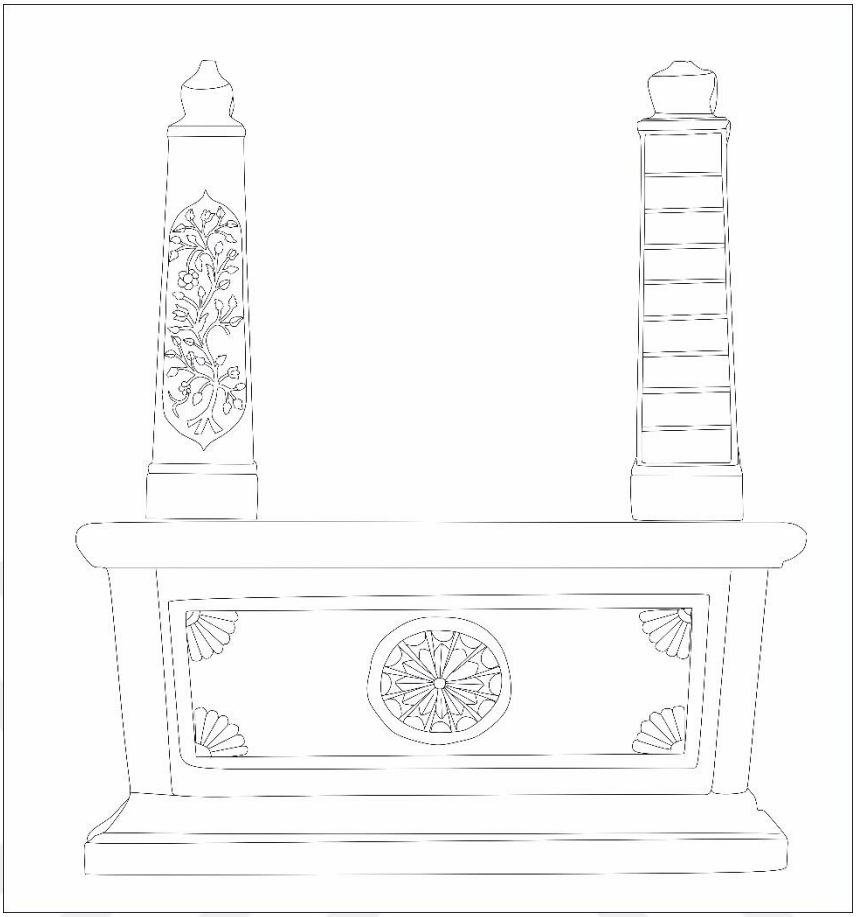
Çizim 224: Fatimetü'z Zehra Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 225: Fatimetü'z Zehra Hanım'ın Ayak Şahidesi

Çizim 226: Fatimetü'z Zehra Hanım'ın Mezarının Kısa Kenar Panosu

Çizim 227: Fatimetü’z Zehra Hanım’ın Mezarının Uzun Kenar Panosu

Katalog No: Ş-58

Fotograf No: 235

İnceleme Tarihi: 5.12.2015

Çizim No: 228

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat:x-39.645168 y-27.886390

Kimliği: Hüseyin

Tarihi: 1324 (H) 1906 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Hâyyu'l Bâki	هول حىل باقى
Balıkesri nik Şeyh	بالىكسري نك شيحي
Lütfüllah Mahallesinden	لتف الله محلّسندن
Helvacı Hacı Mustafa	حلواجي حاجي مصتفا
Ağa'nın mahdumu Hüseyin	آغانك محْدومي حسين
Ruhuna Fatiha	روحنه فاتحه
Sene 1324	سن ١٣٢٤

Yazı Tipi: Nesih

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
84 cm	**Alt:** 27 cm	**Üst:** 27 cm	9 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Kısa Başlıklı, Yatay ve Çapraz Eğimde Dilimli, Çapraz Şeritli Sarık.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde kısa bir boyun bölümünden sonra erkek başlığı ile bitirimiştir. Şahide, doğrudan toprak üzerinden yükselmektedir.

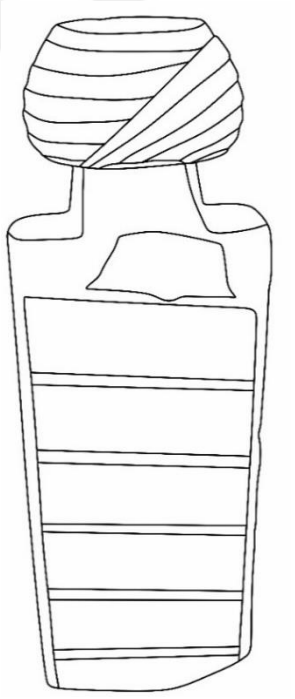
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin batı yüzünde bulunan nesih hatlı yedi satırlık kitabesinin serlevha satırı kartuş içerisinde, diğer satırlar ise yatay eksende birbirine paralel silmeler ile ayrılmıştır. Şahide, gövdesine kısa bir boyun ile bağlı olan sarık ile tamamlanmıştır. Sarık üzerinde yatay ve soldan sağa doğru eğimli dilimler bulunmaktadır.

Foto. 235: Hüseyin'in Baş Şahidesi

Çizim 228: Hüseyin'in Baş Şahidesi

Katalog No: Ş-59

Fotograf No: 236

İnceleme Tarihi: 5.12.2015

Çizim No: 229

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648127 y-27.886180

Kimliği: Kamçılızade İsmail Efendi

Tarihi:1324 (H) 1907 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Bâki	هول باقى
Abdüzzamir Mecib sâkin	عابدوزامر مجب صاكين
Şafi olsun imam-ül müttekin	شافيعي اولسون امام ا لمتعين
Hasan haline ve fani kafidir	حسن حالينه و فاني كافيدر
Çok gün arif-i mâh sâimin	چوق كون عرفي ماه صاعيمن
Kamçılızade İsmail	قامچيلي زاده اسماعيل
Efendi Ruhuna Fatiha	افندي روحنه فاتحه
Sene 1324	سن ١٣٢٤
Ramazan 20	رمضان ٢٠

Yazı Tipi: Nesih

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
102 cm	**Alt:** 29 cm	**Üst:** 29 cm	5 cm	-	**Alt:** - **Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Kısa Başlıklı, Yatay ve Çapraz Eğimde Dilimli, Çapraz Şeritli Sarık.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağıya doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde kısa, silindirik boyun bölümünden sonra serpuş ile sonlandırılmıştır.

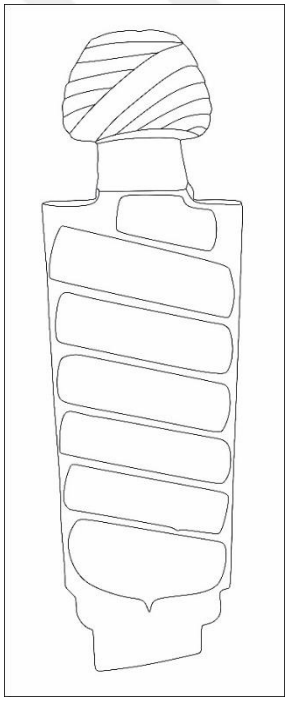
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidesinin dikdörtgen gövdesinin batı yüzünde bulunan nesih hatlı yedi satırlık kitabesi kartuşlar içerisinde bulunmaktadır. Şahide, gövdesine kısa ve silindirik bir boyunla bağlanan sarık ile son bulmuştur.

Foto. 236: İsmail Efendi'nin Baş Şahidesi

Çizim 229: İsmail Efendi'nin Baş Şahidesi

Katalog No: Ş-60

Fotograf No: 237

İnceleme Tarihi: 3.12.2015

Çizim No: 230

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-3.645254 y-27.886518

Kimliği: Ethem Ağa

Tarihi: 1325 (H) 1907 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hû	هو
Merhum Solakoğlu	مرحوم صولاق اوغلو
Ethem Ağa'nın ruhuna	آتحم آغانك روحنه
El-Fatiha	ال فاتحه
5 Muharrem 1325	محرم ١٣٢٥ ٥

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
72 cm	**Alt:** 23 cm	**Üst:** 25cm	8.5 cm	-	**Alt:** - **Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Sarıklı Fes.

Kullanılan Malzeme: Taş.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde kısa boyun bölümünden sonra bir erkek başlığı ile sonlandırılmıştır. Şahide, doğrudan toprak içerisine dikilmiştir.

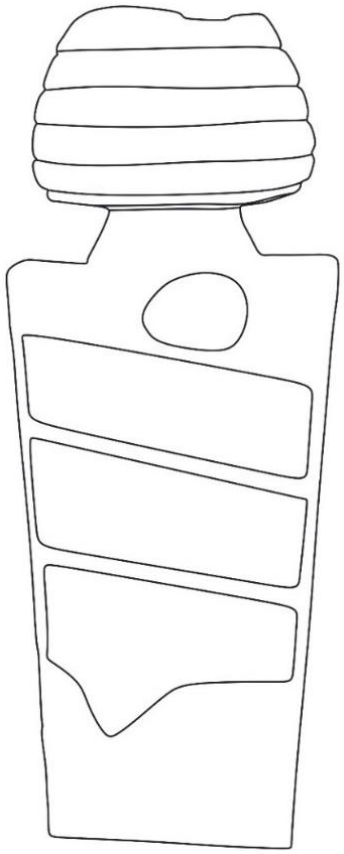
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidesinin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde yer alan dört satırlık sülüs hat yazılı kitabesinin serlevha satırı yuvarlak, diğer satırlar ise dikdörtgen kartuşlar içerisinde verilmiştir. Şahide, gövdesi üzerine kısa bir boyunla bağlanan Sarıklı Fes ile tamamlanmıştır.

Foto. 237: Ethem Ağa'nın Baş Şahidesi

Çizim 230: Ethem Ağa'nın Baş Şahidesi

Katalog No: Ş-61

Fotograf No: 238-239

İnceleme Tarihi: 5.12.2015

Çizim No: 231-232

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648153 y-27.886225

Kimliği: Ahmed Efendi

Tarihi:1325 (H) 1907 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Hayyü'l Bâki	هول حيل باقى
Sivas vilayeti dahilinde	سيواس ويلايتي داحلنده
Zile kazası Tarık-î âliye	زيله قضاسي طرقي ولييه
Nakşibendi Meşâyihi Kiramından	نقشبندي مشاحيي كرامندن
Olub azm-i râh beytü'l muazzam	اولوب عزمي راه بيتال ماعظم
İken Balıkesir'de irtihal	ايكن باليكسرده ارتحال
Dar-ı Cinân eden Şeyh Hacı	داري جحان ايدن شيح حاجي
Ahmed Efendi'nin	احمد افنديڭ
Ruhuna Fatiha sene 1325	روحنه ال فاتحه سن ١٣٢٥

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
147.5 cm	**Alt:** 37.5cm	**Üst:** 38 cm	7 cm	122 cm	**Alt:** 32 cm	**Üst:** 33 cm	5.5 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Kısa Başlıklı, Yatay ve Çapraz Eğimde Dilimli, Çapraz Şeritli Sarık.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Çerçeveli mezar tipindedir.

Baş şahidesi, aşağıdan yukarıya doğru genişleyen prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde kısa, silindirik boyun bölümünden sonra bir başlık ile sonlandırılmıştır. Şahide, mezar çerçeve taşının üzerinden yükselmektedir.

Ayak şahidesi, sivri kemerli bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin batı yüzünde bulunan on satırlık tâlik hatlı kitabesinin serlevha satırı yarım yuvarlak, tarih satırı ise yuvarlak kartuş içerisinde bulunurken diğer satırlar sağdan sola doğru eğimli birbirine paralel silmeler ile bölünmüştür. Kitabe, içerisinde stilize edilmiş bitki ve kıvrımlı dalların bulunduğu kenar suyu ile çerçeve içerisine alınmıştır.

Şahide, gövdesine kısa ve silindirik boyunla bağlanan sarık ile son bulmuştur.

Ayak şahidesinin batı yüzünde sivri kemer içerisine alınmış selvi (servi) ağacı motifi işlenmiştir.

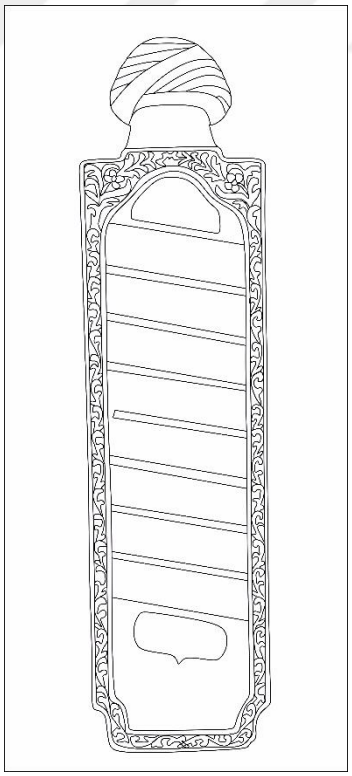
Şahide, sonradan yeşil yenge boyanmıştır.

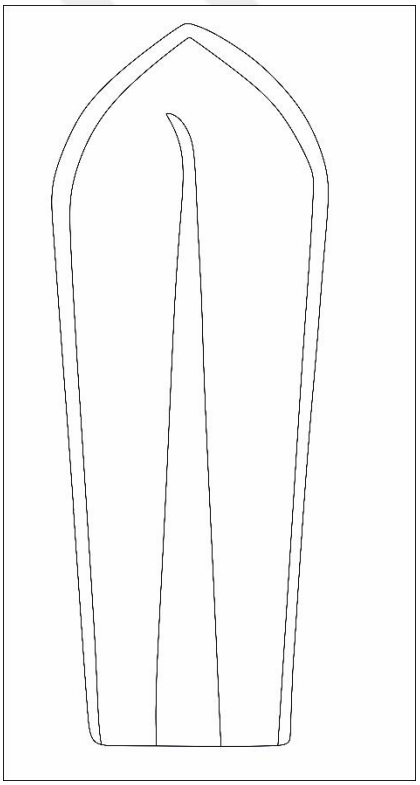
Foto. 238: Ahmed Efendi'nin Baş Şahidesi

Foto. 239: Ahmed Efendi'nin Ayak Şahidesi

Çizim 231: Ahmed Efendi'nin Baş Şahidesi

Çizim 232: Ahmed Efendi'nin Ayak Şahidesi

Katalog No: Ş-62

Fotograf No: 240

İnceleme Tarihi: 5.12.2015

Çizim No: 233

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648179 y-27.886238

Kimliği: Hatice

Tarihi:1326 (H) 1908 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Bâki	هول باقى
Şeyh Lütfullah	شيح لطف الله
Mahallesinden Emin	محلسندن امين
Kerimesi Hatice	كريمسي حاتجه
Ruhuna Fatiha 1326	روحنه فاتحه ١٣٢٦

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
43 cm	**Alt:** 18 cm	**Üst:** 19 cm	8 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Taş.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yuvarlak bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

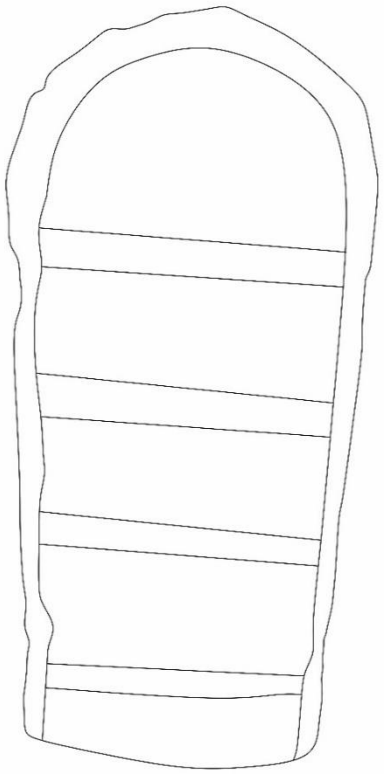
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde yer alan beş satırlık sülüs hatlı kitabesi yatay eksende birbirine paralel silmeler ile bölünmüştür.

Foto. 240: Hatice'nin Baş Şahidesi

Çizim 233 : Hatice'nin Baş Şahidesi

Katalog No: Ş-63

Fotograf No: 241-242

İnceleme Tarihi: 5.12.2015

Çizim No: 234-235

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648128 y-27.886144

Kimliği: Yusuf Ziya Efendi

Tarihi: 1328 (H) 1910 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Âh Mine'l Mevt	اه منل موت
Rahmeti deryası bi-payandır	رحمتك درياسي بي پاياندر
Hak kapısında saîl-ı gufrândır	حاق قپكده سايل غفراندر
Kıl beni ya Rab bî-hak Mustafa	قيل بنى يا ربب حق مسطفا
Rûz-i mahşerde hâl-i bezm-i rızâ	روزي محشردا حلي بزمي رضا
Balıkesir Redif taburu dördüncü	باليكسري ردف طابورو دردونجي
Bölük yüzbaşısı Antalyalı	بالوك يوزباشيسي آنطاليلي
Yuzuf Ziya Efendi ruhuna	يوسف ظيا افندي روحنه
Fatiha sene 1328	فاتحه سن ١٣٢٨

Yazı Tipi: Nesih

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
97 cm	**Alt:** 28.5 cm	**Üst:** 31.5cm	8 cm	76 cm	**Alt:** 25 cm	**Üst:** 26.5cm	8 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Hamidi Fes.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağıya doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde kısa, silindirik boyun bölümünden sonra bir başlık ile sonlandırılmıştır. Şahide, doğrudan toprak üzerinden yükselmektedir.

Ayak şahidesi, sivri kemerli tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin batı yüzünde bulunan nesih hat yazılı dokuz satırlık kitabesinin serlevha satırı dikdörtgen, tarih satırı yarım yuvarlak kartuş içerisinde yer alırken, diğer satırlar sağdan sola doğru eğimli birbirine paralel silmeler ile ayrılmıştır. Şahide, gövdesina kısa ve silindirik bir boyunla bağlanan Hamidi fesle sonlandırılmıştır.

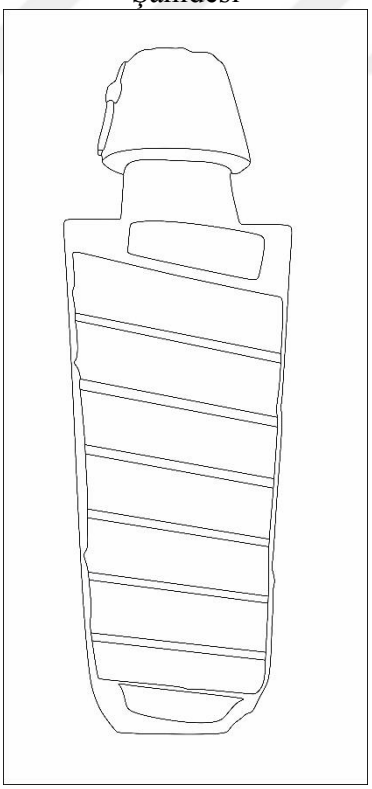
Ayak şahidesinin iç yüzünde sivri kemer içerisine alınmış tek dal üzerinde stilize yaprak ve lale motifleri bulunmaktadır.

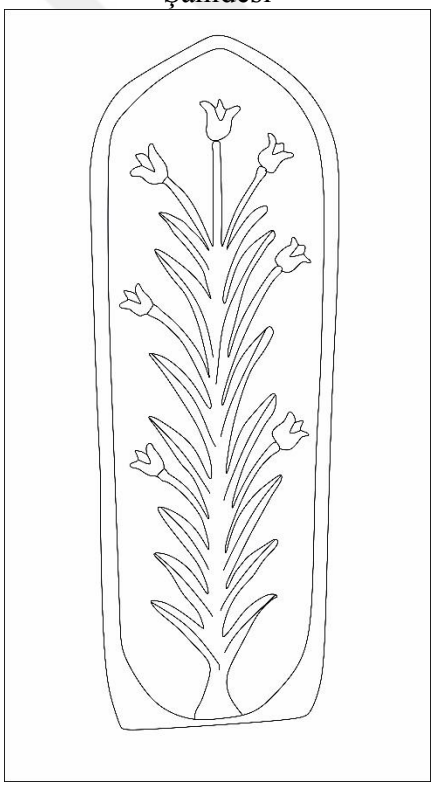
Foto. 241: Yusuf Ziya Efendi'nin Baş Şahidesi

Foto. 242: Yusuf Ziya Efendi'nin Ayak Şahidesi

Çizim 234: Yusuf Ziya Efendi'nin Baş Şahidesi

Çizim 235: Yusuf Ziya Efendi'nin Ayak Şahidesi

Katalog No: Ş-64

Fotograf No: 243

İnceleme Tarihi: 5.12.2015

Çizim No: 236

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648177 y-27.880193

Kimliği: Mustafa

Tarihi:1329 (H) 1911 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Hây	هول حى
Taşınılub gitti	طشنولب كيتدي
Bu bezm-i bi-karar dilfâr	بو بزمي بي قرار دلفر
Dan Zaire muhacirimize	دن زعره محاجرلرمزه
Helvacı Nuri	حاواجي نوري
Ustası mahdumu	اوسطسي محدومي
Mustafa'nın	مصتفانك
Ruhuna Fatiha	روحنه فاتحه
Sene 1329	سن ١٣٢٩

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
83 cm	**Alt:** 21 cm	**Üst:** 24 cm	7 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Hamidi Fes.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağıya doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde kısa bir boyun bölümünden sonra erkek başlığı ile tamamlanmıştır. Şahide, doğrudan toprak içerisine yerlerştirilmiştir.

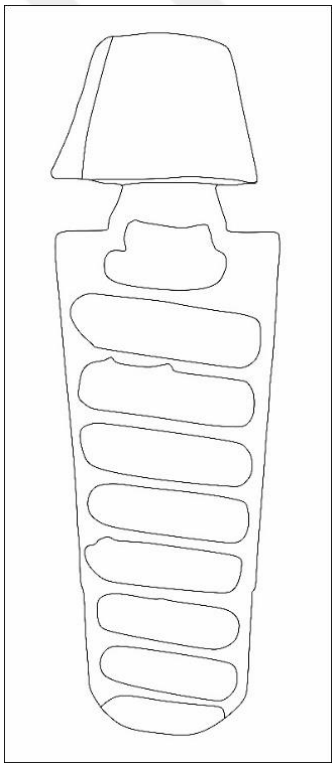
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidesinin dikdörtgen gövdesinin batı yüzünde bulunan dokuz satırlık sülüs hatlı kitabesi kartuşlar içerisindedir. Şahide, gövdesine kısa bir boyun ile bağlanan Hamidi tipi bir fesle son bulmuştur.

Foto. 243: Mustafa'nın Baş Şahidesi

Çizim 236: Mustafa'nın Baş Şahidesi

Katalog No: Ş-65

Fotograf No: 244

İnceleme Tarihi: 3.12.2015

Çizim No: 237

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648292 y-27.886528

Kimliği: Fevziye Hanım

Tarihi: 1329 (H) 1911 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Âh Mine'l Mevt	اه منل موت
Çün ecel geldi olmaz âman	چون اجل كلدي اولماز امان
Cürmünü âfv eyle Yâ Rabb'el Menân	جومني عوف ايله يا ربّل منان
Mağfiret kıl olmasın hal-i Yaman	مغفرت قيل اولماسون حالي يامن
Mazhâr-î nur-î şefaât kıl her zaman	مظحري نوري شفاعت قيل هر زمان
İntâliyeli mütevaffî kul ağası	انطاليلي متوفي قول اغاسي
Kemal Efendinin Kerimesi	كامل افندي كريمسي
Fevziye hanım ruhuna Fatiha	فوضيه حانم روحنه فاتحه
Sene 1329	سن ١٣٢٩

Yazı Tipi: Rik'a

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
100cm	**Alt:** 30 cm	**Üst:** 30 cm	7cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, bitkisel bir tepelik altında prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

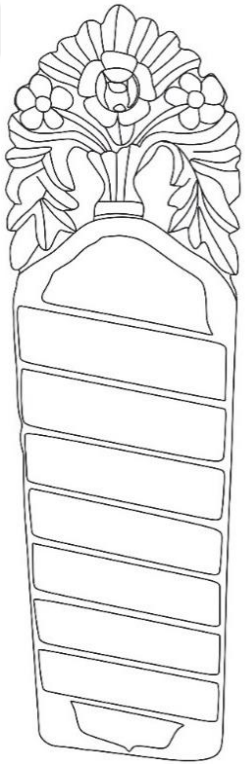
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde yer alan dokuz satırlık Rik'a hatlı kitabesi kartuşlar içerisinde yer almaktadır. Serlevha satırının hemen üzerinden yükselen ve boyun kısmını oluşturan dilimli vazodan çıkan yapraklar, bitkisel tepeliğin orta eksenindeki üçlü gül demetini desteklemektedir.

Foto. 244: Fevziye Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 237: Fevziye Hanım'ın Baş Şahidesi

Katalog No: Ş-66

Fotograf No: 245-246-247

İnceleme Tarihi: 3.12.2015

Çizim No: 238-239-240

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648011 y-27.886451

Kimliği: Hacı Mustafa

Tarihi: 1329 (H) 1911 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Hâyyü'l Bâki	هول حىل باقي
Fazlının muhtacıdır ey Hâlık-ı mevt ve hayat	فضلكك محتاجيدير اى حاليق موت و هيات
Kıl bu âbd-i aciz-i layık-ı naim-i rahmete	قيل بي عبدي عاجزي كاييق بعيم رحمته
Noktalı çıktı kalemden tarih-i hasbi vefat	نقطلى چيكتي قالمدن تاريحى هسبي وفات
Gitti el hac Mustafa Gülşen-î sarayı cennete	كيتدي ال حاج مصطفه كلشني سراي جنته
El- merhum helvacı Hacı Mustafa	ال مرحوم حلواجي حاجي مصتفى
Ağanın ruhu için Fatiha	اغنك روحو ىچن فاتحه
1329	١٣٢٩

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
103 cm	**Alt:** 27.5cm	**Üst:** 31.50cm	8.5 cm	93 cm	**Alt:** 24 cm	**Üst:** 27 cm	7 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	144 cm	**En**	60 cm	**Yükseklik**	33 cm

Başlık Tipi: Kısa Başlıklı, Yatay ve Çapraz Eğimde Dilimli, Çapraz Şeritli Sarık.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Mezar Tipi ve Formu : Yüksek çerçeveli mezar tipindedir.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağıya doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir. Bu dikdörtgen form üzerinde bulunan kısa ve silindirik boyun bölümünden sonra bir erkek başlığı ile tamamlanmıştır. Şahide, mezar çerçeve taşının kısa kenar panoları üzerine dikilmiştir.

Ayak şahidesi, sivri kemerli bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve mezar çerçeve taşının üzerine yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidesinin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan sülüs hatlı sekiz satırlık kitabesi kartuşlar içerinde yer almaktadır. Şahide, gövdeye kısa ve silindirik boyunla bağlanan, üzerinde yatay ve çapraz dilimleri olan sarık başlığıyla son bulmuştur.

Ayak şahidesinin iç yüzünde sivri kemer içerisine alınmış ‘’S’’ biçimindeki tek dal üzerinde yer alan stilize yaprak ve gül motifleriyle gövde hareketlendirilmiştir.

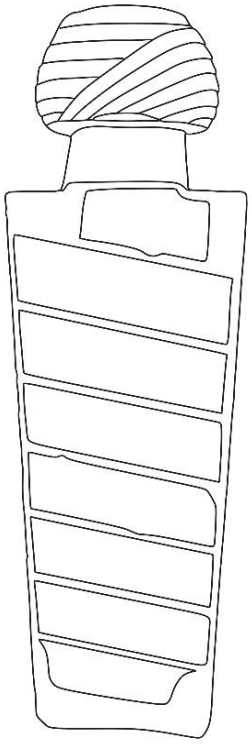
Foto. 245: Hacı Mustafa'nın Baş Şahidesi

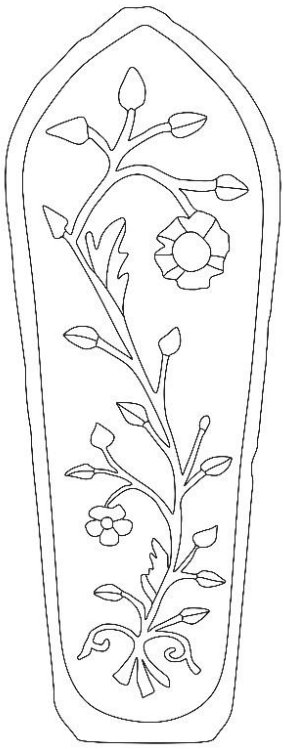
Foto. 246: Hacı Mustafa'nın Ayak Şahidesi

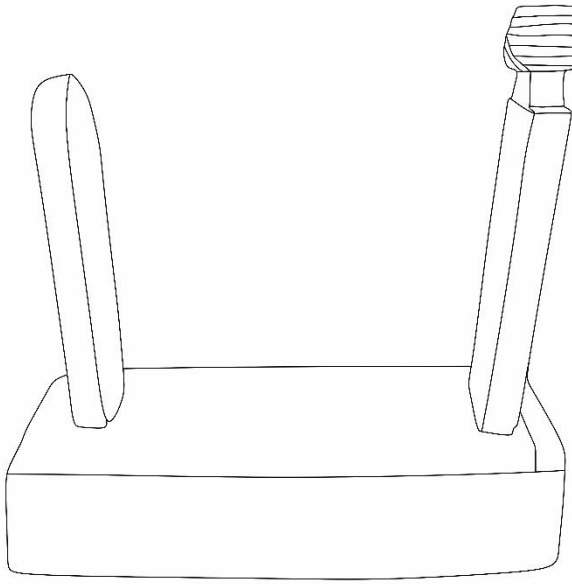
Foto. 247: Hacı Mustafa'nın Mezarı

Çizim 238: Hacı Mustafa'nın Baş Şahidesi

Çizim 239: Hacı Mustafa'nın Ayak Şahidesi

Çizim 240: Hacı Mustafa'nın Mezarı

Katalog No: Ş-67

Fotograf No: 248

İnceleme Tarihi: 3.12.2015

Çizim No: 241

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648245 y- 27.886155

Kimliği: Mukadder

Tarihi: 1330 (H) 1911 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Bâki	هول باقي
Musa oğlu	موسي اوغلي
Müftü zevcesi	مفتي زوجسي
.....Mukadder....	....مقادر...
....Ruhuna Fatiha	روحنه فاتحه..
Sene 1330	سنه ١٣٣٠

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
63.5 cm	**Alt:** 20 cm	**Üst:** 24 cm	8.5cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

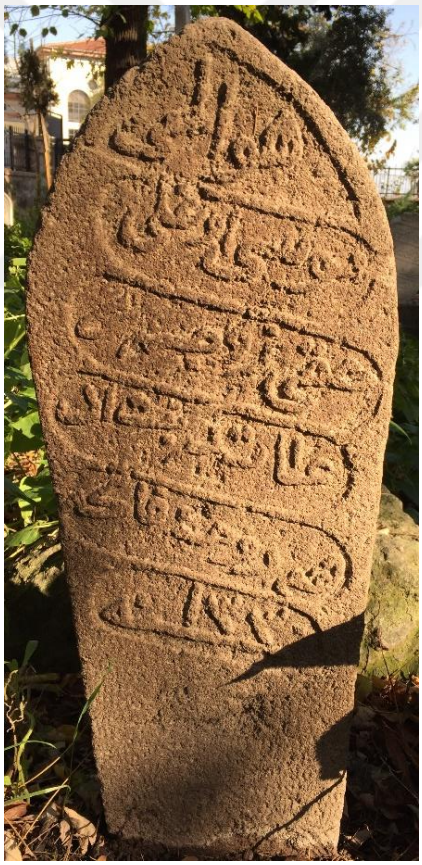
Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi sivri kemerli bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Şahide gövdesinin dış yüzünde sivri kemer ile çerçeçe içerisine içerisine alınmış altı satırlık sülüs hatlı kitabesinin serlevha satırı üçgen, diğer satırlar ise dikdörtgen kartuşlar içerisindedir.

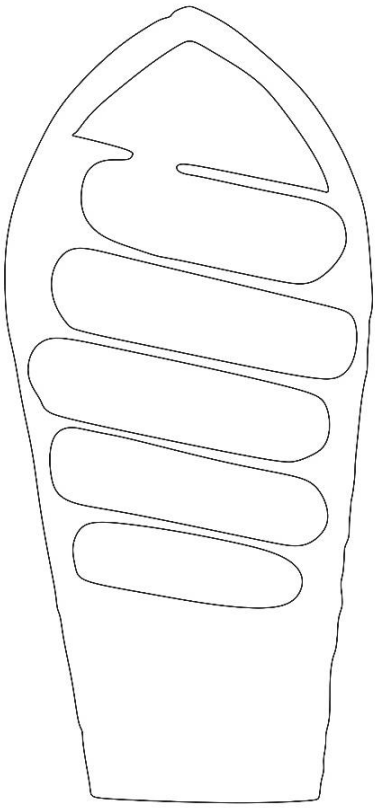

Foto. 248: Mukadder'in Baş Şahidesi **Çizim 241**: Mukadder'in Ayak Şahidesi

Katalog No: Ş-68

Fotograf No: 249

İnceleme Tarihi: 3.12.2015

Çizim No: 242

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648157 y-27.886569

Kimliği: Aişe Hanım

Tarihi: 1330 (H) 1912 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Bâki	هول باقى
Müteveffi Bigadiç mal	متوفّي بيغاديچ مال
Müdürü Eşref Efendi	مديري آشرف افندي
Zevcesi merhume	زوجسي مرحوم
A'ışe Hanım Ruhuna	عايشه حانم روحنه
Fatiha	فاتحه
5 Kanun-u evvel 2 safer	قانونو اول ٢ صفر ٥
1330 Cuma 1333	جما ١٣٣٣ ١٣٣٠

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yüksek**	**En**		**Kalınlık**
85 cm	**Alt:** 28.5 cm	**Üst:** 31 cm	8cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi; sivri, bitkisel tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve toprak içerisine dikilmiştir.

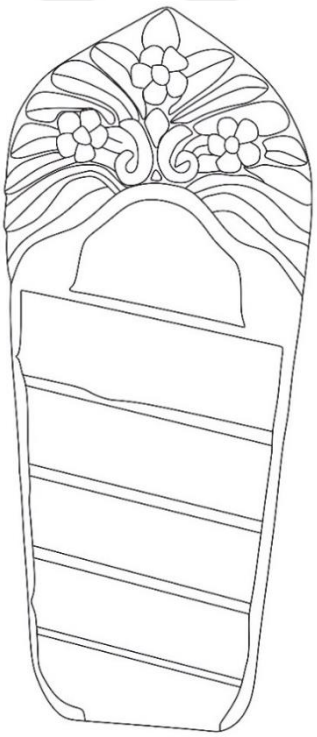
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan altı satırlık sülüs hatlı kitabesinin serlevha satırı yarım yuvarlak, diğer satırlar ise soldan sağa doğru eğimli dikdörtgen kartuşlar içerisine alınmıştır. Kitabe, üst bölümde dalgalı bir silme ile tepelikten ayrılmıştır. Tepeliğin alınlığında ise üçlü gül demeti ve stilize yaprakların çevrelemiş olduğu zambak motifiyle bitkisel bir komposizyonu meydana getirilmiştir.

Foto. 249: Aişe Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 242: Aişe Hanım'ın Baş Şahidesi

Katalog No: Ş-69

Fotograf No: 250-251

İnceleme Tarihi: 5.12.2015

Çizim No: 243-244

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648126 y-27.886203

Kimliği: Hacı İslam Ağa

Tarihi:1330 (H) 1912 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU

Türkçe	Osmanlıca
Hüve'l Hayyul Bâki	هول حيل باقى
İstikamet-i pişri Hacı İslam Ağa Akîbet	استقامتي پيري حاجي اسلام اغا عاقبت
Ircî-i fermanına kılmadı fedâ-i can ve ser	ارجعي فرمانىه قلمدي فداي جان و سر
Çeşme-i kalb-i daim havf-ü ilahi payidar idi	چشمي قلبي دامٔ حوفا الاهي پايدار ايدي
Hüsnü ahlakıyla olmuştu binam ve mu'teber	حسنو احلاقيله اولمشدي بنام و معتبر
Muhabet-i envar ola kabr-i ilahi haşre dek	مهبطي انوار اوله قبري الهي حشره دك
Tâir-i ruhu kenar kevseri kılsın makar	طائر روحي كنار كوسري قيلسون مقار
Nükteli çıktı kalemden hesab-ı tarihi vefat	نقطلي چيقدي قالمدن حسابي طارحي وفات
Huriler firdevsine İslam Ağa kıldı sefer	حوريلر فردوسينه اسلام اغا قيلدي سفر
Arnavut eşrafından merhum ve mağfur hacı İslam	ارناود اشرافندن مرحوم و مغفور حاجي اسالم
Ağanın ruhu için Fatiha	آغانك روحو ايچون فاتحه
Sene 1330	سن ١٣٣٠

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				Ayak Taşı			
Yükseklik	En		Kalınlık	Yükseklik	En		Kalınlık
-	Alt: -	Üst: -	-	-	Alt: -	Üst: -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	En	-	Yükseklik	-

Başlık Tipi: Azizi Fes.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Kapak taşlı mezar tipindedir.

Baş şahidesi, lale şeklinde tasarlanmış bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerine yerleştirilen başlık ile tamamlanarak kapak taşı üzerine dikilmiştir.

Ayak şahidesi, lale biçiminde bir gövdeye sahiptir ve üst bölümde bitkisel bir tepelik ile tamamlanarak kapak taşı üzerine yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dış yüzünde bulunan on iki satırlık tâlik hatlı kitabesi yatay eksende birbirine paralel ince silmeler ile birbirinden ayrılmıştır. Şahide gövdesinin oturtulduğu kaide üzerinden akantus ve iri dişli yapraklarla başlayarak gövdenin boyun bölümüne kadar uzanan kıvrımlı akant yaprakları kitabeyi çerçeve içerisine almaktadır. Kaide üzerindeki yaprakların ortasına yerleştirilen tek kaideli ve gövdesi dilimli bir vazodan çıkan ince, kıvrımlı dal üzerine yerleştirilen gül, serlevhaya kadar uzanarak kitabenin etrafına süslemektedir.

Şahidenin omuz bölümünü oluşturan ‘’C’’ biçimindeki akant yapraklarından çıkan ve birbirleriyle birleşerek askı çelenk motifini oluşturan çiçekler, serlevha satırı üzerine doğru sarkmaktadır. Bu bezemenin hemen üzerindeki boşluk bir gül motifi ile

doldurulurken yine, omuz bölümünden çıkan ve boyun kısmına kadar uzanan iri dişli yapraklar adeta gövdenin taç kısmını oluşturmaktadır.

Şahide, gövdesine yukarıya doğru daralan kısa bir boyunla bağlanan Sarıklı Fes ile tamamlanmıştır.

Ayakucu şahidesinin iç yüzünde tek bir merkezden çıkan ışınsal demetlerin oluşturturduğu güneş kursu motifi yer almaktadır. Bu motifin etrafı, gövdesi dilimli bir vazodan çıkan gül motifi ile süslenmiştir. Bu bezeme dışta, şahide gövdesinin oturtulduğu kaide üzerinden başlayarak boyun bölümüne kadar uzanan akant ve iri dişli yapraklar ile çerçeve içerisine alınmıştır.

Şahidenin omuz bölümünü oluşturan ‘’C’’ biçimindeki akant yapraklarından çıkan ve birbirleriyle birleşerek askı çelenk motifini oluşturan çiçekler serlevha satırı üzerine doğru sarkmaktadır. Bu bezeme ile boyun arasında kalan boş alan bir gül koyularak değerlendirilmiştir. Omuz bölümünden çıkan, boyun kısmına kadar uzanan ve tepelik bölümünden gelen stilize yaprakla birleşen iri dişli yapraklar adeta gövdenin taç kısmını oluşturmaktadır.

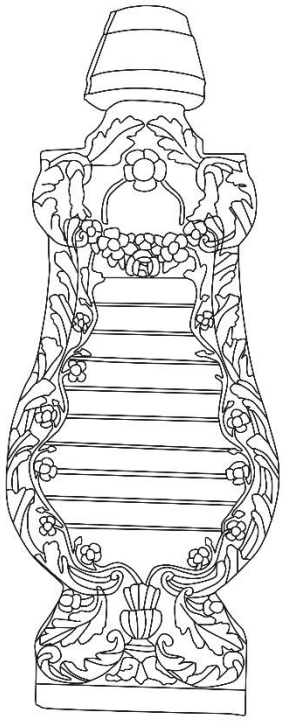
Şahide, gövdesine ince ve üzerinde tek dilimli stilize yaprakların bulunduğu bir boyun bölümü ile bağlanan üç güllü bitkisel bir tepelikle son bulmuştur.

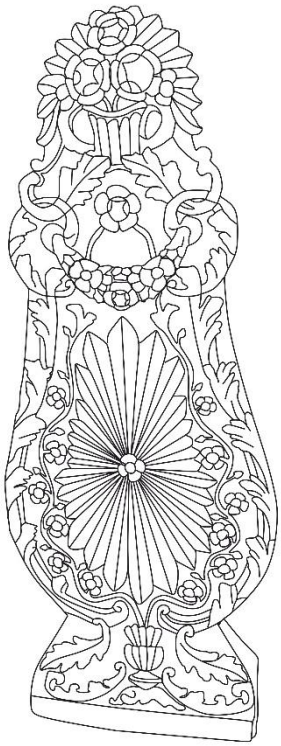
Foto. 250: Hacı İslam Ağa'nın Baş Şahidesi

Foto. 251: Hacı İslam Ağa'nın Ayak Şahidesi

Çizim 243: Hacı İslam Ağa'nın Baş Şahidesi

Çizim 244: Hacı İslam Ağa'nın Ayak Şahidesi

Katalog No: Ş-70

Fotograf No: 252

İnceleme Tarihi: 2.12.2015

Çizim No: 245

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39,648210 y-27,886523

Kimliği: Hacı Hafize Hanım

Tarihi: 1332 (H) 1914 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Hây	هول حى
Rahmetin deryası bir pâyandır	رحمتك درياسي بي پاياندر
Halk kapunda sail-i gufrandır.	حاق قپوكده سايلي غفراندر
Kıl beni yâ Rab bi hâkk-ı Mustafa	قيل بني يا رابي حقي مصطفا
Ruz-î mahşer dahili Bezm-i rızâ	روزي محشرضاهلي بزمي رضا
Kel Emin zade Hacı Mehmed	كل امين زاده حاجى محمد
Zevcesi Hace Hafize	زوجسي حاجه حافظه
Hanım Ruhuna el Fatiha	حانم روحنه ال فاتحه
Sene 1332 Rebiü'l âhir	سن ١٣٣٢ ربيعل احير

Yazı Tipi: Nesih

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
108 cm	**Alt:** 31 cm	**Üst:** 31 cm	6.5 cm	-	**Alt:** - **Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: -

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Başlık kısmı kırıktır.

Mezar Tipi ve Formu : Kapak taşlı mezar.

Baş şahidesi prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve alt kısımda dikdörtgen bir kaide üzerinde yükselmektedir.

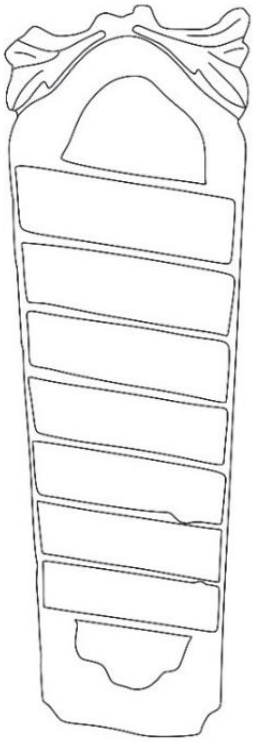
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahide gövdesinin dış yüzünde dokuz satırlık nesih hat yazılı kitabesi vardır. Serlevha ve tarihi satırı yarım yuvarlak, diğer satırlar ise dikdörtgen kartuşlar içerisine alınmıştır. Serlevha satırının üst kısmından akantus yaprakları omuzlara doğru yayılmaktadır.

Foto. 252: Hacı Mehmed'in Baş Şahidesi

Çizim 245: Hacı Mehmed'in Baş Şahidesi

Katalog No: Ş-71

Fotograf No: 253-254

İnceleme Tarihi: 2.12.2015

Çizim No: 246-247

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648699 y-27.887115

Kimliği: Hafız Mehmed

Tarihi: 1338 (H) 1920 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüvel Hayy	هول حى
İlm ü dana idi hafz-ı kelam	علمو دنا ايدي حافزي كلام
Olmuş idi garib edasına bezm	اولمش ايدي كاريب ادسنه بزم
Hem civanmerd hemde naz kemter idi	حم جيوانمرد هم ده نز كمتر ايدي
Sahib-i âz ve varkarper ihtiram	صاحيبى از و وارکرپر ايحترام
Rahmet etti üç yüz otuz sekizde	رحمت ايتدي اوچ يوز اوتوز سكيزده
Genç iken oldu ona cennet mekan	كنچ ايكن اولدي اونه جنّت مكان
Mal müdür zade hafız mehmed efendi ruhuna	مال مودر زاده حافظ محمد افندي روحنه
……..	.....

Yazı Tipi: Nesih

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
101.5 cm	**Alt:** 30 cm	**Üst:** 31 cm	8 cm	70 cm	**Alt:** 34.5cm	**Üst:** 39 cm	3.5 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Kısa Başlıklı, Yatay ve Çapraz Eğimde Dilimli, Çapraz Şeritli Sarık.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen prizmal gövdeye sahiptir. Bu form üzerinde kısa bir boyun bölümünden sonra başlık ile sonlandırılmıştır. Şahide, doğrudan toprak içerisine dikilmiştir.

Ayak şahidesi, üçgen yada ters ‘’V’’ biçimindeki tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahip olup doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin ön yüzünde yer alan nesih hatlı dokuz satırlık kitabesi kartuşlar içerisinde bulunmaktadır. Şahide, gövdesine kısa bir boyunla bağlanan, üzerinde çapraz ve yatay dilimli sarık ile sonlandırılmıştır.

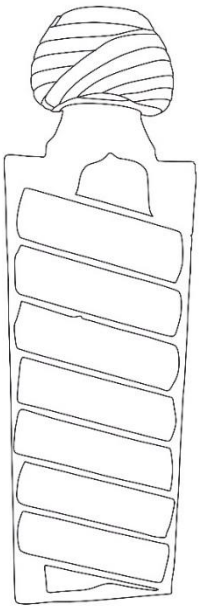
Ayakucu şahide taşının dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde karanfil ve servi ağacı motifiyle oluşturulan bir bitkisel komposizyon uygulanmıştır.

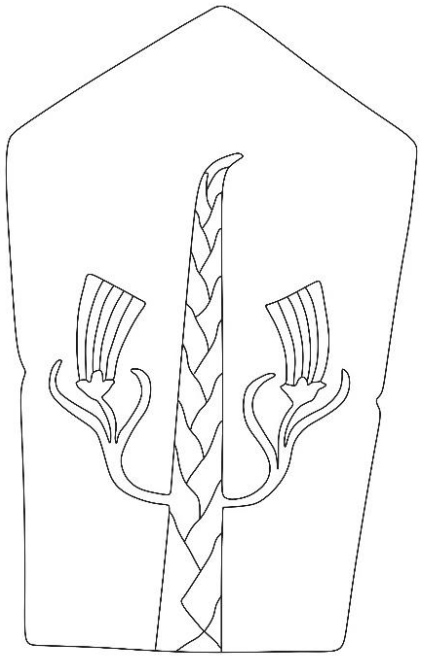
Foto. 253: Hafız Mehmed'in Baş Şahidesi

Foto. 254: Hafız Mehmed'in Ayak Şahidesi

Çizim 246: Hafız Mehmed'in Baş Ş.

Çizim 247: Hafız Mehmed'in Ayak Ş.

Katalog No: Ş-72

Fotograf No: 255-256

İnceleme Tarihi: 4.12.2015

Çizim No: 248-249

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648684 y-27.886277

Kimliği: Sabiha Hanım

Tarihi: 1341 (H) 1922 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Ah Mine'l Mevt	اه منل موت
Dersâ adetli asaf	درسا عدتلي اصف
Beyzade Hasan	بك زاده حسان
Kemal Beyin Halilesi	كمال بك حليلسي
Hadimi Sabiha Hanımın	حديمي سبحه حانمك
Ruhu için El-Fatiha	روحو ايچن ال فاتحه
Şevval fi Sene 1341	شول في سن ١٣٤١

Yazı Tipi: Nesih

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
85 cm	**Alt:** 25cm	**Üst:** 27 cm	7cm	96.5 cm	**Alt:** 25.5cm	**Üst:** 31 cm	4.5cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	172 cm	**En**	53cm	**Yükseklik**	20 cm

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Kapak taşlı mezar tipindedir.

Baş şahidesi, bitkisel bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve kapak taşı üzerinden yükselmektedir.

Ayak şahidesi, üçgen yada ters ‘’V’’ biçimindeki bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahip olup kapak taşı üzerine yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidesinin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde nesih hat ile yazılmış olan yedi satırlık kitabesinin serlevha satırı yarım yuvarlak, diğer satırlar ise dikdörtgen kartuşlar içerisinde yer almaktadır. Şahidenin omuzları üzerinde stilize yaprak motiflerine yer verilirken, boyun üzerinde birbirine kenetlenmiş olarak verilen palmet motifi, tepelikteki üçlü gül ve stilize yaprak bezemesine bir altlık oluşturmaktadır.

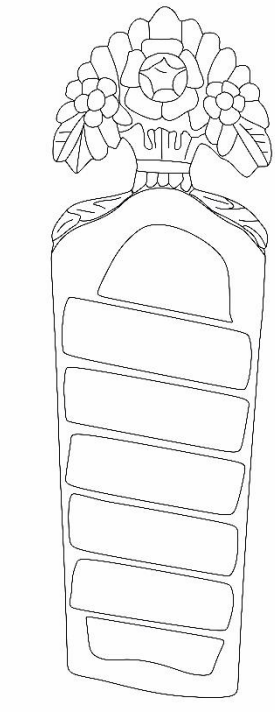
Ayak şahidesinin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde orta eksende tepeliğe kadar yükselen selvi (servi) ağacı motifi görülmektedir.

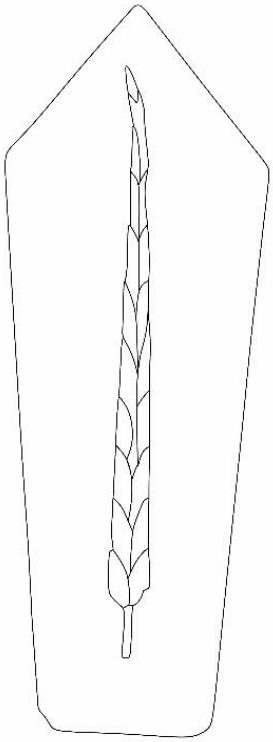
Foto. 255: Sabiha Hanım'ın Baş Şahidesi

Foto. 256: Sabiha Hanım'ın Ayak Şahidesi

Çizim 248: Sabiha Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 249: Sabiha Hanım'ın Ayak Şahidesi

Katalog No: Ş-73

Fotograf No: 257-258

İnceleme Tarihi: 3.12.2015

Çizim No: 250-251

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.645241 y-27.886446

Kimliği: Emine Hanım

Tarihi: 1342 (H) 1924 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Hây	هول حى
Bakıb geçme ey Muhammed ümmeti	باقوب كچمه اي محمّد اومّتي
Mü'minin mü'mine bir fatiha nimeti	موعمنك موعمنه بر فاتحه نمتي
Kamçılı oğlu Ali Çavuş	قامچلي اوغلو علي چاوش
Zevcesi Emine Hanım ruhuna	زوجسي امينه حانم روحنه
Fatiha Sene 1342	فاتحه سن ١٣٤٢

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
68 cm	**Alt:** 25 cm	**Üst:** 29 cm	8cm	75cm	**Alt:** 24cm	**Üst:** 26cm	8cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Taş.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş ve ayak şahidesi, sivri bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

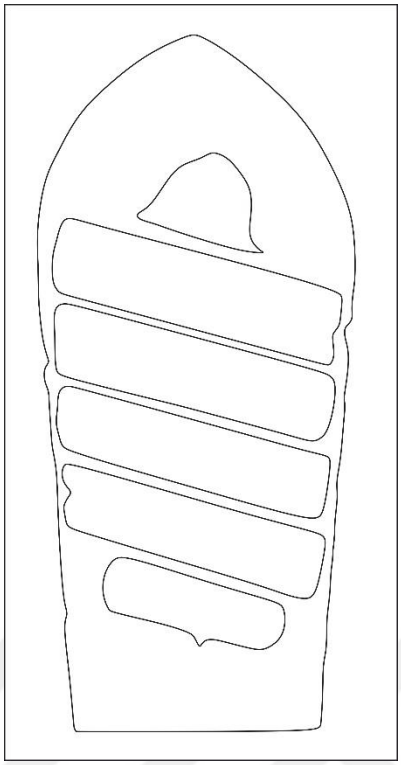
Baş şahide gövdesinin dış yüzünde bulunan altı satırlık tâlik hatlı kitabesinin serlevha satırı yarım yuvarlak, diğer satırlar ise soldan sağa doğru eğimli dikdörtgen kartuşlar içerisindedir.

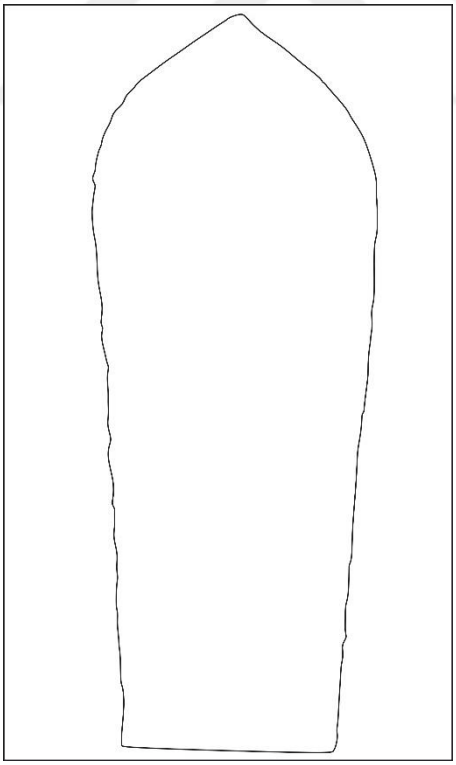
Foto. 257: Emine Hanım'ın Baş Şahidesi

Foto. 258: Emine Hanım'ın Ayak Şahidesi

Çizim 250: Emine Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 251: Emine Hanım'ın Ayak Şahidesi

Katalog No: Ş-74

Fotograf No: 259

İnceleme Tarihi: 5.12.2015

Çizim No: 252

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648034 y-27.886351

Kimliği: Fizâroğlu Hacı Mustafa Ağa

Tarihi:1342 (H) 1924 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Hây	هول حى
Temaşâ kıl namaz ile mezarımın taşına	تماشا قيل نماز ايله مزارمك طاشنه
Akıl isen gafil olma aklı al başına	عاقل ايسن غافل اولما عقلكي ال باشكه
Salınıb girer iken bak ne geldi başıma	صالنوب كيدركن باق نه كلدي باشمه
Akıbet oldum taş geldi başıma ?	عقبت اولدم تاش كلدي بشمه
Fizâroğlu Hacı Mustafa Ağa	فظار اوغلي حاجي مصتفي اغا
Ruhuna Fatiha sene 1342	روحنه فاتحه سن ١٣٤٢

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
75 cm	**Alt:** 24 cm	**Üst:** 25.5cm	7 cm	-	**Alt:** - **Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Sarıklı Fes.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam

Mezar Tipi ve Formu : Kapak taşlı mezar tipindedir.

Baş şahidesi, aşağıdan yukarıya doğru genişleyen prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde kısa bir boyun bölümünden sonra serpuş ile sonlandırılmış olup mezar kapak taşının üzerine dikilmiştir.

Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde bulunan sülüs hatlı yedi satırlık kitabesinin serlevha satırı yarım yuvarlak, diğer satırlar ise sağdan sola doğru eğimli dikdörtgen kartuşlar içerisinde yer almaktadır. Şahide, gövdesine kısa bir boyunla bağlı olan ve üzerinde yatay şeritlerin bulunduğu Sarıklı Fes ile sonlandırılmıştır.

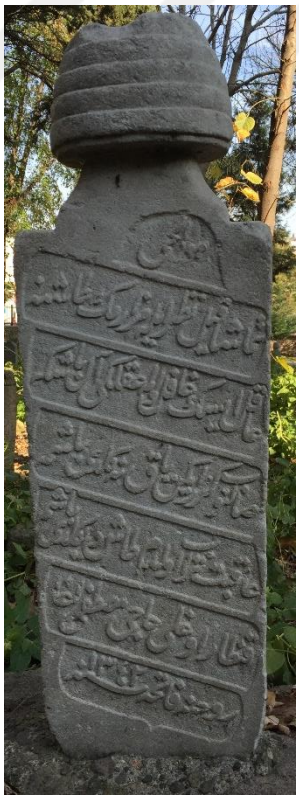
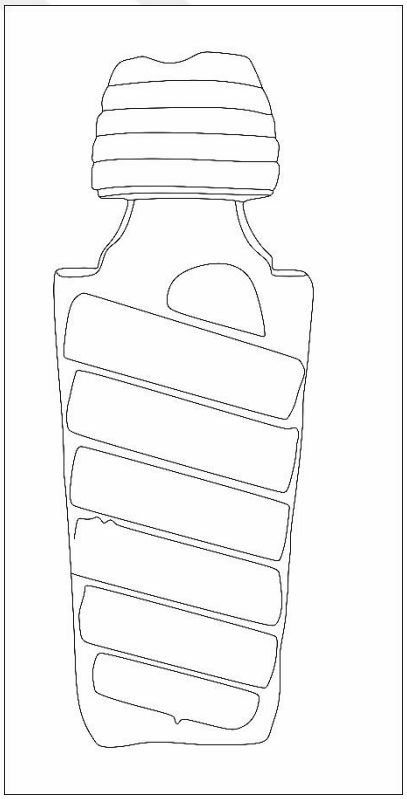

Foto. 259: Hacı Mustafa Ağa'nın Baş Şahidesi

Çizim 252: Hacı Mustafa Ağa'nın Baş Şahidesi

Katalog No: Ş-75

Fotograf No: 260

İnceleme Tarihi:2 .12.2015

Çizim No: 253

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39648233 y-27.886629

Kimliği: Emine Hanım

Tarihi: 1360 (H) 1941(M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Yâ Hû	يا هو
Kalyoncu Mehmed Ağa	قايونجي محمد آغا
Kerimesi Emine Hanım	كريمسي امينه حانم
Ruhuna Fatiha	روحنه فاتحه

Yazı Tipi: Nesih

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
83 cm	**Alt:** 29 cm	**Üst:** 32 cm	10 cm	-	**Alt: -**	**Üst: -**	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Taş.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Taş üzerinde erimeler vardır.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yuvarlak bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

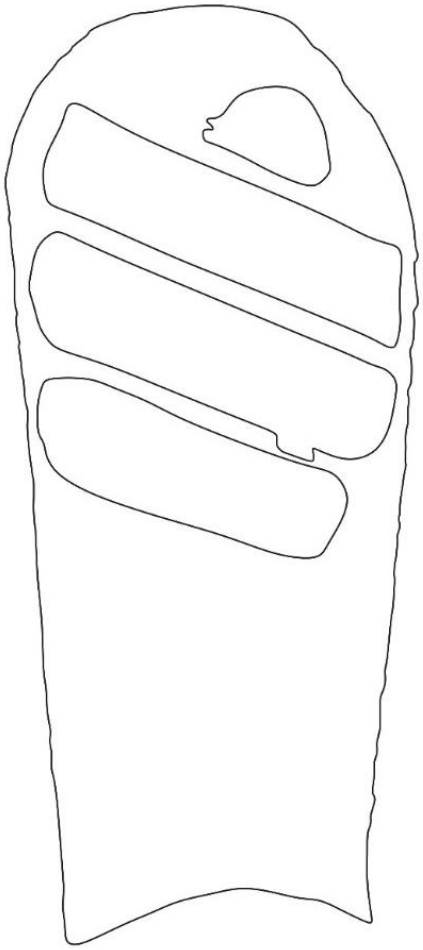
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidesinin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde nesih hatlı dört satırlık kitabesi bulunmaktadır. Serlevha satırı yuvarlak, diğer satırlar ise dikdörtgen kartuşlar içerisinde verilmiştir.

Foto. 260: Emine Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 253: Emine Hanım'ın Baş Şahidesi

Katalog No: Ş-76

Fotograf No: 261-262

İnceleme Tarihi: 2.12.2015

Çizim No: 254-255

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648090 y-27.886570

Kimliği: Ali Ağa

Tarihi: -

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Fevt yazdı mücevher Hasbi tarihi kalem	فوت يازدي مجوهر حسني ت اريحي قلم
Kıldı İzmirli Ali Ağa ukbâya tâyy-ı mekan	قيلدي ازمرلي علي اغا عقبيا تايي مكان
Ruhuna Fatiha	روحنه فاتحه

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
76.5 cm	**Alt:** 34 cm	**Üst:** 32 cm	9 cm	-	**Alt:** - **Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	254 cm	**En**	132	**Yükseklik**	80 cm

Başlık Tipi: -

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Baş şahidenin gövdesinin üst bölümü kırıktır.

Mezar Tipi ve Formu : Üç kademeli bir kaide üzerine oturan yüksek çerçeveli mezar tipindedir.

Baş şahidesi prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve mezar çerçeve taşının üzerine yerleştirilmiştir.

Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

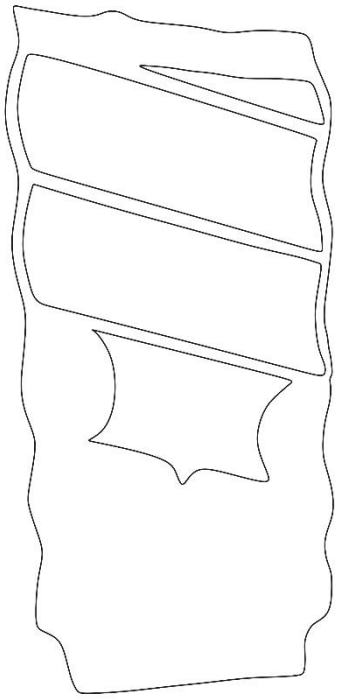
Baş şahidesinin sahip olduğu dikdörtgen gövdesinin dış yüzeyinde tâlik hat ile yazılmış üç satırlık kitabesinin son satırı kartuş içinde verilirken, diğer satırlar soldan sağa doğru eğimli birbirine paralel silmeler ile bölünmüştür. Şahide gövdesinin kenaları dalgalı olarak ele alınmıştır.

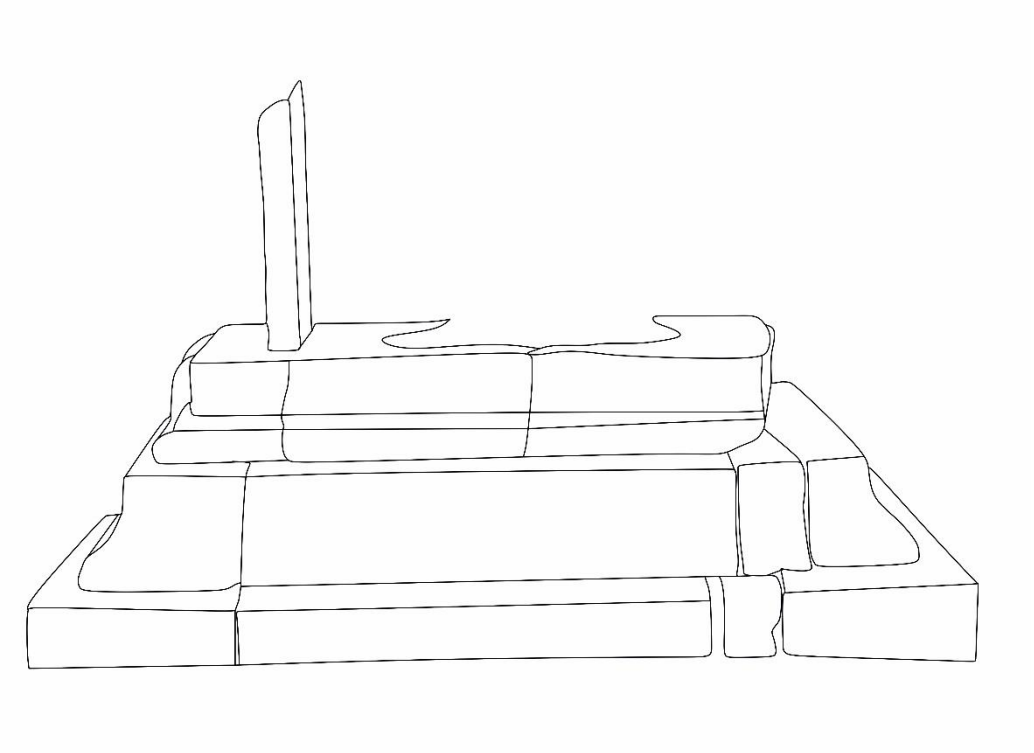
Foto. 261: Ali Ağa'nın Baş Şahidesi

Foto. 262: Ali Ağa'nın Mezarı

Çizim 254: Ali Ağa'nın Baş Şahidesi

Çizim 255: Ali Ağa'nın Mezarı

Katalog No: Ş-77

Fotograf No: 263

İnceleme Tarihi: 3.12.2015

Çizim No: 256

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x- 39.648174 y-27.88618

Kimliği: Mehmed Ağa

Tarihi:

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Bâki	هول باقى
Ey olan mevt ve hayat Hâlık ı mevt ve ukba	اى اولان موت و حايت حالقي موت و عقبا
Der ki mağfiretin cümle mahluk Bünyân	دركي مغفرتك جمله محلوقبوبونيان
Sâil-i bâb-ı kerem râci-i gufrandır	سائل بابي كرم راجي غفراندر
Kılma bu bendeki giriftâr-ı tâmah	قيلمه بو بنده كي كرفتاري تاماه
Merkad-ı pereti ola bâğ-ı cennet	مرقدي پرتوي اوله باغي جنّت
Gülşen .....ruhuna pervazgâh	كلشن .....روحنه پروازكاه
Haneden çıkdı buna noktay-ı tarih-i vefât	حاندن چقدي بوكا نقتيي طارحي وفات
Bezm-i ukbâ'ya sefer kıldı Muhammed Ağa oğlu	بزمي عقبايه سفر قلدي محمّد اغا اوغلو
..... yüz başlarından Mehmed Ağa	.....يوز باشلرندن محمد اغا

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
117 cm	**Alt:** 32.5cm	**Üst:** 33 cm	5 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Azizi Fes.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen gövdeye sahiptir. Dikdörtgen form üzerinde kısa ve silindirik boyun bölümünden sonra erkek başlığı ile sonlandırılmıştır.

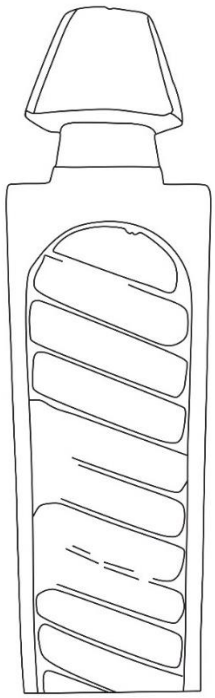
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde yuvarlak kemer içerisine alınmış tâlik hatlı on satırlık kitabesi kartuşlar içerisine alınarak bölünmüştür. Ancak, kitabenin bir bölümü toprak altında kalmıştır. Şahide, gövdesi üzerine kısa bir boyunla bağlanan Azizi tipi fes ile son bulmuştur.

Foto. 263: Mehmed Ağa'nın Baş Şahidesi

Çizim 256: Mehmed Ağa'nın Baş Şahidesi

Katalog No: Ş-78

Fotograf No: 264

İnceleme Tarihi: 3.12.2015

Çizim No: 257

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648246 y-27.886548

Kimliği: -

Tarihi: -

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**

Yazı Tipi: -

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı			**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**Çap**	**Kalınlık**	**Yüksek**	**En**		**Kalınlık**
55 cm	45 cm	-	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Mücevveze

Kullanılan Malzeme: Mermer

İşleniş Tekniği : Alçak kabartma

Bugünkü Durumu : Sağlam

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar

Baş şahidesi silindirik bir gövdeye sahiptir ve üst bölümde bir başlık ile tamamlanarak şahide, doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

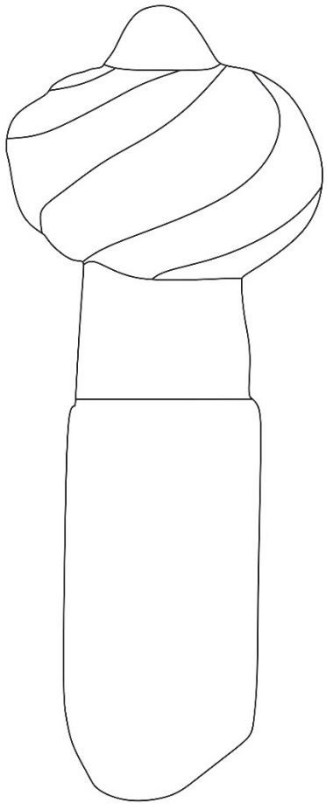
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidesi, silindirik gövdesi üzerine uzun ve ince bir boyunla bağlanan ve üzerinde sarmal yivlerin bulunduğu Mücevveze ile tamamlanmıştır.

Foto. 264: Ş-78 Nolu Mezarın Baş Şahidesi

Çizim 257: Ş-78 Nolu Mezarın Baş Şahidesi

Katalog No: Ş-79

Fotograf No: 265

İnceleme Tarihi: 3.12.2015

Çizim No: 258

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648283 y-27.886443

Kimliği: Jandarma Hüseyin

Tarihi:

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Ya Hây	يا حی
Atnos Karyesinden	آتنوس قریه سندن
Ferhad Ağa oğlu	فرحاد اغا اغلي
Jandarma Hüseyin	ژاندرمه حسین

Yazı Tipi: Nesih

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yüksek**	**En**		**Kalınlık**
56 cm	**Alt:** 21.5cm	**Üst:** 24.5cm	5.5cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Hamidi Fes

Kullanılan Malzeme: Taş

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağıya doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir. Dikdörtgen form üzerinde kısa ve yukarı doğru incelen boyun bölümünden sonra bir başlık ile sonlandırılmıştır.

Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidesinin dikdörtgen formdaki gövdesinin dış yüzünde nesih hat yazılı dört satırlık kitabesinin serlevha satırı yarım yuvarlak, diğer satırlar ise dikdörtgen kartuşlar içerisinde verilmiştir. Şahide; gövdesine, yukarı doğru daralan bir boyunla bağlanan Hamidi tipi fes ile sonlandırılmıştır.

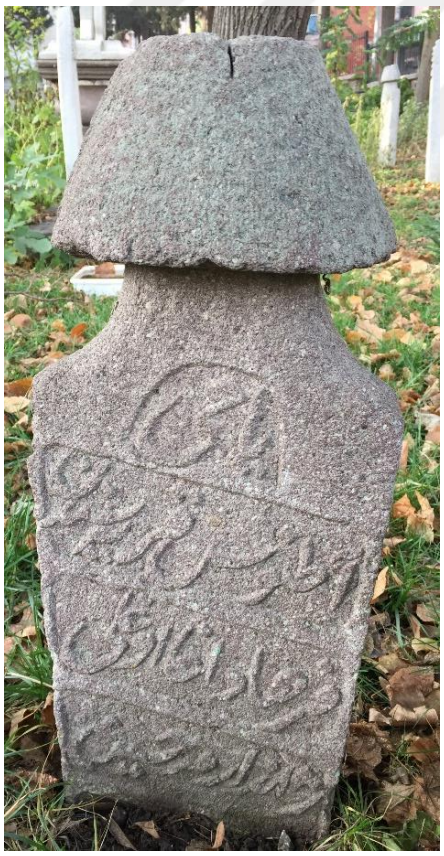
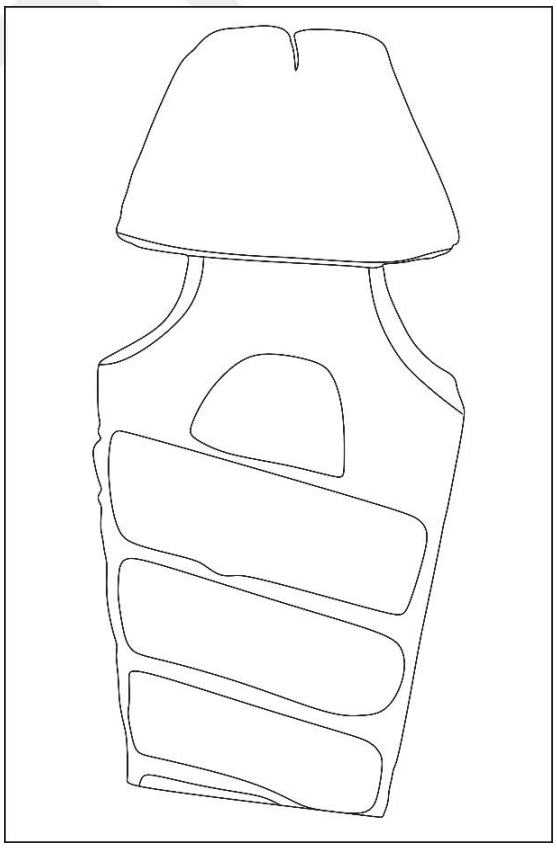

Foto. 265 : Hüseyin'in Baş Şahidesi

Çizim 258: Hüseyin'in Baş Şahidesi

Katalog No: Ş-80

Fotograf No: 266-267

İnceleme Tarihi: 3.12.2015

Çizim No: 259-260

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648271 y-27.886443

Kimliği: -

Tarihi: -

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Bâki	هول باقى
Beni kıl mağfiret ile Rabb-î Yezdân	بنى قيل مغفرت ايله يا ربّي يزدان
Bi-hak ârş-ı âzam nur-u Kur'an	بي حق عرشي اعزم نورو قران
Gelub kabrim ziyaret eden ihvân	كلوب قبريمي زيارت ايدن احوان

Yazı Tipi: Nesih

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
55.5 cm	**Alt:** 28 cm	**Üst:** 29.5cm	8 cm	66 cm	**Alt:** 23cm	**Üst:** 23 cm	7cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	179 cm	**En**	56 cm	**Yükseklik**	23.5 cm

Başlık Tipi: Mahmudi Fes

Kullanılan Malzeme: Mermer

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağıya doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir. Dikdörtgen gövdenin üzerinde kısa bir boyun bölümünden sonra başlık ile sonlandırılmıştır. Şahide, doğrudan toprak üzerinden yükselmektedir.

Ayak şahidesi, yuvarlak bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

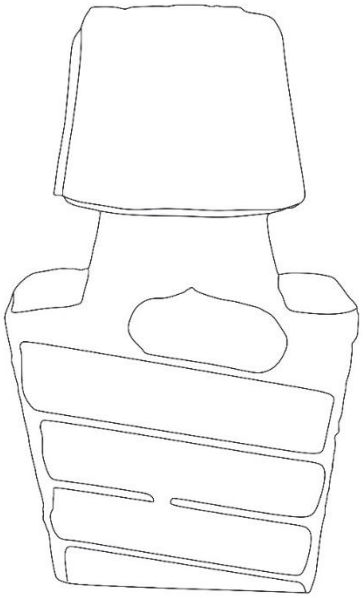
Baş şahidesinin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde dört satırlık nesih hatlı kitabesi bulunmaktadır. Kitabenin serlevha satırı yukarı doğru sivrilen yuvarlak, diğer satırlar ise dikdörtgen kartuşlar içerisinde verilmiştir. Şahide, gövdesine kısa bir boyun ile bağlanan Mahmudi tipi bir fes ile sonlandırılmıştır.

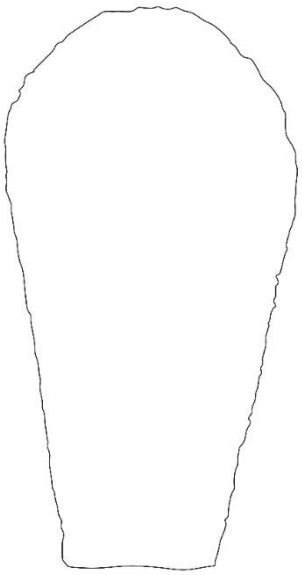
Foto. 266: Ş-80 Nolu Mezarın Baş Şahidesi

Foto. 267: Ş-80 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi

Çizim 259: Ş-80 Nolu Mezarın Baş Şahidesi

Çizim 260: Ş-80 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi

Katalog No: Ş-81

Fotograf No: 268

İnceleme Tarihi: 3.12.2015

Çizim No: 261

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648312 y-27.886541

Kimliği: Hacı Hasan

Tarihi: -

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hacı Hasan	حاجی حسان
……	……

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
112cm	**Alt:** 22cm	**Üst:** 30cm	-	-	**Alt: -**	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: -

Kullanılan Malzeme: Taş.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Şahide üzerinde tahribat ve erimeler vardır.

Mezar ve Şahide Formu : Toprak mezar.

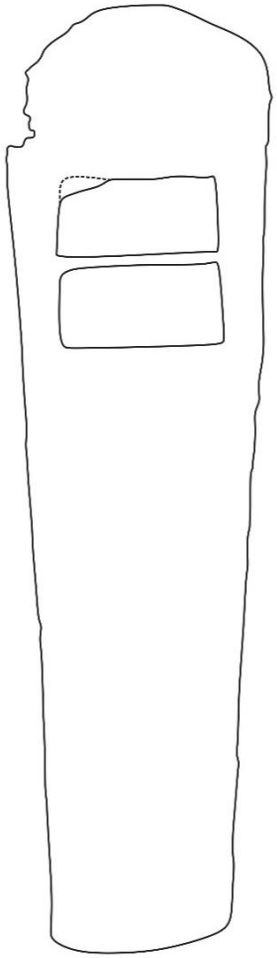
Sadece baş taşından oluşan şahide, aşağıdan yukarıdan aşağıya doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprak üzerinden yükselmektedir.

Süsleme Özellikleri

Şahidenin ön yüzünde iki satırlık sülüs hatlı kitabesi dikdörtgen kartuşlar içerisinde verilmiştir.

Foto. 268: Ş-81 Nolu Mezarın Baş Şahidesi

Çizim 261: Ş-81 Nolu Mezarın Baş Şahidesi

Katalog No: Ş-82

Fotograf No: 269-270-271

İnceleme Tarihi: 3.12.2015

Çizim No: 262-263-264

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-37.648064 y-27.886433

Kimliği: -

Tarihi: -

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**

Yazı Tipi: -

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**Çap**		**Kalınlık**
31.50 cm	**Alt:** 24 cm	**Üst:** 25.5 cm	3.5 cm	86 cm	**Alt:** 53 cm	**Üst:** 57 cm	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	181 cm	**En**	70 cm	**Yükseklik**	45 cm

Başlık Tipi: -

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Baş şahidesi gövdeden kırıktır.

Mezar Tipi ve Formu : Yüksek çerçeveli mezar tipindedir.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve mezar çerçeve taşının üzerine dikilmiştir.

Ayak şahidesi yukarıdan aşağıya doğru daralan silindirik bir gövdeye sahiptir ve mezar çerçeve taşının üzerine yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Ayak şahidesinin dış yüzünde selvi (servi) ağacı motifi görülmektedir.

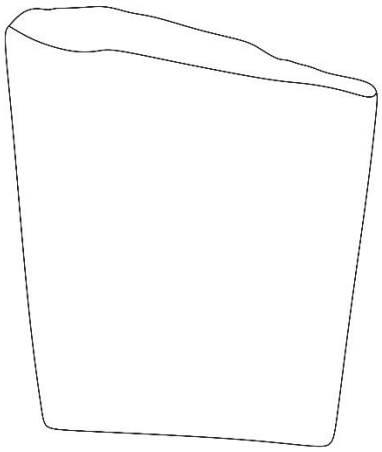
Foto. 269: Ş-82 Nolu Mezarın Baş Şahidesi

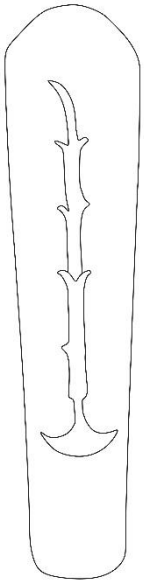
Foto. 270: Ş-82 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi

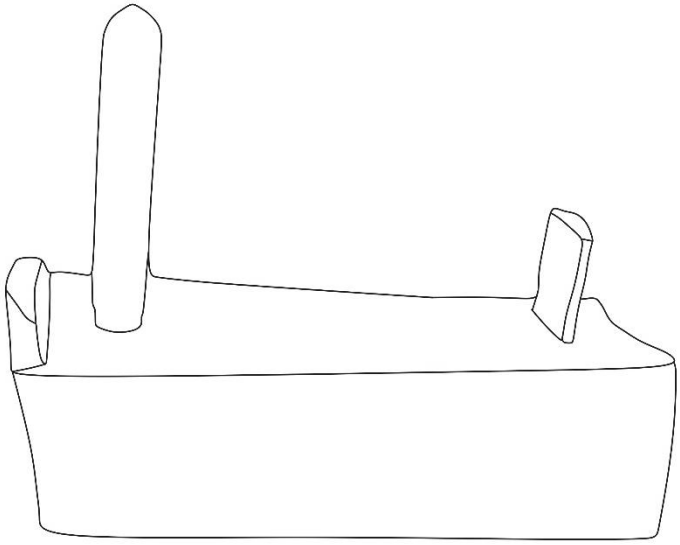
Foto. 271: Ş-82 Nolu Mezar

Çizim 262: Ş-82 Nolu Mezarın Baş Şahidesi

Çizim 263: Ş-82 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi

Çizim 264: Ş-82 Nolu Mezar

Katalog No: Ş-83

Fotograf No: 272-273-274

İnceleme Tarihi: 4.12.2015

Çizim No: 265-266-267

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648084 y-27.886470

Kimliği: İzmir'li Ali Ağa'nın Kerimesi

Tarihi:

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Görmeden gitti baharı ömrünün eyyâmını	كورمدن كيتدي بهاري عمرنيك ايّامى
Huriler bağında olsun mazharı fâzl-ı alâ	حوريلر باغنده اولسون مظهري فضزل اله
Balıkesir tabur ağası İzmir'li Ali Ağanın kerimesi	باليكسري طابور اغاسي ازميرلي علي اغانك كريمسي
Uçtu ukbâya refî-â goncalık halinde âh	اوچدي عقبايه رفيع غنجالك حالنده اه
Ruhuna Fatiha	روحنه فاتحه

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
56.5 cm	**Alt:** 31 cm	**Üst:** 31.5 cm	5 cm	90 cm	**Alt:** 25 cm **Üst:** 26 cm	8cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	261 cm	**En**	134 cm	**Yükseklik**	30 cm

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Baş şahide gövdesinin üst bölümü kırıktır. Mezarın çerçeve taşları üzerinde kırılmalar ve çatlamalar görülmektedir.

Mezar Tipi ve Formu : Yüksek çerçeveli olan mezar, dikdörtgen formda olup üç kademeli olarak ele alınmıştır.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağıya doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirildiği için bulunduğu yerden ya düşmüştür yada bu mezara ait değildir.

Ayak şahidesi, sivri kemerli bir tepelik altında aşağı doğru genişleyen prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve mezar çerçeve taşının üzerinden yükselmektedir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde tâlik hat ile yazılmış beş satırlık kitabesi dikdörtgen kartuşlar içerisindedir.

Ayak şahidesinin dış yüzünde ‘’S’’ biçimindeki kıvrımlı tek dal üzerinde lale, gül ve yaprak motiflerinin bir araya getirilmesiyle şukufe komposizyonu uygulanmıştır.

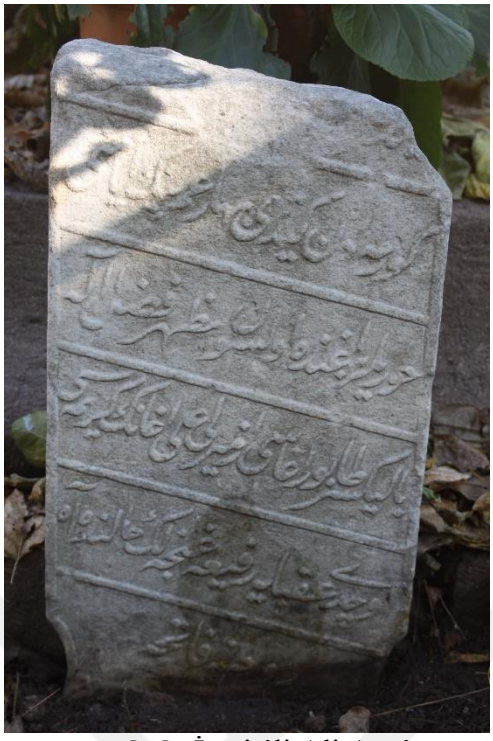

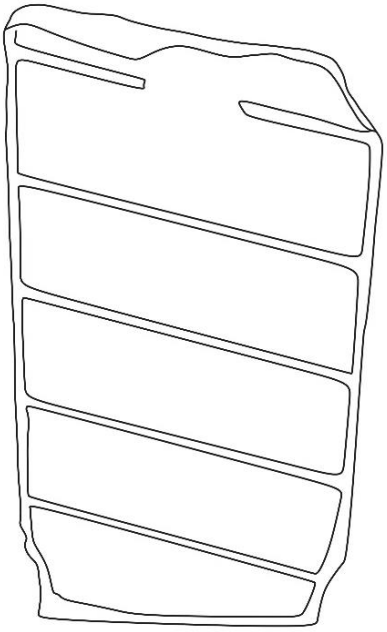
Foto. 272: İzmir'li Ali Ağa'nın Kerimesi'nin Baş Şahidesi

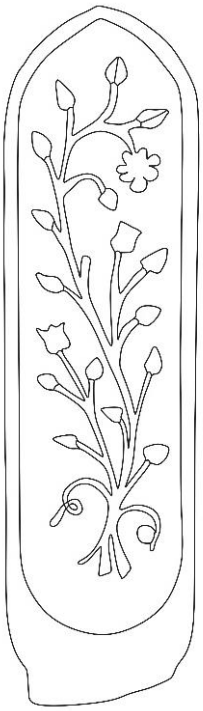
Foto. 273 : İzmir'li Ali Ağa'nın Kerimesi'nin Ayak Şahidesi

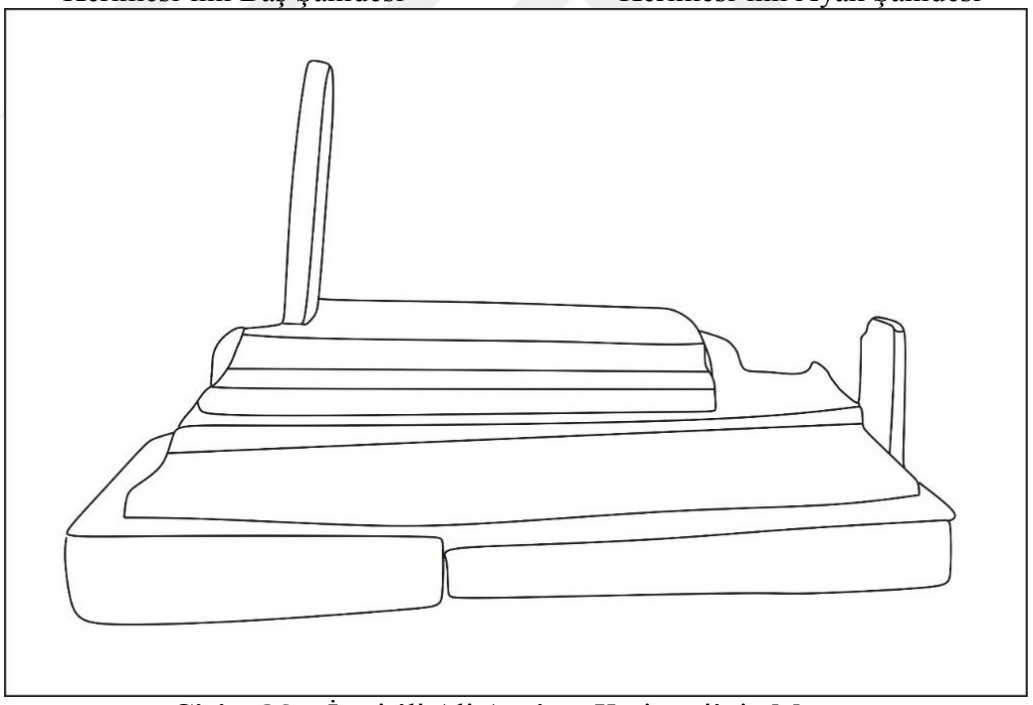
Foto. 274 : İzmir'li Ali Ağa'nın Kerimesi'nin Mezarı

Çizim 265: İzmir'li Ali Ağa'nın Kerimesi'nin Baş Şahidesi

Çizim 266 : İzmir'li Ali Ağa'nın Kerimesi'nin Ayak Şahidesi

Çizim 267: İzmir'li Ali Ağa'nın Kerimesi'nin Mezarı

Katalog No: Ş-84

Fotograf No: 275-276-277

İnceleme Tarihi: 4.12.2015

Çizim No: 268-269-270

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x39.648161 y-27.886385

Kimliği: El Hacı Mehmed Efendi

Tarihi:

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Hallâku'l Bâki	هول حلقل باقى
Merhum ve mağfur	مرحوم و مغفور
Amasyalı Zâde ?	اماسيلي زاده
El-Hacı Muhammed Efendi	ال حاجي محمّد افندي
Ruhuna Fatiha	روحنه فاتحه

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
105 cm	**Alt:** 25 cm	**Üst:** 25 cm	3.5 cm	85.5cm	**Alt:** 19.5cm	**Üst:** 22 cm	5 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Destarlı Kubbeli Kalafat.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Ayak şahidesinin tepeliği kırıktır.

Mezar Tipi ve Formu : Yüksek çerçeveli mezar tipindedir.

Baş şahidesi, prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir. Bu form üzerinde uzun, ince ve silindirik bir boyun bölümünden sonra serpuş ile sonlandırılmıştır. Şahide, mezar çerçeve taşının üzerine yerleştirilmiştir.

Ayak şahidesi, yukarıdan aşağıya doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve mezar çerçeve taşı üzerinden yükselmektedir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidesinin dikdörtgen gövdesinin dış yüzeyinde yatay eksende birbirine paralel silmeler ile ayrılmış sülüs hatlı beş satırlık kitabesi bulunmaktadır. Şahide, gövdesine ince, silindirik ve uzun bir boyunla bağlanan, uzun tepelikli Destarlı Kubbeli Kalafat ile son bulmuştur. Başlığın kubbesi düşey yivler ile hareketlendirilirken kavuk bölümünde çapraz ve dikey destarlar atılmıştır.

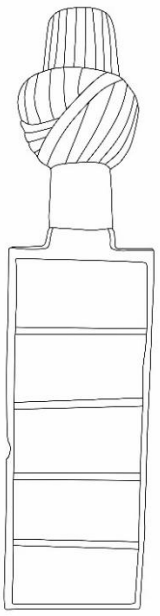
Foto. 275: El Hacı Mehmed Efendi'nin Baş Şahidesi

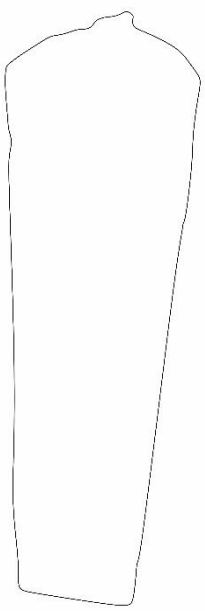
Foto. 276 : El Hacı Mehmed Efendi'nin Ayak Şahidesi

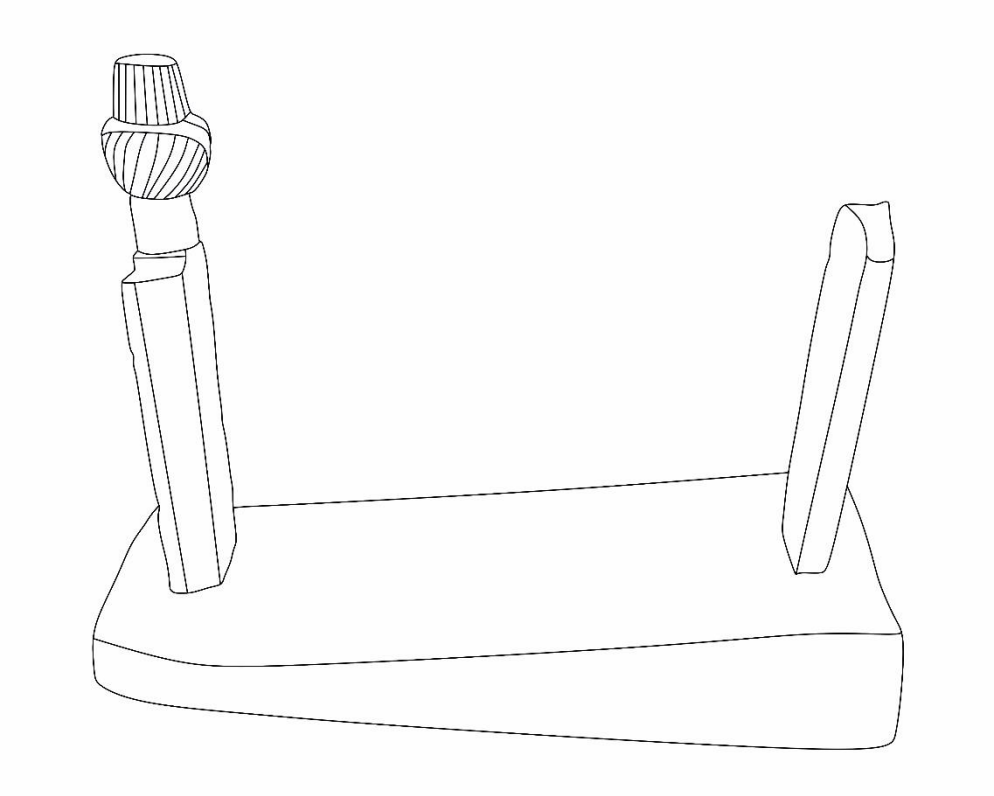
Foto. 277: El Hacı Mehmed Efendi'nin Mezarı

Çizim 268: El Hacı Mehmed Efendi'nin Baş Şahidesi

Çizim 269: El Hacı Mehmed Efendi'nin Ayak Şahidesi

Çizim 270: El Hacı Mehmed Efendi'nin Mezarı

Katalog No:Ş-85

Fotograf No: 278

İnceleme Tarihi: 4.12.2015

Çizim No: 271

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648105 y-27.886466

Kimliği: Hacı Yahya Ağa'nın Damadı

Tarihi:

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Bâki	هول باقى
Nida-î ırcı-î geldikçe çare bulamaz lokman	نداء ارجي كلدكچه چاره بوله مز لقمان
Refîk eyle ilahi mû'minine kail-î iman	رفيق ايله الحي مؤمنينه كايلي امان
Hûdâ'ya mağfiret tiryâke nisbet-î cüz-î isyanıma	حدآيا مغفرت تریاکه نسبتي جزي عصيانمه
Eğerçi zahirânı cüz-û gayesinde bî-pâyan	اغرچي ظاهيرني جزو غايسنده بي پاين
Vidinlizade Hacı Yahya Ağa'nın damadı	ودينلي زاده حاجي يحيي آغانك دامادي
Merhum ve mağfur ilâ rahmeti'hi Rabbi'l Gaffur	مرحوم و مغفور ايله رحمتي هي ربّيل غفّور

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
77.5 cm	**Alt:** 30.5cm	**Üst:** 32.5 cm	4 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: -

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Baş şahidenin serpuşu kırıktır.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağıya doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprak içerisine dikilmiştir.

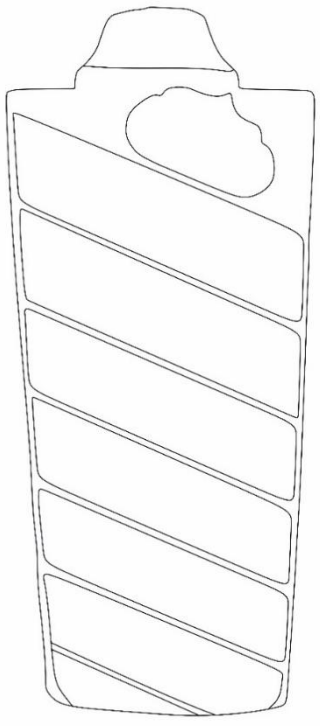
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde tâlik hat ile yazılı yedi satırlık kitabesinin serlevha satırı beyzi, diğer satırlar soldan sağa doğru eğimli dikdörtgen kartuşlar içerisinde yer almaktadır. Kitabenin bir bölümü toprak altında kalmıştır.

Foto. 278: Hacı Yahya Ağa'nın Damadı'nın Baş Şahidesi

Çizim 271: Hacı Yahya Ağa'nın Damadı'nın Baş Şahidesi

Katalog No: Ş-86

Fotograf No: 279-280-281

İnceleme Tarihi: 4.12.2015

Çizim No: 272-273-274

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39648110 y-27.886486

Kimliği:

Tarihi:

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**

Yazı Tipi:

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
-	**Alt: -**	**Üst: -**	-	68 cm	**Alt:** 32cm	**Üst:** 34cm	2cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	184 cm	**En**	70 cm	**Yükseklik**	63 cm

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Yüksek çerçeveli mezar tipindedir. Mezarın batı yönünde ki kısa pano üzerinde yukarı doğru daralan ve düz biten bir alınlığa yer verilmiştir

Baş şahidesi bulunmamaktadır. Fakat mezar üzerine bir serpuş konulmuştur. Muhtemelen mezara ait değildir.

Ayak şahidesi, sivri tepelik altında aşağı doğru genişleyen prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve mezar çerçeve taşının üzerine yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Mezarın batı yönündeki kısa kenar panosu üzerinde penç motifi bulunmaktadır ve bu kenarın üzerinden yükselen alınlık, yukarı doğru daralmaktadır. Alınlığın içerisinde kare çerçeveye alınmış gül motifi bulunmaktadır. Mezarın güney ve kuzey yönlerinde ise, orta eksende beyzi motifi ve bu motifin batı, doğu yönünde penç motifi işlenilmiştir.

Mezar üzerine konulan Katibi Kavuk, yüksek ve yuvarlak tepelikli olup üzerinde düşey dilimleri vardır.

Ayak şahidesinin dikdörtgen gövdesinin iç yüzünde alt bölümü geniş olarak başlayıp boyundan itibaren incelerek ağız kısmana kadar devam eden dekoratif bir vazodan, yan kısımlara doğru dökülen üçlü yaprak, üst bölüme doğru yükselen iki peygamber çiçeği, penç motifi, bu bezemenin güney-kuzey yönünde tomurcuk ve yaprak motifleri, üzerinde ise karanfil ve taç yapraklı lale motifi uygulanarak şükûfe komposizyon oluşturulmuştur. Bu komposizyon üst bölüme ‘’S’’,‘’C’’ kıvrımlarıyla, yan bölümlerde ise sütunceler ile kuşatılmıştır.

Şahidenin tepeliği gövdeden ince bir silme ile ayrılmıştır.Sivri tepeliğin ortasına yerleştirilen istiridye kabuğu, üç yönden içleri yapraklar ile doldurulan “C” kıvrımları ile kuşatılmıştır.

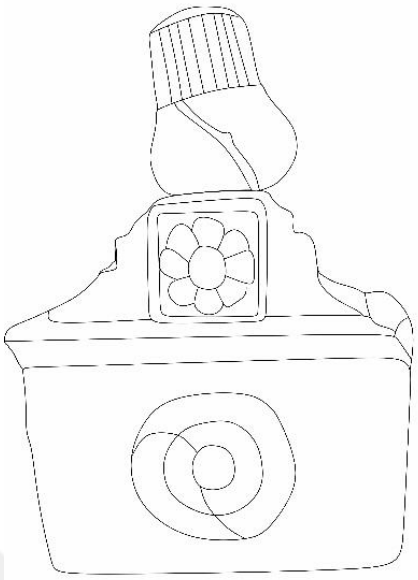
Foto. 279 : Ş-86 Nolu Mezarın Kısa Kenar Panosu

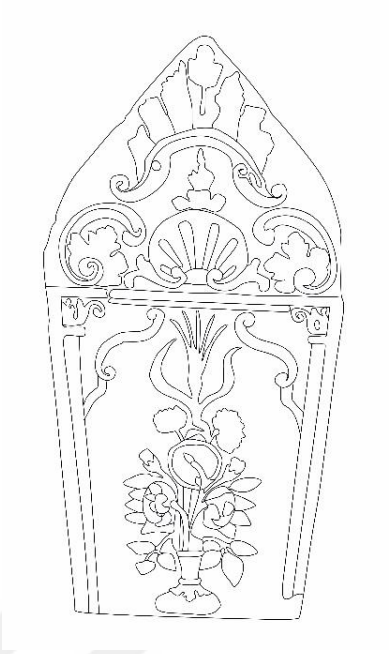
Foto. 280: Ş-86 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi

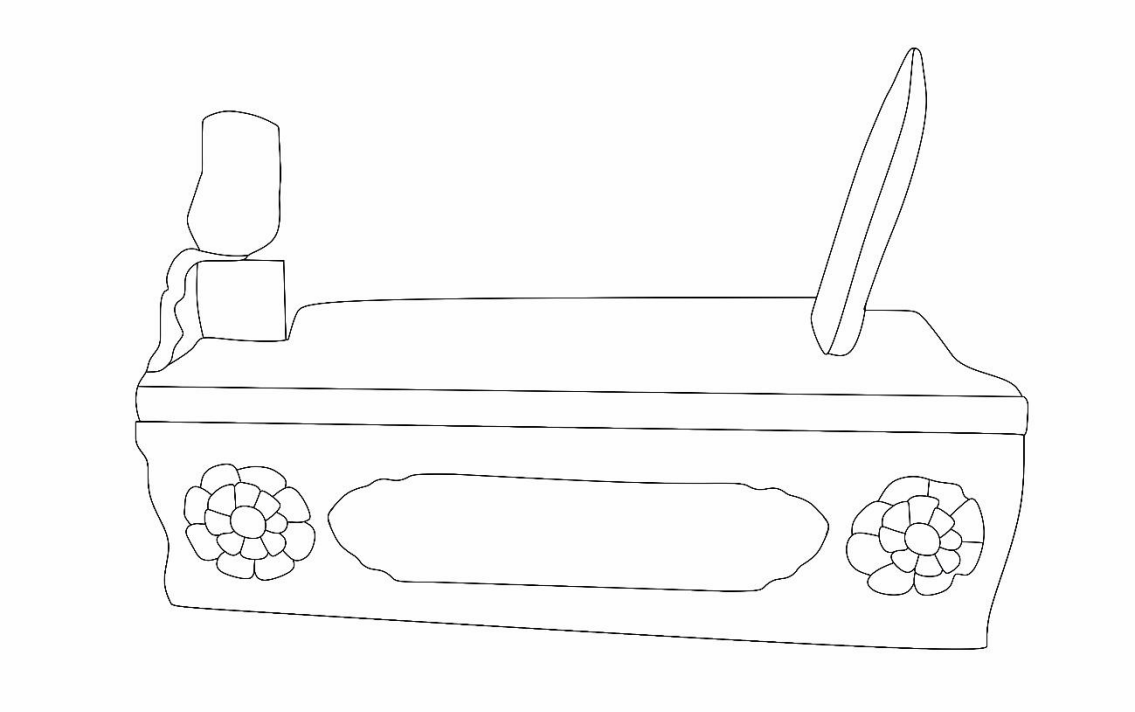
Foto. 281: Ş-86 Nolu Mezar

Çizim 272 : Ş-86 Nolu Mezarın Kısa Kenar Panosu

Çizim 273: Ş-86 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi

Çizim 274: Ş-86 Nolu Mezar

Katalog No: Ş-87

Fotograf No: 282

İnceleme Tarihi: 5.12.2015

Çizim No: 275

Bulunduğu Yer: Şeyh Lütfullah Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648034 y-27.886351

Kimliği: Hüsna Hanım

Tarihi:

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Hayyû'l Ebedi	هول حيل ابدى
.....Bu kabir içinde.....	.....بو قبر بو قبر ايچنده .....
On sekiz yaşında terk-i can eden Hüsna Hanım	اون سكز ياشنده تركي جان ايدن حسنه حانم
Mesr-i atiyi aldı hân-ı matfeden mekan	مصرع اتيي الدي حاني ماتفدن مكان
Kâr-u hâkda mevki-i pek oldu müstesna hanım	قرو حقده موقعي پك الودي مستسنا حانم
Eşrafdan Emin Beyzade Ahmed	اشرافدن امين بك زاده آحمد
Efendi Kerimesi Hüsna hanım	افندي كريمسي حسنا حانم
Ruhu için el-Fatiha	روحو ايچن آل فاتحه

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
101 cm	**Alt:** 33 cm	**Üst:** 34.5cm	7.5 cm	-	**Alt: -**	**Üst: -**	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak abartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, bitkisel bir tepelik altında prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprak içerisine yerleştirilmiştir.

Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

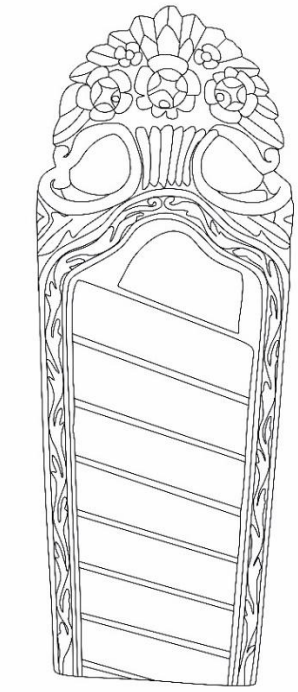
Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin batı yüzünde bulunan tâlik hatlı sekiz satırlık kitabesinin serlevha satırı kartuş içerisinde, diğer satırlar ise sağdan sola doğru eğimli olan birbirine paralel silmeler ile ayrılmıştır. Kitabeyi üç taraftan içerisinde stilize yaprakların bulunduğu kenar suyu ile çevrelenmiştir. Şahidenin omuzlarında stilize edilmiş yaprak motifleri işlenirken, boyun bölümünde uzun dilimli ve birbirine kenetlenmiş stilize yaprak motifleri görülmektedir.

Şahidenin tepeliği üzerinde bulunan gül demetinin etrafı yaprak motifleri ile çevrelenerek bitkisel bir komposizyon meydana getirilmiştir.

Foto. 282: Hüsna Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 275: Hüsna Hanım'ın Baş Şahidesi

3.5. ZAĞNOS PAŞA CAMİİ HAZİRESİ

Balıkesir şehir merkezinde Karasi Mahallesinde yer almaktadır. Fatih Sultan Mehmet Han'ın paşalarından olan Zağnos Paşa tarafından yaptırılan caminin güneyinde bulunan hazirede 51 mezar tespit edilmiştir.

Harita 5 : Zağnos Paşa Camii Haziresinin Konumu

Foto. 283: Zağnos Paşa Camii Haziresinin Genel Görünümü

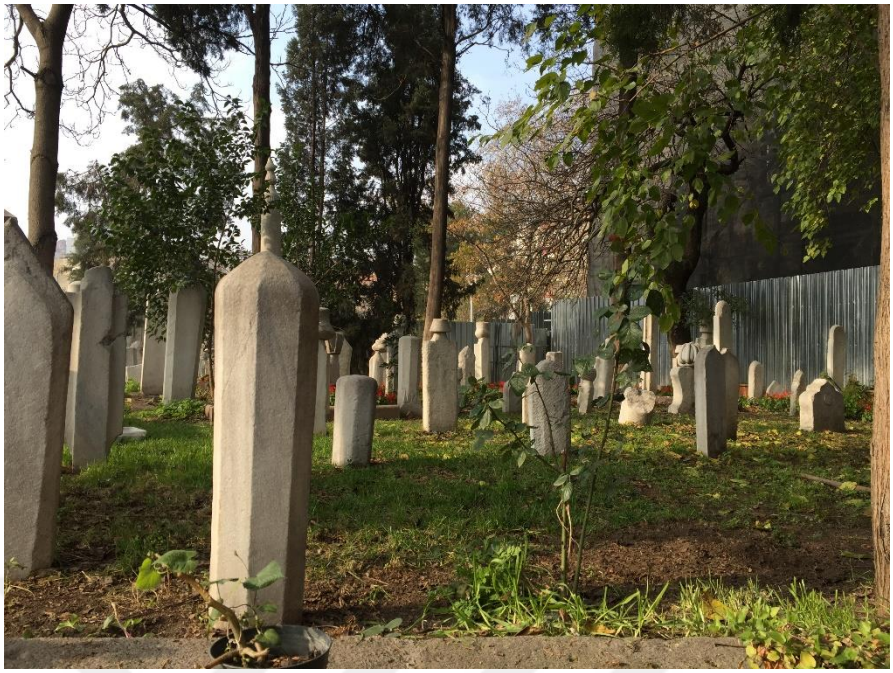
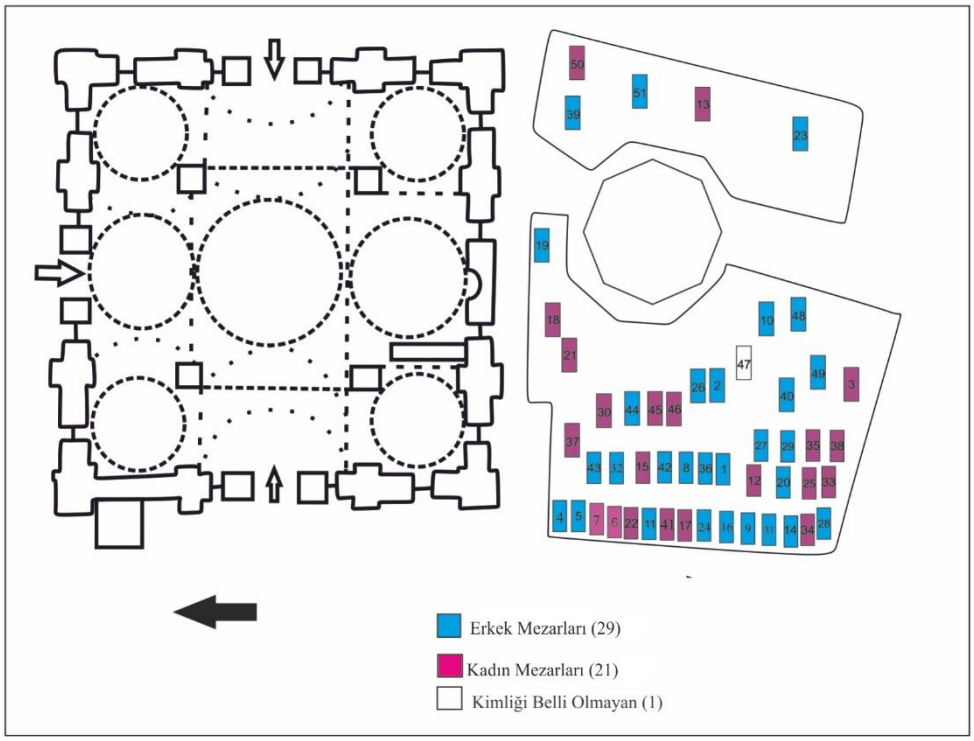

Foto. 284: Zağnos Paşa Camii Haziresinin Genel Görünümü

Kroki 5: Zağnos Paşa Camii Haziresi ve Mezarların Konumu

Katalog No: Z-1

Fotograf No: 285-286

İnceleme Tarihi: 6.12.2015

Çizim No: 276-277

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Camii Haziresi

Koordinat: x-39.648525 y-27.880121

Kimliği: Sinan Paşa

Tarihi: 1079(H) 1711 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Merhum ve mağfur	مرحوم و مغفور
Sinan Paşa	س نان پاشا
Hak yerin cennet idi	حق يرين جنّت ايدي
Ruhiçün Fatiha	رحيچون فاتهه
Okuyana rahmet ider	اقوينه رحمت ايدر
Şehri şevvâl Sene 1079	شهري شول سن ١٠٧٩

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
94 cm	**Alt:**	**Üst:**	14 cm	91 cm	**Alt:** -	**Üst:** -	9 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Selimi Kavuk.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, dikdörtgen prizmal bir gövdeye sahip olup bu gövde üzerinde kısa ve silindirik bir boyun bölümünden sonra bir erkek başlığı ile tamamlanan şahide doğrudan toprak üzerinden yükselmektedir.

Ayak şahidesi, alt bölümden yukarı doğru dilimli olarak daralan kaide üzerine oturtulmuş sekizgen bir gövdeye sahiptir ve şahide doğrudan toprağa dikilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidesinin güney ve doğu yüzeylerinde dikdörtgen çerçeve içerisine alınmış sülüs hatlı kitabesi bulunmaktadır. Gövde üzerindeki ince ve silindirik olan boyuna geçiş bölümünde prizmal üçgenler kullanılarak geçiş sadelikten kurtarılmıştır. Şahide, gövdesine kısa ve silindirik boyunla bağlanan, üzerinde sorguç motifinin bulunduğu Selimi Kavuk ile tamamlanmıştır.

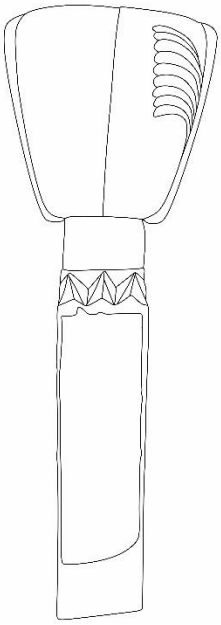
Sekizgen gövdeye sahip olan ayak şahidesi, alt bölümünde yukarı doğru dilimli olarak daralan bir kaide üzerine oturtulmuştur. Bu kaideden gövdeye geçişlerde, ortasında lale bezemesinin yer aldığı prizmal üçgenler kullanılmıştır.

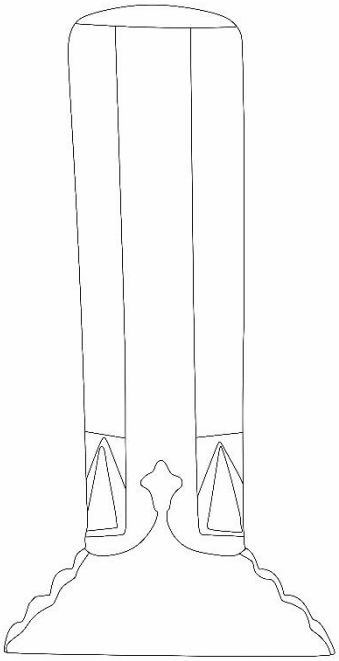
Foto. 285: Sinan Paşa'nın Baş Şahidesi

Foto. 286: Sinan Paşa'nın Ayak Şahidesi

Çizim 276 : Sinan Paşa'nın Baş Şahidesi

Çizim 277 : Sinan Paşa'nın Ayak Şahidesi

Katalog No: Z-2

Fotograf No: 287-288

İnceleme Tarihi: 6.12.2015

Çizim No: 278-279

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648610 y-27.879962

Kimliği: Rasih Hacı Ahmed Bey

Tarihi: 1144 (H) 1731 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Göçtü dünyadan beka iklimine bu pîr-i aziz	كوچدي دنيادن بقا اقلمينه بو پري عزيز
Ravzasına rahl-i cennet ide Rabbelâlemin	روضاسي رحلي جنّت ايده رابّل المين
Merhum El Hac Ahmed fevtine eyle dua	مرحوم ال حاج احمد فوتينه ايله دعا
Dâr-ı Firdevs-i envâr eyle Allah'ım benim	داري فردوسي انوار ايله آللهم بنيم
Ve Rasih Hacı Ahmed Bey İbn	و راسح حاجي احمديك
Sinan Paşa Ruhlarına	ابن سنان پاشا روحلرنه
El Fatiha Rebi'ül Evvel	ال فاتحه ربيعل اول
Sene 1144	سن ١١٤٤

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
101 cm	**Alt:** 23.5 cm	**Üst:** 24.5cm	3.5cm	52 cm	**Alt:** 10 cm	**Üst:** 10 cm	10 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Paşalı

Bugünkü Durumu : Sağlam

Kullanılan Malzeme: Mermer

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağıya doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerindeki boyun bölümünden sonra bir başlık ile sonlandırılan şahide, toprağa yerleştirilmiştir.

Ayak şahidesi, sekizgen gövdelidir.

Süsleme Özellikleri

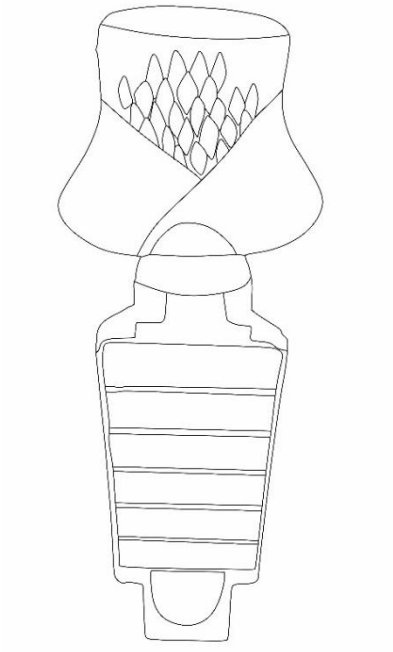
Baş şahidesinin dış yüzeyinde dikdörtgen kartuşlar içerisine alınmış yedi satırlık sülüs hat yazılı kitabesi bulunmaktadır. Tarih satırı yarım yuvarlak, diğer satırlar ise dikdörtgen kartuşlar içerisindedir. Şahide, gövdeye kısa bir boyunla bağlanan ve tepelik bölümünde baklava dilimlerinin bulunduğu Paşalı tipi bir başlık ile bitirilmiştir.

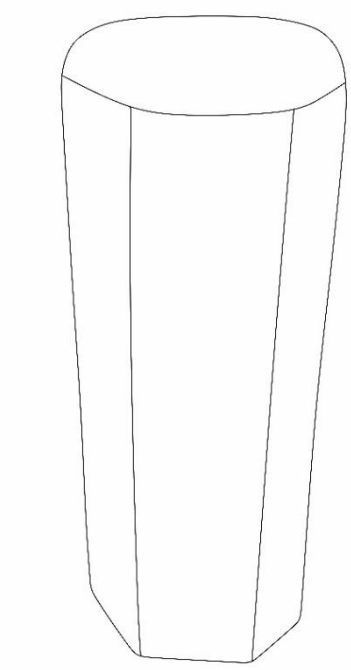
Foto. 287: Rasih Hacı Ahmed Bey'in Baş Şahidesi

Foto. 288: Rasih Hacı Ahmed Bey'in Ayak Şahidesi

Çizim 278: Rasih Hacı Ahmed Bey'in Baş Şahidesi

Çizim 279 : Rasih Hacı Ahmed Bey'in Ayak Şahidesi

Katalog No: Z-3

Fotograf No: 289

İnceleme Tarihi: 6.12.2015

Çizim No: 280

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648411 y-27.880066

Kimliği: Vahide

Tarihi: 1154 (H) 1741 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Gençliğine doymayan	كنچلكيمه دويميان
Muradına ermeyen	مرادنه ايرمين
Merhume vahide	مرحوم ه واهده
Ruhuna Fatiha	روحنه فاتحه
Sene 1154	سن ١١٠٤

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
69 cm	**Alt:** 15 cm	**Üst:** 15 cm	2.5 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Hotoz.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu formun üstünde ince, uzun boyun bölümünden sonra bir başlık ile sonlandırılan şahide, doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

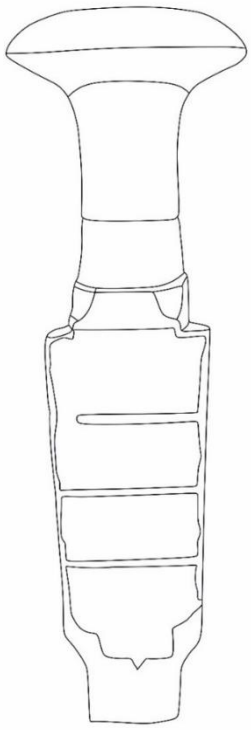
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dış yüzünde beş satırlık nesih hatlı kitabesi yatay eksende birbirine paralel silmeler ile ayrılmıştır. Şahide, gövdeye uzun ve ince silindirik boyun ile bağlanan Hotoz tipi kadın başlığıyla son bulmuştur.

Foto. 289: Vahide'nin Baş Şahidesi

Çizim 280: Vahide'nin Baş Şahidesi

Katalog No: Z-4

Fotograf No: 290-291

İnceleme Tarihi: 6.12.2015

Çizim No: 281-282

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39648514 y-27.880154

Kimliği: Hakkı Bey

Tarihi: 1252(H) 1842(M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Hallâk-ul Bâki	هول حاللقول باقى
Hakkı bey Hazret kim ser bevabin	حقّي بك حضرت كيم سر بوّابنن
Nice dem oldu vezaretle felatun unihad	نيجه دم الدو وزارتله فلاتون انهاد
İstakameti ile Balıkesir'e muhassıl iken ah !	آستقامت ايله باليكسريه محصّل ايكن اه
Göçtü cennet'e vire cah-ı alâ Rabbi ibad	كوچدي جنّته ويره جاهى علا رابّي عباد
İtdi öz canı feda şevk-i mahrem'le heman	ايتدي اوز جاني فدا شوقي محرمله همان
Cümle ahibba idi matem ile kaldı feryad	جمله احيبا ايدي ماتم ايله قالدي فرياد
İbret al itme amel cah'inde zinhar feleğin	عبرت ال ايتمه امل جاهينده زينهار فلكيك
Seni de bir gün ider ider zir-i zir ol cellad	سني ده بر كون ايدر زيري زير اول جلاّد
Oku bir Fatiha yaz fevtine pertev tarih	اوقو بر فاتحه ياز فوتينه پرتو تاريه
Hakkı bey vasıl-ı hak oldu kula Hak ruhuna şad	حاقّي بك واسل حق الودي قوله حق روحنه شاا
Sene 1258	سن ١٢٥٨

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
160 cm	**Alt:** 41 cm	**Üst:** 41 cm	3.5 cm	42.5 cm	**Alt:** 36 cm	**Üst:** 36 cm	5.5 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Mahmudi Fes.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağıya doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahip olup bu form üzerinde ince bir boyun kısmından sonra serpuş ile sonlandırılmıştır ve şahide doğrudan toprak içerisine konulmuştur.

Ayak şahidesi, sivri kemerli bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

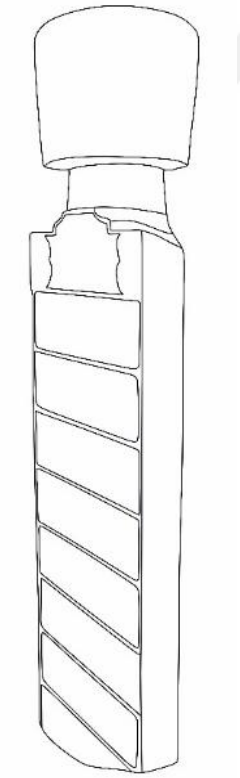
Baş şahidesinin dış yüzünde dokuz satırlık sülüs hat ile yazılmış kitabesi dikdörtgen kartuşlar içerisinde verilmiştir. Şahide, gövdesine kısa ve silindirik bir boyun ile bağlanan Mahmudi tipi bir fesle tamamlanmıştır.

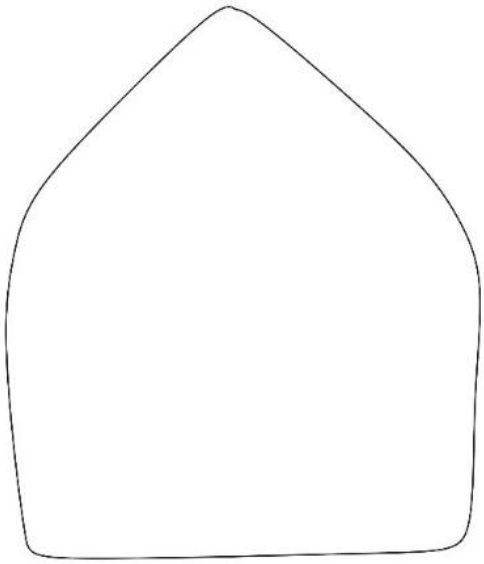
Foto. 290: Hakkı Bey'in Baş Şahidesi

Foto. 291: Hakkı Bey'in Ayak Şahidesi

Çizim 281: Hakkı Beyin Baş Şahidesi

Çizim 282 : Hakkı Beyin Ayak Şahidesi

Katalog No: Z-5

Fotograf No: 292

İnceleme Tarihi: 6.12.2015

Çizim No: 283

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648491 y-27.880056

Kimliği: Ali Bey

Tarihi: 1158 (H) 1743 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Merhum	مرحبم
Ali Bey	علي بك
Ruhuna	روحنه
Fatiha	فاتحه
Sene 1158	سن ١١٥٨

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
51 cm	**Alt:** 14 cm	**Üst:** 14 cm	10 cm	25 cm	**Alt:** 20cm	**Üst:** 20cm	4 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Paşalı Kavuk.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağıya doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahip olup bu form üzerinde uzun ve silindirik boyun bölümünden sonra bir erkek başlığı ile sonlandırılmıştır.

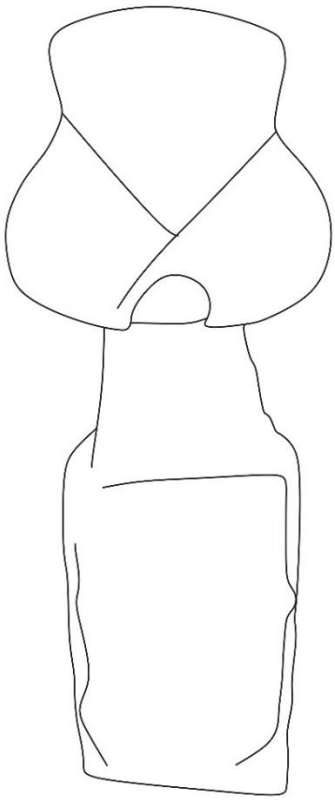
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri :

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde çerçeve içerisine alınmış sülüs hat yazılı dört satırlık kitabesi bulunmaktadır. Şahide, gövdesine uzun ve silindirik bir boyun bölümü ile bağlanan Paşalı tipi bir başlıkla son bulmuştur.

Foto. 292: Ali Bey'in Baş Şahidesi

Çizim 283: Ali Bey'in Baş Şahidesi

Katalog No: Z-6

Fotograf No: 293-294

İnceleme Tarihi: 6.12.2015

Çizim No: 284-285

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648528 y-27.879995

Kimliği: Hafife

Tarihi: 1170 (H) 1756 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Merhum	مرحوم
Ve Mağfur	و مغفور
Hafife	حفيفه
1170	١١٧٠

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
52 cm	**Alt:** 19 cm	**Üst:** 19 cm	1.5 cm	37 cm	**Alt:** 11 cm	**Üst:** 11 cm	5 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Paşalı Kavuk.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Baş taşının sağ üst kısmı kırıktır.

Mezar ve Şahide Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağıya doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahip olup bu form üzerinde ince, silindirik ve uzun boyun bölümünden sonra bir başlık ile tamamlanmıştır. Şahide, doğrudan toprak içerisine dikilmiştir.

Ayak şahidesi, sivri tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri :

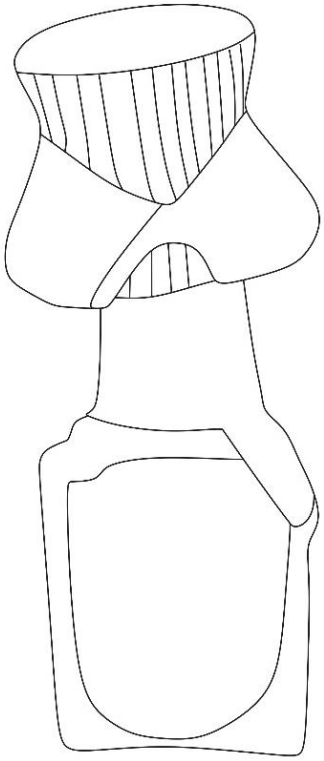
Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde; alt kısımda yuvarlak, üst kısımda basık kemer ile sınırlandırılmış dört satırlık sülüs hatlı kitabesine yer verilmiştir. Şahide, gövdesine ince, uzun ve silindirik bir boyunla bağlanan Paşalı tipi bir başlık ile sonlandırılmıştır.

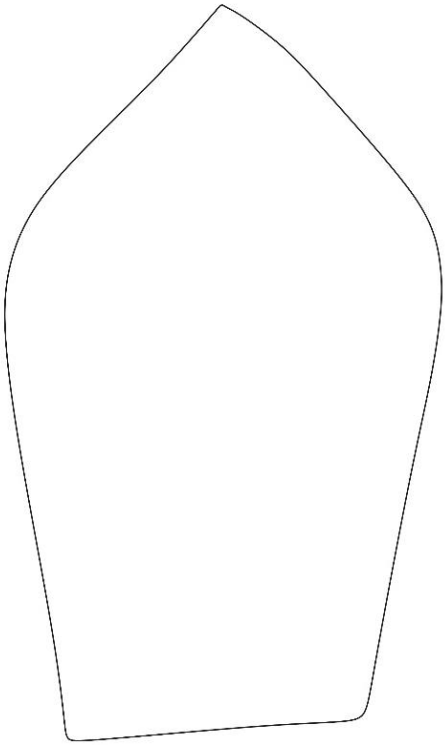
Foto. 293: Hafife'nin Baş Şahidesi

Foto. 294: Hafife'nin Ayak Şahidesi

Çizim 284: Hafife'nin Baş Şahidesi

Çizim 285: Hafife'nin Ayak Şahidesi

Katalog No: Z-7

Fotograf No: 295

İnceleme Tarihi: 6.12.2015

Çizim No: 286

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648483 y-27.879904

Kimliği: Vahide Hanım

Tarihi: 1182 (H) 1865 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Âh Mine'l Mevt	اه منل موت
Âh ile zâr kılarak tazelime doymadım	اه ايله زار قيلرق تازه لكيمه طويمدم
Çün ecel peymânesi dolmuş muradım alamadım	چون اجل پيمانسي طولمش مرادمي المادم
Balıkesrî hânedânından İlyas	باليكسري حاندننندن الياس
Bey'in zevcesi merhume ve mağfure	بكيك زوجسي مرحومه و مغفوره
Vahide Hanım'ın ruhiçün Fatiha	واحده حانمك روحيچون فاتحه
Sene 1182	سن ١١٨٢

Yazı Tipi: Rik'a

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
63 cm	**Alt:** 25.5 cm	**Üst:** 30 cm	5 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Boyun bölümünden sonrası kırıktır.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağıya doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

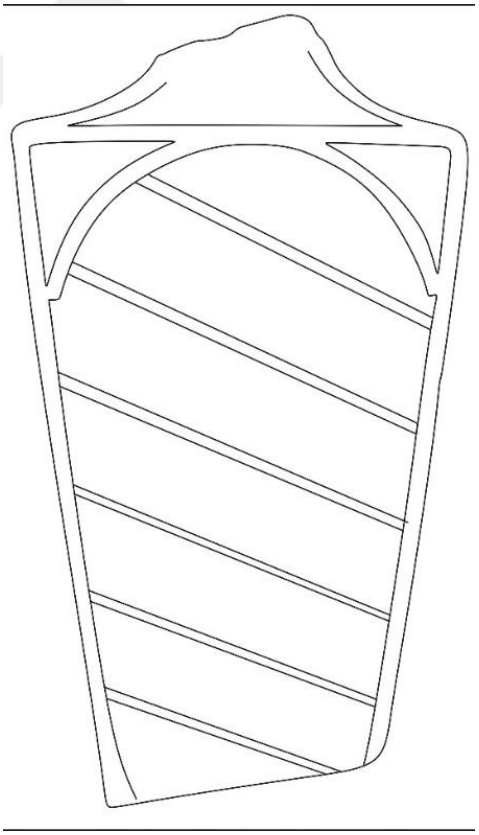
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde sağdan sola doğru eğimli birbirine paralel silmeler ile ayrılan yedi satırlık rik'a hatlı kitabesi görülmektedir. Kitabe, üstte yuvarlak bir kemer ile sınırlandırılarak kitabe köşe boşlukları oluşturulmuştur.

Foto. 295: Vahide Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 286: Vahide Hanım'ın Baş Şahidesi

Katalog No: Z-8

Fotograf No: 296

İnceleme Tarihi: 6.12.2015

Çizim No: 287

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648284 y-27.879882

Kimliği: Mustafa Ağa

Tarihi: 1182 (H) 1769 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Bakmayın çeşm-i basîretle mezarım	بقماين چشمي بصيرتله
Taşına bilmez halim ol benim	مزارم طاشنه بلمز حالم اول بنم
Gelmeyince başına merhum ve mağfur	كلمييجه باشنه مرحوم و مغفور
Mustafa Apa Ruhuna Fatiha	مصتفا اپا روحنه فاتحه
Sene 1182	سن ١١٨٢

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
73 cm	**Alt:** 22 cm	**Üst:** 22 cm	3 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Serdengeçti.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Baş taşının sağ alt köşeşi tahrip olmuştur. Sarığında ise erimeler vardır.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahip olup bu form üzerinde kısa ve yukarı doğru daralan bir boyun bölümünden sonra başlık ile tamamlanarak doğrudan toprak üzerinden yükselmektedir.

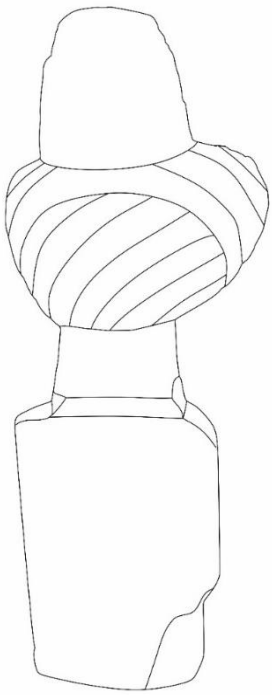
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikler

Baş şahidenin dış yüzünde dikdörtgen bir çerçeve içerisine alınmış beş satırlık sülüs hatlı kitabesine yer verilmiştir. Şahide, gövdesine kısa ve silindirik bir boyunla bağlanan Serdengeçti tipi bir başlık ile sonlandırılmıştır. Sarığın üzerindeki dilimler soldan sağa ve sağdan sola eğimli olarak atılmıştır.

Foto. 296: Mustafa Ağa'nın Baş Şahidesi

Çizim 287: Mustafa Ağa'nın Baş Şahidesi

Katalog No: Z-9

Fotograf No: 297-298

İnceleme Tarihi: 6.12.2015

Çizim No: 288-289

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648413 y-27.880013

Kimliği: Hacı İlyas Beğ

Tarihi: 1184 (H) 1771 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Böyle buldum cihanı sanki bir-zıl-li hayal	بويل بولدم جهاني صانقي بر ظلي حيال
Ol kimse Ten'den Canım Almadan …..	اول كمسه تكدن جانم المدان .....
Ben didim al Hükm Allah Razıyım her emrine	بن ديدم ال حوكم آلله راضيم هر امرينه
Çün ezelden böyle takdir eylemiş ol zülcelâl	چون ازلدن بويله تاقدير ايلميش اول زلجلال
Merhum El-Hac İlyas Beğ'in	مرحوم آل حاج الياس بكيك
Ruhiçün El-Fatiha	روحيچون ال فاتحه
Sene 1184 Fi Ramazan	س ١١٨٤ في رمضان

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
130cm	**Alt:** 31.5cm	**Üst:** 31.5cm	3.5 cm	113.5 cm	**Alt:** 23 cm	**Üst:** 32cm	4 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Katibi Kavuk.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahip olup bu form üzerinde uzun, ince ve silindirik boyun bölümünden sonra bir serpuş ile tamamlanarak doğrudan toprağa yerleştirilmiştir

Ayak şahidesi, sivri tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve toprak üzerinden yükselmektedir.

Süsleme Özellikleri

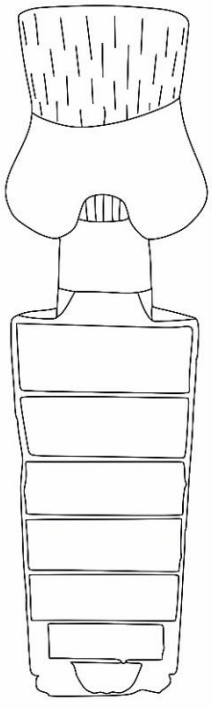
Baş şahidenin dış yüzeyinde yatay eksende birbirine paralel silmeler ile ayrılmış altı satırlık sülüs hatlı kitabe bulunmaktadır. Kitabenin tarih satırı yarım yuvarlak, diğer satırlar ise dikdörtgen kartuşlar içerisinde verilmiştir. Prizmal dikdörtgen gövdenin üstünde, üzerinde dikey eksende kısa çiziklerin bulunduğu Katibi tipi bir kavuk ile bitirilmiştir.

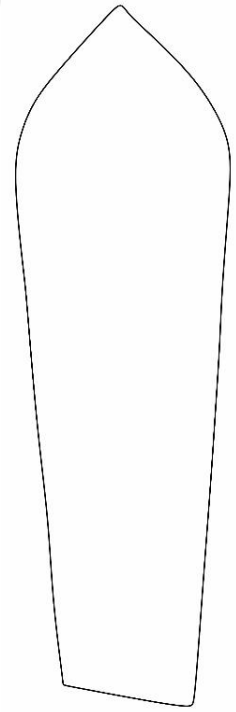
Foto. 297: Hacı İlyas Beğ'in Baş Şahidesi

Foto. 298: Hacı İlyas Beğ'in Ayak Şahidesi

Çizim 288: Hacı İlyas Beğ'in Baş Şahidesi

Çizim 289: Hacı İlyas Beğ'in Ayak Şahidesi

Katalog No: Z-10

Fotograf No: 299-300

İnceleme Tarihi: 6.12.2015

Çizim No: 290-291

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648530

Kimliği: İsmail Bey

Tarihi:1186 (H) 1772 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Felek'den almadan kâm'ın gidüb	فلكدن المدن كاميك كيدوب
Dünyada uhrâ'ya vefâdar olmayub	دنيادن احرايه وفادار اولمايوب
Gayri yetişti ukba'ya merhum	عيري يتشدي عقبايه مرحوم
İsmail Bey İbn İbrahim Beğ	اسماعيل بك ابن ابراهيم بك
İbn-i El Hacı İlyas Beğ İbn-i Sinan Paşa	ابن ال هاج الياس بك ابني سينك پاشا ايبن
İbni İlyas Paşa İbn-i Mehmed Paşa İbn-i	الياس پاشا ايبني محمد پاشا ابن
Zağnos Mehmed Paşa Ruhlariçün	زغنوس مهمد پاشا رحلاريچون
Fatiha	فاتحه في ١٥ رجو ١١٨٦
Fi 15 receb 1186	فلكدن المدن كاميك كيدوب

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
101 cm	**Alt:** 29 cm	**Üst:** 29 cm	3 cm	95 cm	**Alt:** 24 cm	**Üst:** 29 cm	4.5 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Baş şahidenin başlığı kırıktır.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağıya doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir.

Ayak şahidesi, üçgen yada ters ‘’V’’ biçiminde bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdelidir.

Süsleme Özellikleri

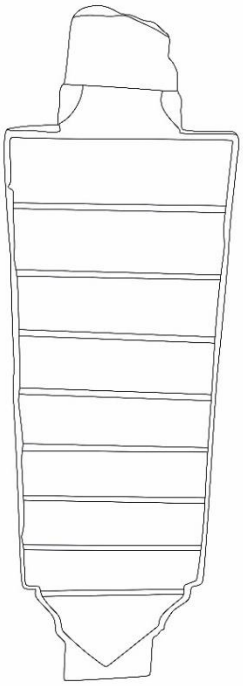
Baş şahidesinin dış yüzünde dokuz satırlık sülüs hatlı kitabesi görülmektedir. Kitabenin tarih satırı, alt kısımda üçgen bir şekilde sonlanan kartuş içerisinde verilirken diğer satırlar dikdörtgen kartuşlar içerisine alınmıştır.

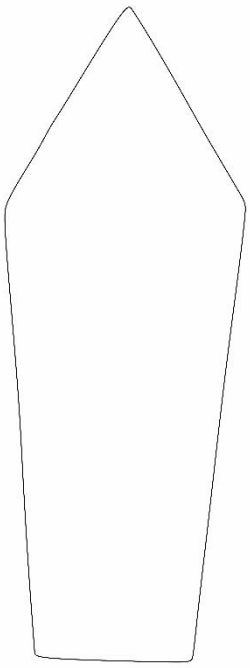
Foto. 299: İsmail Bey'in Baş Şahidesi

Foto. 300: İsmail Bey'in Ayak Şahidesi

Çizim 290: İsmail Bey'in Baş Şahidesi

Çizim 291: İsmail Bey'in Ayak Şahidesi

Katalog No: Z-11

Fotograf No: 301

İnceleme Tarihi: 6.12.2015

Çizim No: 292

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648515 y-27.879961

Kimliği: Sinan Paşa

Tarihi: 1188(H) 1774 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Hayy-ül Bâki	هبل حيّل باقي
Vâ'de tam olsa ecel hiç kimseye vermez âman	وعْده تام اولسه اجل حچ كمسيه ويرمز مان
Gör bu Hâk yutmakta daim lokma-i dem Hemân	كور بو .حق يوطمقده داءم لعماني دم همان
Gitti dünyadan yine bir has-ı âm'ın sevdiği	كيتدي دنيادن بينه بر حاصي عامك سوديكي
Daima zühd ve salâh'a meyil iderken kemâgân	دامًا زهْد و صالاحه ميبل ايدركن كماعان
Şehiden vefat iden zağnos paşa evkafı mütevellisi	شهيدن وفات ايدن زغنوس پاشا اوقافي متوللسي
Merhum ve mağfur leh el-hâc Abdulkadir Beğ bin	مرحوم و مغفور له ال حاج عبدلقادير بك بن
Muhammed Beğ bin Sinan Paşa Ruhiçün El Fatiha	محمّد بك سيان پاشا روحيچون ال فاتحه
Sene 1188 Rebiülahir	سن ١١٨٨ ربعل احير

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
138 cm	**Alt:** 30 cm	**Üst:** 32 cm	3.5 cm	91cm	**Alt:** 23 cm	**Üst:** 27 cm	7 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	**-**	**En**	**-**	**Yükseklik**	**-**

Başlık Tipi: Katibi Kavuk.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

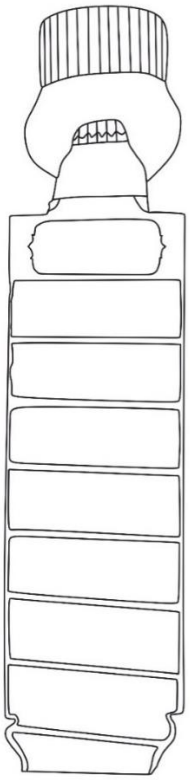
Baş şahidesi, yukarıdan aşağıya doğru daralan prizmal dikdörtgen gövdeye sahip olup bu form üzerinde kısa ve ince bir boyun bölümünden sonra serpuş ile tamamlanan şahide doğruda toprağa yerleştirilmiştir

Süsleme Özellikleri

Baş şahidesinin dış yüzünde dokuz satırlık sülüs hat ile yazılmış kitabeye yer verilmiştir. Serlevha satırı yan kısımlara doğru sivrilen dikdörtgen bir kartuş içerisinde verilirken, diğer satırlar yatay olarak birbirine paralel silmeler ile bölünmüştür. Şahide, gövde bölümüne kısa bir boyunla bağlanan ve üzerinde düşey yivler bulunan Katibi tipi kavuk ile tamamlanmıştır.

Foto. 301: Sinan Paşa'nın Baş Şahidesi

Çizim 292 : Sinan Paşa'nın Baş Şahidesi

Katalog No: Z-12

Fotograf No: 302-303

İnceleme Tarihi: 6.12.2015

Çizim No: 293-294

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648539 y-27.879898

Kimliği: Hatice Hanım

Tarihi: 1224 (H) 1809 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Emr-i Hak'la tanmam oldu	امري حقله تنمان الودو
Vadesi kaldı	وعده سي قالدي
Hasret perediyle validesi	حسرت پردييله واليدسي
Merhum Hatice hanım Ruhuna	مرحوم حاديجه حانم روحنه
Fatiha sene 1224	فاتحه سن ١٢٢٤

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
67.5 cm	**Alt:** 21 cm	**Üst:** 22 cm	2.5 cm	47 cm	**Alt:** 22 cm	**Üst:** 23 cm	9 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Hotoz.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağıya doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde ince, silindirik bir boyun bölümünden sonra kadın başlığı ile tamamlanan şahide doğrudan toprağa dikilmiştir.

Ayak şahidesi, yuvarlak bir tepelik altında aşağı doğru daralan dikdörtgen prizmal gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

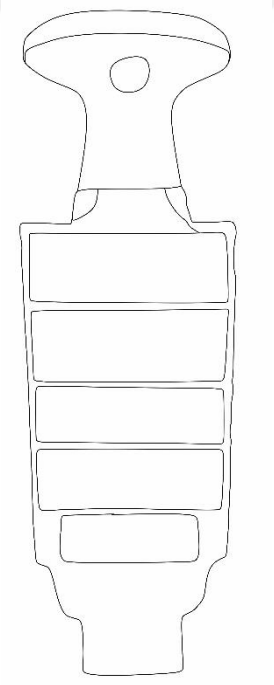
Baş şahidenin dış yüzünde beş satırlık sülüs hatlı kitabesi dikdörtgen kartuşlar içerisinde verilmiştir. Şahide gövde bölümüne, üzerinde kabarası bulunan ince ve silindirik bir boyun ile bağlanan Hotoz'la sona erdirilmiştir.

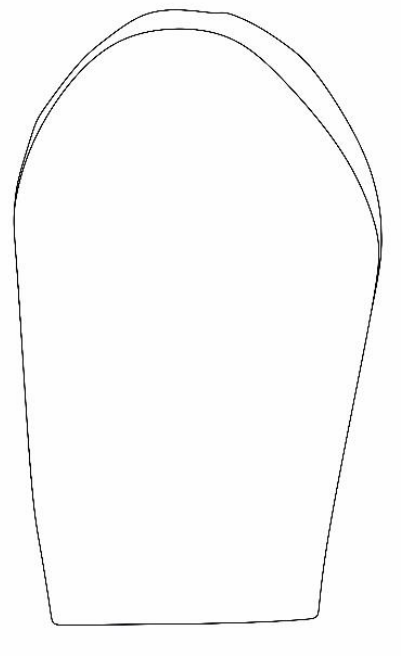
Foto. 302: Hatice Hanım'ın Baş Şahidesi

Foto. 303 : Hatice Hanım'ın Ayak Şahidesi

Çizim 293: Hatice Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 294: Hatice Hanım'ın Ayak Şahidesi

Katalog No: Z-13

Fotograf No: 304

İnceleme Tarihi: 7.12.2015

Çizim No: 295

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648619 y-27.880180

Kimliği: Ayşe Nazire Hanım

Tarihi: 1223(H) 1808(M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Âh Mine'l Mevt	اه منل موت
Bir kuş idim uçtum yuvadan	بر قوش ايدم اوچدم يوادن
Ecel ayrıdı beni anadan babadan	اجل ايردي بني انادن بابادن
Unutmayın beni hayır duâdan	اونتماين بني حير دعادن
Şefaat iderim sizlere Hüdâ'dan	شفاعت ايدرم سزلره حدادن
Nâzır Ali Ağa'nın kerimesi merhum	ناظر علي اغانك كريمسي مرحوم
Ayşe Nazire Hanım Ruhuna Fatiha	عايشه نظيره حانم روحنه فاتحه
2 ramazan 1233	رمضان ١٢٣٣ ٢

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
70 cm	**Alt:** 21 cm	**Üst:** 21 cm	2.5 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Hotoz

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Çerçeveli mezar tipindedir.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağıya doğru daralan prizmal dikdörtgen gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde ince bir boyun kısmından sonra başlık ile tamamlanmıştır. Şahide, mezar çerçevesinin taşının kısa kenar panoları üzerinden yükselmektedir.

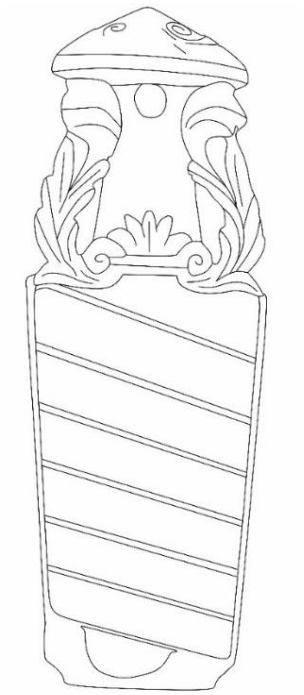
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidesinin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde sağdan sola doğru eğimli birbirine paralel silmeler ile ayrılan tâlik hat ile yazılmış sekiz satırlık kitabesi görülmektedir. Tarih satırı yarım yuvarlak kartuş içerisinde, diğer satırlar ise sağdan sola doğru eğimli birbirine paralel silmeler ile ayrılmıştır. Şahidenin kabaralı boyun bölümünün altından yükselen akant yaprakları kıvrılarak Hotoz tipi kadın başlığının altına kadar uzarak başlığı desteklemektedir. Serpuş üzerinde kıvrımlı stilize dallara yer verilmiştir.

Foto. 304: Ayşe Nazire Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 295: Ayşe Nazire Hanım'ın Baş Şahidesi

Katalog No: Z-14

Fotograf No: 305-306

İnceleme Tarihi: 6.12.2015

Çizim No: 296-297

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648493 y-27.880044

Kimliği: Cafer Bey

Tarihi: 1228 (H) 1813 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüvel'l Bâki	هول باى
Genç iken gitti Cihan'dan bir hulk-ı halîm	كنچ ايكن كيتدي جحاندن بر حلق حاليم
Diler kabrini pür nur eleye Rabbi Kerim	ديلر قبرينى پر نور ايليه رابّي كريم
Zağnos paşa neslinden	زغنوس پاشا نسلندن
İlyas Bey Zade merhum	الياس بك زاده مرحوم
Cafer Bey Ruhuna Fatiha	جاعفر بك روحونه فاتحه
Sene 1228	سن ١٢٢٨

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
74.5 cm	**Alt:** 22 cm	**Üst:** 22 cm	2 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Katibi Kavuk.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, prizmal dikdörtgen gövdeli olup bu form üzerinde ince, kısa ve silindirik bir boyun bölümünden sonra bir başlık ile sonlandırılmıştır. Şahide, doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

Ayak şahidesi, sivri tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve toprak içerisine dikilmiştir.

Süsleme Özellikleri :

Baş şahidesinin dış yüzünde sülüs hatlı yedi satırlık kitabesi yer almaktadır. Serlevha satırı, yanlara doğru incelen dikdörtgen formdaki kartuş içerisinde, diğer satırlar yatay düzlemde birbirine paralel silmeler ile ayrılmıştır.

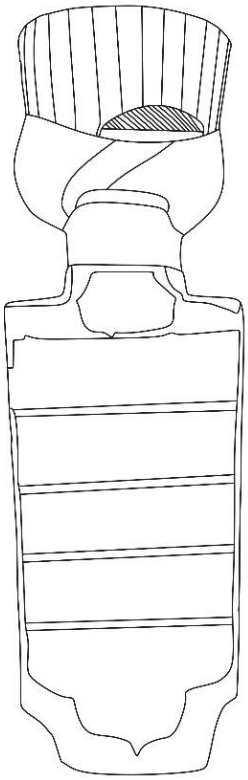
Şahide, gövdesine ince, kısa ve silindirik boyunla bağlanan, üst kısımda dikey yivli olan Katibi tipi bir kavuk ile tamamlanmıştır.

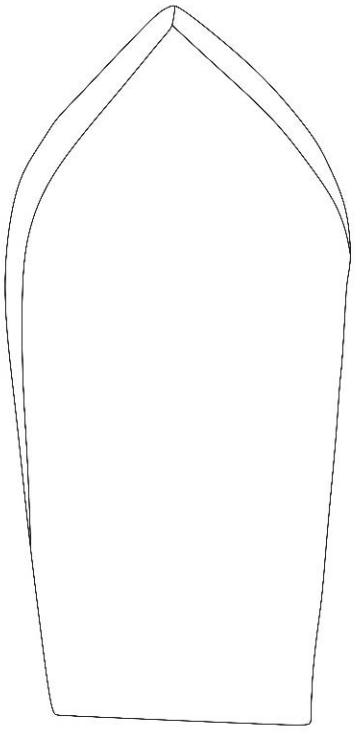
Foto. 305: Cafer Bey'in Baş Şahidesi

Foto. 306: Cafer Bey'in Ayak Şahidesi

Çizim 296: Cafer Bey'in Baş Şahidesi

Çizim 297: Cafer Bey'in Ayak Şahidesi

Katalog No: Z-15

Fotograf No: 307

İnceleme Tarihi: 6.12.2015

Çizim No: 298

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39648587 y-27.879859

Kimliği: Hatice Hanım

Tarihi: 1228 (H) 1813 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Mu'in	هول ماعين
Rıhlet etti vâlideyn'nin bir gül'ü	رحلت ايتدي والديك بر كلي
Zağnos Muhammed paşa evlatlarından	زعنوس محمّد پاشا اولادلرندن
İlyas Bey kerimesi Hatice	الياس بك كريمسي حاديجه
Hanım ruhuna Fatiha	حانم روحنه فاتحه
Sene 1228	سن ١٢٢٨

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
68 cm	**Alt:** 21.5 cm	**Üst:** 26cm	4 cm	-	**Alt: -**	**Üst: -**	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar tipindedir.

Baş şahidesi, üçgen yada ters ‘’V’’ bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen gövdeye sahiptir ve doğrudan toprak üzerinden yükselmektedir.

Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin ön yüzünde soldan sağa doğru eğimli birbirine paralel silmeler ile bölünmüş sülüs hat yazılı altı satırlık kitabesi yer almaktadır. Kitabe üst bölümde yuvarlak kemer ile sınırlandırılırken, kemer boşlukları palmet motifi ile doldurulmuştur. Gövde ile üçgen alınlık bir silme ile ayrılarak alınlık üzerinde üç sivil mimari yapıya yer verilmiştir. Bu mimari yapılardan sağdaki yapı dilimli kubbeli türbe, ortada yer alan köşk dilimli külah ile örtülmüştür ve üst kısmında âleme yer verilirken, en sağdaki yapı(köşk) ise avlu içerisinde verilmiştir ve üst bölümde âlemi olan dilimli bir külah ile kapatılmıştır. Sol ve sağ tarafda yer alan yapıların çatıları üzerinde lale ve gül motifi üçgen tepeliğe doğru uzatılarak perspektif oluşturulmuştur.

Foto. 307: Hatice Hanım’ın Baş Şahidesi

Çizim 298: Hatice Hanım’ın Baş Şahidesi

Katalog No: Z-16

Fotograf No: 308-309

İnceleme Tarihi: 6.12.2015

Çizim No: 299-300

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648518 y-27.879971

Kimliği: Hacı İlyas Bey

Tarihi: 1231 (H) 1816 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Bâki	هول باقي
Dâr-ı dünyada civan iken gezerdim bir zaman	داري دنيادن جوان ايكن كزرديم بر زمان
Nâgehan irdi ecel yerim bâğ-ı cinan	ناكهان ايردي اجل يرم باغي جنان
Fâni dünyada murâd alamadım terk eyledim	فانى دنياده مراد المدم ترك ايلدم
Vâlideynim eyledir bir zaman ah-u figan	والدينم ايلدر بر زمان اهو فغان
Zağnos paşa nesliden merhum El Hac	زغنوس پاشا نسلندن مرحوم ال حاج
Cafer Bey oğlu El Hac	جغفر بك اوغلو ال حاج
İlyas Bey'in ruhuna Fatiha	الياس بكنك روحنه فاتحه
Sene 1231 Rebiülahir	سن ١٢٣١ ربيعل احير

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
110 cm	**Alt:** 30 cm	**Üst:** 30 cm	3.5 cm	92 cm	**Alt:** 25 cm	**Üst:** 34 cm	4.5 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Katibi Kavuk.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahip olup bu form üzerinde ince ve silindirik bir boyun bölümünden sonra bir başlık ile sonlandırılmıştır. Şahide, doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

Ayak şahidesi, üçgen yada ters ‘’V’’ biçimindeki bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdelidir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidesinin dış yüzünde dokuz satırlık sülüs hat yazılı kitabesi görülmektedir. Serlevha ve tarih satırı yarım yuvarlak, diğer satırlar ise dikdörtgen kartuş içerisindedir. Şahide, gövde üzerinde ince ve silindirik boyunla bağlı olan, üzerinde dikey yivleri bulunan Katibi Kavuk ile bitirilmiştir.

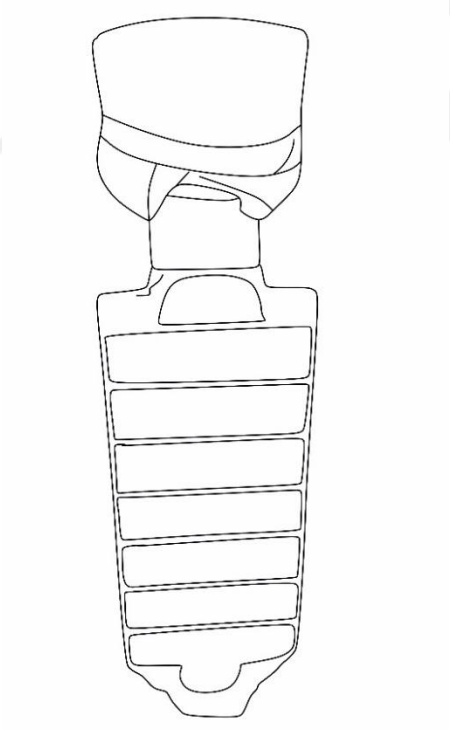
Ayak şahidesi, ters ‘’V’’ ya da üçgen bir tepelik altında aşağıya doğru daralan prizmal dikdörtgen gövdesinin iç yüzeyinin orta ekseninde iki yan doğru açılan yaprakların içerisinden çıkan selvi (servi) ağacı tepelik kısmına kadar uzanmaktadır. Selvi ağacını saran ‘’S’’ stilindeki dal, ağacın çıktığı iki yaprak üzerinden yükselmekte olup üzerinde üzüm yaprakları, kıvrımları ve dört üzüm salkımı bulunmaktadır.

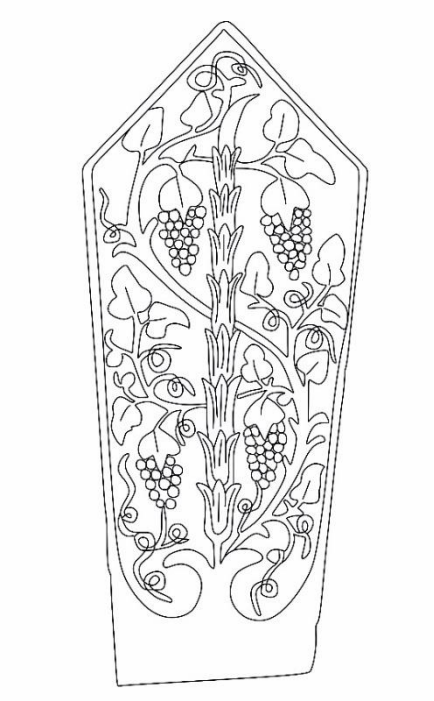
Foto. 308: Hacı İlyas Bey'in Baş Şahidesi

Foto. 309: Hacı İlyas Bey'in Ayak Şahidesi

Çizim 299: Hacı İlyas Bey'in Baş Şahidesi

Çizim 300: Hacı İlyas Bey'in Ayak Şahidesi

Katalog No: Z-17

Fotograf No: 310-311

İnceleme Tarihi: 6.12.2015

Çizim No: 301-302

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648539 y-27.879989

Kimliği: Nazende Hanım

Tarihi: 1237 (H) 1821-22 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Bâki	هول باقى
Nazeninin meskenidir bu mezar	نازنينن مسكنيدر بو مزار
Eyledi nazik tenin oldu hâkile	ايلدي نازك تنين اولدي حاكله
Yeksan Firkatten takdir bu imiş ta ezelden	يكسان فرقتّان تقدير بو اميش تا ازلدن
Bilmedim hasretâ fani cihanda ömür sürmedim	بلمدم حسرتا فاني جهانده عمور سورمديم
Sâbık haleb-i şehba valisi	سابقا حالبى شهبا واليسي
Devletlü Ragıp Paşa Efendimizin Halilesi	دولتلو راغب پاشا افنْ ديمزيك
Merhume Nazende Hanım'ın ruhiçün Fatiha	حايلسي مرحومه نازنْده حانميك
sene 1237	ورحيچون فاتحه سن ١٢٣٧

Yazı Tipi: Sülüs.

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
110.5 cm	**Alt:** 31 cm	**Üst:** 38.5cm	6 cm	72 cm	**Alt:** 24.5 cm	**Üst:** 28.5cm	8 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Ayak taşının gövdesinin üst bölümü kırıktır.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, bitkisel bir tepelik atlında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen gövdelidir.

Ayak şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve gövdenin bir bölümü kırıktır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidesinin dış yüzeyinde kenar kısımları pahlanarak yumuşatılmış dikdörtgen formdaki kartuşlar içerisine alınmış dokuz satırlık nesih hatlı kitabesi bulunmaktadır. Serlevha satırı, üstte basık kemerli bir kartuş içerisine alınarak sınırlandırılmıştır.

Baş şahidenin başlık ile gövde kısmı sütuncelere oturan kademeli yuvarlak kemer ile ayrılmıştır. Bu kemerin en üst kademesinin uçları volütlü olarak tamamlanmıştır. Kemerin volütlü kısımlarından içi ve kemerin üst bölümü üç dilimli yaprak motifleri ile bezenmiştir. Dilimli yaprakların üzerinden yukarıya ve yana doğru yayılan yapraklar ile bitkisel bir istiridye kabuğu motifi meydana getirilmiştir.

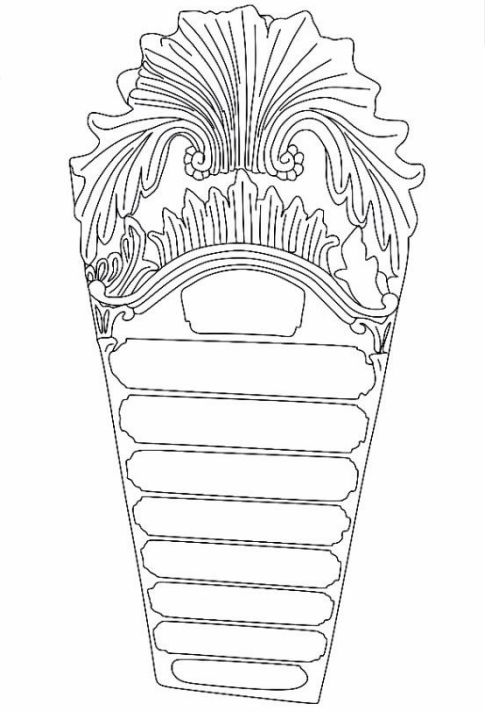
Ayak şahidesinin iç yüzünde altta dalgalı bir silme ile çevrelenmşl üç selvi (servi) ağacı yer almaktadır.

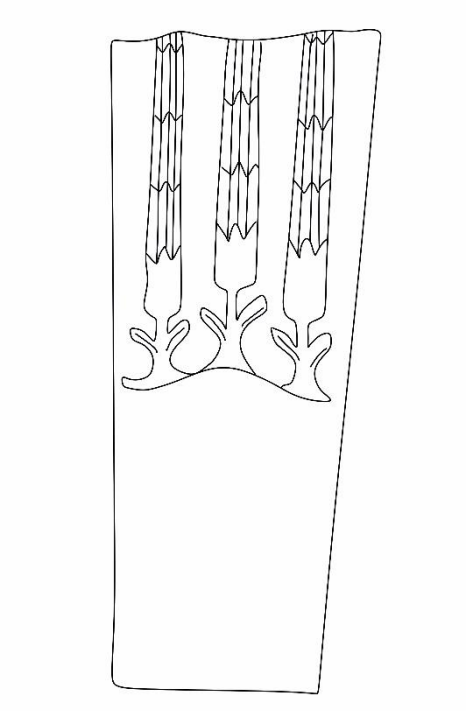
Foto. 310: Nazende Hanım'ın Baş Şahidesi

Foto. 311: Nazende Hanım Ayak Şahidesi

Çizim 301: Nazende Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 302: Nazende Hanım Ayak Şahidesi

Katalog No: Z-18

Fotograf No: 312

İnceleme Tarihi: 6.12.2015

Çizim No: 303

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648407 y-27.880179

Kimliği: Rabia Kadın

Tarihi:1241 (H) 1826 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve’l Hayy-ül Bâki	هول حىّ باقي
Bugün vadem tamam oldu irişince emr-i Rabbâni	بوكون وعْدم تمام اولدي ايرشدي امرى ربّاني
Ki teslim eyledim Hak’ka bana ihsan olan cân’ı	كي تسليم ايلدم حقه بكا احسان اولان جاني
Ecel dâm’ına düşmüşüm halâs’ına yoktur çâre	آجل دامنه دوشميشوم حلاسنه يوقدر چاره
Refik eyle bana Ya- Rab kabrimde hatmi Kur’an-ı	رفيق ايله بكا يا ربّ قبريمده حتمى قراني
Cürm’ümü affet ilâhi sen nasib eyle huri-gılmanı	جرمومو افّت ايلهي سن ناسيب ايله حوري كيلماني
Zâim Mustafa Ağanın Kerimesi	زاعيم مسطفا آغانك كريمسي
Cafer Bey’in halilesi Merhume	جافر بكيك حاليلسي مرحومه
mağfur-e lehâ Rabia Kadın’ın	ماغفوره لها رابيع قادينك
ruhiçün El Fatiha	روحيچون ال فاتحه
Sene 1241	سن ١٢٤١

Yazı Tipi: Sülüs

Baş Taşı			TAŞ ÖLÇÜLERİ	Ayak Taşı			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
136 cm	**Alt:** 31 cm	**Üst:** 38 cm	5 cm	98 cm	**Alt:** 26.5cm	**Üst:** 34 cm	5.5 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Mezar ve Şahide Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dış yüzünde birbirine paralel ince silmeler ayrılmış sülüs hatlı on bir satırlık kitabesi dikdörtgen kartuşlar içerisindedir. Kitabe, sütunceler üzerinde yükselen "C" kıvrımları ve istiridye kabuğu ile çerçeve içerisine alınmıştır. İstiridyenin köşe boşluklarında ise üç yapraklı peygamber (gün) çiçeği bezemesi görülmektedir.

Gövde tepelik bölümünden ince bir silme ile ayrılmıştır. Alınlık üzerinde dekoratif bir vazodan çıkan üç yapraklı gün çiçekleri bulunmaktadır. Bu bezeme, iç-dış kavisinde küpe çiçeği ile akantların bulunduğu "C" kıvrımları ve istiridye kabuğu ile dıştan kuşatılmıştır.

Foto. 312: Rabia Kadın'ın Baş Şahidesi

Çizim 303: Rabia Kadın'ın Baş Şahidesi

Katalog No: Z-19

Fotograf No: 313-314-315-316

İnceleme Tarihi: 7.12.2015

Çizim No: 304-305-306-307

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648663 y-27.880058

Kimliği: Mehmed Said Galip Paşa

Tarihi: 1245-1266 (H) 1830-1850 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Gâfur	هول غافور
Âsaf'ı efham âdil muhibbi elh-	اسافي افحم ادل محبّي الح
Agahı-ı dil Sadrı esbâk	آكاه دل صدري اسبق
Felatun revnak cennetmekan	فلاطون رونق جنّت مكان
Behişt-i Âşiyan merhum	بحيشت اشبيان مرحوم
Ve mağfur es-seyyid Mehmed Said	و مغفور اسيّد محمد صاعيد
Galip paşa Hazretlerinin	غالب پاشا حظرتلرنيك
Mübarek ruh-ı şerifleriçün	مبارك روحي شريفلري چون
Rızâen lillahi El- Fatiha	رض الله ال فاتحه
Tarihi irtihali sene 1245	تارحي ايرتحلي سن ١٢٤٥
Tarihi vaz-ı seng sene 1266	تارحي وازي سنك سن ١٢٦٦
Ketebe: Seyyid Malik	كتب سيّيد ماليك

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
150 cm	**Alt:** 38 cm	**Üst:** 38 cm	16.5 cm	127 cm	**Alt:** 32 cm	**Üst:** 34 cm	15.5 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	223 cm	**En**	69 cm	**Yükseklik**	66 cm

Başlık Tipi: Mahmudi Fes.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : İki kademeli bir kaide üzerine oturan ve dört parça blok taşın bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş sandık mezar tipindedir.

Baş şahidesi, prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde kısa bir boyun bölümünden sonra erkek başlığı ile sonlandırılmıştır. Şahide, mezarın kısa kenar panosu üzerinden yükselmektedir.

Ayak şahidesi, bitkisel tepelikli altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve mezarın kısa kenar pano taşı üzerine oturtulmuştur.

Süsleme Özellikleri

Mezar ve şahideler üzerinde yer alan süslemeler, işçişiğin ve malzemenin kalitesini gösterecek boyuttadır.

Mezarın uzun kenar panoları üç bölümden meydana gelmektedir. Dikdörtgen formdaki birinci ve üçüncü bölümler üzerinde bir vazo içerisinden çıkan akant yaprakları görülmektedir. İkinci bölümde ise orta eksende stilize dalların boğum boğum kabartma daire ile çevrilmiş bir çelenk motifi içerisinde, orta eksende ışınsal olarak dışa doğru yayılan stilize yaprak motifine yer verilmiştir. Bu yaprakların uzantıları içe doğru kıvrılarak stilize edilmiştir. Çelenk motifinin alt kısmından boğumlar yaparak sağa ve sola doğru kıvrılarak giden dallar, boğumların sonunda kendi içine doğru dönerek son bulmuştur. Kıvrımlı dallar üzerinde stilize yaprakların yanı sıra son kıvrılmalar zambaklardan çıkan dalların devamında yine zambak olarak bitirilmiştir. Orta eksende yer alan çelenk motifinin köşe boşluklarında penç ve bu motifin ortasından çıkan lale motifi vardır. Komposiyon, üstte ‘’S’’ biçimindeki motiflerin birbirine düğümle bağlanarak üst bölümden sınırlandırılmıştır.

Mezarın kısa kenar panoları üzerinde stilize dalların birleştirilmesiyle oluşturulan bitkisel çelenk motifi dikdörtgen çerçeve ile kuşatılmıştır. Çelenk motifinin iç bölümünde bir merkezden çıkan ve dışarı doğru ışınsal olarak yayılan stilize yapraklarla bezenmiştir. Bu yaprakların devamında ise içe doğru dönerek son bulmuştur. Yüzeyden kabartılmış çelenk motifinin alt köşelerinde yelpaze yapraklar, çelenkten çıkan lotus motifleri ile komposizyon bir bütün haline getirilmiştir. Bu süsleme programı üstte "S" biçimindeki diziler ile sınırları belirlenmiştir.

Baş şahidesinin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde tâlik hat ile yazılmış on iki satırlık kitabesi bulunmaktadır. Kitabenin serlevha satırı kareye yakın dikdörtgen, tarih satıları yuvarlak, diğer satırlar ise köşeleri pahlanmış dikdörtgen kartuşlar içerisinde verilmiştir. Tarih satırının alt kısmından çıkan akant yapraklar, mezarın kısa kenar panosuna ve şahidenin gövdesine doğru kıvrılmaktadır. Şahide, gövde üzerine kısa ve silindirik boyun ile bağlanan Mahmudi tipi bir başlıkla son bulmuştur.

Ayak şahidesinin dış yüzü oldukça estetik bir biçimde süslenmiştir. Şahidenin dış yüzünde hasırdan örülmüş ve altında çarkıfelek motifinin bulunduğu bir sepet içerisinden çıkan ve aşağı doğru ıslanmış bir vaziyette verilen lale motifinin yanı sıra sarmaşık dallar üzerinde peygamber (gün) çiçeği, gül, hatayi ve yıldız çiçeği uygulanmıştır. Bu motiflerin etrafında ise kıvrımlı dallar, tekli, ikili ve üçlü yaprak süslemeleri ile tamamlanmıştır. Gövde üzerindeki bu komposizyon üstten yuvarlak alttan ise dalgalı bir silme ile çerçevelenmiştir. Dalgalı formdaki alt silmenin orta ekseninden çıkan akant yaprakları mezarın kısa kenar panosuna ve şahidenin gövdesine doğru yayılmaktadır.

Şahidenin tepelik bölümü bitkisel ve dekoratif olarak ele alınmıştır. Tepeliğin orta ekseninde, gövdesi dilimli ve kapağı yapraklardan oluşturulmuş bir vazo içerisinden çıkan akantlar, üst bölümde içe doğru kıvrılmış; sağ, sol ve omuz kısımlarına dökülen yapraklar da yine iç bölüme döndürülerek adeta üç boyutlu bir komposizyon halini almıştır.

Foto. 313: Mehmed Said Galip Paşa'nın Baş Şahidesi

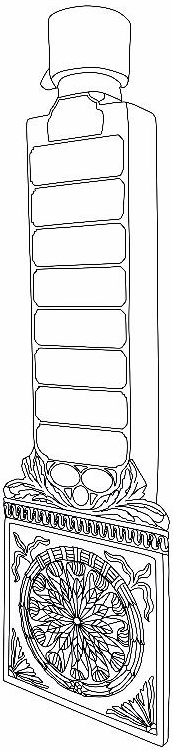
Foto. 314: Mehmed Said Galip Paşa'nın Ayak Şahidesi

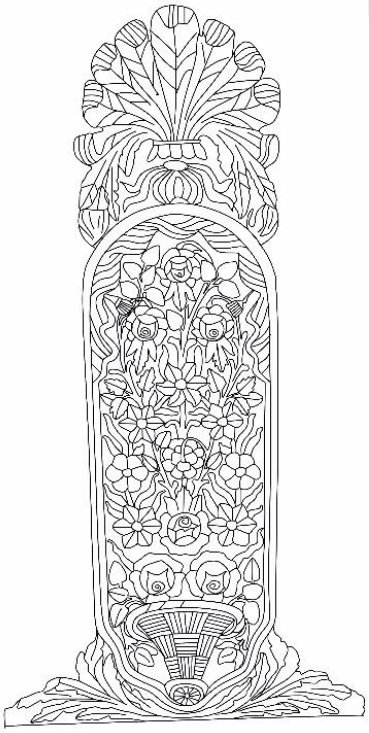
Foto. 315: Mehmed Said Galip Paşa'nın Mezarı

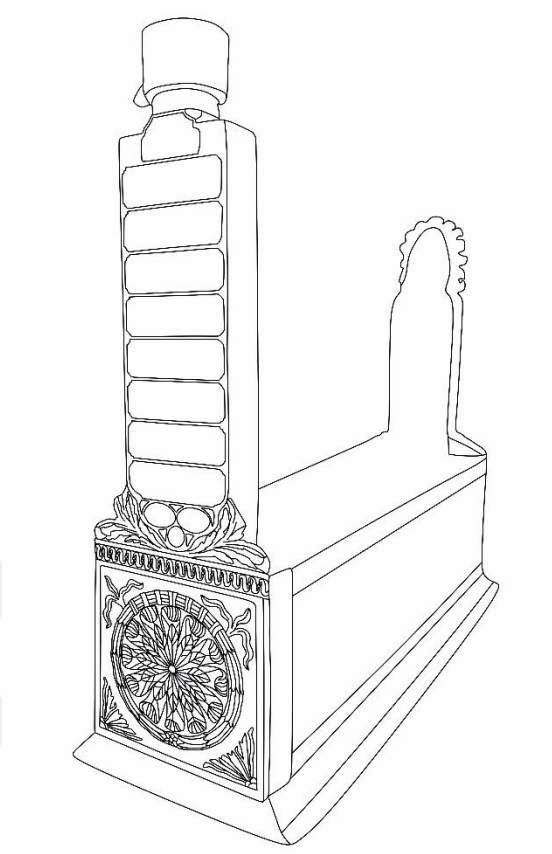
Foto. 316: Mehmed Said Galip Paşa Mezarının Uzun Kenar Panosu

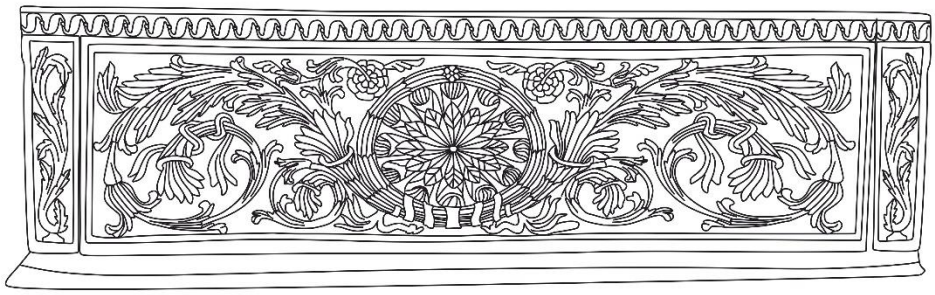
Çizim 304: Mehmed Said Galip Paşa'nın Baş Şahidesi

Çizim 305: Mehmed Said Galip Paşa'nın Ayak Şahidesi

Çizim 306: Mehmed Said Galip Paşa'nın Mezarı

Çizim 307: Mehmed Said Galip Paşa Mezarının Uzun Kenar Panosu

Katalog No: Z-20

Fotograf No: 317

İnceleme Tarihi: 6.12.2015

Çizim No: 308

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648495 y-27.879925

Kimliği: Süleyman Ağa

Tarihi: 1250 (H) 1835 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Muhammed Ağa'nın Mahdumu	محمّد اغانك محدومو
Cennetmekan El-Seyyid Süleyman	جنّت مكان ال سيّد سليمان
Ağa'nın Ruhuna Fatiha	اغانك روحنه فاتحه
Sene 1250	سن ١٢٥٠

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
31 cm	**Alt:** 22 cm	**Üst:** 22 cm	2 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Baş şahidenin gövdesi kırıktır.

Mezar Tipi ve Formu : Kapak taşlı mezar tipindedir.

Baş şahidesi, dikdörtgen prizmal bir gövdeye sahip olup kapak taşı üzerinde açılan oyuklar içerisinden yükselmektedir.

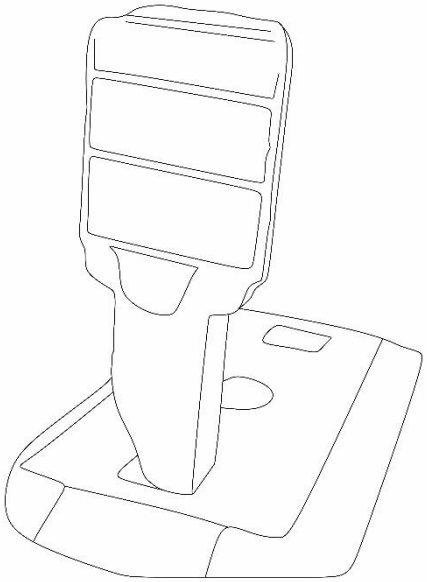
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Şahidenin dış yüzeyinde beş satırlık sülüs hatlı kitabesine yer verilmiştir. Tarih satırı yarım yuvarlak kartuş içerisinde, diğer satırlar yatay eksende birbirine paralel silmeler ile bölümlere ayrılmıştır.

Foto. 317: Süleyman Ağa'nın Baş Şahidesi

Çizim 308: Süleyman Ağa'nın Mezarı

Katalog No: Z-21

Fotograf No: 318

İnceleme Tarihi: 6.12.2015

Çizim No: 309

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648515 y-27.880053

Kimliği: Gülban Hanım

Tarihi: 1278 (H) 1862 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Bâki	هول باقى
Beni kıl mağfiret Ey Rabbi Yezdân	بنى قيل مغفرت اي ربّي يزدان
Bi hakk-ı arş-ı azam nur-ı Kur'an	بي حق عرشي اعظم نوري قران
Gelip kabrim ziyaret ider ihvân	كلوب قبريمى زيارت ايدن احوان
İdeler ruhuna bir Fatiha ihsan	ايده لر روحونه فاتحه احسان
Balıkesir sakinlerinden Zağnos Paşa	باليكسري ساكنلرندن زغنوس پاشا
Neslinden Kadir Bey Zâde kerimesi	نسلندن قدير بك زاده كريمسي
Merhume Gülban Hanım'ın ruhiçün	مرحومه كولبان حانمك روحيچون
Fatiha sene 1278 fi receb 25	فاتحه سن ١٢٧٨ في رجب ٢٥

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
108 cm	**Alt:** 27 cm	**Üst:** 31 cm	4 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, sivri tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

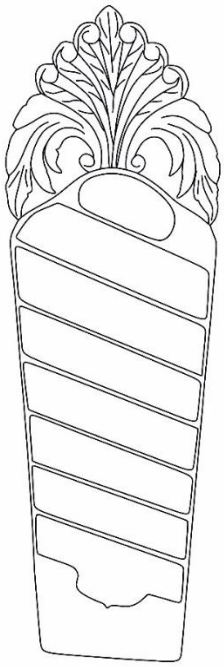
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dış yüzünde tâlik hatlı dokuz satırlık kitabesi bulunmaktadır. Serlevha satırı yuvarlak, diğer satırlar ise soldan sağa doğru eğimli dikdörtgen kartuşlar içerisinde alçak kabartma tekniği ile işlenmiştir. Serlevha satırının hemen üstünden çıkan stilize yapraklar üste doğru kıvrılarak tepeliği oluştururken, akant yaprakları omuz üzerine doğru sarkıtılmıştır.

Foto. 318: Gülban Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 309: Gülban Hanım'ın Baş Şahidesi

Katalog No: Z-22

Fotograf No: 319-320

İnceleme Tarihi: 6.12.2015

Çizim No: 310-311

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648496 y-27.880001

Kimliği: Rabia Hanım

Tarihi: 1279 (H) 1863 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Âh Mine'l Mevt	اه منل موت
Emretti hüdâ eyledi ferman	امر ايتدي حدا ايلدي فرمان
İrişdi ecel vermedi emân	ايرشدي اجل ويرمدي امان
Murâd'a irmedim dünyada hemân	مراده ايرمدم دنواده همان
Cennet'te vir'e murâdım Hâlık Rahman	جنّتده ويره مرادم حالق رحمان
Sinan Bey Kerimesi kerimesi merhum	سنان بك كريمسى مرحوم
Rabia Hanım ruhiçün Fatiha	رابعه حانم روحيچون فاتحه
Sene 1279 gürre-i Muharrem	سن ١٢٧٩ محرّم

Yazı Tipi:Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
76 cm	**Alt:** 25 cm	**Üst:** 28 cm	4 cm	68 cm	**Alt:** 22 cm	**Üst:** 25 cm	4cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar ve Şahide Formu : Toprak mezar.

Baş ve ayak şahidesi, sivri bir tepelik altında yukarıdan aşağıya doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahip olup doğrudan toprak içerisine dikilmiştir.

Süsleme Özellikleri

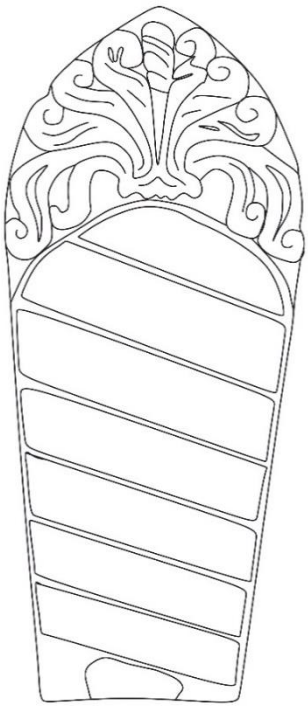
Baş şahidenin dikdörtgen gövdesinin dış yüzünde sağdan sola doğru eğimli birbirine paralel silmeler ile ayrılmış yedi satırlık tâlik hatlı kitabesi görülmektedir. Tarih satırı beyzi çerçeve içerisinde verilmiştir. Kitabe dışarıdan yuvarlak kemerli ince bir silme ile çevrelenmiştir. Şahidenin tepelik bölümü, serlevha satırının hemen üzerinden üzerinden yukarıya ve yan kısımlara doğru kıvrılan stilize yapraklar ile doldurulmuştur.

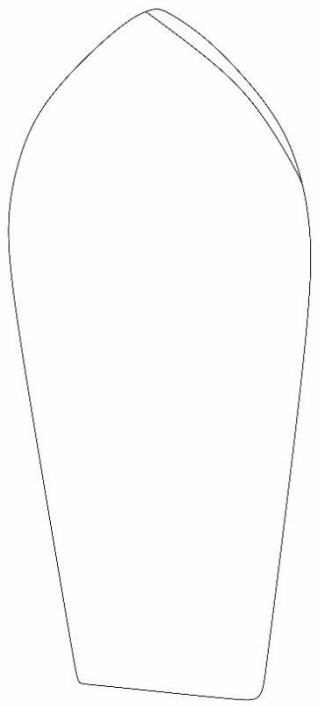
Foto. 319: Rabia Hanım'ın Baş Şahidesi

Foto. 320: Rabia Hanım'ın Ayak Şahidesi

Çizim 310: Rabia Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 311: Rabia Hanım'ın Ayak Şahidesi

Katalog No: Z-23

Fotograf No: 321-322

İnceleme Tarihi: 7.12.2015

Çizim No: 312-313

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648622 y-27.880122

Kimliği: İlyas Bey

Tarihi: 1283(H) 1866 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Âh Minel Mevt	اه منل موت
Fenâ'dan Bekâ'ya eyledi rıhlet	فنادن بقايا ايلدى رحلت
İde kabrini hak ravza-i cennet	ايده قبريني حق روضيي جنّت
Balıkesri hanedanından	باليكسري حاندانندن
Merhum İlyas Bey Zâde	مرحوم الياس بك زاده
....Sinan Beyin	سان بكيك ...
Ruhiçün Fatiha	روحيچون فاتحه
Sene 1283	سن ١٢٨٣

Yazı Tipi: Talik

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
79 cm	**Alt:** 21 cm	**Üst:** 21 cm	2 cm	77 cm	**Alt:** 20 cm	**Üst:** 31 cm	4 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Oval Başlıklı Sarık.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Çerçeveli mezar tipindedir.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde kısa, silindirik boyun bölümünden sonra başlık ile tamamlanmıştır. Şahide, mezar çerçeve taşının kısa kenarı üzerine dikilmiştir.

Ayak şahidesi, sivri tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve mezar çerçeve taşı üzerine konulmuştur.

Süsleme Özellikleri

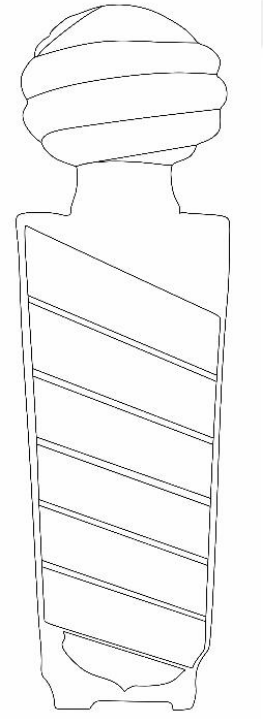
Dikdörtgen formdaki ayak taşının ön yüzünde birbirine paralel silmelerle bölünmüş dokuz satırlık tâlik hatlı kitabesi vardır. Şahide, gövdesine kısa ve silindirik bir boyun ile bağlanan sarıkla sonlandırılmıştır.

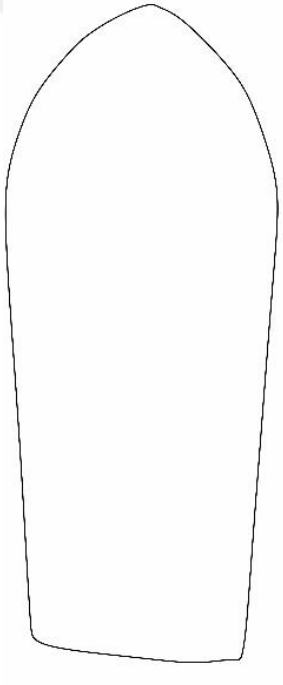
Foto. 321: İlyas Bey'in Baş Şahidesi

Foto. 322: İlyas Bey'in Ayak Şahidesi

Çizim 312: İlyas Bey'in Baş Şahidesi

Çizim 313: İlyas Bey'in Ayak Şahidesi

Katalog No: Z-24

Fotograf No: 323-324

İnceleme Tarihi: 6.12.2015

Çizim No: 314-315

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648518 y-27.879471

Kimliği: Halil Efendi

Tarihi: 1284 (H) 1867 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Âh Mine'l Mevt	اه منل موت
Balıkesir mutasarrıfı sadetlü	باليكسري متصرفي سعادتلو
Hasan Paşa Hazretlerinin	حسان پاشا حزرتلرينك
Gevaş'dan İbrahim Ağa	غواشدن ابراهم اغانك
Oğlu merhum ve mağfur	اوغلو مرحوم و مغفور
Halil Efendi'nin Ruhuna Fatiha	حاليل افنديڭ روحنه فاتحه
Sene 1284	سن ١٢٨٤

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
69 cm	**Alt:** 23 cm	**Üst:** 25 cm	4.5 cm	88 cm	**Alt:** 21 cm	**Üst:** 23 cm	3.5 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Hamidi Fes.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağıya doğru daralan prizmal bir gövdeye sahip olup bu form üzerinde ince ve kısa boyun kısmından sonra başlık ile tamamlanmıştır.

Ayak şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahip olup bu form üzerinde yukarı doğru daralan bir boyun kısmından sonra başlık ile tamamlanıp doğrudan toprağa yerleştirilmiştir

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dış yüzeyinde soldan sağa doğru eğimli dikdörtgen kartuşlar içerisine alınan yedi satırlık kitabesi tâlik hat ile yazılmıştır. Şahide, gövdesine kısa bir boyun bölümüyle bağlanan Hamidi tipi fes ile bitirilmiştir.

Ayak şahidesinin iç yüzeyinde alttan ve üstten yuvarlak kemerler ile sınırlandırılmış olan iki dallı bitkisel bir bezeme vardır. Bu bezeme birbirine simetrik olarak yerleştirilmiş ‘’S’’ biçimindeki kıvrımlı iki dal üzerinde yer alan zambak motifleri ve yaprakları ile komposizyon oluşturulmuştur. İki dal, alt kısımda fiyonk ile bağlanılırken dallar arasında, orta ve üst bölümde dallardan aşağı doğru çıkan saplar üzerinde gül ve bu bezemeden de aşağı doğru sallanan dal sapları ile taşın iç yüzeyi doldurularak komposizyon tamamlanmıştır.

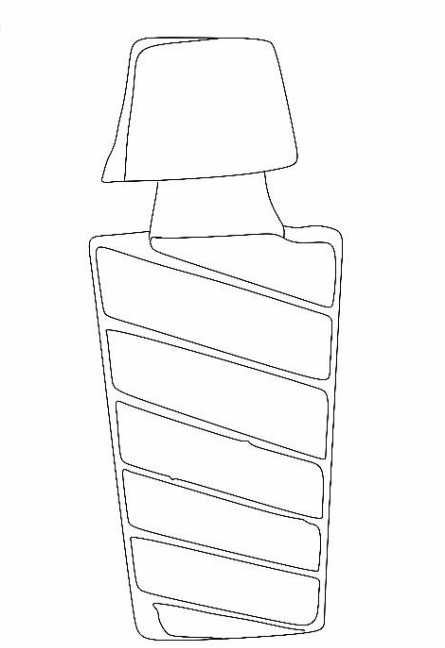
Şahide, gövdenin omuz bölümünden itibaren yukarı doğru daraltılan boyun kısmı üzerinde baklava dilimli Paşalı Kavuğu ile son bulmuştur.

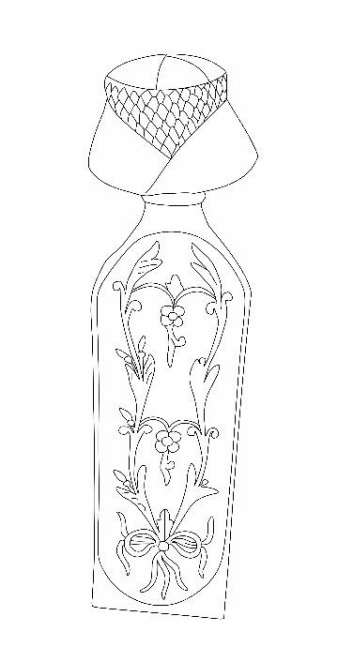
Foto. 323 : Halil Efendi'nin Baş Şahidesi

Foto. 324: Halil Efendi'nin Ayak Şahidesi

Çizim 314: Halil Efendi'nin Baş Şahidesi

Çizim 315: Halil Efendi'nin Ayak Şahidesi

Katalog No: Z-25

Fotograf No: 325-326

İnceleme Tarihi: 6.12.2015

Çizim No: 316-317

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648435 y-27.879993

Kimliği: Şerife Zeliha Hanım

Tarihi: 1289 (H) 1872 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Âh karasi redif binbaşısı Selim	اه قره سي رديف بيكبشيسي سليم
Efendinin ravzasından gelme kerimesi	افدينك روضسندن كلمه كريمسي
Olub Ebeveyn'inin ve cümle memleket	اولوب ابوينك و جمله مملكت
Halkının ciğerlerini yakarak yine	حالقينك جكرلريني ياقرق ينه
Bir ravzaya giden Şerife Zeliha	بر روضيه كيدن شريفه زليحا
İhsaniye Hanım'ın Ruhiçün	ايصانيه حانميك روحيچون
El-Fatiha sene 1289	ال فاتحه سن ١٢٨٩

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
68 cm	**Alt:** 13 cm	**Üst:** 29 cm	7 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	111 cm	**En**	58 cm	**Yükseklik**	19 cm

Başlık Tipi: Hotoz.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Kapak taşlı mezar tipindedir.

Baş şahidesi, kalp biçiminde yapılmış bir gövdeye sahiptir ve üst bölümde ince, silindirik bir boyun kısmından sonra kadın başlığı ile sonlandırılmıştır. Şahide, kapak taşı üzerinde açılan oyuk içerisine konulmuştur.

Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

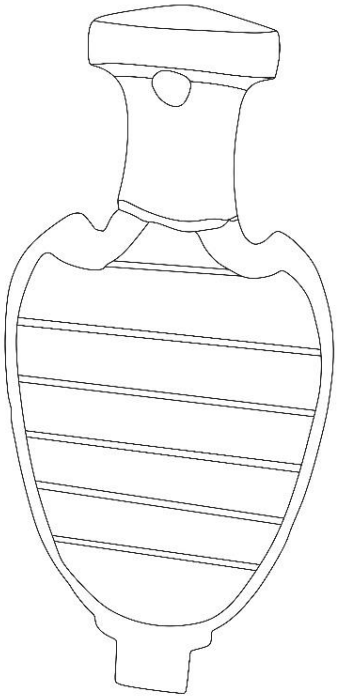
Baş şahidenin dış yüzünde sülüs hatla yazılmış altı satırlık kitabesi görülmektedir. Kitabe, birbirine yatay düzlemde paralel silmeler ile ayrılmıştır. Şahide, gövde bölümünde üzerinde kabarası bulunan ince ve silindirik boyun kısmıyla bağlanan Hotoz tipi bir başlık ile sonlandırılmıştır.

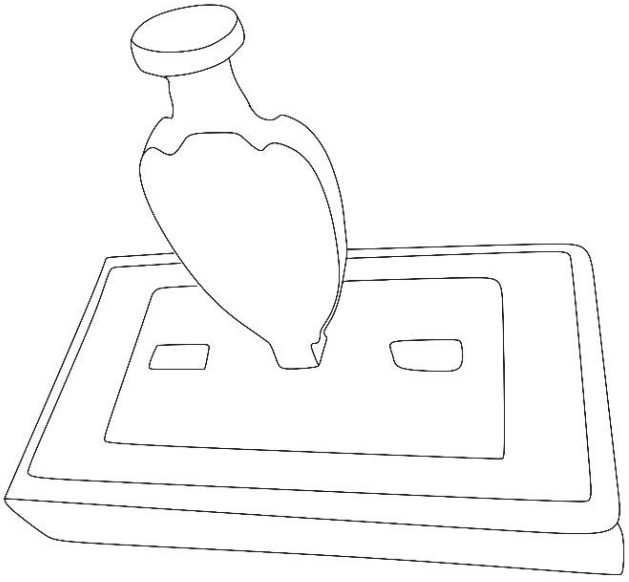
Foto. 325: Şerife Zeliha Hanım'ın Baş Şahidesi

Foto. 326: Şerife Zeliha Hanım'ın Mezarı

Çizim 316: Şerife Zeliha Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 317: Şerife Zeliha Hanım'ın Mezarı

Katalog No: Z-26

Fotograf No: 327-328

İnceleme Tarihi: 6.12.2015

Çizim No: 318-319

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648724 y-27.880008

Kimliği: Çengel Zade Ali Efendi

Tarihi: 1295(H) 1878 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Hayy	هول حى
Şeb'vakit'te dünyadan mürûren şân-ül	شب وقيته دنيادن مرورن شان اول
Beka olan bu zât'ın nûr-ı ….. bir şem'a	بقا اولنك بو زاتين نوري..... شمعا
Dü'rü İkbâlini feteyleyüp âlâ'dan âlâ'ya	در اقبالني فتح ايليوب علادن علايه
Bu hâl ile huzûr-ı Hak'ka ……..	بو حال ايله حضوري حقّه .....
Nuri sena gevher söyleyüp tarih yeri	نري سنا كوحر سويليوب تاريح يري
Bağ-ı irem olsun rafıkı huriler cem'a	باغي ايرم اولسون رافقي حوريلر جمعا
Balıkesir eşrafından ve rütbe-i Rabia eshabından	باليكسري اشرفندن و توتبي رابيعا اسحبندن
Çengel Zâde Ali Efendi Ruhuna Fatiha	چنكل زاده عالي افندي روحنه فاتحه
Sene 1295	سن ١٢٩٥

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
96 cm	**Alt:** 29 cm	**Üst:** 30cm	7 cm	68 cm	**Alt:** 29 cm	**Üst:** 29 cm	6 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	**-**	**En**	**-**	**Yükseklik**	**-**

Başlık Tipi: Hamidi Fes.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağıya doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde kısa bir boyun bölümünden sonra başlık ile tamamlanıp şahide, doğrudan toprağa dikilmiştir.

Ayak şahidesi, sivri tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirilmitir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dış yüzeyinde, üst bölümde yuvarak kemer ile sınırlandırılmış olan on satırlık sülüs hatlı kitabesi soldan sağa doğru eğimli birbirine paralel silmeler ile bölünürken, tarih satırı yarım dikdörtgen kartuş içerisinde verilmiştir. Şahide, gövdesine kısa boyun ile bağlanan Hamidi tipi fesle sonlandırılmıştır.

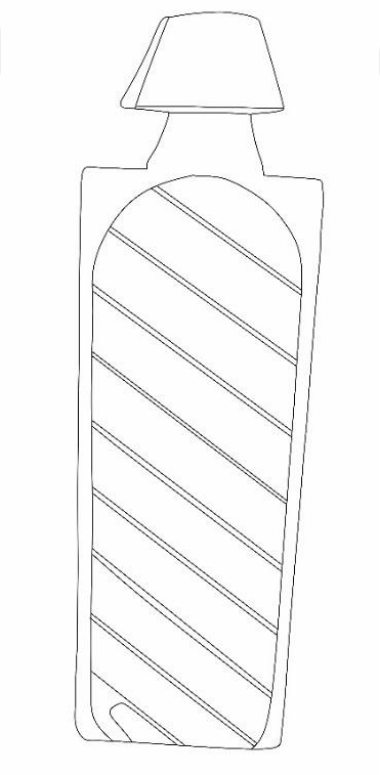
Prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahip olan ayak şahidesinin iç yüzünde ‘’ S’’ biçiminde tek dal üzerinde lale, gül ve yapkların bir araya getirilmesiyle şukufe komposizyonu uygulanmıştır. Bu komposizyon, tepelik bölümünden dalgalı ince bir silme ile ayrılmıştır. Silmenin hemen üstünden kıvrımlı olarak başlayan ve hem üst bölüme hem de omuzlara sarkan akant yaprakları, alınlığın içerisinde bulunan palmet motifini kuşatmaktadır.

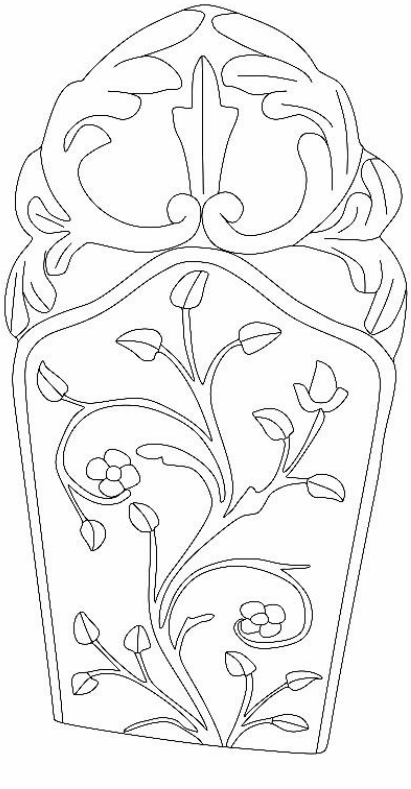
Foto. 327: Ali Efendi'nin Baş Şahidesi

Foto. 328: Ali Efendi'nin Ayak Şahidesi

Çizim 318: Ali Efendi'nin Baş Şahidesi

Çizim 319: Ali Efendi'nin Ayak Şahidesi

Katalog No: Z-27

Fotograf No: 329

İnceleme Tarihi: 6.12.2015

Çizim No: 320

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648508 y-27.880010

Kimliği: Ali Sinan Bey

Tarihi: 1297(H) 1880 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Hayy	هول حى
Çün bağ-ı hayatımda biten eşk-i ter'imle	چون باغو حياتمده بتن اشكي ترمله
Rüzgar-ı ecel esdi de gül goncasi soldu	روزكاري اجل اسدي ده كول كانجسي صولدي
Giryan görecek bizleri hatif didi Hakk'a	كريان كورجك بزلري هاتف ديدي حقًا
Dilşâd olunuz oğlunuz cenneti buldu	دلشاد اولونز اوغوكز جنّتي بولدي
Solakoğlu ? Mehmed Ağa'nın	صولق? اغلي محمد اغانك
Mahdumu Ali Sinan Bey	محدومي علي سنان بك
Ruhuna Fatiha	روحونه فاتحه
Sene 1297	س ١٢٩٧

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
78 cm	**Alt:** 19 cm	**Üst:** 22.5cm	6 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Azizi Fes.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan dikdörtgen prizmal bir gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde yukarı doğru daralan kısa bir boyun bölümünden sonra başlık ile tamamlanıp doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

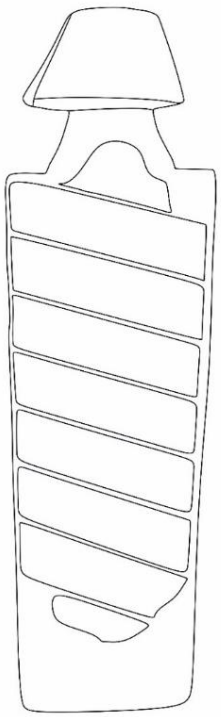
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Şahidenin dış yüzünde yer alan dokuz satırlık kitabesi sülüs hat ile yazılmıştır ve sağdan sola doğru eğimli dikdörtgen kartuşlar içerisindedir. Şahide, gövdesine yukarı doğru daralan kısa bir boyun ile bağlanan Azizi tipi bir fesle sonlandırılmıştır.

Foto. 329: Ali Sinan Bey'in Baş Şahidesi

Çizim 320: Ali Sinan Bey'in Baş Şahidesi

Katalog No: Z-28

Fotograf No: 330-331

İnceleme Tarihi: 6.12.2015

Çizim No: 321-322

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648398 y-27.880034

Kimliği: Muhammed Hamdi Efendi

Tarihi: 1301(H) 1884(M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Baki	هول باقى
Balıkesiri nâib'i	باليكسري نايبي
Şer'i si Muhammed Zühdü	شريسي محمّد زهدي
Efendinin kayın pederi	انفدينك قاين پدري
Zağfranbolu Kazasının	زغفران بولي قضاسنك
Bolak Karyesi eşrafından	بولاق قريسي اشرافندن
El hac Muhammed Hamdi	ال حاج محمّد حمدي
Efendinin ruhiçün Fatiha	افندينك روحيچون فاتحه
Sene 1301 8/Rebiülevvel	سن ١٣٠١ ٨/ربيعل اول

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**Çap**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
136 cm	**Alt:** 77 cm	**Üst:** 95 cm	-	145 cm	**Alt:** 70 cm	**Üst:** 83 cm	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Kapak taşlı.

Baş ve ayak şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan üstüvali (silindirik) formda yapılmış bir gövdeye sahiptir. Baş şahidesi doğrudan toprak üzerine yerleştirilirken, ayak şahidesi kare bir kaide üzerinden yükselmektedir.

Süsleme Özellikleri

Silindirik gövdeye sahip baş şahidenin dış yüzeyinde dokuz satırlık tâlik hatlı kitabesi kartuşlar içerisine alınarak bölünmüştür.

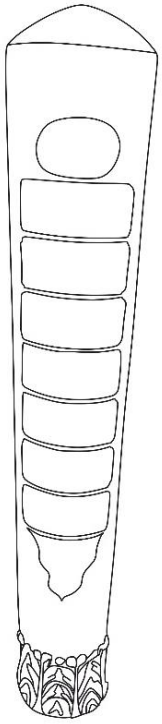
Baş ve ayak şahidelerinin alt bölümlerinde akant yapraklarına yer verilerek şahidenin alt bölümleri hareketlendirilmiştir.

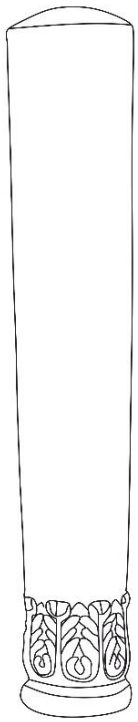
Foto. 330: Muhammed Hamdi Bey'in Baş Şahidesi

Foto. 331: Muhammed Hamdi Bey'in Ayak Şahidesi

Çizim 321: Muhammed Hamdi Bey'in Baş Şahidesi

Çizim 322: Muhammed Hamdi Bey'in Ayak Şahidesi

Katalog No: Z-29

Fotograf No: 332

İnceleme Tarihi: 6.12.2015

Çizim No: 323

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648490 y-27.879935

Kimliği: Müderris Tırpanzade Fahri Efendi

Tarihi: 1301 (H) 1884 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU

Türkçe	Osmanlıca
Hüve'l Hallak'ül Bâki	هول حالقول باقى
Fazıl-ı devran idi Fahri efendi göçdi hayf	فازل دوران ايدي فحري افندي كودي حيف
Cennet-i firdevse âzim oldu ferhunde fâl	جنّتي فردوسه عازم اولدي فرحنده فال
Zatını itmişdi hak Zühd-ü salah-ıhâl ile	زاتني ايتمشدي حق زحدو صالحي حال ايله
Mecma-i hüsn-i hisal-ü menba-ı ilm-ü kemal	مجمعي حسني حصالو منبعي علمو كمال
Böyle bir zat-ı Faziletperver'in çarh-ı felek	بويله بر زات فضيلت پرورك چارحي فلك
Ba'de ezin misl'in yetiştirmek muhal-ender muhal	بعده ازين مسلن يتشديرمك محال اندر محال
Cami-i Zağnos'da teris idince bir zaman Gönüllerde melal	جامع زغنوسده تريس ايدينجه بر زمان كونلرده ملال
Mürg-ü mislin alem-i lahuta pervaz idecek	مورغو مسلين علمي لاحوته پرواز ايدجك
Eyledi matem sığar ile kibârü ehl-i hal	ايلدي ماتم صغار ايله كبارول احلي حال
Ruz-i mahşerde şefi seyyid-ül kevneyn olub	روزي محشرده شفعي سيّد ال كونين اولوب
Kabr-i pak'ın mahbet' anvar itsün zülcelal	قبري پاكين محبط انوار ايتسون زولجلال
Söyledi eşraf-ı belde cevherin tarihini	سويلدي اشراف بلده جوهرين تاريحيني
Fahri-yi bezm-i maarif gitti dünyadan bu sâl	فحرييي بزمي ماعريف كيتدي دنيادن بو سال
Sene 1301	سن ١٣٠١

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
146 cm	**Alt:** 36.5 cm	**Üst:** 37.5cm	10 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Kısa Başlıklı, Yatay Dilimli, Çapraz Şeritli Oval Sarık.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Kapak taşlı mezar tipindedir.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağıya doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir. Gövdenin üst bölümünde yer alan başlık; gövdeye, yukarıya doğru daralan silindirik formdaki boyun kısmıyla bağlanmaktadır. Şahide kapak taşı üzerine dikilmiştir.

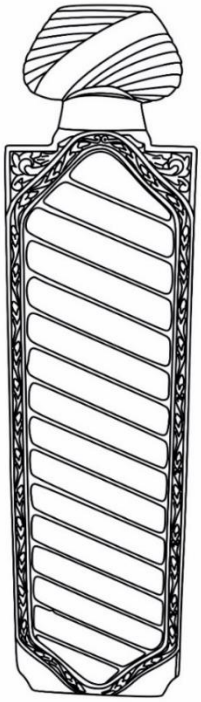
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidesinin dış yüzünde kartuşlar içerisine alınmış tâlik hatlı onaltı satırlık kitabesi bulunmaktadır. Kitabe dıştan başak motifleriyle doldurulmuş kenar suyu ile sınırlandırılmıştır. Kenar suyunun üst köşe boşlukları üç dilimli ve kıvrımlı yaprak motifleriyle bezenmiştir. Şahide, gövdesin kısa ve silindirik bir boyun ile bağlanan sarıkla son bulmuştur.

Foto. 332: Fahri Efendi'nin Baş Şahidesi

Çizim 323: Fahri Efendi'nin Baş Şahidesi

Katalog No: Z-30

Fotograf No: 333

İnceleme Tarihi: 6.12.2015

Çizim No: 324

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648476 y-27.880121

Kimliği: Sıddıka Hanım

Tarihi: 1304 (H) 1886 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Âh Mine'l Mevt	اه منل موت
Gelmiş idim cihana bilmem ne idti dünya	كلميش ايدم جحانه بيلمم ن ايدتي دنيا
Bir ruz kıldı kıldı ruhum pervaz bağ-ı ukbaya	بي روز قيلدي روحوم پرواز باغي اوقبايه
Tarihim oldu cevher-i manend dür-rü Beyza	تاريحيم اولدي جوحري مانند دورّو بيزا
Beni tıfl idim ruhum şâd-ı bâı me'va	بني تفل ايدم روحوم شادي باع موعا
Kol Ağa'sı Mehmed Ağa'nın kerimesi	قول اغاسي محمد اغانك كريمسي
Sıddıka hanımın Ruhuna El Fatiha	صدّيكا حانمك رحونه ال فاتحه
Sene 1304	سن ١٣٠٤

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
66 cm	**Alt:** 20.5 cm	**Üst:** 24 cm	7 cm	-	**Alt:** - **Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Baş taşının tepeliğinde erimeler başlamıştır.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, bitkisel bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprak içerisine dikilmiştir.

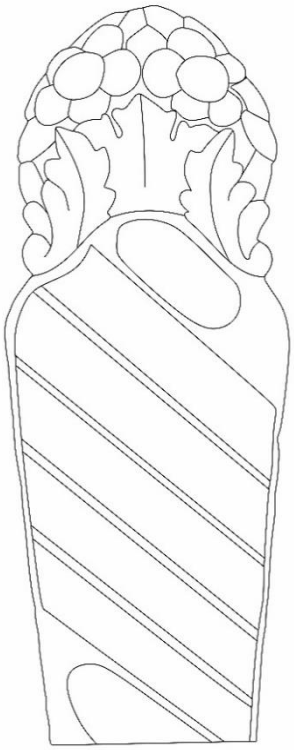
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Şahidenin dış yüzünde yedi satırlık tâlik hatlı kitabesi görülmektedir. Serlevha satırı yuvarlak, tarih satırı yarım yuvarlak, diğer satırlar ise soldan sağa doğru eğimli dikdörtgen kartuşlar içerisine alınmıştır. Şahidenin boyun bölümünden kıvrımlı olarak başlayıp iç bölüme doğru yayılan akant yaprakları görülmektedir. İki akant yaprağı arasında palmet motifi, tepelik bölümünde bulunan gül demetine ve bu bezemeyi çevreleyen bitkisel yaprak bezemesine altlık oluşturmaktadır.

Foto. 333: Sıddıka Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 324: Sıddıka Hanım'ın Baş Şahidesi

Katalog No: Z-31

Fotograf No: 334-335-336

İnceleme Tarihi: 6.12.2015

Çizim No: 325-326-327

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.6485644 y-27.879853

Kimliği: Tal’at Bey

Tarihi: 1305(H) 1887(M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Âh Mine’l Mevt	اه منل موت
.....zade Tal’at Bey……..	.....زاده تالد بك.....
Bu dünyadan eyledi rıhlet	بو دنيادن ايبلدي رحلت
Cenâb-ı Rabbi Azze ve Celle	جنابي ربّي ازه و جلله
Eyledi rahmet yazub tarih-i	ايلدي رحمت يازوب تاريحي
Lafzinin fevtine.....	لافزنك فوتينه .....
Bin üç yüz beş’te uçtu	بن اوچ يوز بش ته اوچدي
Gitti firdevse	كيتدي فردوسه
Sene 1305	سن ١٣٠٥

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
74 cm	**Alt:** 34 cm	**Üst:** 33cm	5 cm	67 cm	**Alt:** 28 cm	**Üst:** 23cm	6 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	95 cm	**En**	43.5 cm	**Yükseklik**	20

Başlık Tipi: Azizi Fes.

Kullanılan Malzeme: Taş.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Ayak taşının süslemesi ve kenarları tahrip olmuştur.

Mezar Tipi ve Formu : Çerçeveli mezar tipindedir.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağıya doğru genişleyen prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahip olup bu form üzerinde kısa boyun bölümünden sonra bir başlık ile sonlandırılmıştır. Şahide, mezar çerçeve taşının üzerine yerleştirilmiştir.

Ayak şahidesi, yuvarlak bir tepelik altında aşağı doğru genişleyen prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve şahide, mezar çerçeve taşı üzerinden yükselmektedir.

Süsleme Özellikleri

Mezar çerçevesinin kısa kenar panoları içerisinde yarım daire oluşturacak biçimde uçları volütlü biten stilize yaprakları bulunmaktadır. Bu bezeme ters ‘’U’’ biçiminde olan ve içerisinde stilize yaprak motifi ile bezeli kenar suyu ile sınırlandırılmıştır. Mezar çerçevesinin uzun kenar panolarında ise aynı bezemelere yer verilmiştir. Bu merkezi motifin sağ ve sol yanlarında aşağı doğru yarım daire oluşturan dal ve yaprak motifleri ile bitkisel bir komposizyon oluşturulmuştur. Bu komposizyon dışarıdan ters ‘’U’’ biçiminde olan ve içerisi hayali yapraklar ile bezeli kenar suyu ile sınırlandırılmıştır.

Baş şahidenin dış yüzünde dikdörtgen kartuşlar içerisinde dokuz satırlık kitabesi bulunmaktadır. Tarih satırı yarım yuvarlak, diğer satırlar ise dikdörtgen kartuşlar içerisinde verilmiştir. Bu kitabe dışarıdan bir kenar suyu ile sınırlandırılmıştır.Alt kısımda yuvarlak, üst kısımda düz olarak verilen kenar suyu içerisinde hayali yaprak ve çiçek başları motifiyle doldurulmuştur. Şahide, gövdesine kısa bir boyun ile bağlı Azizi tipi bir fesle tamamlanmıştır.

Ayak şahidesinin iç yüzünde alt kısımda fiyonk ile bağlı bir dal üzerinden gül ve yaprakları bir araya getirilerek uygulanmıştır. Muhtemelen bu süsleme üst kısma kadar devam etmektedir. Fakat, taşın yüzeyi tahrip olmuştur.

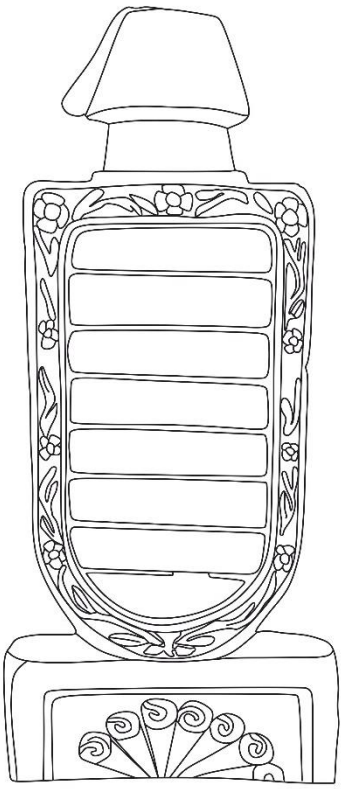
Foto. 334: Talat Bey'in Baş Şahidesi

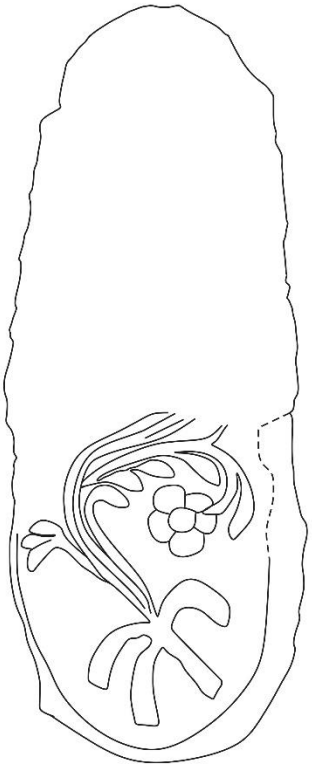
Foto. 335: Talat Bey'in Ayak Şahidesi

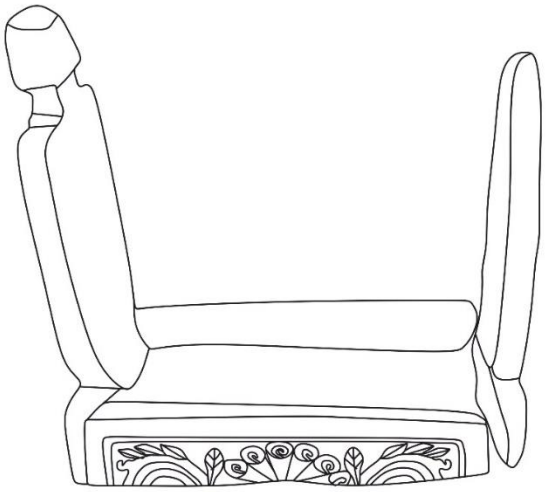
Foto. 336: Talat Bey'in Mezarı

Çizim 325: Talat Bey'in Baş Şahidesi

Çizim 326: Talat Bey'in Ayak Şahidesi

Çizim 327: Talat Bey'in Mezarı

Katalog No: Z-32

Fotograf No: 337-338

İnceleme Tarihi: 6.12.2015

Çizim No: 328-329

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648450 y-27.880024

Kimliği: Hacı Rıfat Efendi

Tarihi: 1306 (H) 1888 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Gafur Rahim	هول غفورالرحيم
Ey Zâir şu gördüğün Kabr-i Zî	اي زاير شو كوردوكك قبري زي
Sükûn içinde incivâgîr-u ebediyet	سكون ايچنده انجيواكيرو ابدييت
Olan vücûd-ı fâni'nin Ruhuna	اوللن وجودي فانينك رحونه
Bir fatiha ile tesir'e şitâb it zira	بر فاتحه ايل تسيره شتاب ايت زيرا
Zaman seni âkıbet anınla	زمان سني علقبت انكله
Hem mekan idecektir	حم مكان ايده جكدر
Karesi muhasebe mümeyyizlerinden Rusçuklu	قره سي محاسبه مميزلريندن روسچقلي
Zâde Hacı Rıfat Efendi'nin	زاده حاجي رفات افنديك
Ruhiçün Fatiha	روحيچون فاتحه
Tarih-i İrtihâli 1306	تارحي ارتحالي سن ١٣٠٦

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
168 cm	**Alt:** 31 cm	**Üst:** 31 cm	4 cm	150.5 cm	**Alt:** 29 cm	**Üst:** 31 cm	10 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	170	**En**	30	**Yükseklik**	10 cm

Başlık Tipi: Azizi Fes.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Kapak taşlı mezar tipindedir.

Baş şahidesi, dikdörtgen prizmal gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde kısa boyun üzerine yerleştirilen başlık ile bitirilmiştir. Şahide, kapak taşı üzerine dikilmiştir.

Ayak şahidesi, geometrik bir tepelik altında yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve kapak taşı üzerine yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dış yüzünde sülüs hat yazılı onbir satırlık kitabesi bulunmaktadır. Kitabenin serlevha ve tarih satırı yarım yuvarlak, diğer satırlar ise dikdörtgen kartuşlarlar ile bölünmüştür. Şahidenin Azizi tipindeki başlığı, gövdeye silindirik bir boyun ile bağlanmıştır.

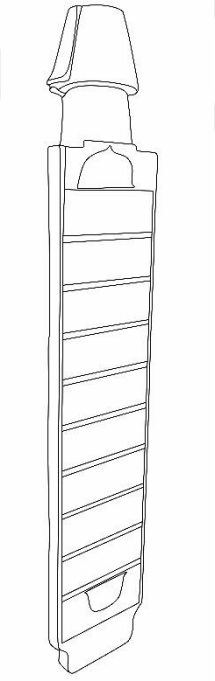
Ayak şahidesinin iç yüzünde tek kaideli, alt kısımdan dar başlayarak gövde bölümünde genişleyen, kalın dudaklı bir vazo içerisinden çıkan ‘’S’’ biçimde tek dal gövdenin üst bölümüne doğru yükselmektedir. Dal üzerinde üzüm salkımları, yapraklar, palmet ve rumi motifleriyle komposizyon oluşturulmuştur. Bu komposizyon alt ve üst bölümde yuvarlak kemer ile kuşatılmıştır. Oluşan kemer boşluklarında ise akant yaprakları görülmektedir. Üst kemer, güneş kursu tepelikle gövdeyi ayırmaktadır.

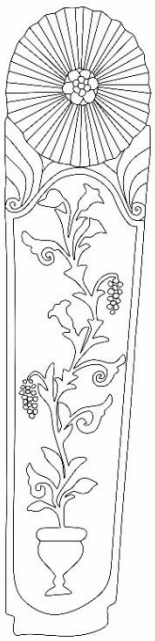
Foto. 337: Hacı Rıfat Efendi'nin Baş Şahidesi

Foto. 338: Hacı Rıfat Efendi'nin Ayak Şahidesi

Çizim 328: Hacı Rıfat Efendi'nin Baş Şahidesi

Çizim 329: Hacı Rıfat Efendi'nin Ayak Şahidesi

Katalog No: Z-33

Fotograf No: 339-340

İnceleme Tarihi: 6.12.2015

Çizim No: 330-331

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648381 y-27.879968

Kimliği: Latife Hanım

Tarihi: 1301(H) 1884 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Âh Mine'l Mevt	اه منل موت
Dâr-ı Dünyada civaniken gezerdim bir zaman	داري دنياده جوان ايكن كزردم بر زمان
Nâgehân irdi ecel itdi bağ-ı cinân	ناكحان ايردي اجل ايتدي باغي جنان
Fani dünyada murâd almadan terkettim	فانى دنياده موراد المادن ترك ايتدم
Valideyn'im eylesünler bir zeman ahu figan	واليدينم ايلسونلر بر زمآن اهو فيغان
Balıkesir redif tâlî taburu binbaşısı	باليكسري رديف تالي تابورو بيكباشيسي
Mustafa efendinin kerimesi genç iken vefat eden	مصطفا افندنك كريمسي كنچ ايكن وفات
Latife Hanım'ın Ruhuna Fatiha	ايدن لاطفه حانمك روحنه ال فاتحه
Sene 1301	سن ١٣٠١

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
100 cm	**Alt:** 37.5 cm	**Üst:** 27 cm	-	73 cm	**Alt:** 30 cm	**Üst:** 21 cm	6 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	**-**	**En**	**-**	**Yükseklik**	**-**

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Ayak taşının bezemelerinde erimeler vardır.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş ve ayak şahidesi lale biçiminde tasarlanmış bir gövde şekline sahiptir ve bu form üzerinde ince boyun bölümünden sonra bitkisel bir tepelik ile sonlandırılıp doğrudan toprak üzerinden yükselmektedir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dış yüzünde tâlik hat ile yazılmış dokuz satırlık kitabeye yer verilmiştir. Serlevha satırı yuvarlak bir kartuş içerisinde verilirken, diğer satırlar soldan sağa doğru eğimli birbirine paralel silmeler ile ayrılmıştır. Kitabeyi dıştan, şahidenin alt bölümden başlayarak omuz kısmına kadar kıvrımlı olarak uzanan akant yaprakları ile kuşatılmıştır. Alt kısmında içe doğru kıvrılan akantlar arasına lotus motifleri yerleştirilmiştir.

Şahidenin omuz kısımlarında yer alan kıvrımlı yapraklara bağlı olarak aşağı doğru sarkan bitkisel motiflerin birleşmesiyle oluşturulmuş ve ortasında gül motifinin bulunduğu askı çelenk motifi işlenmiştir. Askı çelenk bezemesinin üzerinde oluşan boşluk ise ayyıldız motifi ile doldurularak değerlendirilmiştir. Gövde boyun bölümünden, içerisinde kıvrımlı dalın işlendiği kenar suyuyla bölünmüştür.

Şahidenin tek güllü ve yapraklı bitkisel tepeliği; gövdeye, üzerinde palmetlerin bulunduğu boyun ile bağlanarak tamamlanmıştır.

Ayak şahidesinin iç yüzünde, orta eksende kıvrımlı dallar arasından yükselen bir lale bezemesi görülmektedir. Bu süsleme, şahidenin alt bölümden başlayarak omuz kısmına kadar kıvrımlı olarak uzanan akant yaprakları ile sınırlandırılmaktadır. Omuz kısmında akantus yapraklarının kıvrımlarına takılı olarak aşağı doğru sarkan bitkisel

yaprakların birbirine kenetlenmesi ile oluşturulmuş ve ortasında bir gül motifiyle son bulan askı çelenk görülmektedir.

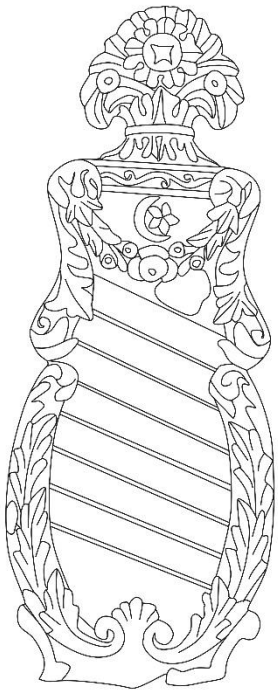
Şahidenin tek güllü ve yapraklı bitkisel tepeliği; gövdeye, üzerinde palmetlerin bulunduğu boyun ile bağlanarak son bulmuştur.

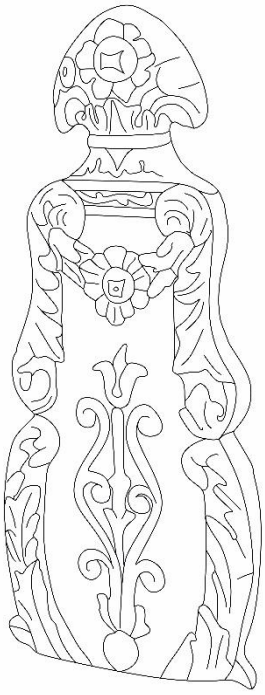
Foto. 339: Latife Hanım'ın Baş Şahidesi

Foto. 340: Latife Hanım'ın Ayak Şahidesi

Çizim 330: Latife Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 331: Latife Hanım'ın Ayak Şahidesi

Katalog No: Z-34

Fotograf No: 341-342

İnceleme Tarihi: 6.12.2015

Çizim No: 332-333

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648291 y-27.880044

Kimliği: Sıddıka Hanım

Tarihi: 1308 (H) 1891 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hu...	هو
Gülşen-i Alem'in bir goncasi deriğ	كلشني عللمن بر غنجسي دريغ
Gülmeden açılmadan Bar-ı hazan girdi ser'e	كولمدن اچلمدن باري حزان كيردي سره
Ruhum uçtu kuş gibi Ukbâ'ya mah'ı Şaban'da	روحم اوچتي قوش كبي عقبايا ماحي شبانده
Cennet-i âla'da huriler ile oldum âşina	جنّتي اللده حوريلر ايله اولدم اشنا
Hak-ı ğufran içinde yattıkça vermeye cemil	حاكي غفران ايچنده يتّقچه ويرميه جميل
Validemle vali'im reşid efendi ya Rabbenâ	والدمله والي م راشد افندي يا ربّنا
Eşkriz hicran olup tarihi fevtim yazdılar	اشكز حجران اولوب تاريحي فوتم يازدلر
Vah Sıddıka hanım oldu vasıl sevb-ı beka	واه صدّقه حانم الودي واصل صوبي بقا
Sene 1308/11/Şaban	سن ١١/١٣٠٨/ شعبن

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
86 cm	**Alt:** 26 cm	**Üst:** 29.5cm	7 cm	75 cm	**Alt:** 23 cm	**Üst:** 24 cm	8 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	**-**	**En**	**-**	**Yükseklik**	**-**

Başlık Tipi: -

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş ve ayak şahidesi, bitkisel bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprak içerisine dikilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidesinin dış yüzeyinde soldan sağa doğru eğimli birbirine paralel silmeler ile ayrılmış on satırlık tâlik hat yazılı kitabeye yer verilmiştir. Bu kitabe dışarıdan, içerisinde stilize yaprakların bulunduğu kenar suyu ile sınırlandırılmıştır. Üç güllü ve yapraklı bitkisel tepeliği, üzerinde palmetlerin bulunduğu boyun bölümü ile gövdeye bağlanmıştır. Boyun bölümünden çıkan akantlar omuz üzerine kadar uzanmaktadır.

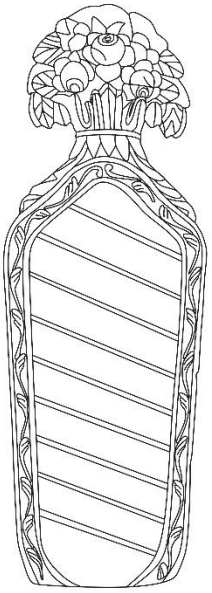
Ayak şahidesinin iç yüzünde, alt bölümde fiyonk ile bağlı olan ve üst kısma doğru kıvrımlı olarak yükselen bir dal üzerinde lale, gül ve yapraklarla oluşturulan şukufe komposizyonu görülmektedir. Bu bezeme dışarıdan, alt kısımda yuvarlak kemer, üst kısımda ise daralan ve basıklaştırılan kemer formu ile çerçevelenmiştir. Üç güllü ve yapraklı bitkisel tepeliği, üzerinde palmetlerin bulunduğu boyun bölümü ile gövdeye bağlanmıştır. Boyun bölümünden çıkan akantlar omuz uçlarına kadar yayılmıştır.

Foto. 341: Sıddıka Hanım'ın Baş Şahidesi

Foto. 342: Sıddıka Hanım'ın Ayak Şahidesi

Çizim 332: Sıddıka Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 333: Sıddıka Hanım'ın Ayak Şahidesi

Katalog No: Z-35

Fotograf No: 343-344

İnceleme Tarihi: 6.12.2015

Çizim No: 334-335

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648440 y-27.879970

Kimliği: Fatıma Navekmisal Hanım

Tarihi: 1310/27/Receb (H) 14 Şubat 1893 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Batı Tarafı	**باتي ترافي**
Hüve'l Hallak'ul Bâki	حول حالقول باقى
Hakan-ı merhum cennet mekan	حاقاني مرحوم جنّت مكان
El Gazi Abdülaziz Han Hazretlerinin	ال كازي عبالعزيز حان حزرتلريك
Hazineden Çerkes ümerasından	حزيندن چركس امراسندن
Berzek toşkoklarından Elbüs Bey'in	برزك طشقلرندن البوس بكيك
Sülbünden Verc-i çin mecruklarından	صلبندن ورجي چن مجروقلرندن
Paruk Hanımın Kerimesi ve Karasi fıkra	پاموق حانمك كريمسي و قره سي فقره
kumanı Ferik Saadetlü Ömer Neşet Paşa	قوماني فريق صاعدتلو عمر نشات پاشا
Hazretleri'nin Halile-i muhteremleri Merhume	حزرتلرينك حاليلي محترملري مرحومه
Fatıma Navekmisal Hanım Ruhuna Fatiha	فاطمه ناوكمسال حانم روحنه ال فاتحه
Sene 1310/27/Receb	سن ١٣١٠/٢٧/رجب

Kıble Yönü كبله يونو

Kaâle- Allah'ü Te'ala كاعاه آلله و تعله

Külli nefsin zaiketül- mevt simme ileyhna كولّي نفسن زعاقول موت سمّه ايلحنا

Terceün sadakallahümazim ترجعن صادقلحومنزم

Kuzey Yönü **كوزي يونو**

Kaâle Alehisselâm كاعاله اليحيسّلم

Ennas'ü yename fe izâ mâtevâ انّاس ينمه ف ايزع ماتوا

Entebehü dünya mezra' ate el ahiretü انتبحو دنيا مزراع اته ال احيرتو

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
-	**Alt:** 34 cm	**Üst:** 26 cm	-	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	170 cm	**En**	55 cm	**Yükseklik**	20 cm

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Kazıma ve oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Kapak taşlı mezar tipindedir. Mezar iki bölümden oluşmaktadır. Alt kısımda dikdörtgen bir kaide ve bunun üzerinde kapak bölümü yerleştirilmiştir. Anıt mezar tipindeki şahide kapak taşı üzerinden yükselmektedir. Mezar kapak taşının üzerinde kitap biçiminde bir kitabeye daha yer verilmiştir.

Anıt mezar tipinde düzenlenen şahide alt bölümde kare bir kaide üzerinde aşağıdan yukarıya doğru daralarak yükselip üst kısımda piramit biçiminde sonlandırılmıştır.

Ayak şahidesi günümüzde bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

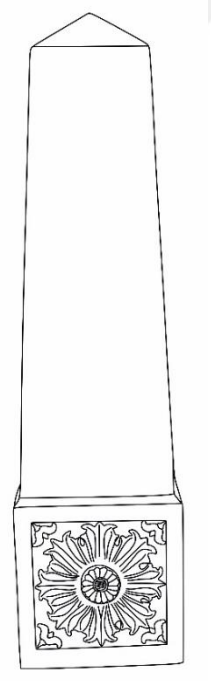
Anıt mezar taşının batı, güney ve kuzey yönlerinde kazıma tekniğiyle işlenmiş sülüs hatlı kitabesi yer almaktadır ve kare kaidesinin dört yönünde bitkisel bezemeli rozetler bulunmaktadır. Bu rozetin sekiz kolu palmet olarak sonlandırılmıştır. Karenin köşelerine yerleştirilen palmetlerle komposizyon tamamlanmıştır.

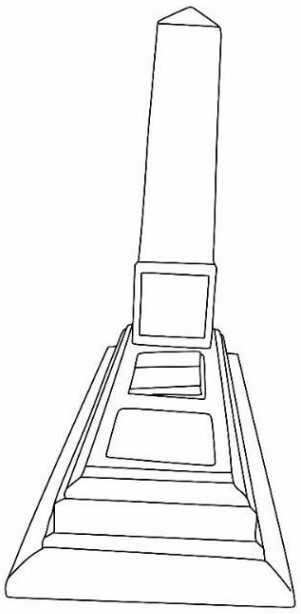
Foto. 344: Fatıma Nevakmisal Hanım'ın Baş Şahidesi

Foto. 343: Fatıma Nevakmisal Hanım'ın Mezarı

Çizim 335: Fatıma Nevakmisal Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 334: Fatıma Nevakmisal Hanım'ın Mezarı

Katalog No: Z-36

Fotograf No: 345-346

İnceleme Tarihi: 6.12.2015

Çizim No: 336-337

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648531 y-27.879958

Kimliği: Müftizâde Ahmed Efendi

Tarihi:1313 (H) 1895 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Hayy-ül Bâki	هول حتّل باقى
Kaza-i hükmünde olsada bu iklim-i cihan	قبضه حكمكده اولسده بو اقليمي جهان
Mevt-i dermansüz'la encâm olursun bî nişân	موتي درمانسوز له انجام اولورسك بي نشان
Müftü Zâde Zağra'lı Ahmed efendi görmeden	متفي زاده زغره لي احمد افندي كورمدن
Ömrünün devr-i kemâl'in oldu ukbâ'ya revân	عميرنك دوري كمالين الدي عقبايه روان
Kıl anı ya Rabb bi hakı şafi rüz-i cezâ	قيل اني يا يبّي حقي شافيع روزي جزا
Feyz-i gufrânınla bâğ-ı hûriyân'da kâmrân	فيضي غفرانله باغى حورياندە كلمران
Noktalandı dâne-i eşk'imle tarihi vefat	نقطه لندي ضانئ اشكمله تاريحي وفات
Ahmed' ola ilahî ravza-i cennet mekân	احمد اوله الهي روضئ جنّت مكان
El-merhum eski zağrah müftizâde Ahmed efendi	ال مرحوم اسكي زغراح متفيزاده احمد افندي
Ruhiçün El-Fatiha sene 1313	روحيچون ال فاتحه سن ١٣١٣

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
119 cm	**Alt:** 36 cm	**Üst:** 36 cm	5.5 cm	86 cm	**Alt:** 29 cm	**Üst:** 29 cm	4 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	**-**	**En**	**-**	**Yükseklik**	**-**

Başlık Tipi: Azizi Fes

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Ayak taşının üst kısmı kırıktır.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar tipindedir.

Baş şahidesi, prizmal dikdörtgen gövdelidir. Gövde üzerinde bulunan başlık kısa bir boyun ile bağlanmıştır.

Ayak şahidesi prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dış yüzeyinde tâlik hatlı onbir satırlık kitabesinin werlevha satırı yuvarlak bir kartuş, diğer satırlar ise soldan sağa doğru eğimli dikdörtgen kartuşlar içerisine alınarak birbirinden ayrılmıştır. Şahide, gövde kısmına kısa bir boyunla bağlanan Azizi tipi fes ile bitirilmiştir.

Ayak şahidesinin iç yüzünde tek kaideli bir vazo içerisinden çıkan, uzun ve ince yapraklar bulunmaktadır. Bu bezeme alttan yuvarlak kemer ile çevrelenmiştir.

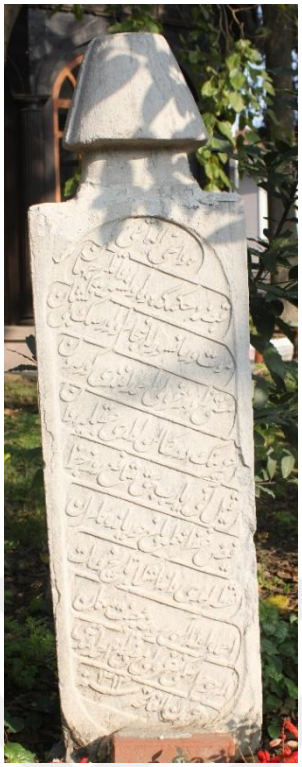
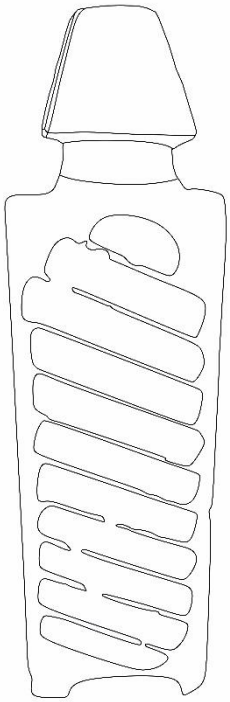

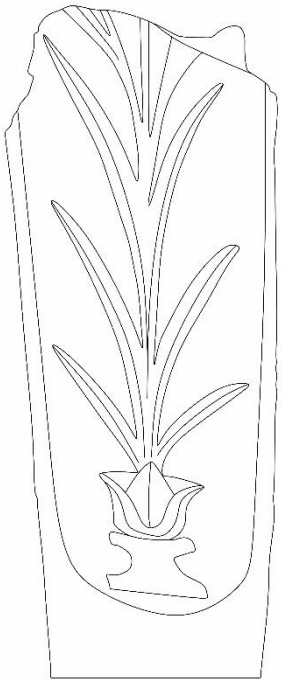
Foto. 345: Ahmed Efendi'nin Baş Şahidesi

Foto. 346: Ahmed Efendi'nin Ayak Şahidesi

Çizim 336: Ahmed Efendi'nin Baş Şahidesi

Çizim 337: Ahmed Efendi'nin Ayak Şahidesi

Katalog No: Z-37

Fotograf No: 347-348

İnceleme Tarihi: 6.12.2015

Çizim No: 338-339

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648558 y-27.879998

Kimliği: Amine Hanım

Tarihi: 1313 (H) 1895 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Hay	هول حیّ
Şehim Mustafa'dır gafirim	شیحم مصطفادر غافرم
Gaffar olan Mevla	غفار اوللن مولل
Anınçün gam yemem asla gerek	انکچون کم یمم اصلل کرك
Evla gerek ahiri	اولل مرم احري
Rusçuklu Zade Hacı Rıfat Efendi	روسچوکلي زاده حاجي رفت افندي
Halilesi Amine Hanım Ruhuna	حلیلسي امینه حانم روحنه
Fatiha sene 1313	فاتحه سن ۱۳۱۳

Yazı Tipi: Rik'a

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
135 cm	**Alt:** 28 cm	**Üst:** 30 cm	6 cm	138 cm	**Alt:** 27 cm	**Üst:** 28.5cm	7 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş ve ayak şahidesi geometrik bir tepelik altında aşağıdan doğru daralan dikdörtgen prizmal bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprak üzerinden yükselmektedir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidesinin dış yüzünde soldan sağa doğru eğimli birbirine paralel silmeler ile ayrılmış sekiz satırlık rik'a hatlı kitabesi bulunmaktadır. Kitabe üst bölümde basık yuvarlak kemer ile sınırlandırılmıştır. Bu kemer aynı zamanda gövde ile başlık kısmınıda ayırmaktadır. Kemerin köşelerinde kıvrımlı olarak başlayan stilize yapraklar içten dışa doğru yayılmaktadır. Her iki yaprağın ortasında, iki yaprağın birleştirilmesiyle ters ''V'' biçimi oluşturulmuştur. Tepelik bölümü ise güneş kursu motifi ile tamamlanmıştır.

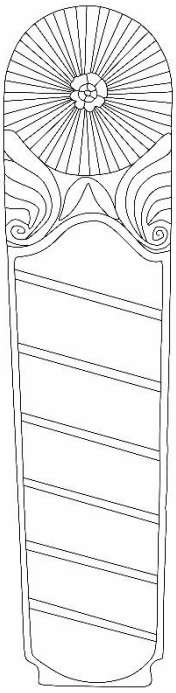
Ayak şahidesinin iç yüzeyi tek ayaklı dekoratif bir vazodan çıkan, tek dallı ''S'' biçimindeki kıvrımlı dal üzerinde gül ve geniş taç yapraklar işlenerek yüzey hareketlendirilmiştir. Bezeme üst bölümde basık yuvarlak kemer ile sınırlandırılmıştır. Bu kemer aynı zamanda gövdeyi üst bölümden ayırmaktadır. Kemer boşluklarında kıvrımlı olarak başlayan stilize yapraklar daralarak boyun kısmını oluşturmaktadır ve tepeliği desteklemektedir. Her iki yaprağın ortasında, iki yaprağın birleştirilmesiyle ters ''V'' biçimi oluşturulmuştur. Güneş kursu tepelik ile şahide sonlandırılmıştır.

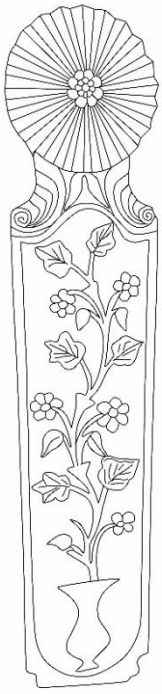
Foto. 347: Amine Hanım'ın Baş Şahidesi

Foto. 348: Amine Hanım'ın Ayak Şahidesi

Çizim 338: Amine Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 339: Amine Hanım'ın Ayak Şahidesi

Katalog No: Z-38

Fotograf No: 349-350-351

İnceleme Tarihi: 6.12.2015

Çizim No: 340-341-342

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648417 y-27.879990

Kimliği: Fatıma Nebahat Hanım

Tarihi: 1325 (H) 1907 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Âh Mine'l Mevt	اه منل موت
Bir gonca gül idim sarardım soldum	بر غنجه كل ايدم صراردم صولدم
Anamı babamı terk edüb cenneti buldum	انامي بابامي ترك ايدوب جنّتي بولدم
Karasi duyun-u umumiye-i Osmaniye müdiri	قره سي ديونو عموميه عسمانيه مديري
Edib Bey'in kerimesi Nebahat	اديب بكيك كريمسي نباحت
Hanım'ın Ruhuna Fatiha	حانمك روحنه فاتحه
Sene 1325 Fi Receb	سن ١٣٢٥ في رجب

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
82 cm	**Alt:** 23.5 cm	**Üst:** 26 cm	5 cm	80 cm	**Alt:** 23.2 cm	**Üst:** 25 cm	5 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	165 cm	**En**	44 cm	**Yükseklik**	60 cm

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Yüksek çerçeveli mezar tipindedir.

Baş ve ayak şahideleri bitkisel bir tepelikli altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve mezar kapak taşı üzerine yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Dikdörtgen formdaki mezarın uzun ve kısa kenar panolarının orta eksenlerinde güneş kursu görülmektedir. Bu bezeme köşelerde çeyrek ışın çubukları ile desteklenerek komposizyon tamamlanmıştır.

Baş şahidesinin dış yüzeyinde sülüs hat ile yazılmış yedi satırlık kitabesinin serlevha ve tarih satırı yuvarlak, diğer satırlar ise dikdörtgen kartuşlar içerisine alınarak bölünmüştür. Gövde; tepelikten ince, dalgalı bir silme ile ayrılmıştır. Serlevha üzerinden başlayan kıvrımlı yapraklar omuzlara doğru uzanıp kıvrımlı olarak tamamlanırken, bu bezemenin alt kısımlarında gül motifi görülmektedir.

Şahidenin bitkisel ve üçgen tepelikli başlığının merkezine gül motifi yerleştirilmiştir. Bu motif, üç yönden yaprak motifleri ile desteklenerek bitkisel bir komposizyon oluşturulmuştur. Merkezde yer alan bezemeleri destekleyen yaprakların uçları aşağı doğru sarkıtılarak omuz bölümündeki kıvrımlı yapraklar ile birleştirilmiştir. Bunun sonucu olarak boynun yanlarında boşluklar oluşturulmuştur.

Ayak şahidesinin iç yüzünde vazo içerisinden çıkan tek dal üzerinde gül, lale ve yapraklardan oluşan şukufe görülmektedir. Bu motif, alt ve üst kısımda yuvarlak bir silme ile çerçeve içerisine alınmıştır. Gövdenin üst bölümünden başlayan kıvrımlı yapraklar omuz kısımlarına doğru uzanıp kıvrımlı olarak tamamlanırken, bu bezemenin alt kısımlarında gül işlenmiştir. Şahidenin bitkisel ve üçgen tepelikli başlığının merkezine gül motifi yerleştirilmiştir. Bu motif, üç yönden yaprak ile desteklenerek bitkisel komposizyon tamamlanmıştır. Merkezde yer alan bezemeleri destekleyen yaprak motiflerinin uçları aşağı doğru sarkıtılarak omuz bölümündeki kıvrımlı yapraklar ile birleştirilmiştir. Bunun sonucu olarak boyun kısmının yanlarında boşluklar oluşturulmuştur.

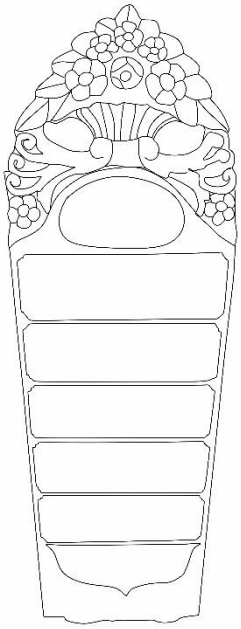
Foto. 349: Fatıma Nebahat Hanım'ın Baş Şahidesi

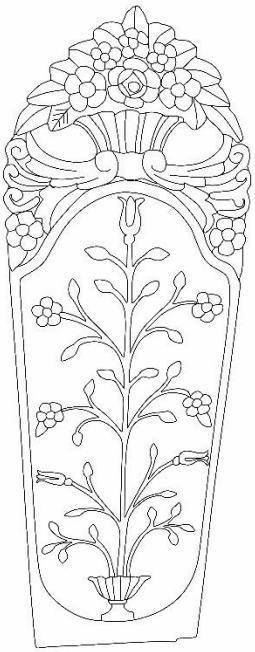
Foto. 350: Fatıma Nebahat Hanım'ın Ayak Şahidesi

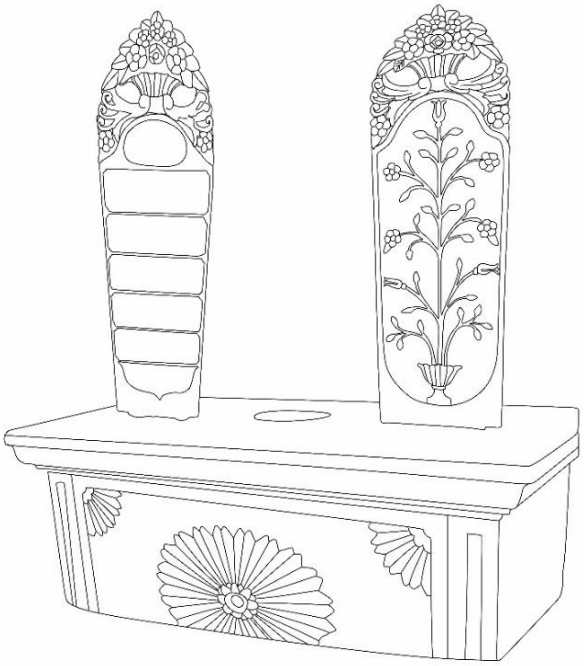
Foto. 351: Fatıma Nebahat Hanım'ın Mezarı

Çizim 340: Fatıma Nebahat Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 341: Fatıma Nebahat Hanım'ın Ayak Şahidesi

Çizim 342: Fatıma Nebahat Hanım'ın Mezarı

Katalog No: Z-39

Fotograf No: 352-353

İnceleme Tarihi: 7.12.2015

Çizim No: 343-344

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648563 y-27.880135

Kimliği: Mustafa Süreyya Bey

Tarihi: 1326 (1908)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Bâki	هول باقى
Ey Baba itme kader	اى بابا ايتمه كادر
Razı ol emr-i hüda'ya	راضي اول امر حدايه
Karasi duyun-u umumiye müdiri	قره سي ديونو عموميه مديري
Edib Bey'in mahdumu	اديب نك محدومي
Mustafa Süreyya Bey'in ruhuna	مصطفا سريا بكيك روحنه
Fatiha sene 1326	فاتحه سن ١٣٢٦

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
55 cm	**Alt:** 19.5cm	**Üst:** 19.5cm	3 cm	46.5 cm	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Hamidi Fes.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Ayak taşının üst kısmı kırıktır.

Mezar Tipi ve Formu : Çerçeveli mezar tipindedir.

Baş şahidesi, prizmal dikdörtgen gövdelidir ve bu form üzerinde kısa boyun bölümünden sonra bir başlık ile sonlandırılmıştır. Şahide mezar çerçevesi taşı üzerine yerleştirilmiştir.

Ayak şahidesi, aşağıdan yukarıya doğru genişleyen silindirik gövdeye sahiptir ve mezar çerçevesinin taşı üzerinden yükselmektedir.

Süsleme Özellikleri

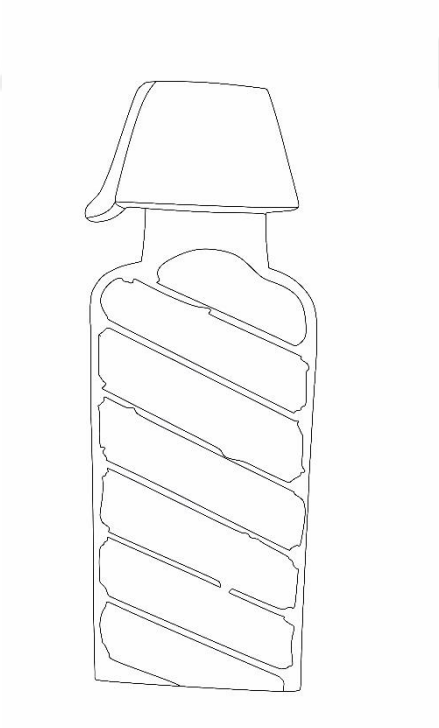
Şahidenin dış yüzünde yedi satırlık tâlik hat ile yazılmış kitabesi kartuşlar içerisine alınmıştır. Şahide, gövde üzerine kısa bir boyun ile bağlanan Hamidi tipi bir fes ile tamamlanmıştır.

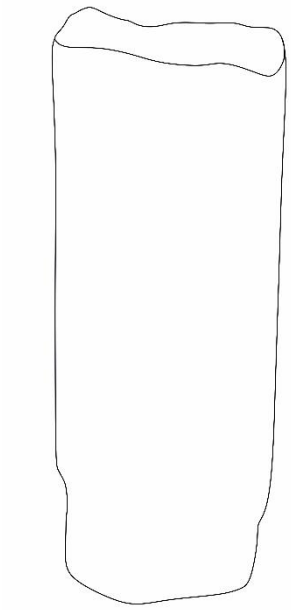

Foto. 352: Mustafa Süreyya Bey'in Baş Şahidesi

Foto. 353 : Mustafa Süreyya Bey'in Ayak Şahidesi

Çizim 343: Mustafa Süreyya Bey'in Baş Şahidesi

Çizim 344 : Mustafa Süreyya Bey'in Ayak Şahidesi

Katalog No: Z-40

Fotograf No: 354-355

İnceleme Tarihi: 6.12.2015

Çizim No: 345-346

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648540 y-27.880066

Kimliği: Necati Bey

Tarihi:1333 (H) 1915 (M)

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Kumandan iken Gönen'de bu Necâbetmend Necati Bey	قوماندن ايكن كونده بو نجابتمند نجاتي بك
Şaki Kazım'ı takipte şehiden irtihâl itdi	شقي كاظمي تعقيبده شهيدن ارتحل ايتدي
Hayatı müntafi oldu fakat hürmetle ehl-i hak	حياتي منطفي اولدي فقط حرمتله اهلي حق
Mübarek namını zîb-i lisan ibtiha'l itdi	مبارك نامني زيبي لسان ابتهال ايتدي
1333	١٣٣٣

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
-	**Alt:** -	**Üst:** -	-	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: -

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Kazıma ve oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Kapak taşlı mezar tipindedir.

Şahide anıt mezar tipinde olup alt kısımda dikdörtgen, onun üzerinde ise kare bir kaide üzerinden yukarıya doğru incelen silindirik bir gövdeye sahiptir ve en üst bölümde iki kademeli bir tepelik ile son bulmuştur.

Süsleme Özellikleri

Anıt mezarın alt kaidesinin batı yüzünde kare bir çerçeve içerisine alınmış kazıma tekniği ile nakşedilmiş tâlik hatlı dört satırlık kitabesi yer almaktadır. Bu kitabenin dört köşesinde lotus motifi yerleştirilmiştir. Kaidenin güney, kuzey ve doğu yönünde ise kare çerçeve içerisine alınmış papatya ve stilize yaprak motifleri ile meydana getirilmiş dairesel bir çelenk motifi bulunmaktadır. Köşelerde lotuflarla bütünlük oluşturulan çelenk, alt kısımda birleştirilmeyip aşağı doğru sarkıtılan iki kurdele ile tamamlanmıştır.

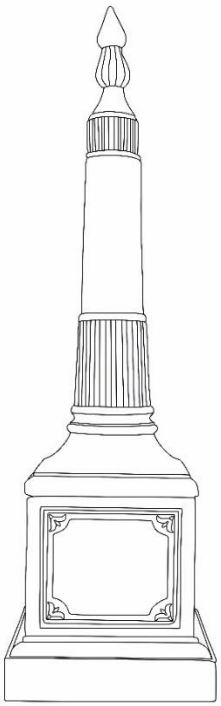
Kare kaide üzerine bir altlık ile oturan şahidenin gövdesi üç bölüme ayrılmıştır. Birinci ve üçüncü bölüm düşey eksende yivli olarak, ikinci bölüm ise düz olarak verilmiştir. Gövdenin üçüncü bölümünden sonra yukarı doğru daralan boyun bölümünün ardından birinci kademesi yivli olarak uygulanan iki kademeli külah tarzı bir tepeliğe yer verilmiştir.

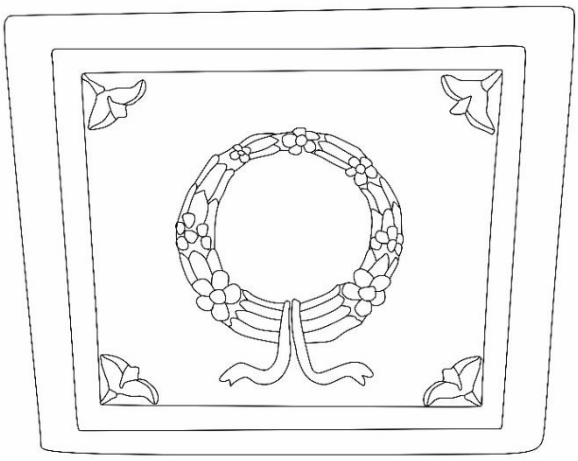
Foto. 354: Necati Bey'in Baş Şahidesi

Foto. 355: Necati Bey'in Mezarının Kenar Panosu

Çizim 345 : Necati Bey'in Baş Şahidesi

Çizim 346: Necati Bey'in Mezarının Kenar Panosu

Katalog No: Z-41

Fotograf No: 356

İnceleme Tarihi: 6.12.2015

Çizim No: 347

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648547 y-27.880019

Kimliği: Molla Saibe Hanım

Tarihi:

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Bâki	هول باقى
Bakup geçme ricâm bu'dur Ey Muhammed ümmeti	بقوب كچمه ريجام بودر اي محمّد امّتي
Ölünün diriden heman bir Fatihadır minneti	اولونك ديردن همان بر فاتحه در نمتي
Kabrimi ziyaret iden bulur cenneti	قبريمي زيارت ايدن بولر جنّتي
Binbaşı Mustafa Ağa zevcesi merhume	بكباشي مصطفا اغا خوجسي مرحومه
Molla Saibe Hanım'ın ruhiçün Fatiha	منلا صعبه حانمك روحيچون فاتحه

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
85 cm	**Alt:** 27 cm	**Üst:** 32 cm	5 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Ayak taşının üst bölümü kırıktır.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, bitkisel bir tepelik altında aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

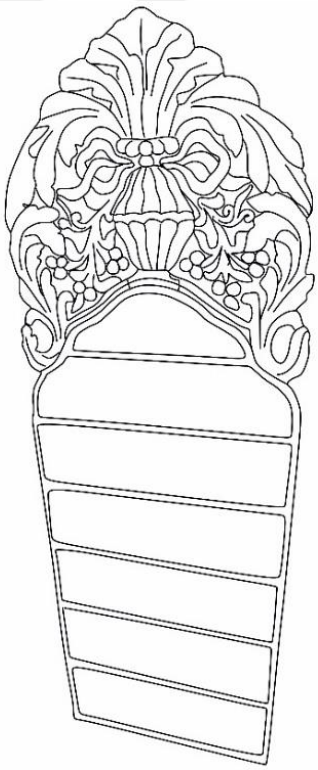
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidesinin dış yüzünde sülüs hat ile yazılmış ve kartuşlar içerine alınmış yedi satırlık kitabesi vardır. Ancak kitabenin bir bölümü toprak altında kalmıştır. Serlevhası üzerinde ve tepelik bölümün merkezine yerleştirilmiş kapaklı bir vazo içerisinden yukarıya, yan kısımlara doğru akant yaprakları çıkmaktadır. Gövdenin omuzlarından kıvrılarak başlayan akant yaprakları ise vazodan çıkan akantlar ile birleşerek bir çerçeve meydana getirmiştir. Kapaklı vazonun üst bölümü fiyonk ile bağlanmıştır. Vazo ve akant yaprakları arasında oluşan boşlukta, aşağı doğru sarkmış küpe çiçeği görülmektedir.

Foto. 356: Molla Saibe Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 347: Molla Saibe Hanım'ın Ayak Şahidesi

Katalog No: Z-42

Fotograf No: 357

İnceleme Tarihi: 6.12.2015

Çizim No: 348

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648467 y-27.880006

Kimliği: Sinan Bey

Tarihi:

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Bâki	هول باقى
Beni kıl mağfiret ey Rab-bi yezdân	بنى قيل مغفرت اي ربّي يزدان
Bi hak-kı arş-ı âzâm nuri Kur'an	بي حقّي عرشي اعظم نوري قران
Gelip kabrim ziyaret eden ihvân	كلوب قبريمي زيارت ايدن احوان
İdeler ruhuma bir fatiha ihsân	ايدلر روحمه بر فاتحه احسان
Zağnos Paşa neslinden	زغنوس پاشا نسلندن
Cafer Bey Zâde merhum	جعفر بك زاده مرحوم
Ve mağfur Sinan Bey	و مغفور سنان بك
Ruhuna Fatiha	روحنه فاتحه

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
81 cm	**Alt:** 29.5 cm	**Üst:** 29.5cm	2.5 cm	-	**Alt:** - **Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Başlığı kırıktır.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, dikdörtgen prizmal bir gövdeye sahiptir ve toprak üzerinden yükselmektedir.

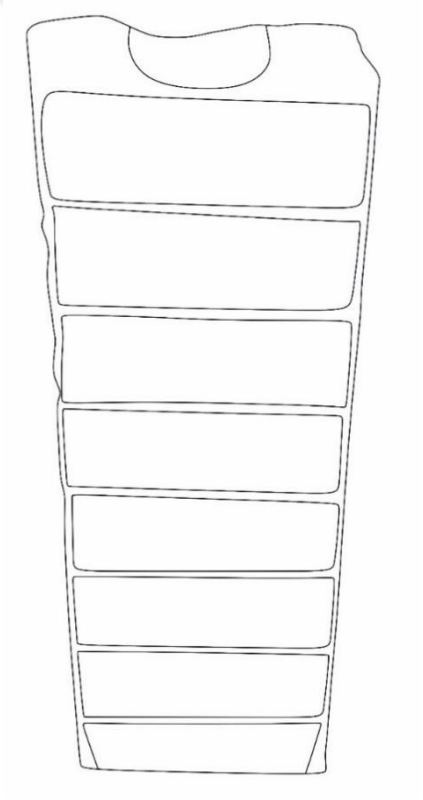
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dış yüzünde sülüs hat ile yazılmış dokuz satırlık kitabesi görülmektedir. Kitabenin serlevha satırı yuvarlak, diğer satırlar ise dikdörtgen kartuşlar içerisine alınmıştır. Kitabenin bir bölümü toprak altında kalmıştır.

Foto. 357: Sinan Bey'in Baş Şahidesi

Çizim 348: Sinan Bey'in Baş Şahidesi

Katalog No: Z-43

Fotograf No: 358-359

İnceleme Tarihi: 6.12.2015

Çizim No: 349-350

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648621 y-27.879954

Kimliği: Mehmed Ağa

Tarihi:

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Âh Mine'l Mevt	اه منل موت
Beka mümkün değildir ıztırab-ı âbâd-ı fânîde	بقا ممكن دكلدر اضطربي ابادي فانيده
Ecel taht-ı süleyman'a nihayette ne hâl etti	اجل تحتي سليمانه نهايته ن حال ايتدي
Felek bir pençe-i şâhâne cihangir-i bu dünyada	فلك بر پنچي شاحانه جحانكيري بو دنياده
Çıkardı evc-i örnek cihan 'apay-ı mâl itti	چيقاردي اوجي اورنك جحان اپايي مال ايتدي
Mehmed Ağa kim cevherli tarih eyleye fânî'de	محمد اغا كم جوهرلي تارح ايليه فانيده
Bin üçyüz dörtten adn 'e ırcîyle irtihal itdi	بيك اوچيوز دورتده عدنه ارجيله ارتحال ايتدي
Kolağası Mehmed Ağa	قول اغاسي محمد اغا
Ruhiçün El fatiha	روحيچون ال فاتحه

Yazı Tipi: Tâlik

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
102 cm	**Alt:** 31 cm	**Üst:** 35 cm	9 cm	70 cm	**Alt:** 26.5 cm	**Üst:** 29.5cm	9 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	**-**	**En**	**-**	**Yükseklik**	**-**

Başlık Tipi: Hamidi Fes.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağıya doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir bu form üzerinde kısa, silindirik boyun bölüme ile bağlanan bir başlık ile tamamlanıp doğrudan toprak içerisine dikilmiştir.

Ayak şahidesi, sivri tepelik altında aşağı doğru daralan dikdörtgen prizmal gövdeye sahiptir ve doğrudan toprak üzerinden yükselmektedir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidesinin dış yüzünde soldan sağa doğru eğimli birbirine paralel silmeler ile bölünmüş tâlik hatlı sekiz satırlık kitabesi bulunmaktadır. Üst bölümde yuvarlak bir kemer içerisine alınan kitabenin bir bölümü toprak altında kalmıştır. Kemerin üstündeki daire içerisine alınmış gülbezek motifi ve bu motifin etrafından çıkıp kemer köşe boşluklarına doğru yayılan zambak çiçeği ile bitkisel bezemeli bir komposizyon oluşturulmuştur. Şahide, gövdeye kısa ve silindirik bir boyunla bağlanan Hamidi tipi bir fes ile bitirilmiştir.

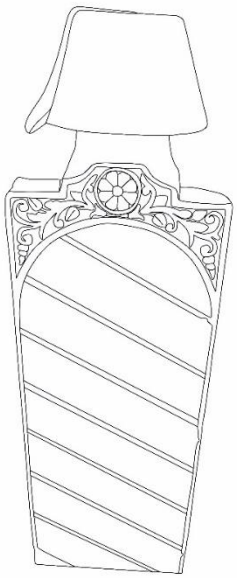
Sivri tepelikli ayak şahidesinin iç yüzünün orta eksenine yerleştirilmiş olan selvi ağacı motifi görülmektedir.

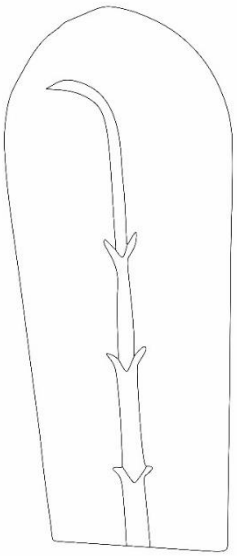
Foto. 358: Mehmed Ağa'nın Baş Şahidesi

Foto. 359: Mehmed Ağa'nın Ayak Şahidesi

Çizim 349: Mehmed Ağa'nın Baş Şahidesi

Çizim 350: Mehmed Ağa'nın Ayak Şahidesi

Katalog No: Z-44

Fotograf No: 360-361

İnceleme Tarihi: 6.12.2015

Çizim No: 351-352

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.64871 y-27.880021

Kimliği:İsmail Bey

Tarihi:

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Tarih-i vefat İsmail Bey İbn Hamid Paşa	تارحي وفات اسمايل بي ابن حاميد پاشا

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
101 cm	**Alt:** 56 cm	**Üst:** 39 cm	16 cm	57 cm	**Alt:** 51 cm	**Üst:** 52.5cm	16.5 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Mücevveze.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi aşağıdan geniş olarak başlayıp gövdenin orta bölümüne doğru daralırken üst kısımda tekrar genişleyen asimetrik, prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir. Gövde üzerine doğrudan bir başlık konulmuştur. Başlığının bu taşa ait olmadığı belirtilmektedir[152].

Ayak şahidesi üçgen bir tepelik altında aşağı doğru genişleyen prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir. Şahide doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dış yüzünde dikdörtgen kartuş içerisine alınmış tek satırlık sülüs hatlı kitabesi yer almaktadır. Kitabenin diğer satırları toprak altında kalmıştır. Şahidenin göğüs bölümünde simetrik olarak yerleştirilmiş iki adet penç motifine yer verilmiştir. Gövdeye doğrudan yerleştirilen Mücevveze başlığı üzerinde sorguç ve kalın burmalar yer almaktadır.

Üçgen tepelikli ayak şahidesinin gövdesinin orta ekseni üzerine penç motifi işlenerek taşın yüzeyi hareketlendirilmiştir.

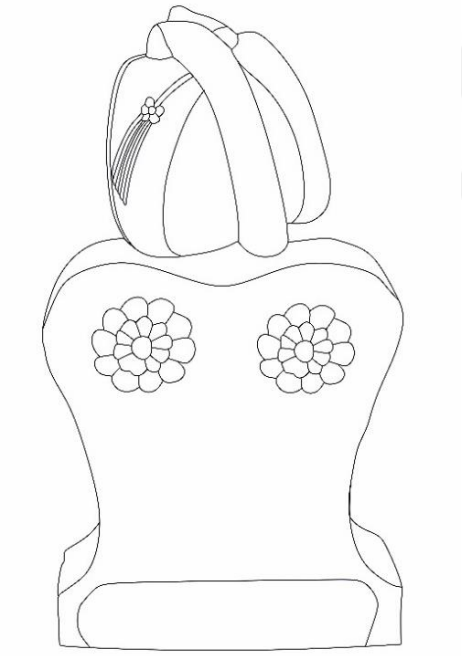
[152] Eren, Muharrem, Zağnos Paşa, Kültür Eğitim Vakfı, Balıkesir, 1994, ss 267

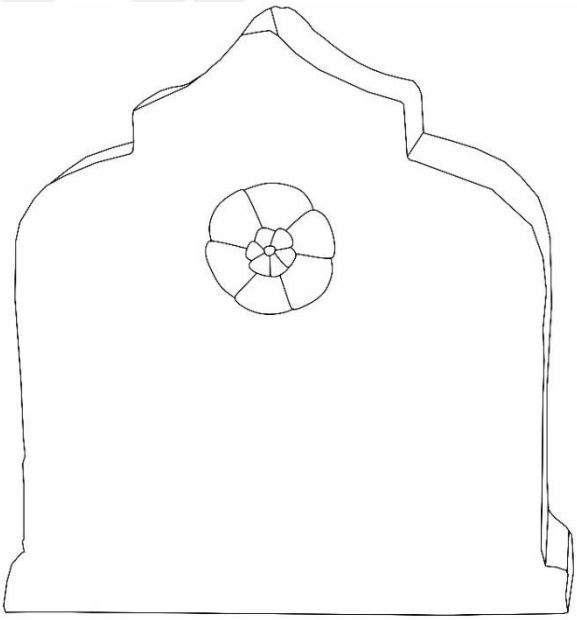
Foto. 360: İsmail Bey'in Baş Şahidesi

Foto. 361: İsmail Bey'in Ayak Şahidesi

Çizim 351: İsmail Bey'in Baş Şahidesi

Çizim 352: İsmail Bey'in Ayak Şahidesi

Katalog No: Z-45

Fotograf No: 362

İnceleme Tarihi: 6.12.2015

Çizim No: 353

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648723 y-27.880105

Kimliği: Ayşe Hanım

Tarihi:

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Âzm'idüb gitti Ayşe Hanım	عزم ايدوب كيتدي عايشه حانم
Bint-i Sinan Paşa, dünyadan	بنتى سنان پاشا دنيادن
Diler ziyareti olsun ziyareti maka olsun	ديلرزيارتي اولسون زيارتي ماقا الوسون
Cennet-i adn Fazl-ı cüdiyeg aryk idüp	جنّتي عدن فضلي جوديهغ عريك ايدوب
Rahmet'e ider Mutlaka cennet-i adn'e	رحمته ايدر مطلقه جنّتي عدنه
Kimseye baki değildir dar-ı dünya	كمسيه باقي دكيلدر داري دنيا
Ecrini versin Cenab-ı Rab'bi Sübhan	اجرني ويرسن جنابع ربّي سوبحان

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
82.5 cm	**Alt:** 23.5 cm	**Üst:** 30 cm	6 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

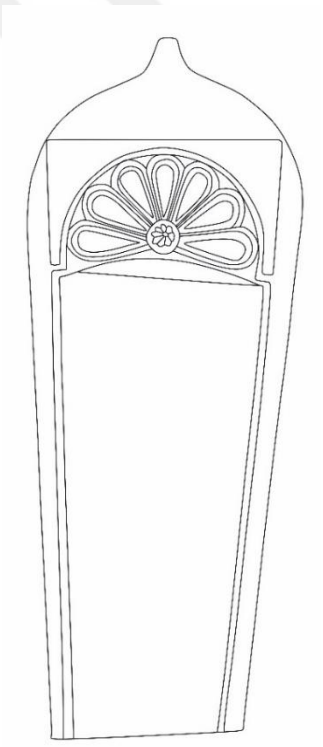
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dış yüzünde yedi satırlık sülüs hatlı kitabesi bulunmaktadır. Kitabenin üst bölümünde yarım daire biçimindeki ışınsal demetlerin oluşturduğu rozet motifi ile yüzey sadelikten kurtarılmıştır.

Foto. 362: Ayşe Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 353: Ayşe Hanım'ın Baş Şahidesi

Katalog No: Z-46

Fotograf No: 363

İnceleme Tarihi: 6.12.2015

Çizim No: 354

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648596 y-27.880045

Kimliği: Şerife Arife Hanım

Tarihi:

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Bâki	هول باقى
Ser bevvabîn dergâhı	سرّ بوّابين دركاهي
Âlisi'nden Balıkesri	عاليسندن باليكسري
Müteselimi Şerif Muhammed Ağa	متسلمي شريف محمّد اغا
Kerimesi cennetmekan Şerife Arife	كريمسي جنّت مكان شفريفه عريفه
Hanım Ruhuna Fatiha	حانم روحنه فاتحه

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
62 cm	**Alt:** 23 cm	**Üst:** 23.5cm	2 cm	-	**Alt:**	**Üst: -**	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Hotoz.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağıya doğru daralan prizmal dikdörtgen gövdelidir ve bu form üzerine, boyun kısmıyla bağlanan bir başlık ile son bulmuştur. Şahide, doğrudan toprak içerisine konulmuştur.

Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

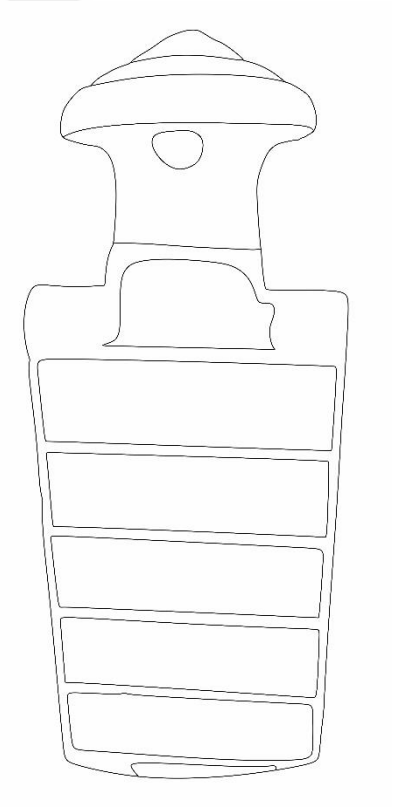
Süsleme Özellikleri

Baş şahidenin dış yüzeyinde altı satırlık sülüs hatlı kitabesi bulunmaktadır. Serlevha satırı kareye yakın, diğer satırlar ise dikdörtgen kartuşlar içerisine alınarak bölünmüştür.

Şahide, gövdeye üzerinde kabarası olan uzun ve silindirik bir boyun ile bağlanan Hotoz tipi bir kadın başlığıyla tamamlanmıştır.

Foto. 363: Şerife Arife Hanım'ın Baş Şahidesi

Çizim 354: Şerife Arife Hanım'ın Baş Şahidesi

Katalog No: Z-47

Fotograf No: 364-365

İnceleme Tarihi: 6.12.2015

Çizim No: 355-356

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648530 y-27.880059

Kimliği:

Tarihi:

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Çün şahadetle	چون شهادتله
Eyledi ruhlet	ايلدي رحلت
Cây oldu ona	جاي اولدي اونه
Ravza-i cennet	روضيي جنّت

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
47.5 cm	**Alt:** 15 cm	**Üst:** 15 cm	15 cm	83.5 cm	**Alt:** -	**Üst:** -	6 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi:

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Baş şahidenin başlığı kırıktır.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir ve doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

Ayak şahidesi, sekizgen bir gövdeye sahip olup pramidal bir tepelik ile sonlandırılmıştır ve doğrudan toprak içerisine dikilmiştir.

Süsleme Özellikleri

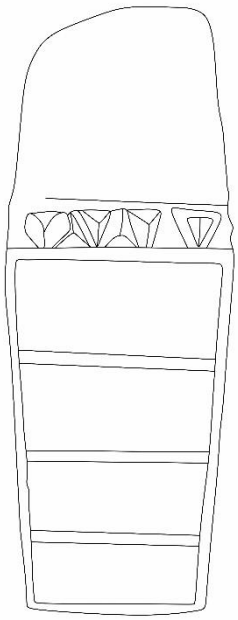
Baş şahidesinin dış yüzeyinde sülüs hatlı dört satırlık kitabesi yatay eksende birbirine paralel silmeler ile ayrılmıştır. Kitabenin bir bölümü toprak altında kalmıştır. Gövdeden boyuna geçiş prizmal üçgenlerle sağlanmıştır.

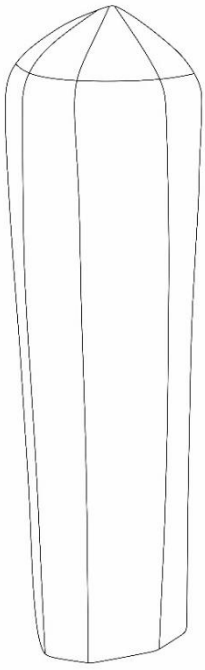
Foto. 364: Z-47 Nolu Mezarın Baş Şahidesi

Foto. 365: Z-47 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi

Çizim 355: Z-47 Nolu Mezarın Baş Şahidesi

Çizim 356: Z-47 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi

Katalog No: Z-48

Fotograf No: 366

İnceleme Tarihi: 6.12.2015

Çizim No: 357

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648550 y-27.880253

Kimliği: İsmail Ağa

Tarihi:

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Eğer sorarsan şu	اكر صوررسك شو
Mezarı bu annesini	مزاري بو انّه سنك
Gülizarı yirmibeş	كولعزاري يرمي بش
Yaşında terketti cihanı	ياشنده ترك ايتدي جهاني
Buna da kıldı dünyası fani	بنكا ده قيلدي دنياسي فاني
Merhum İsmail Ağa	مرحوم اسمعيل آغا
Mah'ı Rebiyüllüla'nın	ماحع ربيولاونك
Yedinci Cuma	يدينجي جوما

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
92 cm	**Alt:**	**Üst:**	14.5 cm	-	**Alt:** -	**Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Katibi Kavuk.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Toprak mezar.

Baş şahidesi, prizmal dikdörtgen gövdeye sahip olup bu form üzerinde yukarı doğru daralan silindirik bir boyun bölümünden sonra başlık ile tamamlanmıştır. Şahide doğrudan toprağa yerleştirilmiştir.

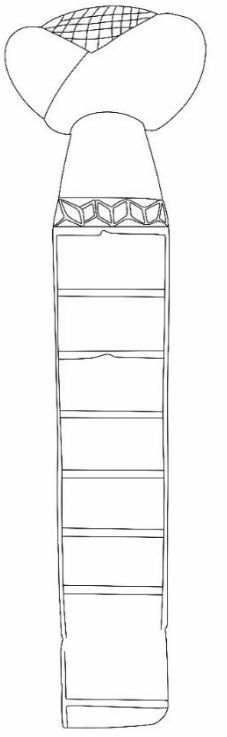
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidesinin dış yüzeyinde sülüs hatlı sekiz satırlık kitabesi yatay eksende birbirine paralel silmeler ile ayrılmıştır. Gövdeden boyun bölümüne geçiş prizmal üçgenler ile hareketlendirilirken, tepesi kafes biçiminde işlenen Katibi tipi kavuk tipi ile bitirilmiştir.

Foto. 366: İsmail Ağa'nın Baş Şahidesi

Çizim 357: İsmail Ağa'nın Baş Şahidesi

Katalog No: Z-49

Fotograf No: 367-368-369-370

İnceleme Tarihi: 6.12.2015

Çizim No: 358-359-360-361

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648461 y-27.880018

Kimliği: Hacı İsmail Efendi

Tarihi:

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Âh Mine'l Mevt	اه منل موت
Hacı İsmail Efendi yâni Keklik Zâde Kim	حاجي اسماعيل افندي يغني ككلك زاده كيم
Ircı-i fermanına kıldı fedâ-yı nakd-ı cân	ارجعي فرماننه قيلدي فدايي نقدي جان
Çeşm-i kelbi pertev-i ihlasla bidâr idi	چشمي قلبي پرتوي احلاصله بيدار ايدي
Sinesinde var idi aşk-ı hakikat bîgümân	سينسنده وار ايدي عشقي حقيقت بيكمان
Cami-i Zağnos'a Hüsn-ü hizmetten Şâd idi	جاميع زغنوسه حسنو حزمتّن شاد ايدي

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**Çap**	**Kalınlık**
104.5 cm	**Alt:** 30 cm	**Üst:** 32 cm	9.5 cm	134 cm	**Alt:** 54 cm / **Üst:** 54cm	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Oval Başlıklı Sarık.

Bugünkü Durumu : Baş şahidesi bulunduğu yerden düşüp alt kısmı kırılmıştır.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Mezar Tipi ve Formu : Dikdörtgen bir kaide üzerinde yükselen ve üzeri kapak taşı ile kapatılan sandık mezar tipindedir.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağıya doğru daralan prizmal dikdörtgen bir gövdeye sahiptir. Şahide, gövde üzerine kısa bir boyun ile bağlanan başlıkla sonlandırımıştır.

Ayak şahidesi silindirik kaide üzerinde, aşağıdan yukarıya doğru incelen silindirik bir gövdeye sahiptir. Gövde üzerinde yuvarlak tepelikli bir başlık ile tamamlanmış ve şahide mezar kapak taşı üzerine yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Dikdörtgen formdaki mezarın uzun ve kısa kenar panoları üzerinde bitkisel ve geometrik bezemeler bulunmaktadır. Uzun kenarlar üzerinde orta bölümde birbirine belirli bir mesafede yerleştirilmiş iki adet yıldız çiçeği motifi görülmektedir. Bu bezeme dıştan dikdörtgen çerçeve içerisine alınmış ve köşelerde çeyrek daire içerisindeki ışın demetleri ile komposizyon desteklenmiştir. Kısa kenar panolar üzerinde ise orta eksende yaprakları dışarı doğru açılmış gül motifi, köşelerde çeyrek daire içerisindeki ışın demetleriyle bir bütünlük oluşturulmuştur.

Baş şahidesinin dış yüzeyinde sülüs hatlı altı satırlık kitabesi bulunmaktadır. Serlevha satırı üst kısma doğru sivrileşen ve yanlardan yumuşak hatlı dikdörten kartuş içerisinde verilirken, diğer satırlar soldan sağa doğru eğimli köşeleri pahlanmış dikdörtgen kartuşlar içerisine alınmıştır. Serlevhasının hemen üzerinden çıkan kozalak motifinin sağ ve sol yanlarında dikdörtgen bir çerçeve içerisinde, dıştan içe doğru eğimli olan üç yapraklı peygamber (gün) çiçeği bezemesine yer verilmiştir.

Baş şahide, gövdesine kısa bir boyun ile bağlanan ve üzerinde yatay dilimler olan sarık ile tamamlanmıştır.

Ayak şahidesinin silindirik gövdesi saran ince dallar üzerinde geniş ve uzun boyutlarda yaprak, zambak, gül ve süsen çiçeği bulunmaktadır. Topuz biçimindeki serpuşunun tepelik kısmında balık pulları işlenirken bu bezemeyi alt bölümde yapraklar tamamlamaktadır.

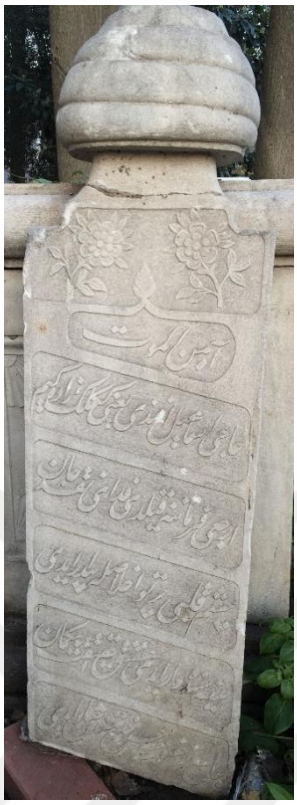

Foto. 367 : Hacı İsmail Efendi'nin Baş Şahidesi

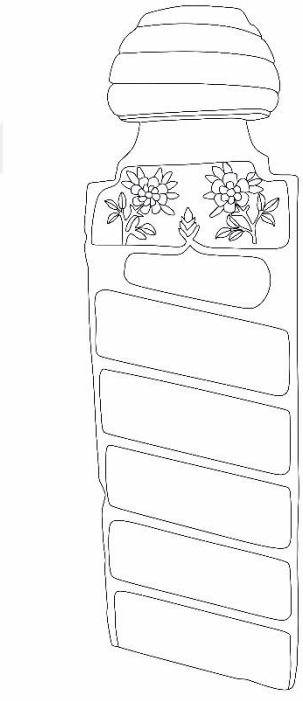
Foto. 368: Hacı İsmail Efendi'nin Ayak Şahidesi

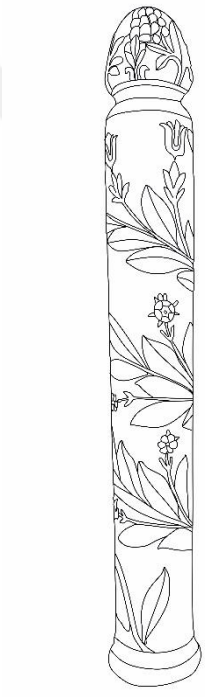
Foto. 369 : Hacı İsmail Efendi Mezarının Kısa Kenar Panosu

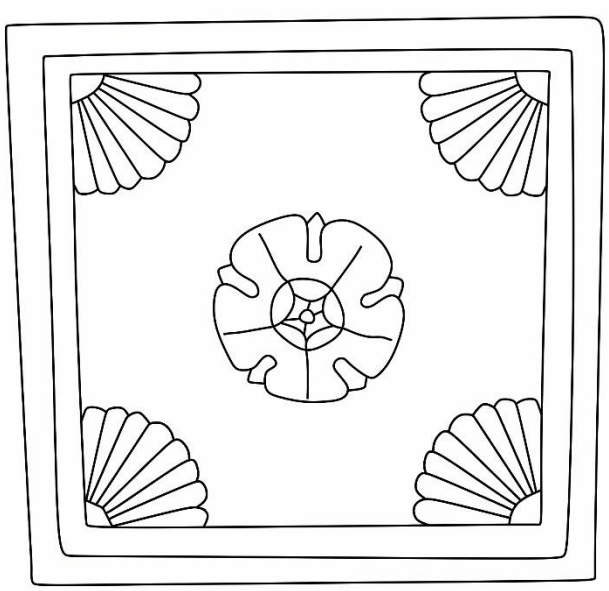
Foto. 370: Hacı İsmail Efendi Mezarının Uzun Kenar Panosu

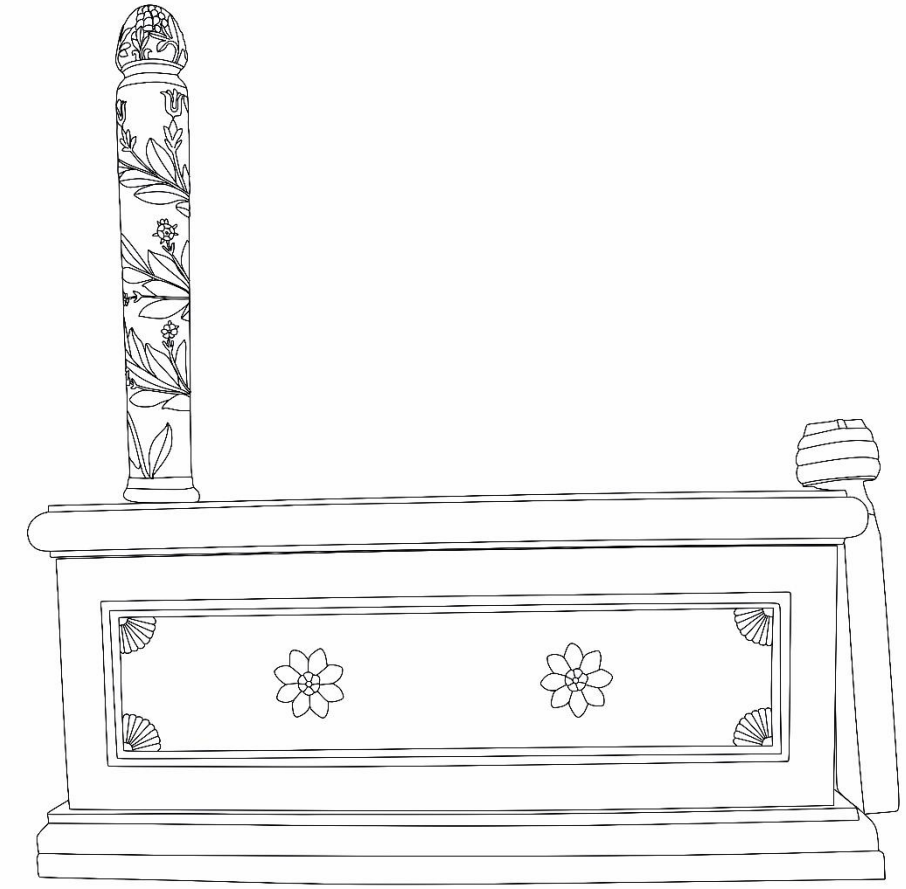
Çizim 358: Hacı İsmail Efendi'nin Baş Şahidesi

Çizim 359: Hacı İsmail Efendi'nin Ayak Şahidesi

Çizim 360: Hacı İsmail Efendi Mezarının Kısa Kenar Panosu

Çizim 361: Hacı İsmail Efendi Mezarının Uzun Kenar Panosu

Katalog No: Z-50

Fotograf No: 371-372

İnceleme Tarihi: 7.12.2015

Çizim No: 362-363

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648563 y-27.880135

Kimliği: -

Tarihi: -

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve’l Bâki	هول باقى
Nevcivanım uçdu cennet bağına	نوجوانم اوچدي جنّت باغينه
Fırkati kaldı valideny’nin canibine	فراقاتي قالدي والدينيك جانبنه
.....	.....

Yazı Tipi: Nesih

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
50 cm	**Alt:** 24 cm	**Üst:** 24 cm	3 cm	46 cm	**Alt:** 23cm	**Üst:** 26 cm	7 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Hotoz.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Baş şahidenin başlığı tahrip olmuştur. Ayak şahidesinin ise başlığı kırıktır.

Mezar Tipi ve Formu : Çerçeveli mezar tipindedir.

Baş şahidesi, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen gövdeye sahiptir ve bu form üzerinde ince bir boyun bölümünden sonra serpuş ile sonlandırılmıştır. Şahide, mezar çerçevesinin taşı üzerinden yükselmektedir.

Ayak şahidesi, kalp biçiminde ele alınmıştır ve mezar çerçevesinin taşı üzerine dikilmiştir.

Süsleme Özellikleri

Baş şahide taşının gövdesinin dış yüzeyinde birbirine paralel silmeler ile bölünmüş üç satırlık nesih hatlı kitabesine yer verilmiştir. Kitabenin bir bölümü beton içerisinde kalmıştır. Hotoz tipindeki başlığı, şahide gövdesine, üzerinde yer alan ve üzerinde kabarası bulunan boyunla bağlanmıştır.

Kalp formundaki ayak şahidesi gövdesinin iç yüzeyinde alttan başlayarak üst bölüme doğru yayılan iki yapraklı gül ve üç yapraklı gün çiçeği bezemesinin işlenmesiyle bitkisel bir süsleme programı görülmektedir.

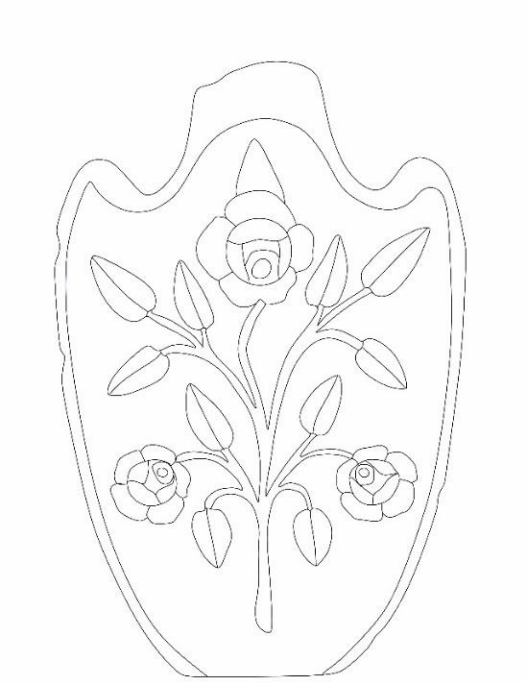

Foto. 371: Z-50 Nolu Mezarın Baş Şahidesi

Foto. 372: Z-50 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi

Çizim 362: Z-50 Nolu Mezarın Baş Şahidesi

Çizim 363: Z-50 Nolu Mezarın Ayak Şahidesi

Katalog No: Z-51

Fotograf No: 373

İnceleme Tarihi: 7.12.2015

Çizim No: 364

Bulunduğu Yer: Zağnos Paşa Cami Haziresi

Koordinat: x-39.648611 y-27.880240

Kimliği: Şevket İbrahim Bey

Tarihi:

KİTABENİN OKUNUŞU	
Türkçe	**Osmanlıca**
Hüve'l Bâki	هول باقى
Nûr-ı dîdem Şevket İbrahim Bey'in bu sâl'de	نوري ديدم شوكت ابراحيم بك بو ساله
Nahl-ı gülenadamı çiçekten görünce zahmeti	نحل كلي اندامى چچكتن كورنجه زحمتي
Gülnihâl cismi ol cevr-e tahammül itmeyüb	كلنهال جيسمي اول جوره تحمّل ايتميوب
Kıldı onbir günde doğru bağ-ı huld'e rıhleti	قيلدي اون بر كونده طوغري باغي حلده رحلتي

Yazı Tipi: Sülüs

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
50 cm	**Alt:** 23 cm	**Üst:** 23 cm	3 cm	-	**Alt:** - **Üst:** -	-

MEZAR ÖLÇÜLERİ					
Uzunluk	-	**En**	-	**Yükseklik**	-

Başlık Tipi: Kısa Başlıklı, Yatay Dilimli, Çapraz Şeritli Oval Sarık.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

İşleniş Tekniği : Oyma zemin üzerine alçak kabartma.

Bugünkü Durumu : Sağlam.

Mezar Tipi ve Formu : Çerçeveli mezar tipindedir.

Baş şahidesi, prizmal dikdörtgen gövdeye sahiptir ve bu formun üzerinde ince bir boyun kısmından sonra başlık ile bitirilmiştir. Şahide, mezar çerçevesinin taşı üzerine yerleştirilmiştir.

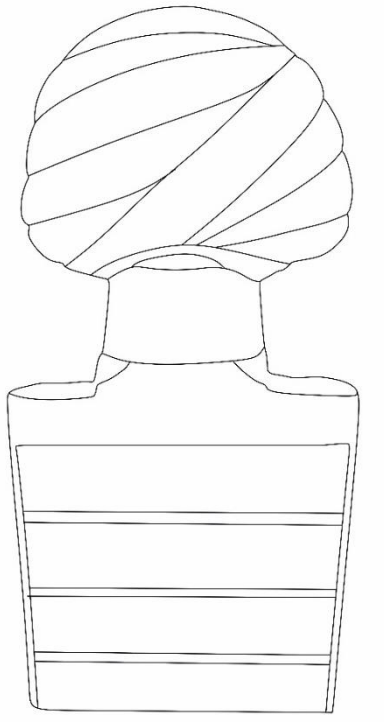
Ayak şahidesi bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri

Baş şahidesinin dikdörtgen gövdesinin dış yüzeyinde sülüs hatlı beş satırlık kitabesi bulunmaktadır. Serlevha satırı kartuş içerisinde yer alırken, diğer satırlar yatay eksende birbirine paralel silmeler ile ayrılmıştır. Şahide, gövdesi üzerine kısa ve silindirik boyun ile bağlanan sarıkla tamamlanmıştır.

Foto. 373: Şevket İbrahim Bey'in Baş Şahidesi

Çizim 364: Şevket İbrahim Bey'in Ayak Şahidesi

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KARŞILAŞTIRMA ve DEĞERLENDİRME

Bu bölümde Balıkesir şehir merkezinde incelediğimiz 211 mezar taşı örneğinin form tipleri, başlık tipleri, süsleme özellikleri, kullanılan malzeme ve yazı tipleri bakımından genel bir değerlendirmesi yapılacaktır.

4.1. MEZAR TİPLERİ

"Balıkesir Mezar Taşları" isimli araştırmamızda toplam 211 örnekte; toprak, çerçeveli, yüksek çerçeveli, kapak taşlı ve sandık-sembolik lahit mezar tipi olmak üzere toplamda 5 farklı tür bulunmaktadır.

4.1.1. Toprak Mezarlar

Baş ya da ayak şahidelerinin herhangi bir mezar yapısı olmaksızın şahidenin kuyruk kısmının doğrudan toprağa yerleştirildiği en yalın mezar biçimi olup[153] Hindistan'dan Çin'e, Avrupa'dan Afrika'ya, Mezapotamya'dan Anadolu'ya ve günümüze kadar uzanan her bölgede, her çağda karşımıza çıkmaktadır[154].

İncelediğimiz 211 mezar içerisinde en çok karşımıza çıkan tiptir ve toplamda 126 örneği vardır. Bu örneklerden 63'ü erkek[155], 50'si kadın mezarlarına aittir[156]. Geri kalan 13 mezarın kimliği bilinmemektedir[157].

---

[153] Halit Çal, Gazanfer İltar, *Giresun İli Osmanlı Mezar Taşları*, Giresun Valiliği Yayınları, Ankara 2011, 14.

[154] Nevzat Çevik, *Urartu Kaya Mezarları ve Ölü Gömme Gelenekleri*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2000, 17

[155] Bkz. Ali Şuuri Haziresi, A1, A2, A5, A6, AS-5, AS-7, AS-12, Asri Mezarlığı, AS-13, AS-14, B1-4, Baş Çeşme Mezarlığı, B1-4, B1-6,B1-7, B1-8, B1-10, B1-14,B1-22, B2-2, B2-5, B4-2, B6-1, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-1, Ş-2, Ş-3, Ş-5, Ş-8, Ş-16, Ş-17, Ş-21, Ş-23, Ş-24, Ş-36, Ş-40, Ş-42, Ş-47, Ş-58, Ş-59, Ş-60, Ş-62, Ş-64, Ş-71, Ş-77, Ş-79, Ş-81, Ş-85, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-1, Z-2, Z-4, Z-5, Z-8, Z-9, Z-10, Z-11, Z-14, Z-16, Z-24, Z-26, Z-27, Z-36, Z-42, Z-43, Z-44, Z-48

[156] Bkz. Ali Şuuri Haziresi, A-2, A-3, A-4, AS-2,AS-9, AS-11, Baş Çeşme Mezarlığı, B2-4, B3-1, B5-2, B10-5, B10-7, B11-1, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-4, Ş-11, Ş-14, Ş-20, Ş-25, Ş-26, Ş-27, Ş-29, Ş-31, Ş-33, Ş-43, Ş-45, Ş-51, Ş-52, Ş-63, Ş-65, Ş-68, Ş-73, Ş-75, Ş-80, Ş-87, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-3, Z-6, Z-7, Z-12, Z-15, Z-17, Z-18, Z-21, Z-22, Z-30, Z-33, Z-34, Z-37, Z-41, Z-45, Z-46

[157] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-1, AS-10, Baş Çeşme Mezarlığı, B1-15, B1-21, B1-23, B2-3, B6-3, B10-4, B10-6, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-53, Ş-78, Ş-80, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-47.

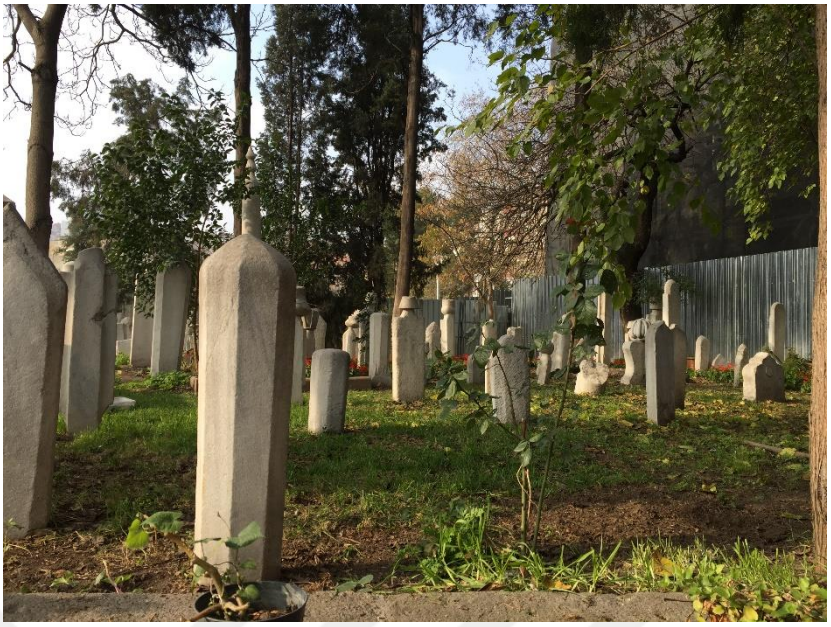

Foto. 374: Zağnos Paşa Camii Haziresi Toprak Mezarlar

4.1.2. Çerçeveli Mezarlar

Çerçeveli mezar tiplerini alçak çerçeveli ve yüksek çerçeveli mezar tipi olmak üzere iki ayrı başlık altında değerlendirdik.

4.1.2.1. Alçak Çerçeveli Mezarlar

Genellikle tamamı tek veya parça taşlardan oluşturulan, fazla bir yüksekliğe sahip olmayan ve içerisi toprak ile doldurulan mezar tipidir. Genel olarak uzun kenarlar, kısa kenarlar ile birleştirilip kısa kenarlar üzerine baş ve ayak şahidesi konulmaktadır. Halit Çal çerçeveli mezar olarak isimlendirmektedir[158].

İncelediğimiz 211 mezar içerisinde 21 örnek tespit edilmiştir. Bunların 11'i erkek[159], 10'u ise kadın mezarıdır[160].

[158] Çal, İltar, 14.
[159] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-1, B3-2, B6-2, B7-1, B7-2, B10-1, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-6 Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-23, Z-31, Z-39, Z-51.
[160] Bkz. Baş Çeşme Mezalrığı, B1-18, B1-19, B3-3, B4-1, B11-3, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-7, Ş-32, Ş-72, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-13, Z-50

Anadolu'da benzer örnekleri; Giresun'da 30[161], Batılılaşma Dönemi Rize mezar taşlarında 7[162] İstanbul Sultan II. Mahmud Türbesi'nde 21[163] örnek bulunmaktadır.

Kat. No: Ş-32 Çerçeveli Mezar

Karş. Foto. : 1 II. Mahmud Türbesi Haziresi[164]

4.1.2.2. Yüksek Çerçeveli Mezarlar

Yüksek çerçeveli mezar, çerçeveli mezar tipi sınıfındadır ve genel olarak daha yüksek olarak ele alınmıştır[165].

İncelediğimiz 211 mezar içerisinde bu örnekten 25 tane tespit edilmiştir. Bunlardan 12'si erkek[166], 10'u kadın[167] ve geri kalan 2 tanesinin ise kimliği belli değildir[168].

---

[161] Çal, İltar, 14.
[162] Canan Hanoğlu, *Batılılaşma Dönemi Rize Mezar Taşları,* Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitisü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Erzurum 2015, 1878.
[163]Sibel Tığcı, *İstanbul Divanyolu'nda Sultan II. Mahmud Türbesi'nin Haziresindeki Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Erzurum 2010, 402-403.
[164] Tığcı, 635.
[165] Çal, İltar, 14.
[166] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-5, B2-1, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-6, Ş-12, Ş-18, Ş-19, Ş-22, Ş-34, Ş-35, Ş-39, Ş-66, Ş-84.
[167] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-2, B1-3, B1-9, B5-1, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-9, Ş-10, Ş-30, Ş-56, Ş-83.
[168] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-82, Ş-86

Benzer örnekleri, Sultan II. Mahmud Türbesi Haziresi'nde 7[169], Giresun'da 14[170], Batılılaşma Dönemi Rize mezar taşlarında 18[171] rastlanılmaktadır.

Kat. No: B1-3 Yüksek Çerçeveli Mezar

Karş. Foto. : 2 II. Mahmud Türbesi'nde Yüksek Çerçeveli Mezar[172]

4.1.3. Kapak (Pehle) Taşlı Mezarlar

Genellikle 10-20 cm yükseliğinde yekpare bir taş veya mermerden yapılmış olup mezarın üzerini tamamen kapatan ve pehle ya da kapak olarak isimlendirilen mezar tipidir[173].

Bu mezar tipinde şahideler doğrudan kapak taşı üzerinde açılan dikdörtgen ya da yuvarlak yuvalara yerleştirilmektedir. Kapak taşının ortasında açılan yuvalar ise hayvanların su içmesi için yapıldığı düşünülmektedir.

[169] Tığcı, 402-403.
[170] Çal, İltar, 14.
[171] Hanoğlu, 1878.
[172] Tığcı, 689.
[173] Çal, İltar, 15.

Bu mezar stili ilk olarak XVII. yüzyılın sonlarında görülmeye başlanmıştır ve XIX. yüzyılda yaygın hala gelmiştir. İncelediğimiz 211 mezar içerisinde bu örnekten 32 tane tespit edilmiştir. Bu da bize İstanbul'a yakın olan illerde de bu mezar tipinin benimsendiğini göstermektedir.

Tespit edilen örneklerden 20'si erkek[174], 11'i kadın[175], 1'nin ise kimliği belli olmayan mezara aittir[176].

Benzer örneklerine baktığımızda; Yenikapı Haziresi'ndeki mezaların 45'i bu tipte[177], Boyabat'da 1[178] Giresun'da 3[179], Kastamonu Ferhat Paşa Cami Haziresi'nde 38[180] Samsun'da 3[181], Trabzon' da 1[182] , İstanbul Selimiye Cami Haziresi'nde 101[183], İstanbul Şeyh Vefâ Cami Haziresi'nde 224[184], İstanbul II. Mahmut Türbesi Haziresi'nde 33[185], Bursa Emir Sultan Mezarlığı'nda 36[186], Edirne Gazi Mihal Cami Haziresi'nde 6[187] ve Tunceli'de 16[188] örnek görülmektedir. Örneklerden de anlaşılacağı üzere bu mezar tipi İstanbul dışında çok yaygın olmadığı görülmektedir[189].

---

[174]Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-12, B1-13, B1-16, B1-17, B10-2, B10-3, B11-5, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-15, Ş-28, Ş-41, Ş-48, Ş-50, Ş-54, Ş-61, Ş-69, Ş-74, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-20, Z-28, Z-29, Z-32, Z-40.

[175] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-6, Baş Çeşme Mezarlığı, B1-11, B1-20, B11-2, B11-4, B11-6, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-38, Ş-49, Ş-70, Zağnos Paşa Camii Haziresi. Z-25, Z-35

[176] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-55

[177] Aksal Tibet, Ekrem Işın, Dilek Yelkenci, '' Stelae Turcicae VII Yenikapı Mevlevihânesi Haziresi'' *Cimetires Et Traditions Fneraires Dans Le Monde İslamique* (İslam Dünyasında Mezarlıklar ve Defin Gelenekleri I) Ankara 1996, 233-281.

[178] Halit Çal, *Boyabat Mezar Taşları,* Boyabat Belediyesi Kültür Yayınları -1, Ankara 2015, 120.

[179] Çal, İltar, 15

[180]Bengü Gündoğdu, Kastamonu Ferhat Paşa Camisi Haziresi Mezar Taşları, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2007, 224.

[181] Eyüp Nefes, Samsun'da Yer Alan Mezar Taşları, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), 19 Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, 2002, 176.

[182] Sevinç Eren, *Trabzon İli Gülbahar Hatun ve Tavanlı Camii Hazireleri ile Küçük İmaret Mezarlığı'ndaki Mezar Taşları*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2011, 617.

[183] Sema Daşdemir*, İstanbul Selimiye Cami Haziresi,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırma Enstitüsü Türk Sanatı Anabilim Dalı, İstanbul 2011, 13-354.

[184] Mustafa Sürün, *İstanbul Şeyh Vefâ Cami Haziresi,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırma Enstitüsü Türk Sanatı Anabilim Dalı, İstanbul 2006, 41-262.

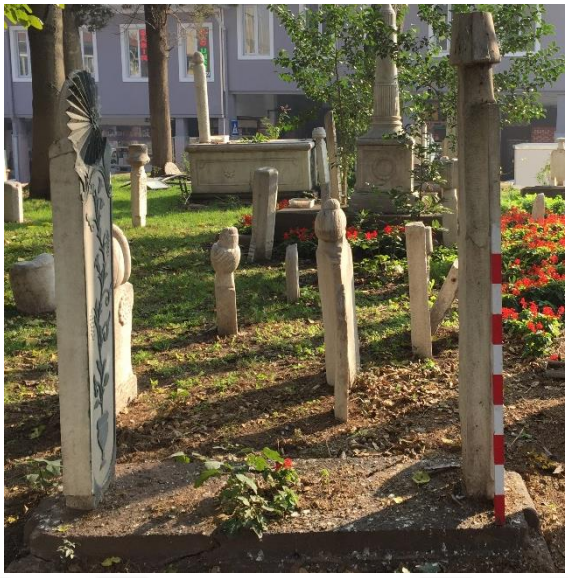
[185] Mustafa Bulut, *Sultan II. Mahmut Türbesi Haziresi,* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırma Enstitüsü, İstanbul 2012, 578.

[186] Gülşen Çakar, *Bursa Emir Sultan Mezarlığındaki 18. ve 19. Yüzyıl Mezar Taşları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2007, 461.

[187] Burcu Doğan, *Edirne Gazi Mihal Camisi Haziresi'ndeki Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2009, 805.

[188] İlter İgit, *Tunceli'deki Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van 2012, 228.

[189] Çal, İltar, 15.

Kat. No: Z-32 Kapak Taşlı Mezar

Karş. Foto. : 3 II. Mahmud Türbesi Haziresi Kapak Taşlı Mezar[190]

4.1.4. Sandık-Lahit Mezarlar

Yekpare bir taşın içerisi oyularak yada dört parça taşın bir araya getirilerek içerisinin toprak ile doldurulması veya bir kapak ile kapatılarak elde edilen mezar tipine sembolik lahit ya da sandık mezar olarak isimlendirilmektedir[191].

Sandık mezarlar, Anadolu'nun her bölgesinde karşımıza çıkmaktadır. Bazı araştırmacılar bunlara tekne lahit, sanduka lahit ve masa lahit olarak sınıflandırmıştır. Sanduka ve tekne lahit türü Osmanlı'dan önce var olduğu fakat XVI. XVII. ve XVIII yüzyıllarda yaygın bir biçimde kullanıldığı belirtilmektedir. Masa lahit türü ise Osmanlı mezar geleneğinde yer bulamayan XIX. yüzyıla özgü Batı etkili mezar olduğu belirtilmektedir[192]. İncelediğimiz 211 mezar içerisinde bu örnekten 8 tane bulunmaktadır. Bunlardan 2'si erkek[193], 6'sı kadın[194] mezarındadır.

[190] Tığcı, 567.
[191] Çal, İltar, 15
[192] Tibet, Işın, Yelkenci, 244.
[193] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-19, Z-49.
[194] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-3, AS-4, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-13, Ş-46, Ş-57, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-38.

Balıkesir dışındaki örnekler; Giresun'da 12[195], Boyabat'da 39[196], Rize'de 8[197], Edirne 4[198] , Bursa Emir Sultan Mezarlığı'nda 14[199], Edirne Gazi Mihal Cami Haziresi'nde 2[200], Erzurum Merkez Cami Hazirelerinde 57[201], İstanbul Selimiye Camii Haziresi'nde 18[202], Anadolu Hisarı Sultan II. Beyazıd Han Mezarlığı'nda 3[203], İstanbul II. Mahmud Türbesi Haziresi'nde 16[204] Tunceli'de 36[205], Uşak'ta 24[206], Bozdoğan mezar taşlarında[207], Şiran Seydi Baba Köyü'nde bir grup Osmanlı eserleri şahideleri içerisinde[208] ve Anadolu'nun diğer merkezlerinde bu tip mezar yapısı görülmektedir.

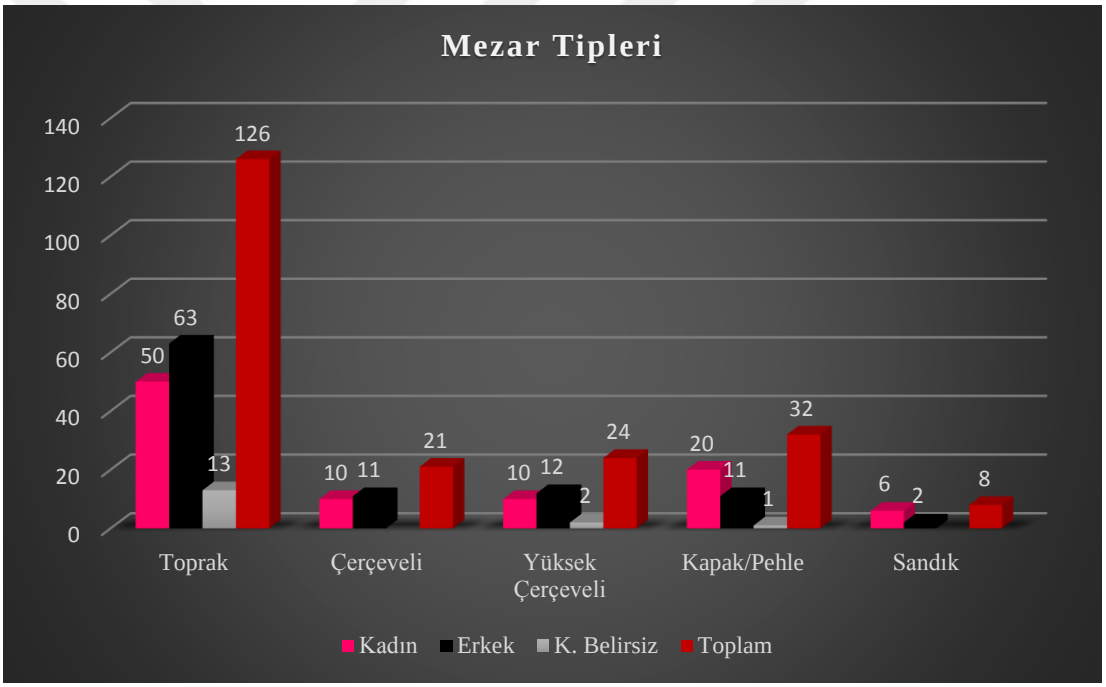

Kat. No: AS-2 Sandık-Lahit Mezar

[195] Çal, İltar, 15.
[196] Çal, Boyabat Mezar Taşları, 118
[197] Canan Hanoğlu, Batılılaşma Dönemi Rize Mezar Taşları, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, C., III, Erzurum 2015, 1879.
[198] Ayşe Arslan, *Edirne Üç Şerefeli Cami Haziresi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2007, 482.
[199] Çakar, 462
[200] Doğan, 807.
[201] Canan, Hanoğlu, *Erzurum Merkez'de Cami Hazirelerinde bulunan XVIII.-XIX. YY. Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2006, 182-183.
[202] Daşdemir, 378.
[203] Hande Yılmaz, *Anadoluhisarı Sultan II. Beyazıd Han Mezarlığı Mezar Taşları (Pafta No:54),* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2009, 291
[204] Tığcı, 402-404.
[205] İgit, 226
[206] Sedat Bayrakal, *Uşak'ta Osmanlı Mezar Taşları,* Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir 2016, 236.
[207] Ertan Daş, "Bozdoğan Mezar Taşları", *Sanat Tarihi Dergisi,* S. XIX/2, Ekim 2010, 109-127.
[208] Haldun Özkan, "Şiran Seydi Baba Köyü'nde Bir Grup Osmanlı Dönemi Eserleri", *Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi,* C. 5, Erzurum 2005, 132.

Karş. Foto. : 4 II. Mahmud Türbesi Sandık-Lahit Mezar[209]

Grafik 1*:* Mezar Tipleri

4.2. MEZAR TAŞI TİPLERİ

Mezar taşları göz önünde bulundurulduğunda genel olarak yatay ve dikey prizmatik biçimdedir. Dikey olan taşlar, mezarın baş ve ayak tarafına dik olarak konulur ve "şahide"

[209] Tığcı, 622.

ismi verilir. Meftanın baş tarafına konulana "baş taşı", ayak kısmına yerleştirilene ise "ayak taşı" denilmektedir[210].

Mezar taşları yapılırken formsal olarak belirli biçimsel özelliklere sahiptir. Bu nitelikler neticesinde Balıkesir'de incelenen şahidelerin gövdeleri bakımından çeşitlilik olduğu tespit edilmiştir ve 17 farklı stil bulunmuştur. Ortaya konulan taş formları "*Tarihsel Kaynak Olarak Osmanlı Mezarlıkları…"*[211] adlı makale ve Halit Çal'ın mezar taşları ile ilgili kitapları referans alınarak tasniflendirilmiş.

4.2.1. Başlıklı ve Yukarıdan Aşağı Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar

Balıkesir şehir merkezinde incelediğimiz 211 mezar şahidesi içerisinde en çok başlıklı ve yukarıdan aşağı doğru daralan düşey prizmal dikdörtgen gövdeli mezar tipi tespit edilmiştir. İncelenen 109 erkek mezar şahidesinde, bu tipte toplam 62 örnek tespit edilirken,[212] kadın mezar taşlarında 7 örnek tespit edilmiştir[213].

Anadolu'daki benzer örneklerine; Giresun'da 227'si erkek, 65'i kadın[214], Boyabat'ta 78[215], Rize'de 383 erkek, 10 kadın[216], İstanbul Selimiye Camii Haziresi'nde 4 kadın mezar taşında[217], İstanbul Şeyh Vefa Camii Haziresi'nde 6[218], Sinop Arkeoloji Müzesi'nde 31[219], Kastamonu Atabeygazi Camisi Haziresi'nde 33[220], Edirne Üç Şerefeli Camii Haziresi'nde 99'u[221] bu tipte ele alınmıştır.

---

[210] Haseki, 11.
[211] Bacque Grammont, Vatın J.L, H.P. Laqueur, "Tarihsel Kaynak Olarak Osmanlı Mezarlıkları, Uygulanan Yöntemler ve Bilgisayarda Yapılabilecek İşlemler, *Erdem*, Ankara 1990, 210-214.
[212] Bkz. Ali Şuuri Mezarlığı, A6, Asri Mezarlığı, AS-7, Baş Çeşme Mezarlığı, B1-5, B1-7, B1-8, B1-10, B1-12, B1-14, B1-17, B1-22, B2-1, B2-5, B3-2, B4-2, B6-1, B7-1, B7-2, B10-1, B10-2, B11-5, Şeyh Lütfullah Cami Haziresi, Ş-3, Ş-6, Ş-17, Ş-18, Ş-19, Ş-21, Ş-22, Ş-24, Ş-28, Ş-34, Ş-36, Ş-39, Ş-40, Ş-47, Ş-50, Ş-54, Ş-58, Ş-59, Ş-60, Ş-61, Ş-64, Ş-66, Ş-71, Ş-74, Ş-77, Ş-79, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-1, Z-2, Z-9, Z-11, Z-14, Z-16, Z-24, Z-26, Z-27, Z-29, Z,32, Z-36, Z-43, Z-49, Z-51.
[213] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-19, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-7- Ş-20, Ş-63, Zağnos Paşa Camii Mezarlığı, Z-12, Z-13, Z-46.
[214] Halit Çal, D-I-1 ve D-1-2 kodu altında değerlendirmiştir. Çal, İltar, 17-18.
[215] Çal, Boyabat Mezar Taşları, 122.
[216] Hanoğlu 1880-1886.
[217] Daşdemir, 384.
[218] Sürün, 363.
[219] Özgür Yeni, *Sinop Arkeoloji Müzesi'nde Sergilenen Türk-İslam Dönemi Mezar Taşları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Konya 2009, 232-233.
[220] Çal, Kastamonu, 7.
[221] Arslan, 447.

Kat. No: Ş-40

Karş. Foto. : 5 Boyabat Mezar Taşlarında Şahide Formu[222]

4.2.2. Başlıklı Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar

İncelediğimiz 211 mezar taşı içerisinde 109'u erkek mezarına aittir. Erkek mezarlarında başlıklı ve gövdesinde daralma olmayan, aynı ölçüde devam eden prizmal dikdörtgen kesitli toplamda 20 örnek tespit edilmiştir. Bunlardan 17'si erkek mezarında olup 9'u XVIII., 3'ü XIX., 5'i XX. yüzyıla tarihlendirilirken, bir örneğin tarihi belli değildir[223]. 3 mezar taşı ise kadın mezarında görülmektedir ve 1'i XVIII., 1'i XIX. diğer ise XX. yüzyıla tarihlendirilmektedir[224].

Bu tip genel olarak XV. ve XVII. yüzyıl'da yaygın olarak tespit edilmiştir. Balkanlar'da ise bu tip XIX. yüzyıla kadar sürmüştür. Anadolu içerisinde az olmakla birlikte varlığını hala sürdürmektedir[225].

Anadolu'daki diğer örneklerine baktığımızda; Rize'de 161'i erkek, 30'u kadın mezarında[226], İstanbul Üsküdar'da bir grup cami haziresinde11[227], Kadıköy Taşköprü Caddesi Mezarlığı'nda 55'i erkek, 9'u kadın mezarında[228], Edirne Beylerbeyi Camii Haziresi'nde 16'sı erkek, 1', kadın mezarında[229], Akçabat Yöresi'ndeki Osmanlı Dönemi

[222] Çal, Boyabat Mezar Taşları, 94.
[223] Bkz. Ali Şuuri Mezarlığı, A1, A5, Baş Çeşme Mezarlığı, B1-1, B1-13, B1-16, B2-2, B10-3, Şeyl Lütfullah Camii Haziresi, Ş-2, Ş-5, Ş-8, Ş-48, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-4, Z-5, Z-8, Z-19, Z-23, Z-39, Z-48.
[224] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-4, Baş Çeşme Mezarlığı, B5-, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-57.
[225] Çal, İltar, 2011, 21.
[226] Hanoğlu, 1882-1887.
[227] Çınar, 308-309.
[228] Zeynep Hatice Kurtbil, *Kadıköy Taşköprü Caddesi Mezarlığı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2009, 329-332.
[229] Baş, 552-553.

mezar taşlarında 34'ü erkek, 9'u kadın mezarında[230], Sinop Seyyid Bilal Gazi Türbesi Haziresi'nde 1[231], Sinop Arkeoloji Müzesi'nde 35[232] örnek bu tiptedir.

Kat. No: Ş-48

Karş. Foto. : 6 Batılılaşma Dönemi Rize Mezar Taşlarından Şahide Formu[233]

4.2.3. Başlıklı ve Yukarıdan Aşağı Doğru Genişleyen Dikdörtgen Prizmal Gövdeli Olanlar

İncelediğimiz 211 mezar şahidesi içerisinde başlıklı ve alt bölüme doğru genişleyen prizmal dikdörtgen gövdeye sahip toplam 4 örnek erkek mezar taşında tespit edilmiştir. Bu şahidelerin 2'si XVIII., 2'si ise XIX. yüzyıl'a aittir[234]. Kadın mezarlarında ise 3 örnek görülmektedir. Bunlarında 1'i XVIII., 1', XIX., diğeri ise XX. yüzyıla verilmektedir[235].

Bu tipe uygun 2 örnek tespit edilmiştir ve bunlarda Rize'de görülmektedir[236].

---

[230] İsmail Gedikli, *Akçaabat Yöresindeki Osmanlı Dönemi Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 19 Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun 2010, 147-153.
[231] Fatma Türker, *Sinop Seyyid Bilal Türbesi Haziresindeki Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Samsun 2011, 273.
[232] Yeni, 232.
[233] Hanoğlu, 94.
[234] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-12, Ş-23, Ş-42, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-31.
[235] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-4, Baş Çeşme Mezarlığı, B5-1, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-57.
[236] Hanoğlu, 1884.

Kat No: Ş-23

Karş. Foto. : 7 Batılılaşma Dönemi Rize Mezar Taşlarından Şahide Formu[237]

4.2.4. Başlıklı, Lale ve Kalp Formunda Gövdeye Sahip Olanlar

İncelediğimiz 211 mezar şahidesi içerisinde başlıklı ve gövdesi lale biçiminde tasarlanan 2 örneği vardır. Erkek mezarlarına ait olan şahidelerden 1'i XX. yüzyıla aitken, 2'nin tarihi belli değildir[238]. Kalp biçiminde ele alının ve kadın mezar taşına ait 1 örnek görülmektedir ve XVIII. yüzyıla tarihlendirilmektedir[239].

Benzer başlık türünden Kadıköy Taşköprü Caddesi Mezarlığı'nda 1[240], Batılılaşma Dönemi Rize mezar taşlarında ise 1 örneği görülmektedir[241].

[237] Hanoğlu, 1830.
[238] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-69, Ş-84, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-44.
[239] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-25.
[240] Zeynep Hatice Kurtbil, bu form tipini armudi olarak değerlendirmiştir. Kurtbil, 274.
[241] Canan Hanoğlu bu form tipini yukarıdan aşağı doğru oval bir şekilde genişleyen form olarak değerlendirmiştir. Hanoğlu, 1045.

Kat. No: Ş-69

Karş. Foto. : 8 Kadıköy Taşköprü Caddesi Mezarlığı'ndan Şahide Formu[242]

4.2.5. Başlıklı ve Gövdesi Dalgalı, Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar

Bu tipe uygun 2 örnek tespit edilmiştir. Örneklerden ikiside XIX. yüzyıla ait olup, erkek[243] ve kadın[244] mezarlarında görülmektedir.

Kat. No: Ş-16

4.2.6. Başlıksız Yukarıdan Aşağı Doğru Daralan Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar

İncelediğimiz 109 erkek mezar şahidesi içerisinde başlıksız ve yukarıdan aşağı doğru daralan düşey prizmal dikdörtgen gövdeye sahip toplam 15 örnek tespit edilmiştir.

[242] Kurtbil, 274.
[243] Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-16.
[244] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-29.

Bu örneklerden 2'si, XVIII.,, 4'ü XIX. 1'i ise XX. yüzyıla aitken, bir tanesinin tarihi belli değildir[245].

İncelenen 86 kadın mezar taşında ise 8 örnek bulunmaktadır. Bu örneklerden 1'i XVIII., 3'ü XIX. yüzyıla ait iken, 2 örneğin tarihi bilinmemektedir[246].

Başlığı kırık olan mezar taşları bu grupta ayrı olarak değerlendirilmiştir.

Kat. No: Ş-49

4.2.7. Bitkisel Tepelikli Yukarıdan Aşağı Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar

Balıkesir'de değerlendirmiş olduğumuz 211 mezar içerisinde 87 kadın mezarı bulunmaktadır. Bu mezar şahidelerin tepesi çeşitli bitkisel bezemeler ile oluşturulmuş ve yukarıdan aşağı doğru daralan düşey prizmal dikdörtgen gövdeye sahip 18 örnek bulunmuştur. Bu örneklerden 5'i XVIII., 4'ü XIX., 4'ü XX. yüzyıla ait iken, 5 örneğin tarihi belli değildir[247].

[245] Bkz. Ali Şuuri Mezarlığı, A2, Asri Mezarlığı, AS-5, AS-8, AS-12, AS-13, AS-14, Baş Çeşme Mezarlığı, B1-4, B1-6, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-1, Ş-15, Ş-81, Ş-85, Zağnos Paşa Mezarlığı, Z-10, Z-20, Z-42.

[246] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-6, Baş Çeşme Mezarlığı, B-5-2, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-30, Ş-49, Ş-70, Ş-75, Ş-83, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-7.

[247] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-9, AS-11, Baş Çeşme Mezarlığı, B1-20, B2-4, B3-3, B11-4, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-31, Ş-38, Ş-56, Ş-65, Ş-72, Ş-87, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-17, Z-18, Z-21, Z-30, Z-34, Z-38.

Anadolu'daki benzer örneklerine baktığımızda; Giresun'da 31[248], Boyabat'ta 15[249], Batılılaşma Dönemi Rize mezar taşlarında 112[250], İstanbul Selimiye Camisi Haziresi'nde 6[251], Kadıköy Taşköprü Caddesi Mezarlığı'nda 7 kadın mezarında[252] Akçabat Yöresi'ndeki Osmanlı mezar taşlarında 3[253], Göynük'te 9[254], Samsun'da 25[255], Sinop Arkeoloji Müzesi'nde 10[256], Trabzon Sülüklü'de 18. yüzyıl mezar taşlarında 3 kadın mezarında[257] bu tipe uygun örnekler görülmektedir.

Kat. No: Ş-38

Karş. Foto. : 9 İstanbul Selimiye Cami Haziresi'nden Şahide Formu[258]

4.2.8. Bitkisel Tepelik ve Gövdesi Dalgalı, Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar

Balıkesir'de incelediğimiz 211 mezardan 87'si kadın mezarı olup, bu mezar taşları içerisinde bitkisel tepelikli ve gövdesi dalgalı biçimde ele alınan, XIX. yüzyıla ait 4 örnek vardır[259].

İstanbul Selimiye Camii Haziresi'nde bulunan 7 örnek de aynı niteliklere sahiptir[260].

---

[248] Halit Çal, D-II-4 kodu altında bu başlık tipini değerlendirmiştir. Çal, İltar, 20.
[249] Çal, Boyabat Mezar Taşları, 124.
[250] Hanoğlu, 1887.
[251] Daşdemir, 388.
[252] Kurtbil, 333.
[253] Gedikli, 151.
[254] Çal, Göynük, 300.
[255] Nefes, 200.
[256] Yeni, 234.
[257] Kader Yer, *Trabzon Sülüklü Şehir Mezarlığındaki 18. Yüzyıl Mezar Taşları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara 2004, 185.
[258] Daşdemir, 392.
[259] Bkz. Ali Şuuri Mezarlığı, A3, A4, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-26, Ş-37 .
[260] Daşdemir, 387, 389.

Kat. No: Ş-37

Karş. Foto. : 10 İstanbul Selimi Camisi Haziresi'nden Şahide Formu[261]

4.2.9. Bitkisel Tepelikli ve Gövdesi Lale Formunda Olanlar

İncelediğimiz 87 kadın mezar şahidesi içerisinde bitkisel tepelikli ve gövdesi lale şeklinde tasarlanan 4 örnek tespit edilmiştir. Bu örneklerden 1', XVIII., 2'si XIX. 1 tanesi ise XX. yüzyıla verilmektedir[262].

Benzer örneği Emir Sultan Mezarlığı'ndaki 18. ve 19. yüzyıl mezar taşlarında 3[263] ve Balıkesir Edincik'te bu forma uygun örneklere rastlanılmıştır[264].

[261] Daşdemir, 387.
[262] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B11-6, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-13, Ş-46, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-33.
[263] Gülşen Çakar, bu şahide tipine benzer örnekleri akardion formlu olarak isimlendirmiştir. Çakar, 459.
[264] Abdulhamit Tüfekçioğlu, *Edincik'te Türk Devri Mimarisi ve Mezar Taşlar,* Edincik Belediyesi Kültür Yayınları, Bursa 2005, 131.

Kat. No: Ş-46

Karş. Foto. : 11 E. Sultan Mezarlığı'ndan Şahide Formu[265]

4.2.10. Güneş Kursu Tepelikli ve Yukarıdan Aşağı Doğru Daralan Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar

İncelediğimiz 109 erkek mezar şahidesi içerisinde güneş kursu tepelik altında aşağı doğru daralan düşey prizmal dikdörtgen gövdeli 1 örnek vardır ve XIX. yüzyıla aittir[266]. 86 kadın mezar taşında ise sadece 4 örnekte görülmektedir. Bunlar 1'i XVIII., 2'si XIX. ve 1'i de XX. yüzyıla tarihlendirilir[267].

Bu form tipine uygun örnekler; Giresun'da 2[268], Boyabat'da 1[269], Batılılaşma Dönemi Rize mezar taşlarında 3[270], İstanbul Selimiye Camii Haziresi'nde 7[271], İstanbul Şeyh Vefa Camii Haziresi'nde 5[272], Sinop Seyyid Bilal Türbesi'nde 3[273], Sinop Arkeoloji Müzesi'nde 1[274], Samsun'da 6[275], Konya'da 1[276], Kastamonu'da 7[277] bu tipteki örneklerdir.

---

[265] Çakar, 291.
[266] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-35.
[267] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B10-5, B11-2, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-44, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-37.
[268] Halit Çal, bu formu D-II-5 kodu altında değerlendirmiştir. Çal, İltar, 20.
[269] Çal, Boyabat Mezar Taşları, 125.
[270] Hanoğlu, 1889-1890.
[271] Daşdemir, 391.
[272] Sürün, 394.
[273] Türker, 273.
[274] Yeni, 234.
[275] Nefes, 200.
[276] Kara, Danışık, 139.
[277] Çal, Çal, 11.

Kat. No: Ş-35

Karş. Foto. : 12 Şeyh Vefa Cami Haziresinden Şahide Formu[278]

4.2.11. Sivri Tepelikli, Yukarıdan Aşağı Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar

İncelediğimiz 87 kadın mezar şahidesi içerisinde sivri tepelikli ve alınlıklı yukarıdan aşağı doğru daralan düşey prizmal dikdörtgen gövdeye sahip 18 örnek tespit edilmiştir. Bu örneklerden 3'ü XVIII., 2'si XIX., 10'u XX. yüzyıla ait iken, 3 örneğin tarihi belli değildir[279].

Bu tipe uygun örnekler; İstanbul Selimiye Camii Haziresi'nde 17[280], Akçabat Yöresi'ndeki Osmanlı mezar taşlarında 4[281], İstanbul Şeyh Vefa Camii Haziresi'nde 42[282] örnek bu tiptedir.

[278] Sürün, 393.
[279] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-11, B1-18, B1-19, B3-1, B4-1, B10-7, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-9, Ş-11, Ş-14, Ş-27, Ş-51, Ş-52, Ş-67, Ş-68, Ş-73, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-22, Z-41, Z-45
[280] Daşdemir, 403-406.
[281] Gedikli, 149.
[282] Sürün, 359-371-385.

Kat. No: Ş-14

Karş. Foto. : 13 Şeyh Vefa Camisi Haziresi'nden Şahide Formu[283]

4.2.12. Sivri Kemerli, Yukarıdan Aşağı Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar

İncelediğimiz 87 kadın mezar şahidesi içerisinde sivri kemerli, alınlıksız ve aşağıdan yukarıya doğru daralan düşey prizmal dikdörtgen gövdeli 1 örnek tespit edilmiştir ve XIX. yüzyıla verilmektedir[284].

Bu tipe uygun; Giresun'da 17[285], Boyabat'da 56[286], Batılılaşma Dönemi Rize mezar taşlarında 3'ü erkek, 22'si kadın mezar şahidesinde olmak üzere toplam 25[287], Sinop Arkeoloji Müzesi'nde 7[288], Akçabat Yöresi'ndeki Osmanlı mezar taşlarında 4[289], Edirne Gazi Mihal Cami Haziresi'nde tamamı kadın olmak üzere 69[290] örnek görülmektedir.

[283] Sürün358.
[284] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-32
[285] Halit Çal, D-II-2 kodu altında bu tipi değerlendirmiştir. Çal, İltar, 19.
[286] Çal, Boyabat Mezar Taşları, 124.
[287] Hanoğlu, 1885-93.
[288] Yeni, 230.
[289] Gedikli, 150-156.
[290] Doğan, 816.

Kat. No: Ş-32

Karş. Foto. : 14 Sinop Arkeoloji Müzesi'nden Şahide Formu[291]

4.2.13. Üçgen yada Ters ''V'' Tepelikli ve Alınlıklı, Yukarıdan Aşağı Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar

Balıkesir'de incelediğimiz 211 mezar şahidesinin 109'u erkek mezarına ait olup, bunlardan sadece 1'i üçgen bir tepelik altında aşağı doğru daralan düşey prizmal dikdörtgen gövdelidir ve XX.yüzyıla verilmektedir[292]. 211 mezardan 87'si ise kadın mezarı olupi bu tipe uygun 7 örnek tespit edilmiştir. Bu örneklerden 4'ü XVIII., 3'ü ise XIX. yüzyıla aittir[293].

Bu tipe uygun; Giresun'da 33[294], Boyabat'ta 22[295], Göynük'te 31[296], Samsun'da 45[297], Rize'de 13[298], Kadıköy Taşköprü Caddesi Mezarlığı'nda 6[299], Edirne Gazi Mihal Camii Haziresi'nde 7[300], Edirne Üç Şerefeli Camii Haziresi'nde 3[301], Trabzon Sülüklü'de 18. yüzyıl mezar taşlarında 18'i[302] Sinop Arkeoloji Müzesi'nde 6[303], Sinop Seyyid Bilal Türbesi Haziresi'nde 2[304], Akçabat Yöresi'ndeki Osmanlı mezar taşlarında hepsi kadın

[291] Yeni, 230.
[292] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B6-2.
[293] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-2 B1-3, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-4, Ş-10, Ş-25, Ş-33, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-15
[294] Halit Çal, bu form tipini D-II-1 başlığı altında değerlendirmiştir. Çal, İltar, 18,
[295] Çal, Boyabat Mezar Taşları, 123.
[296] Çal, Göynük Mezar Taşları, 300.
[297] Nefes, 6-10-13-14-18-54-64 nu.
[298] Hanoğlu, 1886-1893.
[299] Kurtbil, 333.
[300] Doğan, 816.
[301] Arslan, 443.
[302] Yer, 183.
[303] Yeni, 230.
[304] Türker, 274.

olmak üzere 7[305], Batılılaşma Dönemi Rize mezar taşlarında 9 kadın, 1 erkek[306] ve İstanbul Üsküdar'da bulunan bir grup cami haziresinde bu tipe uygun örnekler bulunmaktadır[307].

Kat. No: Z-15

Karş. Foto. : 15 Ayazma Camii Haziresi'nden Şahide Formu[308]

4.2.14. Yukarıdan Aşağı Doğru Daralan Silindirik Gövdeli Olanlar

İncelediğimiz 211 mezar şahidesi içerisinde yukarıdan aşağı doğru daralan silindirik gövdeye sahip 4 örneğe rastlanılmıştır. Bu örneklerden 2'si erkek mezarlarına aittir ve 1'i XVIII. diğeri ise XIX. yüzyıla verilmektedir[309]. Kadın mezarlarına ait olanlar ise XIX. yüzyıla tarihlendirilmektedir[310].

Benzer örnekleri; Giresun'da 11[311], Boyabat'ta 1[312], Batılılaşma Dönemi Rize mezar taşlarında 34[313], İstanbul Üsküdar'da bir grup cami haziresinde 10[314], Kadıköy Taşköprü Caddesi Mezarlığı'nda 73[315], İzmir Urla merkezde bulunan Osmanlı Camisi Hazireleri'nde 1[316], Emir Sultan Mezarlığı'ndaki 18. ve 19. yüzyıl mezar taşlarında 29[317],

[305] Gedikli, 155.
[306] Hanoğlu, 1885-1891.
[307] Çınari 616.
[308] Çınar, 616.
[309] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-41, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-28.
[310] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-2, AS-3.
[311] Halit Çal, ''Y'' kodu altında bu formu ele almıştır. Çal, İltar, 22.
[312] Çal, Boyabat Mezar Taşları, 125.
[313] Hanoğlu, 1884.
[314] Çınar, 310.
[315] Kurtbil, 330-334.
[316] Bulut, 419.
[317] Çakar, 460.

İstanbul Selimiye Camii Haziresi'nde 28[318], Edirne Gazi Mihal Camii Haziresi'nde 59[319], Akçabat Yöresi'ndeki Osmanlı mezar taşlarında 12[320], İstanbul Şeyh Vefa Camii Haziresi'nde 22[321], İstanbul II. Mahmud Türbesi'ndeki mezar taşlarında 88[322], Sinop Arkeloji Müzesi'nde 1[323], Sinop Seyyid Bilal Türbesi Haziresi'nde 1[324], Edirne Üç Şerefeli Camii Haziresi'nde 12[325] örnek bu tiptedir.

Kat. No: Z-28

Karş. Foto. : 16 Şeyh Vefa Camisi Haziresinden Şahide Formu[326]

4.2.15. Yuvarlak Tepelikli ve Yukarıdan Aşağı Doğru Daralan Prizmal Dikdörtgen Gövdeli olanlar

İncelediğimiz 87 kadın mezar şahidesi içerisinde yuvarlak tepelikli ve alınlıklı yukarıdan aşağı doğru daralan düşey prizmal dikdörtgen gövdeye sahip 4 örnek tespit edilmiştir ve XIX. yüzyıla aittir[327].

Bu e uygun örnekler; İstanbul Şeyh Vefa Camii Haziresi'nde 6[328] ve Giresun'da 1[329] görülmektedir.

---

[318] Daşdemir, 397.
[319] Doğan, 810-815.
[320] Gedikli, 147-151.
[321] Sürün, 354.
[322] Tığcı, 383.
[323] Yeni, 233.
[324] Türker, 274.
[325] Arslan, 467.
[326] Sürün, 352.
[327] Baş Çeşme Mezarlığı, B11-1, B11-3, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-43, Ş-45
[328] Sürün, 387.
[329] Halit Çal, D-II-8, kodu altında bu formu ele almıştır. Çal, İltar, 21.

Kat. No: Ş-43

Karş. Foto. : 17 Şeyh Vefa Camii Haziresinden Şahide Formu[330]

4.2.16. Yuvarlak Kemerli ve Yukarıdan Aşağı Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar

İncelediğimiz 87 kadın mezar şahidesi içerisinde yuvarlak kemerli ve yukarıdan aşağı doğru daralan düşey prizmal dikdörtgen gövdeli 1 örnek tespit edilmiştir ve XX. yüzyıla aittir[331].

Anadolu'da benzer örnekleri; Giresun'da 3[332], Boyabat'da 1[333], Edirne Beylerbeyi Camisi Haziresi'nde 6[334], Edirne Gazi Mihal Camisi Haziresi'nde 12[335], Akçabat Yöresi'ndeki Osmanlı mezar taşlarında 7[336] Sinop Arkeoloji Müzesi'nde 1[337], Sinop Seyyid Bilal Türbesi Haziresi'nde 1[338], Kastamonu'da 31[339], Göynük'te 2[340] örnek bu tipe uygundur.

[330] Sürün, 387.
[331] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-62
[332] Halit Çal, D-II-3 kodu altında bu formu değerlendirmiştir. Çal, İltar, 19.
[333] Çal, Boyabat Mezar Taşları, 124.
[334] Baş, 552.
[335] Doğan, 816.
[336] Gedikli, 150-165.
[337] Yeni, 231.
[338] Türker, 274.
[339] Çal, Çal, Kastamonu Mezar taşları, 11.
[340] Çal, Göynük Mezar Taşları, 300.

Kat. No: Ş-62

Karş. Foto. : 18 Sinop Arkeoloji Müzesi'nden Şahide Formu[341]

4.3. AYAK TAŞLARI

4.3.1. Başlıklı ve Yukarıdan Aşağı Doğru Genişleyen Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar

İncelediğimiz 107 ayak şahidesi içerisinde başlıklı ve yukarıdan aşağı doğru genişleyen prizmal dikdörtgen gövdeli 4 örnek görülmektedir. Bu örneklerden 3'ü kadın mezar şahidesi olup XIX. ve XX. yüzyıla aitken[342] 1 örnek erkek mezarına aittir ve XVIII. yüzyıla tarihlendirilir[343].

4.3.2. Başlıksız ve Kalp Şeklinde Prizmal Gövdeye Sahip Olanlar

İncelediğimiz 107 ayak şahidesi içerisinde başlıksız ve kalp şeklinde prizmal bir gövdeye sahip, kadın mezarına ait olan 1 örnek tespit edilmiştir[344].

4.3.3. Bitkisel Tepelikli ve Yukarıdan Aşağı Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar

İncelediğimiz 107 ayak şahidesi içerisinde bitkisel tepelikli ve yukarıdan aşağı doğru daralan düşey prizmal dikdörgen gövdeye sahip 5 örnek vardır. Bu örneklerden

[341] Yeni, 231.
[342] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-4, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-57, Ş-75.
[343] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-24
[344] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-50

2'si XVIII. yüzyıla ait olup erkek mezar şahidesi iken[345], diğerleri kadın mezar şahideleri ait olup; XVIII., XIX. ve XX. yüzyıllara tarihlendirilirmektedir[346].

Anadolu'da benzer örnekleri; Akçabat Yöresi'ndeki Osmanlı mezar taşlarında 5[347] ve Batılılaşma Dönemi Rize mezar taşlarında 10[348]

4.3.4. Bitkisel Tepelikli ve Gövdesi Dalgalı Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar

İncelediğimiz 107 ayak şahidesi içerisinde bitkisel tepelikli ve gödesi dalgalı prizmal dikdörgen gövdeye sahip, XIX. yüzyıla ait kadın mezar şahidesinde 1 örnek tespit edilmiştir[349].

4.3.5. Bitkisel Tepelikli ve Lale Formunda Gövdeli Olanlar

İncelediğimiz 107 ayak şahidesi içerisinde bitkisel tepelikli ve gövdesi lale şeklinde tasarlanan 3 örnek görülmektedir. Bu örneklerden 2'si XIX. yüzyıla ait kadın şahidesi[350], 1 tanesi ise XX. yüzyıla ait erkek mezar şahidesindedir[351].

4.3.6. Çokgen Gövdeli Olanlar

İncelediğimiz 107 ayak şahidesi içerisinde çokgen gövdeli 3 örnek tespit edilmiştir. Bu örneklerden 2'si erkek mezar şahidesi olup; XVII. ve XVIII. yüzyıla aitken[352], bir tanesinin kimliği ve tarihi bilinmemektedir[353].

Benzer örneğini Batılılaşma Dönemi Rize mezar taşlarında 1 tane görülmektedir[354].

4.3.7. Güneş Kursu Tepelikli ve Yukarıdan Aşağı Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gödeli Olanlar

İncelediğimiz 107 ayak şahidesi içerisinde güneş kursu veya yarım ışınsal daireye sahip, tepelikli ve yukarıdan aşağı doğru daralan düşey prizmal dikdörtgen gövdeye sahip

[345] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-19, Z-26
[346] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-30, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-34, Z-38
[347] Gedikli, 158.
[348] Hanoğlu, 1894.
[349] Bkz. Ali Şuuri Mezarlığı, A3
[350] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-13, Ş-46
[351] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-69
[352] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-1, Z-2
[353] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-47
[354] Hanoğlu, 1896.

olan 3 örnek tespit edilmiştir. Bu örneklerden 1'i XVIII. yüzyıla ait kadın ayak şahidesi[355] , 2'si ise erkek ayak şahidesi olup, 1'i XVIII.[356], diğeri XIX. yüzyıla aittir[357].

Anadolu'da bu tipe uygun; Trabzon 19. yüzyıl mezar taşında 7[358], Batılılaşma Dönemi Rize mezar taşlarında 4[359] örnek bulunmaktadır.

4.3.8. Üçgen yada Ters ''V'' Tepelikli ve Alınlıksız, Yukarıdan Aşağı Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörgen Gövdeli Olanlar

İncelediğimiz 107 ayak şahidesi içerisinde üçgen tepelikli, alınlıksız ve yukarıdan aşağı doğru daralan düşey prizmal dikdörtgen gövdeye sahip olan 10 örnek tespit edilmiştir. Bu örneklerden 5'i kadın mezar şahidesine ait olup[360]; bunlardan 3'ü XVIII., 1'i XX. yüzyıla ait iken, 2 tanesinin tarihi belli değildir. Diğer 4 örnek ise erkek mezar şahidesindedir ve 3'ü XVIII., 1'i ise XX. yüzyıla aittir[361].

Bu mezar taşına uygun örnekler; Giresun'da 9[362], Kadıköy Taşköprü Caddesi Mezarlığı'nda 15[363], Batılılaşma Dönemi Rize mezar taşlarında 44[364] örnek bulunmaktadır.

4.3.9. Sivri Kemerli ve Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar

İncelediğimiz 107 ayak şahidesi içerisinde sivri kemerli, alınlıksız ve gövde bölümünde daralmaya olmayan, aynı ölçülerde devam eden gövdeye sahip olan, XIX. yüzyıla ait bir erkek mezar şahidesi tespit edilmiştir[365].

---

[355] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-37
[356] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-37
[357] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-42
[358] Hülya Ölçay, *Trabzon Sülüklü Şehir Mezarlığı 19. Yüzyıl Kadın Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2004, 202-212.
[359] Hanoğlu, 1895.
[360] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B5-1, B5-2, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-9, Ş-10, Ş-72
[361] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B2-1, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-71, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-10, Z-16
[362] Çal, İltar, 18.
[363] Kurtbil, 336.
[364] Hanoğlu, 1900.
[365] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-24.

Benzer örnekleri; Edirne Gazi Mihal Camisi Haziresi'nde 46[366] ve Kadıköy Taşköprü Caddesi Mezarlığı'nda 11[367] örneği bulunmaktadır.

4.3.10. Sivri Kemerli ve Yukarıdan Aşağı Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar

İncelediğimiz 107 ayak şahidesi içerisinde sivri kemerli ve yukarıdan aşağı doğru daralan düşey prizmal dikdörtgen gövdeye sahip 29 örnek tespit edilmiştir. Bu örneklerden 19 tanesi erkek mezarına ait olup[368] 4'ü XIX., 14'ü XX yüzyıla aitken, bir tanesinin tarihi tespit edilememiştir. Bu örneklerden 4'ü kadın mezarına ait olup[369], 1'i XVIII., 3'ü XIX., 3'ü XX. yüzyıla aitken, 4 örneğin tarihi belli değildir[370] ve kimlikleri bilinmemektedir.

Anadolu'da benzerine 158 örneği ile Batılılaşma Dönemi Rize mezar taşlarındanda rastlanılmıştır[371].

4.3.11. Sivri Kemerli ve Yukarıdan Aşağı Doğru Genişleyen Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar

İncelediğimiz 107 ayak şahidesi içerisinde sivri kemerli, alınlıksız ve yukarıdan aşağı doğru genişleyen prizmal dikdörtgen gövdeye sahip olan, tarihi belli olmayan bir kadın mezar şahidesi görülmektedir[372].

4.3.12. Sivri Tepelikli ve Yukarıdan Aşağı Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar

İncelediğimiz 107 ayak şahidesi içerisinde sivri tepelikli, alınlıksız ve yukarıdan aşağı doğru daralan düşey prizmal dikdörtgen gövdeli 23 örnek tespit edilmiştir. Bu örneklerden 12'si erkek mezar şahidesi olup[373]; 3'ü XVIII., 5'i XIX., 1'i ise XX. yüzyıla

---

366 Doğan, 818.
367 Kurtbil, 336.
368 Bkz. Ali Şuuri Mezarlığı, A1, A6, Asri Mezarlığı, AS-12, Baş Çeşme Mezarlığı, B1-1, B1-14, B1-16, B1-22, B4-2, B6-1, B7-1, B10-2, B10-3, B11-5, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-18, Ş-34, Ş-54, Ş-61, Ş-64, Ş-66.
369 Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-2, B1-3, B1-19, B1-20, B11-4, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-14.
370 Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-15, B1-21, B6-3, B10-4.
371 Hanoğlu, 1897.
372 Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-83.
373 Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-5, B1-7, B1-17, B3-2, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-28, Ş-35, Ş-36, Ş-84, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-4, Z-9, Z-14, Z-44.

aitken, 3 örneğin tarihi belli değildir. Geriye kalan 12 örnek kadın mezar şahidesidir[374] ve 4'ü XVIII., 2'si XIX., 4'ü XX. yüzyıla aitken, 2 örneğin tarihi tespit edilememiştir.

4.3.13. Tepeliği yada Başlığı Kırık, Yukarıdan Aşağı Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar

İncelediğimiz 107 ayak şahidesi içerisinde tepeliği yada başlığı kırık, yukarıdan aşağı doğru daralan düşey prizmal dikdörtgen gövdeye sahip 5 örnek tespit edilmiştir. Bu örneklerden 3'ü erkek mezar şahidesi olup; XVIII., XIX. ve XX. yüzyıla aitken[375], geri kalan 2 örnek XVIII. ve XIX. yüzyıla ait kadın mezar şahidesidir[376].

4.3.14. Tepeliği yada Başlığı Kırık, Lale Formunda Gövdeli Olanlar

İncelediğimiz 107 ayak şahidesi içerisinde tepeliği yada başlığı kırık olup gövdesi lale tasarlanmış XX. yüzyıla ait olan bir kadın mezar şahidesine rastlanılmıştır[377].

4.3.15. Topuz Başlıklı ve Yukarıdan Aşağı Doğru Daralan Üstüvali Gövdeli Olanlar

İncelediğimiz 107 ayak şahidesi içerisinde topuz başlıklı ve yukarıdan aşağı doğru daralan üstüvali gövdeye sahip 2 erkek mezar şahidesi tespit edilmiştir. Bunlardan 1'i XIX. yüzyıla ait iken[378], diğerinin tarihi bilinmemektedir[379].

4.3.16. Yukarıdan Aşağı Doğru Daralan Silindirik Gövdeli Olanlar

İncelediğimiz 107 ayak şahidesi içerisinde yukarıdan aşağı doğru daralan silindirik gövdeli 4 örnek tespit edilmiştir. Bu örneklerden 2'si kadın mezar şahidesi olup XIX. yüzyıla aitken[380],1'i XVIII. yüzyıla erkek mezar şahidesi[381], diğerinin ise kimliği ve tarihi bilinmemektedir[382].

---

[374] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-9, B1-11, B2-4, B4-1, B10-7, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-4, Ş-7, Ş-26, Ş-52, Ş-73, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-6, Z-22.
[375] Bkz.Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-19, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-36, Z-39
[376] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-38, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-17,
[377] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B11-6
[378] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-41.
[379] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-49
[380] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-2, AS-3.
[381] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-28.
[382] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-18.

Anadolu'da benzerleri; Kadıköy Taşköprü Caddesi Mezarlığı'nda 9[383], Edirne Gazi Mihal Camisi Haziresi'nde 10[384] ve Batılılaşma Dönemi Rize mezar taşlarında 18[385]

4.3.17. Yuvarlak Tepelikli ve Yukarıdan Aşağı Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar

İncelediğimiz 107 ayak şahidesi içerisinde yuvarlak tepelikli ve alınlıksız, yukarıdan aşağı doğru daralan düşey prizmal dikdörtgen gövdeye sahip 10 örnek tespit edilmiştir. Bu örneklerden 5'i erkek mezar şahidesi olup; 2'si XVIII., 2'si XIX. yüzyıla aitken, bir tanesinin tarihi belli değildir[386]. Diğer 5 örnek ise kadın mezar şahidesi olup; bunlardan 1'i XVIII., 2'si XIX. yüzyıla aitken, birinin tarihi tespit edilememiştir[387].

4.4. ERKEK MEZAR TAŞI BAŞLIKLARI

İnsanlar yaratıldığı günden itibaren gerek coğrafi koşullardan dolayı gerekse de gelenek ve kültürlerinden ötürü vücutlarını örtme gereksinimi duymuşlardır. İnsanın en değerli bölgesi olan baş da bu ihtiyaçtan ayrı düşünülmemelidir.

Birçok medeniyette insanlar, dini inançlarından dolayı veya askeri şartlarda darbelerden korunma zaruriyetiyle başlarını örtmüşlerdir. Askeri başlıklar, ilk zamanlarda deriden yapılırken daha sonra madenin kullanımıyla gelişen miğferle son şeklini almıştır[388].

Her toplum kendi kültürü doğrultusunda başlarını kapatan çok çeşitli başlık tipleri kullanmışlardır. Bazı toplumlar bu konuda isteksiz kalmışsada Türk toplumunda başlık her dönemde kullanılmış ve bunun ilk örneği; Göktürk Anıtları'nda Kültigin Kağan büstünde görülen başlıktır[389]. Bugün Rusya'da Sovyet Birliği Müzesi'nde sergilenmektedir[390].

---

[383] Kurtbil, 339.
[384] Doğan, 819.
[385] Hanoğlu, 1895.
[386] Bkz. Ali Şuuri Mezarlığı, A5, Baş Çeşme Mezarlığı, B1-8, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-23, Z-31, Z-43
[387] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B11-1, B11-2, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-51, Ş-80
[388] Tülin Çoruhlu, "Miğref", *TDVİA,* C. 30, İstanbul 2005, 21-23.
[389] Özden Süslü, *Tasvirlere Göre Anadolu Selçuklu Kıyafetleri,* Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 1989, 156.
[390] H. Necdet İşli, *Osmanlı Serpuşları,* Ebru Matbaacılık, İstanbul 2009, 13-14.

1069 yılında kaleme alınan Kutadgu-Bilig'in yanı sıra Atabetül Hakayık ve Divanı Lügati't Türk'te özgün Türk başlıklarının "*börk"* olarak ifade edildiği, madeni başlıklara ise "*tolga"* denildiği bilinmektedir[391]. Börk[392], eski Türkçe'de keçe, çuha hayvan postu gibi maddelerden yapılan serpuş manasına gelmektedir. Bâki'nin şu beytinde geçen börk kelimesi serpuş anlamına geldiği açık ve nettir;

"*Saltanat tâcın giyen âlemde mağrur olmasın*

Nice Sultan börkün almıştır beyim bâd-ı hazan"[393].

İlk İslami yıllarda börkün Arapça metinlerde karşılığı Türk külahı, Taşkent külahı ya da Bulgar[394] külahı olarak adlandırılmaktadır[395].

Börkler şekillerine göre beş sınıfa ayrılmıştır; Sukurlaç, Kındığlığ, Kuturma, Kıymaç ve Papaktır. Sukurlaç ismi değişime uğrayarak Gölge Oyunlarındaki Karagöz'ün başlığı olan Işkırlak'a dönüşüp günümüze kadar gelebilmiştir[396]. Börkler, Osmanlı'nın ilk dönemlerine kadar Türkler tarafından kullanılmış bir başlık tipidir.

İslamiyetin kabulü öncesi börk olarak isimlendirilen başlıklar, İslamiyetin kabulüyle birlikte, çeşitleriyle serpuş kelimesi kullanılmaya başlanılmıştır. Serpuş, Farsça'da başa giyilecek şey olarak geçmektedir[397].

Başa giyilen serpuşlar ile ilgili en çok geçen isimler arasında; kavuk, sarık, külah, sikke, takke, hotoz, tac, kalpak, miğfer ve puşulardır. Bu başlık türleri de kendi içerisinde alt bölümlere ayrılmaktadır.

Kavuk ve sarığın ilk hangi tarihte, ne zaman giyildiği bilinmemektedir. İçi boş anlamındaki "*Kav"* kökünden türetilmiş bir isim olan kavuk, her zaman üzerine sarık sarılarak giyilmiştir[398]. Halit Çal, " *İstanbul Eyüp'deki Erkek Mezar Taşı Başlıkları"* adlı eserinde XV. yüzyıldan itibaren başlıkların genel biçimlerinin ortaya çıktığını ifade

[391] İşli, *Osmanlı Serpuşları, 15.*
[392] Nureddin Sevin, *On Üç Asırlık Türk Kıyafet Tarihine Bir Bakış,* Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990, 28-30.
[393] Mehmet Kökrek, "Osmanlı Serpûşları", *El Sanatları Dergisi,* S.20, İstanbul 2015, 49.
[394] Etil kıyılarındaki bir Türk şehrinin adıdır.
[395] Emel Esin, "Börk", *TDVİA,* C. 6, Ankara 2006, 327-328.
[396] Süslü, 155-156, İşli, *Osmanlı Serpuşları, 15.*
[397] Koçu, 205.
[398] Nebi Bozkurt, "Kavuk", *TDVİA, C. 25,* Ankara 2002, *71-72*

etmektedir[399]. Bunun yanı sıra, Ben-i İsrail zamanında insanların kavuk giydikleri bilinmektedir. Topkapı Sarayı Müzesi Koleksiyon'unda Hz. Yusuf'un giymiş olduğu kavuk bulunmaktadır. Bu kavuğu IV. Murad'ın kılıç kuşamında giydiği belirtilmektedir. Yine, Emevi ve Abbasi Halifeleri, hüküm sürdükleri dönemde kavuk giydikleri rivayet edilmekte[400] ve özellikle de Abbasiler Dönemi'nde yaygınlık kazanan kavuklar; *"horasânî, deniyye, rusâfiyye, şâşiyye"* gibi isimler almaktadır[401].

Selçuklular Dönemi'nde, emir ve beylerin başlarına giydikleri destârlı başlığa Keykûbadi ismi verilmiştir[402]. Ancak Selçuklu Sultanlarının başlarına sarık taktıkları, tebrik ve kabullerde tahta oturduklarında ise başlarına taç giydikleri bilinmektedir[403]. Bu başlık XV. yüzyılda Osmanlı Beyliği emirleri ve hanedanınca da kullanılmıştır. Sivil başlıklar kullanan Ahîleri bizzat görmüş olan İbni Battûta eserinde; "*Ahîlerin başlarına tepesinde iki parmak enliğinde, bir zira uzunluğunda bir taylasan bulunan beyaz yünden bir külâh, sırtlarına sof cübbe giydikleri, zaviyelerinde bu külâhı çıkartıp önlerine koydukları, başlarında süslü bir takke kaldığını"* bildirmektedir[404]. Yine, bu dönemde tarikatlar tarafından giyilen başlıklar bulunmaktadır. Özellikle Şems-i Tebrizî'ye ait olduğu düşünülen keçeden yapılmış serpuşun yanı sıra Mevleviler tarafından giyilen sikkeler vardır[405].

Osmanlı Devleti'nin ilk Sultanı Osman Gazi'nin giydiği serpuş için "*Börk-i Horasâni",* Kubbealtı halkından insanların giydiği başlığa ise "Kafesi Horasânî" tabiri kullanılmıştır[406]. Fatih Sultan Mehmed'in Kanunnâmesinde, "*Hizmetkârlarına mücevveze giydirmek vüzeranın ve kazaskerlerin ve defterdarların yoludur ve beylerbeyiler ve sancak beyleri üsküf yürütmek kelimesi"* yer almaktadır[407].

Osmanlı Devletinde tercih edilen bir diğer başlık türü ise Türkçe'de sarmak kökünden gelen sarıktır. Farsça'da karşılığı destar, Arapça'da ise Ammâme'dir ve

---

[399] Halit, Çal, "İstanbul Eyüp'teki Erkek Mezartaşlarında Başlıklar" *Tarihi Kültürü ve Sanatıyla Eyüpsultan Sempozyumu III Tebliğler*, İstanbul, Eyüp Belediyesi, 1999, 208.
[400] İzzet Kumbaracılar, *Serpuşlar, Türkiye* Turing ve Otomabil Kurumu, 1978, 34.
[401] Bozkurt, 71.
[402] İşli, *Osmanlı Serpuşları, 17.*
[403] Süslü, 152.
[404] İbni Batuta, *Tuhfatü'n-nuzzâr fi garâibi'l-esmâr ve acâibi'l-esfâr, (Çev.Mümin Çevik),* Tasvir Gazetecilik, İstanbul 1983, 312-314.
[405] İşli, *Osmanlı Serpuşları, 16.*
[406] İşli, *Osmanlı Serpuşları, 23.*
[407] Bozkurt, 71.

dilimizde yüzyıllar boyunca kullanılmışlardır[408]. Genel olarak bir kavuğun, fesin, külahın etrafına sarılan dülbendtir. Sarığın ilk kullanımı çok eski dönemlere kadar gitmektedir. Vehb bin Münebbih'e göre sarık ilk olarak Hz. Zülkarneyn tarafından giyilmiştir[409]. Tevrat'ta Hz. Hârûn için yapıldığı söylenen mukaddes esvabın bir unsuruda yine sarıktır[410].

Sarık, Araplar'da Câhiliye devrinden beri bilinen başlık çeşididir. Hz. Peygamberin genellikle beyaz elbise giydiği ve beyaz sarık kullandığı rivayet edilmektedir[411]. Hz. Peygamberden günümüze kadar geçen zaman diliminde yaşayan Müslümanlar sarığa önem vermişlerdir. Hz. Muhammed (s.a.v) rivayet edilen *"Sarık sarınız da sizden evvelki toplumlardan ayrılınız", "Ümmetim külah üzerine sarık sardığı müddetçe bozulmayacaktır"* hadislerinden hareketle sarığın önemi ortaya konulmuştur. Yine, Bedir Savaşı'nda Müslümanlara yardım eden meleklerin sıfatı olarak "müsevvim" kelimesinin "sarıklı" olduğu rivayet edilmektedir[412].

Sarık ile ilgili Mehmet Akif Ersoy şu beyiti söylemiştir;

Önü çökmüş sarığın, arka taraf vermiş bel

Çağlıyor püsküle bakdım, üzerinde de tel tel

Müslüman, elde asa, belde divit, başta sarık;
Sonra, sırtında, yedek, şaplı beş on deste çarık;[413]

Tarih boyunca Türkler için, *kefenini başında taşıyan millet* denilmiştir. Savaşçı bir millet olan Türkler başlarına sarmış oldukları sarıkları aynı zamanda kefen olarak kullanmışlardır. Bu sarıklar açıldığı zaman, başlığı takan kişinin vücudunu örtecek boyutlarda bir bez parçası haline dönüşmektedir[414]. Türk sarığı orta büyüklükte ve

[408] Koçu, 202.
[409] Nebi Bozkurt, "Sarık", *TDVİA,* C, 36, Ankara 2006, 152-153.
[410] *Tevrat*, Çıkış, 28/2-4, 37, 39; 29/6; 39/28; Levililer, 8/9; 16/4
[411] Bozkurt, "*Sarık",* 152-153.
[412] Kökrek, 47.
[413] https://leylagulecoz.wordpress.com/2016/04/09/mehmet-akif-ersoy-asim-siiri/ (Erişim Tarihi: 16.03.2017)
[414] İşli, Osmanlı Serpuşları, 27.

kıvrımlı olarak imal edilmiştir[415]. Sarıktan serbest bırakılan uç bölümüne ise taslayan ismi verilmiştir[416].

Osmanlı'da kullanılan başlıkların kefen olmasının yanı sıra ayrı bir ehemmiyeti de vardır. Toplum içerisindeki sınıf, meslek ve cinsiyet gibi sınıflandırmalar bu başlıklar ile yapılmaktadır. Baş ne kadar büyük olursa, başlıkta o kadar büyük olur denilmiştir. Devletin en üst kademesi olan padişahtan başlayıp en alttaki memura, halka kadar çeşitli başlık tipleri kullanılmıştır. Bu başlık tipleride doğal olarak ölen kişinin mezar taşı üzerine de yansıtılmıştır. Ancak bir başlığı birden fazla kişinin kullanabildiği de ortaya çıkmıştır[417].

4.4.1. Fesler

Fesin geçmişi hakkında birçok rivayetler olmasına rağmen adını ilk yapıldığı yer olan Fas şehrinden almıştır[418]. 1829 yılında ortaya çıkan fesin resmi serpuş olarak kullanılma kararından[419] önce Güney Balkanlar ve Yunan Adalarındaki Müslüman olmayan halkın bu başlığı kullandığı belirtilmektedir. Bunun yanı sıra bazı Türk yazarlar, Fransız Devrimi sırasında fesin Frigya başlığı olarak tanındığını hatta, Frigya Külahı'nın fesin dedesi olduğu ifade edilmekte[420], ve Anadolu'daki en eski başlıktan gelebileceği savını ortaya koymaktadır[421].

Osmanlı donanmasının ilk defa XVI. yüzyılda Kapta-ı Derya Hüsrev Paşa liderliğinde Tunus'a uğradığında buradan fesi alarak askerlerine giydirmiş, İstanbul'a geldiğinde ise donanmadaki askerleri ''Cuma Selâmlığı'' törenine götürerek padişahın ve ileri gelen devlet adamlarının görmesini sağlamıştır[422].

Sultan II. Mahmut Vak'a-i Hayriye'den sonra ortaya koyduğu reform hareketlerinin içerisine serpuş olarak kullanılan sarığı da değiştirme kararına varmıştır. Bu kararın

---

[415] Fikri Salman, *Başlangıcından Anadolu Selçukluların Sonuna Kadar Türklerde Kıyafet Biçimleri,* Erzurum 2013, 362.
[416] Süslü, 156.
[417] İşli, Osmanlı Serpuşları, 25-27.
[418] Uğur Göktaş, "Kartpostallarda Erkek Kıyafetleri Kavuk Fes", *İlgi Dergisi*, 64, 1991, 33.
[419] İşli, *Osmanlı Serpuşları*, 146, Çal, "İstanbul Eyüp'teki Erkek Mezartaşlarında Başlıklar" 208.
[420] Koçu, 113.
[421] Hans Peter Laqueur*, Hüve'l Baki*, İstanbul'da Osmanlı Mezarlıkları ve Mezar Taşları, İstanbul 2007, 156.
[422] Göktaş, 33, H. Kamil Biçici, '' Osmanlı Dönemi Ortakent Başlıklı Mezar Taşları *'' Türkish studies, İnternational Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume''* 7 (4), 2012, 1083.

ardından 3 Mart 1829 yılında resmi serpuş olarak giyilmeye başlanılmasından sonra[423] yeni tertip ettiği ‘’Âsakir-i Mensure’’ adıyla kurulan ordunun barış ve savaş zamanlarında giyilmek üzere yeni bir başlık düşünmüş, bunun için ilk olarak Tunus’a elli bin fes sipariş etmiştir. Bununla birlikte Anadolu sınırları içerisinde fesin imalatının gerçekleştirilmesi için İzmirli Katipzâde Mustafa Efendi’yi Fes Nazırlığı’na tayin etmiştir[424] ve koyu kırmızı veya kırmızı tonlarda kalın çuhadan imal etmek üzere 1835 yılında feshana açılmıştır[425]. Başlangıçta sadece askeriye için düşünülen bu serpuşlar sonraki zamanlarda daha fazla yaygınlaşarak saray memurlarına ve halka mal olmuştur[426].

Fesin ne zaman ve kimler tarafından icat edildiği tartışmalıdır. Fakat fesin resmi olarak 1829 yılında kullanılmaya başlanılmadan öncede var olduğu ve Osmanlı toplumunun yanı sıra diğer milletlerde de kullanıldığı görülmektedir. Hamamcı Hacı İsmail Ağa’nın 1744 tarihli vakfiyesinde de görülmek üzere *‘’ Her sene Ramazan’ın onundan sonra on yetim ve yetimeye birer fes verilmesi’’* kaydı bulunmaktadır[427].

Sultan II. Mahmud’dan sonra fesin rengi ve esası değişmemek üzere görünüşte bazı değişikler olmuştur[428]. Bu değişiklikler tahta geçen padişahların fes üzerinde kendi isimlerine atfetme isteklerinden kaynaklanmıştır[429]. II. Mahmud döneminde kullanılan feslere Mahmudi Fes (, Sultan Abdulmecid döneminde kullanılanlara Mecidi Fes, Sultan Abdulaziz döneminle kullanılanlara Azizi Fes ve Sultan Abdulhamid döneminde kullanılanlara ise Hamidi Fes adı verilmiştir[430].

Feslerin sağ ve sol tarafında aşağı doğru sarkan püsküller veya süslemeli şeritler bulunmaktadır. Fesin üzerinde bulunan bu püskül ve şeritler Sultan II. Mahmud ve Sultan Abdulmecid döneminde kademe ve pâye belirleyen hususiyetlerdendir[431].

Kılık ve kıyafette değişiklik kanununa kadar kullanılan fes, özellikle İstanbul’da halk ve askerlerin başlarında görülürken, sarığı ise yalnız âlimler, din adamları ve tarikat

---

[423] İşli, *Osmanlı Serpuşları,* 146.
[424] Göktaş, 33.
[425] İşli, *Osmanlı Serpuşları,* 148
[426] Süleyman Berk, *Zeytinburnu’nun Tarihi Mezar Taşları Zamanı Aşan Taşlar*, İstanbul, Zeytinburnu Belediyesi, 2006, 33.
[427] İşli, *Osmanlı Serpuşları,* 149, İzzet Kumbaracılar, *Serpuşlar,* Turing Yayınlar, İstanbul, 1978, 27.
[428] Göktaş, 33.
[429] Emin Cenkmen, *Osmanlı Sarayı ve Kıyafetleri,* Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1948, 57, İşli, *Osmanlı Serpuşları,* 148.
[430] Çal, İltar, 32.
[431] İşli, *Osmanlı Serpuşları,* 148-149.

mensupları takmıştır. Anadolu sınıfları içerisinde başkenten uzak olan merkezlerde serpuş olarak insanlar sarığı seçmiş, bundan dolayıda insanlar fesli ve sarıklı olarak ikiye ayrılmıştır. Fesin sarık yerine tercih edilip kullanılması toplum içerisinde bir takım ihtilaflara sebebiyet vermiştir[432].

Osmanlı'da kullanılan kıyafetlerin bir tamamlayıcı unsuru olan fesler, Osmanlı mezarlarında da en çok karşımıza çıkan tip olmuştur.

Fesli mezar şahideleri hangi padişaha ait ise mezarda yatan kişi de dönemin sultanı zamanında yaşamıştır ve başlıkta onun adıyla ilişkilendirilmiştir. Anadolu'da en çok karşılaşılan tip Azizi Fes'tir[433]. Fakat el üretimi olduklarından dolayı zaman zaman fesleri birbirinden ayırmak oldukça zordur[434].

Balıkesir'de şehir merkezinde incelediğimiz hazire ve mezarlıklarda Mahmudi, Azizi, Hamidi[435], Sarıklı[436] ve Dalfes türlerine ait örnekler tespit edilmiştir[437].

4.4.1.1. Mahmudi Fes

Osmanlı toplumunda kıyafetlerin tamamlayıcı unsuru olarak kullanılan ve mezar şahidelerinde de kullanılmaya başlanılan fes, II. Mahmud dönemindeki (1808-39) feslerdir. İlk olarak bu dönemde ortaya çıkmasının yanı sıra bu dönemde kullanılmaya başlanıldığından dolayı Mahmudi Fes adı ile anılmaktadır. İlk dönemde kullanılan fesler kırmızı ve tonlarının yanı sıra mavi renkte de görülebiliyordu. Bu fesi diğer feslerden ayırt eden en önemli özelliği, üst bölümünün alt kısımlarından daha geniş olması ve alışılmışın dışından birden fazla püskül eklenmesiydi. Hatta II. Mahmud'un kullandığı fesin her yerinden püskülün sarktığı söylenmektedir[438].

İncelediğimiz mezar şahideleri içerisinde XVIII.[439] ve XIX.[440] yüzyıla ait olmak üzere üç Mahmudi tipi fese rastlanılmıştır.

---

[432] Biçici, Osmanlı Dönemi Ortakent Başlıklı Mezar Taşları, 1083.
[433] Biçici, Osmanlı Dönemi Ortakent Başlıklı Mezar Taşları, 1084.
[434] Halit Çal, Özlem Çal Ataoğuz, *Kastamonu Atabey Gazi Camisi ve Türbesi Hazirelerindeki Mezar Taşları*, Kastamonu Belediye Başkanlığı, Ankara 2008, 21.
[435] Göktaş, 33.
[436] Çal, İstanbul Eyüp'teki Erkek Mezar Taşlarında Başlıklar, 211.
[437] Reşad Ekrem Koçu, *Türk Giyim, Kuşam ve Süsleme Sözlüğü,* Sümerbank Kültür Yayınları, Ankara 1967, 85.
[438] Nidayi Sevim, *Medeniyetimizin Sessiz Tanıkları*, Abide Yayınları, İstanbul 2007, 85
[439] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-4.
[440] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-1, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-19.

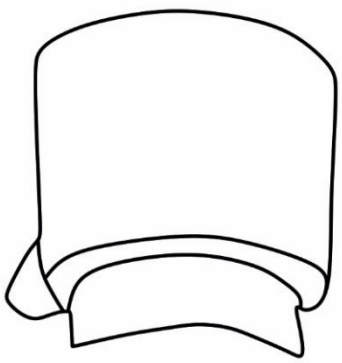
Balıkesir dışında Bolu Göynük'te 1 örnek bulunmaktadır ve Halit Çal, 10. Tip başlığı altında 10a kodu ile bu serpuş tipini tanımlamaktadır[441]. İstanbul Üsküdar'da bulunan bir takım cami haziresinde 3[442], İstanbul Şeyh Vefa Camii Haziresi'nde 32[443], İstanbul Yavaşça Şahin Haziresi'nde 2[444] Batılılaşma Dönemi Rize mezar taşlarında 5[445] İzmir, Urla merkezde bulunan mezar taşlarında 2[446], Manisa Gördes'te bulunan Osmanlı mezar taşlarında 1[447], İstanbul Hekimoğlu Ali Paşa Camii Haziresi'nde 7[448], Üsküp Alaca Camii Haziresi'nde 3[449], Erzurum merkez cami hazirelerinde yer alan XVIII. ve XIX. yüzyıla ait mezar şahidelerinde 1[450], İstanbul Selimiye Camii Haziresi'nde 10[451], Kastamonu Ferhat Paşa ve Atabay Camii Haziresi'nde 1[452], Anadoluhisarı Sultan II. Beyazıd Han Mezarlığı'nda (54. Pafta) 3[453], Feshane Caddesi ile Halid bin Zeyd Caddesi üzerinde 1[454], Eyüp Sultan Camii Haziresi'nde 1[455], Osmanlı DönemiOrtakent Başlıklı mezar taşları içerisinde 1[456], Safranbolu Yörük Köyü Mezarlığı'nda bulunan süslemeli mezar taşlar içerisinde 1[457], Bursa Selami Ali Efendi Dergahı Haziresi'nde 1[458], Bursa

---

[441] Halit Çal, ''Göynük (Bolu) Şehri Türk Mezar Taşları'', *Vakıflar Dergisi,* Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, S. XXX, Ankara 2007, 295-383.
[442] Çınar, 315.
[443] Sürün, 326.
[444] Talha Uğurluel, *İstanbul Tahtakale'de Yavaşça Şahin Haziresi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırma Enstitüsü Türk Sanatı Anabilim Dalı, İstanbul 2007, 79.
[445] Hanoğlu, Batılılaşma Dönemi Rize Mezar Taşları, 1914.
[446] Fatma Bulut*, İzmir-Urla Merkezdeki Cami Hazirelerinde Bulunan Osmanlı Dönemi Mezar Taşları,* (YayımlanmamışYüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara 2010, 434.
[447] H. Kamil Biçici, *Manisa Gördes'te Bulunan Osmanlı Dönemi Süslemeli Mezar Taşları*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosya Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara 2004, 811.
[448] Hüseyin Kutlu, *Kaybolan Medenietimiz Hekimoğlu Ali Paşa Camii Haziresi'ndeki Tarihi Mezar Taşları,* Damla Yayın Evi, İstanbul 2005, 48-96-152- 172-173.
[449] Gül Tunçel, "Üsküp Alaca Camii Haziresi'ndeki Şahideler" *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C. 22, S. 1, Ankara 2005, 215-236
[450] Canan Hanoğlu, *Erzurum Merkezde Cami Hazirelerinde Bulunan XVII.-XIX. YY. Mezar Taşları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Erzurum 2006, 189.
[451] Daşdemir, 426-427.
[452] Erol Uğraşkan, *Kastamonu Ferhat Paşa ve Atabey Gazi Camileri'nin Hazirelerindeki Mezar Taşları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2007, 192.
[453] Yılmaz, 72-167-196.
[454] H. Örcün Barışta, ''Eyüp Sultan'dan Bazı Çocuk Mezar Taşları'', *Eyüp Sultan Sempozyumu,* İstanbul 1988, 172-180
[455] Barışta, ''Eyüp Sultan'dan Bazı Çocuk Mezar Taşları'', 172-180
[456] Biçici, Osmanlı Dönemi Ortakent Başlıklı Mezar Taşları, 1063-1105
[457] H. Kamil Biçici, ''Safranbolu Yörük Köyü Mezarlığı'nda Bulunan Süslemeli Mezar Taşlar İçerisinde'nde Bulunan Bezemeli Mezar Taşları'', *Sosyal Bilimler Dergisi,* S. 20, Ankara 2008, 297-324.
[458] Bedri Mermutlu, Hasan Basri Öcalan, *Tarihi Bursa Mezar Taşları*, Bursa Hazireleri, Ömür Matbaacılık, Bursa 2011, 95.

Karabaş-ı Veli Dergahı Haziresi'nde 2[459], Bursa İbrahim Camii Haziresi'nde 1[460], Bursa Zincirli Ali Efendi Dergahı Haziresi'nde 1[461], Rize Hemşin Yöresi Osmanlı mezar taşlarında 1[462] Uşak Osmanlı Dönemi mezar taşlarında 1[463] ve Balıkesir Edincik'te bu tipe uygun örnekler bulunmaktadır[464].

Kat. No: Z-19

Karş. Foto. : 19 İstanbul Selimiye Camii Haziresi'nde Mahmudi Fes[465]

Karş. Foto. : 20 İstanbul Üsküdar'da Bir Grup Cami Haziresi, Mahmudi Fes[466]

[459] Mermutlu, Öcalan, 184-186
[460] Mermutlu, Öcalan, 195.
[461] Mermutlu, Öcalan, 469.
[462] Veysel Atacan, Serdar Bekar, *Rize Hemşin Yöresi Osmanlı Mezar Taşları ve Kitabeler*, Türk Halk Kültürünü Araştırma ve Tanıma Vakfı, Ankara 2001, 36.
[463] Bayrakal, 244.
[464] Tüfekçioğlu, 120, 186.
[465] Daşdemir, 427.
[466] Çınar, 443.

4.4.1.2. Azizi Fes

Sultan Abdulaziz döneminde kullanılan ve Sultan'ın adına izafeten Aziziye kalıplı olarak isimlendirilen bu tipdeki fesin üst çapı alt çapından çok daha küçüktür ve kenar eğimi iç bükeydir[467]. Püskülü bulunan bu fes ile ilgili İzzet Kumbaracılar, üst bölümünün kısa olduğunu belirtmekle birlikte, Azizi fesi olarak tanımlamakta ve Sultan Abdulaziz'in (1861-1876) böyle bir fes kullandığını ifade etmektedir[468]. Bu tip fesleri askerler ve memurlar giyerlerdi[469]. Halit Çal'ın F2 olarak isimlendirdiği[470], Hans Peter Laqueur'un ise X3 olarak isimlendirdiği ve en yaygın tip olarak kabul ettiği bu tipin ilk örneklerin 1846-1847 yıllarına ait olduğunu ve Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar toplumun bütün kesimi tarafından kullanıldığını belirtilmektedir[471].

İncelediğimiz mezar şahide başlıklarında bu tipten toplam 11 örnek tespit edilmiştir. Bu örneklerden 5'i XIX.[472], 4'ü XX. yüzyıla aitken[473], 2 örneğin tarihi tespit edilememiştir[474].

Balıkesir dışında Anadolu'daki diğer örneklere baktığımızda: İstanbul Rum Mehmet Paşa Camii Haziresi'nde 1[475], Çingene Fırını Camii Haziresi'nde 3[476], Ayazma Camii Haziresi'nde 1[477], Batılılaşma Dönemi Rize Mezar Taşları'nda 37[478], Edirne Üç Şerefeli Camii Haziresi'nde 5[479], Orhangazi İlçesinde ve köylerinde Osmanlı'dan kalma mezar taşlarında 3[480], İzmir, Urla merkezde bulunan cami hazirelerinde 12[481], Emir Sultan Mezarlığı'ndaki XVIII. ve XIX. yüzyıl mezar taşlarında 34[482], Ordu İli Ünye İlçesi Hacı

---

[467] Çal, Ataoğuz Çal, 22.
[468] Laqueur, 2007, 157, Kumbaracılar, İzzet, Serpuşlar, Turing Yayınlar, İstanbul, 1978, 27.
[469] Halit, Çal, '' İstanbul Eyüp'teki Erkek Mezar Taşlarında Başlıklar'', *III. Eyüp Sultan Sempozyumu Tebliğler*, İstanbul 1999, 212. Kumbaracılar, 27.
[470] Çal, İltar, 32.
[471] Laqueur, 156.
[472] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-42, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-27, Z-31, Z-32, Z-36
[473] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-12, B1-13, B1-14, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-42
[474] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-77, Baş Çeşme Mezarlığı, B10-6
[475] Çınar, 315.
[476] Çınar, 315.
[477] Çınar, 315.
[478] Hanoğlu, Batılılaşma Dönemi Rize Mezar Taşları, 1916.
[479] Arslan, 467.
[480] Mustafa Aylar, *Orhan Gazi İlçesinde ve Köylerinde Osmanlıdan Kalma Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir 2012, 32-360.
[481] Bulut, 434.
[482] Çakar, 484.

Osman Ağa Camii Haziresi'nde 3[483], İstanbul Selimiye Camii Haziresi'nde 8[484], Edirne Gazi Mihal Haziresi'nde 3[485], Akçaabat Yöresindeki Osmanlı Dönemi mezar taşlarında 8[486], Kastamonu Ferhat Paşa Camii Haziresi'nde 5[487], Kastamonu şehir merkezinde 23[488] Giresun'da 3[489], Rize Hemşin'de 4[490] Trabzon İli Gülbahar Hatun ve Tavanlı Camii Hazireleri ile Küçük İmaret Mezarlığı'nda 11[491], Samsun'da yer alan mezar taşlarında 17[492], Kadıköy Taşköprü Caddesi Mezarlığı'nda 6[493], Kayseri Zamantı Irmağı çevresinde 2[494], Sinop Seyyid Bilal Türbesi Haziresi'nde 2[495], Uşak Osmanlı Dönemi mezar taşlarında 32[496] Aydın Koçarlı Cihanoğlu Camii Haziresi'nde 2[497] Sakarya İli Gevaş İlçesi Osmanlı Dönemi mezar tarşlarında 7[498], Sinop Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen mezar taşlarında 4[499], Alanya Müzesi'nde 5[500], Manisa Gördes'te bulunan Osmanlı mezar taşları içerisinde 2[501], Üsküdar'da bulunan bir grup cami içerisinde 5[502], İstanbul Eyüp mezar taşları içerisinde 9[503], Kastamonu Ferhat Paşa Camii Haziresi'nde 9[504], Giresun sahil şeridindeki Osmanlı mezar taşları içerisinde 3[505], Çorum mezar taşlarında 8[506], Kastamonu

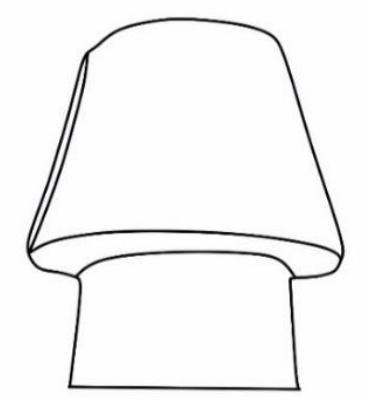
---

[483] Bayram Çelik, *Ordu İli, Ünye İlçesi, Hacı Osman Ağa Camii Haziresindeki Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 19 Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bil. Enst., Samsun, 2012, 163.
[484] Daşdemir, 436.
[485] Burcu Doğan, *Edirne Gazi Mihal Camisi Haziresi'ndeki Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 2009, 830.
[486] Gedikli, 168.
[487] Gündoğan, 252.
[488] Çal, İltar, 32.
[489] Çal, İltar, 32.
[490] Çal, İltar, 32.
[491] Eren, 623.
[492] Nefes, 185.
[493] Kurtbil, 343.
[494] Aslı Arslan Sağıroğlu, *Kayseri Zamantı Irmağı Çevresindeki Bezemeli Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 2003, 75-87.
[495] Türker, 271.
[496] Bayrakal, 243.
[497] Abdul Halim Varol, *Aydın Koçarlı Cihanoğlu Camii Haziresi Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2015, 142
[498] Sena Yavuz, *Sakarya İli Geyve İlçesi Osmanlı Dönemi Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Sakarya 2013, 336.
[499] Yeni, 249.
[500] Çal, İltar, 2011, 32
[501] Biçici, Manisa Gördes'te Bulunan Osmanlı Dönemi Süslemeli Mezar Taşları, 811
[502] Çınar, 315.
[503] Çal, ''İstanbul Eyüp'teki Erkek Mezar Taşlarında Başlıklar'', 207-225.
[504] Gündoğan, 365
[505] Gazanfer İltar, *Giresun İli Sahil Şeridindeki Osmanlı Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2005, 365.
[506] Emine Nilüfer Sevin, *Çorum Mezar Taşları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara 2008, 236.

Ferhat Paşa ve Atabey Camii Haziresi'nde 11[507], Anadoluhisarı II. Sultan Beyazıd Han Mezarlığı'nda (54. Pafta) 1[508], Feshane Caddesi ile Halid bin Zeyd Caddesi üzerinde 1[509], Safronbolu Yörük Köyü Mezarlığı'nda bulunan süslemeli mezar taşları içerisinde 3[510], Beypazarı Müzesi'nde 1[511], Osmanlı Dönemi Taraklı mezar taşları içerisinde 5[512], Hekimoğlu Ali Paşa Camii Haziresi'nde 1[513], Bursa Umur Bey Camii Haziresi'nde 1, Bursa Şeker Hoca Camii Haziresi'nde 1, Bursa Ali Paşa Camii Haziresi'nde 1, Bursa Üç Kuzular Camii Haziresi'nde 1, Bursa Kayhan Camii Haziresi'nde 1, Bursa Kiremitçioğlu Camii Haziresi'nde 1[514] Alanya Müzesi'nde 5[515], Eceabat'a bağlı bazı merkezlerdeki Türk-İslam dönemi mezar taşlarında 10[516], Rize Hemşin Yöresi Osmanlı mezar taşlarında 10[517], Ödemiş Sungurlu Mezarlığı'ndaki eski yazılı mezar taşlarında 1[518] Osmanlı Dönemi Çorum mezar taşlarında[519] ve Edincik'te Azizi fes örnekleri bulunmaktadır[520].

[507] Uğraşkan, 54-72-76-78-82-112-122-154-169-204.
[508] Yılmaz, 83.
[509] Barışta, Eyüp Sultan'dan Bazı Çocuk Mezar Taşları, 172-180
[510] Biçici, 'Safranbolu Yörük Köyü Mezarlığı'nda Bulunan Süslemeli Mezar Taşlar İçerisinde'nde Bulunan Bezemeli Mezar Taşları'', 297-324
[511] Gül Tunçel, ''Beypazarı Müzesi'ndeki Mezar Taşları'', *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi 44,* Ankara 2004, 267-284.
[512] Lütfi Şeyban, *Osmanlı Dönemi Taraklı Mezar Taşları Kitabeleri*, Sakarya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Sakarya 2007, 34-40-68-78-80.
[513] Kutlu, 78.
[514] Mermutlu, Öcalan, 131-157-230-262-344-607
[515] Çal, İltar, 32
[516]Korkmaz Şen, *Eceabat'a Bağlı Bazı Merkezlerdeki Türk-İslam Dönemi Mezar Taşları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale 2010, 166.
[517] Atacan, Bekar, 18-33-40-50-79-85-98-99-100.
[518] Bilal Sezer, "Ödemiş Sungurlu Mezarlığındaki Eski Yazılı Mezar Taşları, *Güzel Sanatlar Enstitü Dergisi,* S. 21, 2010, 157-165.
[519] İrfan Yiğit, Ülkü Ünlüsoy, *Osmanlı Dönemi Çorum Mezar Taşları,* Çorum Belediyesi Kültür Yayınları, Çorum 2014, 33-38.
[520] Tüfekçioğlu, 128,133.

Kat. No: B1-13

Karş. Foto. : 21 Rize Mezar Taşlarından Azizi Fes[521]

Karş. Foto. : 22 Kastamonu Ferhat Paşa Camii Haziresi'nden Azizi Fes[522]

4.4.1.3. Hamidi Fes

Sultan II. Abdulhamid döneminde (1876-1909) üretilen ve Sultan'ın adına izafeten Hamidi kalıplı fes olarak isimlendirilen bu fesi, diğerlerinden ayıran özellik üst çapı ile alt çapı arasındaki eğim mesafesinin Aziziye tipine göre daha az olmasıdır. Kehribarcı, derviş ve öğrenci fesleri bu tiptedir[523].

[521] Hanoğlu, 1787.
[522] Gündoğan, 252.
[523] Barış Sipahi, Ayten Çetin, ''1967-1910 Yılları Arasında Osmanlı Kültüründe Muhasebecilerin Mezar Taşlarının Karakteristik Özellikleri'', *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Birimler Fakültesi Dergisi, Muhasebe Tarihi*, İstanbul, 232-240.

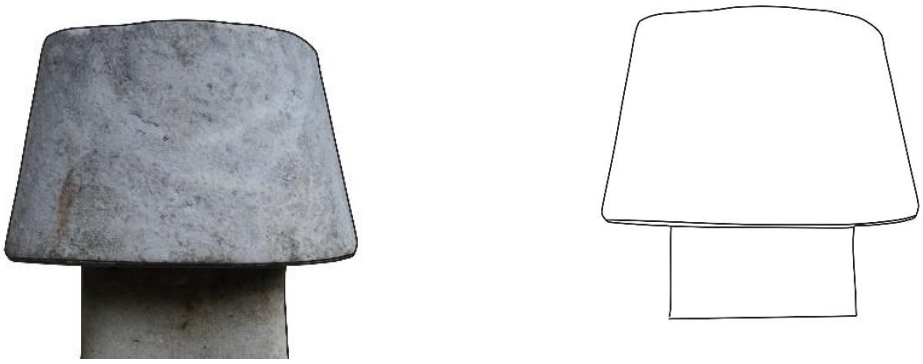
İncelediğimiz mezar şahide başlıkları içerisinde toplam 22 örnek tespit edilmiştir[524]. Bu örneklerden 1'i XVIII.[525], 9'u XIX.[526] ve 9'u ise XX.[527] yüzyıla aitken, 3 örneğin tarihi bilinmemektedir[528]. II. Abdulhamit'in saltanat yıllarının dışında çıkan başlıkları, fesi açıklarken Osmanlı öncesinde de kullanıldığını ifade etmiştik.

Balıkesir dışında Anadolu'daki diğer örneklerine baktığımızda; Giresun merkezde 5, Alucra'da 2, Bulancak'ta 1, Şebinkarahisar'da 6, Tirebolu'da 3[529], Manisa Gördes'te 4[530], Sultan II. Mahmut Türbesi Haziresi'nde 3[531], İstanbul Rum Mehmet Paşa Camii Haziresi'nde 1, İstanbul Solak Sinan Camii Haziresi'nde 1, İstanbul Çingene Fırını Camii Haziresi'nde 1[532], İstanbul Eyüp'te 6[533], İstanbul Şeyh Vefa Camii Haziresi'nde 16[534], Kadıköy Taşköprü Caddesi Mezarlığı'nda 2[535], İstanbul Yavaşça Haziresi'nde 3[536], Trabzon İli Gülbahar Hatun ve Tavanlı Camii ile Küçük İmaret Mezarlığı'nda 4[537], Edirne Üç Şerefeli Camii Haziresi'nde 3[538], Emir Sultan Mezarlığı'ndaki XVIII ve XIX. yüzyıl mezar taşları içerisinde 9[539], Ordu İli Ünye İlçesi Hacı Osman Ağa Camii Haziresi'nde 1[540], İstanbul Selimiye Camii Haziresi'nde 10[541], İstanbul Ferhat Paşa Haziresi'nde 1[542], Üsküp Alaca Camii Haziresi'nde 2[543], İstanbul Hekimoğlu Ali Paşa Camii Haziresi'nde 3[544], Anadoluhisarı Sultan II. Beyazıd Han Mezarlığı'nda (54. Pafta) 1[545], Edirne Gazi

[524] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-1, B2-2, B7-1, B10-2, B10-3, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-8, Ş-16, Ş-36, Ş-40, Ş-47, Ş-50, Ş-54, Ş-63, Ş-64, Ş-74, Ş-79, Ş-80, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-24, Z-26, Z-39, Z-43
[525] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-8.
[526] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-16, B2-2, B7-1, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-16, Ş-36, Ş-40, Ş-47, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-24, Z-26.
[527] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B10-2, B10-3, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-50, Ş-54, Ş-63, Ş-64, Ş-74, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-39.
[528] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-79, Ş-80, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-43.
[529] Çal, İltar, 32
[530] Biçici, Manisa Gördes, 811
[531] Bulut, Sultan II Mahmut Haziresi, 581
[532] Çınar, 315
[533] Çal, İstanbul Eyüp'teki Erkek Mezar Taşlarında Başlıklar'', 207-225
[534] Sürün, 335.
[535] Kurtbil, 343.
[536] Uğurluel, İstanbul, Tahtakale'de Yavaşça Şahin Haziresi, 80
[537] Eren, 623.
[538] Arslan, 467.
[539] Çakar, 484.
[540] Çelik, 164.
[541] Daşdemir, 438-439.
[542] Barışta, ''Eyüp Sultan'dan Bazı Çocuk Mezar Taşları'', 172-180
[543] Gül Tunçel, "Üsküp Alaca Camii Haziresi'ndeki Şahideler" *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergi*si, 22(1) Ankara 2005, 215-236
[544] Kutlu, 52-82-158.
[545] Yılmaz, 95.

Mihal Haziresi'nde 1[546], Akçaabat Yöresinde'ki Osmanlı mezar taşları içerisinde 3[547], Kastamonu Ferhat Paşa Camii Haziresi'nde 8[548], Çorum mezar taşlarında 39[549], Boyabat mezar taşları içerisinde 9[550], Sinop Seyyid Bilal Türbesi Haziresi'nde 18[551], Kastamonu Ferhat Paşa ve Atabey Camii Hazireleri'nde 5[552], Aydın Koçarlı Camii Haziresi'nde 2[553], Sakarya İli Gevaş İlçesi Osmanlı Dönemi mezar taşları içerisinde 1[554], Sinop Arkeoloji Müzesi'nde 2[555], Bursa Şeker Hoca Camii Haziresi'nde 1, Bursa Veli Şemseddin Camii Haziresi'nde 1, Bursa Karabaş-ı Veli Dergahı Haziresi'nde 1, Bursa Başçı İbrahim Camii Haziresi'nde 1, Bursa Hoca Alizâde Camii Haziresi'nde 1, Bursa Ali Paşa Camii Haziresi'nde 1, Bursa Üç Kuzular Camii Haziresi'nde 3[556], Bursa Daye Hatun Camii Haziresi'nde 1, Bursa İsmail Hakkı Bursevi Dergahı Haziresi'nde 2, Bursa Darül Kurra Haziresi'nde 2, Bursa Abdal Murad Camii Haziresi'nde 1[557], Bursa Hamza Bey Camii Haziresi'nde 1[558], Bursa Seyyid Usûl Dergahı Haziresi'nde 1[559], Bursa Kiremitçioğlu Camii Haziresi'nde 1[560], Alanya Müzesi'nde 4[561], Rize Hemşin'den 1855-1916 zaman diliminden 20[562], Uşak Osmanlı Dönemi mezar taşarında 66[563] Kastamonu şehir merkezinde 22[564], Eceabat'a bağlı bazı merkezlerdeki Türk-İslam dönemi mezar taşlarında 12[565], Rize Hemşin Yöresi Osmanlı mezar taşlarında 10[566] örnek bulunmaktadır.

[546] Doğan, 830.
[547] Gedikli, 168.
[548] Gündoğan, 853.
[549] Sevin, 237.
[550] Çal, Boyabat, 137.
[551] Türker, 271.
[552] Uğraşkan, 40-102-109-128-158.
[553] Varol, 142.
[554] Yavuz, 337.
[555] Yeni, 249.
[556] Mermutlu, Öcalan, 157-175-186-195-208-228-262-269-280.
[557] Mermutlu, Öcalan, 320-364-365-492-499-522.
[558] Mermutlu, Öcalan, 541.
[559] Mermutlu, Öcalan, 584.
[560] Mermutlu, Öcalan, 609.
[561] Çal, İltar, 32.
[562] Çal, İltar, 32.
[563] Bayrakal, 242.
[564] Çal, İltar, 32.
[565] Şen, 167.
[566] Atacan, Bekar, 20-21-28-34-37-44-54-63-85-97.

Kat. No: Ş-16

Karş. Foto. : 23 Kadıköy Taşköprü Caddesi Mezarlığı'ndan Hamidi Fes[567]

Karş. Foto. : 24 Kastamonu Ferhat Paşa Camii Haziresi'nden Hamidi Fes[568]

4.4.1.4. Sarıklı Fes

Fes tipindeki bir başlığın çevresi üzerine üst üste düzgün şeritler sarılması ile oluşturulmuş bir serpuş tipidir[569].

Bu tip fesler üzerinde ilmiye pâyelerin destar sarmalarını görmek mümkündür. Günümüzde bu en çok dervişlerin ve cami hocalarının tercih ettiği bir hususdur[570].

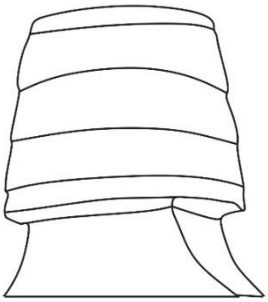
[567] Kurtbil, 145.
[568] Doğan, 430.
[569] Çal, ''İstanbul Eyüp'teki Erkek Mezar Taşlarında Başlıklar'', 212.
[570] İşli, 148.

İncelediğimiz mezar şahide başlıklarında 9 örnek tespit edilmiştir[571]. Bu örneklerin 1', XIX.[572], 6'sı XX.[573] yüzyıla aitken, 2 örneğin tarihi bulunmamaktadır[574].

Balıkesir dışında Anadolu'daki diğer örneklerine baktığımızda; İstanbul Eyüp'te 2[575], Manisa Gördes'te bulunan Osmanlı mezar taşlarında 6[576], Samsun'da yer alan mezar taşlarında 1[577], Giresun sahil şeridindeki Osmanlı Dönemi mezar taşlarında 3[578], Çorum mezar taşlarında 14[579], Sinop Seyyid Bilal Türbesi Haziresi'nde 4[580], Kastamonu Ferhat Paşa ve Atabey Cami Hazireleri'nde 1[581], İstanbul Yavaşça Haziresi'nde 3[582], Safranbolu Yörük Köyü Mezarlığı'nda bulunan süslemeli mezar taşlar içerisinde 1[583], Osmanlı Dönemi Taraklı mezar taşlarında 1[584], Hekimoğlu Ali Paşa Camii Haziresi'nde 1[585], Bursa Umur Bey Camii Haziresi'nde 1[586], Bursa Akbıyık Sultan Haziresi'nde 2[587], Bursa Üç Kuzular Camii Haziresi'nde 1[588], Bursa Ahmet Paşa Camii Haziresi'nde 1[589], Uşak Osmanlı Dönemi mezar taşlarında 61[590], Osmanlı Dönemi Çorum mezar taşlarında[591] ve Edincik'te Sarıklı fes örnekleri bulunmaktadır[592].

[571] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-7, Baş Çeşme Mezarlığı, B2-3, B3-2, B4-2, B7-2, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-17, Ş-60, Ş-69, Ş-74.
[572] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-17.
[573] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-16, B2-3, B4-2, B7-2, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-60.
[574] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-7, Baş Çeşme Mezarlığı, B3-2.
[575] Çal, İstanbul Eyüp'teki Erkek Mezar Taşlarındaki Başlıklar, 207-225
[576] Biçici, Manisa Gördes'te Bulunan Osmanlı Dönemi Süslemeli Mezar Taşları, 811
[577] Nefes, 120.
[578] İltar, 366.
[579] Sevin, 238.
[580] Türker, 272.
[581] Uğraşkan, 63.
[582] Uğurluel, İstanbul Tahtakale'de Yavaşça Şahin Haziresi, 81
[583] Biçici, ''Safranbolu Yörük Köyü Mezarlığı'nda Bulunan Süslemeli Mezar Taşlar İçerisinde'nde Bulunan Bezemeli Mezar Taşları'', 297-324
[584] Şeyban, 74.
[585] Kutlu, 156.
[586] Mermutlu, Öcalan, 123.
[587] Mermutlu, Öcalan, 162-163.
[588] Mermutlu, Öcalan, 263.
[589] Mermutlu, Öcalan, 598.
[590] Bayrakal, 244.
[591] Yiğit, Ünlüsoy, 48-64-154-158-159.
[592] Tüfekçioğlu, 200.

Kat. No: B3-2

Karş. Foto. : 25 İstanbul Yavaşça Şahin Haziresinden Sarıklı Fes[593]

Karş. Foto. : 26 Giresun Sahil Şeridindeki Osmanlı Mezar Taşlarından Sarıklı Fes[594]

4.4.1.5. Dalfes

Üzerinde herhangi bir sarık olmayan ve kalıplanmamış fese yalın anlamında ‘’Dalfes’’ ismi verilmiştir[595].

İncelediğimiz mezar şahide başlıklarında bu tipe uygun XIX. ve XX. yüzyıla ait 2 örnek tespit edilmiştir[596].

[593] Uğurluel, 93.
[594] İltar, 366.
[595] Koçu, *Türk Giyim, Kuşam ve Süsleme Sözlüğü,* 85. İşli, 148.
[596] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-7, B10-1.

Balıkesir dışında Anadolu'daki diğer örneklerine baktığımızda; Kastamonu Ferhat Paşa ve Atabey Camii Hazirleri'nde 1[597], Üsküp Alaca Camii Haziresi'nde 1[598] örnek görülmektedir.

Kat. No: B10-1

Karş. Foto. : 27 Kastamonu Atabey Gazi Camii Haziresinden Dalfes[599]

4.4.2. Sarıklar

4.4.2.1. Kısa Başlıklı, Yatay ve Çapraz Eğimde Dilimli, Çapraz Şeritli Sarık

Örfi Destarlı Sarık olarak isimlendirilen bu başlık tipi; kısa başlıklı, yatay ve çapraz eğimde dilimli, çapraz şeritli olarak ele alınmıştır ve mezar taşları ile ilgili yapılan diğer çalışmalarda bu serpuş tipi genel olarak isimlendirilememiştir. Bu tanım ile başlığı nitelendirme yoluna gidilmiştir.

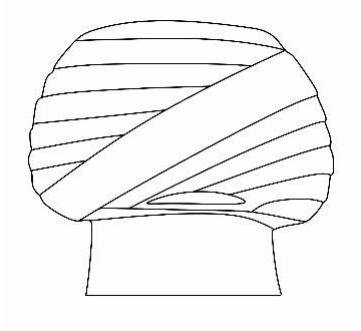
[597] Uğraşkan, 50.
[598] Gül, ''Üsküp Alaca Camii Haziresi'ndeki Şahideler'', 215-236
[599] Uğraşkan, 50.

Balıkesir şehir merkezinde incelediğimiz 211 mezar şahidesi içerisinde bu tipte başlığı olan 13 örnek erkek mezar şahidesinde görülmektedir[600]. Bu mezarlardan 2'si XIX.[601], 10'u XX.[602] yüzyıla aitken, 1 örneğin tarihi bulunmamaktadır[603].

Balıkesir dışında Anadolu'daki diğer örneklere baktığımızda; Giresun İli mezar taşlarında 2[604], Boyabat'ta[605], Samsun'da yer alan mezar taşları içerisinde 1[606], Batılılaşma Dönemi Rize mezar taşları içerisinde 9[607], İzmir Urla merkezde bulunan cami hazirelerinde 12[608], İstanbul Emir Sultan Mezarlığı'ndaki XVIII. ve XIX. yüzyıl mezar taşlarında 2[609], Kastamonu Ferhat Paşa Camii Haziresi'nde 1[610], Kastamonu Ferhat Paşa ve Atabey Camii Hazireleri'nde 2[611]. Aydın Koçarlı Cihanoğlu Camii Haziresi'nde 1[612], İstanbul Hekimoğlu Ali Paşa Camii Haziresi'nde 2[613], Bursa Yeşil Türbe Haziresi'nde 1, Bursa Molla Fenari Camii Haziresi'nde 1, Bursa İsmail Hakkı Bursevi Dergahı Haziresi'nde 3, Bursa Üftade Camii Haziresi'nde 1, Bursa Zincirli Efendi Dergahı Haziresi'nde 1, Bursa Muradiyye Haziresi'nde 2[614] ve Edincik'te bu tipe uygun örnekler vardır[615]

[600] Bkz. Ali Şuuri Mezarlığı, A5, A6, Baş Çeşme Mezarlığı, B1-10, B1-17, B6-1, B6-3, B11-5, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-48, Ş-58, Ş-59, Ş-61, Ş-66, Ş-71
[601] Bkz. Ali Şuuri Haziresi, A5, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-48.
[602] Bkz. Ali Şuuri Haziresi, A6, Baş Çeşme Mezarlığı, B1-10 B1-17, B6-1, B11-5, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-58, Ş-59, Ş-61, Ş-66, Ş-71.
[603] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B6-3.
[604] Halit Çal, S2 kodu altında bu başlık tipini değerlendirmiştir. Çal, İltar, 2011, 27
[605] Çal, Boyabat Mezar Taşları, 134.
[606] Nefes, 146-147.
[607] Canan Hanoğlu, kısa başlıklı, çapraz eğimde dilimli, çapraz şeritli oval sarık olarak tanımlamaktadır. Hanoğlu, Batılılaşma Dönemi Rize Mezar Taşları, 1908.
[608] Bulut, 440
[609] Çakar, 485
[610] Gündoğan, 251
[611] Uğraşkan, 133-136
[612] Varol, 142
[613] Kutlu, 58-104
[614] Mermutlu, Öcalan, 84-252-362-365-462-467-527.
[615] Tüfekçioğlu, 201.

Kat. No: A6

Karş. Foto. : 28 Giresun Sahil Şeridindeki Osmanlı Mezar Taşlarından Örfi Destarlı Sarık[616]

Karş. Foto. : 29 Aydın Koçarlı Cihanoğlu Cami Haziresinden Örfi Destarlı Sarık[617]

4.4.2.2. Kısa Başlıklı, Yatay Dilimli, Çapraz Şeritli Oval Sarık

İlmiye Sarığı olarak isimlendirilen bu serpuş tipi tümüyle ilmiye kiyafeti olarak giyildiği belirtilmektedir[618].

Celal Esat Arseven bu başlık tipinin daha önceki zamanlarda her sınıf tarafında kullanıldığını ve şahısların rütbelerinin bu sarıklar ile ayırt edildiğini belirmektedir. Ayrıca *''İlmiye sınıfının bir alâmeti olan sarığı hâfızlar, şeyhler hatta yaşlıca kimseler sarardı''*[619] şeklinde ifade etmektedir. Tanzimat'tan sonra ise ulema sınıfı ve din adamları tarafından kullanılmıştır[620].

---

[616] İltar, 361.
[617] Varol, 142.
[618] Mehmet Zeki Pakalın, *''İlmiye Kıyafeti'', Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimler Sözlüğü*, II, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 1993, 57.
[619] Pakalın, 57.
[620] Celal Esad Arseven, *''Sarık'' Sanat Ansiklopedisi,* C. IV, İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1975, 1767.

Mezar şahideleri ile ilgili yapılan diğer çalışmalarda ise bu tipi İlmiye sarığı olarak isimlendirmekten ziyade genel olarak kısa başlıklı, yatay dilimli, çapraz şeritli oval sarıklı başlık olarak tanımlamaktadırlar.

Balıkesir şehir merkezinde incelediğimiz mezar şahideleri içerisinde bu tipe uygun 5 erkek mezar şahide serpuşu tespit edilmiştir[621]. Bunlardan 3'ü XIX.[622], 1'i ise XX.[623] yüzyıla aitken, 1 örneğin tarihi bilinmemektedir[624].

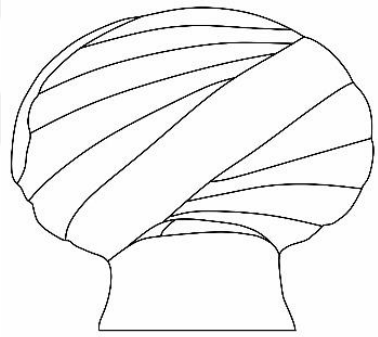
Balıkesir dışında Anadolu'daki diğer örneklerine baktığımızda; Bolu Göynük'te 2[625]. İstanbul Sultan II. Mahmut Türbesi Haziresi'nde 4[626], İstanbul Üsküdar'da yer alan bir grup cami haziresinde; Rum Mehmet Paşa Camii Haziresi'nde 3, Sinan Paşa Camii Haziresi'nde 1, Tevaşi Hasan Ağa Camii Haziresi'nde 2[627]. Samsun mezar taşlarında 1[628], İzmir, Urla merkezdeki bulunan cami hazirelerinde 1[629], Emir Sultan Mezarlığı'ndaki mezar taşlarında 7[630], İstanbul Selimiye Camii Haziresi'nde 5 örnek bulunmaktadır[631], Akçaabat yöresinde 3[632], Kastamonu Ferhat Paşa Camii Haziresinde 4[633] Batılılaşma Dönemi Riza mezar taşlarında 71[634], Giresun sahil şeridindeki Osmanlı mezar taşları içerisinde 8[635], Giresun Bulancak'ta 2, Espiye'de 2, Görelede 2, Tirebolu'da 2[636], Çorum mezar taşlarında 4[637], İstanbul Şeyh Vefa Camii Haziresi'nde 21[638], Eceabat'a bağlı bazı merkezlerdeki Türk-İslam Dönemi mezar taşlarında 3[639], Kastamonu Ferhat Paşa ve

---

621 Bkz. Ali Şuuri Mezarlığı, A1, Baş Çeşme Mezarlığı, B1-8, B1-22, B2-5, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-29, Z-51
622 Bkz. Ali Şuuri Haziresi, A1, Baş Çeşme Mezarlığı, B1-8, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-29.
623 Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-22.
624 Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-51.
625 Halit Çal, 9. Tip başlığı altında 9d ve 9e kodu ile bu başlık tipini değerlendirmektedir Halit Çal, ''Göynük (Bolu) Şehri Türk Mezar Taşları'', *Vakıflar Dergisi,* S. XXX, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınşarı, Ankara 2007, 295-381.
626 Bulut, Sultan II. Mahmut Türbesi Haziresi, 581.
627 Sahure Çınar, İlmiyye Sarığı olarak bu serpuş tipini tanımlamaktadır. Çınar, 316.
628 Nefes, 102.
629 Fatma Bulut, tepesi oval, çapraz destarlı tip olarak tanımlamaktadır. Bulut, İzmir Urla Merkezdeki Cami Hazirelerindeki Mezar Taşları, 440.
630 Gülşen Çakar, tepesi düz yada oval çapraz destarlı ve tek burma dilimli tip olarak tanımlamaktadır. Çakar, 485-486.
631 Daşdemir, 434.
632 Gedikli, 162.
633 Gündoğan, 251.
634 Hanoğlu, Batılılaşma Dönemi Rize Mezar Taşları, 1907.
635 İltar, 380.
636 Çal, İltar, 28.
637 Sevin, 234.
638 Sürün, 317.
639 Şen, 159.

Atabey Camii Hazireleri'nde 4[640], İstanbul Yavaşça Haziresi'nde 11[641], Sinop Arkeoloji Müzesi'nde 5[642], Anadoluhisarı Sultan II. Beyazıd Han mezarlığında (54. Pafta) 1[643], Osmanlı Dönemi Ortakent başlıklı mezar taşlarında 4[644], Osmanlı Dönemi Taraklı mezar taşlarında 4[645] Hekimoğlu Ali Paşa Camii Haziresi'nde 8[646] , Bursa Eşrefzâde İncirli Dergahı Haziresi'nde 1, Bursa Hacılar Camii Haziresi'nde 2, Bursa Karabaş-ı Veli Dergahı Haziresi'nde 1, Bursa Daye Hatun Camii Haziresi 1, Bursa Nakkaş Ali Dergahı Haziresi'nde 1, Bursa Üftade Camii Haziresi'nde 2, Bursa Zincirli Ali Efendi Dergahı Haziresi'nde 1, Bursa Darülkurra Haziresi'nde 2, Bursa Muradiyye Haziresi'nde 1[647], Boyabat mezar taşlarında 8[648], Rize Hemşin'de 1[649], örnek bulunmaktadır. Uşak'ta Osmanlı mezar taşlarında İlmiye sarık örnekleri bulunmaktadır[650].

Kat. No: A1

[640] Uğraşkan, 38-126-162-190.
[641] Uğurluel, ''İstanbul, Tahtakale'de Yavaşça Şahin Haziresi'', 71.
[642] Yeni, 247.
[643] Yılmaz, 18.
[644] Biçici, ''Osmanlı Dönemi Ortakent Başlıklı Mezar Taşları '', 1063, 1105.
[645] Şeyban, 47,59,66,57.
[646] Kutlu, 153,162,163,167,168.
[647] Mermutlu, Öcalan, 74-173-181-320-424-461-463-467-489-494-536.
[648] Çal, Boyabat Mezar Taşları, 135.
[649] Çal, İltar, 28.
[650] Sedat Bayrakal, bu serpuş tipini sınıflandıramamış ve sarık üzerine sarık geçirilmesi süretiyle oluşturulduğunu ifade etmiştir Bayrakal, 201-202.

Karş. Foto. : 30 Giresun Mezar Taşlarından İlmiye Sarığı[651]

Karş. Foto. : 31 Boyabat Mezar Taşlarından İlmiye Sarığı[652]

4.4.2.3. Ağabani (Tüccar) Sarığı

İncelediğimiz mezar şahide başlıkları içerisinde 1851 yılına tarihlenen bu tipten 1 serpuş vardır[653]. Başlık tipi İstanbul Şeyh Vefa Camii Haziresi'nde birebir örneği görüldüğü ve şahidenin kitabesinde geçen tüccar, meslek isimlerinden dolayı Ağabani veya Tüccar Sarığı olarak isimlendirilmektedir.

Bu tip serpuş ile ilgili kaynaklarda şu şekilde bahsedilmektedir;

"Bir çeşid beyaz bez olup üzerine safran sarısı ipek ile yapraklı dallar işlenmiştir. En güzelleri Bursa'da yapılmış olan, "Bursa ağabânisi" diye aranmıştır.

Ağabâniden sarık, yorgan yüzü, boğça, bebek kundağı yapılmıştır. Ağabani sarık saranlar da esnaf tabakası, tüccar olmuşdur ve onların günlük hayat içinde alâmeti fârikaları sosyal sınıflarını bildiren nişanları olmuştur[654].

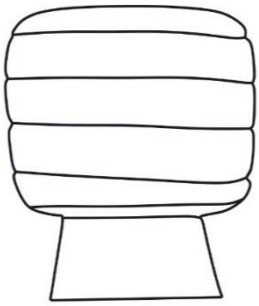
Balıkesir dışında Anadolu'daki diğer örneklere baktığımızda; İstanbul Şeyh Vefa Camii Haziresi'nde 3[655]. Sakarya İli, Gevaş İlçesi Osmanlı Dönemi mezar taşlarında 1[656].

---

[651] Çal, İltar, 28.
[652] Çal, Boyabat Mezar Taşları, 135.
[653] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-28
[654] Reşat Ekrem Koçu, "AĞABANİ", *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü,* Ankara: Sümerbank Kütür Yayınları, 1967, 10.
[655] Sürün, 333.
[656] Yavuz, 336.

Giresun'da 1[657]Uşak'ta Osmanlı Dönemi mezar taşlarında da Ağabani sarığı bulunmaktadır[658].

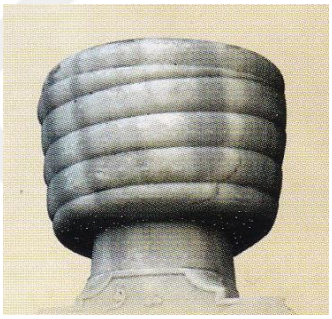

Kat. No: Ş-28

Karş. Foto. : 32 İstanbul Şeyh Vefa Cami Haziresinden Ağabani[659]

Karş. Foto. : 33 Giresun Mezar Taşlarından Ağabani[660]

4.4.2.4. Yuvarlak Başlıklı, Çapraz Eğimde Dilimli Sarık

Kuka olarak isimlendirilen bu başlık tipi; kalın ve sert çuhadan yapılan, oldukça kalın ve yekpâre bir başlıktır[661]. Dardağan başlığın istihale geçirmiş bir türüdür ve tepe kısmı kubbecik ile tamamlanmaktadır. Bu türdeki başlıkları genellikle alemdârlar, bir kısım aşçılar, karakullukçular ve başeskiler kullanmıştır[662].

---

[657] Halit Çal, F3 kodu altında bu başlık tipini değerlendirmiş ve fes bölümü içerisine almıştır. Çal, İltar, 32.
[658] Bayrakal, 244.
[659] Sürün, 333.
[660] Çal, İltar, 32.
[661] Koçu, 158.
[662] İşli, 132.

Laquer bu serpuş tipini E-IV kodu ile tanımlamakta, yüksek ve yuvarlak bir tepe bölümü olduğunu vurgulamaktadır[663].

İncelediğimiz mezar şahide başlıklar içerisinde XVIII. yüzyıla ait 1 örnek tespit edilmiştir[664].

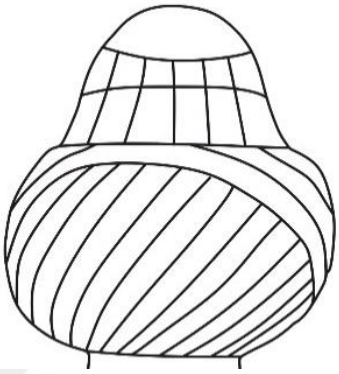
Balıkesir dışında Anadolu'daki diğer örneklere baktığımızda; İzmir Urla merkezde bulunan cami hazirelerinde 3[665], İstanbul Emir Sultan Mezarlığı'ndaki 18. ve 19. yüzyıl mezar taşlarında 3[666], Kastamonu Ferhat Paşa Camii Haziresi'nde 4[667], Giresun sahil şeridindeki Osmanlı Dönemi mezar taşları içerisinde 2[668], İstanbul Şeyh Vefa Camii Haziresinde 6[669], Sinop Arkeoloji Müzesi'nde 2[670], Trabzon Sülüklü 18. yüzyıl mezar taşları içerisinde 12[671], İstanbul Üsküdar'da yer alan bir grup camii haziresinde; Solak Sinan Camii Haziresi'nde 1, Çingene Fırını camii Haziresi'nde 1, Tevaşi Hasan Ağa Camii Haziresi'nde 1[672], Eceabat'a bağlı bazı merkezlerdeki Türk-İslam Dönemi mezar taşlarında 1[673], Kastamonu Ferhat Paşa Camii ve Atabey Camii Hazireleri'nde 1[674], Anadoluhisarı Sultan II. Beyazıd Han Mezarlığı'nda (54. Pafta) 2[675] Beypazarı Müzesi'nde 1[676] Hekimoğlu Ali Paşa Camii Haziresi'nde 5[677], Denizli Kabristanlığı'nda XVIII. ve XIX. yüzyıl mezar taşlarında 2[678], Batılılaşma Dönemi Rize mezar taşlarında 1[679], Bursa Selami Efendi Dergahı Haziresi'nde 1, Bursa Umur Bey Camii Haziresi'nde 2 Bursa Şeker Hoca Camii Haziresi'nde 1, Bursa Üç Kurnalı (Veled-i Veziri) Camii Haziresi'nde 1, Bursa Eskici Mehmed Dede Haziresi'nde 1, Bursa Ali Paşa Camii Haziresi'nde 1, Bursa Daye Hatun Camii Haziresi'nde 2, Bursa İsmail Hakkı Bursevi

---

663 Laqueur, 147.
664 Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B2-1.
665 F. Bulut, 433-437-440.
666 Çakar, 486.
667 Gündoğan, 248.
668 İltar, 359.
669 Sürün, 308-349.
670 Yeni, 245.
671 Yer, 175-179.
672 Çınar, 312.
673 Şen, 168.
674 Uğraşkan, 114.
675 Yılmaz, 216-249.
676 Gül, Beypazarı Müzesideki Mezar Taşları, 267- 284.
677 Kutlu, 85-152-156-162-170.
678 Recep Zeybek, *Denizli Kabristanlığında XVIII. ve XIX. Yüzyıldan Kalma Mezar Taşlarının Tahlili*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Isparta 2001, 54-84.
679 Hanoğlu, Batılılaşma Dönemi Rize Mezar Taşları, 1910.

Derhazi Haziresi'nde 1, Bursa Numaniye Dergahı Haziresi'nde 1, Bursa Veled-i Yaniç Camii Haziresi'nde 1, Bursa Üftade Camii Haziresi'nde 1, Bursa Kasap Paşa Mezarlığı'nda 1, Bursa Hamza Bey Camii Haziresi'nde 1, Bursa Seyyid Usûl Dergahı Haziresi'nde 1[680] , Giresun'da 3 örneği vardır[681].

Kat. No: B2-1

Karş. Foto. : 34 Bursa Mezar Taşlarından Kuka[682]

Karş. Foto. : 35 İzmir Urla Merkezde Bulunan Cami Haziresinden Kuka[683]

[680] Mermutlu, Öcalan, 91-123-137-159-222-225-230-258-319-367-389-406-459-475-542.
[681] Halit Çal, bu başlık tipini S12 kodu altında değerlendirmiştir. Çal, İltar, 32.
[682] Mermutlu, Öcalan, 91.
[683] F. Bulut, 434.

4.4.2.5. Yuvarlak Başlıklı, Çapraz Eğimde Düşey Dilimli Sarık

Dardağan olarak isimlendirilen bu serpuş türü dağınık, perişan ve darmadağın olarak sarılmış sarıklara verilen isimdir[684].

Dardağan, börk, kalafat, kuka ve serdengeçti olarak isimlendirilen ve yeniçeriler tarafından kullanılan serpuş olarak bilinir. Yeniçeri askerleri kefen niyetine burarak sıkıştırdığı ve kalın keçeli bir takke tarafından muntazam bir şekilde sarılarak oluşturulan geniş, yüksek görünüşlü serpuş türüdür[685].

Osmanlı Devleti'nde devşirme usülü ile yeniçeri olan bir kişi; ağa yada çorbacı olamamış, yani sıradan bir kapıkulu ise dardağan serpuşunu kullanır ve beşe ünvanını kullanırlarmış. Tarih boyunca varolan yeniçeri askerlerinin yaklaşık olarak %60'ı Dardağan giydiği ifade edilmektedir[686].

Halit Çal, ''Giresun İli Mezar Taşları'' adlı çalışmasında Dardağan tipi serpuşu ''S5'' kodu altında tanımlamaktadır[687]. Laquer ise kavuğun, sarığın dışına çok hafif bir şekilde taşıntı yaptığı serpuş türü olarak E-II kodu ile ifade etmektedir[688]. Yapılan diğer çalışmalarda ise genellikle yuvarlak başlıklı, çapraz eğimde düşey dilimli sarık olarak tanımlama yoluna gidilmiştir[689].

İncelediğimiz mezar şahide başlıkları içerisinde XVIII. ve XIX. yüzyıla iki örnek tespit edilmiştir[690]. Bu örnekler görünüş itibariyle tam Dardağana benzemesede başlangıcı kabul ederek bu grup içerisinde değerlendirilmiştir.

Balıkesir dışında Anadolu'daki diğer örneklere baktığımızda; Bolu Göynük'te 5[691], Samsun'da yer alan mezar taşları içerisinde 1[692]. Edirne Üç Şerefeli Camii Haziresi'nde 1[693], Edirne Gazi Mihal Haziresi'nde 10[694], Akçaabat Yöresi'ndeki Osmanlı Dönemi

---

[684] Koçu, 1967, 86
[685] İşli, 120.
[686] Necdet İşli, *Yeniçeri Mezar Taşları*, İstanbul 2006, 21.
[687] Çal, İltar, 2011, 25
[688] Laqueur, 2007, 147
[689] Gedikli, 166-167, İltar, 363-365.
[690] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-12, Ş-21
[691] Çal, Göynük (Bolu) Şehri Türk Mezar Taşları, 295-383.
[692] Eyüp Nefes, çapraz eğimde dilimli sarık olarak tanımlamaktadır. Nefes, 185.
[693] Arslan, 463.
[694] Doğan, 824.

mezar taşları içerisinde 6[695], Ordu İli Ünye İlçesi Hacı Osman Camii Haziresi'nde 6[696], Eceabat'a bağlı bazı merkezlerdeki Türk-İslam Dönemi mezar taşlarında 1[697], Giresun sahil şeridindeki Osmanlı mezar taşları içerisinde 15[698], İstanbul Kadıköy Taşköprü Caddesi Mezarlığı'nda 5[699], İstanbul Şeyh Vefa Camii Haziresi'nde 3[700], İstanbul Yavaşça Haziresi mezar taşları içerisinde 5[701], Sakarya İli Gevaş İlçesi Osmanlı Dönemi mezar taşları içerisinde 2[702], Sinop Arkeoloji Müzesi'nde 4[703], Anadoluhisarı Sultan II. Beyazıd Han Mezarlığı'nda (54. Pafta) 4[704], Osmanlı Dönemi Taraklı mezar taşlarında 6[705], Denizli kabristanlığıda XVIII. ve XIX. yüzyıl mezar taşlarında 2[706], İstanbul Solak Sinan Camii Haziresi'nde 1[707], Boyabat mezar taşlarında 3[708], Rize Hemşin'de 8[709] ve Edincik'te bu tipe uygun örnekler bulunmaktadır[710].

Kat. No: Ş-21

695 Gedikli, 166-167.
696 Çelik, 162.
697 Şen, 168.
698 İltar, 363-365.
699 Kurtbil, 341.
700 Sürün, 350.
701 Uğurluel, ''Tahtakale İstanbul Yavaşça Haziresi'', 75.
702 Yavuz, 334.
703 Yeni, 249.
704 Yılmaz, 56-160-175-182.
705 Şeyban, 36-42-43-44-46-65.
706 Zeybek, 43-46.
707 Çınar, 316.
708 Çal, Boyabat Mezar Taşları, 132
709 Atacan, Bekar, 11-16-29-37-41-86-87-95.
710 Tüfekçioğlu, 170, 177, 179.

Karş. Foto. : 36 İstanbul Yavaşça Şahin Mezarlığından Dardağan[711]

Karş. Foto. : 37 Sinop Arkeoloji Müzesinden Dardağan[712]

4.4.2.6. Oval Başlıklı Sarıklar

Ulema Sarığı olarak isimlendirilen bu serpuş tipi genel görünüş itibariyle oval bir yapıya sahip olup sarık başlığa sağdan sola doğru hafif eğimli veya düz bir şekilde dolanmaktadır.

Yapılan çalışmalarda genel olarak kısa başlıklı sarıklar olarak tanımlanmaktadır. Halit Çal, bu form tipindeki başlıkları ‘’oval başlıklar’’ olarak adlandırmış ve İstanbul’da görülen örneklerin daha çok orta dereceli ulema mezar taşlarında görüldüğünü belirtmiştir[713].

Yapılan diğer çalışmalarda bu tipi; yatay dilimli, tepesi oval yatay destarlı, sarıklı kavuk, yuvarlak başlıklı şerit sarıklı kavuk, kısa başlıklı sarık ve düz sarık gibi isimlendirmişlerdir[714].

İncelediğimiz mezar şahide başlıklarında 1 örneğin tarihi belli olmamakla birlikte[715], 3’ü XIX. yüzyıla ait toplam da 4 örnek tespit edilmiştir[716].

---

[711] Uğurluel, 75.
[712] Yeni, 249.
[713] Doğan, 834.
[714] Arslan, 463, F. Bulut, 440, Çakar, 485, Çelik, 162-163.
[715] Bkz. , Baş Çeşme Mezarlığı, B2-5.
[716] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-24, Ş-34, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-23.

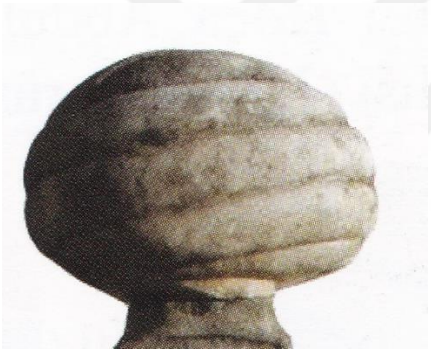
Balıkesir dışında Anadolu'daki örneklerine baktığımızda; Bolu Göynük'te 6[717]. Giresun merkezde 2, Bulancak'ta 2, Eynesil'de 2, Görele'de 3, Tirebolu'da 2, Yağlıdere'de 1 olmak üzere toplam 12[718], Edirne Üç Şerefeli Camii Haziresi'nde 15[719], İzmir Urla merkezde bulunan camii hazirelerinde 11[720]. İstanbul Emir Sultan Mezarlığı'ndaki XVIII. ve XIX. yüzyıl mezar taşları içerisinde 3[721]. Ordu İli, Ünye İlçesi Hacı Osman Camii Haziresi'nde 8[722]. Edirne Gazi Mihal Haziresi'nde 40 örnek bulunmaktadır[723], Akçaabat Yöresi'ndeki Osmanlı mezar taşları içerisinde 2[724], Kastamonu Ferhat Paşa Camii Haziresi'nde 8[725], Eceabat'a bağlı bazı merkezlerdeki Türk-İslam Dönemi mezar taşlarında 10[726], Giresun sahil şeridinde Osmanlı Dönemi mezar taşları içerisinde 9[727], Kastamonu Ferhat Paşa Camii ve Atabey Camii Hazireleri'nde 6[728], İstanbul Yavaşça Haziresi mezar taşlarında 8[729], Sakarya İli, Gevaş İlçesi Osmanlı Dönemi mezar taşları içerisinde 3[730], Sinop Arkeoloji Müzesi'nde 2 örnek[731], Batılılaşma Dönemi Rize mezar taşları içerisinde 8[732], Anadoluhisarı Sultan II. Beyazıd Han Mezarlığı'nda (54. Pafta) 1[733], Safranbolu Yörük Köyü Mezarlığı'nda bulunan süslemeli mezar taşları içerisinde 2[734], Osmanlı Dönemi Taraklı mezar taşları içerisinde 4[735], İstanbul Hekimoğlu Ali Paşa Camii Haziresi'nde 1[736], Bursa Şeker Hoca Camii Haziresi'nde 1, Bursa Başçi İbrahim Camii Haziresi'nde 1, Bursa Hoca Alizâde Camii Haziresi'nde 1, Bursa Ali Paşa Camii Haziresi'nde 1, Bursa Üftade Camii Haziresi'nde 3[737], Bursa Muradiyye Haziresi'nde 1, Bursa Hamza Bey Camii

[717] Halit Çal, 9. Tip başlığı altında 9a, 9b ve 9c kodları ile bu başlık tipini değerlendirmektedir. Çal, Göynük (Bolu) Şehri Türk Mezar Taşları, 295-381.
[718] Çal, İltar, 27.
[719] Arslan, 463.
[720] F. Bulut, 440.
[721] Çakar, 485.
[722] Çelik, 162-163.
[723] Doğan, 824.
[724] Gedikli, 161.
[725] Gündoğan, 250.
[726] Şen, 159.
[727] İltar, 360.
[728] Uğraşkan, 48-152-186-188-210-212.
[729] Uğurluel, İstanbul, Tahtakalede Yavaşça Haziresi, 73
[730] Yavuz, 336.
[731] Yeni, 247.
[732] Hanoğlu, Batılılaşma Dönemi Rize Mezar Taşları, 1907
[733] Yılmaz, 126.
[734] Biçici, 'Safranbolu Yörük Köyü Mezarlığı'nda Bulunan Süslemeli Mezar, 297-324
[735] Şeyban, 35-49-70-71.
[736] Kutlu, 155.
[737] Mermutlu, Öcalan, 459-462-463.

Haziresi'nde 1, Bursa Altınparmak Camii Haziresi'nde 1[738], Rize Hemşin'de 12[739] Boyabat mezar taşları içerisinde 21[740] ve Edincik'te bu tipe uygun örnekler bulunmaktadır[741].

Kat. No: Ş-34

Karş. Foto. : 38 Boyabat Mezar Taşlarından Ulema Sarığı[742]

Karş. Foto. : 39 Edirne Üç Şerefeli Camii Haziresinden Ulema Sarığı[743]

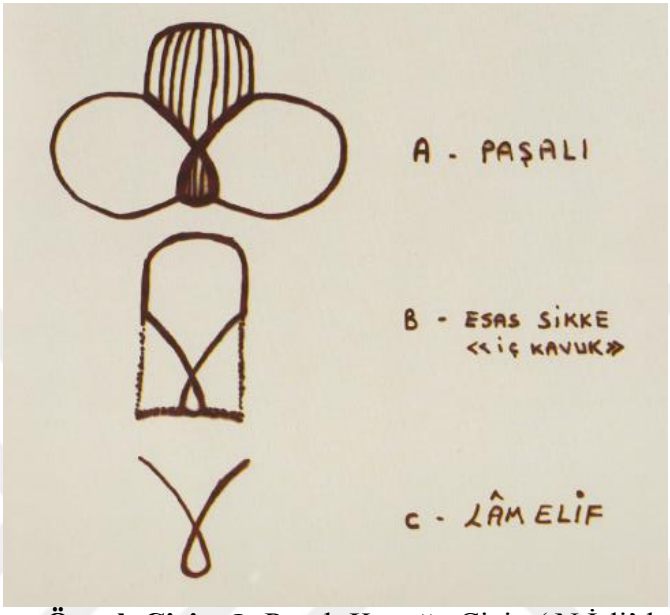
4.4.3. Kavuklar

4.4.3.1. Paşalı

Necdet İşli'nin *Osmanlı Serpuşları* adlı eserinde paşalı olarak tanımladığı bu kavuk türü, fes inkılabına kadar kullanılmış olan serpuşlar arasındadır. Özellikle Osmanlı'nın

[738] Mermutlu, Öcalan, 193-207-328-459-462-463-535-541-571.
[739] Atacan, Bekar, 41-58-66-68-69-73-76-92-97-98.
[740] Çal, Boyabat Mezar Taşları, 133.
[741] Tüfekçioğlu, 198.
[742] Çal, Boyabat Mezar Taşları, 133.
[743] Arslan, 28.

''İslam ve Sarık'' imajını en iyi bir biçimde yansıtan serpuş türüdür. Lâmelif düzenini en güzel teşhir eden bu tipe bakıldığında başa takılan esas kavuk ile üzerine önde Lâmelif şeklinde çaprazlama sarılan tülbent hemen farkedilir. **(Örnek Çizim 1)** Tülbent, paşalı kavuk üzerine sarılma biçimi o kadar başarılıdır ki birbirlerine kalıp olarak takılıp çıkartılmaktadır[744].

Örnek Çizim 2: Paşalı Kavuğu Çizim(N.İşli'den)

Kavuğun görünüşü itibariyle bazı yakıştırmalarda bulunulmuştur; patlak dikişli kavuk ve baklavalı kavuk örnek olarak verilebilir[745].

Bazı kaynaklarda bu serpuşun paşa derecesine ulaşılanlar tarafından kullanıldığı belirtilsede çeşitli zümredeki insanların, hattatların, kapıağalarının, bir kısım ağaların, saray mutfak hizmetlilerinin ve mehteranların olmak üzere umumi olarak bu başlık tipini kullandıkları mezar şahidelerinden ortaya çıkmatadır[746].

Paşalı kavuk tipini Laqueur Hüve'l Baki adlı eserinde kavuğun bir türü olarak tanımlarken[747], Halit Çal, Eyüp'teki Erkek Mezar Taşlarında Başlıklar adlı makalesinde çapraz kafes dilimli başlıklı, taşkın sarıklı kavuk olarak ifade etmektedir[748].

[744] Kökrek, 51, İşli, *Serpuşlar,* 104.
[745] İşli, *Serpuşlar,* 104.
[746] İşli, *Serpuşlar,*113.
[747] Laqueur, 149.
[748] Çal, Eyüp'teki Erkek Mezar Taşlarında Başlıklar, 207-225.

Mezar şahideleri ile ilgili yapılan bazı çalışmalarda ise bu tip kavuğun üst bölümündeki kafes, baklava ve çubuk dilimlerinden yola çıkılarak, çapraz kafes dilimli, baklava dilimli ve çubuklu başlıklı kısa taşkın sarıklı kavuk olarak tanımlamışlardır[749].

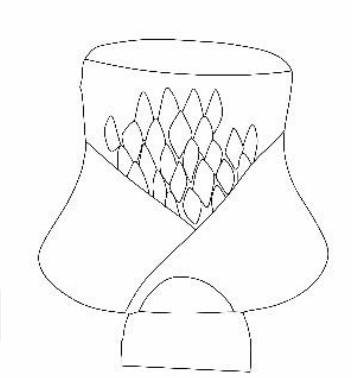
İncelediğimiz mezar şahide başlıkları içerisinde XVIII. yüzyıla ait olan bu tipten 4 örnek saptanmıştır[750].

Balıkesir dışında, Anadolu'daki diğer örneklerine baktığımızda; Bolu Göynük'te 1[751]. Giresun Şebinkarahisar'da 7, Tirebolu'da 2[752], Edirne Üç Şerefeli Camii Haziresi'nde 3[753], Edirne Gazi Mihal Haziresi'nde 23[754], İstanbul Kadıköy Taşköprü Caddesi Mezarlığı'nda 1[755]. İstanbul Şeyh Vefa Camii Haziresi'nde 22[756], Çorum mezar taşları içerisinde 1[757]. Sinop Seyyid Bilal Türbesi Haziresi'nde 2[758]. Sinop Arkeoloji Müzesi'nde 3[759], Trabzon Sülüklü'de XVIII. yüzyıl mezar taşlarında 7[760]. Batılılaşma Dönemi Rize mezar taşları içerisinde 10[761], Eceabat'a bağlı bazı merkezlerdeki Türk-İslam Dönemi mezar taşlarında 1[762], İstanbul Solak Sinan Camii Haziresin'de 2, Çingene Fırını Camii Haziresi'nde 2, İmrahor Camii Haziresi'nde 3, Ayazma Camii Haziresi'nde 6, Tevaşi Hasan Ağa Camii Haziresi'nde 1[763], Anadoluhisarı Sultan II. Beyazıd Han Mezarlığı'nda (54. Pafta) 2[764], Eyüp Sultan'dan bazı çocuk mezar taşları içerisinde (Sokullu Türbesi) 1[765], Osmanlı Dönemi Ortakent başlıklı mezar taşları içerisinde 1[766] İstanbul Hekimoğlu Ali Paşa Camii Haziresi'nde 17[767], Bursa Selami Efendi Dergahı Haziresi'nde 3, Bursa Umur Bey Camii Haziresi'nde 2, Bursa Hoca Alizâde Camii

[749] Kurtbil, 342, Sevin, 233, Türker, 270, Yer, 172-174, Hanoğlu, 1903.
[750] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-2, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-2, Z-5, Z-6.
[751] Halit Çal, 7. Tip başlığı altında bu başlık tipini 7d kodu ile tanımlamaktadır Çal, Göynük (Bolu) Şehri Türk Mezar Taşları, 295-381
[752] Çal, İltar, 29.
[753] Arslan, 465.
[754] Doğan, 825.
[755] Kurtbil, 342.
[756] Sürün, 305.
[757] Sevin, 233.
[758] Türker, 270.
[759] Yeni, 240-241.
[760] Yer, 172-173-174.
[761] Hanoğlu, Batılılaşma Dönemi Rize Mezar Taşları, 1903.
[762] Şen, 158.
[763] Çınar, 314.
[764] Yılmaz, 80-142.
[765] Barışta, ''Eyüp Sultan'dan Bazı Çocuk Mezar Taşları'', 172-180.
[766] Biçici, '' Osmanlı Dönemi Ortakent Başlıklı Mezar Taşları '', 1063-1105
[767] Kutlu, 66-85-86-154-155-157-159-160-164-165-167-169-170.

Haziresi'nde 1, Bursa Üç Kuzular Camii Haziresi'nde 1, Bursa Aydede Zaviye Haziresi'nde 1, Bursa Şehadet Camii Haziresi'nde 1, Bursa Nakkaş Ali Dergahı Haziresi'nde 1, Bursa Üftade Camii Haziresi'nde 3, Bursa Kasap Paşa Mezarlığı'nda 2[768], Uşak'ta Osmanlı mezar taşlarında 3[769], Rize Hemşin'de 2[770], Edincik'te[771] ve Bitlis'te bu tipte örnekler görülmektedir[772].

Kat. No: Z-2

Karş. Foto. : 40 Edirne Gazi Mihal Camii Haziresinden Paşalı[773]

Karş. Foto. : Eceabat'a Bağlı Bazı Merkezlerde Bulunan Taşlardan 41 Paşalı[774]

[768] Mermutlu, Öcalan, 93-95-120-127-205-269-308-389-420-421-447-452-477-479.
[769] Bayrakal, 247.
[770] Atacan, Bekar, 11-84.
[771] Tüfekçioğlu, 116.
[772] Kadir Pektaş, *Bitlis Tarihi Mezarlıkları ve Mezar Taşları,* Kültür Bakanlığı Sanat Eserleri, Ankara 2001, 305-306.
[773] Doğan, 826.
[774] Şen, 162.

4.4.3.2. Katibi Kavuk

Yapılan bütün çalışmalarda Katibi Kavuk olarak tanımlanan bu tür, mezarlıklarda sıkça karşılaşılan bir tiptir.

Sadece kâtib olanların kullanabildiği, okuma ve yazma bilerek bir memuriyete girmişlere ait tahsis edilmiş bir serpuş olma iddiası bir dereceye kadar kabul edilebilir[775]. Ancak, Osmanlı şahide ve minyatürlerinde, şehzadeler, mehter görevlileri, baş kapı kedhüdaları, kapıkulu görevlileri ve üst düzey yeniçeriler tarafından kullanılmıştır[776].

Kavuk görünüş olarak tıpkı Paşalı kavukta olduğu gibi iç kavuk üzerine sarılan destardan meydana gelmiştir. Kavuğun kenar kısımları birer parmak kalınlığındaki dik ve içe doğru yuvarlatılmış fitillerin yan yana dikilmesi ile meydana getirilmiştir. Başa geçirilen esas kavuk bölümü yuvarlak ve düzdür. Katibi kavuk üzerinde terk, gül veya vefk bulunamaz. Eğer var ise imalat hatası veya kural dışı olarak kabul edilmektedir. Sarık (destar) kavuk üzerine ve omuza paralel olarak sarılır. Bu kavuklarda sarığın sarılış tipine ve kavuk üzerindeki desene göre düz kaş, kaşi, baklava ve çubuklu olarak isimlendirilmektedir. Mezar şahidelerinde kavuk tipi başlık üzerlerinde servi, sorguç, maşallah ve bazı çiçek motifleri işlendiği ve bunların çeşitlilik arz ettiği görülmektedir[777].

Katibi tipindeki serpuşlar en çok İstanbul olmak üzere civar illerde sıklıkla karşılaşılmaktadır[778]. Laqueur bu serpuş türünü F tipi kâtibi başlık altında F-V kodu olarak tanımlamaktadır[779]. Halit Çal ise bu başlık tipini *''Eyüp'teki Erkek Mezar Taşlarında Başlıklar''* adlı makalesinde çubuklu başlıklı, kısa sarıklı kavuk olarak belirtmektedir[780].

[775] İşli, *Serpuşlar,* 115.
[776] Sevim, 84, Kökrek, 51.
[777] İşli, *Serpuşlar,* 115.
[778] Sevim, 84, Laqueur, 149.
[779] Laqueur, 149-150.
[780] Çal, ''Eyüp'teki Erkek Mezar Taşı Başlıkları'', 207-225

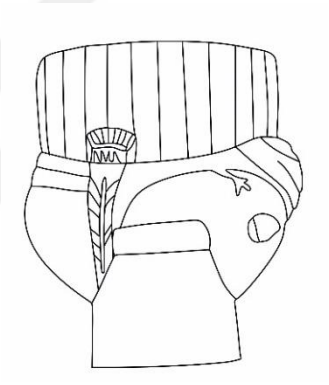
İncelediğimiz mezar şahideleri içerisinde bu tipten 9 örnek tespit edilmiştir[781]. Bu örneklerden 2'si XVIII.[782], 5'i XIX.[783] yüzyıla aitken, 2 örneğin tarihi belirlenememiştir[784].

Balıkesir dışında Anadolu'daki diğer örneklere baktığımızda; Bolu Göynük'te 7[785]. Giresun Görele'de 2, Şebinkarahisarda 3 [786], Ankara Boyabat'da 8[787], Giresun İli sahil şeridindeki Osmanlı Dönemi mezar taşlarında[788], Batılılaşma Dönemi Rize mezar taşlarında 9[789], İstanbul Eyüp'teki erkek mezar taşı başlıklarında 22[790], İstanbul Üsküdar'da bir grup camii haziresi; Rum Mehmet Paşa Camii Haziresi'nde 4, Solak Sinan Camii Haziresi'nde 5, İmrahor Camii Haziresi'nde 1, Ayazma Camii Haziresi'nde 4, Tevaşi Hasan Ağa Camii Haziresi'nde 2, toplamda 16[791], İstanbul Emir Sultan Mezarlığı'ndaki XVIII. ve XIX. yüzyıl mezar taşlarında 10[792], İstanbul Hekimoğlu Ali Paşa Camii Haziresi'nde 7[793], İstanbul Kadıköy Taşköprü Caddesi Mezarlığı'nda 25[794], İstanbul Şeyh Vefa Camii Haziresi'nde 32[795], Samsun'da 3[796], İstanbul Anadoluhisarı Sultan II. Beyazıd Han Mezarlığı'nda (54. Pafta) 4[797], Edirne Üç Şerefeli Camii Haziresi'nde 17[798], Edirne Gazi Mihal Haziresi'nde 1[799], Kastamonu Ferhat Paşa Camii Haziresi'nde 1[800], Çorum mezar taşlarında 2[801], Sinop Seyyid Bilal Türbesi Haziresi'nde

[781] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-5, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-18, Ş-22, Ş-86, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-9, Z-11, Z-14, Z-16, Z-48
[782] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-9, Z-11.
[783] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-5, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-18, Ş-22, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-14, Z-16.
[784] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-86, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-48.
[785] Halit Çal, 7. Tip başlığı altında 7a ve 7b kodu ile bu başlık tipini değerledirmektedir Çal, ''Göynük (Bolu) Şehri Türk Mezar Taşları'', 295-381.
[786] Çal, İltar, 30.
[787] Çal, Boyabat Mezar Taşları, 135-136.
[788] İltar, 358.
[789] Hanoğlu, Batılılaşma Dönemi Rize Mezar Taşları, 1904.
[790] Çal, ''İstanbul Eyüp'teki Erkek Mezartaşlarında Başlıklar'', 207-210
[791] Çınar, 314.
[792] Çakar, 487.
[793] Kutlu, 141-154-155-158-159-171.
[794] Kurtbil, 342.
[795] Sürün, 312.
[796] Nefes, 184.
[797] Yılmaz, 22-189-192-239.
[798] Arslan, 464.
[799] Doğan, 826.
[800] Gündoğan, 249.
[801] Sevin, 232 .

5[802], Trabzon Sülüklü'de XVIII. yüzyıl mezar taşları içerisinde 9[803], Aydın Koçarlı Cihanoğlu Camii Haziresi'nde 6[804], Sakarya İli Gevaş İlçesi Osmanlı Dönemi mezar taşları içerisinde 1[805], Sinop Arkeoloji Müzesi'nde 9[806], Ankara Beypazarı Müzesi'nde 1[807], Osmanlı DönemiTaraklı mezar taşlarında 2[808], Bursa Umur Bey Camii Haziresi'nde 5, Başçı İbrahim Camii Haziresi'nde 1, Bursa Hoca Alizâde Camii Haziresi'nde 1, Bursa Daye Hatun Camii Haziresi'nde 1, Bursa Satı Fakîh Camii Haziresi'nde 2, Bursa Alaaddin Bey Camii Haziresi'nde 2, Bursa Üftade Camii Haziresi'nde 1, Bursa Kasap Paşa Mezarlığı'nda 4[809], Uşak'ta Osmanlı mezar taşlarında da Katibi Kavuk örnekleri[810] görülmektedir.

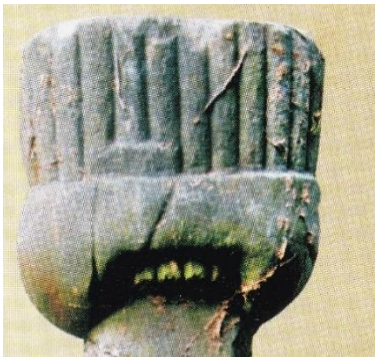

Kat. No: B1-5

[802] Türker, 269.
[803] Yer, 169-171.
[804] Varol, 159.
[805] Yavuz, 334.
[806] Yeni, 239-240-241.
[807] Gül, ''Beypazarı Müzesi'ndeki Mezar Taşları'', 267-284
[808] Şeyban, 45-86.
[809] Mermutlu, Öcalan, 119-121-130-131-140-195-206-320-404-405-435-436-445-476-478.
[810] Bayrakal, 245.

Karş. Foto. : 42 İstanbul Üsküdar'da Bulunan Camii Hazirelerinden Katibi Kavuk[811]

Karş. Foto. : 43 Giresun Mezar Taşlarından Katibi Kavuk[812]

4.4.3.3. Yıldız Desenli Başlıklı, Kısa Sarıklı Kavuklar

Necdet İşli'nin *Osmanlı Serpuşları* adlı eserinde Nezkeb olarak isimlendirdiği bu kavuk türü halk tarafından kullanılan başlık tipidir. Serpuş, pamuklu kavuk etrafına sarılan destardan ibarettir. Bu serpuşu kullananlar sivil toplum içerisinde üst sınıf esnaf olarak; sanat erbabı, hattatlar, nakkaşlar olmak üzere bazı hekimler, kaşıkçı ve nalbantlar gibi hüner sahibi kişiler tarafından kullanılmaktaydı ve bu durum hünerli insanların mezar şahide başlıklarında da kendisini göstermektedir[813].

Serpuşun üst kısmında dikiş ipliklerinden ortaya çıkan yıldızı andırır biçimindeki desenlerden dolayı araştırmacılar *''patlak dikişli kavuk''* adını yakıştırmışlardır. Anadolu'da önemli örnekleri arasında; Aksaray civarındaki Ahmet Kethüda Mescidi Haziresi'ndeki Hattat Râmi Efendi'nin mezar taşındaki sepruş ile Bayram Ali Paşa Tekkesi Haziresi'ndeki Kehhal-i Sâni Abdulkadir Efendinin taşında ''nezkeb'' vardır[814]

Laqueur bu serpuşu F tipi Katibi başlık altında F-VII kodu ile tanımlamaktadır[815].

Mezar şahideleri ile ilgili yapılan çalışmalarının bazılarında ise yıldız desenli başlıklı, kısa sarıklı kavuklar olarak tanımlandığı görülmektedir[816].

---

[811] Çınar, 502.
[812] Çal, İltar, 30.
[813] Kökrek, 51. İşli, *Serpuşlar,*150.
[814] İşli, *Serpuşlar,*150.
[815] Laqueur, 150.
[816] Bulut, 433, Çakar, 487,Hanoğlu, 1904, Yeni, 243, Yer, 170-176.

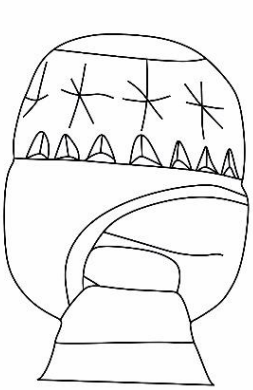
İncelediğimiz mezar şahide başlıkları içerisinde XIX. yüzyıla ait bir örnek tespit edilmiştir[817].

Balıkesir dışında Anadolu'daki diğer örneklere baktığımızda; Bolu Göynük'te 4[818], İzmir Urla merkezde bulunan cami hazirelerinde 2[819], Akçaabat Yöresin'deki Osmanlı mezar taşları içerisinde 2[820], İstanbul Emir Sultan Mezarlığı'ndaki XVIII. ve XIX. yüzyıl mezar taşları içerisinde 4[821]. İstanbul Selimiye Camii Haziresi'nde 3[822], İstanbul Şeyh Vefa Camii Haziresi'nde 13[823], İstanbul, Yavaşça Haziresi mezar taşları içerisinde 2[824], İstanbul Hekimoğlu Ali Paşa Camii Haziresi'nde 6[825], Sakarya İli Gevaş İlçesi Osmanlı Dönemi mezar taşları içerisinde 3[826], Batılılaşma Dönemi Rize mezar taşları içerisinde 8[827], Sinop Arkeoloji Müzesi'nde 4[828]. Trabzon Sülüklü'de XVIII. yüzyıl mezar taşları içerisinde 8[829]. Giresun sahil şeridindeki Osmanlı mezar taşları içerisinde 1[830]. Boyabat mezar taşları içerisinde 2[831]. Aydın Koçarlı Cihanoğlu Camii Haziresi'nde 2[832], Eceabat'a bağlı bazı merkezlerdeki Türk-İslam Dönemi mezar taşlarında 3[833], Osmanlı Dönemi Taraklı mezar taşları içerisinde 4[834], Kastamonu Ferhat Paşa ve Atabey Camii Hazileri'nde 1[835], Bursa Devlet Hatun Türbesi'nde 1, Bursa Yeşil Türbe Haziresi'nde 1, Bursa Umur Bey Camii Haziresi'nde 2, Bursa Şeker Hoca Camii Haziresi'nde 1, Bursa Başçı İbrahim Camii Haziresi'nde 1, Bursa Eskici Mehmed Dede Haziresi 1, Bursa Ali Paşa Camii Haziresi'nde 1, Bursa Kazgani Mektebi Haziresi'nde 1, Bursa Molla Fenari Camii Haziresi'nde 2, Bursa Üftade Camii Haziresi'nde 1, Bursa Kasap Paşa Mezarlığı'nda 1, Bursa Darûl Kurra Haziresi'nde 2, Bursa Muradiyye Haziresi'nde 4,

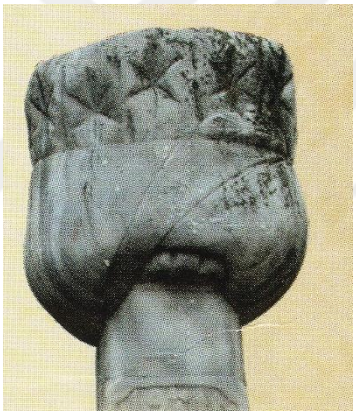
[817] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-23
[818] Çal, ''Göynük (Bolu) Şehri Türk Mezar Taşları'', 295-381.
[819] Bulut, 433
[820] Gedikli, 160.
[821] Çakar, 487.
[822] Daşdemir, 422.
[823] Sürün, 309.
[824] Uğurluel, ''İstanbul, Tahtakale Yavaşça Haziresi'', 78.
[825] Kutlu, 73-153-154-1155-158-165.
[826] Yavuz, 334-335.
[827] Hanoğlu, Batılılaşma Dönemi Rize Mezar Taşları, 1904.
[828] Yeni, 243.
[829] Yer, 170-173-176.
[830] İltar, 364.
[831] Çal, Boyabat Mezar Taşları, 136.
[832] Varol, 159.
[833] Şen, 158.
[834] Şeyban, 37-41-48-60.
[835] Uğraşkan, 130.

Bursa Altınparmak Camii Haziresi'nde 1, Bursa Seyyid Usûl Dergahı Haziresi'nde 1[836], Rize Hemşin'de 1[837] ve Edincik'te Nezkeb örneği görülmektedir[838].

Kat. No: Ş-23

Karş. Foto. : 44 Giresun Mezar Taşlarından Nezkeb[839]

Karş. Foto. : 45 Hattat Râmi Efendi'nin Mezar Şahidesi'ndeki Nezkeb[840]

4.4.3.4. Mücevveze

Osmanlı'da en eski serpuşlardan birisi olan ve Mücevveze olarak isimlendiren bu serpuş XV. yüzyıldan sonra kullanılmaya başlanılarak padişahlar başta olmak üzere

[836] Mermutlu, Öcalan, 71-81-130-141-155-193-225-228-241-257-461-480-508-527-528-530-570-572.
[837] Atacan, Bekar, 15.
[838] Tüfekçioğlu, 170.
[839] Çal, İltar, 30.
[840] İşli, 150.

şehzadeler, vezirler, kubbealtı vezirleri, beylerbeyleri, sancak beyleri, saraya mensup pâyeli, üst düzey ağalar ve devlet ricâlinin giydiği serpuştur[841]. Hatta Rumeli fütühâtında görevli sancak beyleri ve akıncı beylerin Balkanlar'da bulunan kitabesiz mezar şahidelerinde bu serpuş bulunmaktadır. Mücevvezenin ilk örnekleri özensiz olarak imal edildikleri, fakat daha sonra zamanla şatafatlı ve gösterişli bir hale getirildiği görülmektedir. Bunun en önemli örneklerinden biri 1584 tarihli Haseki İskender Çavuş'un mücevvezeli mezar şahidesi gösterilebilir. Bu mezar şahidesinde *'' Türk ordularında sancak taşıyanların kavukları bu şekilde idi''* notuyla yayımlanmıştır[842]. Yapılan bu yayından sonra mücevveze, '' Haseki kavuğu'' olarak ifade edilmeye başlanmıştır. Bunun temel sebebi de Mimar Sinan'ın mezarındaki kavuğunda bu tür olması gösterilmiştir[843]. Ancak Haseki kavuğu olarak isimlendirilen bir serpuş türü yoktur, bu doğrudan Mücevvezedir[844]. Mücevveze, '' cevz'' kökünden türetilen, ortası büyütülmüş ya da tepesi kabartılmış olan cevize benzerliğinden dolayı bu isimle anılan bir başlıktır. Mücevvezenin tepesindeki terkli tepelik hem tutma yeri, hem de *'' terek geleneğini''* Ahilik ve tarikatlarla bağlantısını devam ettiren ''*imame*'' kısmıdır[845].

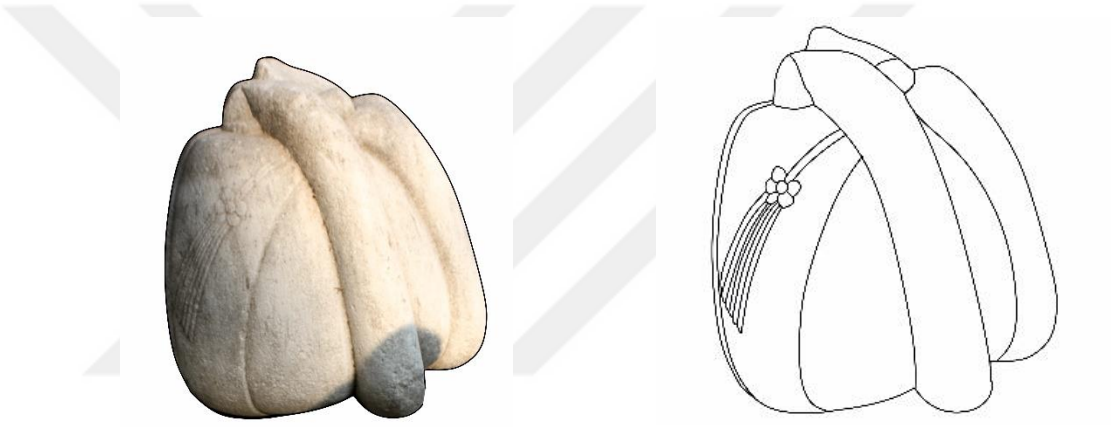
Laqueur, bunu C tipi mücevveze olarak isimlendirmiştir[846]. Ancak B tipi olarak isimlendirdiği serpuş türü mücevvezedir. C tipi ise daha çok Selimi olarak adlandırılmaktadır.

İncelediğimiz mezar şahideleri içerisinde bu tipin hem erken dönemine işaret eden hem de sonraki dönemi yansıtan tarihleri belirsiz 2 örneği tespit edilmiştir[847].

Balıkesir dışında Anadolu'daki diğer örneklerine baktğımızda; İstanbul Üsküdar'da bulunan bir grup camii haziresinde; Rum Mehmet Paşa Camii Haziresi'nde 2, Sinan Paşa Camii Haziresi'nde 1[848], İstanbul Eyüp Sultan'dan bazı çocuk mezar taşlarında (Sokullu Mehmet Paşa Türbesi) 1[849], Edirne Gazi Mihal Haziresi'nde 1[850],

[841] Kökrek, 47.
[842] İşli, *Serpuşlar,* 64.
[843] Koçu, 47, ''Mimar Sinan'ın kabir taşındaki sarık Burma Yeniçeri Haseki Sarığıdır''.
[844] Pakalın, 593, 594.
[845] İşli, *Serpuşlar,* 64.
[846] Laqueur, 143.
[847] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-78, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-44
[848] Çınar, 313.
[849] Barışta, 172-180.
[850] Doğan, 840.

Aydın Koçarlı Cihanoğlu Camii Haziresi'nde 1[851], Bosna-Hersek mezar taşlarında 1[852], Denizli Kabristanlığı'nda XVIII. ve XIX. yüzyıldan kalma mezar taşlarında 1[853], Bursa Zeyniler Camii Haziresi'nde 4, Bursa Mesud Makremevi Haziresi'nde 1, Bursa Umur Bey Camii Haziresi'nde 4, Bursa Eskici Mehmed Dede Haziresi'nde 1, Bursa Aydede Zaviye Haziresi'nde 1, Bursa Azeb Bey Camii Haziresi'nde 1, Bursa Seyyid Usûl Dergahı Haziresi'nde 1 örnek bulunmaktadır[854].

Kat. No: Z-44[855]

[851] Varol, 142.
[852] Nurcan Boşdurman, ''Balkanlarda Ölümün/Ölümsüzlüğün Temsili: Bosna-Hersek Mezar Taşları'', *İstanbul Bilgi Üniversitesi*, İstanbul 1999, 1-18
[853]Zeybek, 46.
[854] Mermutlu, Öcalan, 104-120-134-140-141-228-292-556-587.
[855] Mücevvezenin tepelik kısmı kırıktır.

Karş. Foto. : 46 Bosna Hersek'ten Osmanlı Mezar Taşı Mücevveze[856]

Karş. Foto. : 47 Sakarya İli Gevaş İlçesi Osmanlı Mezar Taşlarından Mücevveze[857]

4.4.3.5. Selimi Kavuk

Selimi olarak isimlendirilen bu serpuş[858] Yavuz Sultan Selim döneminde kullanılmaya başlanıldığı için bu isimle yazılmış olsada Kanuni devri sonlarına kadar bu serpuş türü minyatürlerde ve padişah portrelerinde görülmemektedir. Genellikli II. Selim (1566-1574) döneminden itibaren minyatürlerde Selimi serpuş tipine rastlanılmaktadır. Selimi olarak adlandırılmasıda Yavuz Sultan Selim'den dolayı değil II. Selim'den dolayıdır[859].

Selimi serpuş, mücevvezeden farklı olarak orta yuvarlaklığın silindirik hale getirilmesi ve tepeliğin iptal edilmesi ile oluşturulmuştur. Beş, altı hatta yedi adet dülbent şeritin başa tepeden başlayarak başa geçen kısma kadar diklemesine uzatılarak serpuşun silindirik gövdesi boyunca uzanmaktadır[860]. Kutsal Emanetler arasında olduğu belirtilen ve Hz. Yusuf (a.s) ait olduğu rivayet edilen, fakat serpuşun, Kanuni Sultan Süleyman'ın ammamesini (yani başına sardığı örtüsünü) kavuğun üzerine sardırmasıla oluşturduğu yazılan Yusufi destârı Uzunçarşılı, Selîmî ile aynı sarık olduğunu göstermekte ''*Yusufî tabir olunur Selîmî bir kıt'â siyah sorguç ile''* diyerek tanımlamaktadır[861].

---

[856] Nurcan Boşdurmaz, *Bosna Hersek Osmanlı Dönemi Müslüman Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2009, 227.
[857] Yavuz, 166.
[858] Brindesi, 14
[859] İşli, *Serpuşlar,* 76, Koçu, 203.
[860] İşli, *Serpuşlar,* 76
[861] İbrahim Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin Saray Teşkilatı,* TTK, Ankara, 1965, 55

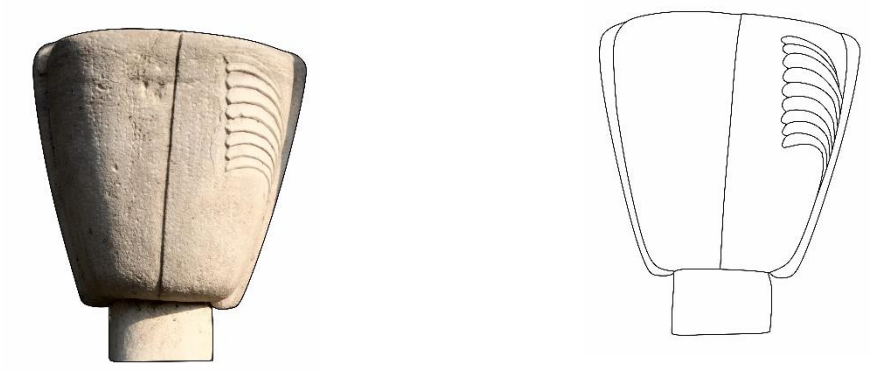
Uzunçarşılı başka bir yerde şu ifadeleri bildiriyor;

''Selîmî'nin muaddel bir şekli olup Yusufi ismi verilen bir kavuğu hükümdarlar tahta oturdukları zaman giyerlerdi. Bu da Selîmî uzunluğunda ise de düz olmayıp üzerinde teoesş daha genişçe idi ve terk yani dilimleri vardı. Tepesi biraz görünmek üzere üstüne dülbent sarılmıştı. Önüne iki sorguç takılan bu serpûşu rivayete göre Kanuni Sultan Süleyman ihdas etmiştir''[862].

Laqueur, bu tipi mücevveze ile karıştırarak C tipi yerine B tipi içerisinde değerlendirmiştir[863].

İncelediğimiz mezar şahide başlıkları içerisinde bu türden XVII. yüzyıla ait olan 1 örneğe rastlanılmıştır[864]. Edirne başta olmak üzere 16. yüzyıldan itibaren taşlara görülen ilk örneklerden biri Edirne Kasımpaşa Camii Mezarlığı'nda, diğeri İstanbul Karacaahmet Mezarlığı'nda 1647 tarihli Hasan Çavuşun kavuğudur. Selîmî'nin en önemli diğer örneği ise Çemberlitaş'ta Atik Ali Paşa Camii Haziresi'ndeki Sadrazam Derviş Mehmed Paşa'nın kavuğudur[865].

Balıkesir dışında Anadolu'daki diğer örneklerine baktığımızda; İstanbul Üsküdar'da yer alan bir grup camii içerisinde: Ayazma Camii içerisinde 1[866], Bursa Şimşirli Dede Haziresi'nde 1[867] örnek görülmektedir.

Kat. No: Z-1

[862] İşli, *Serpuşlar,* 81.
[863] Laqueur, 141-142.
[864] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-1.
[865] İşli, *Serpuşlar,* 81.
[866] Çınar, 313.
[867] Mermutlu, Öcalan, 429.

Karş. Foto. : 48 Hüseyin Karacaahmet Mezarlığı'ndaki Selimi Kavuk[868]

Karş. Foto. : 49 İstanbul Üsküdar'da Bir Grup Cami Haziresi'nden Selimi Kavuk[869]

4.4.3.6. Sergengeçti

Serdengeçti olarak isimlendirilen bu serpuş türü, külah biçiminde başlıklı ve çapraz eğimde dilimli sarık olarak tanımlanmaktadır ve yapılan çalışmalarda da bu şekilde ifade edilmektedir. Serdengeçti (dalkılıç) teşkilâtı Yeniçeri teşekkülleri arasında fedai olarak atfedilen bir gruptur[870]. Bu fedai grubu canından ve başından vazgeçmiş anlamına gelen ve Osmanlı ordusunda tehlikeli görevlerde gönüllü olan, düşman ordusundan ve silahlarından hiçbir tehlikeden çekinmeksizin saldırıp sağ kalanlar, serdengeçti olarak tanımlanmış[871] ve bu zümrenin başlarına giydikleri Dardağan'a değişik bir görünüm verilerek ''Serdengeçti Kavuğu'' ismi ithaf edilmiştir[872].

Serdengeçtiler serpuşlarını eğri bir şekilde giyerler ve sarılma açısından sol yan kısım yana doğru taşkın ve daha kabarıktır. Bu serpuş, serdengeçti neferleri ile özdeşleşmiş ve mezar şahidelerinede yansımıştır[873].

Laquer bu serpuş tipini E-V kodu ile tanımlamıştır[874].

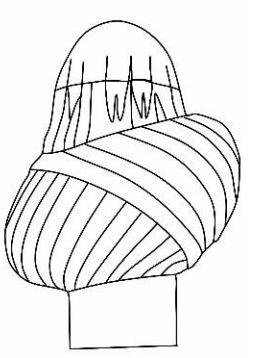
[868] İşli, 79.
[869] Çınar, 615.
[870] Kökrek, 51.
[871] Jean (Givoanni) Brindesi, *Elbise-i atika Osmanlı Kıyafeletleri,* Elma Basım Evi, İstanbul 2013, 48
[872] İşli, 136.
[873] İşli, 136.
[874] Laqueur, 147.

İncelediğimiz mezar şahide başlıkları içerisinde 3 örnek tespit edilmiştir[875]. Bu örneklerden 2'si XVIII.[876] yüzyıla aitken, 1'i XIX. yüzyıla tarihlendirilmektedir[877].

Balıkesir dışında Anadolu'daki diğer örneklere baktğımızda; Bolu Göynük'te 5[878], Edirne Üç Şerefeli Camii Haziresi'nde 2[879], İstanbul Emir Sultan Mezarlığı'ndaki 18. ve 19. yüzyıl mezar taşlarında 1[880], Edirne Gazi Mihal Haziresi'nde 10[881], Akçaabat Yöresinde'ki Osmanlı mezar taşlarında 7[882], Sinop Seyyid Bilal Türbesi Haziresi'nde 1[883], Sinop Arkeoloji Müzesi'nde 4[884], Trabzon Sülüklü 18. yüzyıl mezar taşlarında 8[885], Batılılaşma Dönemi Rize mezar taşlarında 39[886], Eceabat'a bağlı bazı merkezlerdeki Türk-İslam Dönemi mezar taşlarında 1[887], Giresun sahil şeridindeki Osmanlı Dönemi mezar taşlarında 5[888], Giresun Boztekke'de 1, Eynesil'de 1, Görele'de 4, Şebinkarahisar'da 1, Tirebolu'da 1, Espiye Hacı Mahmutlu Köyü'nde 1[889], Osmanlı Dönemi Taraklı mezar taşlarında 2[890] Bursa Umur Bey Camii Haziresi'nde 1[891], Rize Hemşin'de 5[892] ve Edincik'te bu tipte örnekler görülmektedir[893].

[875] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-6, Ş-19, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-8.
[876] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-6, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-8.
[877] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-19.
[878] Çal, ''Göynük (Bolu) Şehri Türk Mezar Taşları'', 295-383.
[879] Arslan, 463.
[880] Çakar, 486.
[881] Doğan, 822.
[882] Gedikli, 164-165.
[883] Türker, 270.
[884] Yeni, 246- 248.
[885] Yer, 177-178.
[886] Hanoğlu, Batılılaşma Dönemi Rize Mezar Taşları, 1910-1911.
[887] Şen, 159.
[888] İltar, 362.
[889] Çal, İltar, 26.
[890] Şeyban, 51-84.
[891] Mermutlu, Öcalan, 134.
[892] Atacan, Bekar, 12-24-38-93.
[893] Tüfekçioğlu, 169.

Kat. No: Ş-6

Karş. Foto. : 50 Edirne Gazi Mihal Camii Haziresinden Serdengeçti[894]

Karş. Foto. : 51 Batılılaşma Dönemi Rize Mezar Taşlarından Serdengeçti[895]

4.4.3.7. Destarlı Kubbeli Kalafat

Destarlı Kubbeli Kalafat olarak isimlendirilen bu başlık türünde başa geçirilen kavuğun üst bölümü uzun bir şekilde taşıntı yapmaktadır. Alt bölümünde ise çapraz, dikine ve düz olarak destarlar sarılmıştır.

Laqueur, bu başlık tipini kavuk sınıfında değerlendirmiştir ve F-V kodu ile açıklamaktadır[896]. Mezar taşı ile ilgili yapılan diğer çalışmalarda, bu tip serpuşların kadı, zaim, kethüda gibi görevlilerde görüldüğünü belirtir[897].

[894] Doğan, 823.
[895] Hanoğlu, 200.
[896] Laqueur, 150.
[897] Zeybek, 35-36.

İncelediğimiz mezar şahide başlıkları içerisinde bu tipten 2 örnek saptanmıştır[898]. Bu örneklerden 1'i XVIII.[899] yüzyıla ait olup diğerinin tarihi tespit edilememiştir[900].

Balıkesir dışında Anadolu'daki diğer örneklere baktığımızda; Giresun'da 4[901], İzmir Urla merkezde bulunan cami hazirelerinde 4[902], Aydın Koçarlı Cihanoğlu Camii Haziresi'nde 2[903], Sakarya İli Gevaş İlçesi Osmanlı Dönemi mezar taşları içerisinde 1[904], Denizli kabristanlığında XVIII. ve XIX. yüzyıldan kalma mezar taşları içerisinde 11[905], Bursa Ali Paşa Camii Haziresi'nde 1[906], Bursa Seyyid Usûl Dergahı Haziresi'nde 2[907] örnek bulunmaktadır.

Kat. No: Ş-84

[898] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-5, Ş-84
[899] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-5.
[900] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-84.
[901] Halit Çal, ''K2'' kodu ile bu serpuş tipi ele almıştır. Çal, İltar, 29.
[902] Bulut, 440
[903] Varol, 159
[904] Yavuz, 335
[905] Zeybek, 35-38-45-47-51-56-58-60-61-62-63
[906] Mermutlu, Öcalan, 229.
[907] Mermutlu, Öcalan, 582-586

Karş. Foto. : 52 Giresun Mezar Taşlarından Destarlı Kubbeli Kalafat[908]

Karş. Foto. : 53 Aydın Koçarlı Cihanoğlu Camii Haziresinden Destarlı Kubbeli Kalafat[909]

4.5. KADIN MEZAR TAŞI BAŞLIKLARI

4.5.1. Hotoz

Reşat Ekrem Koçu, hotozu kadınların kendi saçlarıyla veya farklı bir malzeme ile yaptıkları saç süsüne verilen isim olarak tanımlarken[910] M. Zeki Pakalın; Eskiden kadınların başlarına giymiş oldukları başlık olarak ifade etmektedir[911].

Uygurlarda boğtak adını verdikleri başlıkların Anadolu'daki karşılığı hotoz olarak ifade edilmektedir ve Çağatayca'dan geçen kotos kelimesinin karşılığıdır[912].

Âşık Râzi bir şiirinde hotozu şu şekilde tanımlamaktadır.

Hanımımın başında kayık durur hotozu

Oynaşı var bir körpe gül ibikli horozu[913]

Halit Çal bu serpuş tipini Hotoz veya Soğan biçimli olarak isimlendirerek alt gruplara ayırmaktadır[914].

Kadın mezar şahide başlıklarında genellikle karşımıza çıkan bu serpuş türünü iki başlık altında inceledik:

---

[908] Çal, İltar, 29.
[909] Varol, 230.
[910] Koçu, 131.
[911] Pakalın, 817.
[912] Salman, 360.
[913] Koçu, 151.
[914] Halit Cal, "Goynuk (Bolu) Sehri Turk Mezar Tasları", *Vakıflar Dergisi*, S. XXX, 2007, 307.

1. Hotoz 1
2. Hotoz 2

4.5.1.1. Hotoz 1 (Düz)

Hotoz 1 olarak isimlendirilen bu serpuş türünün uzun boyun bölümlerinde kabara, çiçek ve bitkisel motiflerin işlenilmesinin yanı sıra bazı takı eşyalarının asıldığı, tepe bölümünün ise düz olarak yansıtıldığı görülmektedir. Bu başlık kadın mezar şahide başlıklarında en çok kullanılan bir tür olarak karşımıza çıkmaktadır.

Halit Çal, Giresun İli Mezar Taşları adlı çalışmasında bu türü ‘’KD1’’ kodu ile tanımlamaktadır[915].

İncelediğimiz mezar şahide başlıklarında bu tipe uygun 7 örnek tespit edilmiştir[916]. Bu örneklerden 3’ü XVIII.[917],4’ü ise XIX. yüzyıla aittir[918].

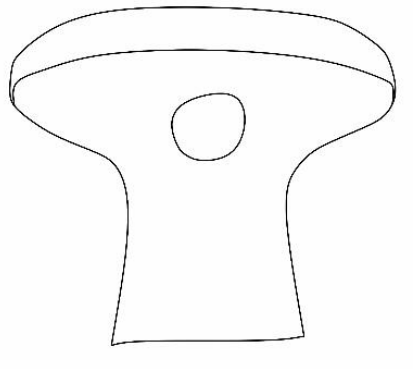
Balıkesir dışında Anadolu’daki diğer örneklere baktığımızda; Bolu Göynük’te 5[919], İstanbul Üsküdar’da bulunan bir grup camii haziresi içerisinde toplam 7[920], İstanbul Emir Sultan Mezarlığı’ndaki XVIII. ve XIX. yüzyıl mezar taşları içerisinde 2[921], İstanbul Selimiye Camii Haziresi’nde 1[922], İstanbul Şeyh Vefa Camii Haziresi’nde[923], İstanbul Yavaşça Haziresi’nde 3[924], İstanbul Anadoluhisarı Sultan II. Beyazıd Han Mezarlığı’nda (54. Pafta) 3[925], İstanbul Eyüp Sultan’dan bazı çocuk mezar taşları içerisinde; Feridun Paşa Türbesi’nde 1, Beybaba Sokağı’na bakan mezarlıkta 1[926], İstanbul Hekimoğlu Ali Paşa Camii Haziresi’nde 14[927], Batılılaşma Dönemi Rize mezar taşlarında 15[928], Eceabat’a

[915] Çal, İltar, 34.
[916] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-9, B5-1, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-7, Ş-20, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-3, Z-12, Z-25
[917] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B5-1, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-7, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-3.
[918] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı B1-9, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-20, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-12, Z-25.
[919] Çal, ‘’Göynük (Bolu) Şehri Türk Mezar Taşları’’, 295-381.
[920] Çınar, 382.
[921] Çakar, 490.
[922] Doğan, 832.
[923] Sürün, 338-345.
[924] Uğurluel, ‘’İstanbul Tahtakale Yavaşça Haziresi’’, 85-86
[925] Yılmaz, 171-226-227.
[926] Barışta, ‘’Eyüp Sultan’dan Bazı Çocuk Mezar Taşları’’, 172-180.
[927] Kutlu, 70-110-122-126-132-152-156-160-163.
[928] Hanoğlu, Batılılaşma Dönemi Rize Mezar Taşları, 1919.

bağlı bazı merkezlerdeki Türk-İslam Dönemi mezar taşlarında 4[929], Giresun Müzesi'nde 3, Bulancak Burunucu Köyü'nde 3, Görele'de 4, Tirebolu'da 1[930], Trabzon İli, Gülbahar Hatun ve Tavanlı Camii ile Küçük İmaret Mezarlığı'nda 14[931], Edirne Üç Şerefeli Camii Haziresi'nde 2[932], Sinop Seyyid Bilal Türbesi Haziresi'nde 1[933], Aydın Koçarlı Cihanoğlu Camii Haziresi'nde 3[934], Sinop Arkeoloji Müzesi'nde 5[935], Sakarya İli, Gevaş İlçesi Osmanlı Dönemi mezar taşları içerisinde 3[936], Kastamonu Ferhat Paşa ve Atabey Camii Hazireleri'nde 1[937] Osmanlı Dönemi Ortakent başlıklı mezar taşlarında 19[938], Osmanlı Dönemi Taraklı mezar taşlarında 1[939], Samsun'da 1[940] Bursa Selami Efendi Dergahı Haziresi'nde 2, Bursa Umur Bey Camii Haziresi'nde 1, Bursa Karabş-ı Dergahı Haziresi'nde 4, Bursa Başçı İbrahim Camii Haziresi'nde 1, Bursa Hoca Alizâde Camii Haziresi'nde 1, Bursa Daye Hatun Camii Haziresi'nde 1, Bursa Satı Fakıh Camii Haziresi'nde 1, Bursa Üftade Camii Haziresi'nde 2, Bursa Kasap Paşa Mezarlığı'nda 3, Bursa Darül Kurra Haziresi'nde 1, Bursa Muradiyye Haziresi'nde 2[941], Rize Hemşin'de 8[942] ve Edincik'te bu tipe uygun örnekler bulunmaktadır[943].

[929] Şen, 171.
[930] Çal, İltar, 34.
[931] Eren, 624.
[932] Arslan, 469.
[933] Türker, 273.
[934] Varol, 142.
[935] Yeni, 252.
[936] Yavuz, 338.
[937] Uğraşkan, 60.
[938] Biçici, ''Osmanlı Dönemi Ortakent Başlıklı Mezar Taşları'', 1063-1105.
[939] Şeyban, 63.
[940] Nefes, 36.
[941] Mermutlu, Öcalan, 92-96, 122, 182,185,186,188, 197, 207, 318, 405, 453, 461, 473, 475, 481, 505, 529, 533,
[942] Atacan, Bekar, 13-14-15-17-29-38-85.
[943] Tüfekçiolu, 166.

Kat. No: Z-12

Karş. Foto. : 54 Osmanlı Dönemi Ortakent Başlıklı Mezar Taşlarından Hotoz 1[944]

Karş. Foto. : 55 Osmanlı Dönemi Taraklı Mezar Taşlarından Hotoz 1[945]

4.5.1.2. Hotoz 2 (Bombeli ya da Mantar)

Kadın mezar şahidelerinde görülen ve hotoz 2 olarak isimlendirilen bu kadın serpuşlarının hotoz 1 serpuşundan farklı olarak tepesi yukarı doğru bombeli olarak ele alınmıştır.

Halit Çal, Giresun İli Mezar Taşları adlı çalışmasında bu türü ‘’KD2’’ kodu ile tanımlamaktadır[946].

[944] Biçici, ‘’Osmanlı Dönemi Ortakent Başlıklı Mezar Taşları’’, 1063-1105.
[945] Şeyban, 63.
[946] Çal, İltar, 34 .

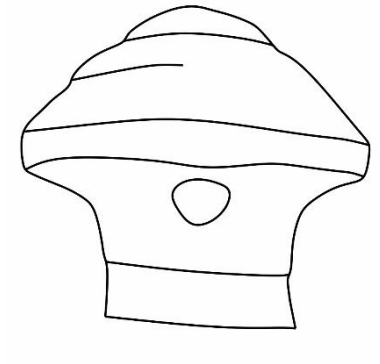
İncelediğimiz mezar şahideleri içerisinde bu tipe uygun 4 örnek vardır[947]. Bu örneklerden 2'si XIX.[948] yüzyıla aitken, 2 örneğin tarihi bilinmemektedir[949].

Balıkesir dışında Anadolu'daki diğer örneklere baktığımızda; Bolu Göynük'te 1[950], İstanbul Selimiye Camii Haziresi'nde 7[951], İstanbul Şeyh Vefa Camii Haziresi'nde 30[952], İstanbul Yavaşça Haziresi'nde 12[953]. İstanbul Kadıköy Taşköprü Caddesi Mezarlığı'nda 7[954], İstanbul Anadoluhisarı Sultan II. Beyazıd Han Mezarlığı'nda 6[955], İstanbul Eyüp Sultan'da Feshane Caddesi ile Halid bin Zeyd Caddesi üzerinde bulunan bazı çocuk mezar taşları içerisinde 1[956], İstanbul Hekimoğlu Ali Paşa Camii Haziresi'nde 12[957], İstanbul Üsküdar'da yer alan bir grup cami içerisinde 4[958], Kastamonu Ferhat Paşa ve Atabey Camii Hazireleri'nde 1[959], Samsun'da 2[960], Osmanlı Dönemi Taraklı mezar taşlarında 1[961], Bursa Muradiyye Haziresi'nde 1[962], Trabzon İli, Gülbahar Hatun ve Tavanlı Camii ile Küçük İmaret Haziresi'nde 12[963]. Edirne Üç Şerefeli Camii Haziresi'nde 6[964], Edirne Gazi Mihal Haziresi'nde 3[965], Kastamonu Ferhat Paşa Camii Haziresi'nde 2[966], Eceabat'a bağlı bazı merkezlerdeki Türk-İslam Dönemi mezar taşlarında 3[967], Aydın Koçarlı Cihanoğlu Camii Haziresi'nde 1[968], Sakarya İli, Gevaş İlçesi Osmanlı Dönemi mezar taşları içerisinde 1[969], Sinop Arkeoloji Müzesi'nde 2[970],

[947] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-29, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-13, Z-46, Z-50.
[948] Bkz. Şeyh Lütfullah camii Haziresi, Ş-29, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-13.
[949] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-46, Z-50.
[950] Çal, ''Göynük (Bolu) Şehri Türk Mezar Taşları'', 295-381.
[951] Daşdemir, 423.
[952] Sürün, 340-347.
[953] Talha Uğurluel, sade Hotoz olarak tanımlamaktadır. Uğurluel, ''İstanbul Tahtakale Yavaşça Haziresi'' 83.
[954] Kurtbil, 345.
[955] Yılmaz, 47-67-130-156-209-220.
[956] Barışta, ''Eyüp Sultan'dan Bazı Çocuk Mezar Taşları'', 172-180.
[957] Kutlu, 58-133-156-157-158-161-162-163-168-169-173.
[958] Çınar, 324.
[959] Uğraşkan, 140.
[960] Nefes, 46-48.
[961] Şeyban, 58.
[962] Mermutlu, Öcalan, 535.
[963] Sevinç Eren, mantar biçimli başlık olarak tanımlamaktadır. Eren, 624.
[964] Arslan, 469.
[965] Doğan, 833.
[966] Gündoğan, 255.
[967] Şen, 171.
[968] Varol, 142.
[969] Yavuz, 338.
[970] Yeni, 252.

Batılılaşma Dönemi Rize mezar taşlarında 15[971] ve Edincik'te bu tipe uygun örnekler bulunmaktadır[972].

Kat. No: Z-13

Karş. Foto. : 56 İstanbul Selimiye Camii Haziresinden Hotoz 2 (Mantar)[973]

Karş. Foto. : 57 Kadıköy Taşköprü Caddesi Mezarlığından Hotoz 2 (Mantar)[974]

4.5.2. Topuz

Şekil itibariyle topuza benzetildiği için bu şekilde bir isimlendirme yoluna gidilmiştir. Aynı zamanda soğana benzediği için bazı çalışmalarda ''soğan başlıklı'' olarakta tanımlanmıştır[975].

[971] Hanoğlu, 1919.
[972] Tüfekçioğlu, 124, 174.
[973] Daşdemir, 423.
[974] Kurtbil, 241.
[975] Çal, İltar, 35.

Grammond, Laqueur ve Vatin, yaptıkları Osmanlı mezar taşları tiplojisinde bu türden örnekleri, kadın mezar taşları grubuna dahil etmişlerdir[976].

İncelediğimiz mezar şahide başlıkları içerisinde bu tipe uygun 2 örnek tespit edilmiştir[977]. Bu örnekler XIX.[978] ve XX.[979] yüzyıla aittir.

Balıkesir dışında Anadolu'daki diğer örneklere baktığımızda; İstanbul Selimiye Camii Haziresi'nde 13[980], Giresun'da 2[981], Çorum'da 1[982], Eceabat'a bağlı bazı merkezlerdeki Türk-İslam Dönemi mezar taşlarında 2 örnek görülmektedir[983].

Kat. No: AS-4

[976] Ölçay, 211
[977] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-4 Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-57
[978] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-4.
[979] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-57.
[980] Daşdemir, 429-430.
[981] Çal, İltar, 35.
[982] E. Sevin, 240.
[983] Şen, 171.

Karş. Foto. : 58 İstanbul Selimiye Camii Hazireisnden Topuz [984]

4.5.3. Tarikat Başlıkları

4.5.3.1. Kadiri Tacı

Kâdirî tarikatının bir çok kolu olsada, umumi olarak Eşrefiyye ve Rûmiyye olarak ikiye ayrılan kolların serpuşları daha meşhurdur[985]. Eşrefî tacı genel olarak yeşil destarlı ve yedi terklidir. ‘’Esmâ-i Seb’a’’ya işaret eden yedi parçalıdır ve bu serpuşun üzerinde genellikle Eşrefî gülü bulunmaktadır ve genel olarak şeyhler tarafından kullanılmaktadır. Rûmiyye tacı ise, yeşil destarlı, yedi terklidir ve tepesinde Rumiyye gülü bulunur[986].

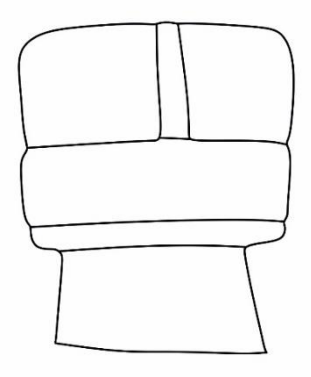
Dört terkli ve yedi renkte işlenmiş Kâdirî tâclarıda vardır[987].

Balıkesir’de 211 mezar taşı içerisinde bu tipe uygun ve XIX. yüzyıla ait olan bir örnek tespit edilmiştir[988].

---

[984] Daşdemir, 429.
[985] İşli, *Serpuşlar,* 178.
[986] Hüseyin Sıtkı Köker, ‘’Mevlânâ Mustafa ve Vakıflar’’, *Vakıflar Dergisi,* Türk Tarih Kurumu Basımevi, S.3, Ankara 1956, 236-237.
[987] İşli, *Serpuşlar,* 178.
[988] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-39.

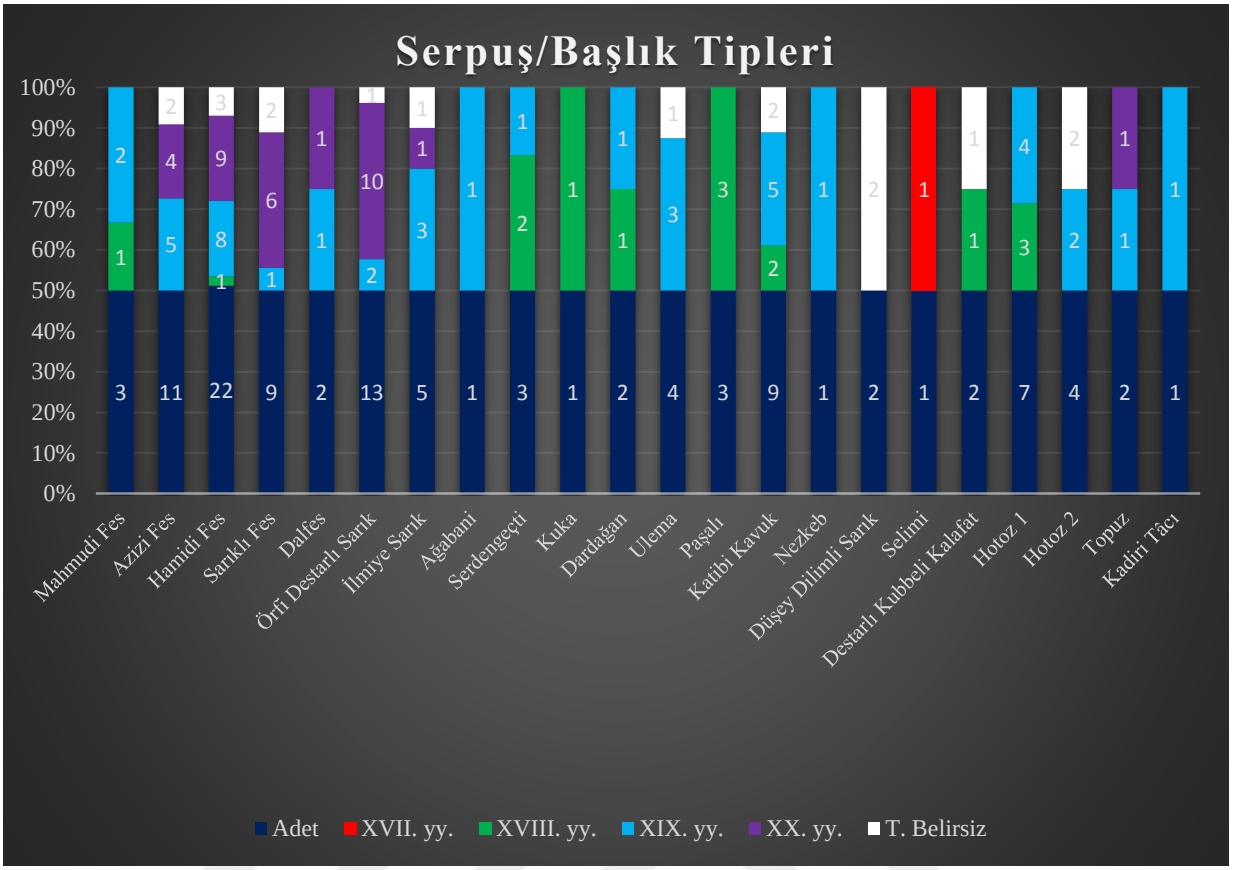

Kat. No: Ş-39

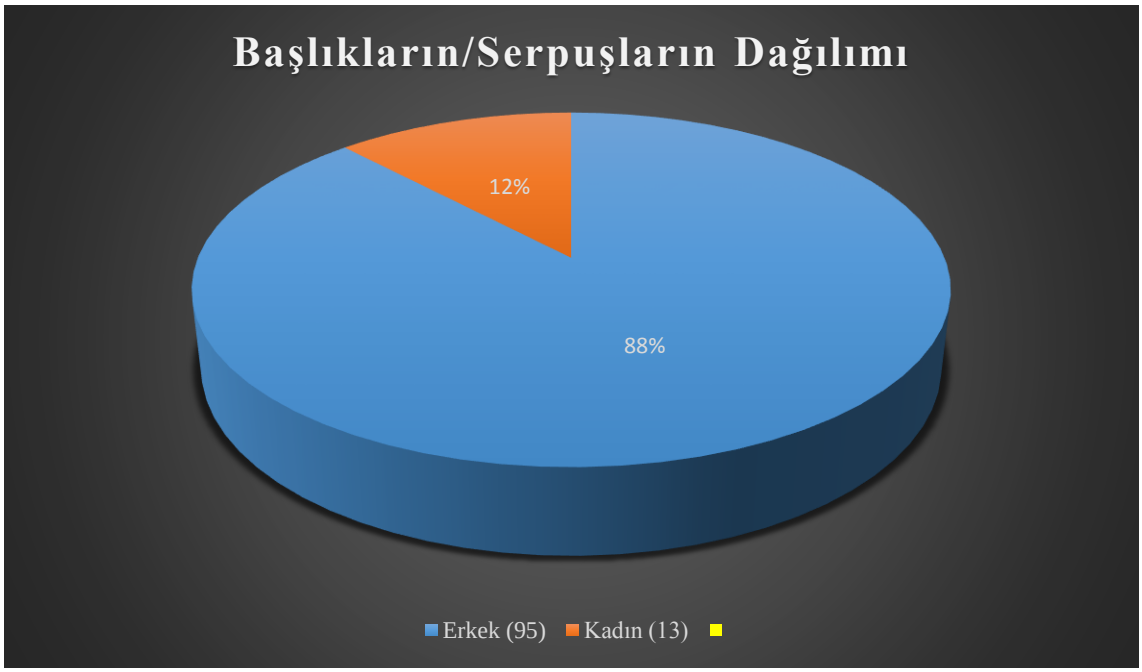

Karş. Foto. No: 59 Kadiri Tâcı[989]

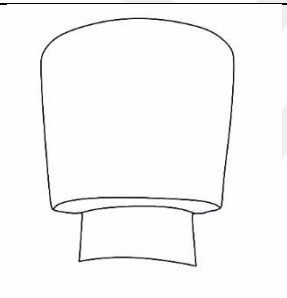
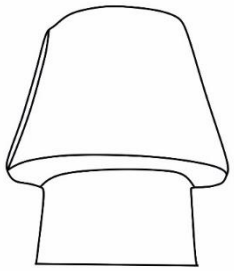
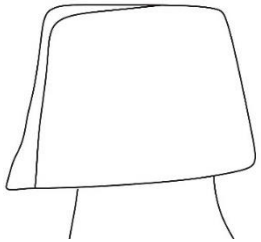
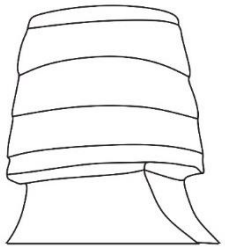
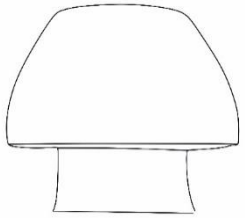
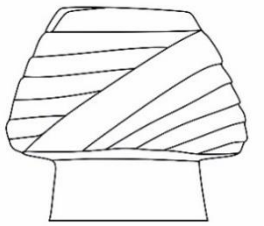
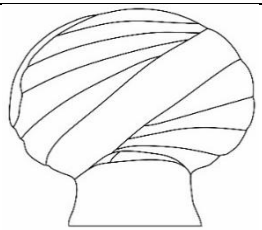
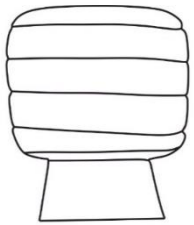
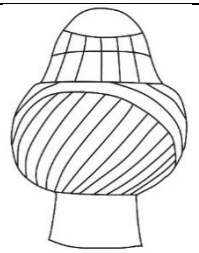
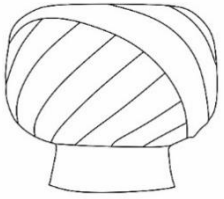
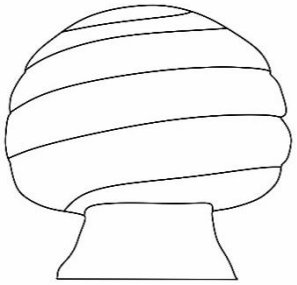
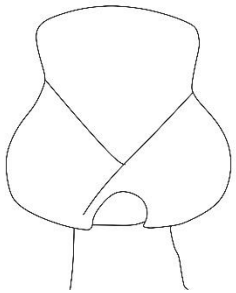
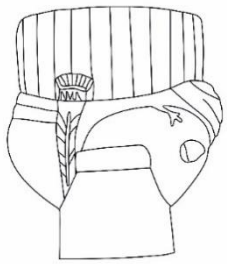
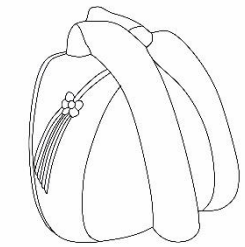
[989] Boşdurmaz, 81.

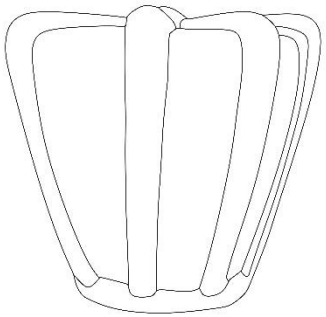
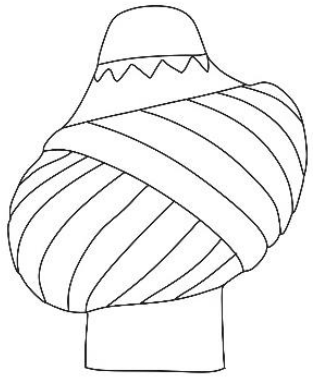
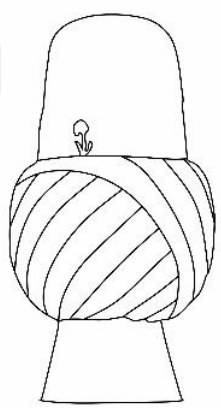
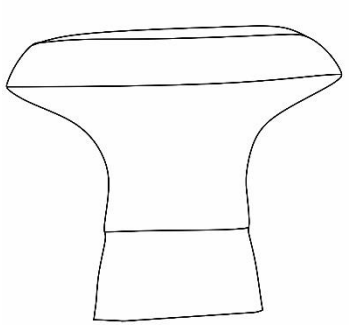
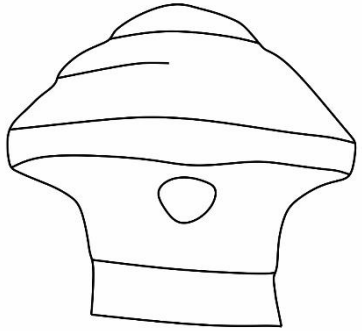
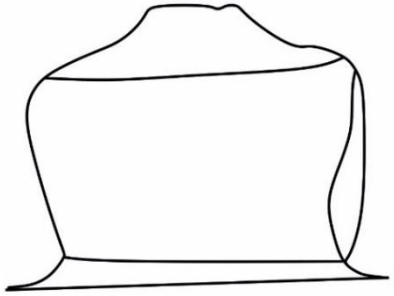
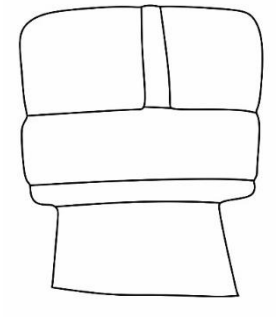

Grafik 2: Serpuş/Başlık Tipleri

Grafik 3: Başlıkların/Serpuşların Dağılımı

Mahmudi Fes	**Azizi Fes**	**Hamidi Fes**	**Sarıklı Fes**	**Dalfes**
Örfi Destarlı Sarık	**İlmiye Sarık**	**Ağabani Sarığı**	**Kuka**	**Dardağan**
Ulema Sarığı	**Paşalı**	**Katibi Kavuk**	**Nezkeb**	**Mücevveze**

Selimi Kavuk	**Serdengeçti**	**Destarlı Kubbeli Kalafat**	**Hotoz 1**	**Hotoz 2 (Mantar)**
Topuz	**Kadiri Tacı**			

Tablo 1: Mezarlarda Görülen Başlık Tipleri

4.6. SÜSLEME ÇEŞİTLERİ

4.6.1. Bitkisel Süsleme

4.6.1.1. Servi/Selvi

Anadolu'da halk tarafından ''selvi'' ismi olarak tanınan bu bitkinin asıl adı servidir. Edebiyatta güzelliği övmek için kullanılan bir sıfat, Sanat Tarihi'nde güzel bir motif, tıp tarihinde tedavi edici bir bitki, görünüşündeki doğruluğundan dolayı İlâhiyat'ta bir ahlak, doğruluk fazilet sembolü olmasıyla birlikte pek çok alanda kullanılan ve karşımıza çıkan motifler arasındadır. Ağacın uzun boyu, güzelliği ve daima yeşil olarak kalması; güzel kokusu, uzun ömürlülük gibi nitelikleri ile güzelliğin sembolü haline gelmiştir. Günümüze kadar insanlar tarafından uğur getirdiğine ve koruyucu olduğuna inanılmakla[990] birlikte ölümsüzlük, hayat ve ölüm arasında bir sonsuzluk anlayışı, ilahi kudretin büyüklüğü karşısında çağlar boyunca kutsal ve sembolik bir süsleme aracı olmuştur[991].

Tarihte, İran'da 'Ateş' mihraplarının önünde gördüğümüz servi, Hindistan'ın Mithra kültünden alınmıştır. Zerdüşt dininde ateşin yerden göğe doğru yükselişi ilahi bir sembol olarak görülmüş, kutsallığı çağlar boyunca hem ateş kültünde hem de antik dönemlerdeki kutsal ''Hayat Ağacı'' motifine kadar uzanmıştır[992].

Tevrat'ta İbranice Gopher olarak geçen kelime aslında Cypre's yani servinin bozulmuş halidir. Allah'ın emriyle Hz. Nuh (a.s) tarafından Gopher denilen bu ağacın gemi yapılmak üzere kullanıldığı yazılıdır[993]. Selvi ağacı yine, ''Servi'' kültünde büyük bir yeri olan Venüs'ün sembolü olmuş[994], Asurlar'da ve İskitler'de de servi ağacı önemli bir yer tutmaktadır. Mısır'da ise aynı kutsal inanç ve değerler ile mumya sandıkları

---

[990] Cevdet Çulpan, *Serviler I*, İstanbul 1961, 11, Gül Mengeş, *Ağaç Sembolünün Tarihsel Gelişim İçerisinde Türk Resim Sanatına Yansıması ve Cumhuriyet Dönemi Türk Resminin Ağaç Sembolü Üzerinden İrdelenişi,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Van 2012, 69.

[991]Canan Cimilli, *Osmanlı'da Servi Motifinin İnançla Bağlantısı*, Sanat ve İnanç I, İstanbul 2004, 225-235.

[992] Çulpan, 25.

[993] Cimilli, 225-235.

[994] Ayla Ersoy, ''Geleneksel Süsleme Sanatlarında Kullanılan Bazı Çiçek Motiflerinin İslam İnancı İle İlgisi'', *Sanat ve İnanç II*, İstanbul 2004, 245-249.

üzerinde selvi motifi işlenmiştir. Mısır Tanrıça'sı Min'in yanındaki bir masa üzerinde 5 servi, ayrıca kral tarafından tanrıçaya iki küçük servi sunduğu görülmektedir[995].

Yunan mitolojisinde güzellik tanrıçası Aphrodite Cypres(Servi) Kıbrıs Adası'nda doğmuştur ve simgesi de yine servi dalıdır[996]. En eski Yunan mezar taşlarında da servi motifi görülmektedir[997]. Roma Dönemi'nde ise Romalılar mezarlarına ebedi hayatı temsil etmek üzere daime yeşil olan servi ağacını dikiyorlardı. Aynı gelenek Doğru Roma'da yani Bizans'ta da devam etmektedir[998]. Yine eski bir Roma parası üzerinde de çitf servi ağacı ve bunların altında ise bir hayvan motifi görülmektedir[999]. Muhtemelen buradan hareketle Ayla Ersoy, Osmanlı'nın servi ağacı dikmesini Bizanslılar'dan öğrendiğini belirtmektedir[1000].

Eski Türk destanlarında da ağaçlara saygı gösterdildiği ve önemli bir yeri olduğu görülmektedir. Nitekim bazı araştırmacılara göre bütün Altaylı kavimlerde çam ve kayın ağacından sonra çınar ve servi ağacı kutsal sayılmakta[1001], insanları koruyan tözlere, atalara duyulan saygı ile yeryüzündeki tabiat parçalarının her birinin bir ruha sahip olduğunu düşünmüşlerdi. Bundan dolayı ırmak, dağ, kaya, ağaç gibi ruhlara inanmışlardır. Türk mitolojisinde servi ağacının yer altına kökü ile sağlam bir şekilde tutulmasına ve göğe doğru yükselmesinden dolayı göğün direği olarak görülmekte, Şaman'ın evrensel yolculuğunda merdiven görevini gördüğüne inanılmaktaydı. Oğuz yazıtlarında, Oğuz neslinin atası sayılacak kadar efsaneleşmiş olan servi ağacı; gökten bir nur sütunu iner ve servi ağacını gebe bırakır daha sonra bu servi ağacının karnı yarılarak beş erkek çocuk görünmektedir. Uzun zaman sonra çocuklar büyüdüğünde annelerini ve ailesini sormuşlardır. Onlara bu ağaç gösterildiğinde ağaca saygı duymuşlar ve sevgi beslemişlerdir[1002].

---

995 Çulpan, 28-29.
996 Cimilli, 225-235.
997 Sultan Yurteri, Filiz Nurhan Ölmez, "Türk Dokumalarında Ağaç Motifi", *38. ICANAS Kongresi,* Ankara 2007, 1454.
998 Boşdurmaz, 92.
999 Çulpan, 39
1000 Ersoy, Geleneksel Süsleme Sanatlarında Kullanılan Bazı Çiçek Motiflerinin İslam İnancı İle İlgisi'', 245-249.
1001 Ramazan Işık, ''Türklerde Ağaçla İlgili İnanışlar ve Bunlara Bağlı Kültler'', *İlahiyat Fakültesi Dergisi 9:2,* Elazığ 2004, 89-106.
1002 Cimilli, 225-235.

Dünya üzerindeki milletler ya da dini inançlar içerisinde bazı ağaçların ve meyvelerin kutsal olduğuna inanılmaktadır. Hristiyanlar çam ağacının haçvari görünümü ve dört mevsim boyunca yeşil olmasından dolayı kutsal olarak görmektedirler ve onlar, özel bayramlarda bu ağaç ile kutlama yapmaktadırlar. İslam inancına baktığımızda ise Allahû Teâla Kur-an-ı Kerim'de insanlar için bazı cennet meyvelerinden bahsetmektedir. Bunun yanı sıra El-Kasas Suresi'nin 29-30. Ayetlerinde Medyen'den Mısır'a dönen Hz. Musa'nın Tur Dağı yakınlarında bir ateş görmesi ve ateşe yaklaşınca vadinin sağ tarafından bulunan ağaçtan *''Ey Musa. Ben Rabbüalemin olan Allah Benim*'' diye ses geldiğini ve bu olayla ağacın kutsal bir varlık olarak kabul edildiğini anlamaktayız. Yine Allah c.c Kur'an-ı Kerim'de cennet bahçelerini anlatırken cennet ağaçlarından bahsetmektedir. Bunun yanı sıra Hz. Muhammed (s.a.v) bir hadisi şerifinde *''Kıyamet kopmaya yakınken elinizde bir ağaç fidanı varsa ve onu dikmeye vakit bulabilirseniz onu dikin''* şeklinde buyurmaktadır[1003]. Diğer bir Hadisi Şerif'te *''Hz. Peygamber (s.a.v) bir mezarlıktan geçerken, iki mezardaki ölünün bazı küçük şeylerden dolayı azap çekmekte olduklarını gördü. Bu iki mezardaki ölülerden biri hayatında koğuculuk yapıyor, diğeri ise idrardan sakınmıyordu. Bunun üzerine Resulullah (s.a.s) yaş bir dal almış, ortadan ikiye bölmüş ve her bir parçayı iki kabre de birer birer dikmiştir. Bunu gören ashap, niye böyle yaptığını sorduklarında:*

"Bu iki dal kurumadığı sürece, o ikisinin çekmekte olduğu azabın hafifletilmesi umulur." buyurmuşlardır[1004]. Buradan anlaşılıyor ki ağaç islam inancında önemli bir yere sahiptir.

Ölüm ve faniliğin sembolü olarak kullanılan ''Selvi Ağacı'' kendine has kokusu ve özellikleriyle önemli bir yere sahiptir ve tasavvuf içinde de önemli bir yer teşkil etmektedir. Özellikle uzun boylu ve dimdik duruşu ile Kur-an' daki ''Allah'' yazılışının ilk harfi olan ''Elif ا''e benzetilmekte, Allah'ın bir olduğunu işaret etmekte ve Allah'ı zikrettiğine inanılmaktadır[1005]. Bir başka kaynakta kıyamet günü bütün yaratıklar doğrulup, ayağa kalkacağı için servi ile kıyamet arasında bir ilişki kurulur. *''Saye veş kaldım ayakta rahm edip almaz elim, Ol Kıyamet serv-kad canan elinden el gıyas (gölge*

[1003] Ahmed b. Hanbel, Müsned, 5/415.
[1004] Davut Aydüz, *Kur'ân-ı Kerîm'in Kalbi Yâsîn Sûresi Tefsiri,* Işık Yayınları, Ankara 2013, 175.
[1005] Aziz Doğanay, ''Türklerde Ahiret İnancının Mezar Yapı ve Bezemelerine Tesiri'', *Sanat ve İnanç II,* Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul 2004, 127-140.

gibi ayak altında serili kaldım, acıyıp da elimden tutmuyor, o servi boyuyla kıyatemeti hatırlatan sevgilinin elinden kurtulmama bir yardım eden çıksın'' mısraları selvi ağacı gölgesinin ölüyü, kendisinin ise dirişili temsil ettiğinin dile getirilmiş halidir[1006].

Servi ağacının dayanıklılığı ve dik duruşu, rüzgardan sağa ve sola eğilmeyişi ağırbaşlılığı temsil etmekte ve sabrı simgelemektedir[1007].

Osmanlı'da motif olarak yoğun bir biçimde minyatürlerde, çini süslemelerinde, seramiklerde, halılarda ve mezar taşlarında karşımıza çıkmaktadır. Ancak Edirne ve İstanbul'un Kuzguncuk sırtlarındaki Müsevi mezarlıklarında da servi motifinin görülmesi Yahudi'lerinde mezar taşlarında bu motifi işledikleri anlaşılmaktadır[1008]. Kullanılan servi ağacının tepe kısımları genellikle sağa veya sola doğru eğik bir biçimde işlenmektedir. Bu da bize *''Yıldızlar ve ağaçlar ona secde etti''* sözünü akıllara getirmektedir[1009]. Yani selvi ağacının tepesinin eğik durması acziyeti ve yaratıcı karşısındaki boynu bükük kalmayı ifade etmektedir.

Kabristan yada mezar ağacı olarak adlandırılan, ölülerin topraklardaki kokularını dağıtmak için reçine kokulu servi ağacının dikilmesi Osmanlı'da bir gelenektir[1010]. Genellikle mezar ayakucu şahidelerinde ya da mezar gövdeleri üzerine servi ağaçları asma ve üzüm yapraklarıyla birlikte veya yalnız olarak işlenmektedir. Hans-Peter Laqueur bu işlenişi sembolük bir anlatımdan çok estetik açıdan önemli olduğunu ifade etsede[1011] bu, eski bir geleneği yansıtmaktadır, insanların cenaze merasimlerinde ellerine selvi ve üzüm dalı alması, ölen kişinin cennet bahçesinde ab-ı hayat'ı bulması, sonsuz ve rahat huzura kavuşmasını temenni etmek için ya da ölen kişinin genç biri olması hasebiyle mezarın üzerine meyvelerle donatılmış söğüt dalı ile birlikte servi dalı dikildiği belirtilmektedir[1012].

Anadolu Selçuklu'lara ait mezar şahidelerinde karşılaşmadığımız servi ağacı motifi özellikle XIV. yüzyıl ile birlikte mezar taşlarında görülmeye başlanmıştır[1013].

[1006] ''Servi'', Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, C. 20, İstanbul 1983, 10400.
[1007] Kutlu, 29.
[1008] Boşdurmaz, 92.
[1009] Kur'an-ı Kerim, Rahman Sûresi 6. Ayet.
[1010] Cimilli, 225-235.
[1011] Laqueur, 130.
[1012] Cimilli, 234.
[1013] Hanoğlu, Batılılaşma Dönemi Rize Mezar Taşları, 1936.

Balıkesir'de incelediğimiz mezar şahideleri içerisinde servi motifinin işlenildiği 15 örnek bulunmaktadır[1014]. Bu örneklerin 1'i mezar gövdesi üzerinde, diğerleri ise ayakucu şahidelerindedir. Tespit edilen servi ağaçları tek başına, asma ağacı, karanfil ve akantus ile birlikte işlendikleri görülmektedir.

Tek olarak işlenen 10 örnek görülmektedir. Bunlardan 1'i XVIII.,[1015] 4'ü XIX.,[1016] 3'ü XX.[1017] yüzyıla aitken 2 örneğin tarihi belli değildir[1018] ve bu mezarların 5'i erkek, 3'ü kadın şahidesine aittir, 1 tanesinin ise kimliği tespit edilememiştir.

Asma ile birlikte işlenen servi ağacı motifinden 2 örnek bulunmaktadır. Erkek mezarlarına ait ayakucu şahidelerinde bulunan bu örnekler XIX. yüzyıla aittir[1019].

Akantus yaprağı ile birlikte işlenen servi ağacına ait bir örnek tespit edilmiş olup tarihi belli olmayan bir kadın şahidesindedir[1020].

Taç yapraklı karanfil ile birlikte işlenen servi ağacına ait 2 örnek tespit edilmiş olup 1'i XIX.[1021] yüzyıla ait, diğerinin ise tarihi belli olmayan erkek şahidesindedir[1022].

Balıkesir dışındaki diğer örneklerine baktığımızda, Aydın Koçarlı Cihanoğlu Camii Haziresi'nde 16[1023],Batılılaşma Dönemi Rize mezar taşlarında 27[1024], Bayburt'ta 14[1025], Bozdoğan-Yazıkent Beldesi Mezarlığı'ndaki süslemeli kadın mezar taşları içerisinde 2[1026], Cafer Paşa Türbesi kazısı ve bitkisel mezar taşları içerisnde 2[1027], Çorum'da 1[1028], Eceabat'a bağlı bazı merkezlerdeki Türk-İslam mezar taşlarında 1[1029], Edirne Gazi Mihal

[1014] Bkz. Ali Şuuri Haziresi, A1, Baş Çeşme Mezarlığı, B1-7, B5-2, B10-3, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-7, Ş-18, Ş-28, Ş-61, Ş-71, Ş-76, Ş-82, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-16, Z-17, Z-43.
[1015] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-7.
[1016] Bkz. Ali Şuuri Haziresi, A1, Baş Çeşme Mezarlığı, B1-3, B1-7, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-17.
[1017] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B10-3, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-61, Ş-71.
[1018] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-82, Zağnos Paşa Camii Haziresii, Z-43.
[1019] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-28, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-16
[1020] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B5-2
[1021] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-18.
[1022] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-76.
[1023] Varol, 151.
[1024] Hanoğlu, 1937.
[1025] Akdağ, 274.
[1026] Bülent Nuri Kılavuz, ''Bozdoğan-Yazıkent Beldesi Mezarlığı Süslemeli Kadın Mezar Taşları'' *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 78-110.
[1027] H. Örcün Barışta, ''İstanbul- Eyüp Sultan Cafer Paşa Türbesi Kazısı ve Bitkisel Bezemeli Mezar Taşları Üzerine'', Eyüp Sultan Sempozyumu IV, İstanbul, 252-277.
[1028] Sevin, 254.
[1029] Şen, 178.

Camii Haziresi'nde 10[1030], Edirne Üç Şerefeli Camii Haziresi'nde 25[1031], Emir Sultan Mezarlığı'ndaki 18. ve 19. yüzyıl mezar taşlarında 23[1032], Eyüp Sultan'da bazı çocuk mezar taşlarında 1[1033], Giresun İli Osmanlı mezar taşlarında 4[1034], İstanbul'da Osmanlı mezarlıkları ve mezar taşları içerisinde 46[1035],İzmir Urla merkezde bulunan cami hazirelerinde 10[1036], Kadıköy Taşköprü Caddesi Mezarlığı'nda 7[1037], Kastamonu Atabey Camii Haziresi ve Türbesi'nde 5[1038], Kastamonu Ferhat Paşa Camii Haziresi'nde 8[1039], Kayser, Tavlusun Köyü Mezarlığı'nda 3[1040], Kayseri Zamantı Irmağı çevresindeki bezemeli mezar taşlarında 10[1041], Manisa Gördes'te 120[1042], Nevşehir Hacı Bektaş-ı Veli Külliyesi'ndeki mezar taşlarında 7[1043],Ordu İli, Ünye İlçesi Hacı Osman Ağa Camii Haziresi'nde 1[1044], Osmanlı Ortakent başlıklı mezar taşlarında 4[1045], Safranbolu Yörük Köyü Mezarlığ'ında bulunan bezemeli mezar taşları içerisinde 3[1046],Samsun'da 11[1047], Sinop Arkeoloji Müzesi'nde 2[1048], Tire Müzesi'nde bulunan süslemeli mezar taşlarında 9[1049], Trabzon İli, Gülbahar Hatun ve Tavanlı Camii Hazireleri ile Küçük İmaret Mezarlığı'nda 40[1050], Trabzon Sülüklü 19. yüzyıl mezar taşlarında 1[1051], Trabzon

[1030] Doğan, 843.
[1031] Arslan, 456-558.
[1032] Çakar, 497.
[1033] Barışta, ''Eyüp Sultan'da Bazı Çocuk Mezar Taşları'', 172-180.
[1034] Çal, İltar, 50.
[1035] Laqueur, 131.
[1036] F. Bulut, 450.
[1037] Kurtbil, 354.
[1038] Çal, Kastamonu Atabey Camii ve Türbesi'ndeki Mezar Taşları, 36.
[1039] Gündoğan, 273.
[1040] Şerife Tali, ''Kayseri Tavlusun Köyü Mezarlığında Bezemeli Mezar Taşları II'' 97-124.
[1041] Sarıoğlan Arslan, 145.
[1042] Biçici, Manisa Gördes'te Bulunan Osmanlı Dönemi Mezar Taşları, 779.
[1043] Emrah Yazıcıoğlu, Nevşehir-Hacı Bektaş-i Veli Külliyesi Haziresi'nde Yer Alan Mezar Taşları, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara 2004, 105.
[1044] Çelik, 171.
[1045] Biçici, Osmanlı Ortakent Başlıklı Mezar Taşları, 1064-1105.
[1046] Biçici, Safranbolu Yörük Köyü Mezarlığında Bulunan Bezemeli Mezar Taşları, 298-324.
[1047] Nefes, 192.
[1048] Yeni, 260.
[1049] H. Kamil Biçici, ''Tire Müzesinde Bulunan Süslemeli Mezar Taşlarından Bazı Örnekler (XVII-XIX.yy)'', Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Ankara 2009, 109-150.
[1050] Eren, 651.
[1051] Ölçay, 221.

Sülüklü'de 18. yy. mezar taşlarında 1[1052], Uşak'ta Osmanlı mezar taşlarında[1053] ve Sinop Seyyid Bilal Türbesi Haziresi'nde servi örnekleri görülmektedir[1054].

Kat. No: Z-16

Kat. No: Ş-28

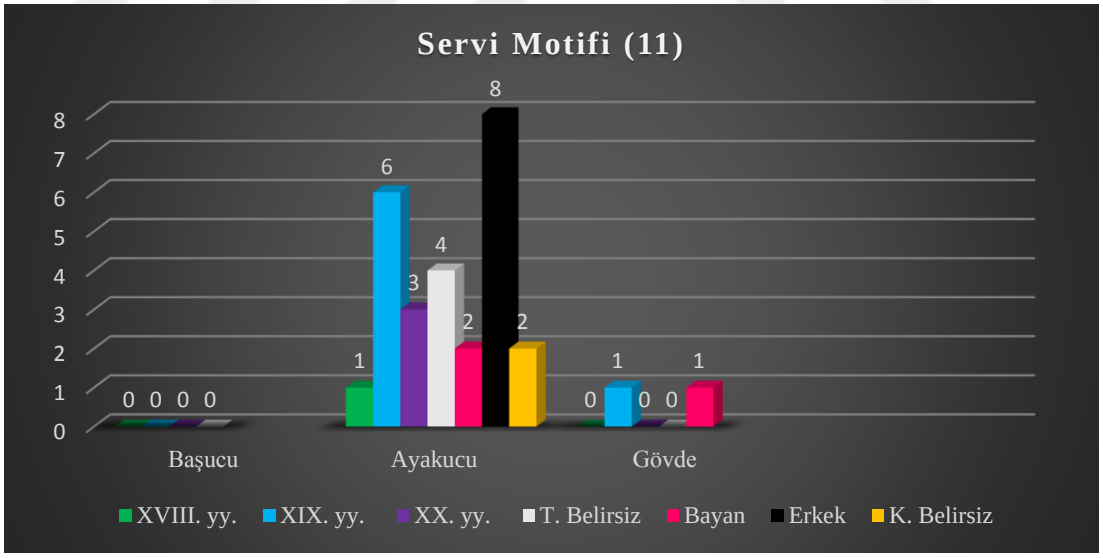
[1052] Yer, 197.
[1053] Bayrakal, 254.
[1054] Türker, 274.

Kat. No: Ş-76

Kat. No: B5-2

Grafik 4: Servi Motifi

4.6.1.2. Hurma Ağacı

İnsanlar tarafından yetiştirilen en eski ağaçlar arasında bulunan hurma,[1055] Türkçe'ye Farsça'dan geçen bir kelimedir. Eski Ahid'de bir yer adı olarak zikredilen ball-tamar da "hurma sahibi" anlamındadır[1056]. Hurmanın ilk 8 bin yıl önce Hint Yarımadası'nın batısında yetiştirildiği ileri sürülmektedir[1057]. Bununla birlikte Mezopotamya ve Arap Yarımadası ile Akdeniz'in güney ve doğu sahillerinde bulunan ülkelerin kültürlerinde hurma önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle Sumer, Akad, Asur, Mısır ve eski Arap metinlerinde hurma ile ilgili yazı ve tasvirlere rastlamak mümkündür. Eğer hurma taş üzerine işlendiyse timorah veya timmôrah adı verilmektedir. Mısır'da evlerin tavanlarını hurma dalları ile süsledikler ortaya çıkarılmıştır. Firavunlar dönemi figürlerinde hurma temalarının bulunduğu bilinmektedir. Ayrıca Yahudiler için de önemlidir. Hz. Süleyman'ın Mâbedi anlatılırken duvarlarının hurma kabartmalarıyla bezemeli olduğundan bahsedilmektedir[1058]. Yine, yahudi paraları üzerinde de hurma resimlerinin işlenilmiştir[1059]. Hristiyan Kültürü'nde ise "Kudüs'ten dönerken hurma dalı getiren hacı" anlamındaki "palmer" soyadı sıkça kullanılmaktadır. Kilise duvar mozaiklerinde ve lahit üzerlerinde hurma dalı görülmektedir[1060].

Hurma, cennete mahsus ağaçlardan olup ölümsüzlüğü temsil ettiğine inanılır[1061], Kur'an-ı Kerim'de geçen ağaç ve meyveler içerisinde yer alan hurma için Allah c.c şöyle buyurmaktadır: **''***Doğum sancısı onu (Meryem'i) bir hurma ağacına (yaslanmaya) zorladı. "Ah! Keşke bundan önce ölseydim de, unutulup gitseydim" dedi. Alt tarafından (İsa ya da melek) ona şöyle seslendi: "Hüzünlenme! Rabbin alt yanında bir su arkı meydana getirdi." "Hurma ağacının (kurumuş) dalını kendine doğru silkele de, üzerine (önüne) taze olgun hurmalar dökülsün"*[1062]**.** Diğer bir ayette ise, *"O, gökten su indirendir. Bununla herşeyin bitkisini bitirdik, ondan bir yeşillik çıkardık, ondan birbiri üstüne bindirilmiş taneler türetiyoruz. ve hurma ağacının tomurcuğundan da yere sarkmış salkımlar, birbirine benzeyen ve benzemeyen üzümlerden, zeytinden ve nardan*

[1055] Vayalil Praveen K., Crit Rev Food Sci Nutr. *"Date fruits (Phoenix dactylifera Linn): An Emerging Medicinal Food"* 2011, 249-71.
[1056] Nebi Bozkurt, "Hurma", *TDVİA, C. 18,* İstanbul 1998, 391-393.
[1057] Mehmet Altan, *Çölden Gelen Şifa Hurma*, Altın Burç Yayınları, İstanbul 2008, 65.
[1058] Bozkurt, Hurma, 391-393.
[1059] Altan, 65
[1060] Bozkurt, Hurma, 391-393
[1061] Elitez, 60.
[1062] Kur'anı Kerim, Meryem Sûresi, 23, 24, 25. Ayetler.

bahçeler (kılıyoruz.) Meyvesine, ürün verdiğinde ve olgunluğa eriştiğinde bir bakıverin. Şüphesiz inanacak bir topluluk için bunda gerçekten ayetler vardır"[1063].

Hurma hakkında Hz. Muhammed (sav) ise şu şekilde buyurmaktadır: *''Halanız olan hurmaya ikram ediniz. Çünkü o (hurma) babanız Âdem'den arta kalan çamurdan yaratıldı. Ağaçlardan hiçbir ağaç Allah katında İmrân kızı Meryem'in altında (İsa'yı) doğurduğu ağaçtan daha değerli değildir''*[1064]. Bir diğer hadiste, "*Kim Hurmayı severse, Allah da onu sever''*. Başka bir hadiste ise, *''Acve (hurması) cennet meyvelerindedir''*[1065].

Ayet ve hadisi şeriflerden hareketle hurmanın müslümanlar için önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. İslam inancında hurma ağacı yaşamın ve ölümün sembolü olarak resmedilirken, bol meyveli olarak zikredilmesinde ise bereketi ve üremeyi simgelediği ifade edilmiştir[1066]. Hurma, insan ile arasında en çok benzerliği olan bitkidir[1067].

Tarih boyunca besin kaynağı, ilaç, inşaat malzemesi, katkı maddesi ve tiracette kullanılmasının yanı sıra ortaya konulan sanat eserlerinde dini bir motif olarak kullanılmıştır[1068].

Hurma ve hurma dalı Selçuklu ve Osmanlı Dönemi eserlerinde sıkça kullanılan bir motif olmuştur[1069]. Hurma ağacı mezar taşlarının yanı sıra İstanbul Azapkapı Saliha Sultan Çeşmesi'nde[1070] olduğu gibi mimari yapılarda da görülmektedir. Mezar şahidelerinde genel itibariyle ayakucu şahidesi üzerine işlenildiği görülen hurma ağacının yaprakları taşın yüzeyini kaplayacak bir şekilde yüzeye yayılmaktadır. Alt kısımlarda ise, aşağı doğru sarkan hurma taneleri ve onların ucunda yer alan kıvrımlı dallar görülmektedir[1071].

[1063] Kur'an-ı Kerim, En'am Sûresi, 99. Ayet.
[1064] http://www.ihvanlar.net/2014/05/06/hurma-ve-hurma-agaci-ile-insan-arasindaki-benzerlik/ (Erişim Tarihi: 04.04.2017) **Ebû Yâlâ – Ramüz'el-Ehâdis**
[1065] http://www.ihvanlar.net/2014/05/06/hurma-ve-hurma-agaci-ile-insan-arasindaki-benzerlik/ (Erişim Tarihi: 04.04.2017) Ebû Nuaym.
[1066] Burhan Oğuz, *Mezartaşında Simgeleşen İnançlar*, Anadolu Aydınlanma Vakfı Yayınları, İstanbul 1983, 31-35.
[1067] Altan, 62. (Detaylı ayrıntı için Mehmet Altan'ın ''Çölden Gelen Şifa Hurma'' adlı kitabına bakınız)
[1068] Zekeriya Aktürk, Mehmet Işık, ''Besin Değeri ve Sağlık Açısından Hurma'', *Konuralp Tıp Dergisi*, Düzce 2012, 62-68.
[1069] Elitez, 60.
[1070] Barışta, H. Örcün, İstanbul Çeşmeleri Azapkapı Saliha Sultan Çeşmesi, Ankara 1995, 54.
[1071] Uğurluel, 11.

Balıkesir'de incelediğimiz mezar şahidelerinde hepsi ayakucu taşında olmak üzere 5 örnekte hurma ağacı motifi tespit edilmiştir. Bu örneklerden 3'ü kadın mezar şahidesine ait olup, 2'si XIX.[1072] yüzyıla aitken, 1'inin tarihi tespit edilememiştir[1073]. Diğer 2 örnek ise erkek mezar şahidesine aittir ve XX. yüzyıla tarihlendirilmektedir[1074].

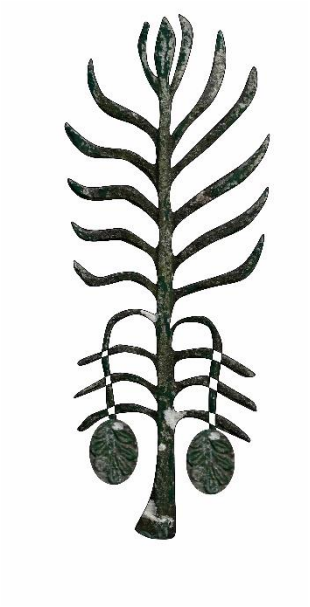
Balıkesir dışında diğer örneklere baktığımızda; Akçabat Yöresi'ndeki Osmanlı mezar taşlarında 2[1075], Aydın Koçarlı Cihanoğlu Camii Haziresi'nde 4[1076], Batılılaşma dönemi Rize mezar taşlarında 17[1077], Boyabat'ta 67[1078], Cafer Paşa Türbesi kazısı ve bitkisel bezemeli mezar taşlarında 2[1079], Çorum mezar taşlarında 1[1080], Edirne Gazi Mihal Camii Haziresi'nde 10[1081], Edirne Üç Şerefeli Camii Haziresi'nde 69[1082], Emir Sultan Mezarlığı'ndaki 18. ve 19. yüzyıl mezar taşlarında 3[1083], Eyüp Sultan'da bazı çocuk mezar taşlarnda 1[1084], Giresun'da 6[1085], İstanbul, Rum Mehmet Paşa Camii Haziresi'nde 4, Sinan Paşa Camii Haziresi'nde 3[1086], İstanbul'da Osmanlı mezarlıkları ve mezar taşlarında 14[1087], Kadıköy Taşköprü Caddesi Mezarlığı'nda 6[1088], Kastamonu Atabey Gazi Camisi ve Türbesi'ndeki mezar taşlarında 2[1089], Kastamonu Ferhat Paşa Camii Haziresi'nde 2[1090], Kayseri Tavlusun Köyü Mezarlığı'nda 2[1091], Nevşehir Hacı Bektaş-ı Veli Külliyesi Mezarlığı'nda 6[1092], Ordu İli, Ünye İlçesi Hacı Osman Ağa Camii Haziresi'nde 4[1093], Safranbolu Yörük Köyü Mezarlığı'nda bulunan bezemeli mezar taşlarında 2[1094], Sakarya

[1072] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B11-2, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-30.
[1073] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B2-4.
[1074] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B6-1, B11-5.
[1075] Gedikli, 174.
[1076] Varol, 152.
[1077] Hanoğlu, Batılılaşma Dönemi Rize Mezar Taşları, 1948.
[1078] Çal, Boyabat Mezar Taşları, 146.
[1079] Barışta, ''İstanbul-Eyüp Sultan Cafer Paşa Türbesi Kazısı ve Bitkisel Bezemeli Mezar Taşları'', 252-277.
[1080] Sevin, 252.
[1081] Doğan, 838.
[1082] Arslan, 560.
[1083] Çakar, 494-495.
[1084] Barışta, ''Eyüp Sultan'da Bazı Çocuk Mezar Taşları'', 172-180
[1085] Çal, İltar, 48.
[1086] Çınar, 358.
[1087] Laqueur, 131.
[1088] Kurtbil, 354.
[1089] Çal, Kastamonu Atabey Gazi Camisi ve Türbesindeki Mezar Taşları, 33.
[1090] Gündoğan, 271.
[1091] Tali, 97-124.
[1092] Yazıcıoğlu, 105.
[1093] Çelik, 173.
[1094] Biçici, Safranbolu Yörük Köyü Mezarlığında Bulunan Bezemeli Mezar Taşları, 298-324.

İli, Geyve İlçesi Osmanlı Dönemimezar taşlarında 1[1095], Samsun, Çarşama Rıdvan Paşa Camii Haziresi'nde 1[1096], Samsun'da 5[1097], Sinop Arkeoloji Müzesi'nde 5[1098], Trabzon İli, Gülbahar Hatun ve Tavalı Camii Hazireleri ile Küçük İmaret Mezarlığı'nda 22[1099], Trabzon Sülüklü'de 18. yy. mezar taşlarında 3[1100], Trabzon Sülüklü'de 19. yy. mezar taşlarında 4[1101] ve Sinop Seyyid Bilal Gazi Türbesi'ndeki mezar taşlarında hurma ağacı örnekleri bulunmaktadır[1102].

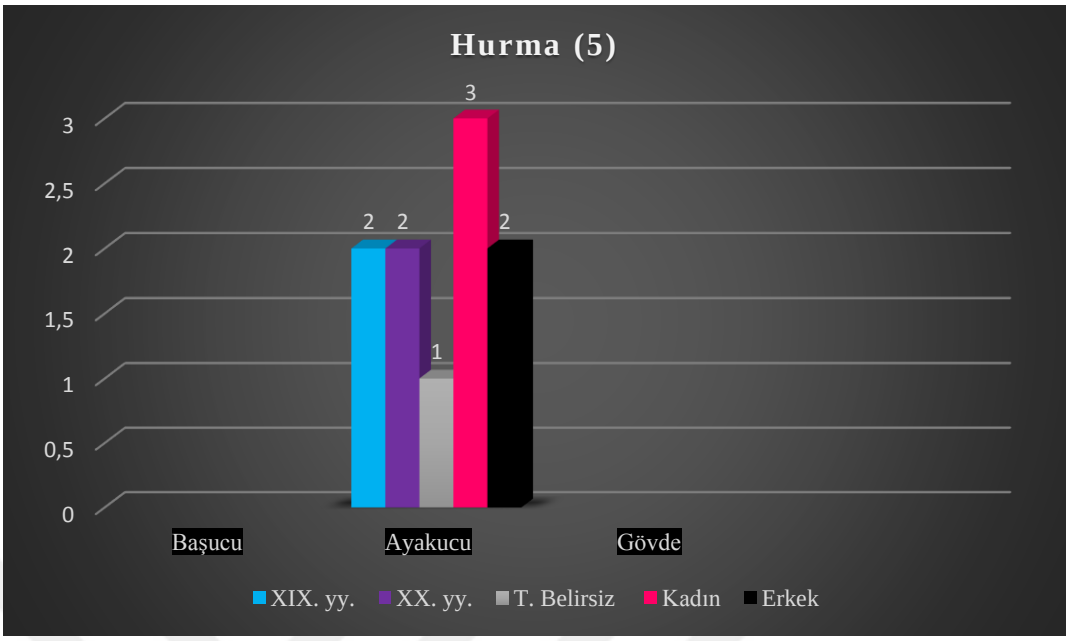

Kat. No: B11-5

Kat. No: B11-2

[1095] Yavuz, 143.
[1096] Gün, 105-143.
[1097] Nefes, 193.
[1098] Yeni, 258.
[1099] Eren, 652.
[1100] Yer, 198.
[1101] Ölçay, 220.
[1102] Türker, 274.

Grafik 5: Hurma Motifi

4.6.1.3. Üzüm/Asma

Vitis Vinifera olarak isimlendirilen[1103] asma, nar ve hurma gibi hem yaprağından ve meyvesinden hem de gövdesinden yararlanılan bir bitkidir[1104]. Asma bitkisinin anayurdu Hazar Deniz'inin güney bölümleri olup bu bölgeden yola çıkarak Aşağı Fırat Bölgesi'ne yayılmaya başlamış daha sonra Sami kavimlerinin peşine takılarak, güney batının çöl ve cennetlerine kadar uzanmıştır. Alkolü damıtmayı icat eden Samiler, şarap kültürünü Suriye'den Anadolu'yu boydan boya katederek, Lidyalılara, Friglere, Mysialılara, Perslere ve Yunan Yarımadası'na kadar uzanarak ticaret halini almıştır[1105]. Şarap yapımında kullanılması nedeniyle üzümün M.Ö. 6000'den sonra kültüre alındığı tahmin edilmektedir ve Radyokarbon tekniği ile yapılan deneyler sonucu şarabın, günümüzünden 10.000 yıl önce bilindiği ve imal edildiği tespit edilmiştir[1106].

Asmanın M.Ö. 4700 ve 3500 yılına ait kazı çalışmalarında Mısır hiyerogliflerinde üzüm yetiştiriciliği ve şarap yapımının tasvir edildiği gözlemlenmektedir[1107]. Bununla

[1103] Orhan Didem Deliorman, Fatma Ergun, Nilüfer Orhan, ''Anadolu Medeniyetlerinde Asma (Vitis vinifera L.)'', *Turk J Biol*, Tübitak, Ankara 2009, 70
[1104] N. Gülgün Elitez, *Türk Mezar Taşlarında Bitki Motifleri,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1996, 62.
[1105] V. Hehn, *Zeytin, Üzüm ve İncir*, (Çev: Necati Açа), Dost Kitap Evi Yayınları, Ankara 1998, 112.
[1106] Delirorman Orhan, Ergun, Orhan, 70.
[1107] Hale Gürkan, *Asma Bitkisinin Tarih Boyunca Önemi ve Günümüzdeki Kullanımı*, (Yayımlanmamış Bitirme Tezi), Erciyes Üniversitesi Eczacılık Fakültesi, Kayseri 2014, 5.

birlikte Anadolu'da asmanın tarihçesine baktığımızda, kayıtlı bilgilerden yola çıkılarak Anadolu'da medeniyet ile başladığı görülmektedir. Şarabın tarihi ise daha eski olmasına rağmen başlangıcının Hititler zamanında olduğu, Anadolu Medeniyetler Müzesi'nde sergilenen Hititlerden kalma M.Ö. 3000'lere ait som altından yapılmış şarap sürahisi ve ayaklı şarap kadehi, bulunmuş en eski şarap kabından yola çıkırılarak bu sonuca varılmaktadır[1108]. Anadolu'da ilk kez organize devlet kuran Hititler'in başkenti Boğazköy'de de (Hattuşa) Hititler'den günümüze kalan eserlerinin bir çoğunda asma, üzüm ve şarap resmedilmiştir[1109].

M.Ö. 7. yüzyılda Frigler ve Lidyalılar'da en önemli tanrılar; Doğa tanrıları Kybele, Artemis ve Dionysos'du. Dionysos ormanlarda vahşi hayvanlar ile yaşadığına inanılan şarap, bitki ve tarım tanrısıydı[1110]. Bu tanrı inancı Yunan inancına geçmiş ve etkilemiştir. Yunan'da Zeus'un oğlu Dionysos, üzüm bağlarının koruyucusu ve şarabın mucidi olarak görülmektedir. Romalılar ise Dionysos'u Bacchus olarak kültürlerine işlemişlerdi. Bunun en güzel geç ve somut örneğini 1595 yılında resim olarak dile getiren Caravaggio'yu söyleyebiliriz. Hz. İsa'nın kendini asma, kanını da şarap olarak tasvir etmesi nedeniyle asma, üzüm ve şarap Hristiyan dünyasının vazgeçilmez bir parçası olmuştur[1111].

Anadolu'da bağcılığın pek çok yerde yapıldığı bilinmektedir. Bölgede yaşayan Hititler[1112] ve asma bahçelerine sahip olan medeniyetler arasında Urartular vardır[1113]. Van'da (M.Ö. 900-600) Urartular'dan kalma Menua sulama kanalı çevresinde asma bahçelerinin çevrelediğiyle ile ilgili belgelerde anlatılmaktadır[1114].

Bizans döneminde üzümün önemli bir yer tuttuğu bilinmektedir. Ortaya koydukları yapılar, freskolar ve paralar üzerinde bu motife rastlamak mümkündür. İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen M.S. 5-6. yüzyıla tarihlenen Bizans'tan kalan bir sütun tamburunda asma yaprakları ve dallarının kullanılmasına buna en güzel örnekleri arasında yer almaktadır[1115].

[1108] Delirorman Orhan, Ergun, Orhan, 71.
[1109] Ekrem Akurgal, *Anadolu Kültür Tarihi,* Net Yayınevi, Ankara 1995, 142-153.
[1110] Deliorman Orhan, Ergun, Orhan, 72-74.
[1111] Akurgal, 187.
[1112] Ali M. Dinçol, "Geç Hititler", *Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi I,* Görsel Yayınlar, İstanbul 1982, 127-137.
[1113] Ekrem Akurgal, *Anadolu Kültür Tarihi,* Tubitak, Ankara, 1998, 247-264.
[1114] Deliorman Orhan, Ergun, Orhan, 72.
[1115] Deliorman Orhan, Ergun, Orhan, 74.

Arap toplumuna baktığımızda ise Arap egemenliğinin hakim olduğu bölgelerde (Sicilya, Kuzey Afrika ve İspanya) bağcılık gerilemiştir. Bunun sebebini ise iç kültüründen ziyade Sami kanaatkarlığıyla suya ve serin gölgelere rağbet gören hükümdaların bağcılığa izin vermemesi olarak gösterilmektedir[1116].

Anadolu yaşayan birçok medeniyetin kültüründe asma ve üzümün önemi çoğu tarihi yapıda kendini göstermektedir. Anadolu'nun en eski camisi olan Diyarbakır Ulu Camii'nin (636) yanı sıra[1117] Selçuklu ve Osmanlı Dönemi saray ve cami duvar çinilerinde asma motifinin kullanıldığı görülmektedir. Bunların bazıları yurt dışına kaçırılmıştır, çeşitli müzelerde sergilenmektedir[1118].

Evrensel olarak benimsenen asma ve meyvesini bütün medeniyetlerde görmek mümkündür. Bunun güzel ve ün yapmış en güzel örneği, dünyanın yedi harikasından biri olan ve asma bahçesi ile özdeşlemiş ve ismini duyurmuş olan Babil'in Asma Bahçeleri, Asur kralı Ninos'un ölümünden sonra Babil'e hakim olan Kraliçe Semiramis tarafından yaptırılmıştır[1119].

Üzüm ile ilgili, ''*Nuh (a.s) tufandan korunmak için çeşitli hayvanlarla beraber bindiği gemi karaya oturmuştu. Gemideki hayvanlar yiyecek bulmak için çevreye dağıldılar.İçlerinden bir keçi gemiye döndüğünde garip hareketlerde bulunarak diğer hayvanlara sebebi yokken toslamaktaydı. Nuh, ertesi gün keçiyi takip etti. Sonunda gördü ki keçi ağaçlara dolanmış bir sarmaşık bitkisi olan asmanın meyvelerinden yiyor ve sonrasında neşelenip, sarhoş oluyordu. Keçi sayesinde üzüm suyunu yani şarabı keşfeden Nuh, ne zaman şarap içse neşelenip, keyfe dalıyordu. Bu durum şeytanın hoşuna gitmedi, kavurucu nefesi ile üfledi ve asmaları kuruttu sonra pişman oldu. Asmaları tekrar yeşertmenin tek yolu, asmanın dibine yedi hayvanın kanının dökülmesiydi. Kuruyan asma fidanlarının toprağına aslan, kaplan, köpek, ayı, horoz, saksağan ve tilki kanı döküldü ve bir yıl sonra asmalar yeşererek yeniden ürün verdi. Sarhoş kişiler kendi mizaçlarına uygun hayvanın davranışını sergilerdi. Yani bir aslan gibi güçlü ve cesur, kaplan kadar*

[1116] Gürkan, 9-10.
[1117] Deliorman Orhan, Ergun, Orhan, 74.
[1118] Mehmet Önder, *Yurt Dışı Müzelerinde Türk Eserleri*, Gaye Matbaacılık, Ankara 1989, 57.
[1119] Deniz Gezgin, *Bitki Mitosları*, Sel Yayıncılık, İstanbul 2007, 19-27.

yırtıcı, ayı gibi kuvvetli, köpek gibi kavgacı, horoz kadar gürültücü, tilki gibi kurnaz ve saksağan kadar geveze olurlardı''[1120].

İslam inancında ise üzümün ayrı bir önemi vardır. Bu hem yukarıda belirtmiş olduğumuz Hz. Nuh ve Hz. İsa (a.s) yanı sıra Hz. Muhammed (s.a.v) hadisleri ve Allah (c.c) yüce kitabı Kur'an-ı Kerim'de belirtmesiyle önem kazanmış ve cennet meyvesi olarak insanlara anlatılmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de bazı ayetler şunlardır:

''*Hangi biriniz ister ki, altından ırmaklar akan hurmalardan, üzümlerden bir bahçesi olsun, içinde kendisinin olan bütün ürünler de bulunsun; fakat kendisine ihtiyarlık gelip çatsın, (üstelik) zayıf ve küçük çocukları olsun (böyle bir durumda iken) ona (bahçesine) ateşli bir kasırga isabet etsin de yanıversin. İşte Allah size ayetleri böyle açıklar, ki düşünesiniz''*[1121].

''*Onunla sizin için ekin, zeytin, hurmalıklar, üzümler ve meyvelerin her türlüsünden bitirir. Şüphesiz bunda, düşünebilen bir topluluk için ayetler vardır''*[1122].

''*Biz, orada hurmalıklardan ve üzüm-bağlarından bahçeler kıldık ve içlerinde pınarlar fışkırttık''*[1123].

Üzümle ilgili hadisi şeriflere baktığımızda ise *''Üzüm yiyiniz. Yorgunluğu giderir, sinirleri kuvvetlendirir, öfkeyi durdurur. Bir kişi günde yirmibir adet kuru siyah üzüm yerse, cesedinde hoşlanmayacağı bir şey kalmaz''*[1124].

Ayet ve hadislerden hareketle asma ağacı, yaprakları ve üzümü bereketli bir bitki olduğu ve canlılar için bir çok faydası olduğu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca asma ölümsüzlüğün sembolü olarak görülmektedir[1125]. Bundan dolayı mezar şahidelerinde karşılaştığımız bitki motifleri arasında yer alması *''ecel şerbetini içmek''* anlamına gelmektedir ve sonbaharı ifade etmektedir[1126].

[1120] Gezgin, 19-27.
[1121] Kur'an-ı Kerim, Bakara Suresi, 266. Ayet.
[1122] Kur'an-ı Kerim, Nahl Sûresi, 11. Ayet.
[1123] Kur'an-ı Kerim, Yasin Sûresi, 34. Ayet.
[1124] İbrahim Sarı, *Allah ve Resulü (S.A.V) Tavsiye Ettiği Gıdalar*, Net Medya Yayıncılık, İstanbul 2016, 15.
[1125] Naci Bakırcı, *Mevlevi Mezar Taşları*, İstanbul 2005, 106.
[1126] Yaşar Çoruhlu, ''Eyüp ve Çevresindeki Mezar Taşlarında Görülen Kâse içinde Meyve Tasvirlerinin Sembolizmi'', *Tarihi Kültür ve Sanatlarıyla II. Eyüp Sultan Sempozyumu: 8-10 Mayıs 1988- İstanbul: Tebliğler*, İstanbul 2009, 120.

Balıkesir'de incelediğimiz mezar şahideleri içerisinde tespit edilen asma motifinin hepsi ayak şahideleri üzerinde bulunmaktadır. Tespit edilen asma motiflerine baktığımızda;

1. **Vazo İçerisinde Çıkan Asma:** Bir vazo içerisinden çıkan ve taşın yüzeyini kaplayacak bir biçimde yayılmış olarak işlenen 2 örnek tespit edilmiştir. Bunlardan 1', XIX. yüzyıla ait kadın mezar şahidesine aitken[1127], diğeri XIX. yüzyıla ait erkek mezar şahidesindedir[1128].
2. **Kıvrımlı Dal Üzerinde Asma:** Kıvrımlı bir dal üzerinde yaprak ve üzümleriyle işlenen 4 örnek tespit edilmiştir. Bunlardan 3 tanesi kadın mezar şahidesine ait olup 2'si XIX. yüzyıla ait[1129], diğerinin ise tarihi tespit edilememiştir[1130]. 1'i ise XIX. yüzyıla ait, erkek mezar taşındadır[1131].
3. **Servi Ağacı ile Asma:** Bir servi ağacıyla birlikte işlenen asma ağacından 2 örnek tespit edilmiştir. Bu örnekler, erkek mezar şahidesine ait olup XIX. yüzyıla aittir[1132].

Balıkesir dışında diğer örneklere baktığımızda; Akçabat Yöresi'ndeki Osmanlı mezar taşlarında 11[1133], Aydın Koçarlı Cihanoğlu Camii Haziresi'nde 1[1134], Batılılaşma Dönemi Rize mezar taşlarında 30[1135], Boyabat'ta 1[1136], Edirne Gazi Mihal Camii Haziresi'nde 4[1137], Edirne Üç Şerefeli Camii Haziresi'nde 23[1138], Emir Sultan Mezarlığı'ndaki 18. ve 19. yy. mezar taşlarında 31[1139], Giresun'da 10[1140], İstanbul, Rum Mehmet Paşa Camii Haziresi'nde 3, İmrahor Camii Haziresi'nde 4, Ayazma Camii Haziresi'nde 11[1141], Kadıköy Taşköprü Caddesi Mezarlığı'nda 6[1142], Kastamonu Atabey

[1127] Bkz. Ali Şuuri Mezarlığı, A3.
[1128] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-32.
[1129] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-14, Ş-46.
[1130] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B10-7.
[1131] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii, Ş-19.
[1132] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-28, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-16.
[1133] Gedikli, 175.
[1134] Varol, 152.
[1135] Hanoğlu, Batılılaşma Dönemi Rize Mezar Taşları, 1950.
[1136] Çal, Boyabat Mezar Taşları, 151.
[1137] Doğan, 845.
[1138] Arslan, 455-556.
[1139] Çakar, 493-498.
[1140] Çal, İltar, 45.
[1141] Çınar, 354.
[1142] Kurtbil, 353.

Gazi Camisi ve Türbesi'ndeki mezar taşlarında 3[1143], Kastamonu Ferhat Paşa Camii Haziresi'nde 2[1144], Manisa Gördes'te 3[1145], Nevşehir Hacı Bektaş-ı Veli Külliyesi Haziresi'nde 1[1146], Ordu İli, Ünye İlçesi Hacı Osman Ağa Camii Haziresi'nde 1[1147], Safranbolu Yörük Köyü Mezarlığı'nda bulunan bezemeli mezar taşlarında 2[1148], Samsun'da 6[1149], Sinop Arkeoloji Müzesi'nde 2[1150], Trabzon İli, Gülbahar Hatun ve Tavalı Camii Hazireleri ile Küçük İmaret Mezarlığı'nda 17[1151], Trabzon Sülüklü'de 18. yy. mezar taşlarında 3[1152] ve Sinop Seyyid Bilal Gazi Türbesi Haziresi'nde[1153] ve Üsküdar Ahmediye Külliyesi Haziresi'nde asma/üzüm örnekleri bulunmaktadır[1154].

Kat. No: A3

Kat. No : Ş-19

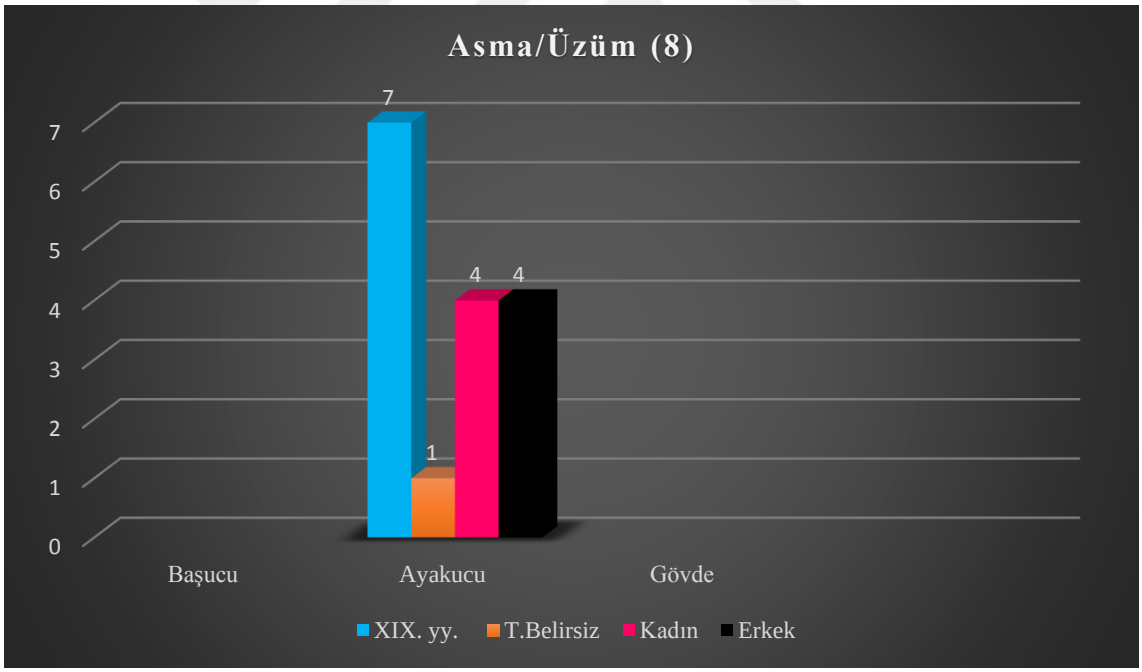
[1143] Çal, Kastamonu Atabey Gazi Camisi ve Türbesi'ndeki Mezar Taşları, 37.
[1144] Gündoğan, 276.
[1145] Biçici, Manisa Gördes'te Bulunan Osmanlı Dönemi Mezar Taşları, 770-780.
[1146] Yazıcıoğlu, 105.
[1147] Çelik, 172.
[1148] Biçici, Safranbolu Yörük Köyü Mezarlığında Bulunan Bezemeli Mezar Taşları, 298.324.
[1149] Nefes, 194.
[1150] Yeni, 260.
[1151] Eren, 653.
[1152] Yer, 199.
[1153] Türker, 274.
[1154] Abdulhamit Tüfekçioğlu, Oktay Gündoğdu, "Üsküdar Ahmediye Külliyesi Haziresi Meyve Tasvirli Mezar Taşları", *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi,* S. 36, Erzurum 2016, 173-191.

Kat. No: Z-16

Kat. No: Ş-28

Grafik 6: Asma/Üzüm Motifi

4.6.1.4. Lâle

Türk süsleme sanatının en çok kullanılan çiçek motifleri arasında karşılaştığımız lâle, Latince'de ''Tülipa'' anlamında olup[1155] zambak ailesinden soğanlı iri yapraklı otsu bitki türlerinin genel adıdır[1156]. Lâle bitkisinin çiçekleri çanı andırmakta, türlü renklerde, alacalı, yaprakları uzun ve mızraksı olabilen değerli bir çiçektir[1157]. Lâle kelimesi başlangıçta bildiğimiz lâleyi ifade etmemekte, yabani türlerle birlikte Manisa Lâlesi ve Lâle-i Nûman, Lâle-i kuhî, Lâle-i berrî, Lâle-i şakâyık, Lâle-i dilsûhte ve Lâle-i dü-rûy gibi yüzden fazla çeşiti olmakla[1158] birlikte lâle, lâleye benzeyen yabani çiçeklerin genel adını kapsamaktadır[1159].

İran mitolojisinde lalenin oluşumu şu şekilde ifade edilmektedir; bir yaprak tanesi üzerindeki çiy tanesine yıldırım düşmüş ve alev alan yaprak o haliyle kalıp laleye dönüşmüştür. Lâlenin göbeğinin yani sapına bağlandığı kısmın siyah kalması ise yıldırımdan kalan yanık izleridir. O zamandan itibaren lâle, rengi, şekli ve cezbedici görüntüsü ile şairlerin ilgisini çekmiştir[1160].

Lâle ve lâle kültürünün Anadolu'ya Türkler ile geldiği kesindir. Lâle çiçeği XII. yüzyıldan itibaren Anadolu'da süsleme motifi olarak kullanılmaya başlanmıştır[1161]. Anadolu'da XIII. yüzyılda lâleyi şiirde kullanan ve lâle için mısralar söyleyen ilk ünlü düşünür ise Mevlana Celaleddin-i Rumi'dir[1162]. Roma ve Bizans Dönemi'nde lâlenin tanınmadığını bu döneme ait paralar, abideler ve kullanılan eşyalar üzerinde bu motifin bulunmamayışı buna bir delildir. Avrupalı yazarlar ilk dönemlerde lâleyi tanımadıkları için zambağın bir çeşidi olarak kabul etmişler ve ona göre isimlendirmişlerdir. Lâle hakkında ilk bilgi veren Avrupalı yazarlar; P. Belon, G. Busbecq ve A. Galland olmuştur. Busbecq'in (1559) İstanbul'dan Avrupa'ya giderken lâle soğanlarını da yanında götürdüğü düşünülmektedir[1163].

[1155] Turhan Baytop, *İstanbul Lalesi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1992, 2.
[1156] Ersoy, 245-249.
[1157] Biçici, Manisa Gördes'te Bulunan Osmanlı Dönemi Mezar Taşları, 775.
[1158] Mehmet Kırbıyık, "Klasik Edebiyatımızda Lâleye Dair Birkaç Örnek", *Nevşehir Kültür ve Tarih Araştırmları,* (2), Nevşehir 2005, 25-30.
[1159] Beşir Ayvazoğlu, *Güller Kitabı Türk Çiçek Kültürü Üzerine Bir Deneme,* Ötüken Yayınları, İstanbul, 1997, 109.
[1160] Ayvazoğlu, 108.
[1161] Turhan Baytop, Cemal Kurba, "Lâle", *TDVİA*, C. 27, İstanbul 2003, 79-81, Baytop, 1.
[1162] A. Süheyl Ünver, "Türkiye'de Lâle Tarihi", 265-268.
[1163] Baytop, 1.

Osmanlı sanatına erken giren çiçeklerden biri olan lâle[1164], XVI. yüzyıldan itibaren sadece bahçelerde yetiştirilmekle yetinilmemiş, Osmanlı döneminde ortaya konulan çini, halı, ahşap, taş ve sedef gibi eserlerin süslemelerinde görülmekle birlikte natüralist üslupta uygulanmaya başlanmıştır[1165]. Özellikle XVIII. yüzyıla kadar süs bitkisi ve süsleme motifi olarak büyük bir önem kazanmıştır[1166]. XVI. yüzyılda yuvarlağa yakın olan formlar gittikçe uzayarak XVIII. yüzyılda aşırı uzun kadehler çizilmeye başlanılmış, XIX. yüzyılda ise Rokoko üslüp ile birlikte yerini güle bırakmıştır[1167]. Sultan III. Ahmed'in (1718-1730) saltanatının son yıllarında, lâleye olan sevgi doruk noktasına ulaşmış ve bu dönem için bazı tarihçiler ''Lâle Devri'' olarak isimlendirmişlerdir[1168].

Lâle, çini sanatında ilk defa XVI. yüzyılda Şehzade Mehmed Türbesi'ndeki pencere üstlerinde yer alan lâle motifi, Hadım Ali Paşa Camii, Haseki Hürrem Türbesi, Hadım İbrahim Paşa Camii, Hekimoğlu Ali Paşa Camii ve Mehmed Camii'nin yazıları arasındaki boşlukları doldurmak için kullanılmıştır[1169]. Lâlenin ilk gelişmiş resmi ise, yine Şehzade Mehmed'e ithaf edilen ''40 Hadis'' yazmasının lâke cildinde karşımıza çıkmaktadır[1170].

Lâlenin tek bir soğandan meydana gelerek çiçek olması ile vahdet-i vücud'u simgelediği ifade edilmektedir[1171]. Lâlenin Türkler tarafından çok sevilmesinin ve tercih edilmesinin sebeplerinden biriside Osmanlıca harfleriyle ''Allah'' ismine benzemesi ve lâle isminin bu harflerden oluşması[1172] bunun yanı sıra Allah lafzının başındaki ''Elif'' harfinin lâle ile bir benzerlik kurulması, ebced hesabı ile ''Allah'' ve lâle sözcüklerinin 66 sayısını vermesi lâle bitkisini özel kılmaktadır. Lâle kelimesi ters çevrildiği zaman Osmanlı İmparatorluğu'nun simgesi olan hilal ile aynı harflerden oluşmaktadır. Edirne Selimiye Camii'nin müezzin mahfilini tutan sütun üzerindeki lâlenin ters olarak

---

[1164] Yıldız Demiriz, *Osmanlı Kitap Sanatında Naturalist Üslupta Çiçekler*, Acar Matbaacılık, İstanbul 1986, 355.
[1165] Ünver, 266.
[1166] Ekrem Hakkı Ayverdi, *18. Asırda Lâle*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 2006, 9.
[1167] Demiriz, Osmanlı Kitap Sanatında Naturalist Üslupta Çiçekler, 355.
[1168] Ahmet Refik Altınay, *Lale Devri,* Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1973, Abdulkadir Özcan, *"Lale Devri, TDVİA, C. 27,* İstanbul 2003, 81-84, Semavi Eyice, "Batılılaşma", *TDVİA,* C. 5, 171-181, *Faruk* Taşkale, "Türk Süsleme Sanatında Güller", *Nevşehir Kültür ve Araştırmaları*, (5), Nevşehir 2006, 21, Gül İpekoğlu, "Lale Devrinin Çelebi Nakkaşı: Levni", *Sanat Dünyamız,* S. 73, İstanbul 2001, 235-244.
[1169] Fatma Çiçek Derman, "Lâle", *TDVİA,* C. 27, İstanbul 2003, 81, *Ayvazoğlu*, 138.
[1170] Ayvazoğlu, 110.
[1171] Ayla Ersoy, "Eyüp'teki Mezar Taşlarında Servi Ağacı Kültü", *Eyüp Sultan Sempozyumu V*, 95
[1172]Ünver, 265-270.

işlenmiştir. Bunun nedeni ise caminin yıkılmaması ve hilalin yere düşmemesi içindir. Eğer hilal yere düşerse, Türk devleti yıkılacaktır şeklinde rivayet edilmektedir[1173].

Lâle motifinin kullanıldığı birkaç eser arasında; Edirne Selimiye Camii, Valide Camii, Hürrem Sultan Türbesi, Üsküdar Atik Valide Camii, Topkapı III. Ahmet Odası (Kalemişi), Rüstem Paşa Camii, Tophane III. Ahmed Çeşmesi ve Bereketzâde Çeşmesi gibi birçok örnek sayılabilir.

Mezar şahidelerinde de sıkça karşılaştığımız motifler arasında yer alan lâle, Balıkesir'de incelediğimiz 13 mezar taşında tespit edilmiştir[1174]. Bu motiflerden 4'ü başucu şahidesine ait kadın mezarlarında bulunmaktadır ve 1'i XVIII.,[1175] 3'ü ise XIX. yüzyıla aittir[1176]. 9[1177] tanesi ise ayakucu şahidesi olup 6[1178] tanesi erkek mezar şahidelerine aittir ve 1'i XVII.,[1179]1'i XIX.,[1180] 4'ü XX.[1181] yüzyıla tarihlendirilir. Diğer 3'ü[1182] kadın mezar şahidesine aittir ve XX. yüzyıla tarihlendirilmektedir[1183]. Lâle taş üzerine işlenirken; tek dal üzerinde yapraklarla[1184], vazodan çıkan kıvrımlı dal üzerinde[1185], tek veya iki kıvrımlı dal üzerinde[1186] ve yalnız başına motif olarak işlenmiştir[1187].

Balıkesir dışında diğer örneklere baktığımızda; Akçabat Yöresi'ndeki Osmanlı mezar taşlarında 9[1188], Aydın Koçarlı Cihanoğlu Camii Haziresi'nde 9[1189], Batılılaşma

---

[1173] Ersoy, "Gelenksel Süsleme Sanatlarında Kullanılan Bazı Çiçek Motiflerinin İslam İnancı ile İlgisi", 247.
[1174] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-1, B1-3, B1-14, B1-16, B4-1, B10-2, B11-6, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-9, Ş-13, Ş-56, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-1, Z-5, Z-19.
[1175] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-9.
[1176] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-3, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-13, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-15.
[1177]Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-1, B1-14, B1-16, B4-1, B10-2, B11-6, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-18, Ş-56, Ş-76, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-1, Z-19
[1178] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-1, B1-14,B1-16, B10-2, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-1, Z-19
[1179] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-1.
[1180] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-19.
[1181] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-1, B1-14, B1-16, B10-2.
[1182] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B4-1, B11-6, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-56.
[1183] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B4-1, B11-6, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-56.
[1184] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-1, B1-16, B4-1, B10-2
[1185] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-14.
[1186] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B11-6, Şeyh Lütfullah Camii, Ş-56, Ş-63.
[1187] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-3, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-9, Ş-13, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-1, Z-15.
[1188] Gedikli, 171.
[1189] Varol, 149.

Dönemi Rize mezar taşlarında 36[1190], Boyabat mezar taşlarında 13[1191], Cafer Paşa Türbesi kazısı ve bitkisel bezemeli mezar taşlarında 9[1192], Çorum mezar taşlarında 2[1193], Edirne Gazi Mihal Camii Haziresi'nde 7[1194], Edirne Üç Şerefeli Camii Haziresi'nde 59[1195], Emir Sultan Mezarlığı'ndaki 18. ve 19. yy. mezar taşlarında 3[1196], Eyüp Sultan'da bazı çocuk mezar taşlarında 2[1197], Giresun'da 9[1198], İstanbul Rum Mehmet Paşa Camii Haziresi'nde 4, İmrahor Camii Haziresi'nde 2, Ayazma Camii Haziresi'nde 10[1199], İzmir Urla merkezde bulunan camii hazirelerinde 3[1200], Kadıköy Taşköprü Caddesi Mezarlığı'nda 10[1201], Kastamonu Atabey Gazi Camisi ve Türbesi'ndeki mezar taşlarında 6[1202], Kastamonu Ferhat Paşa Camii Haziresi'nde 6[1203], Kayseri Zamantı Irmağı çevresindeki bezemeli mezar taşları içerisinde 2[1204], Manisa Gördes'te 30[1205], Ordu İli, Ünye İlçesi Hacı Osman Ağa Camii Haziresi'nde 4[1206], Safranbolu Yörük Köyü Mezarlığı'nda 1[1207], Sakarya İli, Geyve İlçesideki Osmanlı Dönemi mezar taşlarında 3[1208], Samsun'da 5[1209], Sinop Arkeoloji Müzesi'nde 5[1210], Tire Müzesi'nde bulunan süslemeli mezar taşlarında 2[1211],Trabzon İli, Gülbahar Hatun ve Tavanlı Camii Hazireleri ile Küçük İmaret Haziresi'nde 31[1212], Trabzon Sülüklü'de 18. yy. mezar taşlarında 3[1213] ve Eyüp Sultan Camii civarındaki bazı mezarlarda lâle örnekleri bulunmaktadır[1214].

1190 Hanoğlu, Rize Batılışma Dönemi Mezar Taşları, 1925.
1191 Çal, Boyabat Mezar Taşları, 148.
1192 Barışta, İstanbul-Eyüp Sultan Cafer Paşa Türbesi Kazısı ve Bitkisel Bezemeli Mezar Taşları, 252-277.
1193 Sevin, 244.
1194 Doğan, 841.
1195 Arslan, 453-558.
1196 Çakar, 496.
1197 Barışta, Eyüp Sultan'da Bazı Çocuk Mezar Taşları, 172-180.
1198 Çal, İltar, 149.
1199 Çınar, 356.
1200 F. Bulut, 457.
1201 Kurtbil, 351.
1202 Çal, Kastamonu Atabey Gazi Camisi ve Türbesindeki Mezar Taşları, 35.
1203 Gündoğan, 257.
1204 Sarıoğlan Arslan, 150.
1205 Biçici, Manisa Gördeste Bulunan Osmanlı Dönemi Mezar Taşları, 775.
1206 Çelik, 167.
1207 Biçici, Safranbolu Yörük Köyü Mezarlığında Bulunan Bezemeli Mezar Taşları, 298-324.
1208 Yavuz, 342.
1209 Nefes, 194.
1210 Yeni, 259.
1211 Biçici, ''Tire Müzesinde Bulunan Süslemeli Mezar Taşlarından Bazı Örnekler (XVIII-XIX.)'', 110-150.
1212 Eren, 644.
1213 Yer, 193.
1214 Doğanay, 261-267.

Kat. No: Ş-63

Kat. No: B1-16

Kat. No: B1-14

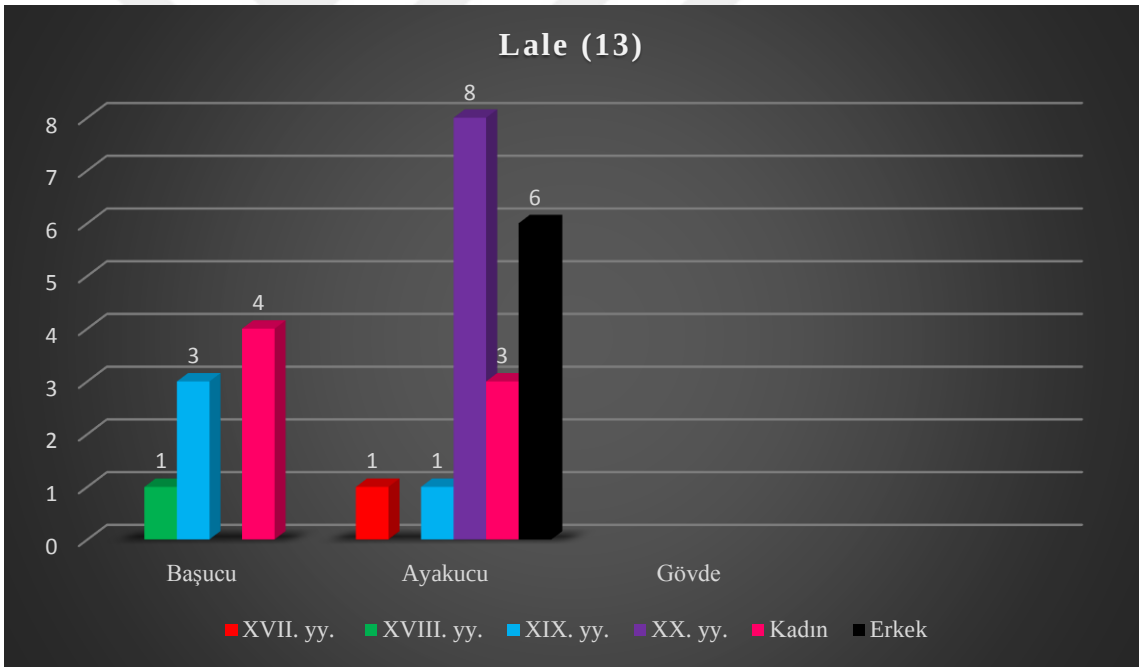
Kat. No: B11-6

Kat. No: Z-15

Kat. No: Ş-56

Grafik 7: Lale Motifi

4.6.1.5. Gül

Gül, çeşitli renklerde güzel kokulu bir çiçek olup ilk çağlarda Hz. İsa'nın sembolü olduğu düşünülmektedir ve Orta Asya'dan itibaren görülmektedir[1215].

[1215] Bakırcı, 105-106.

Osmanlı sanatının her alanında karşılaştığımız ve natüralist akımın başlangıcından itibaren gördüğümüz gül, sevilen ve kullanılan bir motif olmuştur[1216]. Gülün süsleme sanatında tercih edilmesinin sebebi, ilahi güzelliği sembolize etmesi ve Hz. Muhammed'in (s.a.v) remzi olmasından kaynaklanmaktadır[1217]. Bundan dolayı ''verd-i Muhammedî'' ya da ''gül-i Muhammedi'' isimleri verilen gül kokusunun, Hz. Muhammed'in kokusu olduğuna inanılmakta[1218] ve Peygamber efendimizin gülü çok sevdiği, sarığının içerisinde gül yaprağı taşıdığı hatta terinin gül koktuğu söylenmektedir[1219]. Ayrıca Osmanlı'da kutsal kabul edilen gül hakkında Busbeqc şunları ifade etmiştir: *''Gül yapraklarınıda yere atmıyorlar; çünkü eskiden gülün nasıl Venüs'ün kanından olduğuna inanlıyorsa, Türkler de gülün Hz. Muhammed'in terinden oluştuğuna inanırlar[1220]''*.

Cennet çiçeği olarakta isimlendirilen gül, Nemrut'un Hz. İbrahim Peygamberi mancılıkla ateşe attığında Allah'ın emriyle ateşin gül bahçesine dönüştüğü bilinmektedir[1221]. Bu inanca bağlı olarak mevlitlerde gülsuyu dökülür, aşurenin içerisine konulur[1222].

Resim ve süsleme sanatının ayrılmaz bir parçası olan gül, Kur'an-ı Kerim'de sayfa yanındaki hizib, secde ve aşer işaretlerinin adıdır[1223]. Özellikle resimde gül koklayan bir padişahın resmedilmesi o padişahın müslüman olduğunu göstermetekdir[1224]. Nakkaş Şiblizâde Ahmed'in Fatih Sultan Mehmet portesinde Sultan'ın gül koklaması müslüman bir padişah olduğuna işaret etmektedir[1225].

Tarikatlarda da önemli bir yer tutan gül, özellikle Mevlevi ve Bektaşilerin giydikleri bazı cübbelere destegül demeleri, Rufai dervişlerinin zikir esnasında yaladıkları kızgın

---

[1216] Demiriz, Osmanlı Kitap Sanatında Naturalist Üslupta Çiçekler, 346.
[1217] Cemal Kurnaz, "Gül", *TDVİA*, C. 14, İstanbul 1996, 219-222.
[1218] Hüseyin Kutlu, *Kaybolan Medeniyetimiz Hekimoğlu Ali Paşa Camii Haziresindeki Tarihi Mezar Taşları*, İstanbul 2005, s. 31.
[1219] Ersoy, Geleneksel Süsleme Sanatlarında Kullanılan Bazı Çiçek Motiflerinin İslam İnancı ile İlgisi, 246.
[1220] Laqueur, 130.
[1221] Ayvazoğlu, 95.
[1222] Ersoy, Geleneksel Süsleme Sanatlarında Kullanılan Bazı Çiçek Motiflerinin İslam İnancı ile İlgisi, 246.
[1223]Demiriz, Osmanlı Kitap Sanatında Naturalist Üslupta Çiçekler, 346.
[1224] Ersoy, Geleneksel Süsleme Sanatlarında Kullanılan Bazı Çiçek Motiflerinin İslam İnancı ile İlgisi, 246.
[1225] Banu Mahir, *Osmanlı Minyatür Sanatı*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2005, s. 222.

demire gül, bu işe de gül yalamak demeleri, Kadirilerin tacına da gül denmesi tarkilatların güle ne kadar önem verdiğini göstermektedir[1226].

XVI. ve XVII[1227]. yüzyıllardan başlayarak karşılaştığımız gül, minyatür, tezhip, cilt, ebru, ahşap, çini, halı, kumaş, metal ve kalemişi gibi pekçok sanat alanında naturel ya da aslına bağlı stilize edilerek işlendiği görülmektedir. Özellikle XVIII. ve XIX. yüzyıllarda mezar taşlarında sıkça bu bezeme kullanılmaktadır[1228]. Gül motifi karşımıza gonca, gülbezek, gül dalı ve gül demeti gibi farklı biçimlerde çıkmaktadır. Mezar şahidelerinde gül motifinin işlenmesi Hz. Muhammed'e (s.a.v) ahirette de yakın olmak amacıyla olduğu belirtilmektedir[1229]. Eğer mezar taşında gül hiç açmamış şekliyle (gonca) veya boynu bükük bir şekilde işlenmişse, şahidenin sahibinin genç yaşta öldüğünün göstergesidir[1230]. Gül motifinin kadın başucu mezar şahidelerinde genellikle gül demeti biçiminde tepelik kısmını oluşturduğu görülmektedir. Ayakucu şahidelerinde ise fiyonkla bağlanmış kıvrımlı dal veya düz dal üzerinde gül, tek gül, gül demeti veya vazodan çıkan gül olarak karşımıza çıkmaktadır. Vazo içerisinde işlenen çiçek geleneği Uzak Doğu'da görülen bir uygulamadır[1231].

Balıkesir'de incelediğimiz mezar şahideleri üzerinde farklı biçimde gül motifleri işlendiği için hepsini başucu, ayak şahideleri ve gövde üzerinde işlemelere göre sınıflandırma yöntemini seçtik. Buna göre;

Gövde Üzerinde

Gövde üzerinde 2 tane gül motifi tespit edilmiştir. Bunlarından birincisi vazo içerisinde işlenen gül, XIX. yüzyıla ait olup bir kadın mezarına aittir[1232]. Diğeri ise tarihi tespit edilememiş, yaprakları açık bir şekilde işlenmiş olan erkek mezar şahidesi üzerindedir[1233].

[1226] Doğan, 836.
[1227] Demiriz, Osmanlı Kitap Sanatında Naturalist Üslupta Çiçekler, 346-347-348.
[1228] Ersoy, Geleneksel Süsleme Sanatlarında Kullanılan Bazı Çiçek Motiflerinin İslam İnancı ile İlgisi, 246.
[1229] Burhan Oğuz, Mezartaşında Simgeleşen İnançlar, *Anadolu Aydınlanma Vakfı Yayınları*, İstanbul 1983, 47.
[1230] Bakırcı, 105-106.
[1231] Azade Akar, ''Tezyini Sanatlarımızda Vazo Motifleri'', *Vakıflar Dergisi*, S. 8, Ankara 1969, 270.
[1232] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-13.
[1233] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-49.

Başucu Şahidelerinde

Gül Demeti: Özellikle kadın şahidelerinin tepelik bölümünü oluşturan 2, 3, 4 veya 5 gül demetinden toplam 29 örnek bulunmaktadır. Bu örneklerden 25'i kadın mezar şahidesine aittir[1234], 4 tanesinin ise kimliği tespit edilememiştir[1235]. Tespit edilen örneklerden 3'ü XVIII.[1236] 8'i XIX.[1237] 13'ü XX.[1238] yüzyıla aitken, 5'inin tarihi bilinmemektedir[1239].

Gül Bahçesi: İncelediğimiz mezar şahideleri içerisinde bu örnekten 1 görümektedir ve XIX. yüzyıla ait kadın şahidesi üzerindedir[1240].

Tek Gül: İncelediğimiz mezar şahideleri içerisinde sadece gül olarak işlenen veya tek olarak tepelik veya başlık üzerinde bulunan örnekleri bu kategoride değerlendirdik. Toplamda 11 örnek tespit ettiğimiz bu örneklerden 8[1241] tanesi kadın mezar şahidesi olup, 1'i XVIII.[1242] 3'ü XIX.[1243]3'ü XX.[1244] yüzyıla aitken, 1[1245] tanesinin tarihi tespit edilememiştir. Diğer 3 örnek erkek mezar şahidelerine ait olup 2'si XIX.[1246] 1'i ise XX.[1247] yüzyıla aittir.

Vazodan Çıkan gül: Bu örnekten 2 tane tespit edilmiştir, 1'i XIX. yüzyıla ait bir kadın mezarında[1248], diğeri ise XX. yüzyıla ait erkek mezar şahidesindedir[1249].

[1234] Bkz. Ali Şuuri Haziresi, A3, A4, Asri Mezarlığı, AS-9, AS-11, Baş Çeşme Mezarlığı, B1-11,B1-18, B1-19, B2-4, B3-1, B10-7, B11-1, B11-4, B11-6, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-13, Ş-31, Ş-38, Ş-46, Ş-65, Ş-68, Ş-71, Ş-87, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-30, Z-33, Z-34, Z-38.
[1235] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-21, B10-4, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-53, Ş-55.
[1236] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-30, Z-33, Z-34.
[1237] Bkz. Ali Şuuri Haziresi, A3, A4, Baş Çeşme Mezarlığı, B11-1, B11-4, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-13, Ş-31, Ş-38, Ş-46.
[1238] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-11, B1-18, B1-19, B1-21, B3-1, B10-4, B11-6, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-53, Ş-55, Ş-65, Ş-68, Ş-71, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-38.
[1239] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-9, AS-11, Baş Çeşme Mezarlığı, B2-4, B10-7, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-87.
[1240] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-3.
[1241] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-20, B3-3, B4-1, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-14, Ş-37, Ş-43, Ş-56, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-15.
[1242] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-15.
[1243] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-14, Ş-37, Ş-43.
[1244] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-20, B4-1, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-56.
[1245] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B3-3.
[1246] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-7, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-24.
[1247] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-69.
[1248] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii, Ş-14.
[1249] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-69.

Peygamber (Gün) Çiçeği: Halit Çal'ın Boyabat Mezar Taşları adlı çalışmasında Peygamber (Gün) çiçeği olarak isimlendirdiği[1250], Giresun İli Mezar Taşları adlı çalışmasında ise gül başlığı altında değerlendirdiği bu çiçeği[1251] bizde genel görünüş ve diğer çalışmalardan yola çıkarak gül grubu içerisinde irdeledik. İncelediğimiz başucu şahideleri içerisinde bu bezemeden 5 örnek tespit edilmiş olup, 4'ü XVIII. yüzyıla ait kadın mezar şahidesidir[1252]. Bir örnek ise, tarihi tespit edilememiş olan erkek mezar şahidesine aittir[1253].

Ayakucu Şahidelerinde

Gül Demeti: Ayakucu şahidelerinde tepelik bölümünü oluşturan 2'li yada 3'lü gül demeti grubundan 5 örnek bulunmaktadır. Bu örneklerden 4'ü kadın mezar şahidesine olup, 2'si XIX[1254]. 2'si ise XX[1255]. yüzyıla aittir. Diğer 1 örnek XIX. yüzyıla ait erkek mezar şahidesidir[1256].

Tek Gül: Şahide üzerine yalnız yada tek olarak işlenen 3 tane gül örneği bulunmaktadır. Bu örneklerden 1'i kadın mezar şahidesine ait olup XIX. yüzyıla tarihlendirilmektedir[1257]. Diğer 2 örnek ise erkek mezar şahidesindedir ve 1'inin tarihi XX.[1258] yüzyıla aitken diğerinin tarihi bulunmamaktadır[1259].

Vazodan Çıkan Gül: Bu örnekten 2 tane görülmektedir. Bunlarında 1'i XVIII. yüzyıla ait kadın[1260], diğer ise XX. yüzyıla ait erkek şahidesindedir[1261].

Düz yada Kıvrımlı Dal Üzerinde Gül: Dal üzerinde yapraklarıyla birlikte işlenen 6 gül örneği bulunmaktadır. Bu örneklerden 2'si kadın mezar şahidesine ait olup, 1'i

[1250] Çal, Boyabat Mezar Taşları, 150.
[1251] Çal, İltar, 45-46.
[1252] Bkz. Baş Çeşme Haziresi, B5-1, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-9, Ş-10, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-18.
[1253] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-49.
[1254] Bkz. Ali Şuuri Haziresi, A3, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-30.
[1255] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B11-6, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-38.
[1256] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-36.
[1257] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-46.
[1258] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-69.
[1259] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-49.
[1260] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-37.
[1261] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-5.

XX.[1262] yüzyıla tarihlenirken, diğerinin tarihi tespit edilememiştir[1263]. Diğer 4 örnek erkek mezar şahidesidir. Bunlardan 2'si XIX.[1264], 1'i ise XX. yüzyıla aittir[1265].

Peygamber (Gün) Çiçeği: Ayakucu şahideleri üzerinde bu bezemeden 5 örnek tespit edilmiştir. Bu örneklerden 1'i kadın mezar şahidesine ait olup tarihi saptanamamıştır[1266]. Bezemenin bulunduğu diğer 3 örnek XIX. yüzyıla ait erkek mezar şahideleri üzerinde[1267], kalan bir örneğin tarihi ve kimliği bilinmemektedir[1268].

Balıkesir dışında diğer örneklere baktığımızda; Akçabat Yöresi'ndeki Osmanlı Dönemi mezar taşlarında gül dalı olarak 16, normal gülden ise 25[1269], Aydın Koçarlı Cihanoğlu Camii Haziresi'nde 10[1270], Batılılaşma Dönemi Rize mezar taşlarında 123[1271], Boyabat'ta 20, gün çiçeği olarak 1[1272], Bozdoğan-Yazıkent Beldesi Mezarlığı'ndaki süslemelei kadın mezar taşlarında 3[1273], Çorum mezar taşlarında 13[1274]. Edirne Gazi Mihal Camii Haziresi'nde 14[1275], Edirne Üç Şerefeli Camii Haziresi'nde 35[1276], Eyüp Sultan'da bazı çocuk mezar taşlarında 2[1277], Giresun'da gül demeti 11, gül dalı 14, normal gül olarak 14[1278], İstanbul Üsküdar'da bulunan bir grup cami haziresi içerisinde gül dalı olarak 2[1279], İstanbul'da Osmanlı mezarlıkları ve mezar taşlarında 42[1280], Kadıköy Taşköprü Caddesi Mezarlığı'nda gül ağacı olarak 6, normal gül ise 21[1281], Kastamonu Atabey Gazi Camisi ve Türbesi'nde gül dalı 5, normal gülden 7[1282], Kastamonu Ferhat Paşa Camii Haziresi'nde gül dalı olarak 3, normal gülden ise 11[1283], Kayseri Tavlusun

[1262] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-20.
[1263] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-50.
[1264] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-24, Z-31.
[1265] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-66.
[1266] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-50.
[1267] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-34, Ş-41, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-19.
[1268] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-86.
[1269] Gedikli, 170-173.
[1270] Varol, 148.
[1271] Hanoğlu, Batılılaşma Dönemi Rize Mezar Taşları, 1929.
[1272] Çal, Boyabat Mezar Taşları, 144-150.
[1273] Kılavuz, 78-110.
[1274] Sevin, 241-250.
[1275] Doğan, 836.
[1276] Arslan, 451-557.
[1277] Barışta, Eyüp Sultan'da Bazı Çocuk Mezar Taşları, 172-180.
[1278] Çal, İltar, 46-47-48.
[1279] Çınar, 357.
[1280] Laqueur, 131.
[1281] Kurtbil, 350-354.
[1282] Çal, Kastamonu Atabey Gazi Camisi ve Türbesindeki Mezar Taşları, 30-32.
[1283] Gündoğan, 260-282.

Köyü Mezarlığı'nda bulunan mezar taşlarında vazodan çıkan gül 9, kıvrımlı dal üzerinde gülden 2[1284], Manisa Gördes'te 69[1285], Nevşehir Hacı Bektaş-ı Veli Külliyesi'nde 4[1286], Ordu İli, Ünye İlçesi Hacı Osman Ağa Camii Haziresi'nde 3[1287], Safranbolu Yörük Köyü Mezarlığı'nda bulunan bezemeli mezar taşlarında 7[1288], Sakarya İli, Geyve İlçesi Osmanlı Dönemi mezar taşlarında 3[1289], Samsun Çarşamba Rıdvan Paşa Camii Haziresi'nde 2[1290], Samsun'da 16[1291], Sinop Arkeoloji Müzesi'nde 18[1292], Sinop Seyyid Bilal Türbesi'nde[1293], Tire Müzesi'nde bulunan süslemeli mezar taşlarında 4[1294], Trabzon İli, Gülbahar Hatun ve Tavanlı Camii Hazireleri ile Küçük İmaret Mezarlığı'nda 40[1295], Trabzon Sülüklü'de 18. yy. mezar taşlarında 10[1296], Trabzon Sülüklü'de 19. yy. mezar taşlarında vazoda gül demeti 6, gül demeti olarak 10[1297], Rize Hemşin'de gül demeti 5[1298] ve Ecebata bağlı bazı merkezlerdeki Türk-İslam mezar taşlarında[1299] ve Osmanlı Dönemi Çorum mezar şahidelerinde gül örnekleri bulunmaktadır[1300].

[1284] Tali, 97-124.
[1285] Biçici, Manisa Gördes'te Bulunan Osmanlı Dönemi Mezar Taşları, 772.
[1286] Yazıcıoğlu, 106.
[1287] Çelik, 168.
[1288] Biçici, Safranbolu Yörük Köyü Mezarlığında Bulunan Bezemeli Mezar Taşları, 298-324.
[1289] Yavuz, 340.
[1290] Gün, 105-143
[1291] Nefes, 191.
[1292] Yeni, 256.
[1293] Türker, 274.
[1294] Biçici, Tire Müzesinde Bulunan Süslemeli Mezar Taşlarından Bazı Örnekler (XVIII. XX.), 110-150.
[1295] Eren, 642.
[1296] Yer, 192.
[1297] Ölçay, 216.
[1298] Atacan, Bekar, 18-70-77-78-92.
[1299] Şen, 180.
[1300] Yiğit, Ünlüsoy, 32-88-108-119.

Kat. No: A3 Gül Demeti

Kat.No: B1-3 Gül Bahçesi

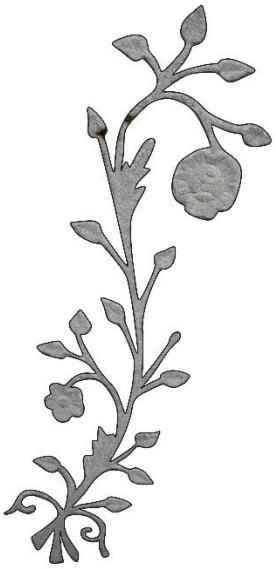
Kat. No: Z-15 Tek Gül

Kat. No: AS-5 Vazodan Çıkan Gül

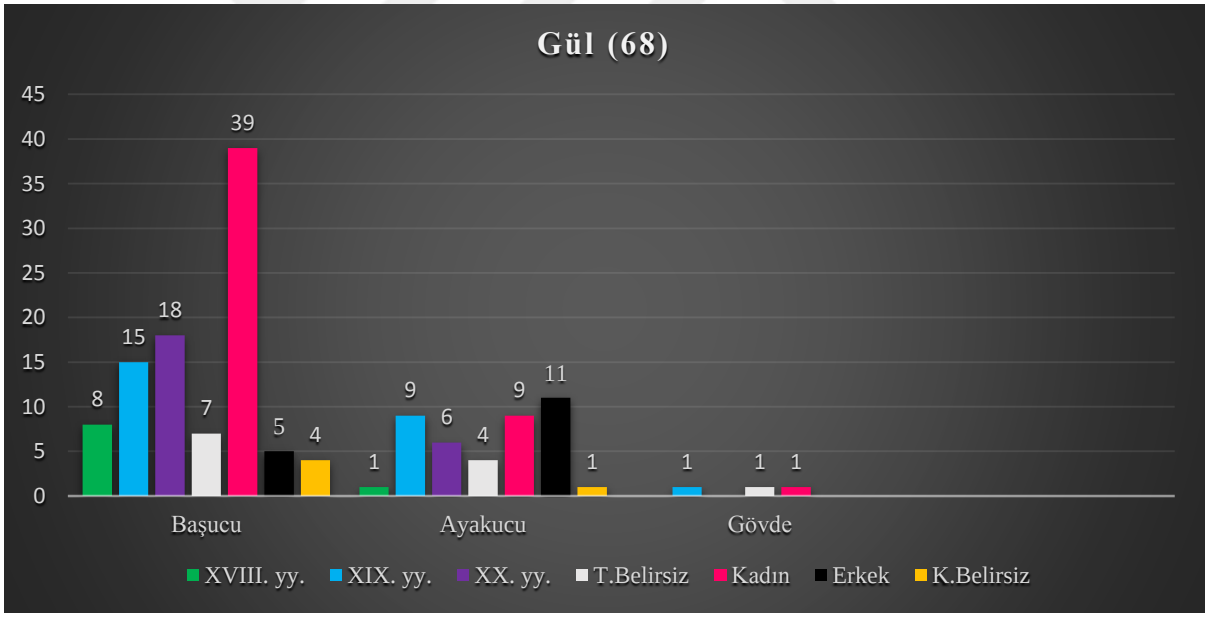
Kat. No: Z-37 Vazodan Çıkan Gül

Kat. No: Ş-66 Kıvrımlı Dal Üzerinde Gül

Kat. No: Z-18 Gün Çiçeği

Grafik 8: Gül Motifi

4.6.1.6. Akant

Akantus olarakta bilinen akant[1301], acanthaceae ailesinden bir bitki olup Türkçe ismi ‘’Ayı Pençesi’’dir. Genel olarak akantus yaprakları kesif, kalın, silindirik ve dik

[1301] “Akant” Maddesi, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi,* C. 1, Yem Yayınları, İstanbul 1997, 40.

çiçek durumları olan dikenli, yüksek ve otsu bitkilerdir[1302]. Dikenli olması sebebiyle binaları kötülük ve uğursuzluktan koruması için ilkçağlardan itibaren Hitit, Yunan, Mısır, Roma ve Bizans medeniyetlerinin hem mimari hem de diğer sanat alanlarında sıkça kullandıkları bitkiler arasında yer almaktadır[1303].

Anadolu öncesi Türk sanatında akantus örneklerine rastlanılmamakla birlikte Selçuklu ve Beylikler dönemine ait yapılarda devşirme malzemeye bağlı olarak az sayıda da olsa örneklerine rastlanılmaktadır[1304]. Çifte Minareli Medrese (Sivas), Sahibiye Medresesi (Kayseri) Buruciye (Sivas), Aksaray Sultan Hanı ve Taş Medrese örnek olarak gösterilebilir[1305].

Akantus, Osmanlı Sanatı'na XVIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Batılılaşma Dönemiyle (Barok) girmiş, mimari plastikte, duvar resimlerinde ve çini süslemesinde kullanılmıştır[1306]. Özellikle Barok dönem ile birlikte akant yaprağı yanlara doğru açılıp yayvanlaşmıştır. Avrupa'da da daha dolgun, katmerli bir görünüm sergilemektedir[1307]. Rokoko Dönemi'nin sonuna kadar görülen akant yaprakları, iç mekan süslemesinde, çeşme cephelerinde ve mezar taşlarında yoğun olarak kullanılmaya devam etmiştir[1308].

Balıkesir'de incelediğimiz mezar şahideleri içerisinde akantus bitkisi genel olarak baş ve ayak şahidelerinin kaidelerinde, şahide taşlarının alt kısımlarında, tepelik ve omuz bölümlerinde tek olarak veya diğer bitkisel unsurlarla birlikte işlenilen 52 örnek tespit edilmiştir. Bu örneklerden 42 tanesi başucu şahidesinde olup bunlardan 37'si kadın mezar şahidesine[1309], 4'ü erkek mezar şahidesine[1310] aittir ve 1 tanesinin kimliği tespit

---

[1302] Dieter C. Wasshausen, J.R.I. Wood, *Acanthaceae of Bolivia*, Washington 2004, 10.
[1303] Yıldız Demiriz, ''Acanthus; Türkiye'nin Arkeoloji ve Sanat Tarihi Terminolojisine Yanlış Adla Girmiş Bir Bitki Motifi'', *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, S. III, 1984, 19-24.
[1304] Yıldıray Özbek, Osmanlı Beyliği Mimarisinde Taş Süsleme, 25.
[1305] Biçici, Manisa Gördes'te Bulunan Osmanlı Dönemi Mezar Taşları, 768.
[1306] Doğan Kuban, Türk Barok Mimarisi Hakkında Bir Deneme, İstanbul 1954, 134.
[1307] Doğan Kuban, "Barok Mimari", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi,* C. 2, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul 1994, 339-340.
[1308] Semavi Eyice, "XVIII. yüzyıl Türk Sanatı ve Türk Mimarisinde Avrupa Neo-Klasik Üslubu", *Sanat Tarihi İl Yıllığı,* İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, IX-X, İstanbul 1979-1980, 163-175, Asiye Okumuş, *Türk Süsleme Sanatlarında Barok ve Rokoko*, İlke Kitap, İstanbul 2016, 51, Oktay Aslanapa, Osmanlı Devri Mimarisi, İstanbul 1986, 393.
[1309] Bkz. Ali Şuuri Mezarlığı, A3, A4, Asri Mezarlığı, AS-3, AS-9, AS-11, Baş Çeşme Mezarlığı, B1-11, B1-18, B1-19, B1-20, B3-1, B3-3, B4-1, B11-1, B11-2, B11-4, B11-6, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-11, Ş-13, Ş-14, Ş-26, Ş-27, Ş-37, Ş-44, Ş-46, Ş-56, Ş-65, Ş-68, Ş-70, Ş-71, Ş-87, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-13, Z-17, Z-21, Z-30, Z-33, Z-37, Z-41.
[1310] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-35, Ş-69, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-19, Z-28.

edilememiştir[1311]. Kadın şahidelerinden 1'i XVIII.,[1312] 19'u XIX.,[1313] 12'si XX.[1314] yy'a aitken, 5'inin tarihine rastlanılmamıştır[1315]. Erkek şahidelerinde, 3'ü XIX.,[1316] 1'i ise XX.[1317] yüzyıla verilirken, kimliği belirsiz olan şahide XX. yüzyıla aittir[1318]. Ayakucu şahidelerinde ise toplam 10 örnek bulunmaktadır. Bu örneklerden 5 tanesi kadın mezar şahidesine[1319] ait olup bunlardan 3'ü XIX.[1320] 1'i XX. yüzyıla tarihlenirken[1321] 1'inin tarihi tespit edilememiştir[1322]. Diğer 5 örnek erkek mezar şahidesi üzerindedir[1323] ve bunlardan 4'ü XIX.[1324] 1'i ise XX. yüzyıla verilmektedir[1325].

Balıkesir dışındaki diğer örneklere baktığımızda; Aydın Koçarlı Cihanoğlu Camii Haziresi'nde 15[1326], Batılılaşma Dönemi Rize mezar taşlarında 60[1327], Bozdoğan-Yazıkent Beldesi Mezarlığı'nda süslemeli mezar taşlarında 3[1328], Çorum'da 9[1329], Edirne Beylerbeyi Camii Haziresi'nde 21[1330], Edirne Gazi Mihal Camii Haziresi'nde 8[1331], Edirne Üç Şerefeli Camii Haziresi'nde 37[1332], Emir Sultan Mezarlığı'ndaki 18. ve 19. yüzyıl mezar taşlarında 89[1333], Eyüp Sultan'da bazı çocuk mezar taşlarında 2[1334], Giresun'da 27[1335], İstanbul, Üsküdar'da bulunan bir grup cami içerisinde 13[1336], İzmir, Urla merkezde

[1311] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-53.
[1312] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-11.
[1313] Bkz. Ali Şuuri Haziresi, A3, A4, Asri Mezarlığı, AS-3, Baş Çeşme Mezarlığı, B11-1, B11-2, B11-4, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-13, Ş-14, Ş-26, Ş-27, Ş-37, Ş-44, Ş-46, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-13, Z-17, Z-21, Z-30, Z-33, Z-37.
[1314] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-11, B1-18, B1-19, B1-20, B3-1, B4-1, B11-6, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-56, Ş-65, Ş-68, Ş-70, Ş-71.
[1315] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-9, AS-11, Baş Çeşme Mezarlığı, B3-3, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-87, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-41.
[1316] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-35, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-19, Z-28.
[1317] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-69.
[1318] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-53.
[1319] Bkz. Ali Şuuri Mezarlığı, A3, Asri Mezarlığı, AS-3, Baş Çeşme Mezarlığı, B11-6, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-30.
[1320] Bkz. Ali Şuuri Haziresi, A3, Asri Mezarlığı, AS-3, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-30.
[1321] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B11-6.
[1322] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B5-2.
[1323] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-36, Ş-69, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-19, Z-26, Z28.
[1324] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-36, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-19, Z-26, Z-28.
[1325] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-69.
[1326] Varol, 150.
[1327] Hanoğlu, Batılılaşma Dönemi Rize Mezar Taşları, 1931.
[1328] Kılavuz, 78-110.
[1329] Sevin, 255.
[1330] Baş, 555.
[1331] Doğan, 835.
[1332] Arslan, 450.
[1333] Çakar, 493.
[1334] Barışta, Eyüp Sultan'ta Bazı Çocuk Mezar Taşları, 172-180.
[1335] Çal, İltar, 45.
[1336] Çınar, 353.

bulunan cami hazirelerinde 46[1337], Kadıköy Taşköprü Caddesi Mezarlığı'nda 25[1338], Kastamonnun Atabey Gazi Camisi ve Türbesi'ndeki mezar taşlarında 12[1339], Kastamonu Ferhat Paşa Camii Haziresi'nde 10[1340], Kayseri Tavuslu Köyü Mezarlığı'nda 10[1341], Manisa Gördes'te 164[1342], Ordu İli, Ünye İlçesi Hacı Osman Ağa Camii Haziresi'nde 15[1343], Sakarya İli, Geyve İlçesi Osmanlı Dönemimezar taşlarında 7[1344], Samsun'da 20[1345], Sinop Arkeoloji Müzesi'nde 19[1346], Tire Müzesi'nde bulunan süslemeli mezar taşlarında 9[1347], Trabzon İli, Gülbahar Hatun ve Tavanlı Camii Hazireleri ile Küçük İmaret Mezarlığı'nda 70[1348], Üsküp Alaca Camii Haziresi'nde 4[1349], Rize Hemşin'de 3[1350]ve Sinop Seyyid Bilal Gazi Türbesi'nde akantus örnekleri bulunmaktadır[1351].

Kat. No: A3

Kat. No: Z-19

[1337] Bulut, 447-448.
[1338] Kurtbil, 356.
[1339] Çal, Kastamonu Atabey Gazi Camisi ve Türbesindeki Mezar Taşları, 34.
[1340] Gündoğan, 279.
[1341] Tali, Kayseri Tavuslu Köyü Mezarlığında Bulunan Mezar Taşları II, 97-124.
[1342] Biçici, Manisa Gördes'te Bulunan Osmanlı Dönemi Mezar Taşları, 769.
[1343] Çelik, 170.
[1344] Yavuz, 344.
[1345] Nefes, 191.
[1346] Yeni, 255.
[1347] Biçici, Tire Müzesinde Bulunan Süslemeli Mezar Taşları, 110-150.
[1348] Eren, 647.
[1349] Tunçel, Üsküp Alaca Camii Haziresindeki Şahideler, 215-236.
[1350] Atacan, Bekar, 22-34-65.
[1351] Türker, 274.

Kat. No: Ş-11

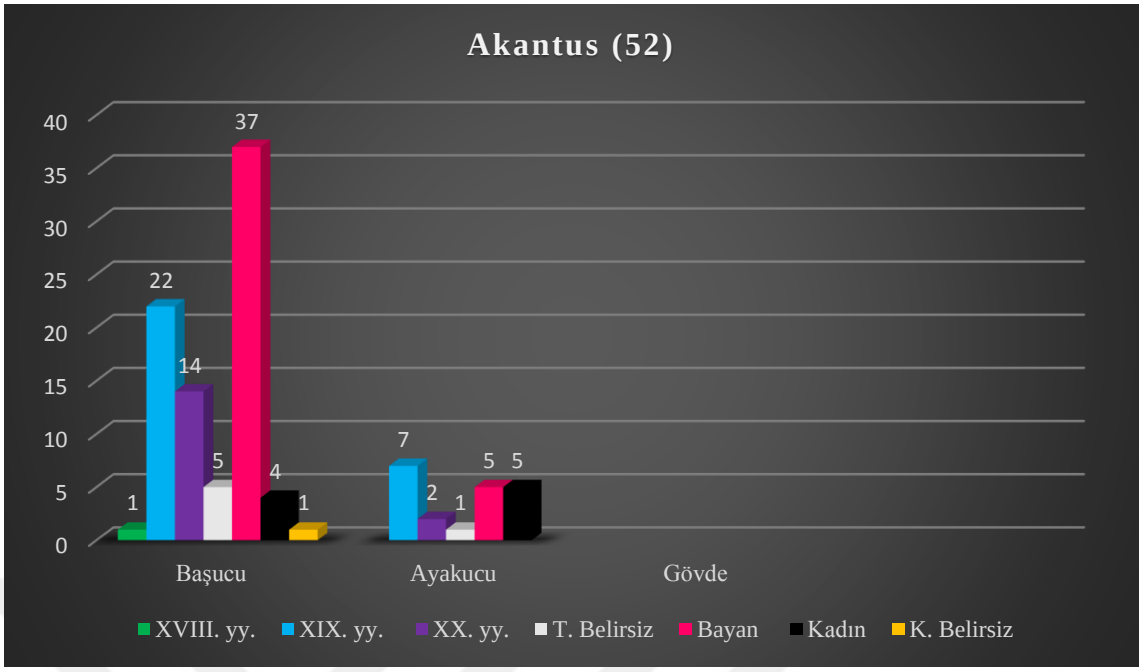
Kat. No: Ş-44

Kat. No: Z-13

Kat. No: Z-19

Grafik 9: Akantus Motifi

4.6.1.7. Goncagül

Goncagül, bildiğimiz gül motifini değil, genel olarak çiçek manasını ifade etmektedir. Yani çiçek olarak adlandırılan bu motifler, tam açılmamış bir çiçeğin boyuna kesitinin tezhip üslûbuna çekilmiş, halvet hâlidir[1352]. Genellikle bu motifi tanımlanırken gülün açmamış hâli denilmektedir.

Balıkesir'de incelediğimiz mezar şahideleri içerisinde bu tipe uygun 2 örnek, ayakucu şahideleri üzerinde tespit edilmiştir. Bunlardan 1'i erkek[1353], diğeri ise kadın[1354] mezar şahidesine ait olup XIX. yüzyıllara tarihlendirilir.

Balıkesir' dışında diğer örneklerine baktığımızda; Akçabat Yöresi'ndeki Osmanlı mezar taşlarında 8[1355], Aydın Koçarlı Cihanoğlu Camii Haziresi'nde 4[1356], Bozdoğan-Yazıkent Beldesi Mezarlığı'nda süslemeli mezar taşlarında 1[1357], Cafer Paşa Türbesi

[1352] A. İnci Birol, Çiçek Derman, *Türk Tezyini Sanatlarında Motifler,* Kubbealtı, İstanbul 2013, 101, Kurnaz, 219-222.
[1353] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-24.
[1354] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-13.
[1355] Gedikli, 172.
[1356] Varol, 149.
[1357] Kılavuz, 78-110.

kazısı ve bitkisel bezemeli mezar taşlarında 1[1358], Çorum'da 3[1359], Emir Sultan Mezarlığı'ndaki 18. ve 19. yüzyıl mezar taşlarında 6[1360], Giresun sahil şeridindeki Osmanlı mezar taşlarında 2[1361], Kastamonu Atabey Gazi Camisi ve Türbesi'ndeki mezar taşlarında 1[1362], Kastamonu Ferhat Paşa Camii Haziresi'nde 4[1363], Safranbolu Yörük Köyü Mezarlığı'nda 3[1364] örnek görülmektedir.

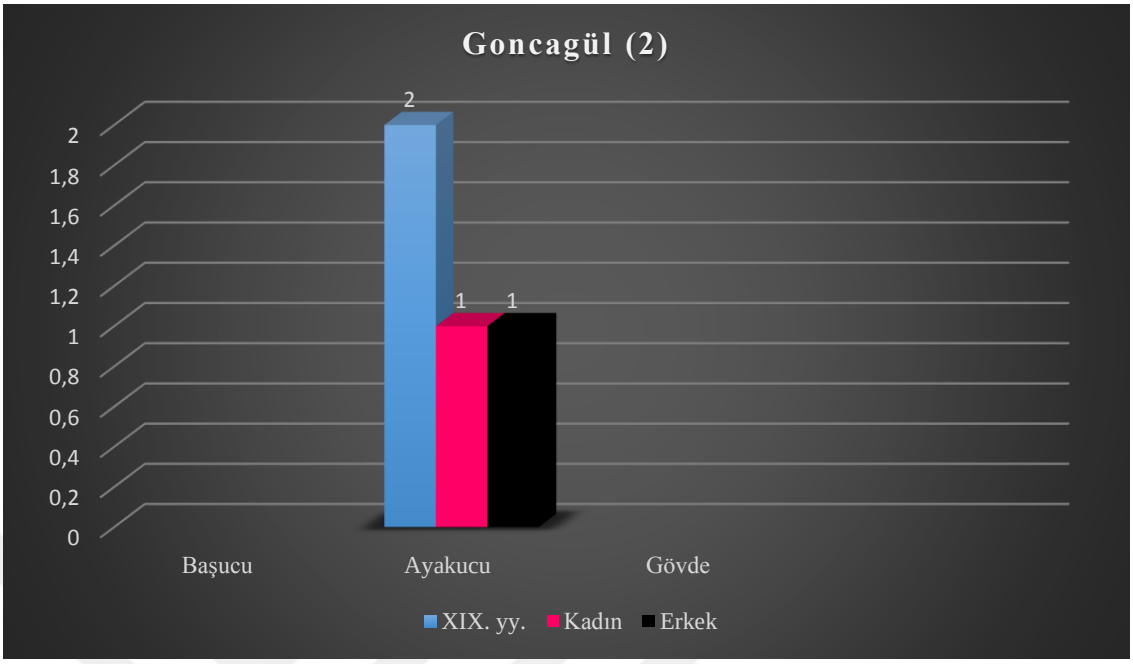

Kat. No: Ş-13

Kat. No: Ş-24

[1358] Barışta, İstanbul Eyüp Sultan Cafer Paşa Türbesi Kazısı ve Bitkisel Bezemeli Mezar Taşları, 252-277.
[1359] Sevin, 249.
[1360] Çakar, 494.
[1361] İltar, 376.
[1362] Çal, Kastamonu Atabey Gazi Camisi ve Türbesindeki Mezar Taşları, 33.
[1363] Gündoğan, 269.
[1364] Biçici, Safranbolu Yörük Köyü Mezarlığında Bulunan Bezemeli Mezar Taşları, 298-324.

Grafik 10: Goncagül Motifi

4.6.1.8. Şükûfe

Farsça'da "çiçek" anlamına gelen[1365] bu tür çiçeklere şükûfe veya minyatür çiçekler denilmektedir[1366]. XVIII. yüzyıllarda Batı Sanatı'ndaki Barok ve Rokoko akımının etkisi altında Türk Rokokosu olarak adlandırılan yeni bir stil oluşturulmuştur. Bu stil, III. Ahmed'in egemenliği yıllarında dekoratif sanatlarda baskın olarak kullanılmış ve XIX. yüzyılın sonuna kadar sürmüştür[1367].

Özellikle çeşitli dekorasyonlarda kullanılan şükûfenin altın rengiyle birlikte canlı ve parlak renklerin tercih edilmesi bu stilin karakteristik bir özelliğidir. XVIII. yüzyılda Ali Üskudari Ahmet Ataullah, Esseyyit Mehmet, Hüseyin Hüsnü ve Salih Efendi gibi ressamlar döneminde bu motifin en önemli örneklerini görebiliriz. Bu period içerisinde sadece dekoratif sanatlarda değil, aynı zamanda kitap kapağı ve dekorasyonunda tek çiçek veya buket olarakta kullanılmıştır[1368]. Batılılaşma Dönemi'nde en çok tercih edilen

[1365] Yılmaz Özcan, *Türk Kitap Sanatında Şemse Motifi,* Kültür Bakanlığı, Ankara 1990, 9.
[1366] *El Sanaları Teknolojisi Bitkisel Motif Çizimi*, Megep, Ankara 2009, 9.
[1367] Cahide Keskiner, *Turkish Motifs*, (Türk Motifleri) Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, İstanbul 2006, 104.
[1368] Keskiner, 104.

motifleri arasında yer almaktadır. Genellikle bir vazo içerisinden çıkar vaziyette yada altta bir kurdele ile bağlanarak işlenmiştir[1369].

Balıkesir'de incelediğimiz mezar şahidelerinde bu tipe uygun 17 örnek ayakucu taşları üzerinde rastlanılmıştır. Bu örneklerden 7'si kadın mezar şahidesine ait olup 2'si XVIII.[1370], 1'i XIX.[1371], 3'ü ise XX.[1372] yüzyıla aitken, bir tanesinin tarihi tespit edilememiştir[1373]. Erkek mezar şahidelerine ait 5 örnek görülmektedir ve bunlardan 2'si XIX.[1374], 2'si XX.[1375] yüzyıla aitken, bir tanesinin tarihi bilinmemektedir[1376]. Diğer 5 örneğin ise 3'ü XX.[1377] yüzyıla ait olup 1'inin üzerinde tarih bulunmamaktadır[1378] ve şahidelerin kimlikleri tespit edilememiştir.

Kat. No: A6

Kat. No: AS-12

[1369] Özcan, 9.
[1370] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-4, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-34.
[1371] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B11-4.
[1372] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-19, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-57, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-38.
[1373] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-83.
[1374] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B7-1, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-26.
[1375] Bkz. Ali Şuuri Mezarlığı, A6, Baş Çeşme Mezarlığı, B4-2.
[1376] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-12.
[1377] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-15, B1-21, B10-4.
[1378] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B6-3, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-86.

Kat. No: B1-15

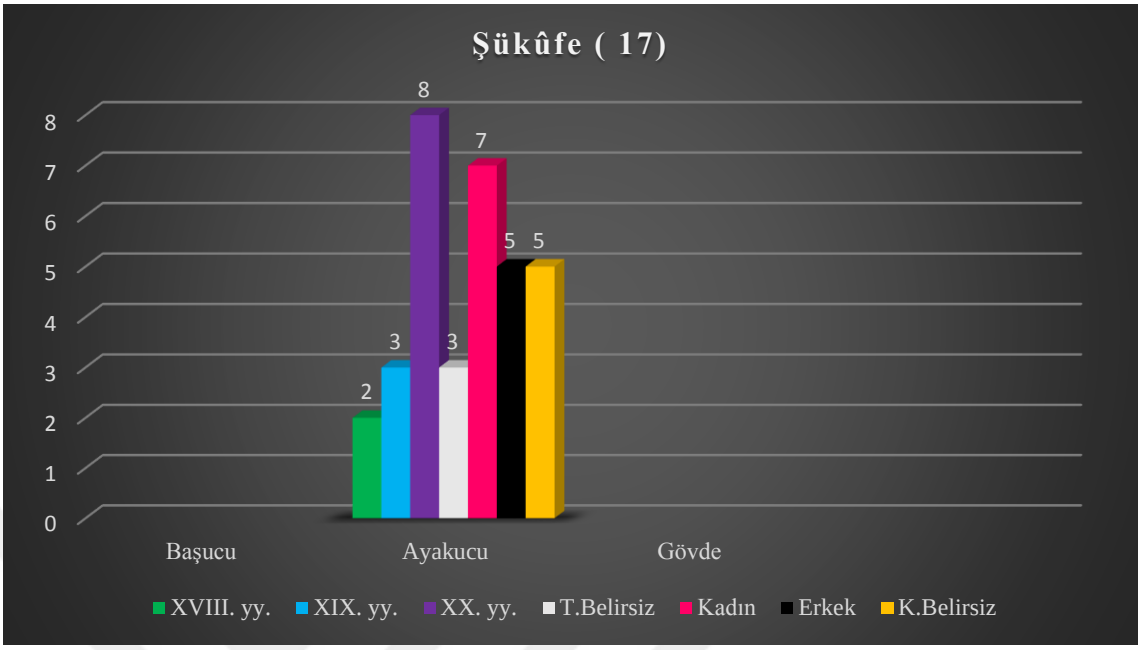
Kat. No: B11-4

Kat. No: Ş-4

Kat. No: Ş-86

Grafik 11: Şükûfe Motifi

4.6.1.9. Mine

Kullandığımız dil gereğince küçük çiçeklere mine denilmektedir. Ancak, bu çiçeğin tanımlanmasını güçleştirmektedir. Bu durumda tezhipdeki pençberk denilen bütün küçük çiçeklere mine de denilebilir[1379].

Balıkesir'de incelediğimiz mezar şahideleri içerisinde bu tipe uygun, kadın mezarının başucu şahidesine ait 1794 tarihli bir örnek tespit edilmiştir[1380].

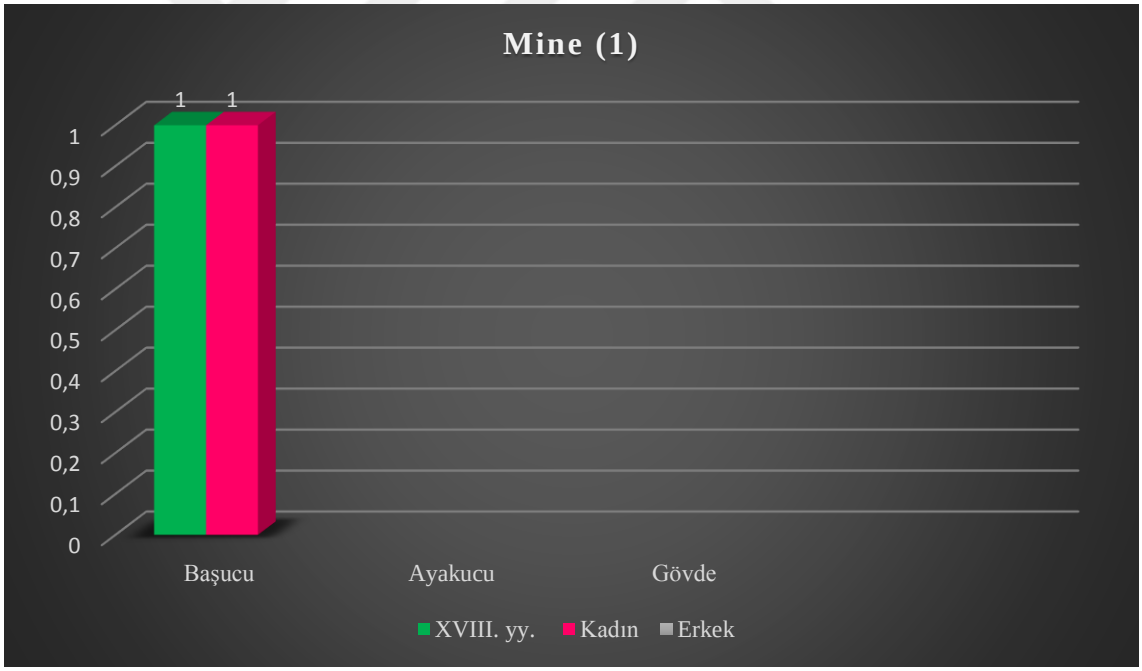
Balıkesir dışında diğer örneklere baktığımızda; Akçabat Yöresi'ndeki Osmanlı mezar taşlarında 4[1381], Aydın Koçarlı Cihanoğlu Camii Haziresi'nde 4[1382], Batılılaşma dönemi Rize mezar taşlarında 12[1383], Çorum'da 6[1384], Giresun sahil şeridindeki Osmanlı mezar taşlarında 4[1385], İstanbul Rum Mehmet Paşa Camii Haziresi'nde 1, İmrahor Camii Haziresi'nde 1, Ayazma Camii Haziresi'nde 4[1386], Kastamonu Ferhat Paşa Camii

[1379] Demiriz, *Osmanlı Kitap Sanatında Naturalist Üslupta Çiçekler,* 362.
[1380] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B5-1.
[1381] Gedikli, 171.
[1382] Varol, 149.
[1383] Hanoğlu, Batılılaşma Dönemi Rize Mezar Taşları, 1938.
[1384] Sevin, 246.
[1385] İltar, 376.
[1386] Çınar, 356.

Haziresi'nde 7[1387], Manisa Gördes'te 1[1388], Trabzon İli, Gülbahar Hatun ve Tavanlı Camileri ile Küçük İmaret Mezarlığı'nda 3[1389], Trabzon Sülüklü'de 18. yy. mezar taşarında 1[1390] örnek bulunmaktadır.

Kat. No: B5-1

Grafik 12: Mine Motifi

[1387] Gündoğan, 263.
[1388] Biçici, Manisa Gördes'te Bulunan Osmanlı Dönemi Mezar Taşları, 776.
[1389] Eren, 645.
[1390] Yer, 194.

4.6.1.10. Küpe Çiçeği

Yabancı kaynaklarda Fuschsia olarak bilinen Küpe çiçeğinin adı, botanik alanının öncülerinden biri olarak görülen Dr. Fuchs'un XVI. yüzyılda bu bitkiye verdiği bir isimdir[1391]. Bu isim, küpe gibi sarkık olan çiçeklerinden kaynaklanmaktadır[1392].

Küpe çiçeği Onagraceae ailesinden olup 600 türü, 21 farklı cinsi bulunmaktadır ve yaygın olarak dört yaprakdan meydana gelir[1393]. Küpe çiçeği; genellikle kırmızı, mor, pembe ve beyaz renklerdedir[1394].

Küpe çiçeği güzelliğin ve kuşkusuz bir aşkın ifadesi olmakla birlikte hüznün, yorgunluğun, acziyetin sembolü olarakta tanımlanabilir.

Balıkesir'de incelediğimiz mezar şahideleri içerisinde bu tipe uygun, kadın mezar şahidesine ait, tarihi tespit edilemeyen bir örnek tespit edilmiştir[1395].

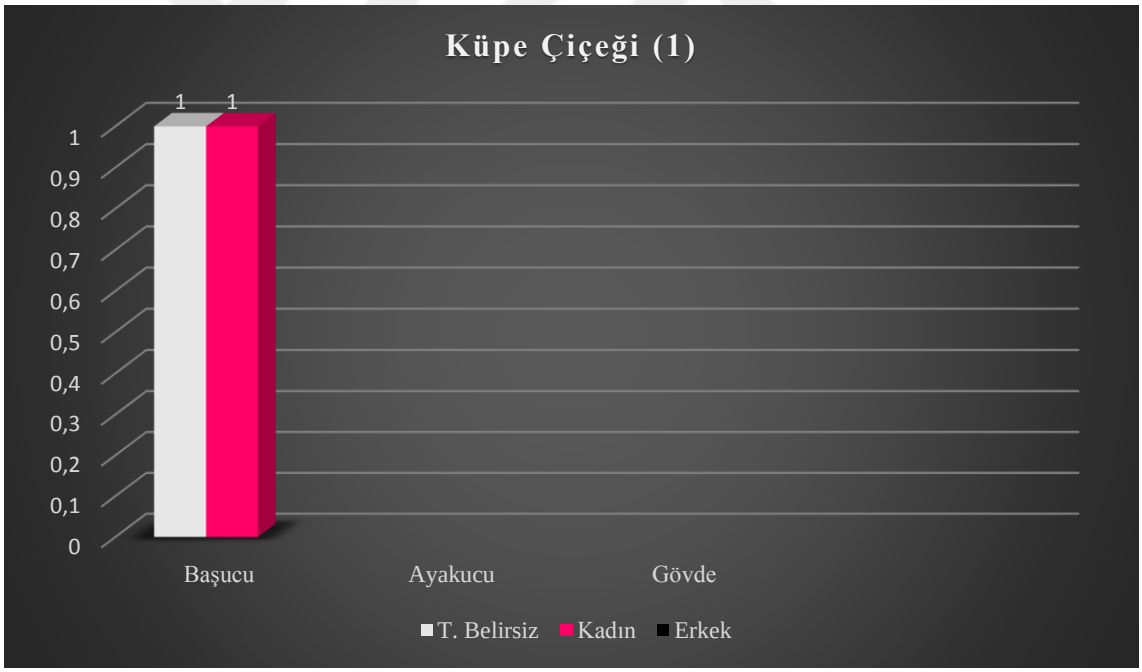
Balıkesir dışında diğer örneklere baktığımızda; Akçabat Yöresi'ndeki Osmanlı mezar taşlarında 2[1396], Boyabat'ta 2[1397], Giresun sahih şeridindeki Osmanlı mezar taşlarında 2[1398], Kastamonu Ferhat Paşa Camii Haziresi'nde 1[1399], Manisa Gördes'te 16[1400], Trabzon Sülüklü'de 18. yüzyıl mezar taşlarında 1[1401], Trabzon İli, Gülbahar Hatun ve Tavanlı Camileri ile Küçük İmaret Mezarlığı'nda 5[1402], örneği görülmektedir.

[1391] John Mason, Growing & Knowing Fuschsias, (Küpe Çiçeğini Tanımak ve Büyütmet) 11.
[1392] Firdevs Tırman, *Tabii Çiçekler Morfolojisi ve Yapma Çiçekçilikte Kullanılan Kalıplar*, Selçuk Üniversitesi Yayınları, Konya 1987, 149.
[1393] Mason, 12.
[1394] Tırman, 149.
[1395] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-41.
[1396] Gedikli, 173.
[1397] Çal, Boyabat Mezar Taşları, 147.
[1398] İltar, 377.
[1399] Gündoğan, 265.
[1400] Biçici, Manisa Gördes'te Bulunan Osmanlı Dönemi Mezar Taşları, 775.
[1401] Yer, 195.
[1402] Eren, 647.

Kat. No: Z-41

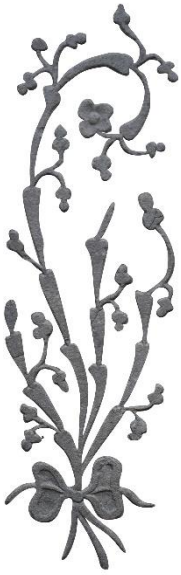

Grafik 13: Küpe Çiçeği Motifi

4.6.1.11. Havuç

Kaşgarlı Mahmut'un Dîvânü Lugâti't-Türk adlı eserinde ismi geçen[1403] havuç motifi, maydanozgiller ailesindedir ve koni biçimindeki şekliyle toprak içerisinde yetişen bir sebze türüdür[1404]. Havuca benzettiğimiz bu örneğin, yapılan diğer çalışmalarda bir benzerine rastlanılmamıştır.

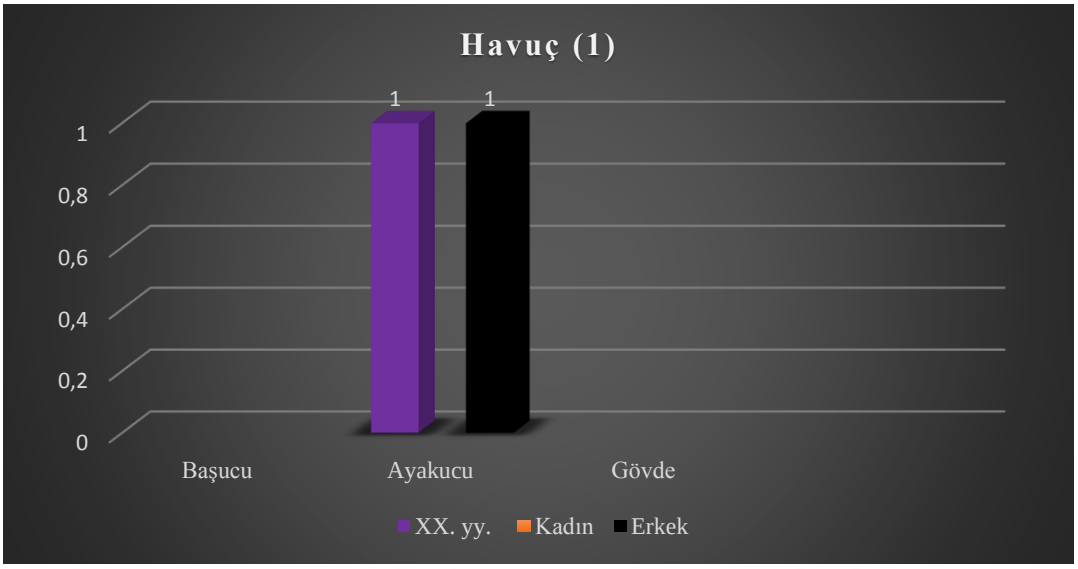
Süsleme sanatında nadir olarak kullanılan bu bitkisinin alt bölümünün toprakta, üst bölümünün ise toprak üzerinde olmasından dolayı yaşamı ve ölümü temsil ettiğini düşünülebilir.

Balıkesir'de incelediğimiz mezar şahideleri içerisinde bu tipe uygun, erkek mezar şahidesine ait ve 1903 tarihli bir örnek tespit edilmiştir[1405].

Kat. No: Ş-54

[1403] Galip Güner, ''Dîvânü Lugâti't-Türk'te Oğuzca Olarak Geçen Geşür ''Havuç'' Kelimesinin Kökeni Üzerine Düşünceler'' *Turkish Studies İnternational Periodical For The Languages, Terature And History Of Turkish Or Turkic*, 6(3), Turkey 2011, 835-840.
[1404] http://www.herballegacy.com/Hook_History.html
[1405] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-54.

Grafik 14: Havuç Motifi

4.6.1.12. Palmiye

Palmiye ağacı uzun gövdesiyle, üzerinde dal uzantısı bulunmayan bir ağaç türüdür. Genellikler yaprakları, ağacın tepe bölümünde tek gövde üzerinden çıkmaktadır ve mezar şahidelerine işleniş biçimiyle hayat ağacını, şemsiye veya mantarı anımsatmaktadır[1406].

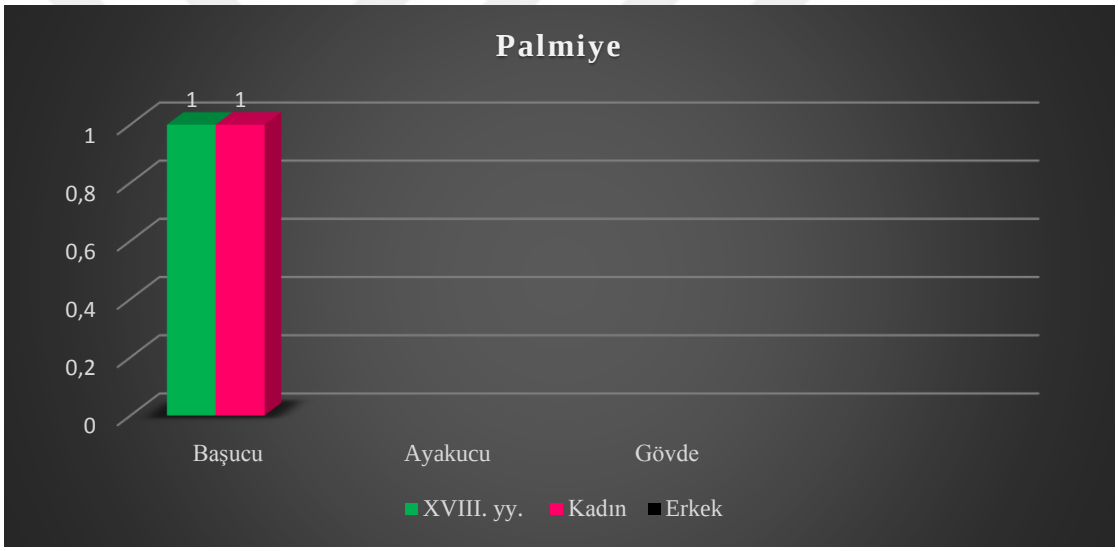
Balıkesir'de incelediğimiz mezar şahideleri içerisinde bu bezemeye uygun, kadın mezar şahidesine ait olan ve 1780 tarihli bir örnek tespit edilmiştir[1407].

Balıkesir dışında diğer örneklere baktığımızda; Edirne Üç Şerefeli Camii Haziresi'nde 1[1408], Manisa Gördes'te 13[1409], Tire Müzesi'nde 1 örnek bulunmaktadır[1410].

[1406] http://agac.gen.tr/palmiye-agaci.html
[1407] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-4.
[1408] Arslan, 560.
[1409] Biçici, Manisa Gördes'te Bulunan Osmanlı Dönemi Mezar Taşları, 777.
[1410] Biçici, Tire Müzesinde Bulunan Süslemeli Mezar Taşlarından Bazı Örnekler, 110-150.

Kat. No: Ş-4

Grafik 15: Palmiye Motifi

4.6.1.13. Yıldız Çiçeği

Yıldız çiçeği, Andreas Dahl'in adına 1791 yılında Cavanilles tarafından ismi verilmiştir ve botanikte süs bitkisi olarak kullanılmıştır[1411]. Bazı botanikçiler ise Francisco Hernander'in 1570-1577 yılları arasındaki gezi çalışmaları sırasında bu bitkiyi ortaya çıkardığına inanmaktadır[1412]. İlk olarak Meksika'da ve Amerika'nın kuzey

[1411] Paul D Sorenson, " Revision of The Genus Dahlia"(Yıldız Çiçeğinin Yeniden İncelenmesi), *New England Botanic Club*, England 1969, 309-365.
[1412] Martin Kral, "Of Dahlia Myts and Aztec Mythology, The Dahlia in History" (Mitolojide ve Aztec Mitolojisinde Yıldız Çiçeği ve Yıldız Çiçeğinin Tarihi) *National Science Foundation*, Washington 2014, 2-28.

yerlerindeki bazı şehirlerde görülen bu bitkinin, kraliyet botanikçisi Vicente Cervantes'in 1786 yıllarındaki gezilerinde bu bitkiyi keşfetmiş ve İspanya bahçelerine kazandırmıştır[1413]. XVIII. yüzyılda Avrupalılar bu bitkiye yoğun bir ilgi göstermiş, İngiltere, Almanya, İtalya ve Fransa'daki botanik bahçelerde görülmeye başlanılmıştır. Daha sonra Avrupa'dan bütün dünyaya yayılmıştır. XIX. yüzyıla gelindiğinde ise yıldız çiçeğinin bir 29 türü olduğu belirtilmiştir. Tarih boyunca hem tohumundan hem de yapraklarından ilaç üretilmiştir[1414].

En az dört yaprağı olan yıldız çiçeği, kitap, çini, mimari ve mezar şahideleri üzerinde motif olarak kullanılmaktadır.

Balıkesir'de incelediğimiz mezar şahideleri içerisinde bu bezemeden 2 örnek vardır. Bu örneklerden 1'i erkek mezar şahidesinde ayakucu taşına ait olup XIX.[1415] yüzyıla aitken, diğeri gövde üzerindedir ve tarihi tespit edilememiştir[1416].

Balıkesir dışında diğer örneklere baktığımızda; Batılılaşma dönemi Rize mezar taşlarında 23[1417], Çorum'da 8[1418], Edirne Üç Şerefeli Camii Haziresi'nde 5[1419], Emir Sultan Mezarlığı'ndaki 18. ve 19. yüzyıl mezar taşlarında 8[1420], İzmir Urla merkezde bulunan cami hazirelerinde 3[1421], Kastamonu Ferhat Paşa Camii Haziresi'nde 2[1422], Manisa Gördes'te 45[1423], Trabzon İli, Gülbahar Hatun ve Tavanlı Camileri ile Küçük İmaret Mezarlığı'nda 8[1424], örnek bulunmaktadır.

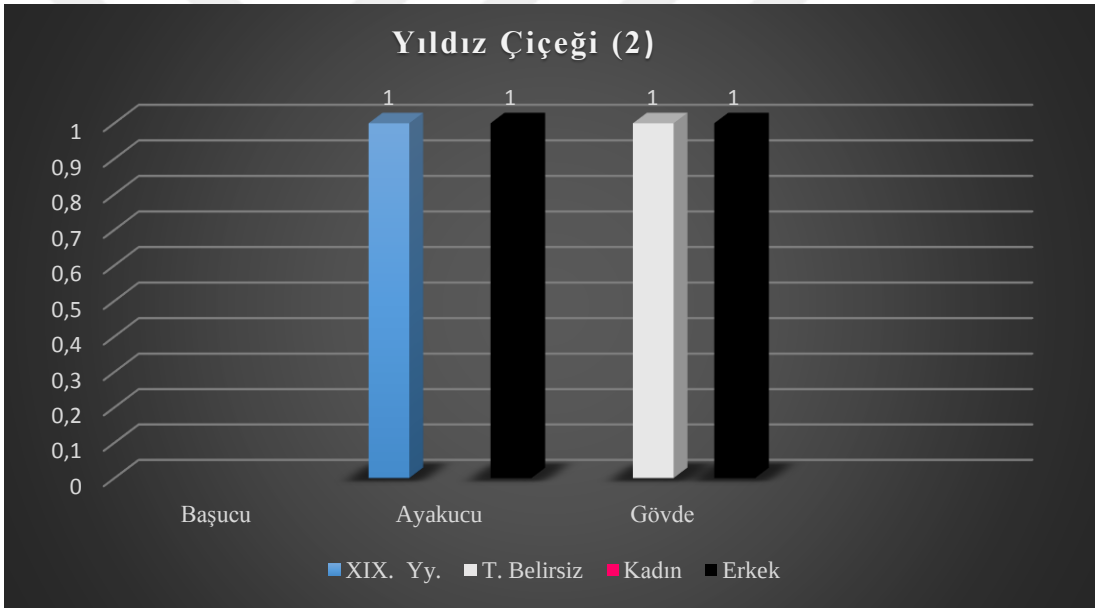
[1413] Kral, 2-28.
[1414] Sorenson, 309-365.
[1415] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-19.
[1416] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-49.
[1417] Hanoğlu, Batılılaşma Dönemi Rize Mezar Taşları, 1939.
[1418] Sevin, 247.
[1419] Arslan, 455.
[1420] Çakar, 498.
[1421] Bulut, 455.
[1422] Gündoğan, 286.
[1423] Biçici, Manisa Gördes'te Bulunan Osmanlı Dönemi Mezar Taşları, 781.
[1424] Eren, 644.

Kat. No: Z-19

Kat. No: Z-49

Grafik 16: Yıldız Çiçeği Motifi

4.6.1.14. Penç

Hatâyî grubu içerisinde değerlendirilen ve penç ismiyle bilinen bu motif, bitki kaynaklı olup herhangi bir çiçeğin kuşbakışı görüntüsünün stilize edilerek çizilmesiyle oluşturulmaktadır. Bir çiçeğe kuşbakışı bakıldığı zaman, göze ilk görünen yapraklarıdır[1425]. Çiçeğin yaprak sayısına göre Farsça isim verilmektedir:

[1425] Mehmet Zeki Pakalın, "Penç", *Osmanlı Tarih Deyimler ve Terimler Sözlüğü,* C. 2, İstanbul 1993, 769.

Bir yapraklı, yek berk

İki yapraklı, dü berk

Üç yapraklı, se berk

Dört yapraklı, cihar berk

Beş yapraklı, penç berk

Altı yapraklı ise, şeş berk denilmiştir. Ancak en çok beş yapraklısı kullanıldığı için penç berk daha çok kullanılmış ve zamanla gelenek haline gelerek yaprak sayısına bakılmaksızın penç ismi daha çok tercih edilmiştir. Penç motifinin yalın ve katmerli olarak iki türü vardır. Büyük boyda çizilen pençler genellikle katmerli, diğerleri ise yalın olarak değerlendirilmektedir[1426].

Penç motifini özellikle çini süslemelerin yanı sıra mezar şahideleri üzerinde de yoğun olarak görülmektedir.

Balıkesir'de incelediğimiz mezar şahideleri içerisine bu tipe uygun 6 örnek tespit edilmiştir. Bu örneklerden 2'si erkek mezar şahidesine ait gövde üzerindedir ve biri 1829[1427] tarihli olup diğerinin tarihi belli değildir[1428]. Erkek başucu şahidesinde ise 1 örnek bulunmaktadır, ancak tarihi tespit edilememiştir[1429]. Ayakucu şahidelerinde bu motife ait 3 örnek mevcuttur. Bunlardan 2'si erkek mezar şahidesine ait olup 1'i 1829 tarihli[1430], diğerinin ise tarihi bilinmemektedir[1431]. Penç motifinin bulunduğu diğer örneğin ise hem tarihi hem de kimliği belli değildir[1432].

[1426] Birol, Derman, 49.
[1427] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-19.
[1428] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-44.
[1429] Bkz. Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-44.
[1430] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-19.
[1431] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-44.
[1432] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-86.

Kat. No: Z-19

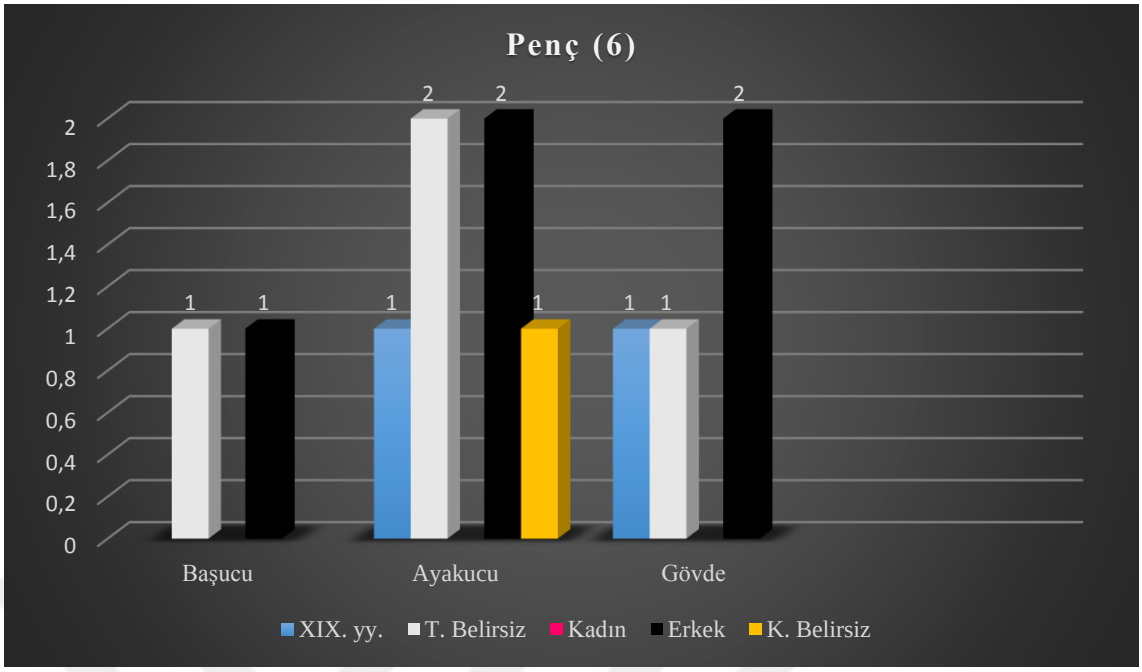
Kat. No: Z-44

Kat. No: Z-44

Kat. No: Ş-86

Grafik 17: Penç Motifi

4.6.1.15. Gülbezek

Bu motif üslüptarılmış gül biçimindeki bezeme ögesidir. Gotik sanatında da kabartma olarak kullanılmıştır[1433].

Balıkesir'de incelediğimiz mezar şahideleri içerisinde bu bezemeden, kimliği ve tarihi tespit edilemeyen bir örnek bulunmaktadır[1434].

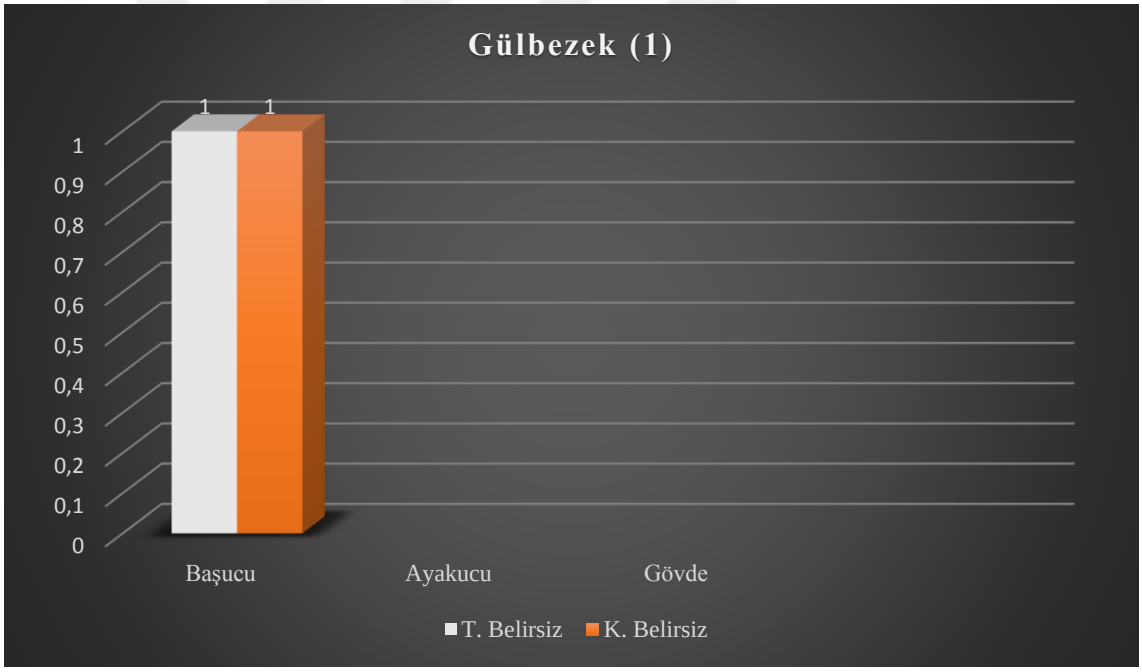
Balıkesir dışındaki diğer örneklere baktığımızda; Batılılaşma Dönemi Rize mezar taşlarında 9[1435], Cizre'de 1[1436], Edirne Gazi Mihal Camii Haziresi'nde 4[1437], Edirne Üç Şerefeli Camii Haziresi'nde 4[1438], Emir Sultan Mezarlığı'ndaki 18. ve 19. yüzyıl mezar taşlarında (Gül-Gülbezek başlığı altında) 33[1439], İzmir Urla merkezde bulunan bazı cami hazirelerinde 4[1440], Kayseri Zamantı Irmağı çevresindeki bezemeli mezar taşlarında 2[1441],

[1433] Metin Sözen, , *Uğur Tanyeli, Sanat Kavram ve Terimler Sözlüğü*, Remzi Kitapevi, İstanbul 2010, 123.
[1434] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-43.
[1435] Hanoğlu, Batılılaşma Dönemi Rize Mezar Taşları, 1930.
[1436] Veysi İnci, *Cizre Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van 2008, 264.
[1437] Doğan, 836.
[1438] Arslan, 562.
[1439] Çakar, 494.
[1440] Bulut, 454.
[1441] Sarıoğlan Arslan, 149.

Samsun'da 1[1442], Sinop Arkeoloji Müzesi'nde 1[1443], Tunceli'de 4[1444] ve Gevaş'ta gülbezek örnekleri bulunmaktadır[1445].

Kat. No: Z-43

Grafik 18: Gülbezek Motifi

[1442] Nefes, 192.
[1443] Yeni, 257.
[1444] İgit, 260.
[1445] Ayaz Başak, *Gevaş Mezar Taşları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van 2008, 109.

4.6.1.16. Zambak

Zambak kelimesi dilimize Arapça'dan geçmiştir. Genellikle, İstanbul lehçesiyle bu çiçeğin ismini zanbak olarak telaffuz etmekteyiz. Latince ''Lilium'' denilen bu çiçeğe Fransızlar ''Lis'' İngilizler ''Lily'' Almanlar ise ''Lillie'' olarak isimlendirmektedirler[1446].

M.Ö 1580'lerde Girit'te bir villada keşfedilen ve 80'nin üzerinde türü olan zambağın, ''Lilium Martagon'' Türk Zambak'ı olarak bilinmektedir[1447]. Zambak, genellikle dayanıklı bir bitki olup çeşitli renk ve farklı çeşitleriyle bahçe sanatının vazgeçilmezleri arasında yer almaktadır[1448].

Zambak, Yunan'da yeniden doğuş anlamına gelmektedir. Çünkü Yunan tanrısı Hera'nın sembolüdür ve rivayete göre Hera'nın göğsünden dökülen sütten oluştuğu ifade edilmektedir[1449]. Hristiyan kültüründe ise saflığı, iffeti, temizliği ve Bakire Meryem'in sembolü olarak kullanılmaktadır[1450]. Türk-İslam kültüründe ise zambağa ölüm, ahiret, ebedilik, şifa, iyilik, güzellik anlamları geldiği ifade edilmektedir[1451]. Anadolu coğrafyasında zambak, lotus ve nilüfer aynı olarak görülmüş ve birbirlerine karıştırılmıştır.

Balıkesir'de incelediğimiz mezar şahideleri içerisinde bu motiften 5 örnek tespit edilmiştir. Bu örneklerden 2'si kadın mezarına ait başucu şahidesindedir ve XIX.[1452] ile XX. yüzyıla aittir[1453]. Ayakucu şahidesinde ise 3 örnek bulunmaktadır. Bunlardan 1'i XIX. yüzıla ait kadın mezar şahidesinde[1454], 2'si ise erkek mezar taşlarındadır ve 1'i XIX. yüzyıla verilirken[1455], diğerinin tarihi belli değildir[1456].

[1446] Hilmi Özden, Ömür Şaylıgil, "Türk Kültür Tarihinde ve Hastanelerimizde Zambak Motifi", *Hakim Yayıncılık,* Ankara 2015, 249-292

[1447] Ki-Byung Lim, Jaap M. Van Tuyl, ''Lily'',(Zambak) *National İnstitute of Agricultural Biotechnology*, Wageningen University and Research Centre, Neherlands 2006, 441-707.

[1448] M. Jack Payne,'' Growing Garden Lilies'', (Zambak'ın Büyümesi) T*he U.S. Department of Agniculture Iowa State University*, 2016, 2.

[1449] Matthew 6:28-29, **http://www.sfheart.com/lily.html, (Erişim Tarihi: 25.10.2016)**

[1450] Andrea, Frownfelter, *Flower Symbolism as Female Sexual Metaphor*, Senior Honours Theses, Eastern Michigan Üniversity, USA 2010, 25.

[1451] Özden, Şaylıgil, 249-292.

[1452] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-13.

[1453] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-68.

[1454] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-13.

[1455] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-24.

[1456] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-49.

Şahideler üzerinde tespit edilen motiflerden iki tanesi stilize edilerek verilmiş, diğeri ise doğadaki haline daha yakın olarak taş üzerine işlenmiştir.

Balıkesir dışındaki diğer örneklere baktığımızda; İzmir Urla merkezde bulunan cami hazirelerinde 2[1457], Manisa Gördes'te 2[1458] ve Eyüp Sultan'da bulunan bazı mezar taşlarında örnekleri bulunmaktadır[1459].

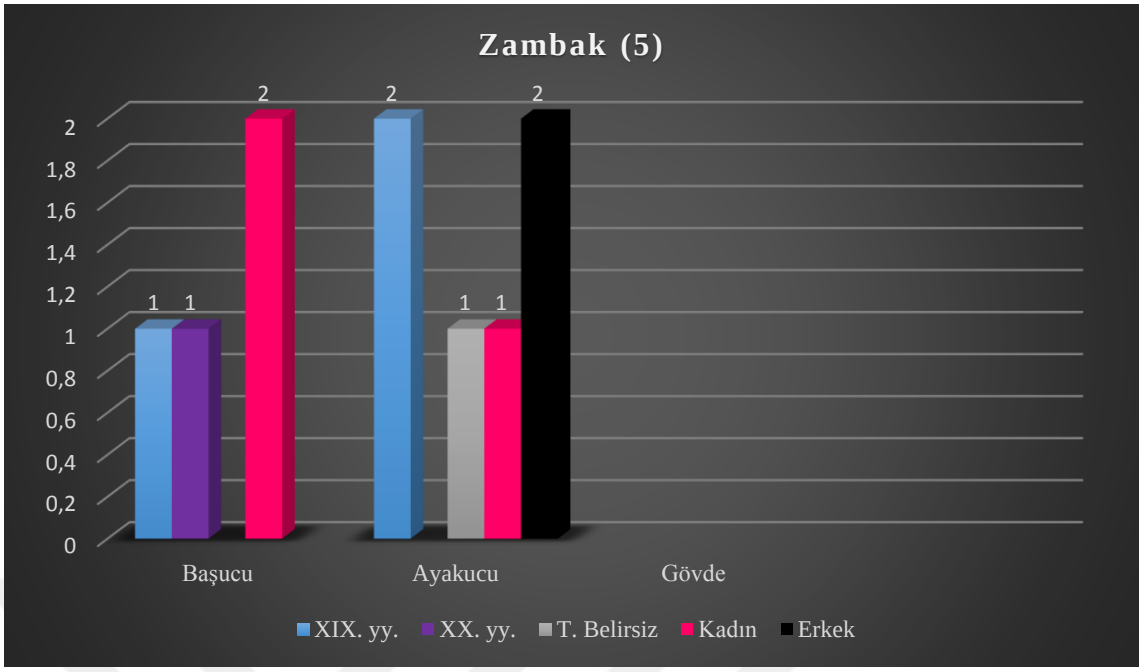

Kat. No: Ş-68

Kat. No: Z-49

[1457] F. Bulut, 458.
[1458] Biçici, Manisa Gördes'te Bulunan Osmanlı Dönemi Mezar Taşları, 781.
[1459] Doğanay, 261-267.

Grafik 19: Zambak Motifi

4.6.1.17. Askı Çelenk/Bereket Boynuzu/Girland

İki nokta arasına asılmış yaprak çiçek ve meyvelerden oluşturulmuş çelenk biçimindeki bezeme öğesi olan girlan motifi ‘’Askıçelenk’’ olarakta bilinmektedir[1460]. Antik Yunan, Roma, Rönesans, Barok ve Ampir Dönemi mimari süslemelerinde sıkça kullanılmıştır[1461]. XIX. yüzyılın eklektisist üsluplarında görülür[1462]. Türk mimarlığına ancak Batılılaşma sonrası girmiştir ve bereketi temsil ettiğine inanılmaktadır[1463].

Balıkesir’de incelediğimiz mezar şahidelerinde 6 örneğe yer verilmiştir[1464]. Bu örneklerden 4 tanesi başucu şahidesinde olup bunlardan 2’si kadın mezar şahidesine, 2’si ise erkek mezar şahidesine aitken, diğerinin kimliği bilinmemektedir. Kadın mezar şahidesine ait olan örneklerden 1’i XVIII.[1465] diğeri ise XX. yüzyıla aittir[1466]. Erkek mezar

[1460] Sözen, Tanyeli, 117.
[1461] Okumuş, 134,
[1462] Ali Murat Aktemur, “Batılılaşma Dönemi İstanbul Mimarisinde Eklektik Üslupta Bir Yapı: Galata Rüsumat (Gümrük) Binası (Eski Paket Postanesi)”, *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitisü Dergisi*, Erzurum 2012, 1-17.
[1463] Adnan Turani, *Sanat Tarihi Terimler Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1993, 23.
[1464] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B11-6, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-53, Ş-69, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-33.
[1465] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-33.
[1466] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B11-6.

şahisine ait olan örneklerden 2'si XX.[1467] yüzyıla verilirken, diğerinin tarihi belli değildir[1468].

Ayakucu şahidesinde ise XX. yüzyıla ait bir erkek mezar şahidesinde bereket boynuzu motifi tespit edilmiştir[1469].

Balıkesir dışında bulunan diğer örneklere baktığımızda; Emir Sultan Mezarlığı'ndaki 18. ve 19. yy. mezar taşlarında 10 örnek bulunmaktadır ve Gülşen Çakar, çelenk motifi olarak isimlendirmiştir[1470]. Eyüp Sultan'da bazı çocuk mezar taşlarında 1[1471], Kayseri Tavlusun Köyü Mezarlığı'nda 5[1472], Samsun Çarşamba Rıdvan Paşa Camii Haziresi'nde 2[1473], Trabzon İli, Gülbahar Hatun ve Tavanlı Camileri ile Küçük İmaret Mezarlığı'nda 6[1474], Trabzon Sülüklü'de 19. yüzyıl mezar taşlarında 2 örnek bulunmaktadır ve Hülya Ölçay, askıçelenk motifi olarak isimlendirmiştir[1475]. Osmanlı Dönemi Çorum mezar taşlarında 2[1476], Erzurum Habib Baba Türbesi'nde 1[1477] ve Edincik'te bu süsleme türünden örnekler görülmektedir[1478]

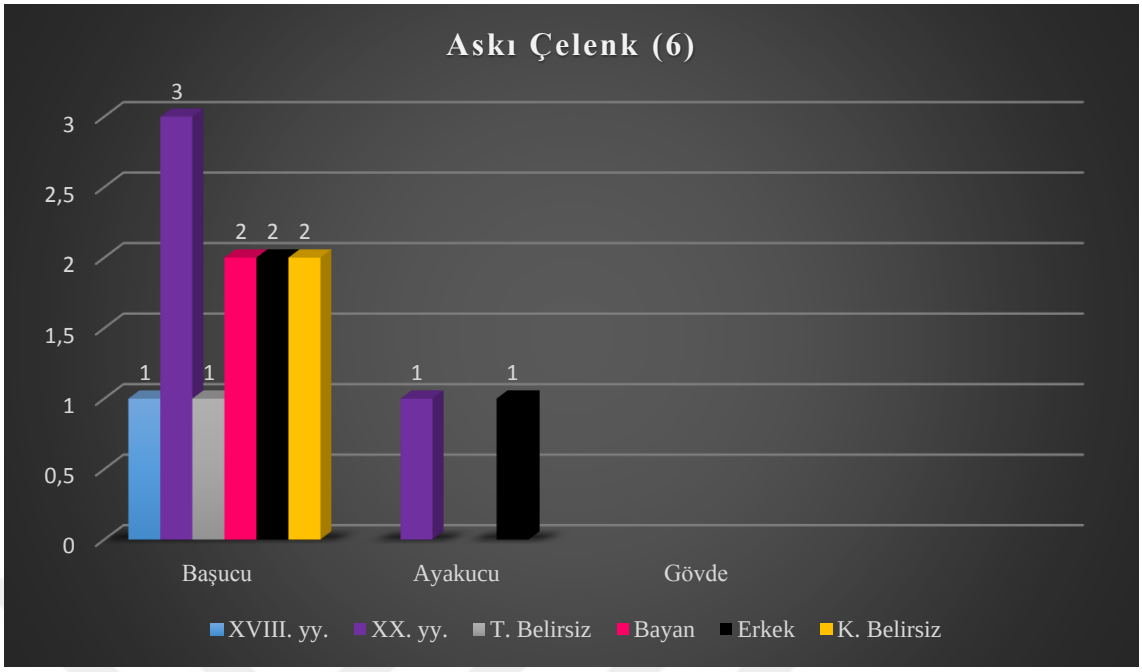

Kat. No: B11-6

Kat. No: Ş-53

[1467] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-69, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-40.
[1468] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-53.
[1469] Bkz. Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-69.
[1470] Çakar, 502.
[1471] Barışta, Eyüp Sultan'da Bazı Çocuk Mezar Taşları, 172-180.
[1472] Tali, 97-124.
[1473] Gün, 105-143.
[1474] Eren, 654.
[1475] Ölçay, 213.
[1476] Yiğit, Ünlüsoy, 32-88.
[1477] Muzaffer Taşyürek, *Erzurum Türbeleri ve Ziyaret Yerleri,* Palandöken Belgediyesi, Erzurum 2013, 42.
[1478] Tüfekçioğlu, 131.

Grafik 20: Askı Çelenk Motifi

4.6.1.18. Süsen/İris/Su Zambağı

İris, sadakat, inanç, bilgelik, umut ve cesaret anlamına gelmektedir. Adını, sembölü gökkuşağı olan eski Yunan tanrısı İris'ten almaktadır. İlk olarak Himalaya Dağları'nda bulunan İris, farklı renklerde olup dik duran ve nispeten sert olan altı yaprağı vardır. Bu yapraklardan genellikle üçü yukarı doğru, üçü ise aşağı doğru sarkmaktadır[1479].

Anadolu coğrafyasında çoğu zaman yanlış isimlendirilen süsen, susam veya zambak olarak bilinmektedir. Fakat, genel olarak Türkçe adıyla değil iris ismiyle bilinmektedir. Süsen, kitap sanatı dışında da oldukça sevilen bir bitki olmuştur. XVI. yüzyıldan sonra çini sanatında görülmekle birlikte[1480] mezar taşlarında da karşımıza stilize edilmiş olarak çıkmaktadır.

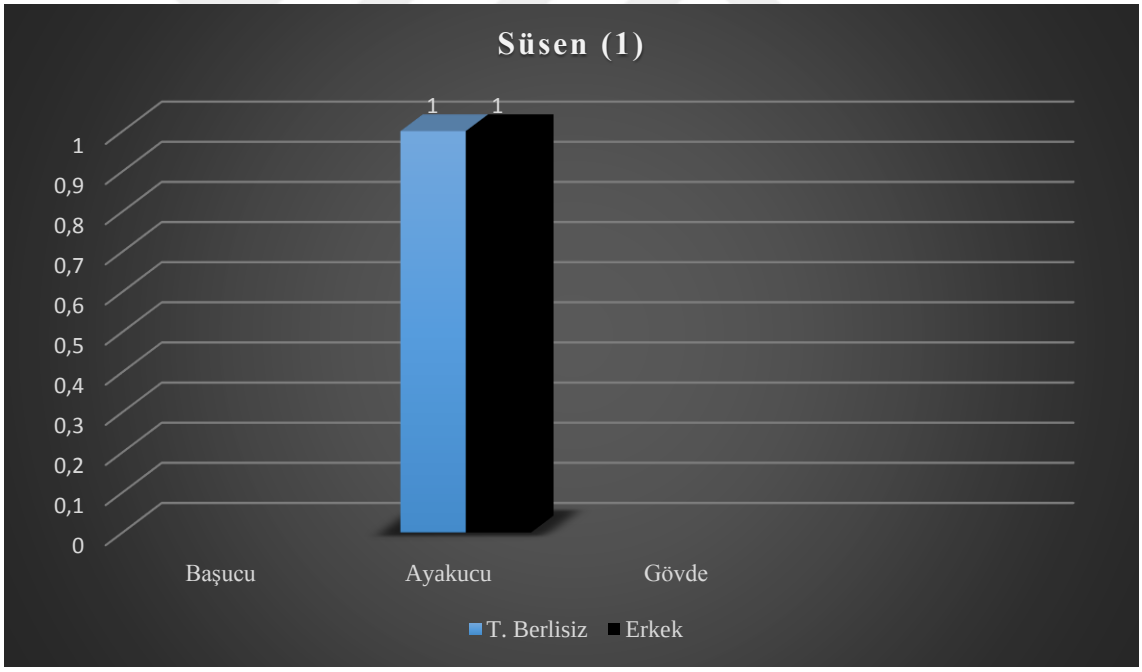
Balıkesir'de incelediğimiz mezar şahideleri içerisinde erkek mezar şahidesine ait olan, ancak tarihi tespit edilemeyen bir örneğe rastlanılmıştır[1481].

[1479] Nımret Handa, *Wild Flowers Of India*, Books Today, New Delhi 2000, 32.
[1480] Demiriz, *Osmanlı Kitap Sanatında Naturalist Üslupta Çiçekler*, 368.
[1481] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-49.

Balıkesir dışında bulunan diğer örneklere baktığımızda; Cafer Paşa Türbesi kazısı ve bitkisel bezemeli mezar taşlarında 1[1482] ve Eyüp Sultan Camii civarındaki bazı mezarlıklarda süsen örnekleri bulunmaktadır[1483].

Kat. No: Z-49

Grafik 21: Süsen Motifi

[1482] Barışta, İstanbul Eyüp Sultan'da Cafer Paşa Türbesi Kazısı ve Bitkisel Bezemeli Mezar Taşları, 252-277.
[1483] Doğanay, 261.

4.6.1.19. Bitkisel Rozet

Çeşitli yaprak ve bitkilerin bir araya getirilerek orta eksenden dışa doğru ışınsal olarak yayılan motife verilen isimdir. Genel olarak mezar şahidelerinin gövdesi üzerinde işlenildiği görülmektedir.

Balıkesir'de incelediğimiz mezar şahidelerinde 3 örnek tespit edilmiştir. Bu örneklerden 2'si mezar gövdesi üzerinde olup 1'i XIX. yüzyıl[1484] erkek mezarına, diğeri ise XX. yüzyıla ait kadın mezar şahidesindedir[1485].

Başucu şahidesinde ise bir örnek tespit edilmiş olup XIX. yüzyıla ait kadın mezar şahidesindedir[1486].

Balıkesir dışındaki örneklere baktığımızda; Batılılaşma Dönemi Rize mezar taşlarında 6[1487] , Trabzon İli, Gülbahar Hatun ve Tavanlı Camii Hazileri ile Küçük İmaret Mezarlığı'nda 10[1488] ve Tire Müzesi'nde 1 örnek bulunmaktadır[1489].

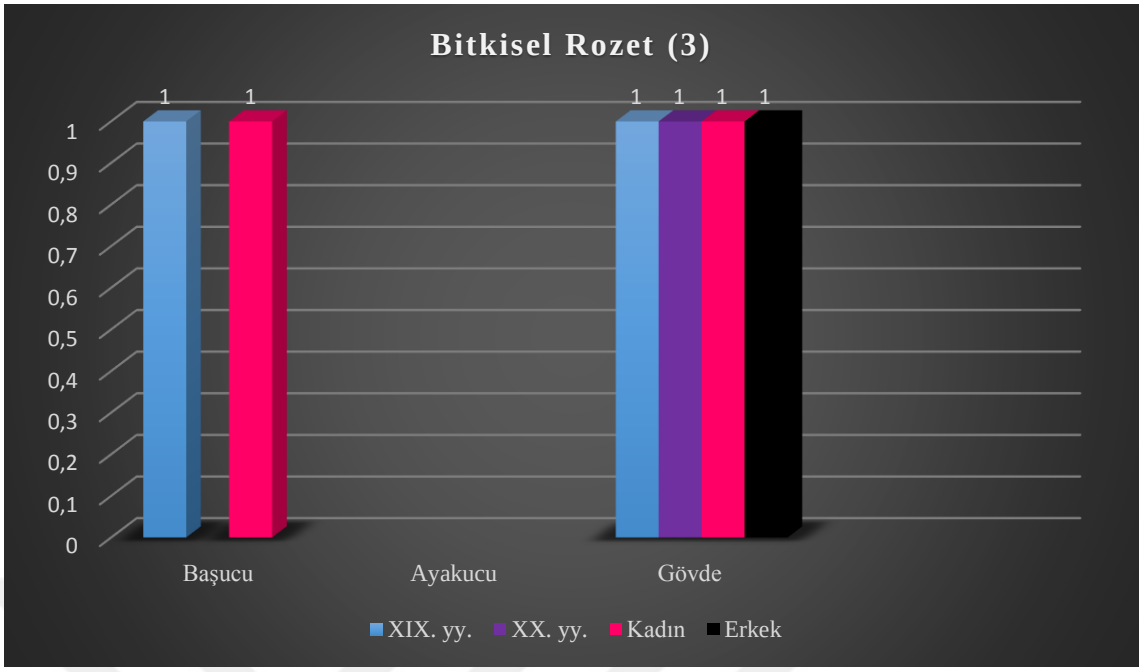

Kat. No: Ş-57

Kat. No: Z-19

[1484] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-19.
[1485] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-57.
[1486] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-35.
[1487] Hanoğlu, Batılılaşma Dönemi Rize Mezar Taşları, 1953.
[1488] Eren, 646.
[1489] Biçici, Tire Müzesinde Bulunan Süslemeli Mezar Taşları, 110-150.

Grafik 22: Bitkisel Rozet

4.6.1.20. Palmet

Kaynağı tam olarak bilinmeyen palmet, bir sapın sağ ve sol tarafından simetrik bir biçimde kıvrılan iki yaprağın veya ruminin birleşerek ortasından sivri bir yaprağın meydana gelmesiyle oluşan motif olarak tanımlanmaktadır[1490]. Palmet, Mezapotamya uygarlıklarından başlayarak Sümer, Hitit, Mısır, Roma, Bizans, Osmanlı gibi birçok medeniyette görülmektedir[1491].

Yunan Sanatı palmetin yaygın olduğu ilk çevredir. İon ve Dor üslubundaki mimari süslemede olduğu gibi, kırmızı figürlü keramikte de bilhassa lotus ile alternatif dizilen palmetler, başlıca bitkisel bordürleri teşkil ediyordu. Palmet motifi, Doğu sanatına Helenestik akım yoluyla girmiş olmalıdır. Orta Asya sanatında da akislerini bulduğumuz bu sanat akımı dolaylı bir şekilde lotus ve palmetin ana vatanı olan Suriye ve Mısır'a Abbasi devrinde Türkler yoluyla geri dönmüştür. Samarra süslemesinde, Türk- İslam zevkine uydurulmuş olarak bu motifleri tekrar görülmektedir Buradan ise İslam

[1490] Sözen, Tanyeli, 237.
[1491] Demet Karaçay, *Bursa'daki 14.-15. Yüzyıl Mezar Taşları*, Ankara 1994, 172.

çevrelerine çeşitli yollar ile yayılmıştır[1492]. Palmetler tek olarak değerlendirildikleri gibi palmeti oluşturan rumi ile birlikte bitkisel komposizyon olarak da ele alınmaktadır[1493].

Balıkesir'de incelediğimiz mezar şahidelerinde 13 palmet örneği tespit edilmiştir. Bu örneklerden 11'i başucu şahidelerinde, 2'si ise mezar gövdesi üzerindedir. Başucu şahidelerinde bulunan palmetlerden 9'u kadın mezar şahidesine aittir ve 1'i XVIII.[1494] diğerleri ise XIX. yüzyıla tarihlendirilmektedir[1495]. Başucu şahidesinde bulunan diğer 2 örnek XX. yüzyıla ait olup bir tanesi erkek mezar şahidesine aitken,[1496] diğerinin kimliği belli değildir[1497].

Gövde üzerinde bulunan palmet örneklerinin 2'si XIX. yüzyıla ait kadın mezar şahidesindedir[1498].

Balıkesir dışında bulunan örneklere baktığımızda; Akçabat Yöresi'ndeki Osmanlı mezar taşlarında 7[1499], Batılılaşma Dönemi Rize mezar taşlarında 5[1500], Bozdoğan-Yazıkent Beldesi Mezarlığı'nda 3[1501], Cizre mezar taşlarında[1502], Edirne Gazi Mihal Camii Haziresi'nde 12[1503], Edirne Üç Şerefeli Camii Haziresi'nde 29[1504], Gevaş mezar taşlarında[1505], Giresun sahil şeridindeki Osmanlı mezar taşlarında 2[1506], İzmir Urla merkezde bulunan cami hazirelerinde 13[1507], Kastamonu Ferhat Paşa Camii Haziresi'nde 1[1508], Manisa Gördes'te 8[1509], Niğde Beylikler Dönemi mezar taşarında 9[1510], Ordu İli,

---

[1492] Yıldız Demiriz, *Osmanlı Mimarisinde Süsleme I Erken Devir* (1300-1453), Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1979, 27, H. Feriha Akpınarlı, Zeynep Balkanal, "16-18. Yüzyıllarda İstanbul'da Üretilen Kumaşlarda Bitkisel Bezemelerin İncelenmesi" *Motif Akademi Halkbilim Dergisi, İstanbul 2012,* 188.
[1493] Nevber Gürsü, *Türk Dokumacılık Sanatı Çağlar Boyu Desenler,* Redhouse Yayınevi, İstanbul 1988, 162.
[1494] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-4.
[1495] Bkz. Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-3. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-25, Ş-46, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-15, Z-30, Z-33, Z-34, Z-35.
[1496] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-40.
[1497] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-53.
[1498] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-13, Ş-49.
[1499] Gedikli, 173.
[1500] Hanoğlu, Batılılaşma Dönemi Rize Mezar Taşları, 1947.
[1501] Kılavuz, 78-110.
[1502] İnci, 262.
[1503] Doğan, 842.
[1504] Arslan, 559.
[1505] Başak, 106.
[1506] İltar, 377.
[1507] Bulut, 456.
[1508] Gündoğan, 286.
[1509] Biçici, Manisa Gördes'te Bulunan Osmanlı Dönemi Mezar Taşları, 777.
[1510] Bağcı, 180.

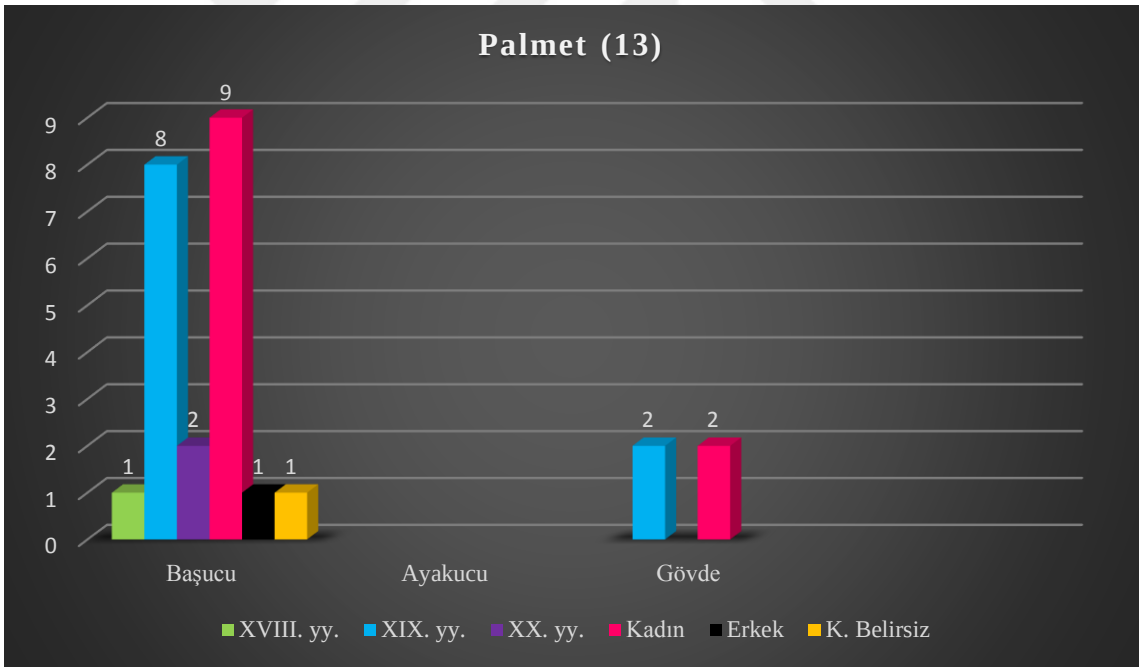
Ünye İlçesi Hacı Osman Ağa Camii Haziresi'nde 3[1511], Sakarya İli, Geyve İlçesi Osmanlı Dönemi mezar taşlarında 4[1512], Samsun'da 1[1513], Tire Müzesi'nde 3[1514], Trabzon İli, Gülbahar Hatun ve Tavanlı Camii Hazireleri ile Küçük İmaret Mezarlığı'nda 9[1515], Trabzon Sülüklü'de 19. yy. mezar taşlarında 3[1516] ve Eceabat'a bağlı bazı merkezlerdeki Türk-İslam mezar taşlarında[1517] palmet örnekleri bulunmaktadır.

Kat. No: B1-3

Kat. No: Ş-46

Grafik 23: Palmet Motifi

[1511] Çelik, 167.
[1512] Yavuz, 347.
[1513] Nefes, 187.
[1514] Biçici, Tire Müzesinde Bulunan Süslemeli Mezar Taşları, 110-150.
[1515] Eren, 641.
[1516] Yer, 188.
[1517] Şen, 179.

4.6.1.21. Karanfil

Hüznü temsil eden karanfil çiçeğinin mezar şahideleri üzerinde kullanılması oldukça manidardır. Süheyl Ünver, karanfil çiçeğinin menşeinin Asya ve Anadolu olduğunu, erken örneklerinin Anadolu'da Selçuklu taş ve çini işlemelerinde görüldüğünü, özellikle Kanuni Sultan Süleyman döneminde lâle gibi rağbet gördüğü belirtmektedir[1518].

XVI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren çinilerimizin ayrılmaz bir parçası olan karanfil, taş, kumaş ve kitap süsleme sanatında sıkça karşılaşılmaktadır[1519].

Balıkesir'de incelediğimiz mezar şahidelerinde servi ağacı ile birlikte işlenen 2 karanfil örneği bulunmaktadır. Erkek mezarlarına ait ayakucu şahidelerinde bulunan bu örneklerden 1'i XIX.[1520] yüzyıla aitken, diğerinin tarihi tespit edilememiştir.[1521]

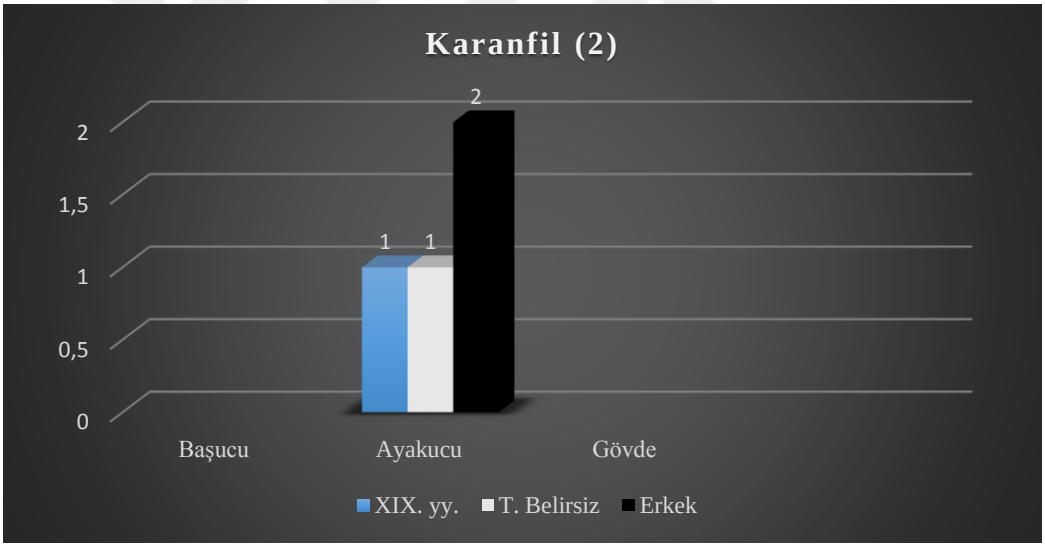
Balıkesir dışında bulunan örneklere baktığımızda; Akçabat Yöresi'ndeki Osmanlı mezar taşlarında 1[1522], Batılılaşma Dönemi Rize mezar taşlarında 2[1523], Cafer Paşa Türbesi kazısı ve bitkisel bezemeli mezar taşlarında 4[1524], Edirne Üç Şerefeli Camii Haziresi'nde 2[1525], Giresun sahil şeridindeki Osmanlı mezar taşlarında 3[1526], İstanbul Rum Memet Paşa Camii Haziresi'nde 4, Solak Sinan Paşa Camii Haziresi'nde 1, Sinan Paşa Camii Haziresi'nde 2, Çingene Fırını Camii Haziresi'nde 1, İmrahor Camii Haziresi'nde 4, Ayazma Camii Haziresi'nde 2, Tevaşi Camii Haziresi'nde 1[1527], İzmir Urla merkezde bulunan cami hazirelerinde 3[1528], Manisa Gördes'te 2[1529],Trabzon İli, Gülbahar Hatun ve Tavanlı Camileri ile Küçük İmaret Mezarlığı'nda 1[1530] ve Eyüp Sultan Camii civarındaki bazı mezarlıklarda kafanfil motifi bulunmaktadır[1531].

[1518] Çal, İltar, 49.
[1519] Demiriz, Osmanlı Kitap Sanatında Naturalist Üslupta Çiçekler, 353.
[1520] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-18.
[1521] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-76.
[1522] Gedikli, 172.
[1523] Hanoğlu, Batılılaşma Dönemi Rize Mezar Taşları, 1938.
[1524] Barışta, Cafer Paşa Türbesi Kazıcı ve Bitkisel Bezemeli Mezar Taşları, 252-277.
[1525] Arslan, 452.
[1526] İltar, 377.
[1527] Çınar, 356-357.
[1528] Bulut, 456-457.
[1529] Biçici, Manisa Gördes'te Bulunan Osmanlı Dönemi Mezar Taşları, 774.
[1530] Eren, 646.
[1531] Doğanay, 261-267.

Kat. No: Ş-18

Grafik 24: Karanfil Motifi

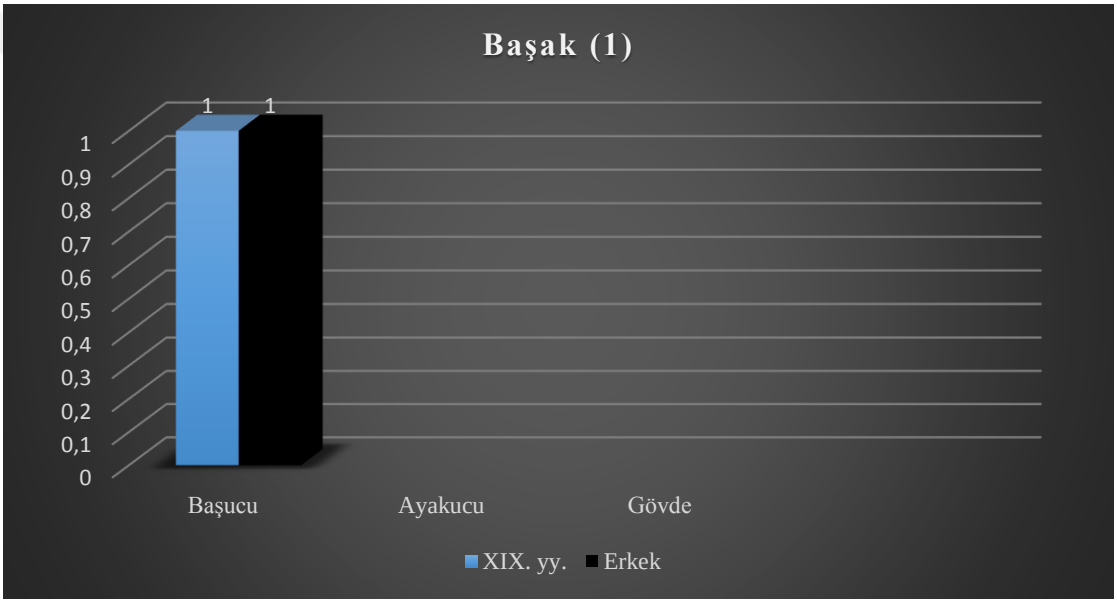
4.6.1.22. Başak

Yeniden doğuş anlamına geldiğini düşünülen başak motifi, genellikle şahidelerin kenar suyunda işlendiği görülmektedir.

Balıkesir'de incelediğimiz mezar şahideleri içerisinde erkek mezar şahidesine ait olan ve XIX. yüzyıla tarihlendirilen bir örnek saptanmıştır[1532].

Kat. No: Z-29

Grafik 25: Başak Motifi

4.6.1.23. Soyut/Hayali Yaprak ve Dal

Bitkiler âleminde biyolojik yapısıyla önemli vazifeler yüklenmiş olan yaprak, şekil, büyüklük ve yapısal olarak pek çok farklılığa sahiptir. Bundan dolayı insanlık medeniyeti boyunca san'atkârlara ilham kaynağı, ortaya konulan diğer süslemelerde ise en büyük tamamlayıcı unsur olmuştur.

[1532] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-29.

Selçuklu döneminde ve öncesinde geometrik motifin yoğun olarak kullanılmasından dolayı çok fazla gelişememiş olan yaprak, Osmanlı döneminde önem kazanmış ve altın devrini yaşamıştır[1533].

Sanatsal öğeleri süslemek için kullanılan yaprak motifi bazen tâbiatta bulunduğu şekli ile işlenirken, bazen de stilize edilerek aslından uzaklaştırılmış hatta bazıları isimlendirileremez hale gelmiştir.

Balıkesir'de incelediğimiz mezar şahideleri içerisinde de isimlendiremediğimiz ve soyut olarak değerlendirdiğimiz yaprak motifleri bulunmaktadır. Bu yaprakları üç dilimli ve soyut yaprak yada dal olmak üzere iki başlık altında değerlendirdik.

Üç Dilimli Soyut Yaprak: Ayrı ayrı dilimlerin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş ve genellikle mezar şahidelerinin boyun yada gövdeden tepelik kısmına geçişte kullanılan yaprak motifidir. İncelediğimiz mezar şahideleri içerisinde, hepsi başucu taşlarında ve kadın mezar şahidelerine ait olmak üzere 5 örnek tespit edilmiştir. Bu örneklerden 4'ü XVIII. yüzyıla aitken[1534], 1'i XIX. yüzyıla tarihlendirilmektedir[1535].

Soyut Yaprak ya da Soyut Dal: Mezar şahidelerinde stilize edilerek ve bitkisel komposizyonları tamamlamak için kullanılan yaprak ve dal motifleri bulunmaktadır. Bu motifler genellikle kenar suyu, mezar gövdesi ve şahide tepelikleri üzerinde görülmektedir. İncelediğimiz mezar şahideleri üzerinde toplam 22 örnek bulunmaktadır. Bu örneklerden 17'si başucu, 4'ü ayakucu, 1'i ise mezar gövdesi üzerindedir.

Başucu şahidelerinde bulunan 17 örnekten 9'u kadın mezar şahidesine ait olup 8'i XIX. yüzyıla aitken[1536], bir tanesinin tarihi tespit edilememiştir[1537]. Örneklerden 5'i erkek mezar şahidesine aittir ve 3'ü XX. yüzyıla tarihlendirilirken[1538], 2 tanesinin tarihi tespit edilememiştir[1539]. Başucu şahidesinde bulunan diğer 3 örneğin ise 2'i XX. yüzyıla aitken[1540], bir tanesinin tarihi ve kimliği bilinmemektedir[1541].

[1533] Birol, Derman, 17.
[1534] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B5-1, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-7, Ş-9, Ş-10.
[1535] Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-17.
[1536] Bkz. Ali Şuuri Mezarlığı, A3, A4, Asri Mezarlığı, AS-4, Baş Çeşme Mezarlığı, B11-3, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-44, Ş-45, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-21, Z-22.
[1537] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-87.
[1538] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-16, B10-2, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-61.
[1539] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-12, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-43.
[1540] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-15, B1-21.
[1541] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-23.

Ayakucu şahidelerinde 4 örnek bulunmaktadır. Bu örneklerden 2'si erkek mezar şahidesine aittir ve XIX. yüzyıla tarihlendirilir[1542]. Diğer 2 örnek ise XIX. yüzyıla verilmektedir ve kadın mezar şahidesindedir[1543].

Gövde üzerinde ise bir örnek tespit edilmiş olup erkek mezar şahidesindedir ve XIX. yüzyıla verilmektedir[1544].

Balıkesir dışında bulunan örneklere baktığımızda; Giresun'da 12[1545]. Yine aynı bezemeden Giresun sahil şeridindeki Osmanlı mezar taşlarında 23[1546]. Soyut yaprak olarak, İstanbul Üsküdar'da bulunan bir grup cami içerisinde 53[1547], Batılılaşma Dönemi Rize mezar taşlarında 13[1548], Kastamonu Ferhat Paşa Camii Haziresi'nde 12[1549] ve Çorum'da 8[1550] örnek bulunmaktadır.

Kat. No: B5-1

Üç Dilimli Soyut Yaprak

Kat. No: Ş-9

Üç Dilimli Soyut Yaprak

[1542] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-8, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-36.
[1543] Bkz. Ali Şuuri Mezarlığı, A3, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-46.
[1544] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-31.
[1545] Halit Çal, üç dilimli yaprak olarak isimlendirmiştir Çal, İltar, 51.
[1546] İltar, 383.
[1547] Çınar, 359.
[1548] Hanoğlu, Batılılaşma Dönemi Rize Mezar Taşları, 1932.
[1549] Gündoğan, 248.
[1550] Sevin, 257.

Kat. No: AS-12

Kat. No: B1-23

Kat. No: B11-3

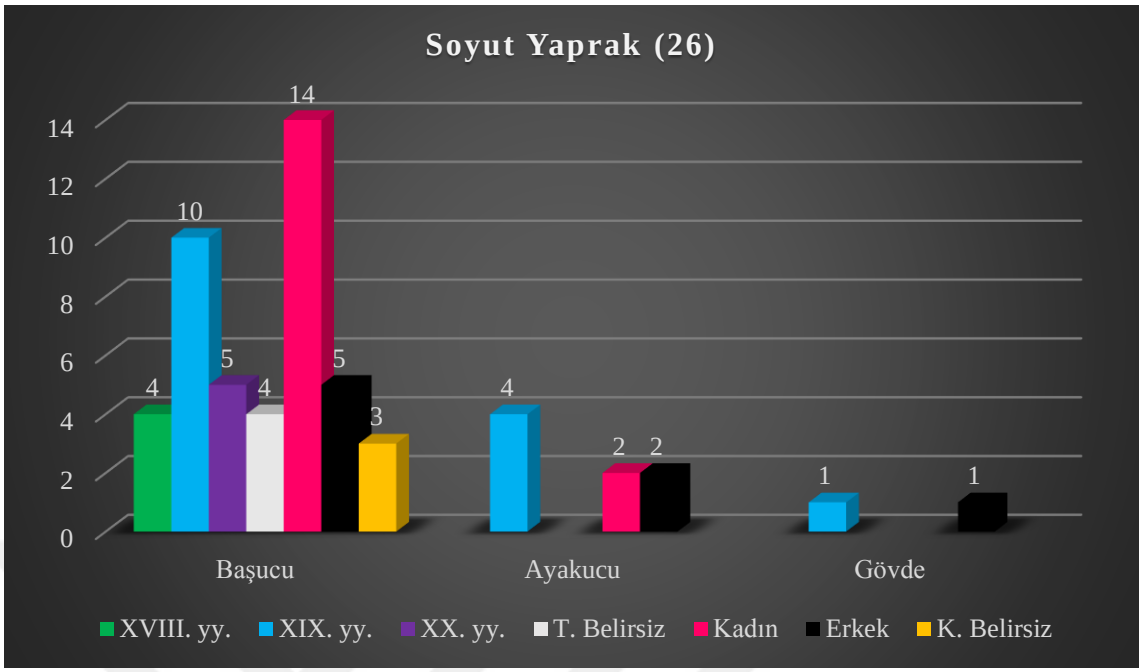
Kat. No: Z-22

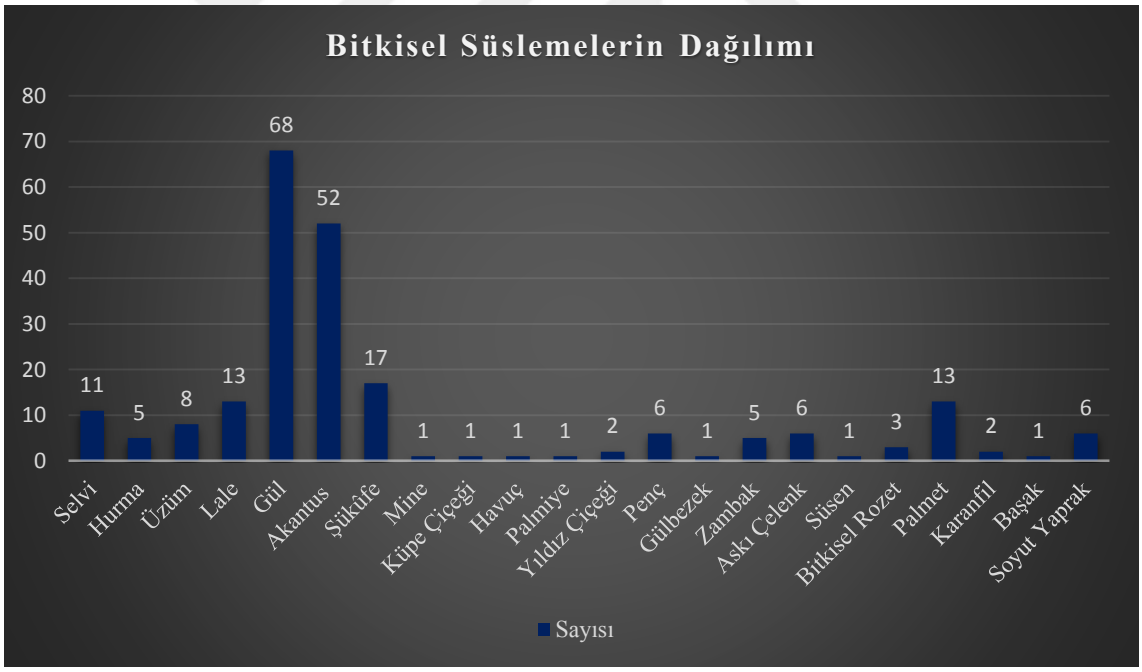
Kat. No: Z-43

Kat. No: Z-36

Grafik 26: Soyut Yaprak Motifi

Grafik 27: Bitkisel Süslemelerin Dağılımı

4.7. NESNESEL

4.7.1. Sorguç

Seçkinlik, iftihar ve övünmenin sembolü olan ve bir madalya türü olarak da görülen hükümdarlık alametinin göstergesi olan sorguç kelimesinin kelime anlamına baktığımızda: *'' Başa, kavuğa, sarığa takılan, balıkçıl, kartal, şahin gibi kuşların, kanat tüyünden*[1551] *veya çeşitli mücevherden yapılmış bir şeref madalyası veya süslemesidir''*[1552].

Sorguç takma geleneğinin kökeni İslamiyet öncesi Totemizm, Şamanizm inançlarına dayandığı ifade edilmektedir. Şamanlar, kutsal gördükleri hayvanlardaki güçlerin kendisine geçeceğini inandıkları için hem onların derilerini hem de tüylerini kullanmışlardır. Başa takılan bu simgeler, süs, uğur, bereket, kutsanmışlık anlamlarını ilk başta korurken daha sonra "madalya" anlamını kazanmıştır[1553].

Tarihteki diğer medeniyetlere baktığımızda, Safevî, Bâbürlü, Timur, Osmanlı gibi başlık kullanan pek çok Türk ve Müslüman topluluklarında hükümdaların ve şehzadelerin başlıkları üzerine sorguç taktıkları görülmektedir[1554].

Balıkesir'de incelediğimiz mezar şahideleri içerisinde 3 örnekte sorguç tespit edilmiştir. Bu örneklerden hepsi erkek mezar şahidesine ait olup 1'i XVII.[1555], diğeri XIX.[1556] yüzyıla aitken, bir tanesinin tarihi belli değildir[1557].

Balıkesir dışında, Osmanlı Ortakent başlıklı mezar taşlarında 2 sorguç örneği bulunmaktadır[1558].

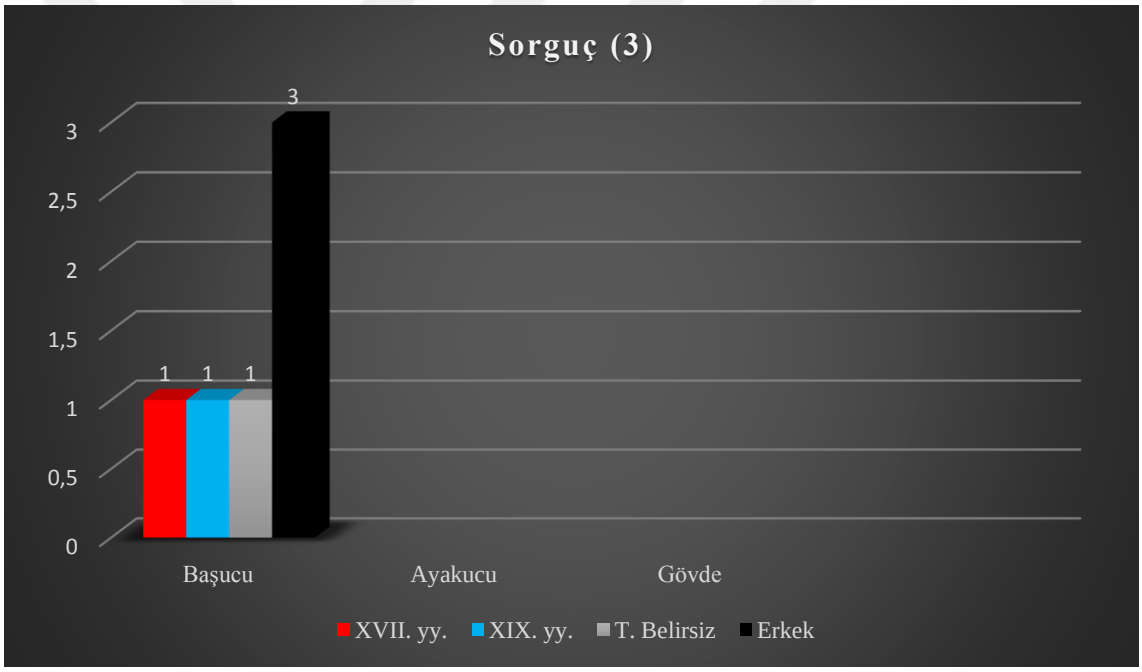
[1551] S. Çiğde Koçak, ''Türklerde Kadın Baş Süslemeleri ve Önemi'', *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Kongresi 9(2)* Kocaeli 2013, 9-22.
[1552] Zeynep Tarım Ertuğ, ''Sorguç'' *TDVİA*, C. 37, İstanbul 2009, 379.
[1553] Koçak, 9-22.
[1554] Tarım Ertuğ, 379.
[1555] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-1.
[1556] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-5.
[1557] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-44.
[1558] Biçici, Ortakent Başlıklı Mezar Taşları, 1064-1105.

Kat. No: B1-5

Kat. No: Z-44

Grafik 28: Sorguç Motifi

4.7.2. Vazo-Kâse

Vazo, içine süsleme amacıyla çiçek veya meyve konulan seramik, metal ya da cam kaplara verilen genel bir isimdir[1559].

[1559] Sözen, Tanyeli, 317.

Muhtemelen vazo kelimesi XVIII. yüzyılın sonralarına doğru Türkçe'ye girmiştir. Ancak vazo kelimesini karşılayan bir çok kelimenin kullanıldığı bilinmektedir[1560].

Bunlar:

Şükûfedan, lâledan, kûze (testi biçiminde vazo), kavanoz, küp, saksı, tombak, fakrûri (çin vazosu), çiçeklik gibi[1561].

Vazoya çiçek yerleştirme uygulamasını özellikle uzak doğuda eski geleneklere dayandığı görmekteyiz. Buda dininde, rahipler fırtınalarda köklerinden kopan çiçekleri biraz daha yaşatabilmek için vazoya su doldurup mabetlerde muhafaza ediyorlardı. Türklerin, Çin ile olan yakın temaslarından kaplı çiçek motifini benimsediğini söyleyebiliriz[1562].

Vazo, Osmanlı döneminde yaygınlık kazanmıştır ve en güzel örneği Topkapı Sarayı III. Ahmet'in Yemiş Odası duvarında vazoda çiçek ve çiçek buketleriyle meyve kâseleri, XVII. yüzyılda oldukça fazla kullanılmış[1563], XVIII. ve XIX. yüzyılda ise Barok Rokoko ve Ampir üslubunda yerini daha çok vazoya bırakmıştır[1564].

Vazo, duvar çinilerinde, seramiklerde, taş ve mermer üzerinde, resim ve minyatürlerde, tezhiplerde, kumaşlarda, sedef işlerinde, kağıt oymacılığında motif olarak kullanıldığı görülmektedir.

Balıkesir'de incelediğimiz mezar şahideleri içerisinde toplam 22 örnek tespit edilmiştir. Bu örnekleri kendi içerisinde, boyun, kaideli ve kaidesiz, kulplu ve kapaklı vazolar olmak üzere beş farklı başlık altında değerlendirdik.

Boyun Vazosu: Mezar şahidelerinde gövdeden tepeliğe geçişi sağlayan boyun bölümü vazo olarak değerlendirilmiş ve böylelikle estetik bir geçiş sağlanmıştır. İncelediğimiz şahideler içerisinde 3 örnek bulunmaktadır. Başucu şahidelerinde kadın

[1560] Asiye Okumuş, *Türk Süsleme Sanatlarında Barok ve Rokoko,* İlke Kitap, İstanbul 2016, 64.
[1561] Azade Akar, ''Tezyini Sanatlarmızda Vazo Motifleri'', *Vakıflar Dergisi, 8*, Ankara 1969, 267-272.
[1562] Akar, ''Tezyini Sanatlarmızda Vazo Motifleri'', 267-272.
[1563] Akar, ''Tezyini Sanatlarmızda Vazo Motifleri'', 267-272.
[1564] Okumuş, 64.

mezarlarına ait olan bu örnekler XIX.[1565] ve XX.[1566] yüzyıla aitken, birinin tarihi bilinmemektedir[1567].

Kaideli Vazo: Tek bir kaide üzerinde yükselen vazodur. İncelediğimiz mezar şahideleri içerisinde 13 örnek görülmektedir. Bu örneklerden 3'ü başucu[1568], 9'u ayakucu, 1'i ise gövde üzerindedir.

Başucu şahidelerinde yer alan vazo motifinin 2'si kadın mezarına aittir ve XIX. yüzyıla tarihlendirilmektedir[1569]. Diğer örnek ise XX. yüzyıla ait erkek mezarındadır[1570].

Ayakucu şahidelerinde yer alan 9 vazo motifinin 4'ü kadın mezar şahidesine aittir ve bunlardan 3'ü XIX.[1571], 1'i ise XX. yüzyıla aittir[1572]. 9 vazo motifinden 5'i erkek mezar şahidesindedir ve bunlardan 1'i XIX.[1573], 4'ü ise XX. yüzyıla tarihlendirilir[1574].

Gövde üzerinde ise XIX. yüzyıla ait bir kadın mezarında vazo motifi bulunmaktadır[1575].

Kapaklı Vazo: Mezar şahidelerinde çok sık rastlanılmayan fakat genellikle tepelik bölümlerinde karşımıza çıkan kapaklı vazolar oldukça önemlidir. İncelediğimiz şahideler içerisinde 2 örnek bulunmaktadır. Bu örneklerden bir tanesi başucu şahidesinde olup kadın mezar şahidesine aittir ve tarihi tespit edilememiştir[1576]. Diğer örnek ise ayakucu şahidesinde bulunan XIX. yüzyıla ait bir erkek mezarındadır[1577].

Kaideli ve Kulplu Vazo: Mezar şahidelerinde kaideli ve kulplu olarak işlenen 2 vazo örneği vardır. Bu örnekler XX. yüzyıla ait erkek mezar şahidelerindedir[1578].

[1565] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B11-4.
[1566] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-65.
[1567] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-9.
[1568] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-14, Ş-69, Zağnos Paşa Cami Haziresi, Z-18.
[1569] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-14, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-18.
[1570] Bkz. Şey Lütfullah Camii Haziresi, Ş-69.
[1571] Bkz. Ali Şuuri Haziresi, A3, Baş Çeşme Mezarlığı, B11-4, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-37.
[1572] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-38.
[1573] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-32
[1574] Bkz. Ali Şuuri Haziresi, A6, Asri Mezarlığı, AS-5, Baş Çeşme Mezarlığı, B1-14, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-69.
[1575] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-13.
[1576] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-41.
[1577] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-19.
[1578] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-5, Baş Çeşme Mezarlığı, B1-14.

Kaidesiz Vazo: Mezar şahideleri üzerinde kaidesiz olarak işlenen 2 vazo örneği vardır. Bunlardan bir tanesinin tarihi ve kimliği bilinmezken[1579], diğeri XIX. yüzyıla ait erkek mezar şahidesindedir[1580].

Kâse: İncelediğimiz mezar şahidelerinde 2 kâse örneği bulunmaktadır. Başucu şahidelerinde görülen bu örnekler kadın mezarları üzerind olup XVIII.[1581] ve XIX. yüzyıla aittir[1582].

Balıkesir dışında diğer örneklerine baktığımızda; Manisa Gördes'te 31[1583], İstanbul Rum Mehmet Paşa Camii Haziresi'nde 6, Gülfem Hatun Camii Haziresi'nde 1, Solak Sinan Camii Haziresi'nde 1, Çingene Fırını Camii Haziresi'nde 1, Ayazma Camii Haziresi'nde 3, Tevaşi Camii Haziresi'nde 2[1584], Trabzon İli, Gülbahar Hatun ve Tavanlı Camileri ile Küçük İmaret Mezarlığı'nda 10[1585], Batılılaşma Dönemi Rize mezar taşarında 75[1586], Samsun'da 28[1587], Edirne Üç Şerefeli Camii Haziresi'nde 1[1588], Emir Sultan Mezarlığı'ndaki 18. ve 19. yy. mezar taşlarında 4[1589], Ordu İli, Ünye İlçesi Hacı Osman Ağa Camii Haziresi'nde 1[1590], Akçabat Yöresi'ndeki Osmanlı mezar taşlarında 19[1591], Kastamonu Ferhat Paşa Camii Haziresi'nde 4[1592], Giresun'da 20[1593], Giresun sahil şeridindeki Osmanlı mezar taşlarında 15[1594], Trabzon Sülüklü'de 19. yy. mezar taşlarında 19[1595], Kayseri Zamantı Irmağı çevresindeki mezar taşlarında 1[1596], Çorum'da 3[1597], Aydın Koçarlı Cihanoğlu Camii Haziresi'nde 10[1598], Sakarya İli, Geyve İlçesi Osmanlı

[1579] Bkz. Şeyh Lütfulla Camii Haziresi, Ş-86.
[1580] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-36.
[1581] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-9.
[1582] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-26.
[1583] Biçici, Manisa Gördes'te Bulunan Osmanlı Dönemi Mezar Taşları, 792.
[1584] Çınar, 359-360.
[1585] Eren, 658.
[1586] Hanoğlu, Batılılaşma Dönemi Rize Mezar Taşları, 1957.
[1587] Nefes, 198.
[1588] Arslan, 460.
[1589] Çakar, 510.
[1590] Çelik, 176.
[1591] Gedikli, 177.
[1592] Gündoğan, 287.
[1593] Çal, İltar, 43.
[1594] İltar, 383.
[1595] Ölçay, 225.
[1596] Sarıoğlan Arslan, 177.
[1597] Sevin, 258.
[1598] Varol, 154.

Dönemimezar taşlarında 2[1599], Sinop Arkeoloji Müzesi'nde 3[1600], Boyabat'ta 6[1601], Cafer Paşa Türbesi kazısı ve bitkisel bezemeli mezar taşlarında 8[1602], Safranbolu Yörük Köyü'nde bulunan süslemeli mezar taşları içerisinde 6[1603], Tire Müzesi'de bulunan süslemeleri mezar taşlarında 15[1604], Bozdoğan-Yazıkent Beldesi Mezarlığı'nda 1[1605], Kayseri Tavlusun Köyü Mezarlığı'nda 7[1606], Rize Hemşin'de 1[1607], Sinop Seyyid Bilal Gazi Türbesi Haziresi'nde[1608] ve Uşak'ta Osmanlı mezar taşlarında örnekleri bulunmaktadır[1609]

Kâse örneklerinden ise Manisa Gördes'te 5[1610], İstanbul İmrahor Camii Haziresi'nde 1[1611], Trabzon İli, Gülbahar Hatun ve Tavanlı Camii Hazireleri ile Küçük İmaret Mezarlığı'nda 9[1612], Batılılaşma Dönemi Rize mezar taşlarında 4[1613], Samsun'da 2[1614], Edirne Üç Şerefeli Camii Haziresi'nde 13[1615], Trabzon Sülüklü'de 19. yy. mezar taşlarında 7[1616], Aydın Koçarlı Cihanoğlu Camii Haziresi'nde 3[1617], Sinop Arkeoloji Müzesi'nde 2[1618], Giresun'da 2[1619] örnek bulunmaktadır.

Vazo ve kâse başlığı altında değerlendirilen örneklere baktığımızda; Edirne Gazi Mihal Camii Haziresi'nde 10[1620] Kadıköy Taşköprü Caddesi Mezarlığı'nda 23[1621],

---

[1599] Yavuz, 347.
[1600] Yeni, 262.
[1601] Çal, 156.
[1602] Barışta, İstanbul Eyüp Sultan Cafer Paşa Türbesi Kazısı ve Bezemeli Mezar Taşları, 252-277.
[1603] Biçici, Safranbolu Yörük Köyünde Bulunan Süslemeli Mezar Taşları, 298-324.
[1604] Biçici, Tire Müzesi'nde Bulunan Süslemeli Mezar Taşları, 110-150.
[1605] Kılavuz, 78-110.
[1606] Tali, 97-124.
[1607] Atacan, Bekar, 34.
[1608] Türker, 275.
[1609] Bayrakal, 262.
[1610] Biçici, Manisa Gördes'te Bulunan Osmanlı Dönemi Mezar Taşları, 790.
[1611] Çınar, 360.
[1612] Eren, 954.
[1613] Hanoğlu, Batılılaşma Dönemi Rize Mezar Taşları, 1959.
[1614] Nefes, 198.
[1615] Arslan, 457.
[1616] Ölçay, 225.
[1617] Varol, 155.
[1618] Yeni, 262.
[1619] Çal, İltar, 43.
[1620] Doğan, 851.
[1621] Kurtbil, 358.

Trabzon Sülüklü'de 18. yy. mezar taşlarında 4[1622], Kastamonu Atabey Gazi Camisi ve Türbesi'nde 6[1623] örnek bulunmaktadır.

Kat. No: Ş-65 Boyun Vazosu

Kat. No: Z-18 Kaideli Vazo

Kat. No: Z-41 Kapaklı Vazo

Kat. No: AS-5 Kaideli ve Kulplu Vazo

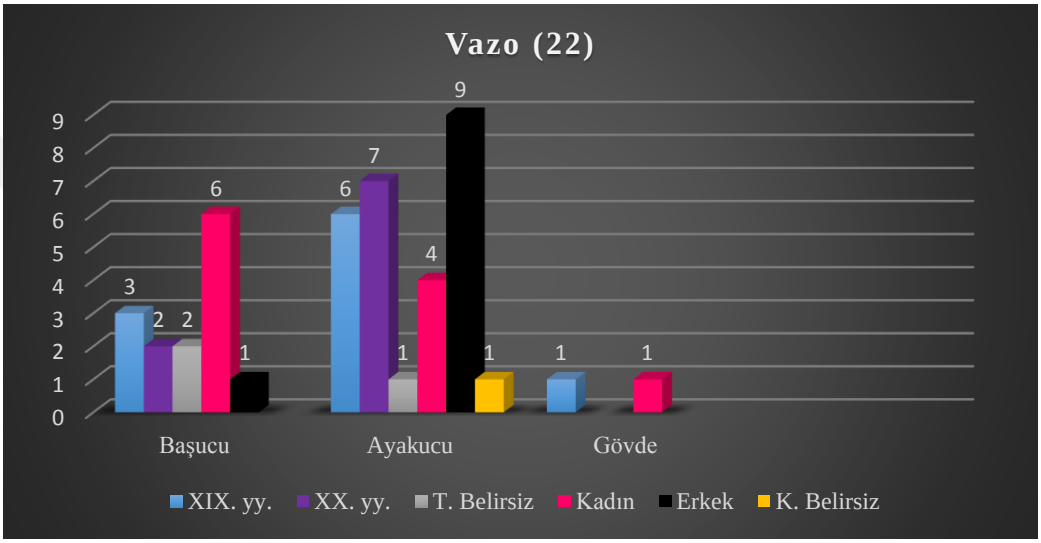
[1622] Yer, 209.
[1623] Çal, Kastamonu Atabey Gazi Camisi ve Türbesi'ndeki Mezar Taşları, 27.

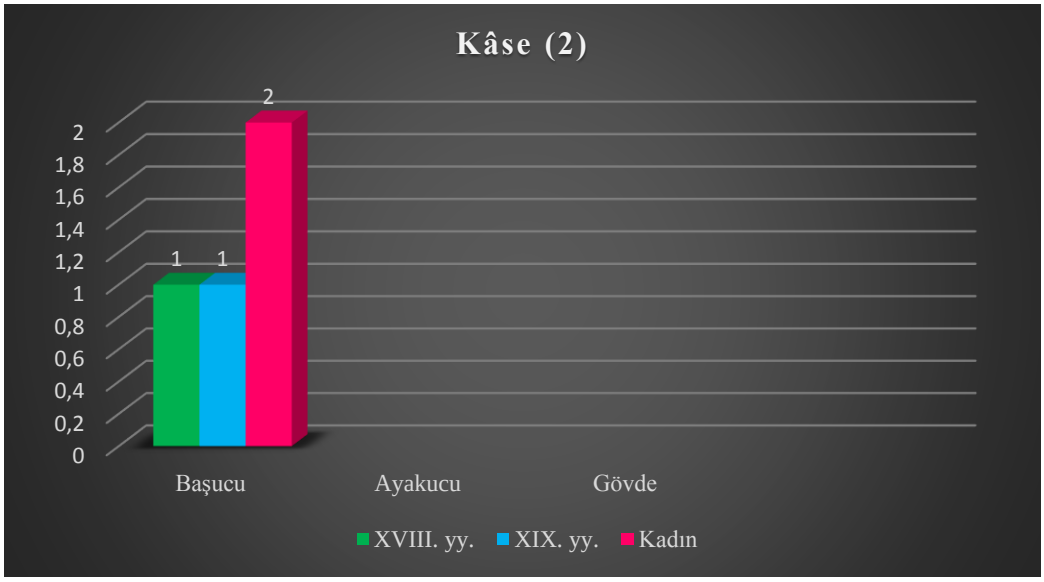
Kat. No: Ş-86 Kaidesiz Vazo

Kat. No: Ş-26 Kâse

Grafik 29: Vazo Motifi

Grafik 30: Kâse Motifi

4.7.3. Sepet

Farsça'dan (seped) Türkçe'ye geçmiş olan sepet kelimesi, saz, kamış, ince dal ve tel gibi malzemeler ile hasır biçiminde örülerek yapılan, genellikle sapı olan, yiyecek ve eşya taşımak için kullanılan bir kaptır[1624].

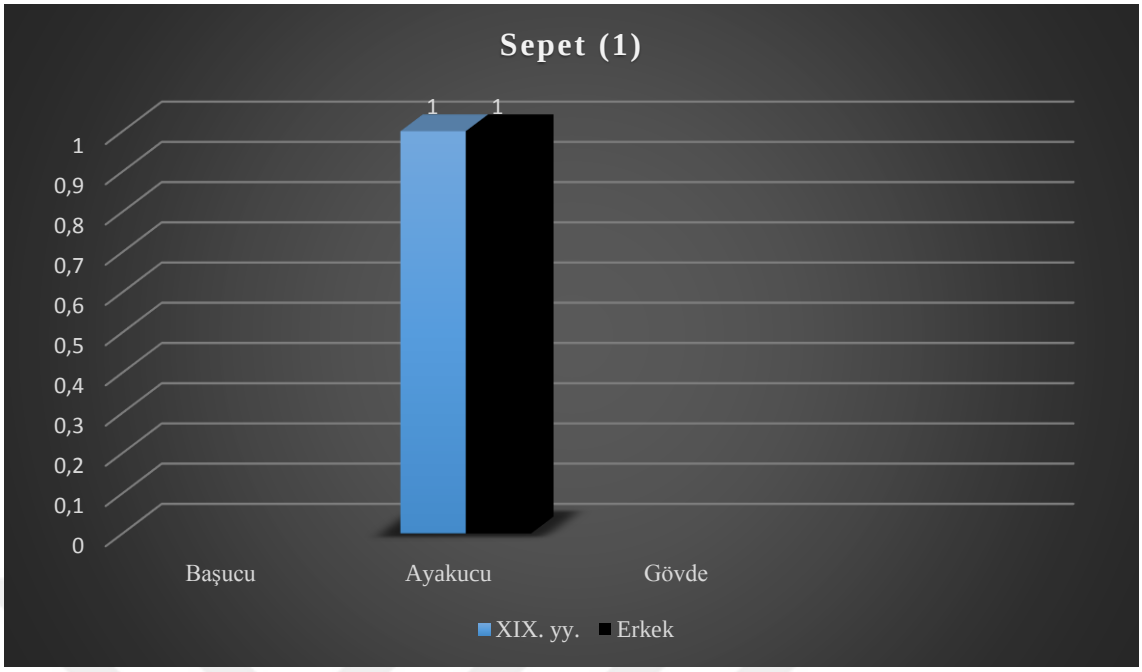
Balıkesir'de incelediğimiz mezar taşlarında, erkek mezarına ait ayakucu şahidesinde bulunan ve XIX. yüzyıla tarihlendirilen bir örnek tespit edilmiştir[1625].

Balıkesir dışındaki örneklere baktığımızda; Trabzon İli, Gülbahar Hatun ve Tavanlı Camii Hazireleri ile Küçük İmaret Mezarlığı'nda 1[1626], Trabzon Sülüklü'de 19. yüzyıl mezar taşlarında 1[1627], Batılılaşma Dönemi Rize mezar taşlarında 3[1628], Edirne Üç Şerefeli Camii Haziresi'nde 2[1629], Emir Sultan Mezarlığı'ndaki 18. ve 19. yüzyıl mezar taşlarında 2[1630], Kadıköy Taşköprü Caddesi Mezarlığı'nda 2[1631], Aydın Koçarlı Cihanoğlu Camii Haziresi'nde 1[1632] örnek bulunmaktadır.

Kat. No: Z-19

[1624]http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.57ce93223ba1a2.43896336.
[1625] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-19.
[1626] Eren, 658.
[1627] Ölçay, 225.
[1628] Hanoğlu, Batılılaşma Dönemi Rize Mezar Taşları, 1959.
[1629] Arslan, 259.
[1630] Çakar, 509.
[1631] Kurtbil, 360.
[1632] Varol, 155.

Grafik 31: Sepet Motifi

4.7.4. Nişan

Üstün hizmet karşılığı sonucunda devlet tarafından verilen ve genellikli süslü, değerli taşlarla bezeli olan bir çeşit madalyondur. Kelime anlamı olarak sözlükte; "alamet, işaret" gibi anlamlara gelen nişan Farsça olup Osmanlı bürokrasisinde değişik manalarda kullanılmıştır[1633]. Ancak her zaman tuğra, arma ve nişan motifleri, maddi ve manevi şahsiyeti sembolü olmuştur[1634]. Sultan II. Mahmud döneminden itibaren görülmeye başlanan nişanlar Batılılışma'da XIX. yüzyıl Ampir dönemde süsleme olarak yerini almaya başlamıştır[1635]. Osmanlı Hanedanlığı'ndan ileri gelen askeri sınıf veya ailelerin arma ve nişan taktıkları bilinmektedir ve bu aynı şekilde mezar şahidelerinede yansımıştır[1636].

Osmanlı armalarında; kılıç, çift, top ve tek taraflı teber, tabanca, Osmanlı sancakları, kanunu ve Kur'an-ı temsil eden terazi ve kitap, bitkisel motifler ve ışık halesi bulunmaktadır. Bu armaların altlarına aldıkları nişanlar da işlenmektedir. Birçok paşanın

[1633] İbrahim Artuk, "Nişan", *TDVİA*, C. 33, Ankara 2007, 154-156.
[1634] Tolga Akay, "Osmanlı Devleti'nde Arma-İ Osmânî ve Tuğrâ-Yi Hümâyûn'un Alâmet-İ Farika Olarak Kullanımı", *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2012, 1-15.*
[1635] Okumuş, 133, Artuk, 154-156.
[1636] Candaş Keskin, ''Eyüp Sultan'da Bulunan Osmanlı Dönemi Armalı ve Nişanlı Mezar Taşları'' *İstanbul Kültürü ve Sanatlarıyla III. Eyüp Sultan Sempozyumu: 28-30 Mayıs 1999 İstanbul: Tebliğler,* İstanbul 2200, 367-371

yada rütbeli askerin mezar şahidesinde ‘’Şevkat, Mecidi ya da Hamidi nişanlar bulunmaktadır[1637]. Arma ve nişan motifleri genellikle İstanbul ve çevresindeki illerde sıkça rastlanmaktadır

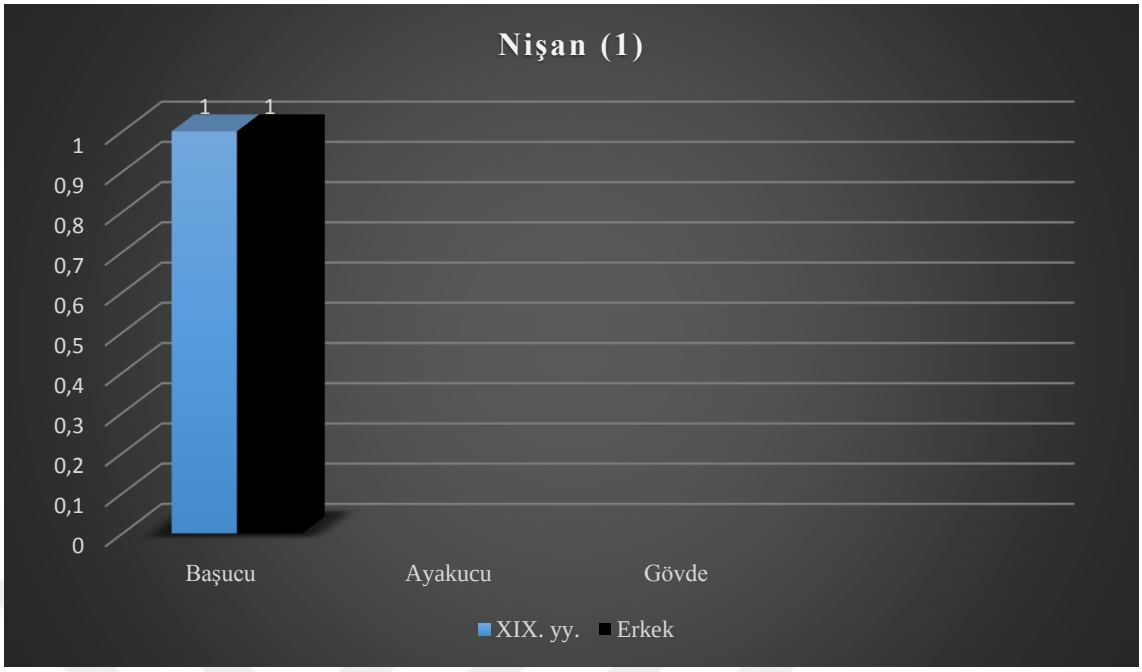
İncelediğimiz mezar taşlarında 1804 tarihli, Binbaşına ait mezar şahidesinde bir örnek tespit edilmiştir[1638].

Balıkesir dışında Batılılaşma dönemi Rize mezar taşlarında 1 örnek bulunmaktadır[1639].

Kat. No: Ş-16

[1637] Uğurluel, Talha, ‘’Osmanlı Mezar Taşlarında Estetik’’, *Yağmur Dergisi,* 21, İstanbul 2003, 8-13.
[1638] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-16.
[1639] Hanoğlu, Batılılaşma Dönemi Rize Mezar Taşları, 1968.

Grafik 32: Nişan Motifi

4.7.5. Püskül

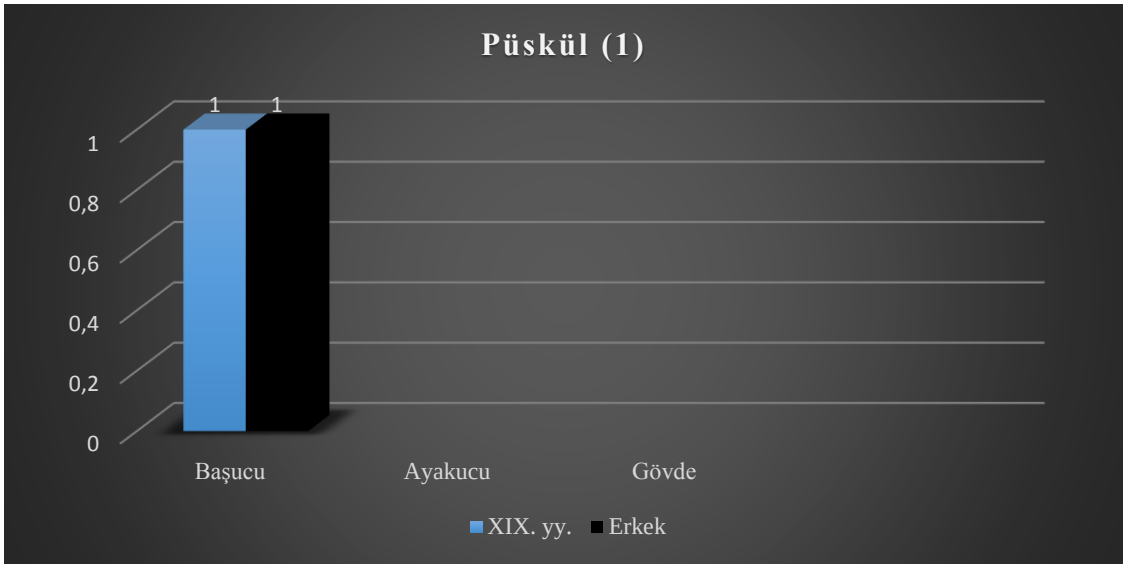
Püskül, genellikle askeri kıyafeletlerin omuzlarından aşağı doğru sarkan süslemeye verilen isimdir. İncelediğimiz mezar taşlarında 1804 tarihli, binbaşına ait mezar şahidesinde bir örnek tespit edilmiştir[1640].

Balıkesir dışında Emir Sultan Mezarlığı'ndaki 18. ve 19. yüzyıl mezar taşlarında 1 örnek bulunmaktadır[1641].

Kat. No: Ş-16

[1640] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-16.
[1641] Çakar, 504.

Grafik 33: Püskül Motifi

4.7.6. Fiyonk/Kurdele

Fiyonk, kumaş veya şeritin kelebek biçiminde bağlanmış haline verilen isimdir[1642]. Genellikle mezarların ayakucu şahideleri üzerinde bulunan gül ve asma dalının köklerini, başucu taşlarında ise gülleri bağlamak için kullanılmaktadır[1643]. Batılılaşma Dönemi ile birlikte süsleme programımızda yerini almıştır. Rokoko Dönemi'nde sıkça kullanılan motifler arasındadır[1644].

Balıkesir'de incelediğimiz mezar şahideleri içerisinde hepsi erkek mezarına ait ayakucu taşlarında olmak üzere, XIX. yüzyıla ait 3 örnek bulunmaktadır[1645].

Balıkesir dışındaki örneklerine baktığımızda; İstanbul Rum Mehmet Paşa Camii Haziresi'nde 11[1646], Trabzon İli, Gülbahar Hatun ve Tavanlı Camii Hazireleri ile Küçük İmaret Mezarlığı'nda 23[1647], Trabzon Sülüklü'de 19. yüzyıl mezar taşlarında 13[1648], Batılılaşma Dönemi Rize mezar taşlarında 10[1649], Samsun'da 8[1650], Edirne Üç Şerefeli

[1642] http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=F%C4%B0YONK
[1643] H. Örcün Barışta, '' Osmanlı İmparatorluğu Dönemi Türk Mezar Taşlarından Bazı Takı Tasvileri'' XIII. TTK Kongresi 4-8 Ekim 1999, Ankara, Kongreye Sunulan Bildiriler, 3(2), Ankara 2002, 1311-1313, Okumuş, 137.
[1644] Okumuş, 137.
[1645] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-34, Ş-41, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-31.
[1646] Çınar, 361.
[1647] Eren, 659.
[1648] Ölçay, 226.
[1649] Hanoğlu, Batılılaşma Dönemi Rize Mezar Taşları, 1964.
[1650] Nefes, 199.

Camii Haziresi'nde 6[1651], Emir Sultan Mezarlığındaki 18. ve 19. yüzyıl mezar taşlarında 15[1652], Ordu İli, Ünye İlçesi Hacı Osman Ağa Camii Haziresi'nde 1[1653], Akçabat Yöresi'ndeki Osmanlı mezar taşlarında 9[1654], Giresun'da 11[1655], Kadıköy Taşköprü Caddesi Mezarlığı'nda 11[1656], Aydın Koçarlı Cihanoğlu Camii Haziresi'nde 1[1657], Sakarya İli, Geyve İlçesi Osmanlı Dönemimezar taşlarında 1[1658], Sinop Arkeoloji Müzesi'nde 2[1659], Boyabat'ta 2[1660], Safranbolu Yörük Köyü Mezarlığı'nda bulunan bezemeli mezar taşlarında 1[1661], Tire Müzesi'nde bulunan süslemeli mezar taşlarında 1[1662] örnek bulunmaktadır.

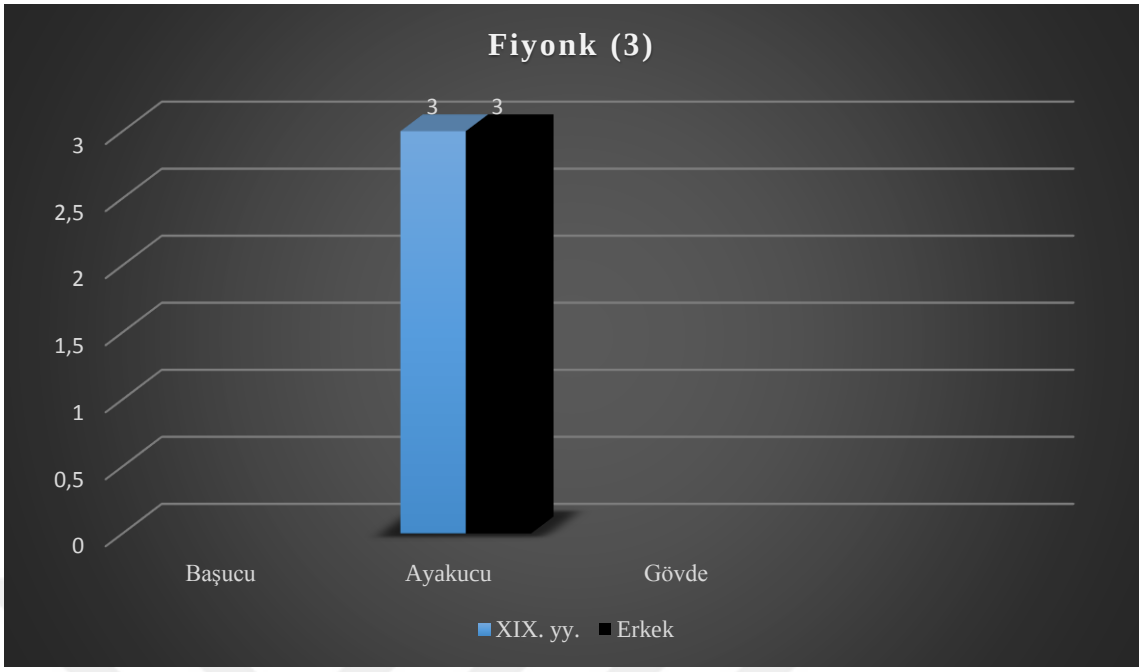

Kat. No: Ş-34

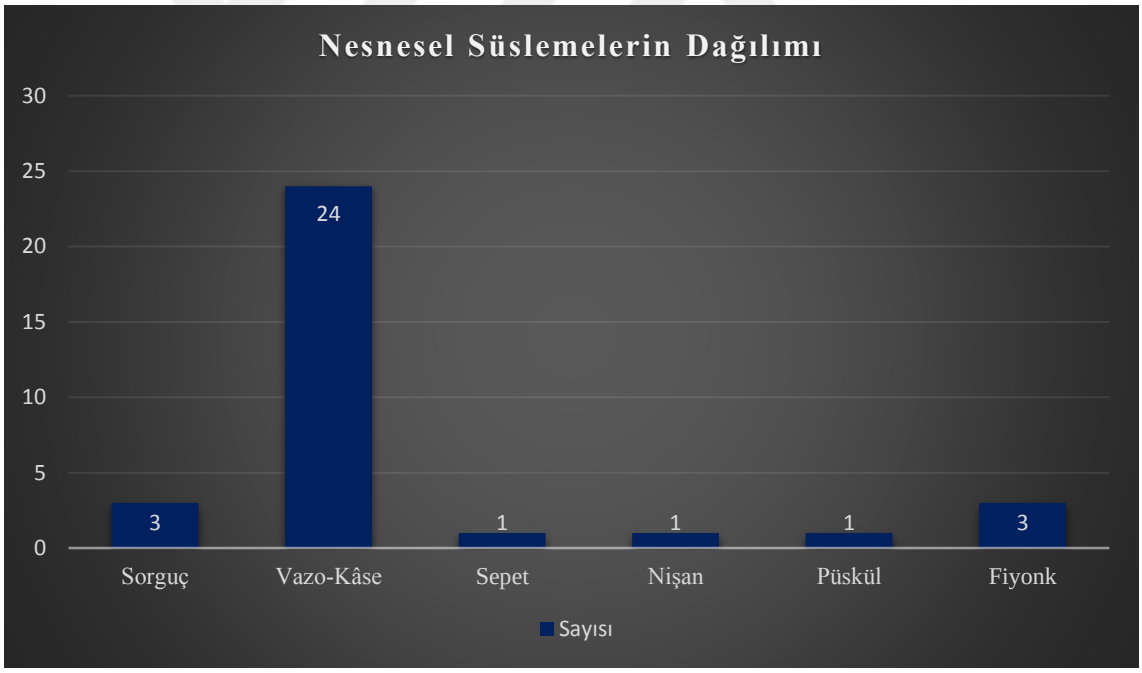

Kat. No: Ş-41

[1651] Arslan, 457.
[1652] Çakar, 502.
[1653] Çelik, 178.
[1654] Gedikli, 179.
[1655] Çal, İltar, 41.
[1656] Kurtbil, 359.
[1657] Varol, 156.
[1658] Yavuz, 348.
[1659] Yeni, 262.
[1660] Çal, 155.
[1661] Biçici, Safranbolu Yörük Köyü Mezarlığında Bulunan Bezemeli Mezar Taşları, 298-324.
[1662] Biçici, Tire Müzesinde Bulunan Süslemeli Mezar Taşlarından Bazı Örnekler (XVIII. XIX.), 110-150.

Grafik 34: Fiyonk Motifi

Grafik 35: Nesnesel Süslemelerin Dağılımı

4.8. GEOMETRİK SÜSLEME

4.8.1. Ay-Yıldız

Ay-yıldız[1663] motifi, tarihsel olarak eski dönemlerden beri sembol olarak kullanılmaktadır. Hilal, Ay Tanrısı'nı (Sin) temsil etmekte, yıldız ise İştar'ı veya Antik Roma mitolojisinde de bulunan Venüs'ü sembol etmektedir. Modern edebiyatta ay-yıldız sembolü Osmanlı İmparatorluğu ile özdeşleştirilir, ancak hangi tarihten itibaren Osmanlı'nın resmi alâmeti olduğu açıkça ortaya konulamamakla birlikte, Sultan III. Mustafa döneminde devlet sembolü olarak resmen kabul edilmiştir. I. Abdulhamid ve III. Selim döneminde iyice yerleşmiştir. XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti'ni temsil etmek üzere motif olarak kullanılmıştır[1664].

Ay-yıldız sembolünün kökenine baktığımızda, Türklerin ataları olan şamanlara ve Orta Asya'ya kadar uzanan tarihi bir geçmişi vardır. Bu sembolü Sümeler, Bizans, Roma, Selçuklu ve Osmanlı gibi pek çok medeniyet kullanmıştır[1665].

İslam'da hilal ile Allah kelimelerinin arapça yazılış harflerinin aynı olmasından dolayı Türk-İslam ülkeleri için yeni bir anlam ve önem kazanmıştır.

Genel olarak bütün süsleme alanlarında karşımıza çıkan bu desen, mezar şahidelerine de yansıtılmıştır.

Süsleme olarak daha çok Batılılaşma Dönemiyle arttığını görmekteyiz.

Balıkesir'de incelediğimiz mezar şahiderinde 2 örnek bulunmaktadır. Başucu taşlarında bulunan bu örneklerden ikiside XIX. yy'a ait olup erkek[1666] ve kadın[1667] mezarlarına aittir.

Balıkesir dışındaki diğer örneklere baktığımızda; Akçabat Yöresi'ndeki Osmanlı mezar taşlarında 2[1668], Aydın Koçarlı Cihanoğlu Camii Haziresi'nde 1[1669],Batılılaşma

---

[1663] Emel Esin, *Türk Sanatında İkonografik Motifler,* Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2004, 101-112.
[1664] Semavi Eyice, "Ayyıldız", *TDVİA*, C.4, Ankara 1991, 297-298.
[1665] Polat Kaya, Search For the Origin of the Crescent and Star Motif in the Turkish Flag,(Türk Bayrağındaki Ay ve Yıldız Motifinin Kökeni Üzerine Araştırma) 1997.
[1666] Bkz. Ali Şuuri Haziresi, A2.
[1667] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-33.
[1668] Gedikli, 180.
[1669] Varol, 154.

Dönemi Rize mezar taşlarında 12[1670], Bayburt'taki türbe ve mezar taşlarında 2[1671], Boyabat'ta 2[1672], Edirne Üç Şerefeli Camii Haziresi'nde 5[1673], Emir Sultan Mezarlığı'ndaki 18. ve 19. yy mezar taşlarında 1[1674],Kastamonu Atabey Gazi Camisi ve Türbesi'ndeki mezar taşlarında 7[1675],Kastamonu Ferhat Paşa Camii Haziresi'nde 7[1676], Kayseri Zamantı Irmağı çevresindeki bezemeli mezar taşlarında 1[1677], Samsun'da 2[1678], Trabzon İli Gülbahar Hatun ve Tavanlı Camii Hazireleri ile Küçük İmaret Mezarlığı'nda 5[1679], örnek bulunmaktadır.

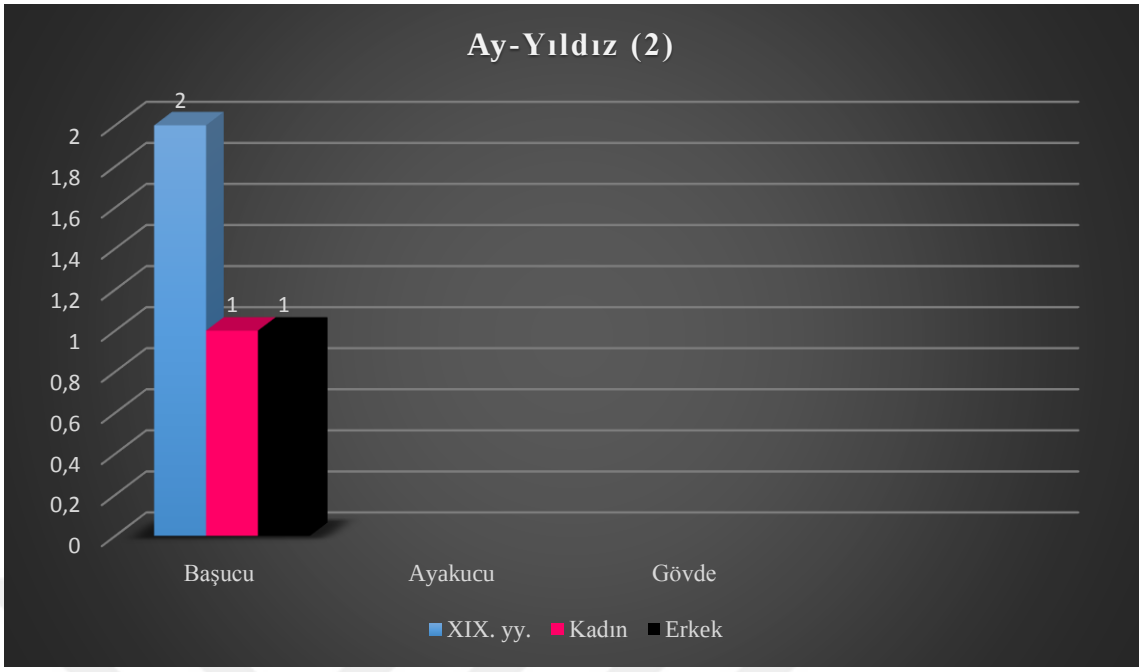

Kat. No: A2

Kat. No: Z-33

[1670] Hanoğlu, Batılılaşma Dönemi Rize Mezar Taşları, 1955.
[1671] Furgan Akdağ, *Bayburttaki Türbeler ve Mezar Taşları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van 2015, 282-283.
[1672] Çal, Boyabat Mezar Taşları, 154.
[1673] Arslan, 462.
[1674] Çakar, 500.
[1675] Çal, Kastamonu Atabey Gazi Camisi ve Türbesi'ndeki Mezar Taşları, 28.
[1676] Gündoğan, 289.
[1677] Sarıoğlan Arslan, 160.
[1678] Nefes, 196.
[1679] Eren, 655.

Grafik 36: Ay-Yıldız Motifi

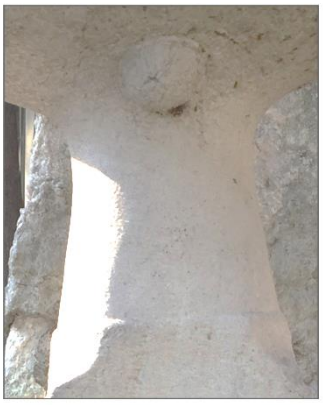
4.8.2. Boyun Kabarası

Boyun kabarası genellikle kadın mezar şahidelerinin tepeliklerinin hemen altında yuvarlak ve dışa taşıntılı olarak boyun üzerinde süsleme amacı ile işlenen bir motiftir.

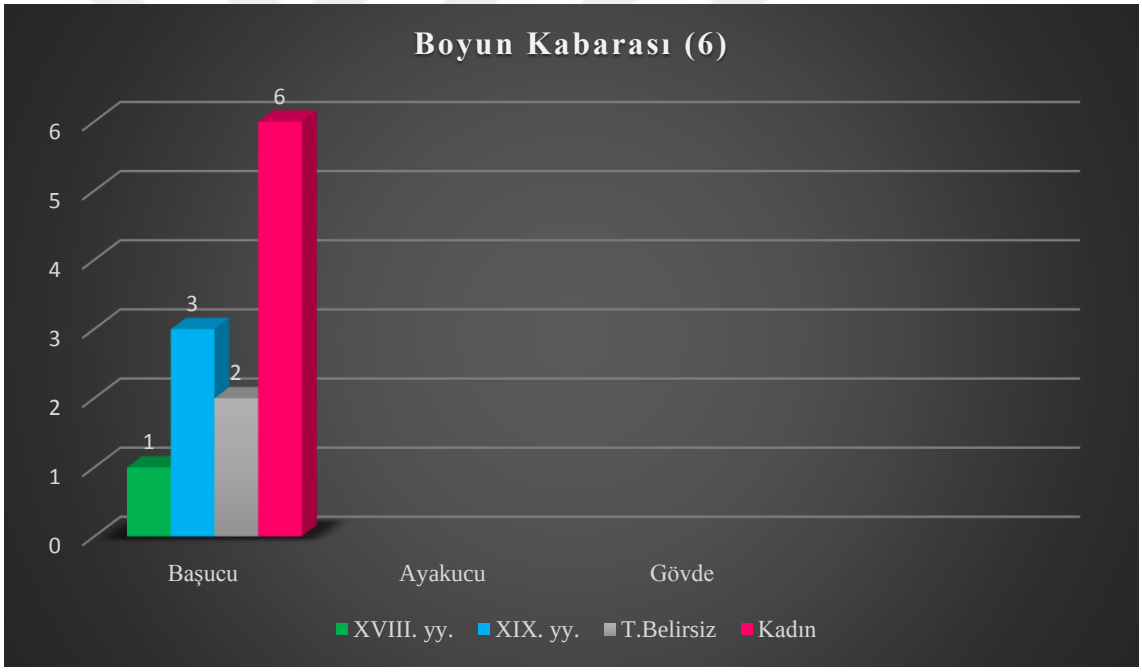
Balıkesir'de incelediğimiz mezar şahidelerinde hepsi başucu taşlarında olmak üzere 6 örnek tespit edilmiştir. Bu örnekler kadın mezar şahidesine ait olup 1'i XVIII.[1680], 3'ü XIX.[1681] yüzyıla aitken, 2 örneğin tarihi tespit edilememiştir[1682].

Balıkesir dışındaki örneklere baktığımızda; Aydın Koçarlı Cihanoğlu Camii Haziresi'nde 2[1683], Giresun'da 14[1684], Osmanlı Ortakent başlıklı mezar taşlarında 2[1685], Samsun Çarşamba Rıdvan Paşa Camii Haziresi'nde 4[1686], Trabzon İli, Gülbahar Hatun ve Tavanlı Camii Hazireleri ile Küçük İmaret Mezarlığı'nda 14[1687] ve Gevaş mezar taşlarında boyun kabarası örnekleri bulunmaktadır.

[1680] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-7.
[1681] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-12, Z-13, Z-25.
[1682] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-46, Z-50.
[1683] Varol, 155.
[1684] Çal, İltar, 38.
[1685] Biçici, Osmanlı Ortakent Başlıklı Mezar Taşları, 1064-1105.
[1686] Gün, 105-143.
[1687] Eren, 655.

Kat. No: Z-12

Grafik 37: Boyun Kabarası

4.8.3. C Kıvrımları

‘’C’’ kıvrımları, Barok[1688] döneminde Türk sanatına girmiş, yabancı motif olarak isimlendirilmektedir[1689]. Erkek mezar şahidelerinin yanı sıra özellikle kadın mezar

[1688] Suut Kemal Yetkin, *Barok Sanat,* Cem Yayınevi, İstanbul 1977, 9-13.
[1689] Betül Bakır, *Mimaride Rönesans ve Barok Osmanlı Başkenti İstanbul'da Etkileri,* Nobel Yayın, Ankara 2003, 51-52.

taşlarının bitkisel tepeliklerinde ve gövdedeki kitabenin üst bölümlerinde kullanılmaktadır. ‘’C’’ kıvrımları için, Bilge Kağan hazinesi olarak kabul edilen buluntulardaki kemer parçası ve Divriği Ulu Camisi’ndekilerin Türk sanatındaki en erken örnekleri olmakla birlikte[1690] Osmanlı’da ilk olarak III. Ahmed Çeşmesi’nde görülmektedir. Batı etkisiyle girdiği ve XVIII. yüzyılda yaygınlaştığı kabul edilmektedir[1691].

Balıkesir’de incelediğimiz mezar şahideleri içerisinde 9’u başucu, 2’si ayakucu şahidesinde olmak üzere toplam 12 örnek bulunmaktadır.

Başucu şahidesinde yer alan örneklerden 8’i kadın mezarına ait olup bunlardan 3’ü XVIII.[1692], 3’ü XIX.[1693] 2’si ise XX.[1694] yüzyıla aitken, diğer örnek erkek mezar şahidesine aittir ve tarihi tespit edilememiştir[1695].

Ayakucu şahiderinde ise 3 örnek bulunmaktadır. Bu örneklerden 1’i XX. yüzyıla ait olup kadın mezarına[1696], 1’i XX. yüzyıla erkek mezarına aitken[1697], diğer örneğin kimliği ve tarihi belli değildir[1698].

Balıkesir dışında, Giresun’da 6[1699], Kayseri Tavlusun Köyü Mezarlığı’nda 1 örnek bulunmaktadır[1700].

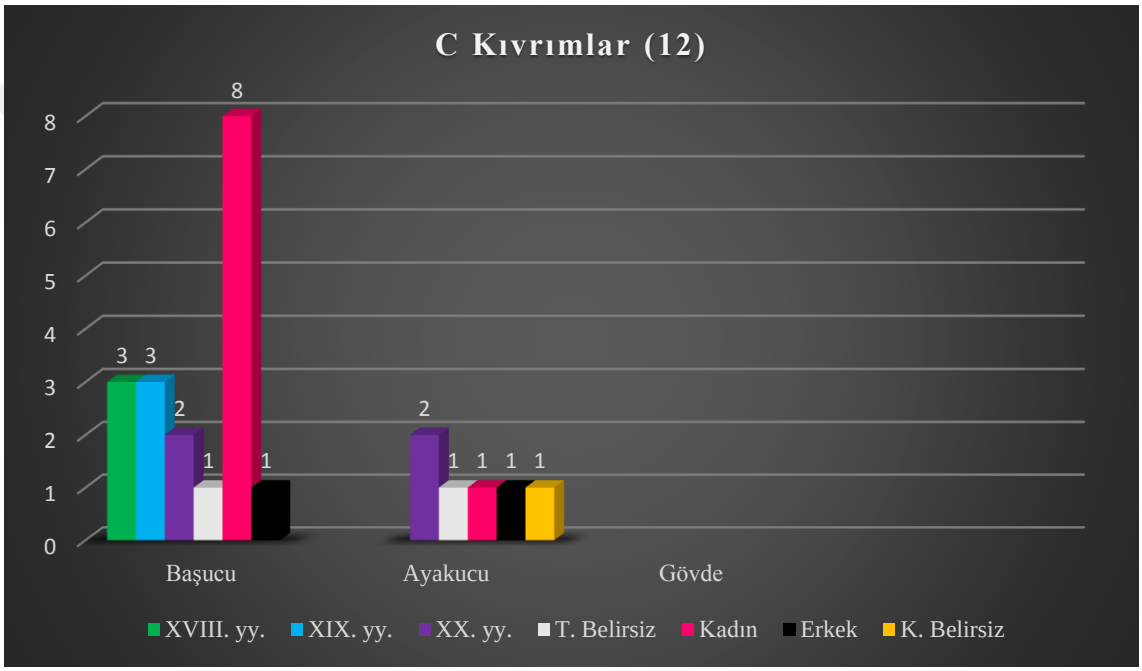
[1690] Sinem Sevinçtay Kanlıçay, Barok-Rokoko Yorumlu 18. Yüzyıl İstanbul Çeşmelerinde Komposizyon, Motif ve Terimler (1740-1497),(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2010, 45, Çal, İltar, 39, Okumuş, 9-11.
[1691] Bakır, 51.
[1692] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-2, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-9, Ş-10.
[1693] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-14, Ş-31, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-18.
[1694] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B10-5, B11-6.
[1695] Bkz. Asri Mezarlığı, Z-18.
[1696] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B11-6.
[1697] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-69.
[1698] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-86.
[1699] Çal, İltar, 39.
[1700] Tali, 97-124.

Kat. No: Ş-10

Kat. No: Z-18

Grafik 38: C Kıvrımlar

4.8.4. Çark-ı felek

Çark-ı felek kelimesinde çark; çıkrık, çığrı, çakır, değirmen ve hertülü makara anlamında kullanılmaktadır. Felek ise; sema, dünya, gök, gökyüzü, dünya, âlem, talih, baht, şans ve kader gibi ifadelere sahiptir[1701].

Farklı kültürlerde, birbirinden uzak coğrafyalarda ve çeşitli malzemeler üzerinde görülen çarkıfeleğin Paleotik Çağdan itibaren kullanıldığı bilinmektedir. Ayrıca

[1701] Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Sözlük*, Ankara 2008, 152.

insanoğlunun icat ettiği en ilkel simgeler arasında yer almaktadır ve haçtan geliştiği düşünülmektedir[1702].

Doğuda bilhassa Türk coğrafyasında gök kubbede Altun veya Temür kazûk yanında bir de gök çarkının döndüğü kabul edilmektedir. Gök kubbe ve gök çarkının günlük ve aylık döndüğü görüşü hakimdir[1703].

Hindu Kültürüne baktığımızda çark-ı felek, güneşin simgesi olmakla birlikte görsel hareketin kaynağı ve dolayısıyla yeniden doğuşun alameti durumundadır. Evrensel anlamda çarkı değerlendirmek gerekirse; merkez, geometrik ifadesiyle nokta ve aritmetik boyutunun bir sayısı ile anlam kazanmaktadır. Yani, merkez ilkelerin yoğunlaştığı yerdir ve buradan dışa doğru yayılarak merkezin etrafında görünmez bir çember oluşturan bütün ışınsal demetleri kapsamaktadır. Bu, bize merkezin nokta birliğini gösterirken, çerçevenin yada dış daireninde çokluğu ifade ettiği anlaşılmaktadır. Bu tanımlamadan hareketle çark ile tekerleğin birbirini tamamladığını belirtebiliriz. Çark diyagramındaki dairesel oluşumda sürekliliğin göstergesidir[1704].

Ortaçağ İslam kozmolojisinde felek kelimesi yıldızların döndüğü mekân, yıldızları taşıyan ve hareket ettiren şeffaf gk küre veya gezegen yörüngesi anlamlarının yanında denizde oluşan girdap manâlarına da gelmektedir[1705]. Kur'an-ı Kerîm'de yer alan, *'' O, geceyi, gündüzü, güneşi, ayı yaratandır ve bütün bunlar kendi dairesi içinde yüzmektedir''*[1706] *ve ''Ne güneşin aya erişip çatması, ne de gecenin gündüze geçmiş olması gerekmez. Ecramdan hepsi de bir felekte yüzerler.''*[1707] Ayetlerinde felek kelimesinin gök cisimlerinin üzerinde döndüğü, yüzdüğü yer veya yörüngeler şeklide ifade edildiği düşünülmektedir.

Süleyman Ravendi, Gıyaseddin Keyhüsrev'i kastederek şu cümleleri söylemiştir; *'' Felek, onun cihan süsleyen fikri ne buyurursa onu yapayım diye beklemektedir; saadet onun güzel yüzüne ne lazımsa onu vereyim diye gözetlemektedir''.* Yine, I. İzeddin Keykavus'un ölümünden sonra, kardeşi I. Alaeddin Keykubat'a sarf edilen şu sözler

[1702] Lale Avşar, "Antik Yunan Seramiklerindeki Haç ve Çarkıfelek Simgeleri ve Bunların Avrasya, Anadolu ve Mezapotamya Kültürlerindeki Muhtemel Kaynaklar", *Mukaddime,* S. 3, 2010, 115-141.
[1703] Emel Esin, *Türk Kozmolojisine Giriş*, İstanbul 2001, 42-44.
[1704] Ahmet Çaycı, ''Zaman ve Sanat Bağlamında Çark-ı Felek Motifi, *Uluslararası İslam Medeniyetinde Zaman Sempozyumu 8-11 Ekim*, C. II, Konya 2015, 299-307.
[1705] Çaycı, 299-307.
[1706] Kur'an-ı Kerim 21/33.
[1707] Kur'an-ı Kerim 36/40.

dikkat çekicidir; *''Kardeşinizin ruhu, bu toprak dünyadan kalkara felekerin zirvesine uçtu. Aden cennetlerine giderek Kevser suyuna kavuştu''*[1708]. Burada belirtilen ifadelerin örneklerini çoğaltabiliriz[1709]

Çark-ı feleğin dönüşü genel olarak zamanı temsil ettiği aşikârdır. Zaman ise hem yok oluşu hem de faniliğe ifade etmektedir. Bununla birlikte çark-ı felek döngüsünün sürekli olmasını ise sonsuzluğa yani ölümden sonraki hayata bağlayabiliriz.

Günümüzde bilinen en eski çarkıfelek benzeri motife Ukrayna'nın Çerginov İlinin yakınlarında bulunan Geç Paleotik Çağ Kostenki ve Mezinks yerleşim yerlerinde rastlanılmıştır. Anadolu'da ise ilk örneğine Çatalhöyük'te ele geçmiştir[1710].

Balıkesir'de incelediğimiz mezar şahidelerinde XIX. yüzyıla tarihlendirilen ve erkek mezarına ait olan 1 örnek tespit edilmiştir[1711].

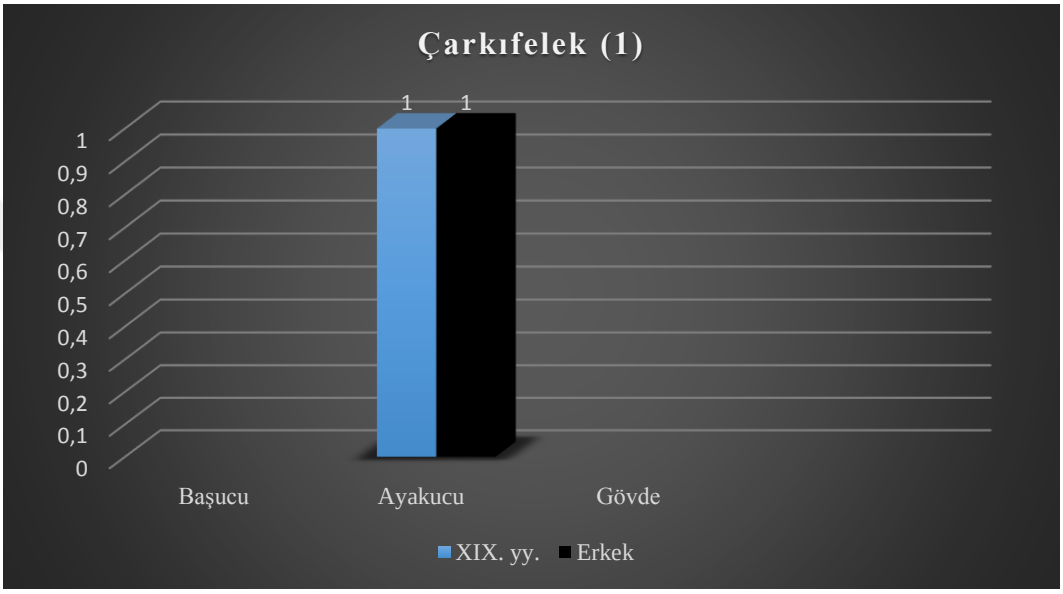
Balıkesir dışındaki örneklere baktığımızda; Batılılaşma Dönemi Rize mezar taşlarında 4[1712],Edirne Gazi Mihal Camii Haziresi'nde 1[1713], Edirne Üç Şerefeli Camii Haziresi'nde 2[1714], İzmir Urla merkezde bulunan cami hazirelerinde 2[1715], Kayseri Zamantı Irmağı çevresindeki bezemeli mezar taşlarında 12[1716], Manisa Gördes'te 5[1717], Samsun'da 3[1718], Tire Müzesi'nde bulunan süslemeli mezar taşlarında 1[1719], Trabzon İli, Gülbahar Hatun ve Tavanlı Camii Hazireleri ile Küçük İmaret Mezarlığı'nda 1[1720], Tunceli'de 3[1721] ve Gevaş'ta çarkıfelek motifi örnekleri bulunmaktadır[1722].

[1708] Çaycı, 299-307.
[1709] Detaylı bilgi için bkz. İbn Bibi, El Evaminü'l-Ala'iye fi'l-Umuri'l-Ala'iye, (Selçuk nama), I, (Çev. M. Öztürk) Ankara 1996.
[1710] Avşar, 124-126.
[1711] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-19.
[1712] Hanoğlu, Batılılaşma Dönemi Rize Mezar Taşları, 1953.
[1713] Doğan, 850.
[1714] Arslan, 256.
[1715] Bulut, 461.
[1716] Sarıoğlan Arslan, 152.
[1717] Biçici, Manisa Gördes'te Bulunan Osmanlı Dönemi Mezar Taşları, 785
[1718] Nefes, 197.
[1719] Biçici, Tire Müzesinde Bulunan Süslemeli Mezar Taşları, 110-150.
[1720] Eren, 656.
[1721] İgit, 259.
[1722] Başak, 109.

Kat. No: Z-19

Grafik 39: Çark-ı felek Motifi

4.8.5. Güneş Kursu/Madalyon

Güneşi simgelediği düşünülen ve tarihte bazı medeniyetler tarafından kullanılan dairesem biçimdeki öğe olarak tanımlanmaktadır. Sadece süsleme öğesi olabileceği gibi, alem olarak da kullanılabilir[1723].

Madalyon olarak da isimlendirilen motifin, bir merkezden dışarı doğru yayılan ışın süzmesi, güneş ışınlalarına benzetilmektedir[1724].

Güneş kurslarının en önemli örnekleri Alacahöyük kazılarında ortaya çıkarılan Hititler'e ait güneş kurslarıdır. Bunlar tunçtan yapılmış, geometrik bezemeli, geyik

[1723] Sözen, Tanyeli, 123.
[1724] Çal, İltar, 40.

motifli yada kanatlı bezemeleri içeren süslemelerdir. Söz konusu figürün, ‘’Güneş Tanrısı’’ ünvalı hayattaki bir Hitit kralını temsil ettiğini inanılmaktadır[1725].

Bezeme alanında yoğun olarak karşımıza çıkan güneş kursu, mezar şahidelerinde de ya gövdeyi süsleyen bir motif ya da tepeliği oluşturan bir başlık olarak kullanılmaktadır.

Balıkesir’de incelediğimiz mezar şahidelerinde, 5’i başucu, 2’si ayakucu, 3’ü gövdede olmak üzere toplam 10 örnek bulunmaktadır.

Başucu şahidelerinde yer alan örneklerden 4’ü kadın mezar şahidesine ait olup 3’ü XIX.[1726], 1’i XX. yüzyıla aitken,[1727]diğer bir örnek ise erkek mezar şahidesine aittir ve XIX. yüzyıla tarihlendirilir[1728].

Ayakucu şahidesinde bulunan 2 örnek, erkek mezar şahidesine ait olup XIX.[1729] ve XX. yüzyıla aittir[1730].

Gövde üzerinde ise kadın mezarlarına ait 3 örnek bulunmaktadır. Bunlardan 2’si XIX.[1731], 1’i ise XX. yüzyıla aittir[1732].

Balıkesir dışındaki örneklere baktığımızda; Gevaş’ta 2[1733], Giresun’da 2[1734], Kastamonu Atabey Gazi Camisi ve Türbesi’ndeki mezar taşlarında 4[1735], Kastamonu Ferhat Paşa Camii Haziresi’nde 10[1736], Kayseri Tavuslu Köyü Mezarlığı’nda 3[1737], Kayseri Zamantı Irmağı çevresindeki bezemeli mezar taşlarında 4[1738], Safranbolu Yörük Köyü Mezarlığı’nda bulunan bezemeli mezar taşlarında 2[1739], Sakarya İli, Geyve İlçesi

[1725] Ensert, H. Kübra, M.Ö. İkinci Binde ‘’Kanatlı Güneş Kursu’’ İle Taçlandırılmış Anadolu Hitit Figürleri’’Anadolu/Anatolia 28, 2005, 27-47.
[1726] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B11-2, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-44, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-37.
[1727] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B10-5.
[1728] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-35.
[1729] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-32.
[1730] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-69.
[1731] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-3, AS-4.
[1732] BKZ. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-38.
[1733] Başak, 112.
[1734] Çal, İltar, 40.
[1735] Çal, Kastamonu Atabey Gazi Camisi ve Türbesi’ndeki Mezar Taşları, 26.
[1736] Gündoğan, 259.
[1737] Tali, 97-124.
[1738] Sarıoğlan Arslan, 159.
[1739] Biçici, Safranbolu Yörük Köyü Mezarlığı’nda Bulunan Bezemeli Mezar Taşlarında, 298-324.

Osmanlı Dönemi mezar taşlarında 2[1740], Samsun, Çarşamba Rıdvan Paşa Camii Haziresi'nde 66[1741], Sinop Arkeoloji Müzesi'nde 1[1742] Uşak'ta Osmanlı mezar taşlarında[1743] ve Üsküp Alaca Camii Haziresi'nde 3[1744], Rize Hemşin'de 4[1745] örnek bulunmaktadır.

Kat. No: B10-5

Kat. No: Ş-44

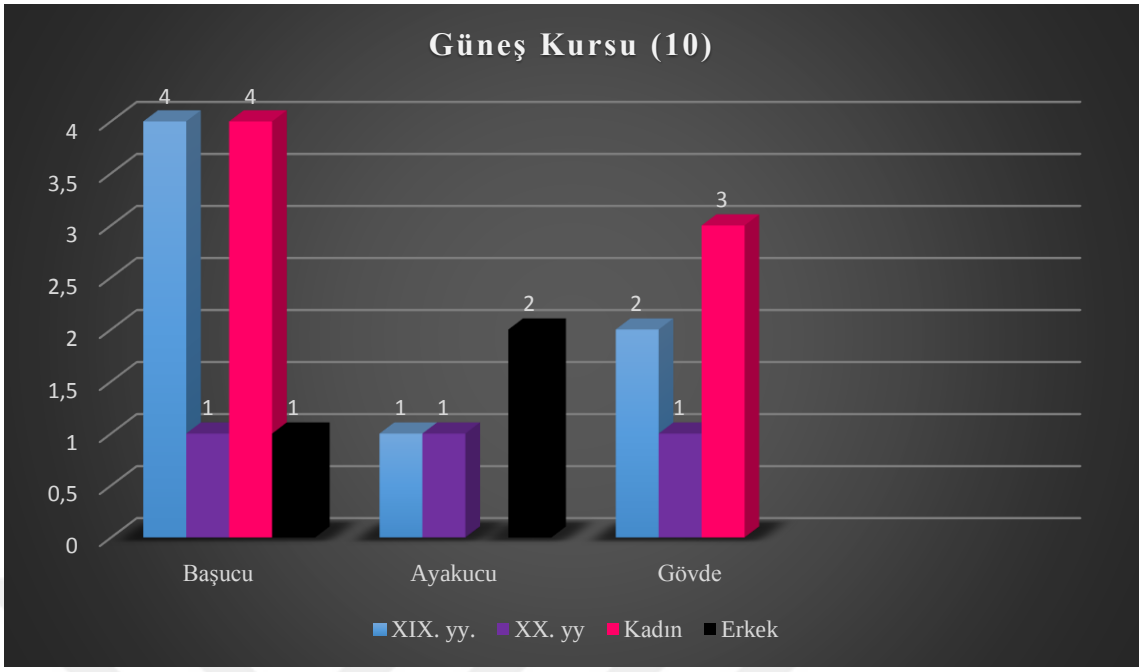

Kat. No: Z-32

Kat. No: AS-3

[1740] Yavuz, 349.
[1741] Gün, 105-143.
[1742] Yeni, 261.
[1743] Bayrakal, 251.
[1744] Tunçel, 215-236.
[1745] Atacan, Bekar, 47-54-74.

Grafik 40: Güneş Kursu Motifi

4.8.6. Güneş/Kün

İnsanların yaşam kaynaklarından biri olan güneş, tarih boyunca insanların en büyük odak noktası olmuş, zamanla insanların ibadet ettiği ve saygılarından dolayı günlük kullandıkları eşya yada sanatsal eserlerinin üzerlerine işlediği bir motif halini almıştır.

Tarih boyunca insanlar güneşin hem ısısından hemde aydınlığından faydalanmışlar, güneşin gündüzleri doğması geceleri ise batması insanlar tarafından bir ilahi güç olarak görülmüştür.

Hunlar güneşe oldukça fazla saygı göstermekte, güneşe üç kere diz çökerek selam verip kurbanlar adamışlardır. Türk düşüncesinde ‘’güneş’’ erkekliği sembol etmektedir. Şamanlar, fallarına güneşe bakarak açmışlardır[1746].

Bütün medeniyetlerin ortak simgesi olan güneş, Selçuklu ve Osmanlı sanatı içerisindeki minyatür, çini, taş ve resim gibi birçok alanda kullanılmıştır.

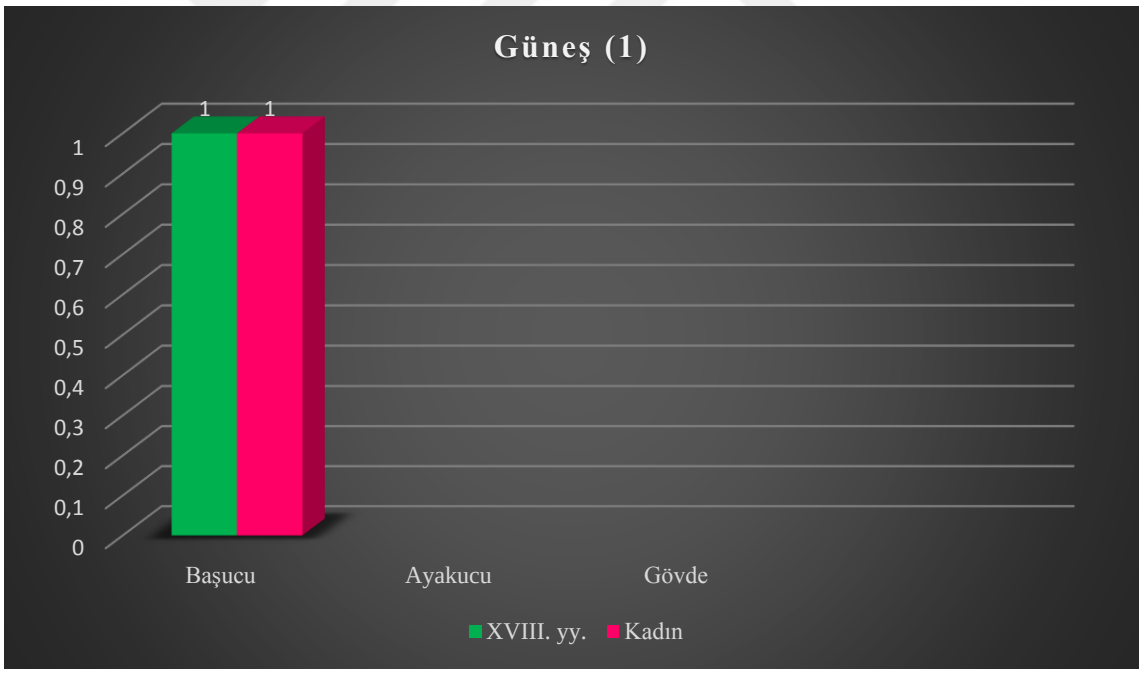
[1746] Zuhal Arda, ‘’Türk Sanatı İkonografisinde Kün-Ay Motfileri ve Çağdaş Türk Resmine Yansıması’’, Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü, *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 25, Konya 2008, 21-32.

Balıkesir'de incelediğimiz mezar taşlarında bir örnek bulunmaktadır. Kadın başucu şahidesinin tepelik bölümünde süsleme komposizyonunun bir parçası olarak kullanılmıştır ve XVIII. yüzyıla tarihlendirilmektedir[1747].

Balıkesir dışındaki örneklere baktığımızda; Aydın Koçarlı Cihanoğlu Camii Haziresi'nde 3[1748], Manisa Gördes'te 5[1749] ve Samsun'da 3[1750] örnek bulunmaktadır.

Kat. No: Ş-4

Grafik 41: Güneş Motifi

[1747] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-4.
[1748] Varol, 153.
[1749] Biçici, Manisa Gördes'te Bulunan Osmanlı Dönemi Mezar Taşları, 778.
[1750] Nefes, 196.

4.8.7. Işın Demetleri

Genellikle mezarların gövde köşeliklerinde veya şahide tepeliklerinde süsleme amacıyla ya da komposizyonun tamamlayıcı unsuru olarak kullanılan çeyrek ve yarım ışınsal demetler bulunmaktadır.

Balıkesir'de incelediğimiz şahideler içerisinde hem yarım daire olarak hem de çeyrek olarak 4'er örnek tespit edilmiştir.

Çeyrek Işın Motifi: Genellikle mezar gövdelerinin köşe boşluklarını doldurmak için kullanılan bir motiftir. İncelediğimiz mezar gövdeleri üzerinde 4 örnek bulunmaktadır. Bu örneklerden 3'ü kadın mezarına ait olup 1'i XIX.[1751], 2'si ise XX. yüzyıla aitken,[1752] erkek mezar gövdesinde bulunan tek örneğin tarihi bilinmemektedir[1753].

Yarım Daire Işın/Rozet Motifi: Yarım rozet yada ışın olarak isimlendirdiğimiz bu geometrik motiften 4 örnek görülmektedir. Bu örneklerden 3'ü başucu şahidesinde olup 2'si kadın mezar taşlarına aittir ve tarihleri tespit edilememiştir[1754]. Diğer örnek ise erkek mezar şahidesi üzerindedir ve XIX. yüzyıla aittir[1755]. Ayakucu şahidesinde bulunan örnek ise XIX. yüzyıla ait erkek mezar şahidesindedir[1756].

Balıkesir dışındaki diğer örneklere baktığımızda; Edirne Gazi Mihal Camii Haziresi'nde yarım rozet olarak 3[1757],Edirne Üç Şerefeli Camii Haziresi'nde yarım rozet olarak 1[1758],Giresun'da 3[1759],İzmir Urla merkezde bulunan cami hazirelerinde 4[1760], Manisa Gördes'te 18[1761], Sakarya İli, Geyve İlçesi Osmanlı Dönemi mezar taşlarında 3[1762], Samsun'da 6[1763], Tire Müzesi'nde bulunan süslemeli mezar taşlarında yarım rozet olarak 3[1764],Trabzon İli, Gülbahar Hatun ve Tavanlı Camii Hazireleri ile Küçük İmaret

[1751] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-3.
[1752] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-57, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-38.
[1753] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-49.
[1754] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B5-2, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-45.
[1755] Bkz. Ali Şuuri Haziresi, A2.
[1756] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-42.
[1757] Doğan, 849.
[1758] Arslan, 456.
[1759] Çal, İltar, 39.
[1760] Bulut, 463.
[1761] Biçici, Manisa Gördes'te Bulunan Osmanlı Dönemi Mezar Taşları, 786.
[1762] Yavuz, 348.
[1763] Nefes, 200.
[1764] Biçici, Tire Müzesinde Bulunan Süslemeli Mezar Taşları, 110-150.

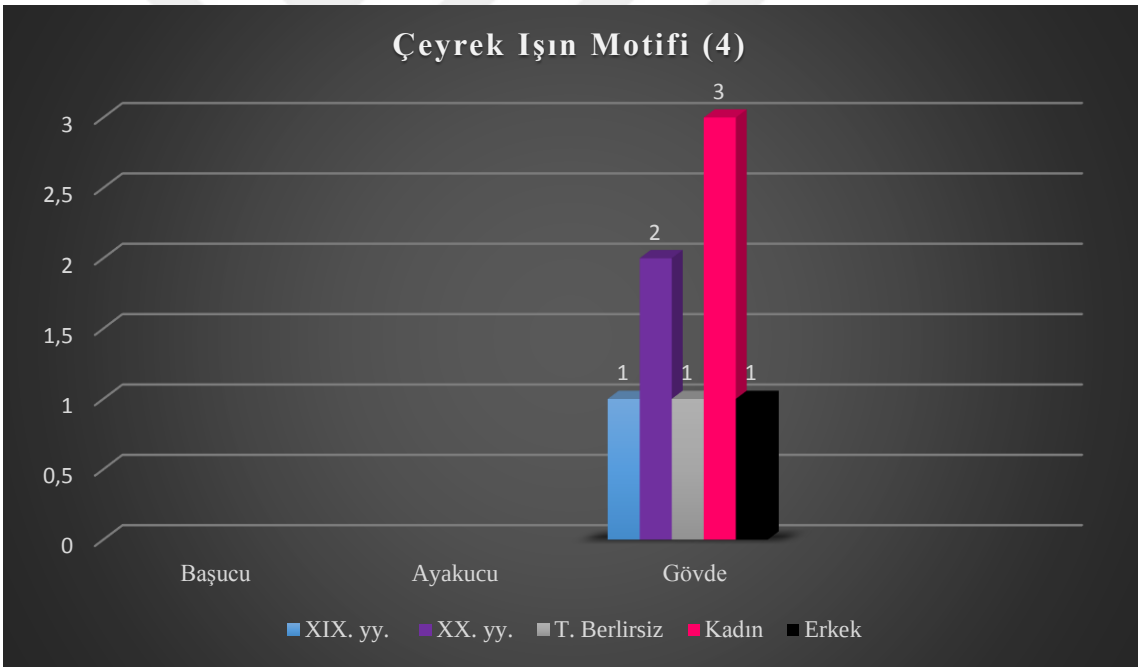
Mezarlığı'nda 1[1765], Trabzon Sülüklü'de 18. yy. mezar taşlarında 2 örnek bulunmaktadır. Ancak Kader Yer, motifi istiridye niş başlığı altında değerlendirmiştir[1766].Trabzon Sülüklü'de 19. yy. mezar taşlarında 8[1767] ve Üsküp Alaca Camii Haziresi'nde yarım rozet olarak 1[1768] örnek bulunmaktadır.

Kat. No: Z-45

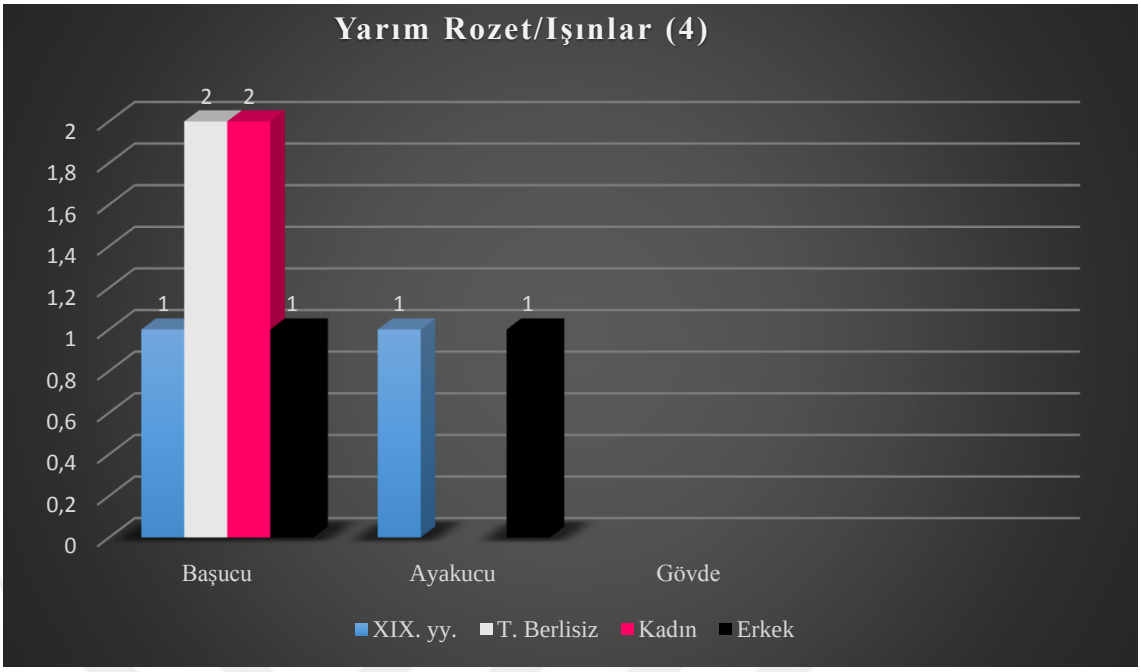

Kat. No: Z-49

Grafik 42: Çeyrek Işın Motifi

[1765] Eren, 656.
[1766] Yer, 213.
[1767] Ölçay, 226.
[1768] Tunçel, ''Üsküp Alaca Camii Haziresindeki Şahideler'', 215-236.

Grafik 43: Yarım Rozet/Işın Motifi

4.8.8. İstiridye/Deniz Kabuğu

İstiridye, denizde yaşayan iki çenetli yumuşakça olan deniz kabuğudur[1769]. İstiridye veya deniz kabuğu insanlık tarihinin ilk dönemlerinden itibaren inançlarda önemli bir rol oynamıştır. Üst paleotik dönemlerde Pasifik Okyanusu'ndan Atlantik Okyanusu'na kadar geniş bir bölgede Cro-Magnon insanının yaşadığı tüm alanlardaki mezarlarda istiridye kabuğuna rastlanılmıştır[1770].

İstirdiye kabuğunun sembol olarak kullanımı eski dönemlere kadar uzanmaktadır. Amerika'daki piramitlerin mimarı Mayalar[1771], sayıları göstermek için nokta, çizgi ve istiridye kabuğunu kullanmışlardır[1772]. Bunun yanı sıra Sümerler çivi yazısına geçerken o güne kadar kullandıkları temel sembolleri kaynak olarak görmüşler, yazılarıda bu sembollerden türetmişlerdir[1773].

Yunan medeniyetinde inci-istiridye evliliği sembol etmektedir. Bir istiridye kabuğundan doğan tanrıça Afrodit'e deniz kabukları adanmaktaydı[1774]. Yunanlıların yanı

[1769] ''İstiridye'', *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi,* C. 2, Yey Yayın, İstanbul 1997, 885.
[1770] Salih Yılmaz, Osmanlı Mimarisinde İstiridye Formu, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırma Enstitüsü Türk Sanatı Anabilim Dalı, İstanbul 2005, 7.
[1771] Adnan Turani, *Dünya Sanat Tarihi*, İş Bankası Yayınları, Ankara 1983, 284.
[1772] http://www.kendinibil.50megs.com/mayalar.htm
[1773] Mehmet Ateş, *Mitolojiler ve Semboller* (Ana Tanrıça ve Doğurganlık Sembolleri), Aksiseda Matbaası, İstanbul 2002, 61.
[1774] Bedrettin Cömert, *Mitoloji ve İkon ografi*, Ayraç Yayınları, Ankara 1999, 165.

sıra İran'da, Kimmeler'de[1775], Aztekler'de[1776] Mısır'da[1777] ve Hindistan'da[1778] da deniz kabuğu görülmektedir[1779].

Yeniden doğuşu ve ikinci bir hayatı temsil eden istiridye[1780], genellikle niş, tromp, dış cephe, iç dekorasyon ve bahçe dekorasyonunda tamamlayıcı unsur olarak kullanılmıştır. Özellikle Erken İslam devletlerinin ortaya koydukları yapı cepheleri üzerinde bol miktarda istiridye kabuğu kullanıldığı görülmektedir. Kayveran Ulu Camii ve Amr Bin El As Camii bunun en güzel örnekleri arasında gösterilebilir[1781].

Anadolu'da süsleme unsuru olarak ilk kez M.Ö. 2200-2000 Eskiyapar kazısında ortaya çıkarılan küpelerde rastlanılmıştır[1782]. Osmanlı mimarisinde istiridye, XVIII. yüzyılda eğri büğrü inci dizileri anlamına gelen Barok[1783] ve Rokoko (deniz kabuğu) gibi Batılı sanat akımlarının etkisiyle girmeye başlamıştır[1784]. Osmanlı sanatı içerisinde istiridye motifinin ilk uygulandığı cami, Ayasofya camisinin I. Mahmud döneminde yapılmış Aşhana girişindeki 1742 tarihli taç kapısının yanlara açılan nişlerinde yer almaktadır[1785]. Saraylarda, 1780 yılında restore edilen, Topkapı Sarayı'nda yer alan Barok tarzdaki çeşmede rastlanılmaktadır[1786]. Çeşmelerde ise ilk 1730 yılında inşa edilen Barok karakterdeki III. Ahmed Çeşmesi'nin saçaklarında stilize olarak kullanıldığı

[1775] Kimmerler, inci ve istiridyeyi inek boynuzlarıyla (rahim) birlikte kurgulamışlardır. Eski Danca'da istiridyeye kudefish (kude:disilik) denirdi. Akamba kadınları doğum oncesi istiridye kabuklarıyla suslu kemerler takarlar ve bunları ilk cocuklarını doğurduktan sonra çıkarmışlardır

[1776] Aztekler'de midye-istiridye-ay tanrıcayı ve nesillerin doğusunu temsil ederdi. İspanyol kadın isimlerinden Concepcion-Concha-Conchita midye istiridye türünden kabuklu deniz hayvanları anlamına gelmesi oldukca ilginctir.

[1777] Mısırda olenler istiridye temsili tabutlara konulmuştur.

[1778] Deniz kabukları Hind cenaze torenlerinde de onemli bir yere sahiptir. Orneğin bu torenlerde, olunun evinden mezarlığa giden yol boyunca deniz kabukları serpilirdi.

[1779] Yılmaz, 11.

[1780] Çal, İltar, 40.

[1781] Yılmaz, 13.

[1782] Yılmaz, 11.

[1783] Nurhan Atasoy, *17. ve 18. Yüzyıllarda Avrupa Sanatı,* İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1985, 32.

[1784] Doğan Kuban, *Türk Barok Mimarisi Hakkında Bir Deneme,* İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Pulhan Matbaası, İstanbul 1954, 11.

[1785] Semavi Eyice, "Ayasofya", *TDVİA,* C. 4, İstanbul 1991, 212.

[1786] Sezim Sezer, *Topkapı Sarayı'nın Mimarisinde Batılılaşma Süreci,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitisü, İstanbul 1992, 80.

belirtilse de[1787] genel olarak 1741 tarihli Mehmet Emin Ağa Sebili'nin sütun başlıklarındaki istiridye formu uygulaması başlangıç olarak kabul edilmektedir[1788].

Balıkesir'de incelediğimiz mezar şahideleri içerisinde doğrudan işlenen deniz kabuğunun yanı sıra soyut bitkisel yaprakların bir araya getirilmesiyle oluşturulan istiridye motifinden toplam 7 örnek bulunmaktadır. Bu örneklerden 6'sı kadın mezarına ait başucu şahidesinde olup 2'si XVIII.[1789] 4'ü XIX. yüzyıla aitken[1790], diğer örnek ise ayakucu şahidesi üzerindedir, kimliği ve tarihi tespit edilememiştir[1791].

Balıkesir dışındaki örneklere baktığımızda; Batılılaşma Dönemi Rize mezar taşlarında 9[1792], Edirne Gazi Mihal Camii Haziresi'nde yarım rozet olarak 5[1793], Giresun'da 12[1794], İstanbul Üsküdar'da bulunan bir grup camii içerisinde 10[1795], Kadıköy Taşköprü Caddesi Mezarlığı'nda 1[1796], Kastamonu Ferhat Paşa Camii Haziresi'nde 7[1797] ve Sinop Seyyid Bilal Türbesi Haziresi'nde istiridye örnekleri bulunmaktadır[1798].

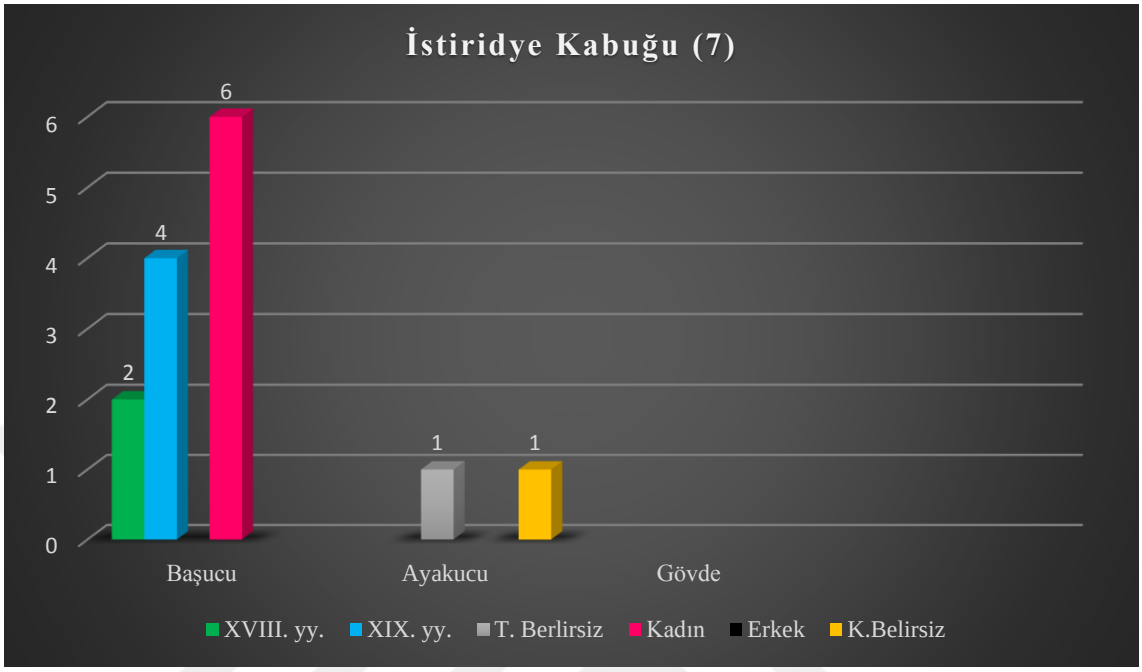

Kat. No: Ş-9

Kat. No: Ş-10

[1787] Bakır, 52.
[1788] Yılmaz Önge, *Türk Mimarisinde Selçuklu ve Osmanlı Döneminde Su Yapıları,* Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1997, 75.
[1789] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-9, Ş-10.
[1790] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-14, Ş-30, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-17, Z-18.
[1791] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-86.
[1792] Hanoğlu, Batılılaşma Dönemi Rize Mezar Taşları, 1966.
[1793] Doğan, 850.
[1794] Çal, İltar, 40.
[1795] Çınar, 359.
[1796] Kurtbil, 360.
[1797] Gündoğan, 297.
[1798] Türker, 275.

Grafik 44: İstiridye Kabuğu

4.8.9. Zikzak

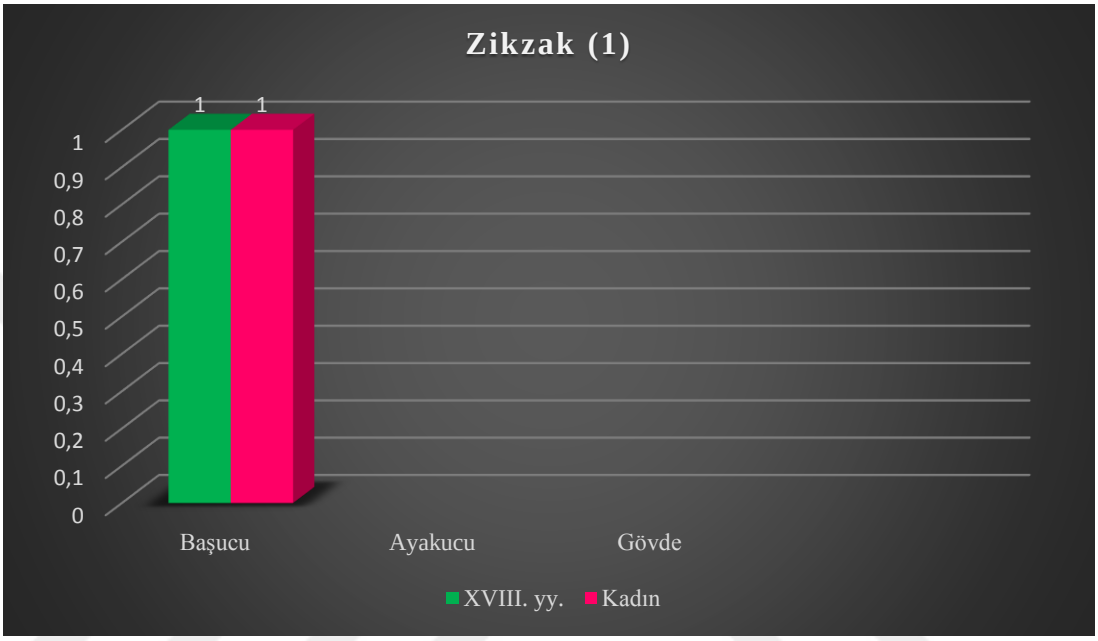
Süsleme olarak taş, tuğla, mozaik, çini, kitap kapağı, kumaş ve halı gibi birçok alanda kullanılan zikzak, mezar taşları üzerinde de görülmektedir. İncelediğimiz mezar şahideleri içerisinde XVIII. yüzyıla tarihlendirilen ve kadın mezarına ait bir örnek tespit edilmiştir[1799].

Balıkesir dışındaki örneklere baktığımızda; İzmir Urla merkezde bulunan cami hazirelerinde 4[1800], Kastamonu Ferhat Paşa Camii Haziresi'nde 1[1801] ve Manisa Gördes'te 3[1802] örnek bulunmaktadır.

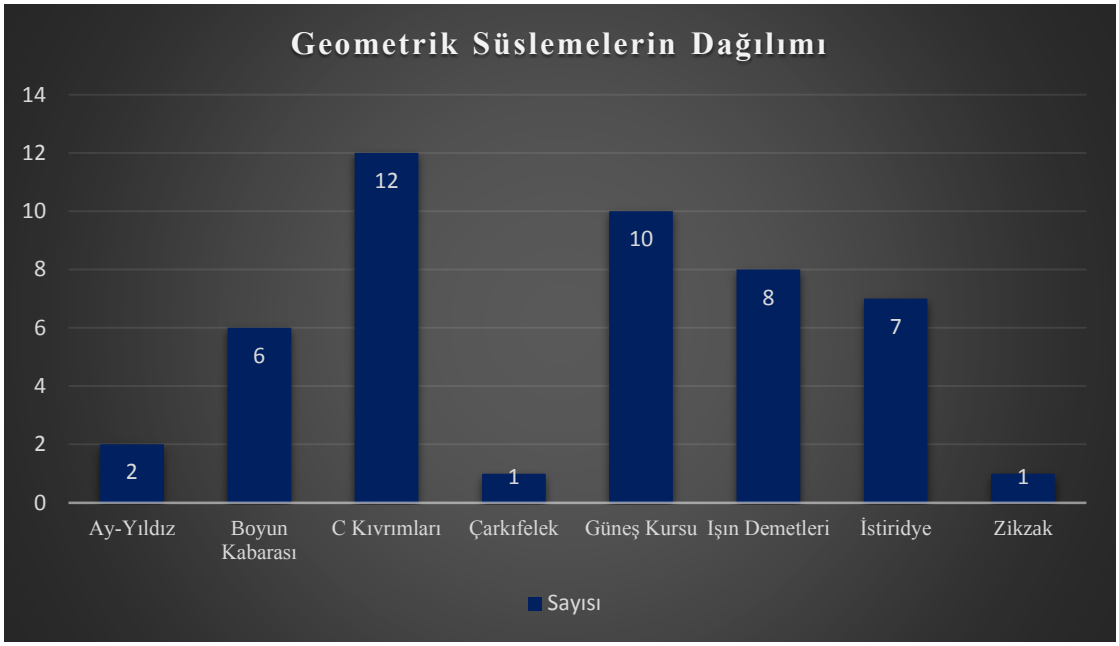
[1799] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-4.
[1800] Bulut, 464.
[1801] Gündoğan, 297.
[1802] Biçici, Manisa Gördes'te Bulunan Osmanlı Dönemi Mezar Taşları, 778.

Kat. No: Ş-4

Grafik 45: Zikzak Motifi

Grafik 46: Geometrik Süslemelerin Dağılımı

4.9. MİMARİ

4.9.1. Sütunce

Taşıyıcı özelliği olmayan ve süsleme amacıyla genellikle mihrap yada taç kapı köşelerine yerleştirilen mimari forma verilen isimdir[1803]. Batılılaşma dönemiyle birlikte süsleme sanatından önem kazanmıştır[1804].

Balıkesir'de incelediğimiz mezar şahidelerinde 5 örnek bulunmaktadır. Bu örneklerden 4'ü başucu şahidesinde olup kadın mezarlarına aittir ve bunlardan 2'si XVIII.[1805], 2'si XIX.[1806] yüzyıla tarihlendirilmektedir. Ayakucu şahidesinde bulunan örneğin ise kimliği ve tarihi bilinmemektedir[1807].

Balıkesir dışındaki örneklere baktığımızda; Akçabat Yöresi'ndeki mezar taşlarında 8[1808], Edirne Gazi Mihal Camii Haziresi'nde 7[1809], Giresun'da 6[1810], İstanbul Üsküdar'da bulunan bir grup camii içerisinde 13[1811], İzmir Urla merkezde bulunan cami hazirelerinde 2[1812], Kastamonu Ferhat Paşa Camii Haziresi'nde 1[1813], Samsun'da 3[1814], Tire Müzesi'nde bulunan süslemeli mezar taşlarında 3[1815], Trabzon İli, Gülbahar Hatun ve Tavanlı Camii Hazireleri ile Küçük İmaret Mezarlığı'nda 22[1816], Trabzon Sülüklü'de 18. yüzyıl mezar taşlarında 3[1817], Trabzon Sülüklü'de 19. yüzyıl mezar taşlarında 3[1818] ve Kadıköy Taşköprü Caddesi Mezarlığı'nda[1819] sütunce örnekleri bulunmaktadır.

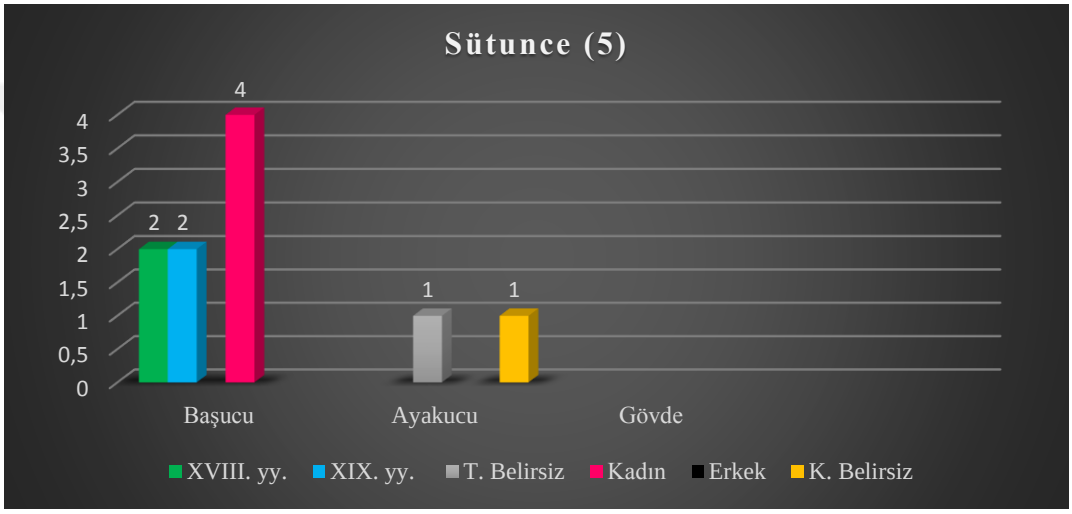
[1803] Sözen, Tanyeli, 287.
[1804] Okumuş, 140.
[1805] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-9, Ş-10.
[1806] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-17, Z-18.
[1807] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-86.
[1808] Gedikli, 171.
[1809] Doğan, 852.
[1810] Çal, İltar, 42.
[1811] Çınar, 364-365.
[1812] F. Bulut, 469.
[1813] Gündoğan, 298.
[1814] Nefes, 200.
[1815] Biçici, Tire Müzesinde Bulunan Süslemeli Mezar Taşları, 110-150.
[1816] Eren, 660.
[1817] Yer, 214.
[1818] Ölçay, 228.
[1819] Kurtbil, 361.

Kat. No: Ş-9

Kat. No: Z-18

Grafik 47: Sütunce

4.9.2. Camii

Cami, müslümanların ibadet yapmak için bir araya geldikleri yapı veya bina olarak tanımlanabilir.

Mezar şahideleri üzerinde cami tasvirinin işlenmesi genellikle Ege bölgesinde karşımıza çıkmakta olup cami tasvirleri şahidenin üçgen tepeliği üzerinde diğer mimari birimler ile birlikte işlenilmiştir.

Balıkesir'de incelediğimiz şahidelerde 3 örnek bulunmaktadır. Bu örnekler kadın mezarlarına ait olup 2'si XIX. yüzyıla aittir[1820] ve minareli olarak tasvir edilmişken, 1'i ise XVIII. yüzyıla verilmektedir ve minaresiz olarak işlenmiştir[1821].

[1820] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-3, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-25.
[1821] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-4.

Balıkesir dışındaki örneklere baktığımızda; Boyabat'ta 1[1822], Bozdoğan-Yazıkent Beldesi Mezarlığı'ndaki süslemeleri kadın mezar taşlarında 2[1823], İzmir Urla merkezde bulunan cami hazirelerinde 6[1824], Manisa Gördes'te 28[1825], Manisa'da 10, Akhisar'da 7, Alaşehir'de 5, İzmir'de 11, Bergama'da 4, Menemen'de 21, Pınarbaşın'da 36, Tire'de 11, Zeytinliova'da 12[1826] ve Tire Müzesi'nde bulunan süslemeli mezar taşlarında 9[1827], Uşak'ta Osmanlı mezar taşlarında 6 örnek bulunmaktadır, ancak bu örneklerden biri köşk ve türbe olarak vasıflandırılabilir[1828].

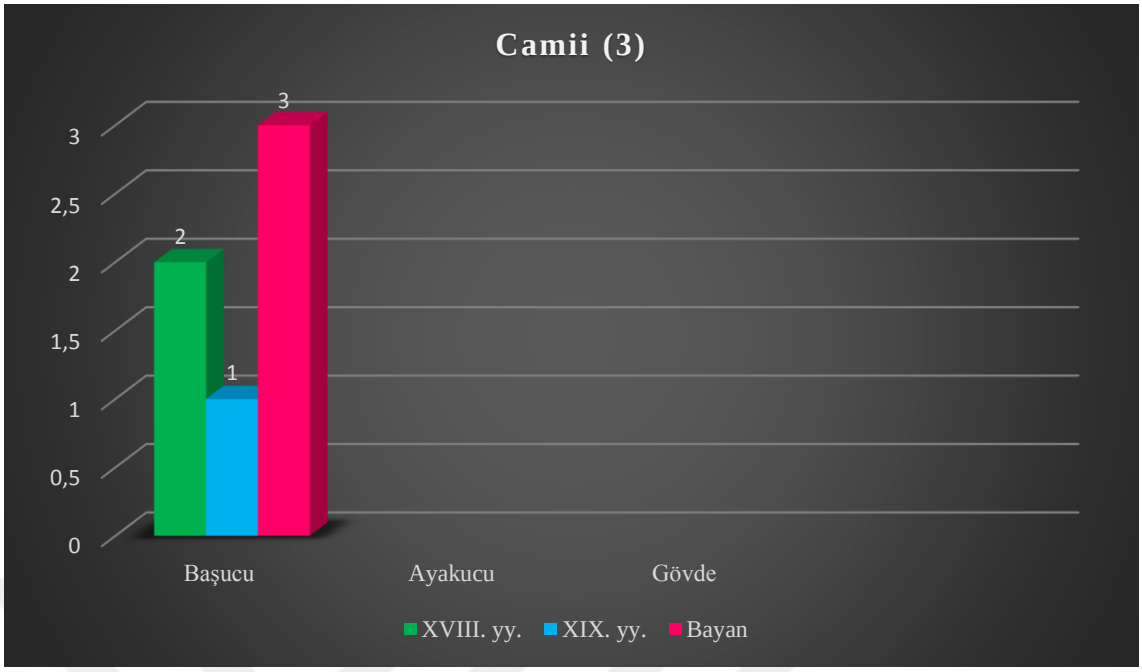

Kat. No: Ş-4

Kat. No: B1-3

[1822] Çal, Boyabat Mezar Taşları, 154.
[1823] Kılavuz, 78-110.
[1824] Bulut, 467.
[1825] Biçici, Manisa Gördes'te Bulunan Osmanlı Dönemi Mezar Taşları, 793.
[1826] Gül Tunçel, *Batı Anadolu Bölgesinde Cami Tasvirli Mezar Taşları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989, 249.
[1827] Biçici, Tire Müzesinde Bulunan Süslemeli Mezar Taşları, 110-150.
[1828] Bayrakal, 260.

Grafik 48: Camii

4.9.3. Ev/Köşk

Tarih boyunca insanlar sıcaktan, soğuktan ve vahşi doğadan kendilerini korumak için barınabilecekleri mağaralara sığınıyorlardı. Sonraki dönemlerde ise mağralardan çıkıp ahşap, kerpiç, tuğla ya da taştan inşa etmiş oldukları bir ya da birkaç odalı ve ev olarak isimlendirdiğimiz binalar inşaa etmişlerdir.

Balıkesir'de incelediğimiz mezar şahidelerinde kadın mezarlarına ait olan ve XVIII.[1829] ile XIX.[1830] yüzyıla tarihlendirilen 2 örnek bulunmaktadır.

Balıkesir dışındaki örneklere baktığımızda; İzmir Urla merkezde bulunan cami hazirelerinde 6[1831] ve Batı Anadolu Bölgesinde cami tasvirli mezar taşlarında 33[1832], Uşak'ta Osmanlı mezar taşlarında 3 örneği görülmektedir[1833].

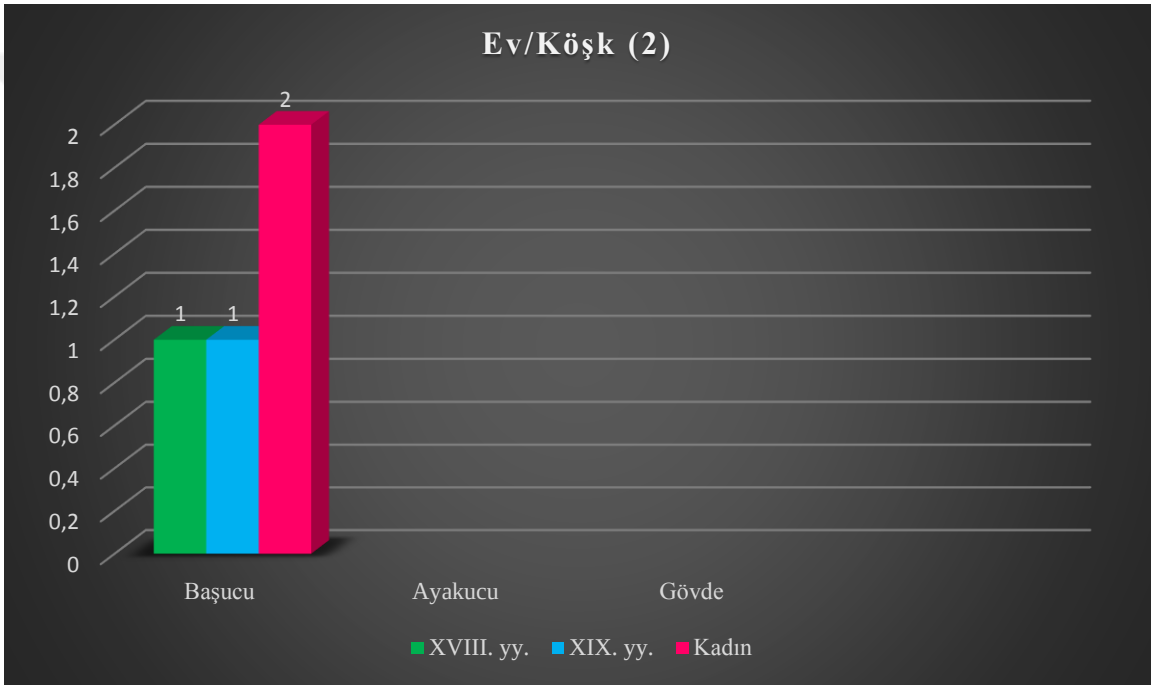
[1829] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-4.
[1830] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-15.
[1831] F. Bulut, 468.
[1832] Gül Tunçel, pavyon(köşk) olarak değerlendirmiştir.Tunçel, Batı Anadolu Bölgesinde Cami Tasvirli Mezar Taşları, 228.
[1833] Bayrakal, 260.

Kat. No: Ş-4

Kat. No: Z-15

Grafik 49: Ev/Köşk

4.9.4.Türbe

Balıkesir'de incelediğimiz mezar şahideleri içerisinde türbe olarak değerlendirdiğimiz iki örnek bulunmaktadır. Bu örnekler kadın mezarlarına ait olup XIX. yüzyıla tarihlendirilmektedir[1834].

[1834] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-3, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-25.

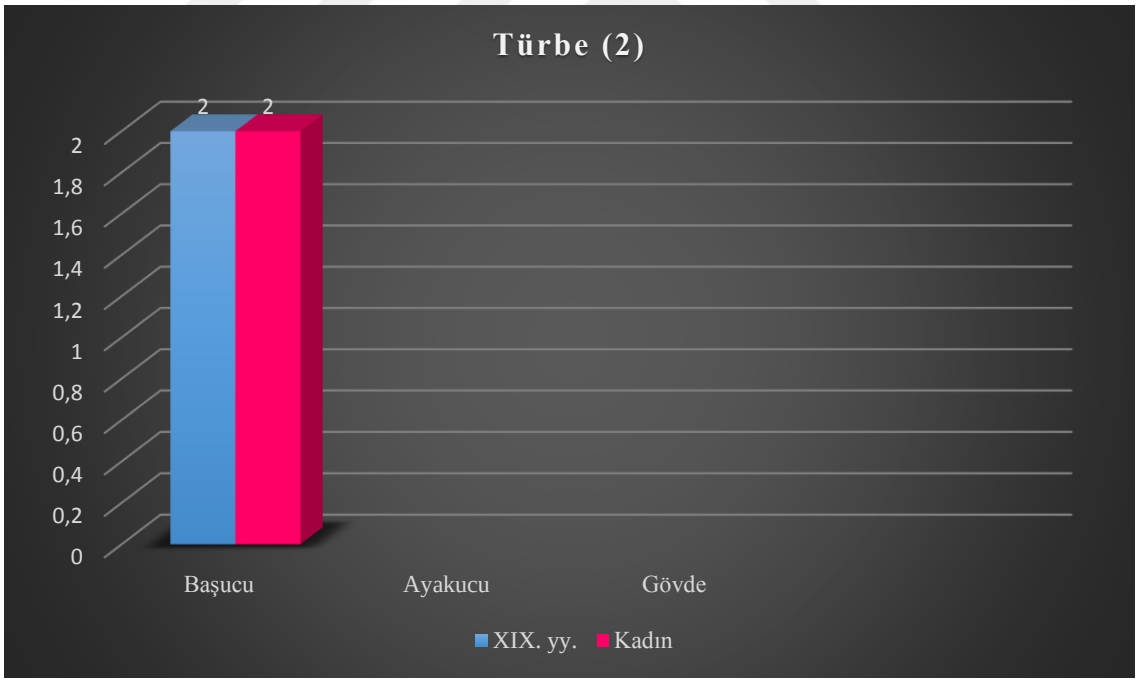
Balıkesir dışındaki örneklere baktığımızda; Batı Anadolu Bölgesi'nde camii tasvirli mezar taşlarında 12 örnek bulunmaktadır[1835].

Kat. No: B1-3

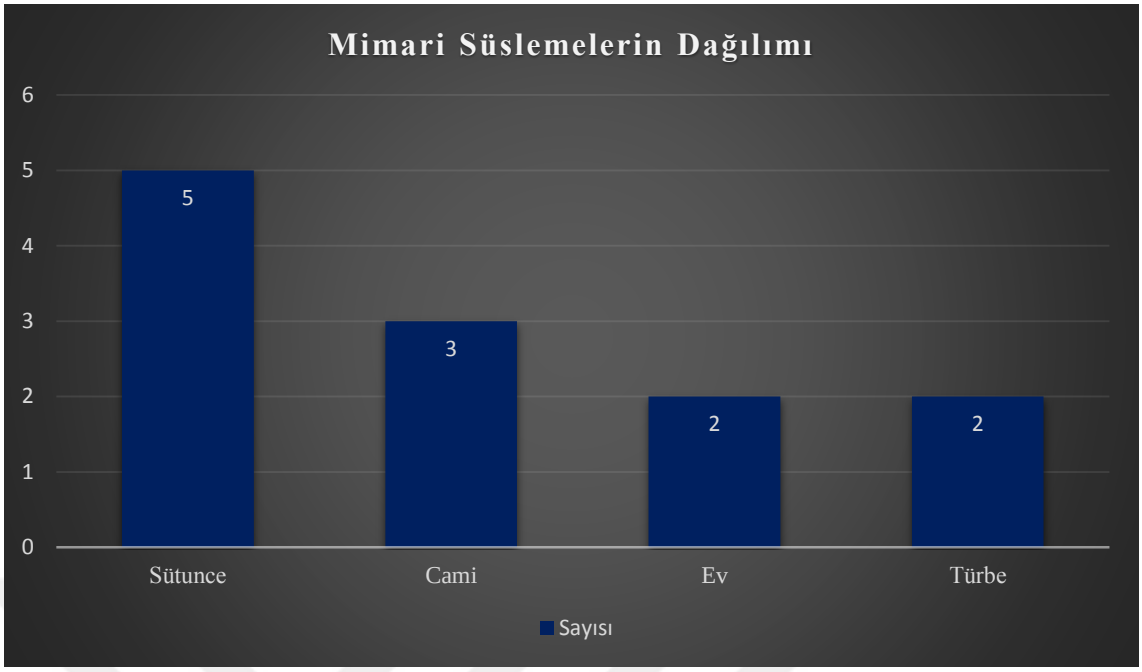

Kat. No: Ş-25

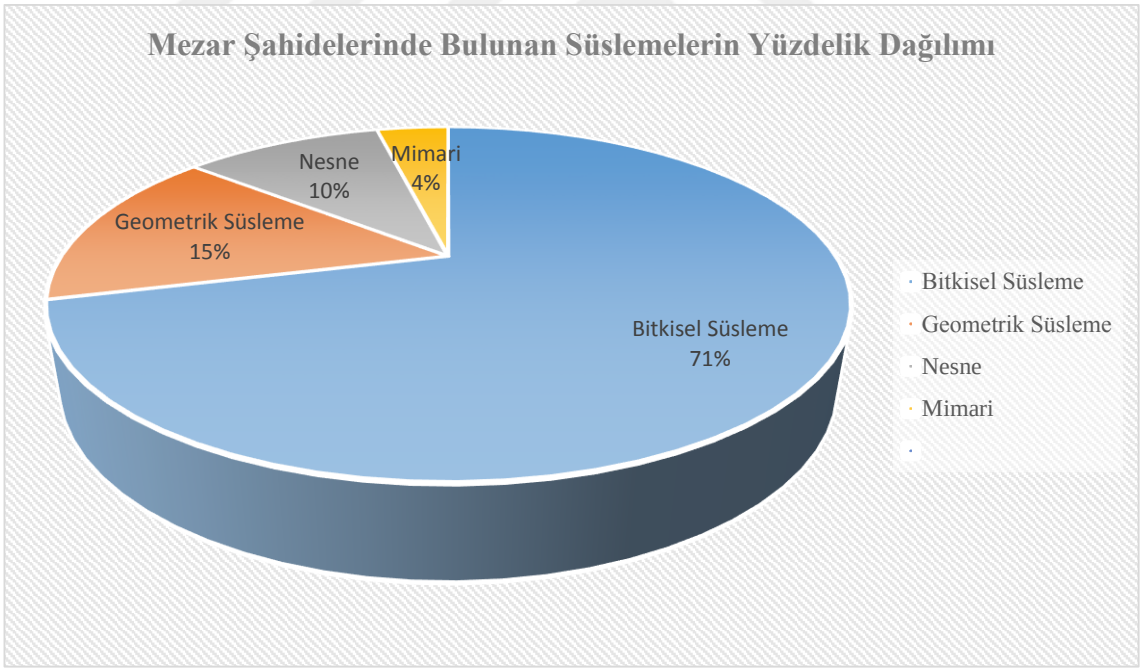

Grafik 50: Türbe

[1835] Gül Tunçel; bu örneklerden bazılarını türbe olarak bazılarını ise mimari birim olarak değerlendirmiştir. Tunçel, Batı Anadolu Bölgesinde Cami Tasvirli Mezar Taşları, 21-203.

Grafik 51: Mimari Süslemelerin Dağılımı

Grafik 52: Mezar Şahidelerinde Bulunan Süslemelerin Yüzdelik Dağılımı

4.10. MEZAR TAŞLARINDA YAZILAR

4.10.1. Başlangıç İfadeleri

Mezar şahideleri üzerindeki kitabelerin serlevha ya da teslim levhası olarak isimlendirdiğimiz bölümde Allah'ın ölümsüz, yaratıcı, sonsuz ve diri olduğunu vurgulayan ifadelerin yanı sıra serzeniş ve dualarda bulunmaktadır.

Balıkesir'de incelediğimiz mezar şahideleri üzerinde Allah'ın isimlerinin geçtiği O, (Allah) sonsuz ve ölümsüzdür anlamındaki ***Hûve'l-Bâkî*** ifadesi 66[1836],

O, diri ve sonsuzdur anlamındaki ***Hüve'l-Hayyü'l- Bâkî*** ifadesi 14[1837],

O, yaratıcı ve sonsuzdur anlamındaki ***Hüve'l-Hallâku'l-Bâkî*** ifadesi 9[1838],

O, diridir anlamındaki ***Hüve'l-Hayy*** ifadesi 20[1839],

Ey sonsuz anlamındaki ***Yâ Bâkî*** ifadesi 2[1840],

Ey O anlamındaki ***Yâ Hû*** ifadesi 5[1841],

O (Allah) anlamındaki ***Hû*** ifadesi 2[1842],

O (Allah) rahmet eden bağışlayıcıdır anlamındaki ***Hüve'l-Gafûr-ur-Rahim*** ifadesi 1[1843],

O (Allah) diri ve ebedidir anlamındaki ***Hüve'l-Hayyü'l-Ebedi*** ifadesi 1[1844],

---

[1836] Bkz. Ali Şuuri Haziresi, A2, A6, Asri Mezarlığı, AS-3, AS-4, AS-5, AS-7, AS-8, AS-10, AS-11, AS-13, Baş Çeşme Mezarlığı, B1-9, B1-10, B1-11, B1-13, B1-15, B1-16, B1-7, B1-18, B1-20, B1-22, B2-3, B2-5, B5-1,B7-2, B10-2, B10-4, B11-3, B11-5, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-9, Ş-10, Ş-14, Ş-16, Ş-19, Ş-23, Ş-26, Ş-27, Ş-29, Ş-32, Ş-34, Ş-42, Ş-45, Ş-46, Ş-47, Ş-48, Ş-52, Ş-53, Ş-55, Ş-59, Ş-63, Ş-67, Ş-68, Ş-69, Ş-77, Ş-80, Ş-85, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-14, Z-15, Z-16, Z-17, Z-21, Z-28, Z-39, Z-41, Z-42, Z-46, Z-50.

[1837] Bkz. Ali Şuuri Haziresi, A5, Asri Mezarlığı, AS-12, Baş Çeşme Mezarlığı, B1-8, B4-2, B6-3, B11-6, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-21, Ş-58, Ş-61, Ş-66, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-11, Z-18, Z-36, Z-51.

[1838] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-1, AS-2, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-4, Ş-18, Ş-40, Ş-84, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-4, Z-29, Z-35.

[1839] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-9, Baş Çeşme Mezarlığı, B1-1, B1-19, B1-21, B3-1, B3-3, B4-1, B10-6, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-8, Ş-17, Ş-54, Ş-62, Ş-70, Ş-71, Ş-73, Ş-74, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-26, Z-27, Z-37.

[1840] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B11-2, B11-4.

[1841] Baş Çeşme Mezarlığı, B3-2, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-36, Ş-51, Ş-60, Ş-75.

[1842] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B10-1, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-34.

[1843] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-32.

[1844] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B10-3, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-87.

O (Allah) bağışlayıcıdır anlamındaki ***Hüve'l- Gafûr*** 1[1845],

O (Allah) diridir ve eşsiz bir biçimde yaratan anlamındaki ***Hüve'l-Hayyü'l-Bedi'*** ifadesi 1[1846],

O (Allah) yardım edendir anlamındaki ***Hüve'l-Mu'in*** ifadesi 3[1847],

O (Allah) mülk sahibidir anlamındaki ***Hüve'l Mülk*** ifadesi 1[1848],

Ey Muhammed Ey Ali anlamındaki ***Ya Muhammed Ya Ali*** ifadesi 2[1849],

O (Allah) diridir, ölmez anlamındaki **Hüve'l Hayyû'l La Yemût** ifadesi 1[1850],

Her nefis ölümü tadacaktır anlamındaki **Kûll-i Nefsin Zâikâtü'l Mevt** ifadesi 1[1851],

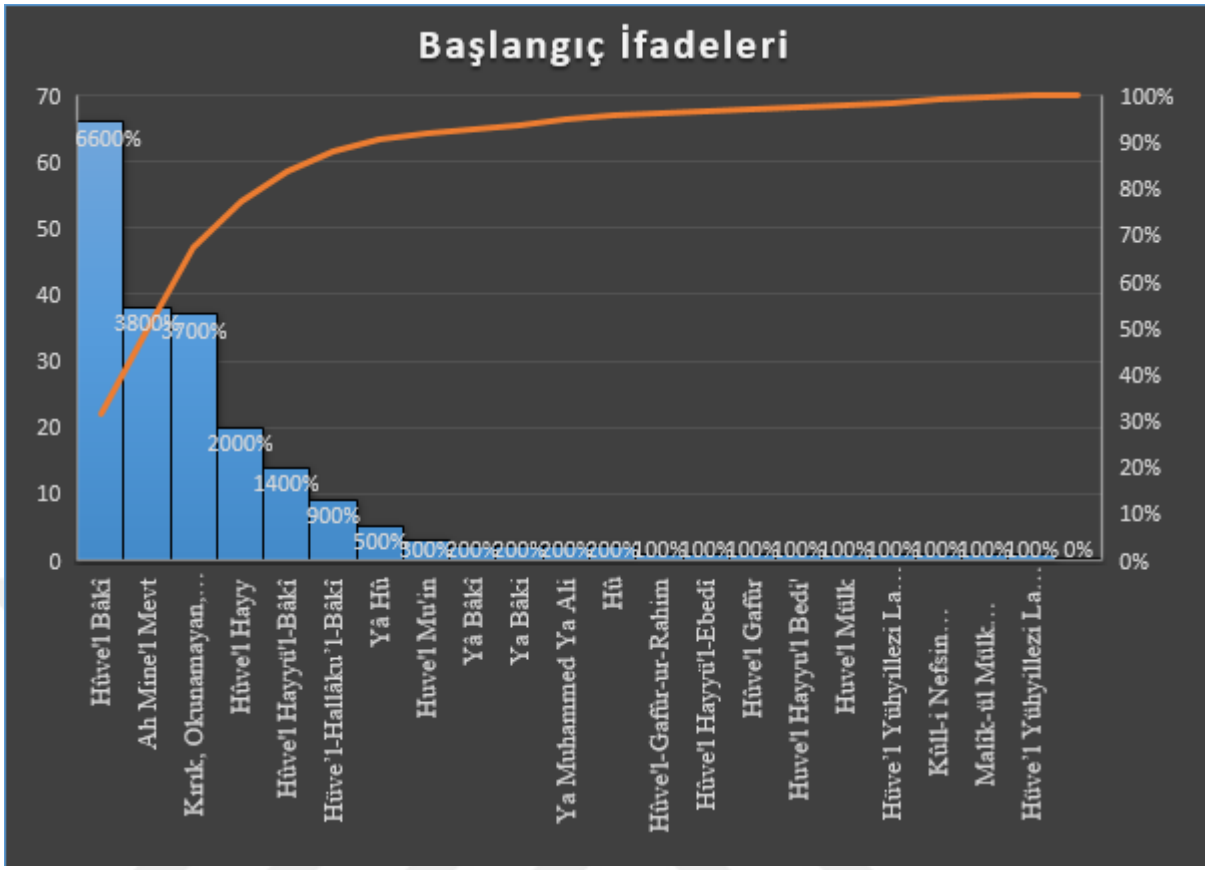
Mülkün edebi ve ezeli sahibi anlamındaki **Malîk-ül Mülk Kâime Vefk-ül Adab** ifadesi 1[1852],

Ah ölüm anlamındaki **Ah Mine'l Mevt** ifadesi 38[1853],

Hüve'l Yühyillezi La Yemût ifadesi 1[1854] örnekte bulunmaktadır.

Başlangıç ifadesinin kırık, okunayamayan veya bulunmadığı örnek sayısı ise 37'dir[1855].

[1845] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-19.
[1846] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B10-7.
[1847] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-20, Ş-22, Ş-24.
[1848] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-7.
[1849] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-33, Ş-39.
[1850] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-41.
[1851] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-15.
[1852] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-23.
[1853] Bkz. Ali Şuuri Haziresi, A1, A3, A4, Asri Mezarlığı, AS-14, Baş Çeşme Mezarlığı, B1-3, B1-12, B1-14, B2-2, B2-4, B7-1, B11-1, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-5, Ş-11, Ş-13, Ş-25, Ş-30, Ş-31, Ş-37, Ş-38, Ş-43, Ş-44, Ş-49, Ş-50, Ş-56, Ş-64, Ş-65, Ş-72, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-7, Z-13, Z-22, Z-23, Z-24, Z-30, Z-31, Z-33, Z-38, Z-43, Z-49.
[1854] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B6-2.
[1855] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-6, Baş Çeşme Mezarlığı, B1-2, B1-4, B1-5, B1-6, B1-7, B2-1, B5-2, B10-5, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-1, Ş-2, Ş-3, Ş-6, Ş-12, Ş-28, Ş-35, Ş-57, Ş-76, Ş-78, Ş-81, Ş-82, Ş-83, Ş-86, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-1, Z-2, Z-3, Z-8, Z-9, Z-10, Z-12, Z-20, Z-25, Z-40- Z-44, Z-45, Z-47, Z-48.

Grafik 53: Başlangıç İfadeleri

4.10.2. Fatiha İsteği

İncelediğimiz mezar şahidelerinde insanlardan Fatiha isteği;

Ruhuna Fatiha 89[1856],

El-Fatiha 2[1857],

Fatiha 1[1858],

Rızâen lillahi El-Fatiha 1[1859],

[1856] Bkz. Ali Şuuri Haziresi, A3, A6, Asri Mezarlığı, AS-1, AS-4, AS-6, AS-7, Baş Çeşme Mezarlığı, B1-3, B1-6, B1-8, B1-9, B1-14, B1-16, B1-17, B1-18, B1-20, B1-22, B2-3, B3-1, B3-3, B4-1, B5-1, B6-1, B7-2, B10-1, B10-3, B10-5, B11-2, B11-4, B11-5, B11-6, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-4, Ş-5, Ş-6, Ş-57, Ş-8, Ş-11, Ş-14, Ş-18, Ş-19, Ş-20, Ş-21, Ş-22, Ş-24, Ş-32, Ş-36, Ş-38, Ş-43, Ş-44, Ş-45, Ş-49, Ş-50, Ş-51, Ş-52, Ş-57, Ş-58, Ş-59, Ş-61, Ş-62, Ş-63, Ş-64, Ş-65, Ş-67, Ş-68, Ş-71, Ş-73, Ş-74, Ş-75, Ş-76, Ş-83, Ş-84, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-3, Z-5, Z-8, Z-12, Z-13, Z-14, Z-15, Z16, Z-20, Z-26, Z-27, Z-33, Z-35, Z-37, Z-38, Z-39, Z-42, Z-46.
[1857] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B2-1, B11-1.
[1858] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-25.
[1859] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-19.

Ruhiçün El-Fatiha 7[1860],

Ruhiçün Fatiha 10[1861],

Ruhiçün rızaen lillahi El-Fatiha 1[1862],

Ruhu için El-Fatiha 4[1863],

Ruhu için Fatiha 13[1864],

Ruhu için rızaen lillahi El-Fatiha 1[1865],

Ruhu için Rızâ-i Lillah Fatiha 2[1866],

Ruhu içün El-Fâtiha 5[1867],

Ruhu içün Fatiha 6[1868],

Ruhu Şerifine Fatiha 1[1869],

Ruhûçün El-Fatiha 1[1870],

Ruhuna Rızaen Lillahi Teala Fatiha 1[1871],

Ruhuna El-Fatiha 9[1872],

Ruhuna Lillah-il Fatiha 1[1873],

Ruhuna rızaen lillah Fatiha 1[1874],

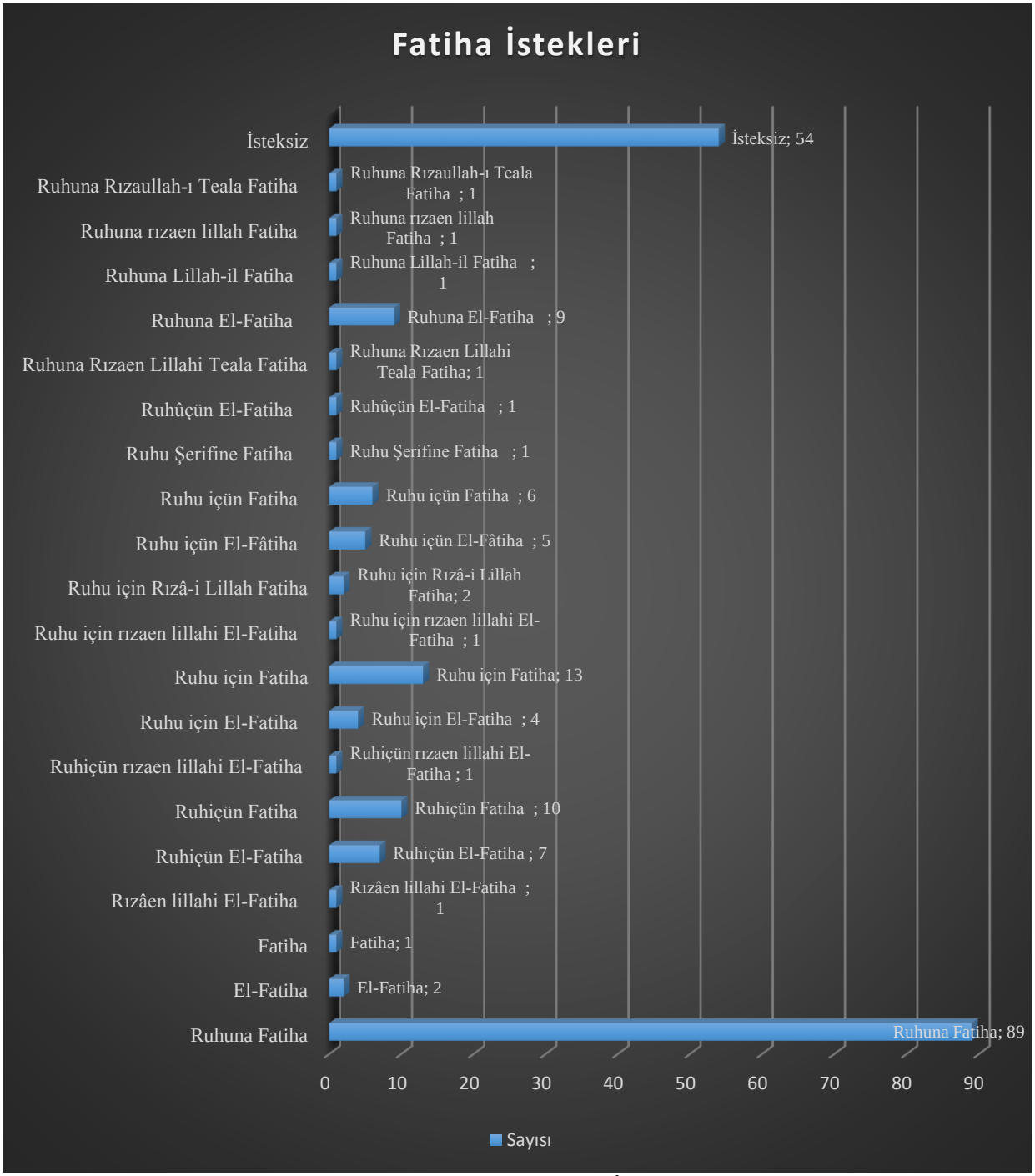

[1860] Bkz. Ali Şuuri Haziresi, A5, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-9, Z-11, Z-18, Z-25, Z-36, Z-43.
[1861] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-1, Z-7, Z-10, Z-17, Z-21, Z-22, Z-23, Z-28, Z-32, Z-41.
[1862] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-2.
[1863] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-12, Ş-15, Ş-72, Ş-87.
[1864] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-9, Ş-10, Ş-13, Ş-17, Ş-26, Ş-33, Ş-34, Ş-37, Ş-40, Ş-42, Ş-47, Ş-66, Ş-69.
[1865] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-3.
[1866] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-23, Ş-35.
[1867] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-7, B1-10, B1-19, B2-5, B4-2.
[1868] Bkz. Ali Şuuri Haziresi, A1, Asri Mezarlığı, AS-5, Baş Çeşme Mezarlığı, B1-1, B1-4, B1-5, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-3.
[1869] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-29.
[1870] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B7-1.
[1871] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-30.
[1872] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-9, Baş Çeşme Mezarlığı, B1-11, B1-13, B10-2, B11-3, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-60, Ş-70, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-2, Z-30.
[1873] Bkz. Ali Şuuri Haziresi, A4.
[1874] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-48.

Ruhuna Rızaullah-ı Teala Fatiha 1[1875] örnek bulunurken, mezar şahide kitabelerinde 54 örnek Fatiha isteği ile bitmemektedir[1876]. Bunun nedeni ise kitabelerin bazılarının toprak altında kalması veya Fatiha isteğinin yazılmamasından yada önceki satırlarda verilmesindendir.

[1875] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-13.

[1876] Bkz. Ali Şuuri Haziresi, A2, Asri Mezarlığı, AS-8, AS-10, AS-11, AS-12, AS-14, Baş Çeşme Mezarlığı, B1-2, B1-12, B1-15, B1-21, B1-23, B2-2, B2-4, B3-2, B5-2, B6-2, B6-3, B10-4, B10-6, B10-7, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-1 Ş-2, Ş-16, Ş-27, Ş-28, Ş-31, Ş-39, Ş-41, Ş-46, Ş-53, Ş-54, Ş-55, Ş-56, Ş-77, Ş-78, Ş-79, Ş-80, Ş-81, Ş-82, Ş-85, Ş-86, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-4, Z-4, Z-29, Z-31, Z-34, Z-40, Z-44, Z-45, Z-47, Z-48, Z-49, Z-50, Z-51.

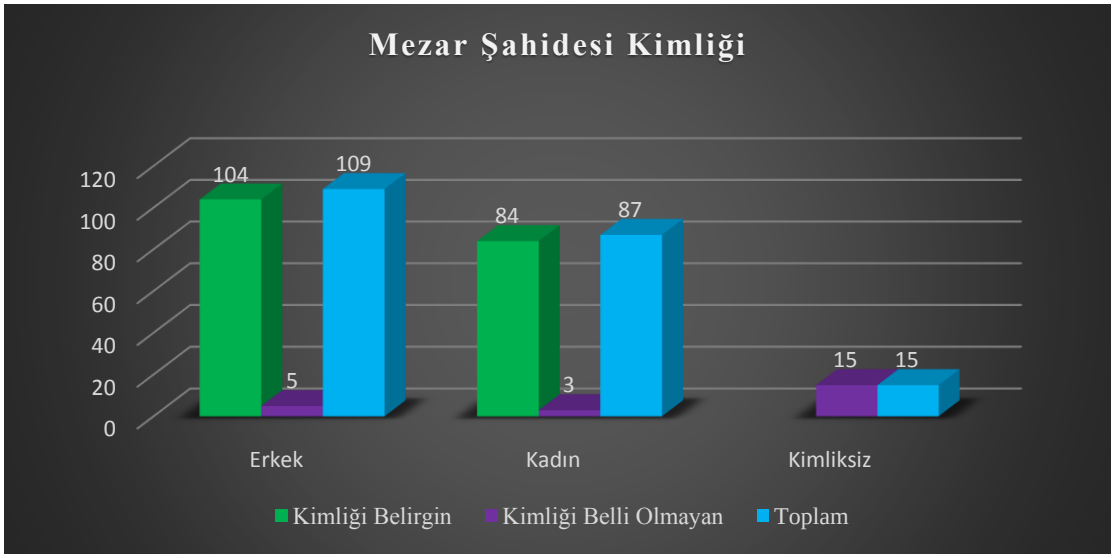

Grafik 54: Fatiha İsteği

4.10.3. Kadın ve Erkek İsimleri

Balıkesir'de incelediğimiz 211 mezar şahidesinde 87'sı kadın, 109'u erkek mezar şahidesine aitken, 15 örneğin kimliği bulunmamaktadır. 87 kadın mezar şahidesinin 84'ünde isim bulunurken 3 şahide de isim tespit edilememiştir. 109 erkek mezar şahidesinin 104'ünde isime yer verilirken 5 örnekte isim yoktur.

Kadın İsimleri
Ali Şuuri: Hasibe (2) , Ratife.
Asri Mezarlığı: Fatıma, Nefise, Lemi, Saire, Sıddıka, Zeliha.
Baş Çeşme Mezarlığı: Fatıma, Fatma(3), Habibe(2), Emine, Hafize Ganime, Hafize Vahide, Hatice, Havva, Mevzuka, Pakize, Rabia, Şaziye, Şerife Hatice, Zeliha, Züleyha.
Şeyh Lütfullah Camii Haziresi: Aişe, Ayşe, Bahara Emine(6), Fadime, Fatımatül Zehra, Fatma, Fevziye, Gümüş, Hacer, Hafize(2), Hatice(6), Hasibe, Hüsna, Mücevher, Mukadder, Naciye, Nazife, Sabiha, Sıdıka, Ümmühan, Valide (3) Züleyha.
Zağnos Paşa Camii Haziresi: Amine, Ayşe(2), Fatıma(2), Gülban, Hafife, Hatice(2) Latife, Saibe, Nazende, Rabia(2), Şerife(2), Sıddıka(2) Vahide(2).

Erkek İsimler
Ali Şuuri Haziresi: Ali Şuuri, Süleyman, Sabahaddin.
Asri Mezarlığı: Adil, Muhammed(2), Muhsin, Süleyman, Yakub.
Baş Çeşme Mezarlığı: Abdullah, Ahmed(2), Ali Necip, Ali Rıza, Ali(2), Ali, Cemal, Halil(2), Cibali, Hasan, Hikmet, Hüseyin, İsmail, Mehmed İzzet, Mehmed(2), Mustafa Niyazi, Sabri, Süleyman, Yahya, Zarettin.
Şeyh Lütfullah Camii Haziresi: Abdurrahman, Ahmed (6), Ali (2), Eşref, Ethem, Fâkı, Hasan (2), Hüseyin (3), İslam, İsmail(3), Mehmed (4), Mehmed Ali Mustafa, Muhammed (3), Mustafa (5), Mustafa Baha, Mustafa Necmeddin, Mustafa Tevfik, Suphi, Tevfik Mahmud, Yahya, Yuzuf ziya.
Zağnos Paşa Camii Haziresi: Ahmet, Ali(2), Cafer, Fahri, Hacı, Hakkı, Halil, İlyas(3), İsmail (4), Mehmed (2), Muhammed, Mustafa, Mustafa Süreyya, Necati, Rasih Ahmet, Sinan(3), Sinan Ali, Süleyman, Şevket İbrahim, Talat.

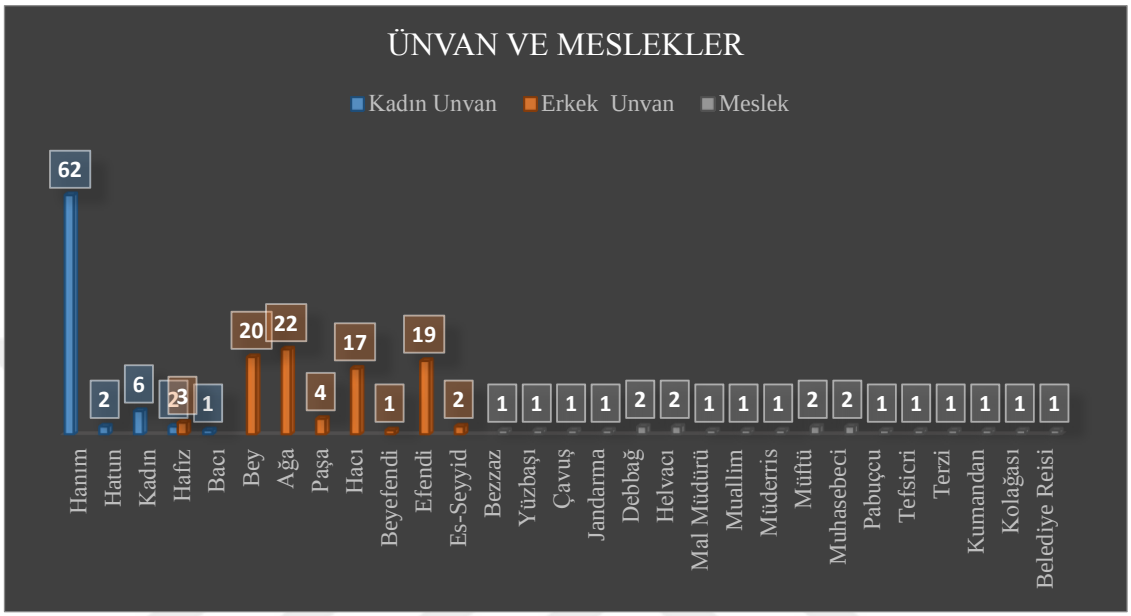

Grafik 55: Mezar Şahidesi Kimlik Dağılımı

4.10.4. Ünvanlar ve Meslekler

İncelediğimiz 87 kadın mezar şahidesi üzerinde; Hanım 62[1877], Hatun 2[1878], Kadın 6[1879], Bacı 1[1880] ve Hafız ünvanından 2[1881] örnek bulunmaktadır. 109 erkek mezar şahidesi üzerinde ise Bey 20[1882], Ağa 22[1883], Paşa 4[1884], Hacı 17[1885] Beyefendi 1[1886], Efendi

[1877] Bkz. Ali Şuuri haziresi, A2, A3, A4, Asri Mezarlığı, AS-2, AS-3, AS-4, AS-6, AS-9, AS-11, Baş Çeşme Mezarlığı, B1-9, B1-11, B1-18, B-19, B-20, B2-4, B3-1, B3-3, B5-1, B10-5, B11-2, B11-3, B11-4, B11-6, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-13, Ş-27, Ş-29, Ş-30, Ş-31, Ş-35, Ş-33, Ş-37, Ş-43, Ş-44, Ş-45, Ş-46, Ş-49, Ş-41, Ş-52, Ş-65, Ş-68, Ş-70, Ş-72, Ş-73, Ş-75, Ş-87, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-7, Z-12, Z-13, Z-15, Z-17, Z-21, Z-22, Z-25, Z-30, Z-33, Z-34, Z-35, Z-37, Z-38, Z-41, Z-45, Z-46.
[1878] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-2, B11-1.
[1879] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B5-2, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-4, Ş-7, Ş-14, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-3, Z-18.
[1880] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-38.
[1881] Bkz. Ali Şuuri Haziresi, A3, Şeyh Lütfullah Cami Haziresi, Ş-11.
[1882] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-12, Baş Çeşme Mezarlığı, B10-2, B10-3, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-22, Ş-39, Ş-50, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-2, Z-4, Z-5, Z-9, Z-14, Z-16, Z-23, Z-27, Z-31, Z-39, Z-40, Z-42, Z-44, Z-51.
[1883] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-4, B1-5, B1-8, B2-1, B2-5, B4-2, B7-1, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-6, Ş-8, Ş-18, Ş-19, Ş-28, Ş-34, Ş-60, Ş-69, Ş-76, Ş-77, Ş-85, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-8, Z-20, Z-43, Z-48.
[1884] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-14, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-1, Z-11, Z-19.
[1885] Bkz. Ali Şuuri Haziresi, A5, Asri Mezarlığı, AS-5, AS-8, Baş Çeşme Mezarlığı, B1-6, B1-16, B4-2, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-21, Ş-66, Ş-69, Ş-74, Ş-81, Ş-84, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-2, Z-9, Z-16, Z-32, Z-49.
[1886] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B10-2.

19[1887], Hafız 3[1888], Es-Seyyid 2[1889] gibi ünvanların yanı sıra Bezaz 1[1890], Yüzbaşı 1[1891], Çavuş 1[1892], Jandarma 1[1893], Debbağ 2[1894], Helvacı 2[1895], Mal Müdürü 1[1896], Muallim 1[1897], Müderris 1[1898], Müftü 2[1899], Muhasebeci 2[1900], Pabuççu 1[1901], Tefsirci 1[1902], Terzi 1[1903], Kolağası[1904] Belediye Reisi[1905] ve Kumandan[1906] gibi meslek sınıflarıda bulunmaktadır.

Grafik 56: Ünvan ve Meslekler

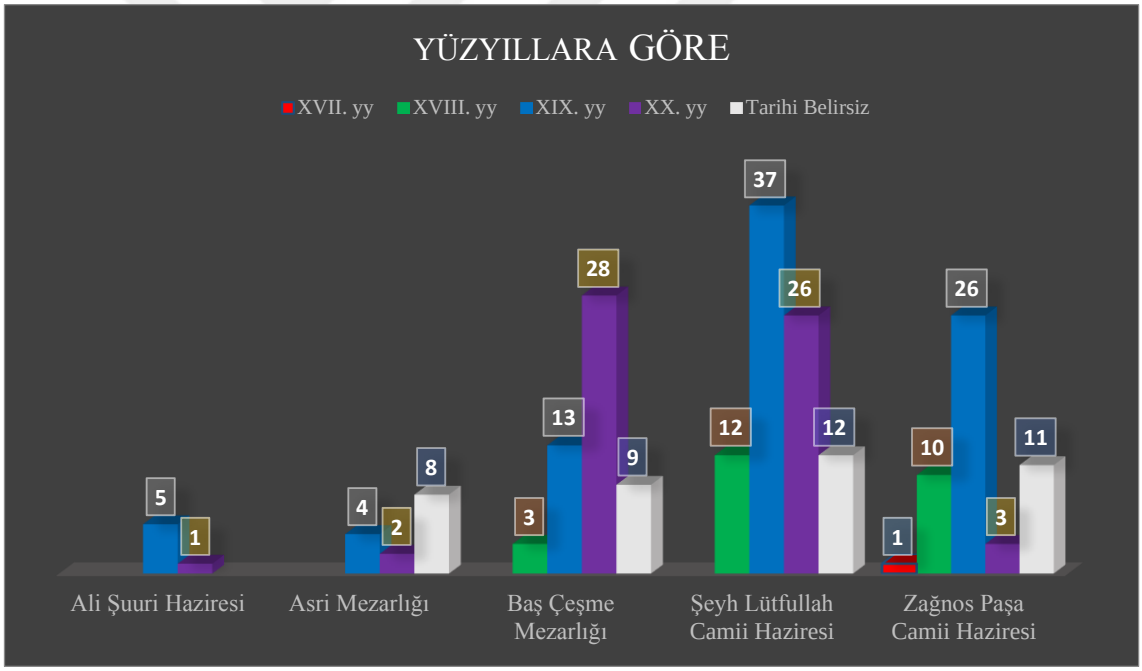
[1887] Bkz. Ali Şuuri Haziresi, A10 A5, Baş Çeşme Mezarlığı, B1-1, B1-13, B6-1, B10-2, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-23, Ş-40, Ş-47, Ş-48, Ş-61, Ş-64, Ş-84, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-24, Z-26, Z-29, Z-32, Z-36, Z-49.
[1888] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-7, Baş Çeşme Mezarlığı, B10-1, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-71.
[1889] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-13, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-6.
[1890] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B7-1.
[1891] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-63.
[1892] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-17.
[1893] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-79.
[1894] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-1, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-19.
[1895] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B2-2, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-34, Ş-66.
[1896] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-71.
[1897] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B11-5.
[1898] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B6-1.
[1899] Bkz. Ali Şuuri Haziresi, A1, A5.
[1900] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-35, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-32.
[1901] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-16.
[1902] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-6.
[1903] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-7.
[1904] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-43.
[1905] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B10-2.
[1906] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-40.

4.10.5. Mezar Şahidelerinde Tarih

Balıkesir'de incelediğimiz mezar şahidelerinin 171'inde tarihe yer verilirken 40'ında tarih bulunmamaktadır.

İncelediğimiz şahideler içerisinde B1-1 (H. 329- M. 947) ve B10-1 (H. 347- M.958) kodlu iki mezar şahide üzerindeki tarihlerden hareketle X. yüzyıla verilmektedir. Ancak mezarların genel özellikleri, yazı tipleri ve başlık stilleri incelendiğinde B1-1 kodlu şahidenin H. 1329 M. 1911, B10-1 kodlu şahidenin H. 1347 M. 1929 tarihli olduğu düşünülmektedir.

Beş mezarlık içerisindeki en eski mezar şahidesi, Zağnos Paşa Camii Haziresi'nde bulunan Z-1 kodlu, 1668 tarihli mezar şahidesiyken, en geç dönemli mezar şahidesi; Şeyh Lütfullah Camii Haziresi'ndeki Ş-75 kodlu, 1941 tarihlidir.

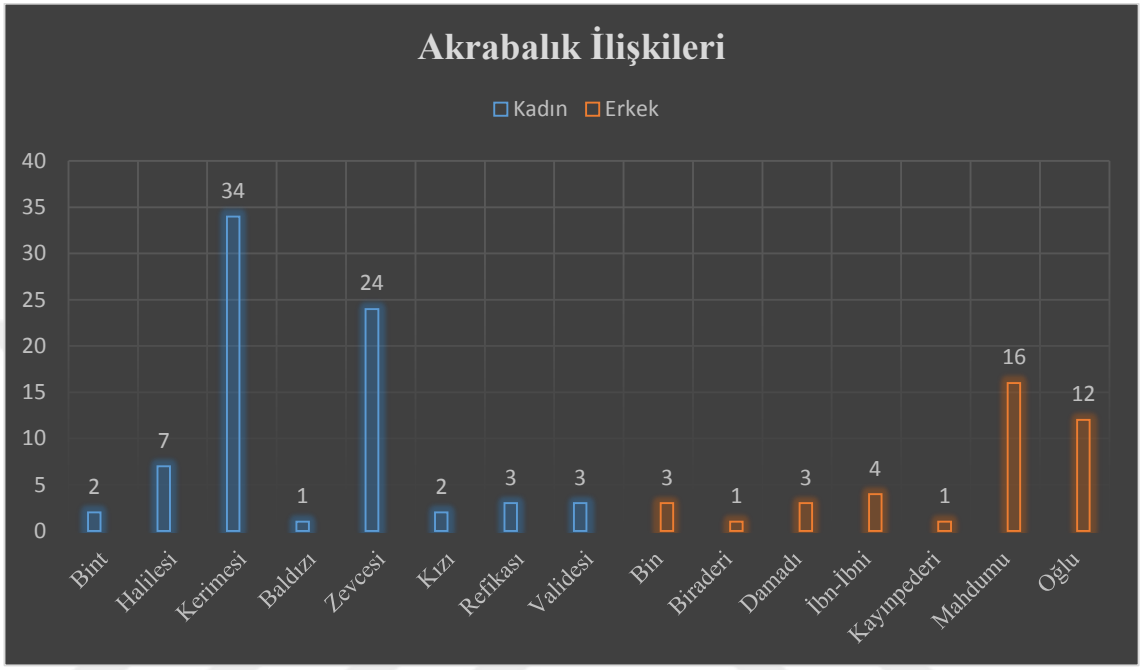

Grafik 57: Mezar Şahidelerin Yüzyıllara Göre Dağılımı

4.10.6. Akrabalık İlişkileri

İncelediğimiz mezar şahidelerinde akrabalık bağlarını belirten, kadınlar ve erkekler için farklı şekillerde kullanılan ibareler bu başlık altında değerlendirilmiştir.

Kadınlar için; Bint 2[1907], halilesi 7[1908], kerimesi 34[1909], baldızı 1[1910], zevcesi 24[1911], kızı 2[1912], refikası 3[1913] ve validesi 3[1914] mezar şahidesinde geçmektedir.

Erkekler için; bin 3[1915], biraderi 1[1916], damadı 3[1917], ibn-ibni 4[1918], kayınpederi 1[1919], mahdumu 16[1920] ve oğlu 12[1921] mezar şahidesinde geçmektedir.

Grafik 58: Akrabalık İlişkileri

[1907] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-2, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-45.
[1908] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-2, AS-3, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-72, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-17, Z-18, Z-35, Z-37.
[1909] Asri Mezarlığı, AS-4, AS-9, Baş Çeşme Mezarlığı, B1-3 B1-9, B1-11, B11-2, B11-4, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-7, Ş-11, Ş-13, Ş-14, Ş-20, Ş-25, Ş-26, Ş-29, Ş-30, Ş-43, Ş-49, Ş-56, Ş-57,Ş-62, Ş-65, Ş-75, Ş-83, Ş-87, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-13, Z-15, Z-21, Z-22, Z-25, Z-30, Z-33, Z-38, Z-46.
[1910] Bkz.Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-33.
[1911] Bkz.Ali Şuuri Haziresi, A3, A4, Baş Çeşme Mezarlığı, B1-18, B1-19, B1-20, B2-4, B3-3, B5-1, B10-7, B11-1, B11-3, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-9, Ş-10, Ş-32, Ş-44, Ş-45, Ş-51, Ş-52, Ş-67, Ş-68, Ş-70, Ş-73, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-7, Z-41.
[1912] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B5-2, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-4.
[1913] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-6, Baş Çeşme Mezarlığı, B3-1, B10-5.
[1914] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-38, Ş-46, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-12.
[1915] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B2-2, B7-2, Zağnpos Paşa Camii Haziresi, Z-11.
[1916] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-17.
[1917] Bkz. Ali Şuuri Haziresi, A5, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-21, Ş-85.
[1918] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-12, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-2, Z-10, Z-44.
[1919] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-28.
[1920] Bkz. Ali Şuuri Haziresi, A6, Baş Çeşme Mezarlığı, B1-13, B1-14, B10-1, B10-3, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-22, Ş-36, Ş-39, Ş-40, Ş-42 Ş-50, Ş-58, Ş-64, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-20, Z-27, Z-39.
[1921] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-13, Baş Çeşme Mezarlığı, B1-4, B1-6, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-5, Ş-6, Ş-8, Ş-15, Ş-24, Ş-77, Ş-79, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-16, Z-24.

4.10.7. Sülale İsimleri

İncelediğimiz mezar şahideleri üzerinde bulunan sülale isimleri bulundukları yere göre ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

Bulunduğu Yer	Sülale İsimleri
Asri Mezarlığı	Geridi Zâde 4, Yakub Ağa Zâde, Kerimizâde, Giridlioğlu.
Baş Çeşme Mezarlığı	Ahmedzâde, Camcızâde, Bekir Zâde, Abdülselamzâde, Akçakoyun Aşireti, Abdülselam Oğulları, Çilingârzâde , Hacı İsa Zâde, Umur Çavuşzâde, Sipâhizâde, Abdülgânizâde, Necip Beyzâde, Melekzâde.
Şeyh Lütfullah Camii Haziresi	Çavuşzâde, İmamzâde, Tenbilzâde, Zağnos Muhammed Paşa Neslinden, Girid-i zâde, Hacı Yakub Zâde, Kovanzâde, Giridlizâde, Kuyumcuzâde, Yumartacıoğlu, Kamçılızâde, Eminzâde, Beyzâde 2, Fizâroğlu, Amasyalızâde, Vidinlizâde.
Zağnos Paşa Camii Haziresi	Çengelzâde, Solakoğlu, Rusçuklu Zâde, Mütfizâde, Keklik Zâde.

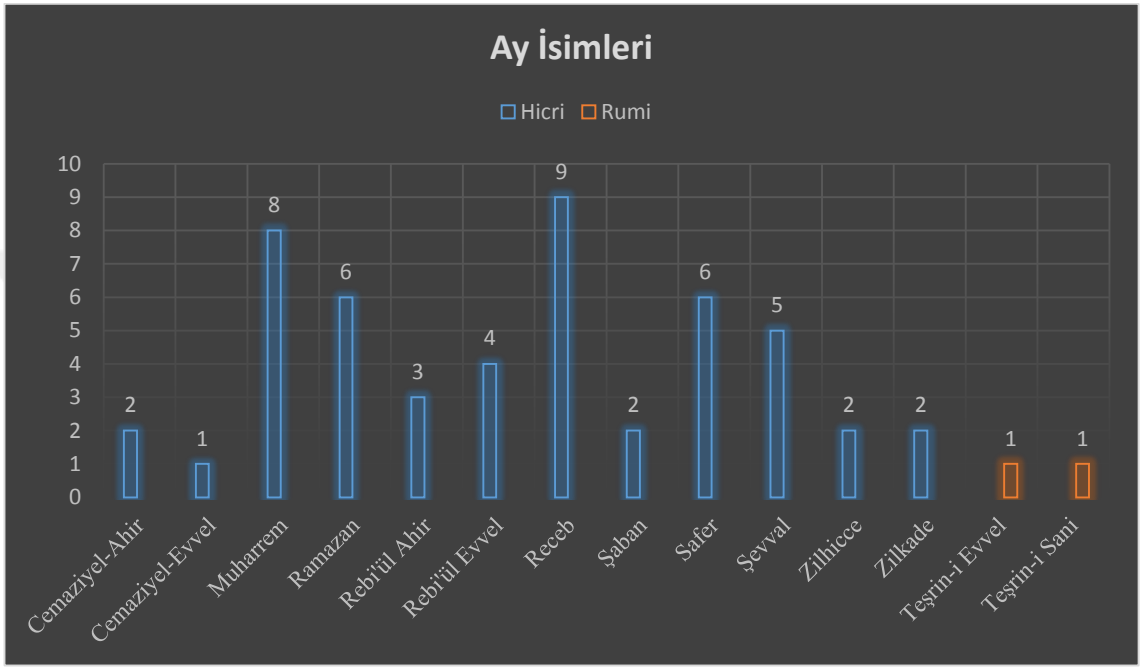
4.10.8. Ay İsimleri

İncelediğimiz mezar şahidelerinde Hicri ve Rumi olarak ay isimleri bulunmaktadır. Hicri aylar; Cemaziyel-Ahir 2[1922], Cemaziyel-Evvel 1[1923], Muharrem 8[1924], Ramazan 6[1925],

[1922] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-2, AS-3.
[1923] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-20.
[1924] Bkz. Ali Şuuri Haziresi, A1, A4, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-31, Ş-36, Ş-45, Ş-46, Ş-60, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-22.
[1925] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-6, Baş Çeşme Mezarlığı, B1-14, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-13, Ş-49, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-9, Z-13.

Rebi'ül Ahir 3[1926], Rebi'ül Evvel 4[1927], Receb 9[1928], Şaban 2[1929], Safer 6[1930], Şevval 5[1931], Zilhicce 2[1932] ve Zilkade 2[1933] mezar şahidesinde görülmektedir.

Rumi; Teşrin-i Evvel (Ekim) 1[1934] ve Teşrin-i Sani (Kasım) 1[1935] mezar şahidesinde görülmektedir.

Grafik 59: Ay İsimleri

[1926] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-70, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-11, Z-16.
[1927] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-13, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-48, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-2, Z-28.
[1928] Bkz. Ali Şuuri Haziresi, A6, Baş Çeşme Mezarlığı, B1-6, B1-7, B1-17, B3-1, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-10, Z-21, Z-35, Z-38.
[1929] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-30, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-34.
[1930] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B2-2, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-9, Ş-35, Ş-40, Ş-50, Ş-68.
[1931] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-4, Baş Çeşme Mezarlığı, B4-2, B10-1, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-72, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-1.
[1932] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-22, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-47.
[1933] Bkz. Ali Şuuri Haziresi, A3, Baş Çeşme Mezarlığı, B11-4.
[1934] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-19.
[1935] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-1.

4.10.9. Durum/Sebep Bildirme

Durum/Sebep	Sayısı	Kodu
Hazan erdi nihal-i ömrüne devr-i baharında Koyup gitti yazık üç gonca semin-i muhabbet diyarında	1	A3
Hazan-ı mevt erdi ömrümün fasl-ı ser barında Bu bi çare kadın hâk-i fenaya göçtü pek erken	1	A4
Kırımda Gözlevede Rusya Muharebesinde Şehiden irtihal-i dar-ı beka eden	1	AS-2
Azmedip gitti beka mülküne bir merdi sahi El çeki fani cihanan erdi karib-i rahmete	1	AS-8
Eyledi bir dertli dermanla dünyadan güzar Akrabası ile evladını koyup zar-ı hazin İrca-yı fermanına kıldı feryadı can ve ser	1	AS-11
Kıldı dünyadan otuz sal-i hayatında sefir	1	AS-12
Gençliğimde âh kim oldu bana dünya haram Dimesin bir kimse kâm oldum fena-i dünyada ben Dönmedimi dönmez yine eyvah felek üzere meran	1	AS-14
Fenâdan bekaya eyledi rıhlet	5	B1-1, B1-9, Ş-7, Z-23
Milli oldu bana şehadet	1	B1-3
Hayatının altmış beş senesi fî semilillâh	1	B1-6

Mâlik-i hâzık mahâretdir tabâbetden bu zât Hüsn-i ahlâkıyla vâsıl oldu evc-i izzete Tam otuz yıl itdi icrâ-ı tabâbet şevkle Sît-i âli saldı nâmı şân-ı insâniyete Bir çıkarsa mecd-i mücevher böyle târihi lâtif	1	B1-12
Hasretimle vâlideynim dursun(?) kan ağlasun Genç yaşıma doyamadım her an bana ağlasun	1	B1-14
Çün ecel geldi olmaz eman	1	B1-16
Genç iken oldu cihândan âzim-i seviyy cinân Derd-i tâkatsüze düçâr olmuş idi niçe sâl Ravza-i rıdvânda olsun hûrilerle kâm-rân	1	B1-20
Emr itdi hûdâ eyledi ferman İrişdi ecel virdi Emân	1	B2-2
Geldi benim tenime bulmadı sıhhat Vücudum sebeb oldu mevtime	1	B2-5
Yok dünyada rahat gören On altı yaşında kıldım terk-i ….	1	B4-1
Nâ-gehân bir derde düşdüm bulamadım asla devâ Kimse me’mül etmesun budur fâniden vefâ	1	B4-2
Bu cihan bağına geldim bir mürüvvet Görmedim derdime derman Aradım bir ilâc bulamadım	1	B5-1

Nar-ı fenadan bekâya Rıhlet eyledin	1	B5-2
Millete hizmetle ömrü yetmişe ermiş idi	1	B6-2
Henüz devr-i şebabında İki can pare bir zevce Bıraktı gitti dünyadan	1	B10-3
Nev civânım uçtu cennet bağına Firâkı kaldı mâderinin canına	1	B10-6
Elli beş yaşında oldu âzm-i sev canan İftirak-ı zevç ile pek muzdarib bu zaman Berde… derdi geldi başına hem nagehan	1	B10-7
Genç iken gitti canana intikal	1	B11-6
Toyulmayub gençliğine çünki Oldu na murâd rahmeti Mustağrak	1	Ş-14
Müyesser oldu bana şehadet	1	Ş-18
.....gitti cennet bağına Koydu firkât Vildân-ı canına	1	Ş-25
Hasretâ kim bu fenada gençliğe doymadım Muhabbet-i âlide her kez bir murada ermedim Sundu mevtin canı ol bâki yer-û ezel İcadım oldu hakkı teslim leyli zuhur kanmadım İcadım oldu hakkı teslim leyli zuhur kanmadım	1	Ş-26

Bekâya rıhlet etti Vahide Hanım sefer etti Cihan'ı terk edip viraya bakmadı asla İşitti ırcî-i emri Cenab-ı Kuddûs-ü Mevladan Tevakkûf etmedi melak sima Değil gam gittiği beyt-ül haraptan kurtulup şimdi Şehitlerin meskeni firdevs-i â'la eyleyüp Mevla Bekâya rıhlet etti Vahide Hanım sefer etti	1	Ş-27
Çaldı gûs rıhletî cama can etti bana Terk-i diyar eyleyib el-hac Mustafa Ağa bu kim Da-î akran idi bu bağda bu içtiba Bırağmadı görmedi layıkân-ı çâhr-ı felek	1	Ş-28
Taze niyanım gitti cennet bağına Firâk-ı kaldı validesi canına	1	Ş-29
Edub Terk-i masivayı bugün azm-i beka eyledim Ecel canın edub nuş-u mekanında canan ettim Bu dünyanın bekâsı yok bilirken âkıbet-i fani Giyub cennet libâsını fenai terk terk edub gittim	1	Ş-30
Çün gülü terkin-i şehide eyledi senc-i verem Ol devasız derde kâr eyler mi lokman şerbeti	1	Ş-31
On iki yaşımda beni felek-i cevr-i çürüttü	1	Ş-33
Kalbim istila eden ah ve figandır sert ser Mazhar-ı… eden hep vech-i adamdan zuhur	1	Ş-37
Çaresi yokdur gelince Hâk'dan emri ırci-î	1	Ş-40

Emr-i Takdir böyle yazılmış çare yok	1	Ş-41
Irci-î emri edince cânib-i hâkdan Zuhuru goncalık halinde mahmî oldu Ravân-ı ukbâ'ya gözyaşıyla yazı tarihin Mücevher aldı nuru didem tuttu şefaât de	1	Ş-42
Âh ile zâr kılarak tazelime doymadım Çün ecel semasına dolmuş murad almadım Hasrete fani Cihanda tulû ömür sürmedim Fırkatâ takdir bu imiş ta ezelden bilmedim	1	Ş-43
Mekanım dağlar başı sahraya icabet kalmadı İçtim ecel şerbetini lokmana hacet kalmadı	1	Ş-44
Emr etti Hûda eyledi ferman Erişti ecel vernedi emân Dünyada tazeliğe doymadım hemân	1	Ş-51
Genç iken bediye kıldı bağ adeni çaygâh	1	Ş-53
12 yaşında bu şemm-i hayat Olmadan söndü cihandan behrever Ömrünün subh-u baharında henüz Kuş gibi firdevse açtı bal-û per Etti kal ile idrâk-ı bütün İrtihal-i işkirizân-i keder Çıktı tarihi kalemden noktalı Dilinde ukbâya bezm-î nazm-ı sefer	1	Ş-54

Şu küçük kabir ki ibret nümûn zaîran oldu Derununda anın bir gonca-î ismet şân oldum Henüz üç sale varmıtı bu gülzâr-ı fanide Gelub hükmü kader üftadei hakê gufran oldu	1	Ş-55
Taşınılub gitti Bu bezm-i bi-karar dilfâr	1	Ş-62
İstikamet-i pişri Hacı İslam Ağa Akîbet Ircî-i fermanına kılmadı fedâ-i can ve ser Çeşme-i kalb-i daim havf-ü ilahi payidar idi Hüsnü ahlakıyla olmuştu binam ve mu'teber Muhabet-i envar olla kabr-i ilahi haşre dek	1	Ş-69
Rahmet etti üç yüz otuz sekizde Genç iken oldu ona cennet mekan	1	Ş-71
Fevt yazdı mücevher Hasbi tarihi kalem Kıldı İzmirli Ali Ağa ukbâya tâyy-ı mekan	1	Ş-76
Görmeden gitti baharı ömrünün eyyâmını Huriler bağında olsun mazharı fâzl-ı alâ	1	Ş-83
Nida-î ırcı-î geldikçe çare bulamaz lokman	1	Ş-85
On sekiz yaşında terk-i can eden Hüsna Hanım Mesr-i atiyi aldı hân-ı matfeden mekan Kâr-u hâkda mevki-i pek oldu müstesna hanım	1	Ş-87
Göçtü dünyadan beka iklimine bu pîr-i aziz	1	Z-2

Gençliğine doymayan Muradına ermeyen	1	Z-3
İstakameti ile Balıkesir'e muhassıl iken ah ! Göçtü cennet'e vire cah-ı alâ Rabbi ibad	1	Z-4
Âh ile zâr kılarak tazelime doymadım Çün ecel peymânesi dolmuş muradım alamadım	1	Z-7
Bakayın çeşm-i basîretle mezarım Taşına bilmez halim ol benim	1	Z-8
Böyle buldum cihanı sanki bir-zıl-li hayal Ol kimse tenden ben dedim el hükm'Allah	1	Z-9
Felek'den almadan kâm'ın gidüb Dünyada uhrâ'ya vefâdar olmayup Gayri yetişti ukba'ya	1	Z-10
Vâ'de tam olsa ecel hiç kimseye vermez âman Gör bu Hâk yutmakta daim lokma-i dem Hemân Gitti dünyadan yine bir has-ı âm'ın sevdiği Daima zühd ve salâh'a meyil iderken kemâgân	1	Z-11
Emr-i Hak'la tanmam oldu	1	Z-12
Bir kuş idim uçtum yuvadan Beni ayrıdı ecel anadan babadan	1	Z-13
Genç iken gitti Cihan'dan bir hulk-ı halîm	1	Z-14
Rıhlet etti vâlideyn'nin bir gül'ü	1	Z-15

Dâr-ı dünyada civan iken gezerdim bir zaman Nâgehan irdi ecel yerim bâğ-ı cinan Fâni dünyada murâd alamadım terk eyledim	1	Z-16
Nazeninin meskenindir bu mezar Eyledi nazik tenin oldu hâkile Yeksan Firkatten takdir bu imiş ta ezelden Bilmedim hasretâ fani cihanda ömür sürmedim	1	Z-17
Bugün vadem tamam oldu irişince emr-i Rabbâni Ki teslim eyledim Hak'ka bana ihsan olan cân'ı Ecel dâm'ına düşümüşüm halâs'ına yoktur çâre	1	Z-18
Emretti hüdâ eyledi ferman İrişdi ecel vermedi emân Murâd'a irmedim dünyada hemân	1	Z-22
Şeb'vakit'te dünyadan mürûren şân-ül Beka olan bu zât'ın nûr-ı îmam önüne tuttu bir şem'a Dü'rü İkbâlini feteyleyüp âlâ'dan âlâ'ya	1	Z-26
Çün bağ-ı hayatımda biter eşk-i ter'imle Rüzgar-ı ecel esdi de gül goncesi soldu Giryan görecek bizleri hatif didi Hakk'a	1	Z-27
Fazıl-ı devran idi fahri efendi göçdi hayf	1	Z-29
Gelmiş idim cihane bilmem ne idti dünya Bir ruz kıldı kıldı ruhum pervaz bağ-ı ukbaya	1	Z-30

Tarihim oldu cevher-i manend dür-rü Beyza Beni tıfl idim ruhum şâd-ı bâı me'va		
Bu dünyadan eyledi rıhlet Bin üç yüz beş'te uçtu Gitti firdevse	1	Z-31
Ey Zâir şu gördüğün Kabr-i Zî Sükûn içinde incivâgîr-u ebediyet	1	Z-32
Dâr-ı Dünyada civaniken gezerdim bir zaman Nâgehân irdi ecel itdi bağ-ı cinân Fani dünyada murâd almadan terkettim	1	Z-33
Gülmeden açılmadan Bar-ı hazan girdi ser'e Ruhum uçtu kuş gibi Ukbâ'ya mah'ı Şaban'da	1	Z-34
Kaza-i hükmünde olsada bu iklim-i cihan Mevt-i dermansüz'la encâm olursun bî nişân	1	Z-36
Bir gonca gül idim sarardım soldum Anamı babamı terk edüb cenneti buldum	1	Z-38
Kumandan iken Gönen'de bu Necâbetmend Necati Bey Şaki Kazım'ı takipte şehiden İrtihâl itdi hayatı müntafi oldu fakat hürmetle ehl-i hak	1	Z-40
yirmibeş Yaşında terketti cihanı	1	Z-48
Ircı-i fermanına kıldı fedâ-yı nakd-ı cân	1	Z-49

Nevcivanım uçdu cennet bağına Fırkati kaldı valideny'nin canibi	1	Z-50
Nûr-ı dîdem Şevket İbrahim Bey'in bu sâl'de Nahl-ı gülenadamı çiçekten görünce zahmeti Gülnihâl cismi ol cevr-e tahmmül itmeyüp Kıldı onbir günde doğru bağ-ı huld'e rıhlet	1	Z-50

4.10.10. Allah'tan İstek

Allah'tan İstek	Sayısı	Kodu
Çün ecel geldi ana olmaz aman Cürmüni afv eyle ya rabb-el alemin Mağfiret kıl olsun hali yaman Mazhar nûr-i şefaat kıl her zaman	4	A1, Ş-65, B1-3 B1-15,
Hü ya ey olan mevt ve hayatın Hâlık'ı Allah Bunu kıl gülşen-i haldeberinde nail-ül hevah	1	A3
Kıl Beni Yâ-Rabb be-hakkı Mustafâ Rûz-ı mâhşer dâhil bezm-i rızâ	2	B1-1, Ş-45, Ş-64
İde kabrini Hakk ravza-i cennet	2	B1-3, Ş-7
İlahi sen nasib eyle saadet	2	B1-3, Ş-18
Kıl onu Ya Rabb be hakkı Şâfi-i rûz-i cezâ		

Rahmet ve gufrânla bağ-ı hûriyân şeba ü ter	1	B1-10
Rahmetin deryâsı bi pâyândır Halk kapunda sâil-î gufrândır Kıl beni yâ Rabbi hakkı Mustafâ Rûz-ı mâhşer bezm-i rıza	3	B1-13, B3-3, Ş-70
Beni kıl mağfiret Ey Rabb-i yezdân Be hakkı arş-ı a'zam nur-u Kur'an	5	B2-4, Ş-15, Ş-80, Z-21, Z-42
Bana mağfiret kıl ya ilahi	1	B4-1
Ya Rabbi beni affına mahzar kılıveresin Kim hail olur kudretine kadir-i mutlak Elbette senin mağfiretin mücrim içindir	1	B10-2
Diyanetkâr, nezahsezar Olan bu bendeni Ya Rabb Emin kıl hevl-i ukbâdan	1	B10-3
Hak eylesin kabrin Ravzatü mezbariz-üş cennet	1	B11-2
Hûda eylesin kabrin Ravzatü min riyazil...	1	B11-3
Bu züleyah kulunu mağfure kıl Hazreti Yusuf'u Züleyha gürmeti Cennet ve … kıl	1	B11-4

Hazret-i Yasin ve Taha hürmeti		
Kıldı mağfiret ya Rabbü'l Yezdân Bi hak arş-ı âzam nur-u Kur'an	1	Ş-11
Râbb-i Mağfur	1	Ş-16
İlahi ruhuna zaîran eyle makamın	1	Ş-22
İlahi ente rahmeti Ricamın gûfranı Velâ tehâz bi'sâyan'î	1	Ş-24
Eylesin Hak'da şefaat fahr-i alemden zuhur	1	Ş-37
Fırka-i rahmet ide dâim Cenab-ı müsteân	1	Ş-41
Fazlının muhtacıdır ey Hâlık-ı mevt ve hayat Kıl bu âbd-i aciz-i layık-ı naim-i rahmete	1	Ş-66
Refîk eyle ilahi mû'minine kail-î iman Hûdâ'ya mağfiret tiryâke nisbet-î cüz-î isyanıma	1	Ş-85
Ravzasına rahl-i cennet ide Rabbelâlemin Dâr-ı Firdevs-i envâr eyle Allah'ım benim	1	Z-2
Diler kabrini pür nur eleye Rabbi Kerim	1	Z-14
Refik eyle bana Ya- Rab kabrimde hatmi Kur'an-ı Cürm'ümü affet ilâhi sen nasib eyle huri-gılmanı	1	Z-18
Cenet'te vir'e murâdım Hâlık Rahman	1	Z-22
Kıl anı ya Rabb bi hakı şafi rüz-i cezâ	1	Z-36

4.10.11. İnsanlara Uyarı

İnsanlara Uyarı	Sayısı	Kodu
Nazar eyle kabrimin taşına Gafil isen aklını al başına Bende bir gün salınıp gezerdim bak ne geldi başıma Âkıbet terâb oldum.... Taş dikildi başıma	1	B1-7
Aldanma bizden ibret al Beka Allah'a mahsusdur Eyle tedâriki rıhlete Ecel her lahza melhûzdur	2	B1-18, B7-1
Kabza-i hükmünde de olsa cihan Akıbet sen de olursun bi-nişan Bakma bağ-ı bi karar-ı âleme Varır encâmında tufân-ı hazân	1	B2-3
Ziyaretten murâd bir duadır Bugün bana ise yarın sanadır	3	Ş-6, Ş-9 Ş-10

4.10.12. İnsanlardan İstek

İnsanlardan İstek	Sayısı	Kodu
İdeler ruhuma bir Fatiha ihsân	3	B2-4, Z-21, Z-42
…. Oku bir Fatiha	1	B11-6
Bu merkade her kim ederse dua Ede Mahşerde şefaât-i müctebâ	2	Ş-4, Ş-21
Okuya bir Fatiha Rahmetil Âlemin Durağı cennet ola makamı.....	1	Ş-5
Ede ruhuma Fatiha ihsan	1	Ş-15
Bu Merkade her kim ederse dua Ede Mahşerde Şefaât Muhibbina	1	Ş-20
Bakıb geçme ey Muhammed ümmeti Mü'minin mü'mine bir fatiha nimeti	1	Ş-73
Oku bir Fatiha yaz fevtine pertev tarih	1	Z-4
Bir fatiha ile tesir'e şitâb it zira	1	Z-32
Bakup geçme ricâm bu'dur Ey Muhammed ümmeti Ölünün diriden heman bir Fatihadır minneti Kabrimi ziyaret iden bulur cenneti	1	Z-41

4.11. YAZI TİPLERİ

Balıkesir'de incelediğimiz mezar şahidelerinde Sülüs, tâlik, nesih ve rik'â olmak üzere dört farklı yazı tipi bulunmaktadır. Bu yazılar genellikle düz yada eğik bir kartuş içerisinde veya birbirine paralel silmeler ile ayrılmıştır.

4.11.1. Sülüs

Eski kaynaklarda ‘’ümmü’l-hat’’(yazının anası) olarak isimlendirlen[1936] sülüs; aklâm-ı sittenin içinde yer alan ve üçte bir anlamına gelen, tabir olarak en eski yazı stillerinden biri olmasına rağmen çok fazla itina isteyen bir yazıdır[1937]. Bundan dolayı hızlı yazılamadığı için günlük kullanımda değil, genel olarak sanat yazısı olarak tercih edilmiştir. Sülüs yazısı, daha çok kıt’a, murakka[1938] ve levhalarla sûre başları, beyit ve kasidelerin yazılmasında kullanılan kamış kalemlerinin genişliği 2,5-3 mm’dir[1939].

İncelediğimiz mezar şahideleri içerisinde 97 örnek sülüt hat ile yazılmıştır. Bu örneklerden 38’i kadın mezar şahidesine ait olup; 8’i XVIII.[1940], 18’i XIX.[1941], 7’si XX. yüzyıla aitken[1942], 5 örneğin tarihi tespit edilmemiştir[1943]. 57 örnek ise erkek mezar şahidesine ait olup; 1’i X.[1944], 1’i XVII.[1945], 14’ü XVIII.[1946], 22’si XIX.[1947], 9’u XX. yüzyıla aitken[1948], 10 örneğin tarihi tespit edilmemiştir[1949]. Sülüs hat ile yazılan 2 örneğin ise kimlikleri tespit edilememiştir[1950] ve bunlardan 1’i XIX. yüzyıla aittir[1951].

[1936] M. Uğur Derman, ‘’ Osmanlı İstanbul’unda Hat Sanatı’’ , 476.
[1937] *Hat ve Tezhip Sanatı,* T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2012, 34, Muhittin Serin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar,* Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 1999, 82.
[1938] Murakka; birkaç kağıdın, suların aksi istikamette olmak zere üst üste yapıştırılmasıyla yapılan, kıvrılma ve bükülmez bir mukavvadır. Üzerine yazı sahifesi yapıştırılır. Ayrıca, levhların albüm haline getirilmiş şekline de bu ad verilir.
[1939] Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili,* Kubbelatlı Akademisi Kültür ve San’at Vakfı, İstanbul 1994, 55.
[1940] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-2, B5-1, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-4, Ş-7, Ş-9, Ş-10, Ş-11, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-6.
[1941] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-4, Baş Çeşme Mezarlığı, B1-3, B1-9, B11-1, B11-3, B11-4, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-14, Ş-20, Ş-26, Ş-30, Ş-45, Ş-46, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-12, Z-15, Z-17, Z-18, Z-25, Z-35.
[1942] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B11-6, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Z-52, Ş-57, Ş-63, Ş-68, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-38.
[1943] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B3-3, B5-2, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-41, Z-45, Z-46.
[1944] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B10-1.
[1945] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-1.
[1946] Bkz. Baş Çeşme B2-1, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-1, Ş-2, Ş-3, Ş-5, Ş-6, Ş-12, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-2, Z-4, Z-5, Z-8, Z-9, Z-10, Z-11.
[1947] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-4, B1-5, B1-8, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-15, Ş-17, Ş-18, Ş-19, Ş-21, Ş-22, Ş-23, Ş-24, Ş-35, Ş-36, Ş-40, Ş-42, Ş-47, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-14, Z-16, Z-20, Z-27, Z-31, Z-32.
[1948] Bkz. Ali Şuuri Haziresi, A6, Baş Çeşme Mezarlığı, B1-14, B7-2, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-54, Ş-60, Ş-62, Ş-66, Ş-74, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-40.
[1949] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-13, Baş Çeşme Mezarlığı, B2-5, B3-2, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-76, Ş-84, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-42, Z-44, Z-48, Z-49, Z-51.
[1950] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-1, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-47.
[1951] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-1.

4.11.2. Nesih

Kelime anlamı ‘’ortadan kaldırmak, iptal etmek gibi manalara gelen nesih; sülüs gibi san’at yazısı değilse de, işlekliğinden dolayı, Kur’an’dan başlayarak kitap istinhasından tercih edilen bir yazı olmuştur. İsmail Hakkı Baltacıoğlu nesih ile ilgili şunları ifade etmektedir; *‘’ Nesih yazısının güzelliğini çocuk güzelliği gibidir, çocuk gövdesi tekerlek, yumuşak ve dayanıksız’’* olduğunu ifade etmektedir[1952].

Balıkesir’de incelediğimiz mezar şahidelerinde 33 örnek nesih hat ile yazılmıştır. Bu örneklerden 10’u kadın mezar şahidesine ait olup; 1’, XIX.[1953], 7’si XX. yüzyıla aitken[1954], 2 örneğin tarihi tespit edilememiştir[1955]. 19 örnek ise erkek mezar şahilerine ait olup; 1’i XVIII.[1956], 6’sı XIX.[1957], 11’i ise XX. yüzyıla aitken[1958], 1 örneğin tarihi bilinmemektedir[1959]. Nesih hat ile yazılan 4 örneğin ise kimliğine rastlanılmamıştır. Bu örneklerden 2’si XIX. yüzyıla aitken[1960], 2 örneğin tarihi bulunmamaktadır[1961].

4.11.3. Tâlik

Tâlik yazı stili, aslında tevkî’[1962] hattının XIV. yüzyılda İran’da kazandığı değişiklikler sonucu ortaya çıkmış ve orada daha çok resmî yazışmalar için kullanılmıştır. XV. yüzyılın ikinci yarısında İran’dan İstanbul’a tâlik ismiyle gelmiştir[1963]. Tâlik hat yazısının hemen hemen bütün harfleri yuvarlağımsı olup düz harf kullanılmamaktadır[1964].

[1952] Kütükoğlu, 56-58.
[1953] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-13.
[1954] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-11, B1-18, B1-19, B10-5, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-56, Ş-70, Ş-75.
[1955] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-9, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-50.
[1956] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-8.
[1957] Bkz. Ali Şuuri Haziresi, A-1, A-2, Baş Çeşme Mezarlığı, B1-7, B7-1, B7-2, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-48.
[1958] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-13, B1-16, B1-17, B11-22, B6-1, B10-3, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-50, Ş-58, Ş-59, Ş-64, Ş-71.
[1959] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-79.
[1960] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-15, B1-21.
[1961] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B10-6, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-80.
[1962] Tevkî’; Bir şeyi vâkı’ ettirmek’’ anlamındadır. Kütükoğlu, 58.
[1963] Derman, 477.
[1964] Kütükoğlu, 58.

Balıkesir'de incelediğimiz mezar şahidelerinde 69 örnek tâlik hat ile yazılmıştır. Bu örneklerden 33'ü kadın mezar şahidesine ait olup; 1'i XVIII.,[1965] 20'si XIX.,[1966] 7'si XX. yüzyıla aitken[1967], 5 örneğin ise tarihi tespit edilememiştir[1968]. 30 örnek ise erkek mezar şahidesine ait olup; 1'i X.[1969], 13'ü XIX.[1970], 9'u XX. yüzyıla aitken[1971], 7 örneğin tarihi tespit edilememiştir[1972]. Nesih hat ile yazılan 6 örneğin ise kimliği bilinmemektedir. Bu örneklerden 4'ü XX. yüzyıla verilirken[1973], 2 örneğin tarihine rastlanılmamıştır[1974].

4.11.4. Rik'a

Rik'a; kelime anlamı olarak ''üzerine yazı yazılan deri, kağıt parçası, mektup, not kağıdı'' gibi anlamlara gelmekte olup harflerinin çoğunun bitişik yazılması süratli ve kolay yazma ihtiyacından dolayıdır. XVIII. yüzyılda Dîvan-ı Hümâyûn'da doğan rik'a, XIX. yüzyılda ise Babıâli'de geliştirileren bir yazı stilidir[1975].

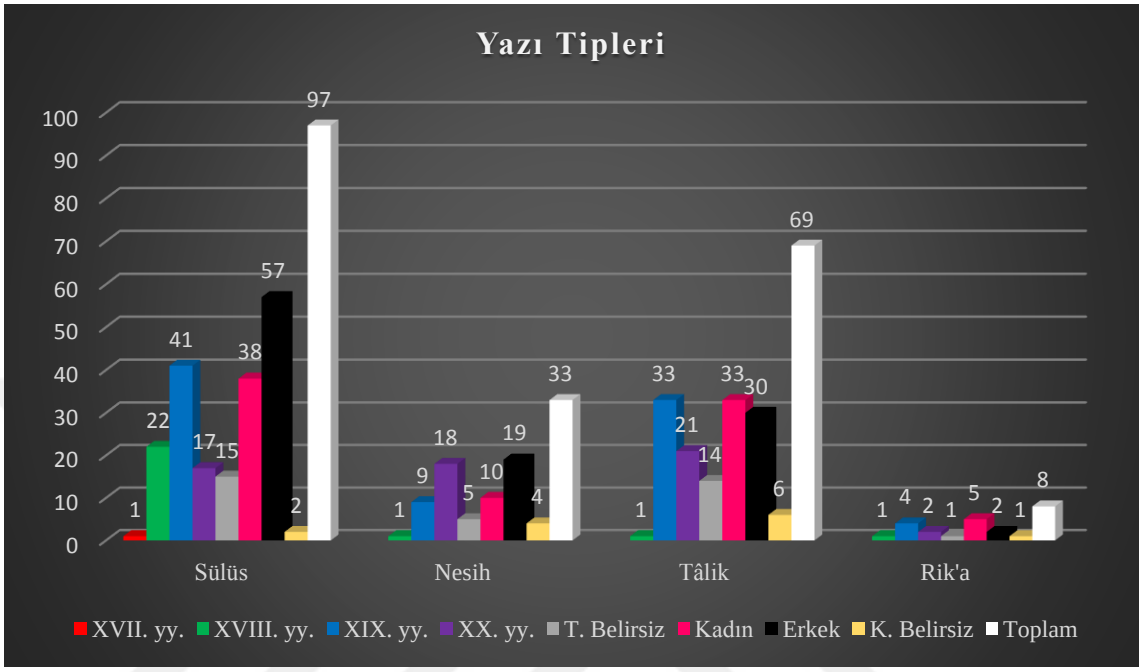
Rik'a genel olarak mektub ve yazışmalarda, vakfiyelerde, borç-senetlerde ve mezar şahidelerinde kullanıldığı bilinmektedir[1976].

Balıkesir'de incelediğimiz şahideler içerisinde 8 örnek rik'a hat ile yazılmıştır. Bu örneklerden 5'i kadın mezar şahidesine ait olup; 1'i XVIII.[1977], 3'ü XIX.[1978] 1'i ise XX. yüzyıla aittir[1979]. 2 örnek ise erkek mezar şahidesine ait olup; XIX.[1980] ve XX. yüzyıla

---

[1965] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-3.
[1966] Bkz. Ali Şuuri Haziresi, A3, A4, Asri Mezarlığı, AS-2, AS-3, Baş Çeşme Mezarlığı, B11-2, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-25, Ş-27, Ş-29, Ş-31, Ş-33, Ş-37, Ş-38, Ş-44, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-13, Z-21, Z-22, Z-30, Z-33, Z-34.
[1967] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-6, Baş Çeşme Mezarlığı, B1-20, B3-1, B4-1, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-51, Ş-72, Ş-73.
[1968] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-11, Baş Çeşme Mezarlığı, B2-4, B10-7, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-83, Ş-87.
[1969] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-1.
[1970] Bkz. Ali Şuuri Haziresi, A5, Baş Çeşme Mezarlığı, B1-6, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-16, Ş-28, Ş-34, Ş-41, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-19, Z-23, Z-24, Z-26, Z-28, Z-29, Z-36.
[1971] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-10, B1-12, B4-2, B6-2, B10-2, B11-5, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-61, Ş-69, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-39.
[1972] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-7, AS-8, AS-12, AS-14, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-77, Ş-85, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-43.
[1973] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B2-3, B10-4, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-53, Ş-55.
[1974] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-23, B6-3.
[1975] Zeliha Ulusal, *Hat Sanatı Tarihi ve Medresetü'l Hattatin* , (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Rize Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bölümü, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Rize 2008, 25.
[1976] Kütükoğlu, 59.
[1977] Bkz. Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-7.
[1978] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-32, Ş-43, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-37.
[1979] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-65.
[1980] Bkz. Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-39.

tarihlendirilir[1981]. Rik'a ile yazılan 8 örnekten bir tanesinin ise hem kimliği hemde tarihi tespit edilememiştir[1982].

Grafik 60: Yazı Tipleri

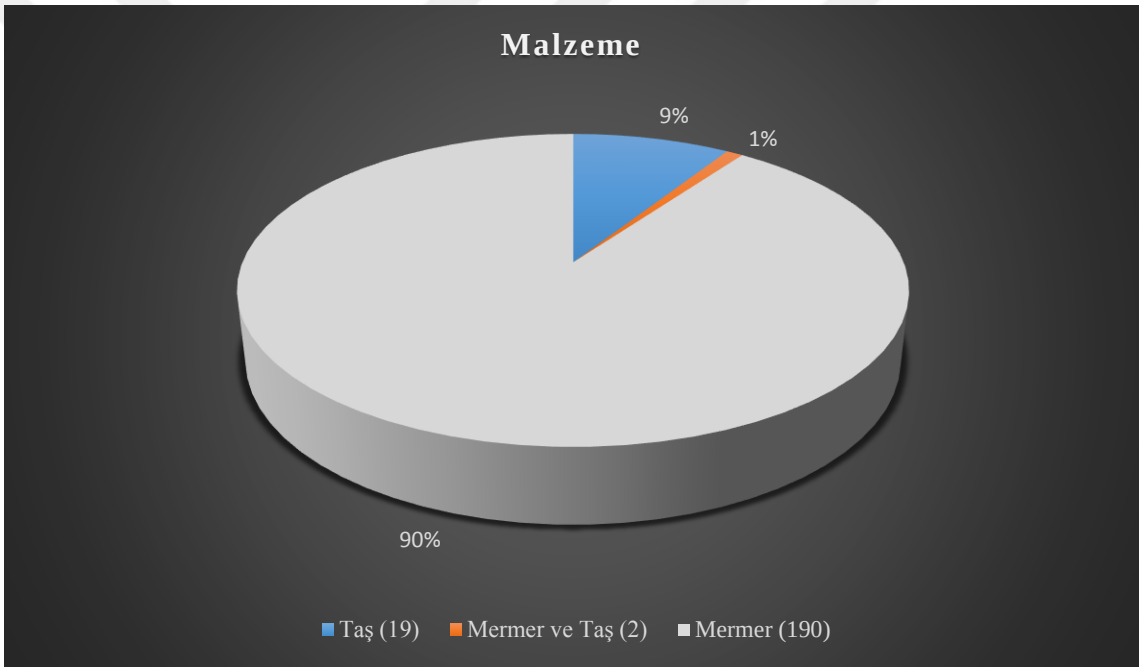
4.12. MALZEME ve TEKNİK

Taş, insanoğlunun varoğluşundan günümüze kadar yaşamın önemli bir parçası olmuş ve yakın geçmişe kadar barınma gereksinimlerini karşılayan en dayanıklı madde olarak kullanılmıştır. Türk Sanatı'nda taş malzemenin yoğun olarak kullanılması Anadolu'da başmaktadır. Bilhassa, Selçuklu dönemi eserlerinde sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Erken Osmanlı mimari ve süslemesinin ilk örneklerine bakıldığında ise yapıların iç ve dış yüzerlerinde kullanıldığı görülmektedir. Malzeme olarak iyi taş ve mermerin kullanımı ekonomik güçle doğru orantılıdır. Özellikle Batılılaşma Dönemiyle birlikte malzeme olarak mermerin sık kullanıldığı görülmektedir. Anadolu'nun batısında bu anlayış daha hızlı benimsenmiş ve Balıkesir'de de bu çok net olarak gözlemlenmektedir.

[1981] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-5.
[1982] Bkz. Asri Mezarlığı, AS-10.

Balıkesir'de incelemiş olduğumuz mezar şahidelerine baktığımızda; mermer ve volkanik bazlı taş malzemelerin kullanıldığı görülmektedir. Mezar şahidelerinin 19'u taş[1983], 2'si mermer ve taş[1984], 190'nı ise mermer malzemeden yapılmıştır.Tüm şahidelerde bulunan yazı ve süslemeler taş veya mermere oyma tekniği uygulanmış, bu teknik üzerine alçak ve yüksek kabartma ile işlenmiştir, ancak Z-35 kodlu mezar anıtının kitabesi kazıma tekniği ile zemin üzerine işlenerek yapılmıştır.

Kazıma tekniğinde keskin uçlu bir alet yardımıyla istenilen motif veya yazı taş üzerine işlenmektedir. Sadece kazıma tekniği ile yapılmış süsleme bulunmamaktadır. Kazıma tekniği ile oyma tekniğinin bir arada kullanıldığı mezar taşı örnekleri görülmektedir

Grafik 61: Mezar Taşlarının Malzeme Dağılımı

[1983] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-2, B3-2, B7-2, B10-1, B10-4, B10-6, Şeyh Lütfullah Camii Haziresi, Ş-2, Ş-8, Ş-17, Ş-51, Ş-52, Ş-60, Ş-62, Ş-67, Ş-73, Ş-75, Ş-79, Ş-81, Zağnos Paşa Camii Haziresi, Z-31.
[1984] Bkz. Baş Çeşme Mezarlığı, B1-6, B1-7.

SONUÇ

İnsanlık var olduğu günden bu zamana kadar ölünün gömülmesi ve diğer dünyaya uğurlanması, bütün medeniyetlerde en önemli ritüeller arasında yer almaktadır.

Mezar şahidelerine bakıldığında yapıldıkları dönemin inançlarını, sanat anlayışını, sosyal ve iktisadi şartları tarafından oluşturulmuştur. Taşlar üzerinde yer alan yazı, süsleme, başlık tipleri hem Sanat Tarihi hem Tarih hem de diğer bir çok bilim dalı için tarihi bir belge niteliği taşımaktadır. Şahidenin üzerinde barındırdığı bu özellikler incelendiğinde toplumun dini inançları, statüsü, sanat anlayışı, dönem özellikleri, etkilendikleri, etkiledikleri, askeri ve ekonomik yönlerini ortaya koymaktadır.

"Balıkesir Mezar Taşları" adlı tez çalışmamızda 3 hazire 2 mezarlık olmak üzere 5 farklı yerdeki mezar taşları incelenmiştir.

Mezarlardaki mevcut şahidelerin tamamı, katalog bölümünde hazırlanan gözlem fişleri doğrultusunda detaylı olarak incelenmiştir. Mezar taşları baş ve ayak şahideleri olmak üzere ayrıldıkları zaman toplam 327 adet taş bulunmaktadır. Mezar şahidelerinin 109'u erkek, 87'si kadın mezarlarına aitken 15'inin kimliği belirlenememiştir. İncelenen mezarlıklara baktığımızda; Ali Şuuri Haziresi'nde 6 mezar bulunmaktadır. Bunlardan 3'ü erkek, 2'si bayan, 1'nin ise kimliği bilinmemektedir. Asri Mezarlığı'nda 14 mezar vardır ve bunlardan 6'sı erkek, 6'sı kadın, 2 mezarın ise kimliği tespit edilememiştir. Baş Çeşme Mezarlığı'nda 53 mezar bulunmaktadır. Bu mezarlardan 26'sı erkek, 20'si kadın, 7'nin ise kimliği bilinmemektedir. Şeyh Lütfullah Camisi Haziresi'nde 87 mezar yer almaktadır. Bunlardan 44'ü erkek, 37'si kadın, 6'nın ise kimliği tespit edilememiştir. Zağnos Paşa Camisi Haziresi'nde ise 51 mezar vardır ve bunlardan 29'u erkek, 21'i kadın, 1'nin ise kimliği bilinmemektedir. Mezarlık ve hazirelerin tamamı değerlendirildiğinde erkek mezarlarının daha fazla olduğu görülmektedir.

Yaptığımız tespitler sonucunda tarihleri bilinen mezar şahideleri genel itibariyle XVII. XVIII. XIX. ve XX. yüzyıllara ait olduğu belirlenmiştir. XVII. yüzyıla ait 1, XVIII. yüzyıla ait 25, XIX. yüzyıla ait 85, XX. yüzyıla ait 58 mezar bulunurken 40 mezarın tarihi belli değildir. Beş mezarlık içerisindeki en eski mezar şahidesi, Zağnos Paşa Camii Haziresi'nde bulunan Z-1 kodlu, 1668 tarihli Sinan Paşa'ya ait mezarken, en geç dönemli mezar; Şeyh Lütfullah Camii Haziresi'ndeki Emine Hanım'a ait olan Ş-75 kodlu, 1941 tarihli mezardır. XVIII. yüzyıla ait mezar şahidelerinden en erken örnek; Baş Çeşme

Mezarlığı'nda bulunan B1-2 kodlu, 1792 tarihli Fatma Hatun'a aitken, en geç örnek; Zağnos Paşa Camii Haziresi'nde Z-11 kodlu, Sinan Paşa'ya aittir. XIX. yüzyılın erken örneği; Ali Şuuri Haziresi'nde A1 kodlu, Ali Şuuri Efendi'ye ait mezar, en geç örnek Zağnos Paşa Haziresi'nde Z-37 kodlu, Amine Hanım'a aittir. XX. yüzyıla ait en erken örnek Ali Şuuri Haziresi'nde A6 kodlu, Sabahaddin Muharrem Şuuri mezarıyken, en geç örnek Şeyh Lütfullah Camii Haziresi'nde bulunan Ş-75 kodlu, Emine Hanım'ın mezarıdır.

Mezarlık ve hazirelerde bulunan mezar tipleri; en çok toprak olmak üzere ki, Anadolu'da en çok karşılaşılan mezar tipi olması açısından önemlidir. Çünkü hem İslam dinine daha uygun hem de diğer mezar tiplerine göre maliyeti daha az olması sebebiyle tercih edildiği düşünülebilir. Toprak mezarlardan sonra kapak taşlı ya da pehleli olarak isimlendirilen mezar tipi gelmektedir. Yaptığımız değerlendirme ve karşılaştırma sonucunda bu tipin İstanbul başta olmak üzere Anadolu'nun çeşitli münferit yerlerinde yaygın olduğu görülmektedir. Bu mezar stilinden sonra yüksek çerçeveli ve çerçeveli mezar tipi gelmektedir. Son olarak ise sandık ya da lahit mezar olarak adlandırılan mezar tipi vardır. Bu mezar stili de Anadolu'nun her yerinde karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde de en çok karşılaşılan veya mezarlıklarda rastladığımız stiller; ölen kişinin ailesinin ekonomik durumuna göre ya toprak mezarlar ya da mermerden yapılan ve yüksek çerçeveli mezar sınıfına koyabileceğimiz tiplerdir.

Kapak, çerçeve, yüksek çerçeve ve sandık-lahit mezarların malzeme olarak, özellikle de İstanbul ile karşılaştırdığımızda, İstanbul'un başkent olması ve yapılan çalışmalar ışığında ölen kişilerin toplumdaki öneminden dolayı malzemelerin genellikle kaliteli olduğu ve üzerindeki işlemelerinde buna eşlik ettiği görülmektedir. Bununla birlikte, Balıkesir'deki mezarların hem sayı olarak İstanbul örneklerinden az olması hem de mezar tipi olarak ortaya konulan stillerin özellikle çerçeveli ve yüksek çerçeveli mezarların malzeme olarak daha çok taşın tercih edildiği görülmektedir. Ancak, sandık-lahit mezarların İstanbul'dakiler ile yakın benzerlik göstermektedir. Bunun sebebini ise sandık mezarında yatan kişinin önemine binaen olduğunu düşünebiliriz Buradan hareketle bu mezarların İstanbul'dan getirilmiş olabileceğini söyleyebiliriz. Çünkü bu mezarların ya bir paşaya ya paşanın eşine ya da Balıkesir idarecilerine veya ailesine ait olduğu görülmektedir. Ancak, süsleme bakımından mezarların İstanbul örnekleriyle

karşılaştırdığımızda sadece Zağnos Paşa Camii Haziresi'nde Z-19 kodlu mezarın dışında diğer lahit-sandık mezarların geri kaldığı görülmektedir.

Mezarlarda bulunan şahide tiplerine baktığımızda ise en çok 63 örneği ile başlıklı ve yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen gövdeli mezar taşlarıyken, en az birer örneği ile sivri kemerli, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen ve yuvarlak kemerli, yukarıdan aşağı doğru daralan prizmal dikdörtgen gövdeli formdur.

Mezar taşı formu bakımından Anadolu'nun her bölgesinde aynı tiplerin uygulandığı görülmektedir. Mezar taşı tipleri başlığı altında ifade ettiğimiz stillerin sadece bölgelerin sahip olduğu taş cinslerine veya malzesine göre farklılık gösterdiğini söyleyebiliriz. Ancak söz konusu ölüm olduğunda genellikle mermer malzemenin veya kaliteli taşın tercih edildiği görülmektedir.

İncelenen mezar şahidelerinde kadın ve erkeklere ait olan başlık tipleri ayrı bir bölüm olarak değerlendirilmiştir. Şahidelerde en çok karşılaşılan başlık tipi 21 adet sayısı ile Hamidi Fes oluştururken, en az rastlanılan serpuşlar ise birer örneği ile Kuka, Ağabani, Selimi ve Kadiri Tac-ı oluşturmaktadır.

Başlık tipleri konusunda Balıkesir'de tespit ettiğimiz 22 farklı serpuş bulunmaktadır. Osmanlı'da başlık çeşitlerine baktığımızda bu sayının daha fazla olduğu bilinmektedir. Burada tespit edilen başlık tiplerinin malzeme bakımından İstanbul'daki ve Anadolu'nun diğer yerlerindeki örnekler ile aynı kalitede olduğu görülmektedir. Ancak İstanbul'da, Balıkesir'de tespit edemeğimiz başlık tipleri bulunmaktadır. Bunlara örnek vermek gerekirse; Mecidi Fes, Barata, Makdem, Zerrin, Üsküf, Hartavi, Kalpak, Kalafat, Börk, Horasani ve Kallavi gibi bütün başlık tiplerini bir arada görmek mümkündür.

Balıkesir'de tespit ettiğimiz en önemli başlıklar arasında mücevveze ve selimi kavuk gelmektedir. XV. ve XVI. yüzyıldan itibaren görülmeye başlanan ve daha sonraki yıllarda da giyilmeye devam edilen bu başlık tiplerinin Balıkesir'de görülmesi şehirde yaşayan önemli devlet adamlarının olduğunu göstermektedir.

Şahideler üzerinde bulunan süslemeler; bitkisel, geometrik, nesnesel ve mimari olmak üzere dört ana başlık altında değerlendirilmiştir. Bunlar içerisinde en çok görülen süsleme %71'lik oranı ile bitkisel bezemedir ve 22 çeşidi vardır. 8 farklı süslemesiyle, %15'lik oranda geometrik, 6 farklı türü ile %10'luk oranda nesnesel ve 4 farklı

bezemesiyle %4'lük oranda mimari motifler tespit edilmiştir. Bitkisel bezeme içerisinde en çok 68 örneği ile gül, en az rastlanılan ise birer örneği ile süsen, mine, küpe, başak, palmiye, havuç ve gülbezek motifleridir. Geometrik bezeme içerisinde ise en çok 10 örneği ile güneş kursu, en az rastlanılan ise birer örneği ile çarkıfelek, güneş ve zikzak motifleridir. Nesnesel bezeme içerisinde ise en çok 24 adet sayısı ile vazo-kase, en az rastlanılan ise birer örneği ile sepet, nişan ve püsküldür. Mimari bezeme içerisinde en çok 5 adet sayısı ile sütunce, en az rastlanılan bezeme ise ikişer örneği ile ev ve türbe motifleridir.

Zengin bir süsleme programına sahip olan Balıkesir mezar taşları, Anadolu'nun çeşitli yerlerindeki şahideler ile benzer özelliklere sahiptir. Ancak, İstanbul ile kıyasladığımızda bu zengin süsleme reperatuarının biraz geride kaldığı gözlemlenmiştir. Kültürümüzün, sanatımızın başkenti olan ve Batılılaşma'nın etkilerinin ilk uygulandığı yer olan İstanbul, mezar taşı süslemesi bakımından da hem Balıkesir'i hem de diğer illeri geride bıraktığı söylenebilir. Bunun içerisine süslemenin malzeme üzerine işlenişi ve detayların daha net olması da eklenebilir. Ancak Z-19 ve Ş-69 kodlu şahidelerinin süslemesi ve taş üzerine işlenişi İstanbul'dakilere benzer olduğunu söyleyebiliriz.

Süslemede farklı olarak Balıkesir'de tespit ettiğimiz ve başka bir örneğini bulamadığımız havuç motifidir. Bu örneğin tek oluşu, süslemenin başka şahidelerde de olup farklı bir motif olarak değerlendirilmiş olabileceğini akıllara getirebilir.

Genel olarak XVIII. XIX. ve XX. yüzyıla ait olan mezar taşlarında Batılılaşma Dönemi'nde girmiş süslemelerin yoğun olarak işlendiği görülmektedir. Bu bezemelerin yanı sıra Osmanlı süsleme sanatında görülen motiflere de yer verilmiştir.

Mezar şahideleri üzerinde yer alan kitabalerde sülüs, tâlik, nesih ve rik'a olmak üzere dört farklı yazı çeşidi kullanılmıştır. Bunlar arasında en fazla sülüs daha sonra talik, nesih ve rik'a gelmektedir.

Yazı stilleri bakımından İstanbul ve Anadolu'nun diğer yerlerindeki bulunan örneklerden tek farkı ya da benzerliği yazının taş üzerine işlenişi olduğunu söyleyebiliriz.

Şahide ve mezarların yapımında kullanılan ana malzemeyi genel olarak mermer oluşturmaktadır. Ancak, taş malzeme veya mermer-taş karışımı malzeme de kullanılmıştır. Bununla birlikte şahideler üzerinde yer alan süslemeler ve yazıtlar oyma zemin üzerine alçak kabartma tekniği ve kazıma yöntemi ile işlenmiştir.

Sonuç olarak incelediğimiz mezar ve mezar şahidelerinin genel özellikleri göz önünde bulundurduğumuzda Balıkesir şehri Osmanlı başkentlerine yakınlığından dolayı mezar taşları yapımında kullanılan malzemeden, şahideler üzerinde görülen süsleme progragramlarına kadar İstanbul'daki örneklerin esas alınarak yapılmaya çalışıldığını ve bazı örneklerin İstanbul'dan yapılıp Balıkesir'e getirildiğini söyleyebiliriz. Bununla birlikte İstanbul'da özellikle Sultan türbelerinin hazirelerinde, Sultanlar veya devlette önemli mevkiye sahip kişiler tarafından yaptırılan cami hazirelerdeki mezarların dışında diğer mezar taşlarıyla aynı hatta daha nitelikli şahidelere sahip olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca, diğer bölgelerdeki mezar taşlarıyla karşılaştırdığımızda da benzer olduğunu hatta bazı illerdeki mezar taşlarından daha ileri seviyededir.

Son olarak ise tarihi bir belge niteliğinde olan ve çeşitli nedenlerden dolayı mezarların ve mezar taşlarının yok edilmesi günümüzdeki en önemli problemler arasında yer almaktadır. Bu konuda gerekli tedbirlerin alınması, insani açıdan hepimizin başlıca görevidir. Temennimiz bu eserlerin daha iyi koşullarda korunarak gelecek nesillere sağlıklı bir biçimde aktarılmasıdır.

KAYNAKÇA

‘’İstiridye’’ Maddesi, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi,* C. 2, Yem Yayın, İstanbul 1997, 885.

“Akant” Maddesi, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi,* C. 1, Yem Yayınları, İstanbul 1997, 40.

Akar, Azade ‘’Tezyini Sanatlarmızda Vazo Motifleri’’*, Vakıflar Dergisi, 8*, Ankara 1969, 267-272.

Akarslan, Mediha, *Türk Milli Mücadelesi 'nin Balıkesir Cephesi*, Ankara 1998.

Akay, Tolga, “Osmanlı Devleti’nde Arma-İ Osmânî ve Tuğrâ-Yi Hümâyûn’un Alâmet-İ Farika Olarak Kullanımı”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2012, 1-15.*

Akdağ, Furgan, *Bayburttaki Türbeler ve Mezar Taşları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van 2015.

Akpınarlı, H. Feriha; Balkanal, Zeynep, “16-18. Yüzyıllarda İstanbul’da Üretilen Kumaşlarda Bitkisel Bezemelerin İncelenmesi”, *Motif Akademi Halkbilim Dergisi*, İstanbul 2012, 179-209.

Aktemur, Ali Murat, “Batılılaşma Dönemi İstanbul Mimarisinde Eklektik Üslupta Bir Yapı: Galata Rüsumat (Gümrük) Binası (Eski Paket Postanesi)”, *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitisü Dergisi,* Erzurum 2012, 1-17.

Aktürk, Zekeriya, Işık, Mehmet, ‘’Besin Değeri ve Sağlık Açısından Hurma’’, *Konuralp Tıp Dergisi*, Düzce 2012, 62-68.

Akurgal, Ekrem, *Anadolu Kültür Tarihi,* Tubitak, Ankara, 1998.

Altan, Mehmet, *Çölden Gelen Şifa Hurma*, Altın Burç Yayınları, İstanbul 2008.

Altınay, Ahmet Refik, *Lale Devri,* Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1973.

Alyılmaz, Cengiz, *İpek Yolu Kavşağının Ölümsüzlük Eserleri,* Atatürk Üniversitesi Yayınları, Ankara 2015.

Arda, Zuhal, ‘’Türk Sanatı İkonografisinde Kün-Ay Motfileri ve Çağdaş Türk Resmine Yansıması’’, Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü, *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 25, Konya 2008, 21-32.

Arseven, Celal Esad, *''Sarık'' Sanat Ansiklopedisi,* C. IV, İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1975.

Arseven, Celal Esad, "Mezar Taşı" Maddesi, *Sanat Ansiklopedisi,* III, İstanbul 1950, 1318.

Arseven, Celal Esad, *Türk Sanatı Tarihi, Menşeinden Bugüne Kadar Mimari, Heykel, Resim, Süsleme ve Tezyini Sanatlar,* Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1956.

Arslan Sağıroğlu, *Aslı, Kayseri Zamantı Irmağı Çevresindeki Bezemeli Mezar Taşları,* (Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 2003.

Arslan, Ayşe, *Edirne Üç Şerefeli Cami Haziresi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2007.

Arslan, İsmail, " Balıkesir Adının Anlamı", *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balıkesir,* Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2007, 25-30.

Artuk, İbrahim, "Nişan", *TDVİA,* C. 33, İstanbul 2007, 154-156.

Aslanapa, Oktay, *Osmanlı Devri Mimarisi,* İstanbul 1986.

Aslanapa, Oktay, *Türk Sanatı,* Remzi Kitapevi, 3. Basım, İstanbul 1993.

Atacan, Veysel, Bekar, Serdar, Rize Hemşin Yöresi Osmanlı Mezar Taşları ve Kitabeleri, Türk Halk Kültürünü Araştırma ve Tanıtma Vakfı, Ankara 2001.

Atalay, Canan, "Asya Hun Devletinde Mao-Tun (Metahan) Dönemi", *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi,* (2), 2014, 107-109.

Atasoy, Nurhan, *17. ve 18. Yüzyıllarda Avrupa Sanatı,* İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1985.

Ateş, Mehmet, *Mitolojiler ve Semboller (Ana Tanrıça ve Doğurganlık Sembolleri),* Aksiseda Matbaası, İstanbul 2002.

Avşar, Lale, "Antik Yunan Seramiklerindeki Haç ve Çarkıfelek Simgeleri ve Bunların Avrasya, Anadolu ve Mezapotamya Kültürlerindeki Muhtemel Kaynaklar", *Mukaddime,* S. 3, 2010, 115-141.

Ayanoğlu, F. İsmail, "Fatih Devri Ricali Mezar Taşları ve Kitabeleri" *Vakıflar Dergisi,* (IV), Ankara 1958, 193-208.

Aydüz, Davut, *Kur'ân-ı Kerîm'in Kalbi Yâsîn Sûresi Tefsiri,* Işık Yayınları, Ankara 2013.

Aylar, Mustafa, *Orhan Gazi İlçesinde ve Köylerinde Osmanlıdan Kalma Mezar Taşları, (Yayımlanmamış* Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir 2012.

Ayvazoğlu, Beşir, *Güller Kitabı Türk Çiçek Kültürü Üzerine Bir Deneme,* Ötüken Yayınları, İstanbul 1997.

Ayverdi, Ekrem Hakkı, *18. Asırda Lâle*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 2006.

Bağcı, Yeliz, *Niğde Şehrinde Bulunan Beylikler Dönemi Mezar Taşları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2005.

Bakır, Betül, *Mimaride Rönesans ve Barok, Osmanlı Başkenti İstanbul'da Etkileri,* Novel Yayın Dağıtım, Ankara 2003.

Bakırcı, Naci, *Mevlevi Mezar Taşları*, İstanbul 2005.

Balıkesir Bir Kentin Kimliği, Rotary Kulübü Yayını, Ankara 1997.

Balıkesir İl Yıllığı 1973, Dizerkonca Matbaası, İstanbul 1973.

Balıkesir'de Zaman ve Mekan, Balıkesir Belediyesi Kent Arşivi Yayınları, Balıkesir 2012.

Barışta, H. Örcün, '' Osmanlı İmparatorluğu Dönemi Türk Mezar Taşlarından Bazı Takı Tasvileri'' *XIII. TTK Kongresi 4-8 Ekim 1999, Ankara, Kongreye Sunulan Bildiriler, 3(2),* Ankara 2002, 1311-1313.

Barışta, H. Örcün, ''Eyüp Sultan'dan Bazı Çocuk Mezar Taşları'', *Eyüp Sultan Sempozyumu,* İstanbul 1988.

Barışta, H. Örcün, ''İstanbul- Eyüp Sultan Cafer Paşa Türbesi Kazısı ve Bitkisel Bezemeli Mezar Taşları Üzerine'', *Eyüp Sultan Sempozyumu IV*, İstanbul, 252-277.

Barışta, H. Örcün, "Ağaç İşlerinde Bir Tür Gece Tahtalarının Erzurum ve Çevresinde, Bazı Örnekleri" *IX. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu*, Erzurum 2006.

Barthold, Wilhelm, "Türkler'de ve Moğollar'da Defin Merasimi Meselesine Dair" (Çev: Abdulkadir İnan), *Makalele ve İncelemeler I,* Ankara 1987.

Başak, Ayaz, *Gevaş Mezar Taşları, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van 2008.

Başkan, Seyfi, *Başlangıcından Cumhuriyet Dönemine Kadar Türklerde Resim*, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara 2009.

Başkan, Seyfi, *Karamanoğulları Dönemi Konya Mezar Taşları,* Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1996.

Bayat, Fuzuli, *Ana Hatlarıyla Türk Şamanlığı,* Ötüken Yayınevi, 4. Basım, İstanbul 2015.

Baykara, Tuncer, " Asya Türk Kültürünün Bir Unsuru Olarak Mezar Taşları" *Vakıf Haftası*, 10, Ankara 1993, 127-128.

Baykuzu, *Tilla Deniz Asya Hun İmparatorluğu*, Kömen Yayınları, Konya 2012.

Bayrak, M. Orhan, *Türkiye Tarihi Yerler Kılavuzu*, İstanbul 1979.

Bayrakal, Sedat, *Uşak'ta Osmanlı Mezar Taşları,* Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir 2016.

Baytop, Turhan, *İstanbul Lalesi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1992.

Baytop, Turhan, Cemal Kurba, "Lâle", *TDVİA*, C. 27, İstanbul, 2003, 79-81.

Belli, Oktay, "Türklerde Taş Heykel ve Balballar" *Türkler,* 3, Ankara 2002, 910-914.

Berk, Süleyman, *Zeytinburnu'nun Tarihi Mezar Taşları Zamanı Aşan Taşlar*, İstanbul, Zeytinburnu Belediyesi, 2006.

Berkli, Yunus, *Erzurum ve Erzincan Çevresinde Görülen Koyun, Koç ve At Biçimli Mezar Taşları ve Sanat Tarihindeki Yer,* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Erzurum 2007.

Biçici, H. Kamil, ‘’Safranbolu Yörük Köyü Mezarlığı’nda Bulunan Süslemeli Mezar Taşlar İçerisinde’nde Bulunan Bezemeli Mezar Taşları’’, *Sosyal Bilimler Dergisi,* S. 20, Ankara 2008.

Biçici, H. Kamil, ‘’Tire Müzesinde Bulunan Süslemeli Mezar Taşlarından Bazı Örnekler (XVII-XIX.yy)’’, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* Ankara 2009, 109-150.

Biçici, H. Kamil, “Osmanlı DönemiOrtakent Başlıklı Mezar Taşları *’’ Türkish studies, İnternational Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume’’* 7 (4), 2012, 1063-1105.

Biçici, H. Kamil, “Yazılı Araştırmalar Işığında Türkiye Mezar Taşlarına Toplu Bir Bakış”, *Akev Akademi Dergisi,* 26, Erzurum 2006, 175-192.

Biçici, H. Kamil, *Manisa Gördes’te Bulunan Osmanlı DönemiSüslemeli Mezar Taşları*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosya Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara 2004.

Birol, A. İnci, Derman, Çiçek, *Türk Tezyini Sanatlarında Motifler*, Kubbealtı, İstanbul 2013.

Boşdurman, Nurcan, ‘’Balkanlarda Ölümün/Ölümsüzlüğün Temsili: Bosna-Hersek Mezar Taşları’’, *İstanbul Bilgi Üniversitesi*, İstanbul 1999, 1-18.

Bozkurt, Nebi, “Hurma”, *TDVİA, C. 18,* İstanbul 1998, 391-393.

Bozkurt, Nebi, “Kavuk”, *TDVİA, C. 25,* İstanbul 2002, *71-72*

Bozkurt, Nebi, “Mezarlık” Maddesi, *TDVİA*, C. 29, İstanbul 2002, 519-521.

Bozkurt, Nebi, “Sarık”, *TDVİA,* C, 36, İstanbul 2002, 152-153.

Brindesi, Jean (Givoanni), *Elbise-i atika Osmanlı Kıyafeletleri,* Elma Basım Evi, İstanbul, 2013.

Bulut, Mustafa, *Sultan II. Mahmut Türbesi Haziresi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırma Enstitüsü, İstanbul 2012.

Bulut, Fatma, *İzmir-Urla Merkezdeki Cami Hazirelerinde Bulunan Osmanlı DönemiMezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı, Ankara 2010.

Büyük Selçuklu Mirası, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, Selçuklu Belediyesi, C.2-3, İstanbul 2013.

Cenkmen, Emin, *Osmanlı Sarayı ve Kıyafetleri,* Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1948.

Cezar, Mustafa, *Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık,* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 1997.

Cimilli, Canan, *Osmanlı'da Servi Motifinin İnançla Bağlantısı*, Sanat ve İnanç I, İstanbul 2004.

Cömert, Bedrettin, *Mitoloji ve İkonografi*, Ayraç Yayınları, Ankara 1999.

Çakar, Gülşen, *Bursa Emir Sultan Mezarlığındaki 18. ve 19. yüzyıl Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2007.

Çal, Halit, "İstanbul Eyüp'teki Erkek Mezartaşlarında Başlıklar" *Tarihi Kültürü ve Sanatıyla Eyüpsultan Sempozyumu III Tebliğler*, İstanbul Eyüp Belediyesi, 1999, 206-225.

Çal, Halit, *Boyabat Mezar Taşları,* Boyabat Belediyesi Kültür Yayınları -1, Ankara 2015.

Çal, Halit, "Göynük (Bolu) Şehri Türk Mezar Taşları'', *Vakıflar Dergisi XXX*, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, XXX, Ankara 2007, 295-383.

Çal, Halit, Ataoğuz Çal, Özlem, *Kastamonu Atabey Gazi Camisi ve Türbesi Hazirelerindeki Mezar Taşları*, Kastamonu Belediye Başkanlığı, Ankara 2008.

Çal, Halit, İltar, Gazanfer, *Giresun İli Osmanlı Mezar Taşları*, Giresun Valiliği Yayınları, Ankara 2011.

Çay, Abdulhalûk, *Anadalu'da Türk Damgası Koç- Heykel Mezar Taşları ve Türklerde Koç Koyun Meselesi,* Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1983.

Çaycı, Ahmet, ''Zaman ve Sanat Bağlamında Çark-ı Felek Motifi, *Uluslararası İslam Medeniyetinde Zaman Sempozyumu 8-11 Ekim*, C. II, Konya 2015, 299-307.

Çelik, Bayram, *Ordu İli, Ünye İlçesi, Hacı Osman Ağa Camii Haziresindeki Mezar Taşları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 19 Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bil. Enst., Samsun, 2012, 163.

Çevik, Nevzat, *Urartu Kaya Mezarları ve Ölü Gömme Gelenekleri*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2000.

Çınar, Sahure, *Üsküdar'da Yer Alan Bir Grup Cami Haziresindeki Mezar Taşları, (*Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Erzurum 2015.

Çoruhlu, Tülin, "Miğref", *TDVİA,* C. 30, İstanbul 2005, 21-23.

Çoruhlu, Yaşar, ''Eyüp ve Çevresindeki Mezar Taşlarında Görülen Kâse içinde Meyve Tasvirlerinin Sembolizmi'', *Tarihi Kültür ve Sanatlarıyla II. Eyüp Sultan Sempozyumu: 8-10 Mayıs 1988- İstanbul: Tebliğler*, İstanbul 2009.

Çoruhlu, Yaşar, *Erken Devir Türk Sanatı İç Asya'da Türk Sanatının Doğuşu ve Gelişimi,* Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2013.

Çoruhlu, Yaşar, *Erken Devir Türk Sanatının ABC'si*, İstanbul 1998.

Çoruhlu, Yaşar, *Eski Türklerin Kutsal Mezarları*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2016.

Çulpan, Cevdet, *Serviler I*, İstanbul 1961.

Daş, Ertan, "Bozdoğan Mezar Taşları", *Sanat Tarihi Dergisi*, S. XIX/2, Ekim 2010, 109-127.

Daşdemir, Sema, *İstanbul Selimiye Cami Haziresi,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırma Enstitüsü Türk Sanatı Anabilim Dalı, İstanbul 2011.

Deliorman, Orhan Didem, Ergun, Fatma, Orhan, Nilüfer, ''Anadolu Medeniyetlerinde Asma (Vitis vinifera L.)'', *Turk J Biol*, Tübitak, Ankara 2009.

Demirci, Bilal, *Bursa Emir Sultan Camii Haziresi'nde Yer alan Mezar Taşlarının Kitabelerinin İncelenmesi,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2012.

Demiriz, Yıldız, ''Acanthus; Türkiye'nin Arkeoloji ve Sanat Tarihi Terminolojisine Yanlış Adla Girmiş Bir Bitki Motifi'', *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, S. III, 1984, 19-24.

Demiriz, Yıldız, *Osmanlı Kitap Sanatında Naturalist Üslupta Çiçekler*, Acar Matbaacılık, İstanbul 1986.

Demiriz, Yıldız, *Osmanlı Mimarisinde Süsleme I Erken Devir* (1300-1453), Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1979.

Derman, M. Uğur, ‘’ Osmanlı İstanbul’unda Hat Sanatı’’ , 476.

Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Sözlük,* Ankara 2008.

Dinçol, Ali M., “Geç Hititler”, *Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi I,* Görsel Yayınlar, İstanbul 1982, 127-137.

Diyarbekirli, Nejat, “Türk Sanatının Kaynaklarına Doğru”, *Türk Sanatı Tarihi Araştırmaları ve İncelemeleri I*, İstanbul 1968.

Diyarbekirli, Nejat, “Türklerde Mezar Yapısı ve Defin Merasimleri”, *Türk Kültürü Araştırmaları*, 28(1-2), Ankara 1992, 55.

Diyarbekirli, Nejat, *Hun Sanatı,* Milli Eğitim Bakanlığı Kültür Yayınları, İstanbul 1972.

Doğan, Burcu, *Edirne Gazi Mihal Camisi Haziresi'ndeki Mezar Taşları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 2009.

Doğanay, Aziz, ‘’Türklerde Ahiret İnancının Mezar Yapı ve Bezemelerine Tesiri’’, *Sanat ve İnanç II,* Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul 2004, 127-140.

El Sanaları Teknolojisi Bitkisel Motif Çizimi, Megep, Ankara 2009.

Elitez, N. Gülgün, *Türk Mezar Taşlarında Bitki Motifleri*, (YayımlanmamışYüksek Lisans Tezi) Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1996.

Emecen, F.M., “Beylikten Sancağa Batı Anadolu’da İlk Osmanlı Sancaklarının Kuruluşuna Dair Bazı Mülahazalar”, *Belleten,* LX227, 1996, 81-91.

Ensert, H. Kübra, “M.Ö. İkinci Binde ‘’Kanatlı Güneş Kursu’’ İle Taçlandırılmış Anadolu Hitit Figürleri’’Anadolu/Anatolia 28, 2005, 27-47.

Ersoy, Ayla, “Geleneksel Süsleme Sanatlarında Kullanılan Bazı Çiçek Motiflerinin İslam İnancı İle İlgisi’’, *Sanat ve İnanç II*, İstanbul 2004, 245-249.

Ersoy, Ayla,, “Eyüp’teki Mezar Taşlarında Servi Ağacı Kültü”, *Eyüp Sultan Sempozyumu V*, 95.

Ertuğ, Zeynep Tarım, ‘’Sorguç’’ *TDVİA*, C. 37, İstanbul 2009, 377-380.

Esin, Emel "Börk", *TDVİA,* C. 6, Ankara 2006, 327-328.

Esin, Emel, *Türk Kozmolojisine Giriş*, İstanbul 2001, 42-44.

Esin, Emel, *Türk Sanatında İkonografik Motifler,* Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2004.

Eyice, Semavi, "XVIII. yüzyıl Türk Sanatı ve Türk Mimarisinde Avrupa Neo-Klasik Üslubu", *Sanat Tarihi İl Yıllığı,* İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, IX-X, İstanbul 1979-1980, 163-175,

Eyice, Semavi, "Ayasofya", *TDVİA*, C. 4, İstanbul 1991, 212.

Eyice, Semavi, "Ayyıldız", *TDVİA*, C.4, İstanbul 1991, 297-298.

Eyice, Semavi, "Batılılaşma", *TDVİA*, C. 5, İstanbul, 171-181.

Frownfelter, Andrea, Flower Symbolism as Female Sexual Metaphor, *Senior Honours Theses, Eastern Michigan Üniversity,* USA 2010, 25.

Gedikli, İsmail, *Akçaabat Yöresindeki Osmanlı DönemiMezar Taşları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 19 Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun 2010.

Gezgin, Deniz, *Bitki Mitosları*, Sel Yayıncılık, İstanbul 2007.

Göktaş, Uğur, "Kartpostallarda Erkek Kıyafetleri Kavuk Fes", *İlgi Dergisi*, 64, 1991, 33.

Grammont, Bacque, Vatın J.L, Laqueur, H.P., "Tarihsel Kaynak Olarak Osmanlı Mezarlıkları, Uygulanan Yöntemler ve Bilgisayarda Yapılabilecek İşlemler, *Erdem*, Ankara 1990.

Gumilev, L. N. *Hunlar*, (Çev: D. Ahsen Batur), Selenge Yayınları, İstanbul 2013.

Gülgen, Hicabi, *Osmanlı Mezar Taşlarının Bursa ve Civarındaki İlk Örnekler*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 2009.

Gündoğan, Bengü, *Kastamonu Ferhat Paşa Camisi Haziresi Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2007.

Güner, Galip, "Dîvânü Lugâti't-Türk'te Oğuzca Olarak Geçen Geşür ''Havuç'' Kelimesinin Kökeni Üzerine Düşünceler'' *Turkish Studies İnternational*

Periodical For The Languages, Terature And History Of Turkish Or Turkic, 6(3) Turkey 2011, 835-840.

Gürkan, Hale, *Asma Bitkisinin Tarih Boyunca Önemi ve Günümüzdeki Kullanımı*, (Yayımlanmamış Bitirme Tezi), Erciyes Üniversitesi Eczacılık Fakültesi, Kayseri 2014.

Gürsü, Nevber, *Türk Dokumacılık Sanatı Çağlar Boyu Desenler,* Redhouse Yayınevi, İstanbul 1988.

Handa, Nımret, Wild Flowers Of Indıa, *Books Today,* New Delhi 2000.

Hanoğlu, Canan, *Erzurum Merkez'de Cami Hazirelerinde bulunan XVIII.-XIX. Yy. Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2006.

Hanoğlu, Canan, *Batılılaşma Dönemi Rize Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2015.

Haseki, Metin, *Plastik Açıdan Türk Mezar Taşları,* İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi, İstanbul 1977.

Hat ve Tezhip Sanatı, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2012.

Hehn, V., *Zeytin, Üzüm ve İncir*, (Çev: Necati Açа), Dost Kitap Evi Yayınları, Ankara 1998.

http://agac.gen.tr/palmiye-agaci.html (10.10.2016)

http://www.herballegacy.com/Hook_History.html (20.12.2016)

http://www.ihvanlar.net/2014/05/06/hurma-ve-hurma-agaci-ile-insan-arasindaki-benzerlik/ (Erişim Tarihi: 04.04.2017)

http://www.kendinibil.50megs.com/mayalar.htm (Erişim Tarihi: 03.02.2017)

http://www.sfheart.com/lily.html, (Erişim Tarihi: 22/10/2016) Matthew 6:28-29.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.57ce93223ba1a2.43896336. (Erişim Tarihi: 10.10.2016)

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=F%C4%B0YONK (Erişim Tarihi: 10.10.2016)

https://leylagulecoz.wordpress.com/2016/04/09/mehmet-akif-ersoy-asim-siiri/ (Erişim Tarihi: 16.03.2017)

Hüryılmaz, Halime, "İçbatı Anadolu Bölgesinde Bulunan Yortan Mezarlık Kültürü'ne Ait Üç Kap" , *Belleten, C. LXI/232, 1997, 512.*

Hüryılmaz, Halime, *Bitek Kent: Balıkesir,* Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2003.

Işık, Ramazan, ''Türklerde Ağaçla İlgili İnanışlar ve Bunlara Bağlı Kültler'', *İlahiyat Fakültesi Dergisi 9(2),* Elazığ 2004, 89-106.

Işıkakdoğan, Abdulbaki, *Balıkesir Çeşmeler*, (YayımlanmamışYüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van 2013.

İbni Batuta, *Tuhfatü'n-nuzzâr fi garâibi'l-esmâr ve acâibi'l-esfâr, (Çev.Mümin Çevik),* Tasvir Gazetecilik, İstanbul 1983.

İgit, İlter, *Tunceli'deki Mezar Taşları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van 2012.

İlgürel, Mücteba, *Milli Mücadelede Balıkesir Kongreleri*, Atatürk Araştırma Merkezi, İstanbul 1999.

İlgürel, Mücteba, " Balıkesir" *TDVİA, C.5,* İstanbul 1992, *12-14.*

İlgürel, Mücteba, *Balıkesir Kongreleri*, Ankara 1997.

İltar, Gazanfer, *Giresun İli Sahil Şeridindeki Osmanlı Mezar Taşları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2005.

İnci, Veysi, *Cizre Mezar Taşları*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (YayımlanmamışYüksek Lisans Tezi), Van 2008.

İpekoğlu, Gül, "Lale Devrinin Çelebi Nakkaşı: Levni", *Sanat Dünyamız,* S. 73, İstanbul 2001, 235-244.

İşli, Necdet, *Osmanlı Serpuşları*, İstanbul 2009.

İşli, Necdet, *Yeniçeri Mezar Taşları*, İstanbul 2006.

İzgi, Özkan, *Orta Asya Türk Tarihi Araştırmaları,* Türk Tarih Kurumu, Ankara 2014.

Kaegi, W.E., *Bizans ve İslam Fetihleri, (*Çev. M. Özay), İstanbul 2000.

Kafesoğlu, İbrahim, *Türk Milli Kültürü,* Ötüken, İstanbul 2010.

Kara, Hacer, Danışık, Şerife, *Konya Mezarlıkları ve Mezar Taşları,* Meram Belediyesi Kültür Yayınları, Konya 2005.

Karaçağ, Demet, *Bursa'da 14. ve 15. Yüzyıl Mezar Taşları,* Övendire Danışmanlık, Ankara 1994.

Karamağralı, Beyhan, *Ahlat Mezar Taşları,* Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1992.

Karamürsel, Alım, "Türklerde Mezar Geleneği" Türkler Ansiklopedisi, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2000, 122-128.

Kaya, Polat, Search For the Origin of the Crescent and Star Motif in the Turkish Flag,(Türk Bayrağındaki Ay ve Yıldız Motifinin Kökeni Üzerine Araştırma) 1997.

Keskin, Candaş, ''Eyüp Sultan'da Bulunan Osmanlı DönemiArmalı ve Nişanlı Mezar Taşları'' *İstanbul Kültürü ve Sanatlarıyla III. Eyüp Sultan Sempozyumu: 28-30 Mayıs 1999 İstanbul: Tebliğler,* İstanbul 2200, 367-371.

Keskiner, Cahide, Turkish Motifs, (Türk Motifleri) *Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu,* İstanbul 2006.

Kılavuz, Bülent Nuri, ''Bozdoğan-Yazıkent Beldesi Mezarlığı Süslemeli Kadın Mezar Taşları'' *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 78-110.

Kıpçak, M. Reşit, *A 'dan Z'ye Balıkesir 'in Dünü, Bugünü ve Yarınına Bakış,* Balıkesir 2007.

Kıpçak, M. Reşit, *Balıkesir İli Coğrafyası,* Balıkesir Express Gazetesi Yayınları, İstanbul 2005.

Kırbıyık, Mehmet, "Klasik Edebiyatımızda Lâleye Dair Birkaç Örnek", *Nevşehir Kültür ve Tarih Araştırmları,* (2), Nevşehir 2005, 25-30.

Kocasavaş, Yıldız "Eski Türklerde Yas ve Ölü Gömme Adetleri" *Türkler Ansiklopedisi,* Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, 67-75.

Kocasavaş, Yıldız, "Göktanrı İnancı", Türkler, *3,* Ankara 2002, 326.

Koçak, S. Çiğde, ''Türklerde Kadın Baş Süslemeleri ve Önemi'', *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Kongresi 9-2,* Kocaeli 2013, 9-22.

Koçu, Resat Ekrem, *Turk Giyim, Kusam ve Süslenme Sözlüğü,* Sumerbank Kultur Yayınları, Ankara 1967.

Köker, Hüseyin Sıtkı, ‘’Mevlânâ Mustafa ve Vakıflar’’, *Vakıflar Dergisi,* Türk Tarih Kurumu Basımevi, S.3, Ankara 1956, 225-265.

Kökrek, Mehmet, “Osmanlı Serpûşları”, *El Sanatları Dergisi,* S.20, İstanbul 2015, 45-53.

Kral, Martin, “Of Dahlia Myts and Aztec Mythology, The Dahlia in History” *National Science Foundation,* Washington 2014, 2-28.

Kuban, Doğan, “Barok Mimari”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi,* C. 2, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul 1994, 339-340.

Kuban, Doğan, *Türk Barok Mimarisi Hakkında Bir Deneme,* İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Pulhan Matbaası, İstanbul 1954..

Kumbaracılar, İzzet, *Serpuşlar,* Turing Yayınlar, İstanbul, 1978, 27.

Kurnaz, Cemal, “Gül”, *TDVİA*, C. 14, Ankara 1996, 219-222.

Kurtbil, Zeynep Hatice, *Kadıköy Taşköprü Caddesi Mezarlığı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü,İstanbul 2009.

Kutlu, Hüseyin, *Kaybolan Medenietimiz Hekimoğlu Ali Paşa Camii Haziresi’ndeki Tarihi Mezar Taşları,* Damla Yayın Evi, İstanbul 2005.

Kütükoğlu, Mübahat S., *Osmanlı Belgelerinin Dili,* Kubbelatlı Akademisi Kültür ve San’at Vakfı, İstanbul 1994.

Laqueur, Hans Peter, *Hüve’l Baki İstanbul’da Osmanlı Mezarlıkları ve Mezar Taşları*, İstanbul 2007.

Laqueur, Hans Peter, *Hüve’l Baki İstanbul’da Osmanlı Mezarlıkları ve Mezar Taşları*, (Çev. Selahattin Dilidüzgün), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1993.

Lim, Ki-Byung, Van Tuyl, Jaap M., ‘’Lily’’,(Zambak) *National İnstitute of Agricultural Biotechnology*, Wageningen University and Research Centre, Neherlands 2006, 441-707.

Mahir, Banu, *Osmanlı Minyatür Sanatı*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2005.

Mason, John, *Growing & Knowing Fuschsias*.

Mengeş, Gül, *Ağaç Sembolünün Tarihsel Gelişim İçerisinde Türk Resim Sanatına Yansıması ve Cumhuriyet Dönemi Türk Resminin Ağaç Sembolü Üzerinden İrdelenişi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Van 2012.

Mermutlu, Bedri, Öcalan, Hasan Basri, *Tarihi Bursa Mezar Taşları*, Bursa Hazireleri, Ömür Matbaacılık, Bursa 2011.

Mutaf, Abdulmecit, *Salnamelere Göre Karesi (1847—1922)*, Balıkesir 2003.

Nefes, Eyüp, *Samsun'da Yer Alan Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), 19 Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun 2002.

Oğuz, Burhan, Mezar Taşında Simgeleşen İnançlar, *Anadolu Aydınlanma Vakfı Yayınları*, İstanbul 1983.

Okumuş, Asiye, *Türk Süsleme Sanatlarında Barok ve Rokoko*, İlke Kitap, İstanbul 2016.

Onay, İbrahim, "İslamiyetten Önce Türklerde, Cenaze ve Defin İşlemlerinde Uygulanan Gelenekler ve Bunların Amacı", *International Journal of Social Science*, 6(3), 2013, 479-490.

Ögel, Bahaeddin, *İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi,* Türk Tarih Kurumu, Beşinci Baskı, Ankara 2003.

Ölçay, Hülya, *Trabzon Sülüklü Şehir Mezarlığı 19. Yüzyıl Kadın Mezar Taşları,* (YayımlanmamışYüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2004.

Önder, Mehmet, Yurt Dışı Müzelerinde Türk Eserleri, *Gaye Matbaacılık*, Ankara 1989.

Önge, Yılmaz, *Türk Mimarisinde Selçuklu ve Osmanlı Döneminde Su Yapıları,* Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1997.

Önkal, Hakkı, *Anadolu Selçuklu Türbeleri,* Atatürk Kültür Mezkezi Yayınları, Ankara 2015.

Özalp, Kazım, *1919-1922 Milli Mücadele,* 1, Ankara 1988.

Özbek, Yıldıray, *Osmanlı Beyliği Mimarisinde Taş Süsleme*,

Özcan, Abdulkadir, *"Lale Devri, TDVİA*, *C. 27*, İstanbul 2003, 81-84,

Özcan, Yılmaz, *Türk Kitap Sanatında Şemse Motifi,* Kültür Bakanlığı, Ankara 1990.

Özdemir, Bekir, Yağcı Güneş, Zübeyde, *Osmanlıdan Cumhuriyete Balıkesir*, İstanbul 2007.

Özdemir, Zekeriya, *Bigadiç*, Ankara 1993.

Özden, Hilmi, Şaylıgil, Ömür, "Türk Kültür Tarihinde ve Hastanelerimizde Zambak Motifi", *Hakim Yayıncılık,* Ankara 2015, 249-292.

Özkan, Haldun, "Erzincan ve Çevresinde Orta Asya Türk Geleneğini Sürdüren Bezemeli Mezar Taşları", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi,* 15, Erzurum 2000, 31-47.

Özkan, Haldun, "Erzurum Mezarları ve Mezar Taşları", *Beyazdoğu Dergisi,* S. 15, Erzurum 2007, 47-51.

Özkan, Haldun, "Kurgandan Kümbete Dönüşen Mezar Geleneğimiz", *Beyazdoğu Dergisi,* S. 6, Erzurum 2006, 35-37.

Özkan, Haldun, "Şiran Seydi Baba Köyü'nde Bir Grup Osmanlı Dönemi Eserleri", *Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi,* C. 5, Erzurum 2005, 117-134.

Pakalın, Mehmet Zeki, *''İlmiye Kıyafeti'', Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimler Sözlüğü*, C. II, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 1993.

Pakalın, Mehmet Zeki, "Penç", *Osmanlı Tarih Deyimler ve Terimler Sözlüğü,* C. 2, İstanbul 1993.

Parzinger, Herman, "Avrupa Steplerindeki Arkeolojik Araştırmalar", Arkeoloji ve Sanat, 83, 1998, 22-27.

Payne, M. Jack, "Growing Garden Lilies'', (Zambak'ın Büyümesi) T*he U.S. Department of Agniculture Iowa State University*, 2016, 2.

Pektaş, Kadir, *Bitlis Tarihi Mezarlıkları ve Mezar Taşları,* Kültür Bakanlığı Sanat Eserleri, Ankara 2001.

Roux, Jean Paul, *Eski Çağ ve Orta Çağda Altay Türklerinde Ölüm*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 1999.

Roux, Jean Paul, *Orta Asya Tarih ve Uygarlık*, (çev: Lale Arslan) Kabalcı Yayınevi, İkinci Basım, İstanbul 2006.

Sağıroğlu Arslan, Aslı, *Kayseri Zamantı Irmağı Çevresindeki Bezemeli Mezar Taşları,* Kayseri Büyükşehir Belediyesi, Kayseri 2005.

Salman, Fikri, *Başlangıcından Anadolu Selçukluların Sonuna Kadar Türklerde Kıyafet Biçimleri,* Erzurum 2013.

Saraçoğlu, Necibe, *Türk Mezar Taşlarına Dair Araştırma,* İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul 1999.

Sarı, İbrahim, *Allah ve Resulü (S.A.V) Tavsiye Ettiği Gıdalar,* Net Medya Yayıncılık, İstanbul 2016.

Serin, Muhittin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar,* Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 1999.

Sevim, Ali, Yaşar, Yücel, *Türkiye Tarihi*, Ankara 1989.

Sevim, Nidayi, *Medeniyetimizin Sessiz Tanıkları*, Abide Yayınları, İstanbul 2007.

Sevin, Emine Nilüfer*, Çorum Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara 2008.

Sevin, Nureddin, *On Üç Asırlık Türk Kıyafet Tarihine Bir Bakış,* Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990.

Sevinç, Eren, *Trabzon İli Gülbahar Hatun ve Tavanlı Camii Hazireleri ile Küçük İmaret Mezarlığı'ndaki Mezar Taşları*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2011.

Sevinçtay Kanlıçay, Sinem, Barok-Rokoko Yorumlu 18. Yüzyıl İstanbul Çeşmelerinde Komposizyon, Motif ve Terimler (1740-1497),(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2010.

Sezer, Bilal, "Ödemiş Sungurlu Mezarlığındaki Eski Yazılı Mezar Taşları", *Güzel Sanatlar Enstitü Dergisi,* S. 21, 2010, 157-165.

Sezer, Sezim, *Topkapı Sarayı'nın Mimarisinde Batılılaşma Süreci,* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitisü, (İstanbul 1992.

Sipahi, Barış, Çetin, Ayten, ''1967-1910 Yılları Arasında Osmanlı Kültüründe Muhasebecilerin Mezar Taşlarının Karakteristik Özellikleri'', *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Birimler Fakültesi Dergisi, Muhasebe Tarihi,* İstanbul, 232-240.

Sorenson, Paul D., " Revision of The Genus Dahlia"(Yıldız Çiçeğinin Yeniden İncelenmesi), *New England Botanic Club*, England 1969, 309-365.

Soysal, Mine, ''Mezar Maddesi'', Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, II, Yem Yayın, İstanbul 1997, 1212-1216.

Sözen, Metin, Tanyeli, Uğur, Sanat Kavram ve Terimler Sözlüğü, *Remzi Kitapevi*, İstanbul 2010.

Sözen, Metin, Tanyeli, Uğur, *Sanat Kavram ve Terimler Sözlüğü,* Remzi Kitapevi, 14. Basım, İstanbul 2015.

Strabon, *Coğrafya, Kitap XII, 1969, 3-17.*

Sürün, Mustafa, İstanbul Şeyh Vefâ Cami Haziresi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırma Enstitüsü Türk Sanatı Anabilim Dalı, İstanbul 2006.

Süslü, Özden *Tasvirlere Göre Anadolu Selçuklu Kıyafetleri,* Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 1989.

Şapolyo, Enver Behnan, ''Türk Mezar Taşları'' *Önasya,* (57), İstanbul 1970, 10-11.

Şen, Korkmaz, *Eceabat'a Bağlı Bazı Merkezlerdeki Türk-İslam Dönemi Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale 2010.

Şener, İbrahim, "Türk Edebiyatında Ölüm, Mezar, Fena ve Beka Teamları", Geçmişten Günümüze Mezarlık Kültürü ve İnsan Hayatına Etkileri Sempozyumu, İstanbul 1999.

Şeyban, Lütfi, *Osmanlı Dönemi Taraklı Mezar Taşları Kitabeleri*, Sakarya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Sakarya 2007.

Şeyban, Lütfi, "Sakarya'da Osmanlı Mezar Taşları", *81 ilde Kültür ve Şehir, Ed. Metin Eriş. Sakarya Valiliği,* Sakarya, 2013, 77-82.

Şimşir, Nahide, *Balıkesir Şehri ve Tarihi Araştırmaları,* IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2013.

Tağıl, Şermin, *Balıkesir Ovası ve Yakın Çevresinin Fiziki Coğrafyası*, Ankara 2004.

Tali, Şerife, "Kayseri\Gesi Mezarlığı Mezar Taşları Üzerine Bir Değerlendirme", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi,* 49, Erzurum 2013.

Tali, Şerife, ‘’Kayseri Tavlusun Köyü Mezarlığında Bezemeli Mezar Taşları II’’ 97-124.

Tanyu, Hikmet, *Türklerde Taşla İlgili İnançlar*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1968.

Taşağıl, Ahmet, *Göktükler I*, Türk Tarih Kurumu, 2. Baskı, Ankara 2003.

Taşkale, Faruk, “Türk Süsleme Sanatında Güller”, *Nevşehir Kültür ve Araştırmaları*, (5), Nevşehir 2006, 20-27.

Taşyürek, Muzaffer, *Erzurum Türbeleri ve Ziyaret Yerleri*, Palandöken Belgediyesi, Erzurum 2013.

Tevrat, Çıkış, 28/2-4, 37, 39; 29/6; 39/28; Levililer, 8/9; 16/4.

Tığcı, Sibel, *İstanbul Divanyolu'nda Sultan II. Mahmud Türbesi'nin Haziresindeki Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal BİIimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Erzurum, 2010.

Tırman, Firdevs, *Tabii Çiçekler Morfolojisi ve Yapma Çiçekçilikte Kullanılan Kalıplar*, Selçuk Üniversitesi Yayınları, Konya 1987.

Tibet, Aksal, Işın, Ekrem, Yelkenci, Dilek, “Stelae Turcicae VII Yenikapı Mevlevihânesi Haziresi’’ *Cimetires Et Traditions Fneraires Dans Le Monde İslamique* (İslam Dünyasında Mezarlıklar ve Defin Gelenekleri I) Ankara 1996, 233-281.

Tunçel, Gül, "Üsküp Alaca Camii Haziresi'ndeki Şahideler" *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergis*i, 22(1) Ankara 2005, 215-236.

Tunçel, Gül, ‘’Beypazarı Müzesi’ndeki Mezar Taşları’’, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi 44,* Ankara 2004, 267-284.

Tunçel, Gül, “Türklerde Mezar Taşı Geleneğine Kısa Bir Bakış”, *Nevruz*, 8, Ankara 1996.

Tunçel, Gül, *Batı Anadolu Bölgesinde Cami Tasvirli Mezar Taşları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989.

Tunçel, Gül, Batı Anadolu Bölgesinde Cami Tasvirli Mezar Taşları, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989.

Tunçel, Gül, "Üsküp Alaca Camii Haziresi'ndeki Şahideler" *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 22 (1), Ankara 2005.

Turan, Mustafa, *Yunan Mezalimi,* Ankara 2006.

Turani, Adnan, *Dünya Sanat Tarihi,* İş Bankası Yayınları, Ankara 1983.

Turani, Adnan, *Sanat Tarihi Terimler Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1993.

Tüfekçioğlu, Abdulhamit, *Edincik’te Türk Devri Mimarisi ve Mezar Taşlar,* Edincik Belediyesi Kültür Yayınları, Bursa 2005.

Tüfekçioğlu, Abdulhamit, Gündoğdu, Oktay, “Üsküdar Ahmediye Külliyesi Haziresi Meyve Tasvirli Mezar Taşları”, *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi,* S. 36, Erzurum 2016, 173-191.

Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu, II, İstanbul 1999, 1020.

Türker, Fatma, *Sinop Seyyid Bilal Türbesi Haziresindeki Mezar Taşları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Samsun 2011.

Türkiye Cumhuriyetinin 75 Yılında Balıkesir, Balıkesir Valiliği, Ankara 1999, 64.

Uçar, Şahin, *Anadolu’da İslam-Bizans Mücadelesi,* Bilimsel Araştırma Dizisi 5, İstanbul 1990.

Uğraşkan, Erol, *Kastamonu Ferhat Paşa ve Atabey Gazi Camileri’nin Hazirelerindeki Mezar Taşları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2007.

Uğurluel, Talha, *İstanbul Tahtakale'de Yavaşça Şahin Haziresi,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırma Enstitüsü Türk Sanatı Anabilim Dalı, İstanbul 2007.

Uğurluel, Talha, ''Osmanlı Mezar Taşlarında Estetik'', *Yağmur Dergisi,* 21, İstanbul 2003, 8-13.

Ulusal, Zeliha, *Hat Sanatı Tarihi ve Medresetü'l Hattatin*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Rize Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bölümü, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Rize 2008.

Uzunçarşılı, İbrahim Hakkı, *Karesi Vilayeti Tarihçesi,* İstanbul 1925.

Uzunçarşılı, İbrahim Hakkı, *Osmanlı Devletinin Saray Teşkilatı,* TTK, Ankara 1965.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri,* TTK. Ankara 1969.

Ünver, A. Süheyl, "Türkiye'de Lâle Tarihi", 265-268.

Vardı, Hakan, *Osmanlı DönemiBalıkesir Hamamları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van 2010.

Varol, Abdul Halim, *Aydın Koçarlı Cihanoğlu Camii Haziresi Mezar Taşları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2015.

Vayalil, Praveen K., Crit Rev Food Sci Nutr. *"Date fruits (Phoenix dactylifera Linn): An Emerging Medicinal Food"* 2011, 249-71.

Wasshausen, Dieter C., Wood, J.R.I. , *Acanthaceae of Bolivia*, Washington 2004.

Yavuz, Sena, *Sakarya İli Geyve İlçesi Osmanlı DönemiMezar Taşları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Sakarya 2013.

Yazıcı, Nesimi, *Ocak 1898 Balıkesir Depremi ve Sonrası,* Ankara 2003.

Yazıcıoğlu, Emrah, *Nevşehir-Hacı Bektaş-i Veli Külliyesi Haziresi'nde Yer Alan Mezar Taşları*, (YayımlanmamışYüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara 2004.

Yeni, Özgür, *Sinop Arkeoloji Müzesi'nde Sergilenen Türk-İslam Dönemi Mezar Taşları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Konya 2009.

Yer, Kader, *Trabzon Sülüklü Şehir Mezarlığındaki 18. Yüzyıl Mezar Taşları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara 2004.

Yetkin, Suut Kemal, *Barok Sanat,* Cem Yayınevi, İstanbul 1977.

Yıldırım, Savaş, " Tarsus Arkeoloji Müzesi'ndeki Osmanlı DönemiMezar Taşları", *Tarih Araştırma Dergisi, 32(53) Ankara 2013, 304-329.*

Yılmaz, Salih, *Osmanlı Mimarisinde İstiridye Formu*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırma Enstitüsü Türk Sanatı Anabilim Dalı, İstanbul 2005.

Yılmaz, Hande, *Anadoluhisarı Sultan II. Beyazıd Han Mezarlığı Mezar Taşları (Pafta No:54),* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2009.

Yiğit, İrfan, Ünlüsoy, Ülkü, *Osmanlı Dönemi Çorum Mezar Taşları,* Çorum Belediyesi Kültür Yayınları, Çorum 2014.

Yurteri, Sultan; Ölmez , Filiz Nurhan, "Türk Dokumalarında Ağaç Motifi", *38. ICANAS Kongresi,* Ankara 2007, 1445-1469.

Zeybek, Recep, *Denizli Kabristanlığında XVIII. ve XIX. Yüzyıldan Kalma Mezar Taşlarının Tahlili*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Isparta 2001.

Ziyai, Alimcan, "Orijinal Çin Kaynaklarına Göre Hun-Türk Tarihi I. Bölüm: Kudretli Büyük Hun Tanrıkutluğu(Türk Halkının Ataları Hunlar ve Hunların Ortaya Çıkışı)", *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 30(3), Ankara 2010, 895-912.

EKLER

Tablo 2: Mezar ve Şahidelerinin Genel Durumu

Kat. No	H. Tarih	M. Tarih	Cinsiyet	İsim	Meslek	Malzeme	Mezar T.	Başlık T.	Yazı Tipi
A1	1281	1864	Erkek	Ali Şuuri Efendi	Müftü	Mermer	Toprak	İlmiye Sarık	Nesih
A2	1303	1885				Mermer	Toprak		Nesih
A3	1311	1893	Kadın	Hafız Ratife Hanım		Mermer	Toprak		Talik
A4	1312	1894	Kadın	Hasibe Hanım		Mermer	Toprak		Talik
A5	1316	1898	Erkek	Hacı Süleyman Efendi	Müftü	Mermer	Toprak	Örfi Destarlı Sarık	Talik
A6	1320	1902	Erkek	Sabahaddin Muharrem Şuuri		Mermer	Toprak	Örfi Destarlı Sarık	Sülüs
As-1	1251	1835				Mermer	Toprak	Mahmudi Fes	Sülüs
As-2	1297	1879	Kadın	Fatıma Perlenen Hanım		Mermer	Toprak		Talik
As-3	1308	1890	Kadın	Zeliha Hanım		Mermer	Sandık		Talik
AS-4	1316	1898	Kadın	Lemi Hanım		Mermer	Sandık	Topuz	Sülüs
As-5	1326	1908	Erkek	Hacı Mehmed		Mermer	Toprak	Kırık	Rik'a
As-6	1339	1920	Kadın	Saire Hanım		Mermer	Kapak Taşlı	Kırık	Talik
As-7	-	-	Erkek	Hafız Adil			Toprak	Sarıklı Fes	Talik
As-8	-	-	Erkek	El hac Yakub		Mermer	Toprak	Kırık	Talik
As-9	-	-	Kadın	Hacı Nefise Hanım		Mermer	Toprak		Nesih
As-10	-	-				Mermer	Toprak	Kırık	Rik'a
As-11	-	-	Kadın	Sıddıka Hanım		Mermer	Toprak		Talik
As-12	-	-	Erkek	Muhsin Bey		Mermer	Toprak	Kırık	Talik
As-13	-	-	Erkek	Esseyyid Süleyman Ağa		Mermer	Toprak	Kırık	Sülüs
As-14	-	-	Erkek	Muhammed Paşa		Mermer	Toprak		Talik
B1-1	339	950	Erkek	Ali Rıza Efendi	Debbağ	Mermer	Çerçeveli	Hamidi Fes	Talik
B1-2	1207	1792	Kadın	Fatma Hatun		Mermer	Yüksek Çerçeveli		Sülüs
B1-3	1219	1804	Erkek			Mermer	Yüksek Çerçeveli		Sülüs
B1-4	1237	1821	Erkek	Ahmed Ağa		Mermer	Toprak	Kırık	Sülüs

B1-5	1237	1821	Erkek	Muhammed Ağa		Mermer	Yüksek Çerçeveli	Katibi Kavuk	Sülüs
B1-6	1258	1843	Erkek	Hacı Yahya Nefi	Tefsirci	Mermer, Taş	Toprak		Talik
B1-7	1259	1844	Erkek	Terzi Süleyman	Terzi	Mermer, Taş	Toprak	Dalfes	Nesih
B1-8	1283	1866	Erkek	Abdullah Ağa		Mermer	Toprak	İlmiye Sarık	Sülüs
B1-9	1311	1893	Kadın	Şerife Hatice Hanım		Mermer	Yüksek Çerçeveli	Hotoz	Sülüs
B1-10	1322	1904	Erkek	Halil Fevzi		Mermer	Toprak	Örfi Destarlı Sarık	Talik
B1-11	1324	1906	Kadın	Hafize Vahide Hanım		Mermer	Kapak Taşlı		Nesih
B1-12	1325	1907	Erkek	İsmail Hâzık		Mermer	Kapak Taşlı	Azizi Fes	Talik
B1-13	1325	1907	Erkek	Ahmed Faiz Efendi		Mermer	Kapak Taşlı	Azizi Fes	Nesih
B1-14	1328	1910	Erkek	Ali Bedri		Mermer	Toprak	Azizi Fes	Sülüs
B1-15	1330	1911				Mermer	Toprak		Nesih
B1-16	1332	1913	Erkek	Hacı Ali	Pabuççu	Mermer	Kapak Taşlı	Hamidi Fes	Nesih
B1-17	1338	1919	Erkek	Ali Molla		Mermer	Kapak Taşlı	Örfi Destarlı Sarık	Nesih
B1-18	1345	1927	Kadın	Hafize Ganime Hanım		Mermer	Yüksek Çerçeveli		Nesih
B1-19	1349	1930	Kadın	Fatma Hanım		Mermer	Çerçeveli		Nesih
B1-20	1349	1930	Kadın	Hafiz Emine Hanım		Mermer	Kapak Taşlı		Talik
B1-21	1350	1931				Mermer	Toprak		Nesih
B1-22	1354	1935	Erkek	Halil Kamil Sakman		Mermer	Toprak	İlmiye Sarık	Nesih
B1-23	-	-	-	-	-	Mermer	Toprak	-	Talik
B2-1	1191	1777	Erkek	Hüseyin Ağa		Mermer	Yüksek Çerçeveli	Kuka	Sülüs
B2-2	1273	1856	Erkek	Hasan Bin İsmail	Helvacı	Mermer	Toprak	Hamidi Fes	Nesih
B2-3	1320	1902				Mermer	Toprak	Sarıklı Fes	Talik
B2-4			Kadın	Zübeyde Hanım		Mermer	Toprak		Talik
B2-5			Erkek	Mehmed Ağa		Mermer	Toprak	İlmiye Sarık	Sülüs
B3-1	1347	1929	Kadın	Habibe Hanım		Mermer	Toprak		Talik
B3-2			Erkek			Taş	Çerçeveli	Sarıklı Fes	Sülüs
B3-3				Şaziye Hanım		Mermer	Çerçeveli		Sülüs
B4-1	1338	1919				Mermer	Çerçeveli		Talik
B4-2	1342	1924	Erkek			Mermer	Toprak	Sarıklı Fes	Talik

				Hacı Mehmed Ağa					
B5-1	1209	1794	Kadın	Hatice Hanım		Mermer	Yüksek Çerçeveli	Hotoz	Sülüs
B5-2			Kadın	Zeliha Kadın		Mermer	Toprak		Sülüs
B6-1	1318	1900	Erkek	Mehmed İzzet Efendi	Müderris	Mermer	Toprak	Örfi Destarlı Sarık	Nesih
B6-2	1360	1941	Erkek	Sabri Sözen		Mermer	Çerçeveli		Talik
B6-3						Mermer	Toprak	Örfi Destarlı Sarık	Talik
B7-1	1240	1824	Erkek	Cibali Ağa	Bezzaz	Mermer	Çerçeveli	Hamidi Fes	Nesih
B7-2	1328	1910	Erkek	Zarettin Bin Ali		Taş	Çerçeveli	Sarıklı Fes	Sülüs
B10-1	347	959	Erkek	Hafız Cemal		Taş	Çerçeveli	Dal Fes	Sülüs
B10-2	1327	1909	Erkek	Ali Necip Beyefendi	Belediye Reisi	Mermer	Kapak Taşlı	Hamidi Fes	Talik
B10-3	1342	1924	Erkek	Hikmet Bey		Mermer	Kapak Taşlı	Hamidi Fes	Nesih
B10-4	1349	1930				Mermer	Toprak		Talik
B10-5	1353	1934	Kadın	Havva Hanım		Mermer	Toprak		Nesih
B10-6						Taş	Toprak	Hamidi Fes	Nesih
B10-7						Mermer	Toprak		Talik
B11-1	1309	1891	Kadın	Fatma Hatun		Mermer	Toprak		Sülüs
B11-2	1309	1891				Mermer	Kapak Taşlı	Güneş Kursu Tepelik	Talik
B11-3	1311	1893	Kadın	Habibe Hanım		Mermer	Çerçeveli		Sülüs
B11-4	1314	1896				Mermer	Kapak Taşlı		Sülüs
B11-5	1327	1909			Muallim	Mermer	Kapak Taşlı	Örfi Destarlı Sarık	Talik
B11-6	1344	1926				Mermer	Kapak Taşlı		Sülüs
Ş-1	1125	1714	Erkek	Mehmed Efendi		Mermer	Toprak	Kırık	Sülüs
Ş-2	1125	1756				Mermer	Toprak	Paşalı	Sülüs
Ş-3	1125	1767	Erkek	İsmail		Mermer	Toprak		Sülüs
Ş-4	1125	1780	Kadın	Ümmühan Kadın		Mermer	Toprak		Sülüs
Ş-5	1125	1782	Erkek	Abdurrahman		Mermer	Çerçeveli	Destarlı Kubbeli Kalafat/Sikke	Sülüs
Ş-6	1125	1787	Erkek	Seyyid Muhammed Ağa		Mermer	Çerçeveli	Serdengeçti	Sülüs
Ş-7	1125	1796	Kadın	Züleyha Kadın		Mermer	Çerçeveli	Hotoz	Sülüs

Ş-8	1125	1798	Erkek	Hasan Ağa		Taş	Toprak	Hamidi Fes	Nesih
Ş-9	1125	1797	Kadın	Fadime		Mermer	Yüksek Çerçeveli		Sülüs
Ş-10	1125	1797	Kadın	Fatma		Mermer	Yüksek Çerçeveli		Sülüs
Ş-11	1125	1798	Kadın	Hafız Mücevher		Mermer	Toprak		Sülüs
Ş-12	1125	1798	Erkek	Ahmed Ali		Mermer	Yüksek Çerçeveli	Dardağan	Sülüs
Ş-13	1125	1801	Kadın	Hatice Saîme Hanım		Mermer	Sandık		Nesih
Ş-14	1125	1802	Kadın	Vahide Kadın		Mermer	Toprak		Sülüs
Ş-15	1125	1802	Erkek	Muhammed Ali Efendi		Mermer	Kapak Taşlı	Kırık	Sülüs
Ş-16	1125	1804	Erkek		Binbaşı	Mermer	Toprak	Hamidi Fes	Talik
Ş-17	1125	1808	Erkek	Ahmed Çavuş	Çavuş	Taş	Toprak	Sarıklı Fes	Sülüs
Ş-18	1125	1808	Erkek	Mehmet Ali Mustafa Ağa		Mermer	Yüksek Çerçeveli	Katibi Kavuk	Sülüs
Ş-19	1125	1810	Erkek	İsmail Ağa	Debbağ	Mermer	Yüksek Çerçeveli	Kuka	Sülüs
Ş-20	1125	1812	Kadın	Hadice		Mermer	Toprak	Hotoz	Sülüs
Ş-21	1125	1814	Erkek	Hacı Hüseyin		Mermer	Toprak	Dardağan	Sülüs
Ş-22	1125	1822	Erkek	Ahmed Bey		Mermer	Yüksek Çerçeveli	Katibi Kavuk	Sülüs
Ş-23	1125	1830	Erkek	Ahmed Efendi		Mermer	Toprak	Nezkeb	Sülüs
Ş-24	1125	1835	Erkek	Ali		Mermer	Toprak	Ulema Sarığı	Sülüs
Ş-25	1125	1837	Kadın	Emine Manila		Mermer	Toprak		Talik
Ş-26	1261	1845	Kadın	Vahide		Mermer	Toprak		Sülüs
Ş-27	1262	1846	Kadın	Vahide Hanım		Mermer	Toprak		Talik
Ş-28	1268	1852	Erkek	Mustafa Ağa		Mermer	Kapak Taşlı	Ağabani Sarığı	Talik
Ş-29	1268	1852	Kadın	Emine Hanım		Mermer	Toprak	Hotoz	Talik
Ş-30	1285	1868	Kadın	Hasibe Hanım		Mermer	Yüksek Çerçeveli	Kırık	Sülüs
Ş-31	1290	1873	Kadın	Gümüş Hanım		Mermer	Toprak		Talik
Ş-32	1290	1873	Kadın	Ayşe Hanım		Mermer	Çerçeveli		Rik'a
Ş-33	1290	1874	Kadın	Sıdıka Hanım		Mermer	Toprak		Talik
Ş-34	1293	1876	Erkek	Mustafa Ağa	Helvacı	Mermer	Yüksek Çerçeveli	Ulema Sarığı	Talik

Ş-35	1293	1877			Muhasebeci	Mermer	Yüksek Çerçeveli	Güneş Kursu Tepelik	Sülüs
Ş-36	1295	1878	Erkek	Mustafa Baha		Mermer	Toprak	Hamidi Fes	Sülüs
Ş-37	1298	1881	Kadın	Bahara Hanım		Mermer	Toprak		Sülüs
Ş-38	1299	1881	Kadın	Hatice Bacı		Mermer	Kapak Taşlı		Talik
Ş-39	1299	1882	Erkek	Fâkı Bey		Mermer	Çerçeveli	Kadiri Tacı	Rik'a
Ş-40	1300	1882	Erkek	Mehmed Efendi	Yüzbaşı	Mermer	Toprak	Hamidi Fes	Sülüs
Ş-41	1301	1883	Erkek	Ahmet Cezmi		Mermer	Kapak Taşlı		Talik
Ş-42	1307	1889	Erkek	Mustafa Necmeddin		Mermer	Toprak	Azizi Fes	Sülüs
Ş-43	1307	1889	Kadın	Naciye Hanım		Mermer	Toprak		Rik'a
Ş-44	1307	1889	Kadın	Hatice Hanım		Mermer	Toprak	Güneş Kursu Tepelik	Talik
Ş-45	1313	1895	Kadın	Hafize Hanım		Mermer	Toprak		Sülüs
Ş-46	1313	1895	Kadın	Hacer Hanım		Mermer	Sandık		Sülüs
Ş-47	1315	1897	Erkek	Eşref Efendi		Mermer	Toprak	Hamidi Fes	Sülüs
Ş-48	1317	1899	Erkek	Mustafa Tevfik Efendi		Mermer	Kapak Taşlı	Örfi Destarlı Sarık	Nesih
Ş-49	1317	1899	Kadın	Emine Sabiha Hanım		Mermer	Kapak Taşlı	Kırık	Talik
Ş-50	1318	1901	Erkek	Suphi Bey		Mermer	Kapak Taşlı	Hamidi Fes	Nesih
Ş-51	1320	1902	Kadın	Nazife Hanım		Taş	Toprak		Talik
Ş-52	1320	1902	Kadın	Hatice Hanım		Taş	Çerçeveli		Sülüs
Ş-53	1320	1902					Toprak		Talik
Ş-54	1321	1903				Mermer	Kapak Taşlı	Hamidi Fes	Talik
Ş-55	1321	1903				Mermer	Kapak Taşlı		Talik
Ş-56	1322	1904	Kadın	Emine		Mermer	Yüksek Çerçeveli		Nesih
Ş-57	1322	1904	Kadın	Fatımatül Zehra		Mermer	Sandık	Topuz	Sülüs
Ş-58	1324	1906	Erkek	Hüseyin		Mermer	Toprak	Örfi Destarlı Sarık	Nesih
Ş-59	1324	1907	Erkek	Kamçılızade İsmail		Mermer	Toprak	Örfi Destarlı Sarık	Nesih
Ş-60	1325	1907	Erkek	Ethem Ağa		Taş	Toprak	Sarıklı Fes	Sülüs
Ş-61	1325	1907	Erkek	Ahmed Efendi		Mermer	Kapak Taşlı	Örfi Destarlı Sarık	Talik
Ş-62	1326	1908	Kadın	Hatice		Taş	Toprak		Sülüs

Ş-63	1328	1910	Erkek	Yusuf Ziya Efendi	Yüzbaşı	Mermer	Toprak	Hamidi Fes	Nesih
Ş-64	1329	1911	Erkek	Mustafa		Mermer	Toprak	Hamidi Fes	Sülüs
Ş-65	1329	1911	Kadın	Fevziye Hanım		Mermer	Toprak		Rik'a
Ş-66	1329	1911	Erkek	Hacı Mustafa	Helvacı	Mermer	Yüksek Çerçeveli	Örfi Destarlı Sarık	Sülüs
Ş-67	1330	1912	Kadın	Mukadder		Mermer	Toprak		Sülüs
Ş-68	1330	1912	Kadın	Aişe Hanım		Mermer	Toprak		Sülüs
Ş-69	1330	1912	Erkek	Hacı İslam Ağa		Mermer	Kapak Taşlı	Sarıklı Fes	Talik
Ş-70	1332	1914	Kadın	Hacı Hafize Hanım		Mermer	Kapak Taşlı	Kırık	Nesih
Ş-71	1338	1920	Erkek	Hafız Mehmed	Mal Müdürü	Mermer	Toprak	Örfi Destarlı Sarık	Nesih
Ş-72	1341	1922	Kadın	Sabiha Hanım		Mermer	Çerçeveli		Talik
Ş-73	1342	1923	Kadın	Emine Hanım		Taş	Toprak		Talik
Ş-74	1342	1923	Erkek	Hacı Mustafa		Mermer	Kapak Taşlı	Sarıklı Fes	Sülüs
Ş-75	1360	1941	Kadın	Emine Hanım		Taş	Toprak		Nesih
Ş-76			Erkek	Ali Ağa		Mermer	Yüksek Çerçeveli	Kırık	Sülüs
Ş-77			Erkek	Mehmed Ağa	Yüzbaşı	Mermer	Toprak	Azizi Fes	Talik
Ş-78						Mermer	Toprak	Mücevveze	
Ş-79			Erkek	Hüseyin	Jandarma	Taş	Toprak	Hamidi Fes	Nesih
Ş-80	-	-	-	-		Mermer	Toprak	Hamidi Fes	Nesih
Ş-81	-	-	Erkek	Hacı Hasan		Taş	Toprak		Sülüs
Ş-82	-	-	-	-		Mermer	Yüksek Çerçeveli	-	-
Ş-83	-	-	Kadın			Mermer	Yüksek Çerçeveli		Talik
Ş-84			Erkek	El Hacı Mehmed Efendi		Mermer	Yüksek Çerçeveli	Destarlı Kubbeli Kalafat	Sülüs
Ş-85			Erkek	Yahya Ağa Damadı		Mermer	Toprak	Kırık	Talik
Ş-86						Mermer	Yüksek Çerçeveli	Katibi Kavuk	
Ş-87			Kadın	Hüsna Hanım		Mermer	Toprak		Talik
Z-1	1079	1668	Erkek	Sinan Paşa		Mermer	Toprak	Selimi Kavuk	Sülüs
Z-2	1144	1731	Erkek	Rasih Hacı Ahmet Bey		Mermer	Toprak	Paşalı	Sülüs
Z-3	1154	1741	Kadın	Vahide Kadın		Mermer	Toprak	Hotoz	Talik

Z-4	1156	1743	Erkek	Hakkı Bey		Mermer	Toprak	Mecidi Fes	Sülüs
Z-5	1156	1743	Erkek	Ali Bey		Mermer	Toprak	Paşalı	Sülüs
Z-6	1175	1761	Kadın	Hafife		Mermer	Toprak	Paşalı	Sülüs
Z-7	1182	1768	Kadın	Vahide hanım		Mermer	Toprak	Kırık	Rik'a
Z-8	1182	1768	Erkek	Mustafa Ağa		Mermer	Toprak	Serden geçti	Sülüs
Z-9	1184	1770	Erkek	Hacı İlyas Bey		Mermer	Toprak	Katibi Kavuk	Sülüs
Z-10	1186	1772	Erkek	İsmail		Mermer	Toprak	Kırık	Sülüs
Z-11	1188	1774	Erkek	Sinan Paşa		Mermer	Toprak	Katibi Kavuk	sülüs
Z-12	1224	1809	Kadın	Hatice Hanım		Mermer	Toprak	Hotoz	Sülüs
Z-13	1225	1810	Kadın	Ayşe Nazire Hanım		Mermer	Çerçeveli	Hotoz	Talik
Z-14	1228	1813	Erkek	Cafer Bey		Mermer	Toprak	Katibi Kavuk	Sülüs
Z-15	1228	1813	Kadın	Hatice Hanım		Mermer	Toprak		Sülüs
Z-16	1231	1815	Erkek	Hacı İlyas Bey		Mermer	Toprak	Katibi Kavuk	Sülüs
Z-17	1237	1821	Kadın	Nazende Hanım		Mermer	Toprak		Sülüs
Z-18	1241	1825	Kadın	Rabia Kadın		Mermer	Toprak		Sülüs
Z-19	1245	1829	Erkek	Mehmet Galip Paşa		Mermer	Sandık	Mecidi Fes	Talik
Z-20	1250	1834	Erkek	Süleyman Ağa		Mermer	Kapak Taşlı	Kırık	Sülüs
Z-21	1278	1861	Kadın	Gülban Hanım		Mermer	Toprak		Talik
Z-22	1279	1862	Kadın	Rabia Hanım		Mermer	Toprak		Talik
Z-23	1282	1865	Erkek	İlyas Bey		Mermer	Çerçeveli	İlmiye Sarık	Talik
Z-24	1284	1867	Erkek	Halil Efendi		Mermer	Toprak	Hamidi Fes	Talik
Z-25	1289	1872	Kadın	Şerife Zeliha Hanım		Mermer	Kapak Taşlı	Hotoz	Sülüs
Z-26	1295	1875	Erkek	Çengel Zade Ali Efendi		Mermer	Toprak	Hamidi Fes	Talik
Z-27	1297	1878	Erkek	Sinan Ali Bey		Mermer	Toprak	Azizi Fes	Sülüs
Z-28	1301	1883	Erkek	Muhammed Hamdi		Mermer	Toprak		Talik
Z-29	1301	1883	Erkek	Tırpanzade Fahri Efendi	Müderris	Mermer	Kapak Taşlı	İlmiye Sarık	Talik
Z-30	1304	1886	Kadın	Sıddıka Hanım		Mermer	Toprak		Talik
Z-31	1305	1887	Erkek	Talat Bey		Mermer	Çerçeveli	Azizi Fes	Sülüs
Z-32	1306	1888	Erkek	Hacı Rıfat Efendi	Muhasebeci	Mermer	Kapak Taşlı	Azizi Fes	Sülüs
Z-33	1307	1889	Kadın	Latife Hanım		Mermer	Toprak		Talik
Z-34	1308	1890	Kadın	Sıddıka Hanım		Mermer	Toprak		Talik
Z-35	1310	1892	Kadın	Fatıma Navekmisal Hanım		Mermer	Kapak Taşlı		Sülüs
Z-36	1313	1895	Erkek	Ahmet Efendi	Zağrah	Mermer	Toprak	Azizi Fes	Talik

Z-37	1313	1895	Kadın	Amine Hanım		Mermer	Toprak	Güneş Kursu Tepelik	Rik'a
Z-38	1325	1907	Kadın	Fatıma Nebahat Hanım		Mermer	Sandık		Sülüs
Z-39	1326	1908	Erkek	Mustafa Süreyya Bey		Mermer	Çerçeveli	Hamidi Fes	Talik
Z-40	1333	1914	Erkek	Necati Bey	Kumandan	Mermer	Kapak Taşlı	Anıt Mezar	Sülüs
Z-41			Kadın	Molla Saibe Hanım		Mermer	Toprak		Sülüs
Z-42			Erkek	Sinan Bey		Mermer	Toprak	Kırık	Sülüs
Z-43			Erkek	Mehmed Ağa	Kolağası	Mermer	Toprak	Hamidi Fes	Talik
Z-44			Erkek	İsmail Bey		Mermer	Toprak	Selimi Kavuk	Sülüs
Z-45			Kadın	Ayşe Hanım		Mermer	Toprak	Sivri Tepelik	Sülüs
Z-46			Kadın	Şerife Arife Hanım		Mermer	Toprak	Hotoz	Sülüs
Z-47						Mermer	Toprak	Kırık	Sülüs
Z-48			Erkek	İsmail Ağa		Mermer	Toprak	Katibi Kavuk	Sülüs
Z-49			Erkek	Hacı İsmail Efendi		Mermer	Sandık	Ulema Sarığı	Sülüs
Z-50			Kadın			Mermer	Çerçeveli	Hotoz	Nesih
Z-51			Erkek	Şevket İbrahim Bey		Mermer	Çerçeveli	İlmiye Sarık	Sülüs

Tablo 3: Mezar Şahidelerinin Tipleri ve Süsleme Özellikleri					
Kat. No	**Bitkisel**	**Geometrik**	**Nesnesel**	**Mimari**	**Mezar Taşı Formu**
A1	Selvi Ağacı				Başlıklı Prizmal Dikdörtgen
A2		Işın Motifler, Ayyıldız			Sivri Tep. Yuk. Aşağı Daralan. Priz. Dik
A3	Gül Demeti, Akantus, Stilize Yapraklar, Üzüm		Vazo		Bit. Tep. Gövdesi Dalgalı Prizmal Dik.
A4	Gül Demeti, Akantus, Stilize Yapraklar, Üzüm				Bit. Tep. Gövdesi Dalgalı Prizmal Dik.
A5					Başlıklı Prizmal Dikdörtgen
A6	Şükûfe		Vazo		Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
As-1	Lale				Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
As-2					Silindirik Gövde
As-3	Akantus	Güneş Kursu, Çeyrek Işın			Silindirik Gövde
AS-4	Servi, Stilize Yaprak	Güneş Kursu, Burma			Başlıklı Yuk. Aş. Gen. Priz. Dik.
As-5	Gül,		Vazo		Başlıksız Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik
As-6					Başlıksız Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik
As-7					Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
As-8					Başlıksız Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik
As-9	Akantus, Gül Demeti		Boyun Vazosu		Bit. Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
As-10					Başlıksız Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik
As-11	Gül Demeti, Akantus				Bit. Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
As-12	Şükûfe, Stilize Yaprak,	C Kıvrımları			Başlıksız Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik
As-13					Başlıksız Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik
As-14		C Kıvrımları			Başlıksız Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik
B1-1	Lale				Başlıklı Prizmal Dikdörtgen
B1-2		C Kıvrımları			Üçgen Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
B1-3	Gül, Palmet, Lale, Selvi,	Kartuş,		Cami, Türbe	Üçgen Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
B1-4					Başlıksız. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik
B1-5	Sorguç				Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
B1-6					Başlıksız Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik
B1-7	Gül, Selvi Ağacı				Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
B1-8	Stilize Yaprak				Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
B1-9					Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
B1-10					Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.

B1-11	Gül, Akantus				Sivri Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz.
B1-12					Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
B1-13					Başlıklı Prizmal Dikdörtgen
B1-14	Lale,		Vazo		Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
B1-15	Şükûfe, Stilize Yaprak				Sivri Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
B1-16	Lale, Stilize Yaprak,				Başlıklı Prizmal Dikdörtgen
B1-17					Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
B1-18	Gül, Akantus				Sivri Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
B1-19	Gül, Şükûfe				Sivri Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
B1-20	Gül, Akantus				Bit. Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
B1-21	Gül, Stilize Yaprak, Şükûfe				Bit. Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
B1-22					Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
B1-23	Stilize Yaprak				Sivri Tep. Yukarıdan. Aşağı Daralan Priz. Dik.
B2-1					Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
B2-2					Başlıklı Prizmal Dikdörtgen
B2-3					Başlıklı Prizmal Dikdörtgen
B2-4	Gül, Yaprak, Hurma Ağacı				Bit. Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
B2-5					Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
B3-1	Gül, Akantus				Sivri Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
B3-2					Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
B3-3	Gül, Akantus				Bit. Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
B4-1	Gül, Lale, Akantus				Sivri Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
B4-2	Şükûfe				Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
B5-1	Gül(Gün), Mine, Stilize Yaprak				Başlıklı Yuk. Aş. Gen. Priz. Dik.
B5-2	Servi, Akantus	Işın Demetleri			Başlıksız Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik
B6-1	Hurma Ağacı				Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
B6-2					Üçgen Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
B6-3	Şükûfe				Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
B7-1	Şükûfe				Başlıklı yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
B7-2					Başlıklı yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
B10-1					Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
B10-2	Stilize Yaprak, Lale,				Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
B10-3	Servi Ağacı				Başlıklı Prizmal Dikdörtgen

B10-4	Gül, Şükûfe				Bit. Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
B10-5		Güneş Kursu, C Kıvrımları,			Güneş Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
B10-6					Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
B10-7	Gül, Yaprak, Asma				Sivri Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
B11-1	Gül, Akantus,				Yuvarlak. Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
B11-2	Hurma Ağacı, Akantus	Güneş Kursu			Güneş Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
B11-3	Stilize Yaprak				Yuvarlak. Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
B11-4	Gül, Lale, Şükûfe, Hurma,		Vazo		Bitkisel. Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
B11-5	Hurma Ağacı				Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
B11-6	Akantus, Gül, Yaprak, Lale,	C Kıvrımları	Askı Çelenk		Bit. Tep. Asimetrik Dikdörtgen Gövde
Ş-1					Başlıksız Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik
Ş-2					Başlıksız Prizmal Dikdörtgen
Ş-3		Baklava Dilimleri			Başlıksız Prizmal Dikdörtgen
Ş-4	Palmiye, Şükûfe,	Zikzak		Cami, Ev,	Üçgen Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-5					Başlıklı Prizmal Dikdörtgen
Ş-6					Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-7	Stilize Yaprak, Servi,	Boyun Kabarası			Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-8					Başlıklı Prizmal Dikdörtgen
Ş-9	Lale, Stilize Yaprak,	İstiridye, C Kıvrımları,	Kase	Sütunce	Sivri Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-10	Gül, Stilize,	İstiridye, C Kıvrımları,		Sütunce	Üçgen Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-11	Akantus				Sivri Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-12					Başlıklı Yuk. Aş. Gen. Priz. Dik.
Ş-13	Gül, Akantus, Lale, Goncagül		Vazo		Bit. Tepelikli Lale Gövdeli
Ş-14	Gül, Akantus, Asma	C Kıvrımları, İstiridye,	Vazo		Sivri Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-15					Başlıksız Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik
Ş-16			Nişan, Püskül		Başlıklı Dalgalı Prizmal Dikdörtgen Gövde
Ş-17					Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-18	Gül, Selvi, Karanfil,				Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-19	Asma				Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-20					Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-21					Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-22					Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-23		Yıldız			Başlıklı Yuk. Aş. Gen. Priz. Dik.

Ş-24	Gül, Goncagül,				Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-25	Palmet, Servi,			Cami, Türbe	Üçgen Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-26	Akantus		Kase		Sivri Tep. Dalgalı Prizmal Dikdörtgen
Ş-27	Akantus				Sivri Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-28	Servi, Asma,				Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-29	Stilize Yaprak,				Başlıklı Dalgalı Prizmal Dikdörtgen Gövde
Ş-30	Akantus, Gül, Hurma, Yaprak	İstiridye	Boyun Vazosu		Başlıksız Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik
Ş-31	Gül, Yaprak	C Kıvrımları			Bit. Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-32					Sivri Kemerli Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik
Ş-33					Üçgen Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-34	Gül (Gün),		Fiyonk		Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-35	Akantus, Stilize Yaprak	Güneş Kursu,			Güneş Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-36	Gül, Akantus				Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-37	Gül, Akantus,				Bit. Tep. Dalgalı Priz. Dik.
Ş-38	Yaprak, Gül,				Bit. Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-39					Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-40					Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-41	Gül (Gün)		Fiyonk		Silindirik Gövdeli
Ş-42		Işın Demeti			Başlıklı Yuk. Aş. Gen. Priz. Dik.
Ş-43	Gül, Stilize Yaprak,				Yuvarlak. Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-44	Akantus, Dal,	Güneş Kursu,			Güneş Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-45	Stilize Yaprak,				Yuvarlak. Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-46	Gül, Palmet, Akantus, Asma, Dilimli Yaprak,				Bitkisel Tep. Lale Formlu Gövde
Ş-47					Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-48					Başlıklı Prizmal Dikdörtgen
Ş-49	Palmet,				Başlıksız Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik
Ş-50					Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-51					Sivri Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik
Ş-52					Sivri Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik
Ş-53	Gül, Akantus, Palmet		Askı Çelenk,		Bitkisel Tep. Lale Formlu Gövdeli
Ş-54	Havuç,				Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-55	Gül, Yaprak,				Sivri Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-56	Lale, Akantus, Gül,				Bitkisel Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.

Ş-57	Şükûfe, Bitkisel Rozet,	Işın Demetleri			Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-58					Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-59					Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-60					Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-61	Servi Ağacı, Stilize Yaprak				Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-62					Yuvarlak Kemerli Yuk. Aş. Dar. Priz. D.
Ş-63					Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-64	Gül Motifi,				Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-65	Akantus, Gül,		Vazo		Bitkisel Tepelikli Prizmal Dikdörtgen
Ş-66	Gül,				Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-67					Sivri Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-68	Gül, Akantus, Zambak,				Sivri Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-69	Akantus, Gül, Yaprak,	Güneş Kursu, C Kıvrımları,	Vazo		Başlıklı Lale Formlu Gövde
Ş-70	Akantus,				Başlıksız Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-71	Gül, Yaprak, Selvi,				Bitkisel Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-72	Palmet, Servi, Gül, Yaprak				Sivri Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik
Ş-73					Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-74					Yuvarlak Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz.
Ş-75					Başlıksız Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-76	Servi, Zambak,				Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-77					Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-78					Silindirik Gövde
Ş-79					Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-80					Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-81					Başlıksız Priz. Dik.
Ş-82	Servi Ağacı				Başlıksız Priz. Dik.
Ş-83	Şükûfe,				Başlıksız Priz. Dik.
Ş-84					Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Ş-85					Başlıksız Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik
Ş-86	Gül (Gün), Goncagül, Zambak, Penç	C Kıvrımları İstiridye,	Vazo	Sütunce	Baş Taşı Bulunmamaktadır.
Ş-87	Akantus, Gül, Stilize Yaprak				Bit. Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Z-1	Lale	Prizmal Üçgen,	Sorguç		Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Z-2					Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.

Z-3					Başlıklı Prizmal Dikdörtgen
Z-4					Başlıklı Prizmal Dikdörtgen
Z-5					Başlıklı Prizmal Dikdörtgen
Z-6					Başlıklı Prizmal Dikdörtgen
Z-7					Başlıksız Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik
Z-8					Başlıklı Prizmal Dikdörtgen
Z-9					Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Z-10					Başlıksız Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Z-11					Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Z-12		Boyun Kabarası			Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Z-13	Akantus,	Boyun Kabarası			Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Z-14					Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Z-15	Palmet, Gül, Lale,			Köşk (Ev)	Üçgen Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Z-16	Servi, Asma				Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Z-17	Akantus, Stilize, Servi	İstiridye		Sütunce	Bit. Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Z-18	Gül (Gün),	C Kıvrımları, İstiridye	Vazo	Sütunce	Bit. Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Z-19	Akantus, Yıldız, Gül, Lale, Zambak, Yaprak, Penç, Bitkisel Rozet,	Çarkıfelek, S-C Kıvrımları,	Vazo, Sepet,		Başlıklı Prizmal Dikdörtgen
Z-20					Başlıksız Prizmal Dikdörtgen
Z-21	Akantus, Stilize Yaprak,				Bit. Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Z-22	Stilize Yaprak,				Sivri Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Z-23					Başlıklı Prizmal Dikdörtgen
Z-24	Zambak,		Fiyonk		Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Z-25		Boyun Kabarası			Başlıklı Lale Formu Gövdeli
Z-26	Şükûfe, Akantus,				Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Z-27					Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Z-28	Akantus,				Silindirik Gövde
Z-29	Başak,				Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Z-30	Gül, Akantus, Palmet,				Bit. Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Z-31	Gül, Stilize Yaprak		Fiyonk		Başlıklı Yuk. Aş. Gen. Priz. Dik.
Z-32	Asma,	Güneş Kursu,			Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Z-33	Gül, Akantus, Palmet	Ayyıldız	Askı Çelenk		Bit. Tep. Lale Formu Gövdeli
Z-34	Gül, Şükûfe, Yaprak, Palmet		Fiyonk		Bit. Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Z-35	Palmet, Bitkisel rozet,				Anıt Mezar

Z-36	Stilize Yaprak		Vazo		Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Z-37	Akantus, Gül,	Güneş Kursu,	Vazo		Güneş Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Z-38	Gül, Yaprak, Şükûfe,	Işın Demeti, Güneş Kursu	Vazo		Bit. Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Z-39					Başlıklı Prizmal Dikdörtgen
Z-40	Palmet, Bitkisel Rozet,				Anıt Mezar
Z-41	Küpe Çiçeüi, Akantus,		Vazo		Sivri Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Z-42					Başlıksız Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik
Z-43	Gülbezek, Stilize Yaprak, Selvi Ağacı,		Sorguç		Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Z-44	Penç,				Başlıklı ve Lale Formunda Gövdeli
Z-45		Işın Demetleri			Sivri Tep. Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Z-46		Boyun Kabarası			Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Z-47		Prizmal Üçgen			Başlıksız Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Z-48		Prizmal Üçgen			Başlıklı Prizmal Dikdörtgen
Z-49	Gül(Gün), Yıldız, Zambak, Süsen,	Işın Demetleri,			Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.
Z-50	Gül(Gün)	Boyun Kabarası			Başlıklı Prizmal Dikdörtgen
Z-51					Başlıklı Yuk. Aş. Dar. Priz. Dik.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Burak Muhammet GÖKLER
Doğum Yeri ve Tarihi	Viyana(Avusturya) 28/07/1990
Eğitim Durumu	
İlköğretim	Aksaray Ortaköy Süleyman Kılıç İlköğretim Okulu
Lise	Aksaray Ortaköy Lisesi
Üniversite	Atatürk Üniversitesi/Sanat Tarihi Bölümü
Yüksek Lisans	Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens. Türk İslam Sanatları Anabilim Dalı
Yabancı Diller	
İngilizce	Orta Düzey
Almanca	Başlangıç Seviyesi
İş Deneyimi	
Stajlar	Antalya Müzesi
Çalıştığı Kurum	Atatürk Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü
İletişim	
E-Posta	Burak.gokler@atauni.edu.tr b.muhammetgokler@gmail.com